అనుభవ

పశువైద్యచింతామణి

'గో[illegible]వ సమాసేవ'

CI

అనుభవ

పశువైద్య చింతామణి

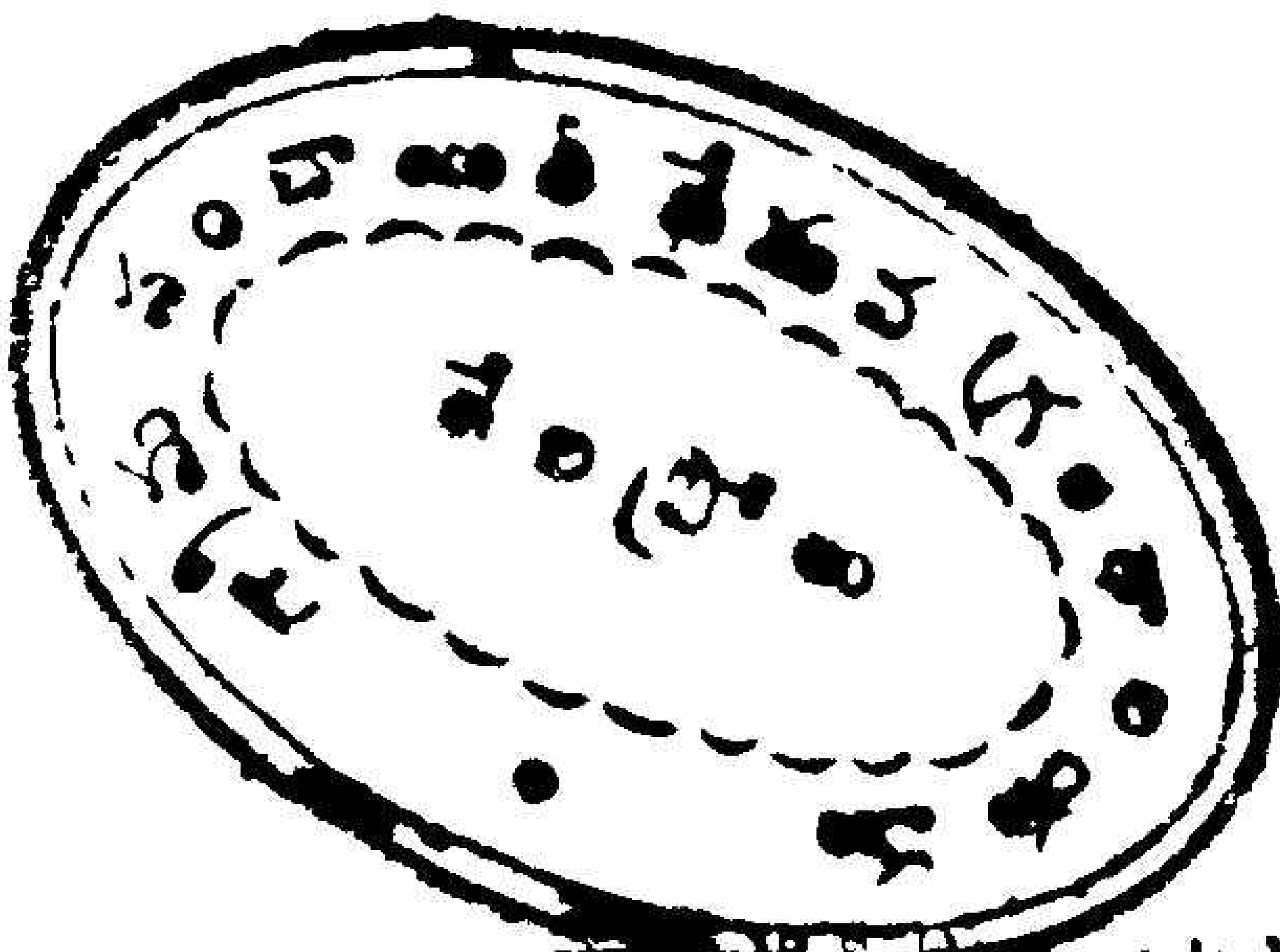
గ్రంధకర్త

అభినవ సహదేవ

యేజండ్ల శ్రీరాములు చౌదరి

స్థాపకులు

పశువైద్య గ్రంధమాల సహదేవ పశువైద్య ఫార్మశీ, గోసేవ
మాసపత్రిక ఆంధ్ర ఆయుర్వేద పశువైద్య కళాశాలా.

సోలుడిస్ట్రిబ్యూటర్సు
ప్రభాత్ పబ్లిషింగ్ హౌస్
మెయిన్‌రోడ్ - తెనాలి.

B

ముద్రణ

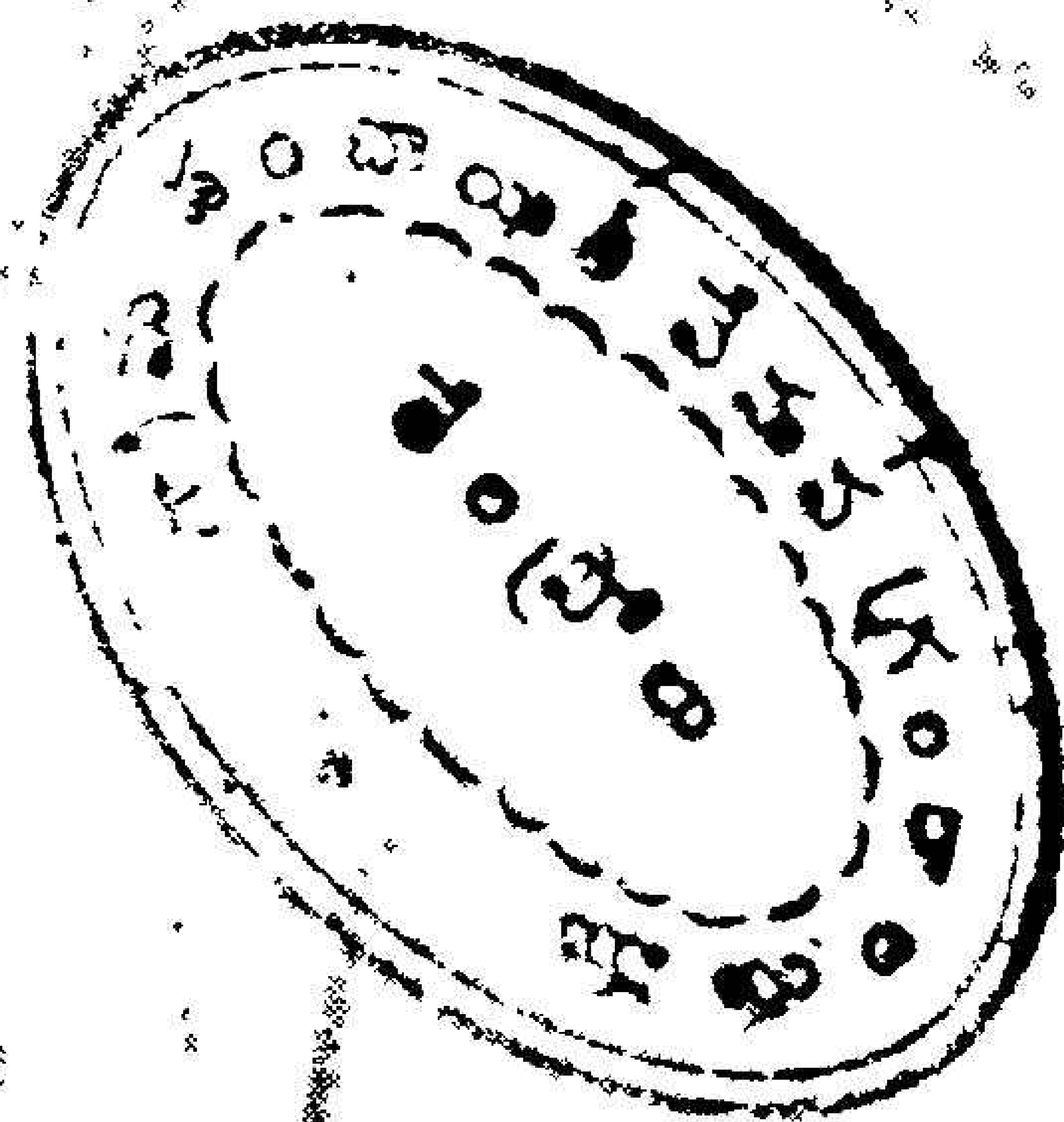
అక్టోబరు 1965

వెల రు 12-00

నలందా ప్రెస్, తెనాలి.

కాళిదాస్ ఆర్ట్ ప్రెస్, తెనాలి.

C

P

అనుభవ పశువైద్య చింతామణి

పీఠిక కర్తలు

మొదటి కూర్పు శ్రీ ఆచార్య రంగాగారు

రెండవ కూర్పు శ్రీ బెజవాడ రామచంద్రారెడ్డిగారు

మూడవ కూర్పు శ్రీ గాడిచెర్ల హరిసర్వోత్తమరావుగారు

నాలుగవ కూర్పు శ్రీ గాడిచెర్ల హరిసర్వోత్తమరావుగారు

అయిదవ కూర్పు శ్రీ కల్లూరి చంద్రమౌళిగారు

ఆఱవ కూర్పు శ్రీ తిమ్మారెడ్డిగారు

ఏడవ కూర్పు శ్రీ నార్ల వెంకటేశ్వరావు

ప్రకటన

ఇట్లు
యేజర్ల రామకృష్ణ
ప్రిన్సిపాల్ ఆయుర్వేద పశువైద్య కళాశాల, తెనాలి.

ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వ పశువర్ధక శాఖా డైరెక్టర్
శ్రీ మేజరు. టి. మురారిగారు

నేను తెనాలి ఆయుర్వేద పశువైద్య కళాశాలను. పశువైద్య శాలను సందర్శించితిని. ఈసంస్థల అభివృద్ధికొరకు కొన్ని వైద్యసంబంధమగు సలహాలు ప్రిన్సుపాలు గారికి యిచ్చితిని. ఈ కళాశాల అభివృద్ధికి రావాలని, ప్రిన్సుపాల్ గారికి జయము చేకూరాలని కోరుతున్నాను.

మద్రాసు ప్రభుత్వ పశువైద్య శాఖాడైరెక్టరు
శ్రీ వి. ఆర్, రాజగోపాలన్‌గారు

శ్రీరాములుగారు వ్రాసిన అనుభవ పశువైద్య చింతామణిని చదివితిని. మీరు ఆయుర్వేద పశువైద్యాన్ని, దానిసారస్వతమునకు చేయుచున్న కృషిని చూచిచాల సంతసించితిని. తమరుఇకముందుకూడ యిట్టికృషిని సాగించుతూ కష్టించి పనిచేస్తారని విశ్వసించు చున్నాను.

ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వ పశుసంవర్ధక శాఖా డైరెక్టరు
శ్రీ. యన్. భగవాన్‌దాసుగారు

తెనాలిలోని ఆయుర్వేద పశువైద్య కళాశాలను సందర్శించు సదవకాశము నాకుకలిగినందుకు మిక్కిలి యానందమైనది. మనస్మృతి పథమునుండి మఱుగుపడిన యశేషమైన ఆయుర్వేద ఔషధవిజ్ఞానము పశువైద్యమున అపారమనుటనిర్వివాదాంశము. నేర్చుకొని వలసినదాని కన్న అధికముగా యీవిజానము విస్తరించబడినదనుట యతిశయోక్తి కాదు. గాన యీశాస్త్రమును పునరుద్ధరించి సరిదిద్దుకొనుటకు గట్టి ప్రయత్నము చేయుటవసరమైన్నది. ఈ ఆయుర్వేద పశువైద్యకళాశాలపై కొఱతను తీర్చుటయేగాక దేశములోని ఆంగ్లపశువైద్యులు సమృద్ధిగాలేని కొఱతను గూడతీర్చుటకు సాయపడగలదని ఆశించు చున్నాను. ఈ సంస్థ సర్వతో ముఖవిజయమును నేను కాంక్షింతును.

VATARI ARKAM

(RECOGNISEC BY THE GOVERNMENT)

COVERNMENT OF ANDHRA PRADESH.

Agriculture Department.

Memoradum No. 56223 D-II/57-5 Dated 7 thDec. 1957

Sub: Animal Husbandry Department Ayurzedic Dispensary preparations.

Ref: From the Director of Animal Husbandry and Fisheries No. Nil Dated 3-6-57.

From the Director of Animal Husbandry and Fishereries No.1527-H2/57, Dated 13-10-57 and 20-11-57

The Director of Animal Husbandry and Fisheries-is requested to to instruct his Subordinate Officers touse Ayurvedic preparations "VATHARI ARKAM" pre-pared by Sri Y. Sriramululu Chowdary, Princiapal. Ayurvedic Veterinarv College. Tenali. in Veterinarv Hospitals and Dispensarsries to encourage the Ayurvedic Dtugs.

Sdj V. Govinda Rao.
Asst. Secretary to Cove rnment
9-12-57

To

The Director oi Animal Husbandry and Fisheries (Andhra Pradesh Hvderad.

Sri Y. S. Chowdary, Principal,
The Andhra Ayurvecic Veterinary College, Tenali for information.

Forward/ By ordcrl
Sd/ Abdul Gaffar,
Supdt. 9-12-57.

IV

V

శ్రీ యేజెండ్ల శ్రీరాములుగారు అకాలమరణం చెందినప్పుడు ఆ విషాద వార్తను ప్రచురించా సేతప్ప సంపాదకీయాన్ని నేను వ్రాయలేదు. ఆయన నాకు సుపరిచితులే! అంగలూరు, కప్రుతవరం గ్రామాలకు ఏమంత దూరం లేదు కాబట్టి నా చిన్నతనంలోనే విన్నాను దేశీయ పశువైద్య విధానంలో ఆయన ఘటికులని. తర్వాత తర్వాత ఆయన కీర్తి ఇరుగుపొరుగు గ్రామాలనుంచి మొత్తం తాలూకాకు, తాలూకా నుంచి జిల్లాకు, జిల్లానుంచి మొత్తం రాష్ట్రానికి వ్యాపించింది. తాము స్వయంగా పశువైద్యాన్ని చేయడమే కాక, దాన్ని ఇతరులకు నేర్పడానికి అయన ఒక కళాశాలను ప్రారంభించారు. చికిత్సాపద్ధతులలో తమ విద్యార్థులకు ప్రత్యక్షానుభవం కూర్చడానికి ఒక పశువైద్యశాలను నెలకొల్పారు. వ్యాధి వచ్చినతర్వాత దాన్ని కుదర్చడంకంటె అసలు వ్యాధి రాకుండాచేయడం ప్రశస్తం. ఈ దృష్టితో ఆయన పశుపోషణ పద్ధతుల విషయమై ప్రచారం చేయడానికి "గోసేవ" పత్రికను స్థాపించారు. అనేక గ్రంథాలను వ్రాసి, వాటిని విరివిగా ప్రచారంలోనికి తెచ్చారు. పశువులకు తరచూవచ్చే జబ్బులకు కొన్ని మందులను చేయించి, వాటిని కొద్దిపాటి ధరలకు అమ్మించారు. ఈవిధంగాఎన్నెన్నో విధాల ఆయన కర్షకలోకానికి సేవచేశారని తెలుసు. అయినా, లోపల ఒక చిన్న సందేహం వుండేది. ఈ దేశీయ వైద్య విధానం నిజంగా ఎంతవరకు ప్రయోజనకరమైందని.

దాపరికం లేకుండా చెప్పాలంటే, అప్పటిలో నాకున్న ఈ సందేహమే శ్రీరాములు గారు అకాలమరణం చెందినప్పుడు ఒక సంపాదకీయంద్వారా ఆయనకు నా గౌరవాంజలిని ఘటించకపోవడానికి కారణం. కాని ఇప్పుడు నాకు నిస్సందేహంగా తెలుసు శ్రీరాములు గారు విస్తృత ప్రచారంలోకి తెచ్చిన దేశీయ పశువైద్య విధానంఎంతగానో ప్రయోజనకరమైనట్టిదని! అయిదారు సంవత్సరాలుగా ప్రతి సోమవారం "ఆంధ్రజ్యోతి" ద్వారా దాని పాఠకులకు శ్రీరాములు గారివద్ద క్షుణ్ణంగా శిక్షణపొందిన ఆయన కుమారుడు చిరంజీవి రామకృష్ణ పశువైద్యానికి సంబంధించిన సలహాలిస్తున్నాడు. వీటిని పాటించడం ద్వారా తమ పశువులు వ్యాధినుంచి కోలుకొన్నట్లు ఎన్నో ఉత్తరాలు

మా కార్యాలయానికి చేరుతున్నాయి. వాటిని మేము ఎప్పటికప్పుడు ప్రచురిస్తున్నాము.

శ్రీరామకృష్ణ తండ్రికి తగిన కుమారుడు. తండ్రివద్దనుంచి నేర్చుకొనగల సమస్తాన్నీ యువన దశలోనే శ్రద్ధాశక్తులతో నేర్చుకొన్నాడు. తండ్రి సంస్థాపించిన సంస్థలన్నింటిని సమర్థంగా నిర్వహిస్తున్నాడు. అతనిది ఆడంబరాలు, ఆర్భాటాలులేని ప్రవృత్తి. ఒకరి జోలికి, శొంఠికి పోకుండా తన కృషిపైనే దృష్టిని కేంద్రీకరిస్తాడు. చిన్న పెద్ద విషయాలన్నింటిలో చిత్తశుద్ధితో వ్యవహరిస్తాడు. అయిదారు సంవత్సరాల నుంచి జాగ్రత్తగా, సన్నిహితంగా అతని ప్రవృత్తిని, అతని ప్రజ్ఞను పరిశీలిస్తున్నందున తండ్రి గౌరవాన్ని అతడు నిలబెట్టుకున్నాడని నిస్సంకోచంగా చెప్పగలను; తండ్రిని మించిన ఖ్యాతిని గడించుకోగలడని కూడా చెప్పగలను.

మరొక ముద్రణకు వచ్చిన "అనుభవ పశువైద్యచింతామణి" సంగ్రహ పీఠిక రూపంలో తండ్రి కొడుకులు చేసిన - చేస్తున్న ఉత్తమ సేవను ప్రస్తుతించటానికి ఈ సదవకాశం నాకు లభించినందుకు సంతోషిస్తున్నాను. ఇన్ని ముద్రణలకు రావడమే ఈ వైద్యగ్రంథం ప్రాశస్త్యానికి దీని ప్రఖ్యాతికి తార్కాణం.

"ఆంధ్రజ్యోతి"
దీపావళి, 1965

— నార్ల వెంకటేశ్వరరావు.

విషయ సూచిక

ప్రథమ భాగము

రెండవ భాగము

మూడవ భాగము

తొమ్మిదవ భాగము

...o⁰₀...

అనుభవ

పశువైద్య చింతామణి

ప్రథమ భాగము - ప్రాచీన పశు సంరక్షణ

మన అమ్మ కన్నను - గో మాతయే ప్రత్యక్ష దేవత

పవిత్రమైన భారతదేశం ప్రతి విషయములోనూ, బ్రతికి చెడ్డ దేశం. అదృష్టరేఖలు అంతరించినా, భాగ్యరేఖలు బండబారినా, పూర్వపు చరిత్రా, పూర్వపు ఔన్నత్యం స్మరించినపుడు ఉత్తేజం, ఉత్సాహం పొర్లుతుంది.

విశాలమైన ఆకాశ పథాన అంతులేని నక్షత్రాల గుంపులు ఎన్ని మెరిసినా, ఒక చంద్రుని పండు వెన్నెల కాంతియే ప్రకాశ మానంగా వెలుగుతూవుంటుంది. ప్రపంచంలో ఎన్ని దేశాలున్నా, భారతదేశ మొక్కటే, ఆనాటి నుండి యీనాటి వరకూ, అన్ని విష యాలలోనూ ఆదర్శప్రాయంగా ముందుకు సాగిపోతూవుంది.

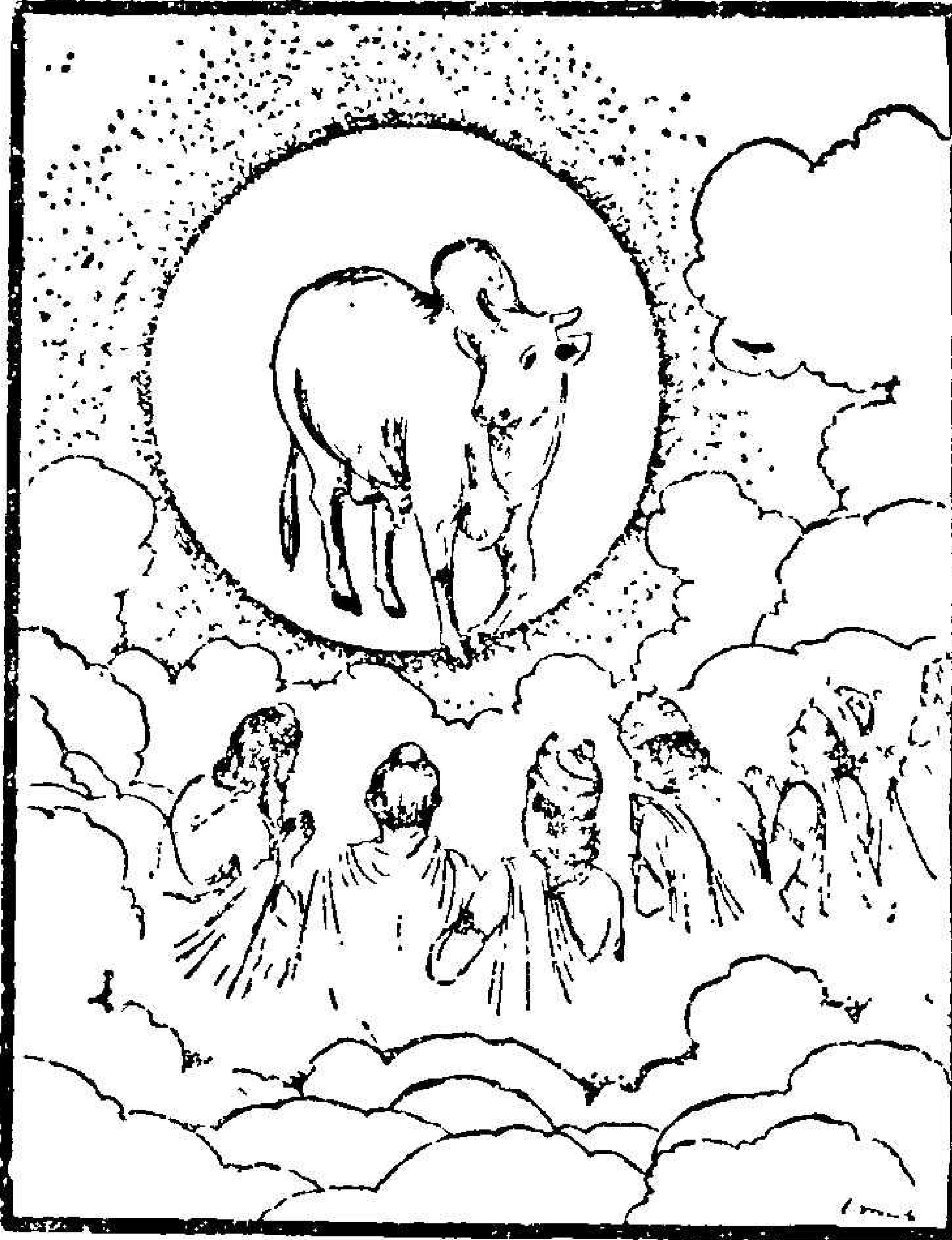
బుద్ధుని తపశ్శక్తిచే, అశోకుని ధర్మపాలనచే, ఝాన్సీవంటి వీర వనితల జననంతో, గాంధీజీ సత్యాహింసల సూక్తులచే, శాంతి సందేశాలచే, ఋషీశ్వరుల ధర్మసూత్రాలచే, ఋగ్వేద ఋక్కులచే, మన దేశం పవిత్రవంతంగా, తేజోమానంగా వెలుగుతూవుంది.

అనాదినుంచీ నీతి నియమాలకు, భక్తి మార్గాలకు, పాడి పంట లకూ మన దేశం పెట్టింది పేరు. ఇట్టి పేరు గన్నట్టి భారతావనిలో పాడీ, పంటా అభివృద్ధి కావాలంటే, గోమాత బాగుండాలి. కన్న బిడ్డలను అల్లారుముద్దుగా పెంచి, పెద్దవాళ్ళను చేసి, వాళ్ళ సుఖమే తన సుఖంగా, వాళ్ళ ఆనందమే తన ఆనందంగా, తలంచే అమ్మ హృదయం, ఎంత అమాయికమైనదో, సదా క్షేమాన్ని కోరే గోమాత హృదయం కూడా అంత పవిత్రమైందని గ్రహించాలి. అమ్మనుబోలిన, రెండవ అమ్మయే గోమాత! మన కష్టసుఖాలను ఎప్పటి కప్పుడు ఆలోచించి అందుకనే అమ్మ కన్నను, గోమాతకన్నను నిజంగా ఈ లోకంలో ప్రత్యక్ష దైవం, ఎవరు మనకూ?

ప్రజలు సుఖంగా నిద్రిస్తున్నారంటే, ఆ చల్లని చూపులే, ఆ దేవి చిరునవ్వే కారణం. మానవుల్లో వుండే మహత్తర శక్తి సామర్థ్యాలు, కొన్ని లోపించినా, దేశాని కెంతో సేవచేస్తూవుంది. తాను తినేది ఎండు గడ్డి అయినా, అమృతాన్నిస్తూవుంది. తాను నిదురించేది కటిక నేలయినా, కండలు బారిన వృషభాల నిచ్చి, కన్న బిడ్డలవలె తన ప్రజల కడుపులు నింపుతూ వుంది. తన మలమూత్రాల నిచ్చి సోలిపోయిన భూముల్లో బంగారాన్ని పండించుతూ వుంది. ఇంత యేల! ఆ తల్లి స్తనాల నుంచి దిగజారు కమ్మని, తెల్లని పాలచే ఎంత మంది భాగ్యులు కాలేదు? మృత్యు శయ్యపై నిద్రిస్తూవున్న ఎందరు దుర్బలులు శేషించి, తమ జీవితాలను హాయిగా గడపలేదు? ఆ మాత జీవించియు, మరణించియూ, దేశాని కెంత ఉపయోగ పడుతూ వుందో ఎల్లరు తెలిసికోవాలి.

ఆ గోమాతలో సమస్త కల్యాణ గుణాలు, ఒకదానితో నొకటి పెనవేసుకుపోయాయి. ఆ తెల్లని శరీరచ్ఛాయలో, కోటిసూర్యులు ప్రతిబింబిస్తూ వుంటారు. మోమున చిరునవ్వు తొణికిసలాడుతూ వుంటుంది. దయ, జాలి, ప్రేమ ఆమెసొత్తే. భారతదేశానికి ప్రత్యక్ష దైవమేగాక, ఆరాధ్య దేవత. భారతదేశంలో, ఆమెను పూజించని చేతులూ, భజించని నోరూ, ప్రార్థించని భక్తులూ వుండరు. అందు

కనే మన పూర్వులు గోమాత పవిత్రమైందనీ, పూజనీయమైందనీ అన్నారు. సాలెగ్రామం, తులసీవనం, గోవు, అగ్ని పరమ పూజనీయములు.

ఉదయాన నిదుర లేవగానే, గోవును చూచినపిదప, గోప్రదక్షిణ మొనరించుట ప్రబలమగు సదాచారంగావుంది. పుణ్యస్త్రీలుగోవును మహాలక్ష్మియని పసుపుకుంకుమలతో, పుష్పధామములతో, నలంకరించి, ప్రత్యేకదినాలలో ఆరాధించుతారు. భక్తులు భక్తిపూరితులై స్వయంగా లేతపచ్చికల గ్రహించి శ్రద్ధతో గోవులను, గోవత్సవాలను చేతులారా మేపుతారు. అందుచేత తమకు తరుణోపాయము కలుగుతుందని ఎక్కువగా నమ్ముతారు. చిన్న పిల్లలు సంక్రాంతి పండుగ దినాలలో, గోమయం తెచ్చి గొబ్బెమ్మలను చేసి ఆనందిస్తారు. పరమ పవిత్రమైన గోమాతను, మనమందరం పూజించాలి. ఆ మాతసేవయే, మన జీవిత సాఫల్యానికి ఒక్కని రాజబాట, మోక్షమార్గం. గోవులను రక్షించిన మహాపురుషుల పేర్లను హిందువులు గోత్రాలుగా వాడుతూ

వుంటారు. ఏ దేశాన, అద్దేవి కమ్మని మధుర అంభారావాల సంగీతం వినిపిస్తూ వుంటుందో, అద్దేశమే మనది. ఆ దేశప్రజలే ధన్యులు. వారే భారతీయులు. అదే భారతదేశం.

పశుపాలన యుగము

మానవుడు ప్రపంచంలో జన్మించి ఎన్ని యుగాలైందో ఎవరు చెప్పజాలరు. వానరాకృతినుంచి జీవి క్రమక్రమంగా మానవాకృతిగా పరిణతి పొందెనని డార్విన్ సిద్ధాంతము. మన దేశంలో దశావతారాల నిర్వచనాలు మానవ పరిణామాలను సూచించుచున్నవని కొందరి అభిప్రాయము. అస్థిపంజర నిర్మాణ మందును, నడకయందును, అధమ జాతి మానవునకు, ఉత్తమజాతి వానరాలగు గోరిల్లా, ఓరాంగు టాంగులకు పోలికలు వున్నప్పటికీ మానవుడు మంచి చెడ్డలను తెలిసి కొనే వాడగుటచే, ఇతడు ఇతర జంతువులనుంచి భిన్నంగా పరిణమించిన వాడని కొందరంటారు. ఏమైనప్పటికీ మానవుడు మొదట నాగరికత లేక మృగప్రాయుడుగా వున్నాడనటానికి సందియములేదు. నేటికి కూడ ప్రపంచమునందు ఎందరో పశుప్రాయులైన యనాగరిక ప్రజలు వున్నారు.

ప్రథమంలో మానవుడు మృగంవలెనే నైసర్గిక పరిస్థితులకు బానిసమైయున్నాడు. చుట్టుప్రక్కలవుండే ఆకులు, అలములు, కంద మూలాలు, తాను వేటాడి చంపిన జంతువుల మాంసము అతని ఆహారపదార్థాలు. ఇట్టి ఆహారమైనను చాలకాలము అపక్వమైన దానినే తినుచుండేవాడు. మానవజాతికి కొంచెము నాగరికత హెచ్చిన తరువాతగాని అగ్నిరగుల్చు విధానం తెలియలేదు. ఇంకను గృహ నిర్మాణాన్నిగూర్చి అతనికేమీ తెలిసేదికాదు. మృగాలవలె గుహాల యందో, చెట్ల తొర్రలయందో లేక పక్షులవలె చెట్లమీదనో అప్పటి వారు నివసించేవారు. మొదట వారు చలినుండి కాపాడుకొనుటకై చర్మమో, చెట్టుపట్టలో కప్పుకొనేవారు. ఎండలు ఎక్కువగా వున్నప్పుడు నగ్నులుగా వుండేవారు.

అరణ్యంమధ్యలో వుండే కోయవాండ్రుకూడ యిప్పటికి నగ్నులుగా వుండుట చూస్తూనేవున్నారము. ఆఫ్రికాఖండములో భూమధ్యరేఖ ప్రాంతానవున్న అహిరు లను జాతివారు, అమెరికా మధ్యభాగములో చైనులనువారు వివాహితులైన స్త్రీలు ఆకులేవో చుట్టుకొన్నను, అవివాహితులగు కన్యలు మాత్రము యేదీ కట్టకూడదన్న నియమం వుండేదట.

కందమూల ఫలాలుగాని, వేటవల్ల లభించే మాంసముగాని తమకు కావలసినంత సకాలమునకు దొరికేవికాదు. తర్వాత మానవుడు అరణ్యాలలో వుండే కొన్ని పశువులను మచ్చిక చేసికొని తనకవసరమగు మాంసాహారాలు, పాలు, పెరుగు మున్నగు పదార్థాలు విరివిగా సంపాదించేవాడు. ఈదశకే గోపాలదశ అని యిప్పటికీ అంటారు. ఈ దశ వచ్చినతరువాతనే క్రమేపి నాగరికత పొందుతూ వచ్చారు. ఈ దశలో జంతువులను పెంచుట, కొద్దిగా ధాన్యము పండించుట, తమ పశువులకు మేత ఎచ్చట సమృద్ధిగా వుండేదో ఆ ప్రదేశాలకు తోలుకొనివెళ్ళి కొంతకాలము నివసించుట, వ్యవసాయాన్ని చేయుటకై ఒకేప్రదేశాన స్థిరనివాస మేర్పరచుకొనుట, రాతి పనిముట్లను, లోహపు పనిముట్లను వాడుట మున్నగు నూతన పరిణామాలు పొందినవి.

పశుపాలన దశనుంచి వ్యవసాయదశకు మానవుడు వచ్చేశాడు. తన పశువులకు ఆహారం సమృద్ధిగా దొరకు ప్రాంతాలలో నివసించునప్పుడు వి త్తనాలు భూమిమీద పడి మొక్కలై ఫలించుట చూచిన మానవుడు వాటిని అనుభవించుట జరిగేది. క్రమక్రమేపి నాగరికత, లోకజ్ఞానం అభివృద్ధియైనకొలది మానవజాతి వృద్ధిపొందింది.

పూర్వపు ఋషులే రాజులకు పురోహితులట

వేదకాలంలో కొన్ని వందలమంది ఋషులు వుండేవారట. వారిలో భరద్వాజ, కశ్యప, గౌతమ, అత్రి, విశ్వామిత్ర, జమదగ్ని, వసిష్ఠ మున్నగు సప్తఋషుల ప్రాముఖ్యత ఆ కాలంలో ప్రఖ్యాత

వంతంగా వుండేవట. వీరంతా మంత్రాలు ఎక్కువగా రచించినందు వల్లగాని, చారిత్రాత్మకంగాగాని పురోహిత ఋషులకే ఎక్కువ ప్రాధాన్య మిచ్చేవారు. ఇంకను వీరంతా సప్తసింధు ఋషులేనట.

ఆకాలంలో ఆర్యుల నివాసాలు, ప్రభుత్వ క్షేత్రాలుకూడా సప్తసింధుమైదానాలే. కాని ఈ మునులు కేవలం మతాధికారుల పురోహితులుగా వుండేవారట. ఇంకా వీరు తమతమ రాజుల ప్రధాన మంత్రులుగా, సేనాధిపతులుగా వుండేవారు. వీరంతా వృద్ధాప్యాల వల్ల యుద్ధాలలో పాల్గొనక పోయిన, వారికోర్కెలను, పరిశీలనలను పురికొల్పి యుద్ధాలలోకి పంపించేవారట. వీరి స్తోత్రాలతో, దేవతల కృపలతో, వీరి యజమానులకు విజయం ప్రాప్తించక, వారి కుటుంబ కీర్తినిబట్టి, వారి సంఖ్యాబలాలనుబట్టి విజయప్రాప్తి ఆధారపడి వుండేదట.

వీరి కాలంలో "పుత్రులారా! మీరంతా పాడిపంటలు కలిగి పుత్ర పౌత్రాభివృద్ధితో వర్ధిల్లండి". అనేసూక్తు లెన్నో వున్నాయి. పురోహితుడయిన భరద్వాజుడు కవచం, ధనువు, అమ్ములపొది, రథం, అశ్వము, గండ్రగొడ్డలి మున్నగు సాధనాలను ఎంతగనో వర్ణించాడు. ఇంకను ఆ కాలంలో కొంతపొలం బంజరు, మరికొంత పొలం పంటకు వుంచేవారు. జావలేక అంబలి కాచుకొని పెరుగుతో కలుపుకొని తినేవారు. గోవులను ధనంగా ఎంచేవారు. గోవులకు గుర్రాలకు ఏరోగం రాకుండావుండాలని వేదఋుక్కులను పారాయణం చేసేవారట.

పురాణ యుగంలో పశు వైద్యులు

అజ్ఞాతకాలంనుంచీ మానవులు స్వతంత్రంగా ఆలోచించేకాలం అభివృద్ధయి పురాణ కథలు సృజింపబడ్డాయి. పురాణ కర్తలు చరిత్ర కారులు బ్రహ్మముఖంనుంచి నాలుగు వేదాలు పుట్టాయనీ, వాటిని బ్రహ్మదేవతలకు బోధించాడని వివరించారు. నాలుగు వేదాలలో అథర్వణ వేదంలో అన్నిరకాల వైద్య శాస్త్రాల వివరణలు వున్నాయని

తెలుపుతూ వుంది. సూర్యభగవానుని కుమారులు యిరువురు, అశ్వనీ దేవతలు, అధర్వణ వేదకర్తలనీ, ప్రచారకులని ప్రసిద్ధి. భారతదేశంలో వైద్యాలను చరక, సంహిత, పశుపాలకావ్య, శాలిహోత్ర, రాజ

మార్తాండ, నకుల, సహదేవ, గౌతమ, పరాశర, మున్నగు మహాను భావులు ప్రచారంలోకి తెచ్చారని శాస్త్రాలు తెలుపుతూవున్నాయి.

అర్జునుడు గోవులను రక్షించడానికి పండ్రెండు సంవత్సరాలు అరణ్యాలలో కష్టపడ్డాడు. విరాటుడు, నందుడు గోవులను పోషించే వారు. ఆ కాలంలో గొప్ప గొప్ప మహారాజులుకూడా గోసంరక్షణ, గోవాయుర్వేదం, గో శాసనాలు, చికిత్సలు చేసేవారు. సహదేవుడు, నకులుడు పశువులకు, గుఱ్ఱాలకు చికిత్సలు చేసేవారు. దిలీపమహారాజు గోసేవకై తన రాజ్యాన్ని, తన ప్రాణాన్ని కూడా లెక్కచేయలేదు. వసిష్ఠుడు, విశ్వామిత్రుడు, జమదగ్ని గోవులను గూర్చి తగాదాలు పడ్డారు.

శ్రీకృష్ణుడు పశువుల కాపరిగా వుండి తన మధుర మురళీ గానంతో, బృందావన వాటికలలో, గోవుల మధ్య ఎంతో ఆనందాన్ని అనుభవించేవాడు. హిందువులలో అధిక సంఖ్యాకులు గోమాత శరీరం దేవతల నివాసమనీ, గోవృషభశృంగాలపై భూమి నిలిచియుంటుందని నమ్మేవారు. ఈ రీతిగా పురాణయుగంలో ఎన్నో చరిత్రలువున్నాయి. అవన్నీ వ్రాయాలంటే ఈ గ్రంథం చాలదు.

క్రీస్తుకు పూర్వమే ఎడ్ల పందెములు వుండేవి

డాక్టర్ ఫ్రయిర్, డాక్టర్ కుమారస్వామి, డాక్టర్ క్రూక్ రచించిన గ్రంథాలను బట్టి, వారు వ్రాసిన వ్యాసాలను బట్టి మన దేశంలో ప్రాచీన కాలము నుంచీ ఎడ్ల పందెములు అతి ఉత్సాహంతో జరిపించేవారట. క్రీ. పూ. నాల్గవ శతాబ్దంలో మౌర్య, చంద్రగుప్త, అశోకుల కాలంలో శకటాలకు గుర్రాలను, పశువులను, జంతువులను కట్టి సర్దాగా పందెములు వేసేవారు. పశువులకు దృష్టి తగులునేమోయని పశువుల మధ్య గొర్రెలను, గుర్రాలను వుంచి పరుగులు తీయించేవారు. గెలిచిన వాటికి గొప్ప గొప్ప హారాలు బహుమతి యిచ్చేవారని యవన లేఖకుల వ్రాతలవల్ల తెలుస్తూవుంది. ఈ నాటికి మన దేశంలో వున్న స్వదేశ సంస్థానాలలో, భారత దేశమునందంతట అటు ప్రభుత్వంతోనూ యిటు రైతులతోను పశుప్రదర్శనాలు, బండ పందెములు ఏటేటా జరుగుతూ వుంటున్నాయి. ఆంధ్ర దేశంలో అతివుత్సాహంగా, పట్టుదలగా ప్రథమంగా పశుప్రదర్శనాలను ఏర్పాటుచేసి, ఎడ్ల పందెములు పెట్టి రైతులలో పోటీ భావము కలిగించిన గౌరవం గుంటూరు జిల్లాలోని శ్రీ బాప్నపురపు, దగ్గుమిల్లి యను ప్రతినామములుగల గోవాడ వాసి, రైతు బిడ్డ కీ. శే. ఆలపాటి సూర్యనారాయణగారికే దక్కింది.

2500 సం. మధ్య కాలంలో సింధునదీ ప్రాంతాన అతిశ్రేష్ఠమైనపశుసంపద దొరుకుచుండేదని వ్రాసిరి. వైదికయుగంలో వాహన కాలమందు, దేవీ దేవతల ప్రీతికొరకు మాంసము భక్షించుచున్నప్పటికీ, పాడిపంటలకు కారకురాలగు గోమాతయందు భక్తి శ్రద్ధలు చూపు

చున్నటుల ఎన్నో ఉదాహరణలు వున్నాయి. ఋగ్వేదంలో ఆరు గోవులైనను లేనివాడు బీదవాడనేవారు. దానిని బట్టి ఆ కాలంలో గోవులే తమ ధనంగా యెంచుతూ వుండేవారని స్పష్టపడుతూవుంది.

ప్రాచీన పశు పోషణ శాసనములు

క్రీ. పూ. 272-231 వరకు మగధరాజ్య మేలిన సూర్యవంశ రాజులలో మూడవవాడు, జీవహింస యెడల రోతయు, సకల జీవుల యెడల దయయు కలిగి అశోకుడు శీఘ్రకాలములోనే బౌద్ధధర్మాలను అలవరచుకొని మత ధర్మములను, నీతి నియమాలను బోధించు శిలా శాసనాలను పదునాలుగింటిని చెక్కించి తన సామ్రాజ్యంలో అందరికి చదువుకొనుటకు అవకాశములుగా పదునాలుగు చోట్ల అమర్పించెను. ఇంకను 240 సం॥ లో రాజ్య పరిపాలనమును తన యువరాజునకూ, మంత్రులకూ అప్పగించి సన్యాసియైనాడు.

గుహ శాసనములు

ఇవి గయ సమీపంగా వున్న బరాబరు కొండ గుహాలయం దున్నవి. అశోకుడు రాజ్యాభిషిక్తుడైన సమయములో, అజీవికులైన జైన మతస్థులకు ఈ గుహాలను బహుమతిగా యిచ్చినట్లు చెక్కబడిన నీతిశాస్త్ర శాసనాలు వున్నాయి.

చిల్లర శాసనములు

భాబ్రాశాసనము, కళింగశాసనాలు, తారాయ్ స్థంభ శాసనాలు, ఏడు స్తంభశాసనాలు, లఘుశిలాశాసనాలు మున్నగునవి అశోకుడు తయారుచేయించి మానవులకు, పశువులకు చికిత్సలు చేయించు విధానాలు, ఔషధాలకు కావలసిన ఓషధులను తోటలలో వేసి పెంచే విధానాలు, అహింస, భూతదయ మున్నగు ఎన్నో నీతివాక్యాలు శాసనాలద్వారా తెలియజేసాడు. అశోకుడు క్రీ. పూ. 232-31 లో నిర్యాణము పొందినను, ఆతని ధర్మచక్రము నేటికిని భారతజాతికి రాజధర్మ సూచకమై ఎల్లరకు శిరోధార్యమైనది.

హర్ష కాలంనుంచీ "అహింసాపరమోధర్మః" యని వేదాలు, పురాణాలు, ఉపనిషత్తులు, స్మృతులు చాటినాయి. కేవలం మన మతమేగాక బౌద్ధ, జైన, మహమ్మదీయ, క్రైస్తవ మతాలయందు కూడా సేవలన్నిటిలో గోసేవయే పరమపవిత్రమయిం దన్నారు.

అక్బరు చక్రవర్తి కాలంలో గోమాత విషయమై ఎంతో ప్రచారంచేసిన విషయాలు "శత్రుంజయ పర్వతము"నగల ఆదినాథ దేవాలయద్వారాన సంస్కృతభాషలో వ్రాసిన శాసనం యిప్పటికీ వుందట.

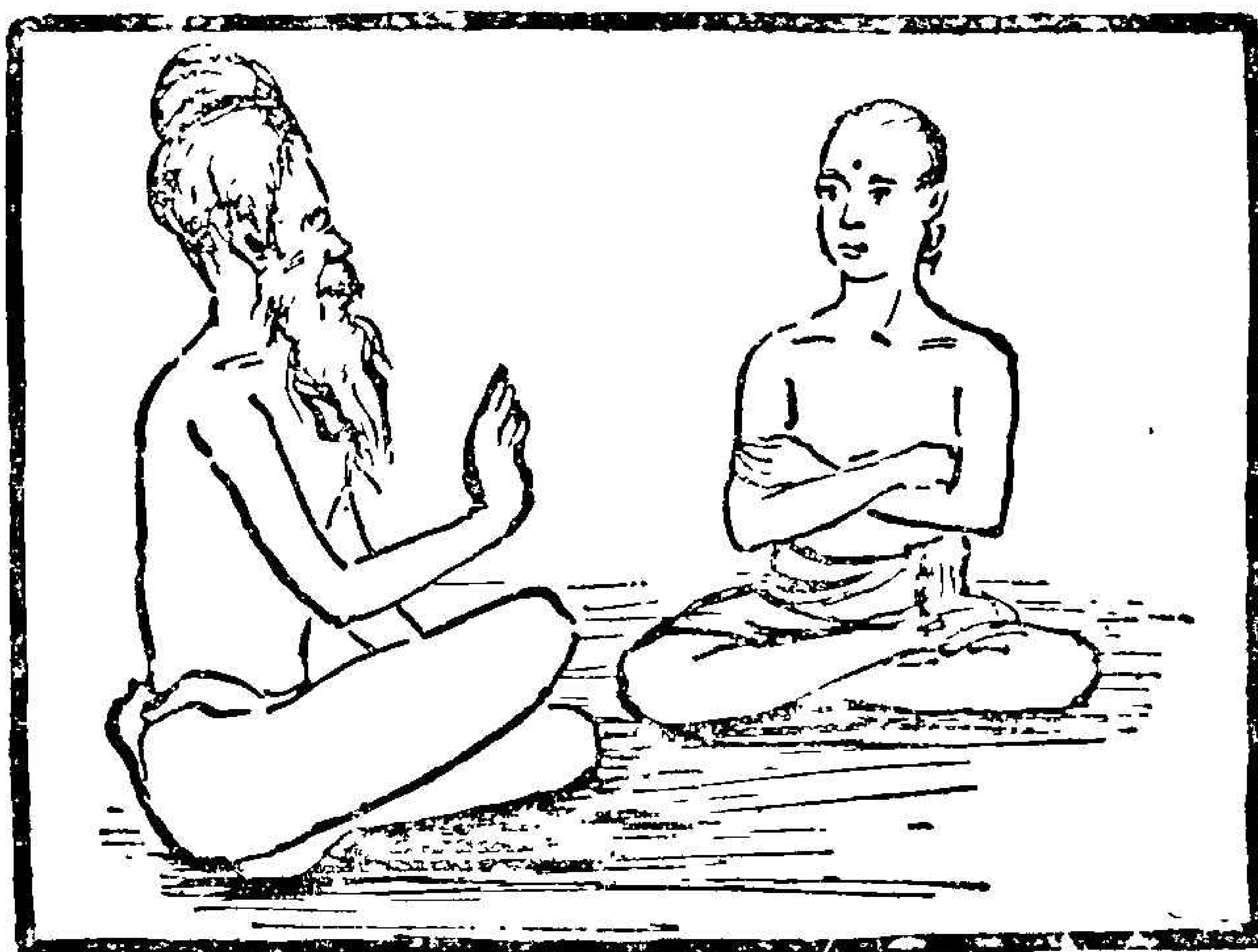
క్రీ. శ. 1593 విజయసేనుడు అహింసా పరమోధర్మః అను సిద్ధాంతాలను గూర్చి చేసిన ప్రచారాలను గురించి "బాదవాహుడు" వ్రాయించిన శాసనాలువున్నాయి.

క్రీ. శ. 1584 జూన్ 16 న హీరవిజయుని శిష్యుల ప్రఖ్యాతి చూచి అక్బరు చక్రవర్తి వారిని ఆహ్వానించి, గౌరవించి, గుజరాతీ ప్రాంత దేశాన భాద్రపదమాసాన యేటేటా యిప్పటికీ జరుగుచున్న గోసేవ వుత్సవాలలో ఎచ్చటా పశుహింస చేయరాదనీ, గోమాతనే పూజించాలని ఆజ్ఞ యిచ్చెనట. క్రీ. శ. 1592 మేనెలలో హీరవిజయునకు మరొక శాసనాన్ని బహూకరించెనట. క్రీ. శ. 1608 మే మాసంలో బాదవాహుడు వివేకహర్షునకు మరొక శాసనమువుంది.

చంపలో కామధేనువుకు, వారణాసిలో సూరదేవునకు, కౌండిన్యలో కుండకోకిలునకు, ఆలంభీమకునకు, చూలశతకునకు ఆరు గోకులాలు వుండేవట. గోకులమనగా పదివేలగోవులు. ఈ రీతిగా జైనుల సాహిత్యంలో ఎంతో చరిత్రవుంది.

ఋషీశ్వరుల ధర్మసూత్రాలు

ఈ రోజుల్లో ప్రభుత్వం ఏరీతిగా శాసనాలుచేసి అమలు పరుస్తున్నదో, అప్పటిరోజుల్లో మహారాజుల దగ్గరవుండే ఋషీశ్వరులు

అన్ని విషయాలనుగూర్చి శాసనాలు ఏర్పరచేవారట. ఈదిగువ ధర్మ శాసనాలు గమనించండి.

ఎద్దులను ఏరీతిగా కాపాడాలి ?

ఎనిమిది వృషభాలతో దున్నటం ధర్మమగు వ్యవసాయం. ఆరు వృషభాలతో దున్నటం బ్రతుకు తెరువు. నాలుగు వృషభాలతో దున్నడం పాపహేతువు. రెండు వృషభాలతో దున్నుట పాపమేగాక బ్రహ్మహత్యాతుల్యం.

ఆ హుంకారాలతో అదలించి ఎద్దులను తోలాలి, ఆకులతో వుండే కొమ్మలతో కొట్టాలిగాని; కర్రతోగాని, బెత్తంతోగాని, త్రాడుతోగాని కొట్టరాదు.

ఆకలిగా, బడలికగా, వికలేంద్రియంగా వుండే ఎద్దుతో పని చేయించరాదు. తృప్తిగా మేత మేసిన తరువాత మంచినీటిని త్రాగించాలి.

ఉదయంనుంచి మధ్యాహ్నంవరకు రెండు పర్యాయంలే అరక కట్టాలి. మధ్యాహ్నంనుంచి సాయంకాలంవరకు విశ్రాంతి ఈయాలి.

ఇందుకు వ్యతిరేకంగా నడచినవారికి తగినశిక్ష విధింపబడుటయేగాక నరకం పొందుతారు.

ఏ దుర్మార్గుడు రక్తంవచ్చునటుల కొట్టునో, ఆ పాపికి ప్రాణ హత్యాదోషము కలుగుతుంది. ఆకలిగొన్నది, దప్పికగొన్నది, ఆయాస పడుచున్నది. అవయవ హీనమైనది, రోగం గలది, పుంసత్వం లేనిది యగు ఎద్దులను అరకకు కట్టరాదు.

దృఢమైన అవయవములుకలిగి, రోగంలేక తృప్తినొంది, బాధ పెట్టకుండ వుండేది, పుంసత్వంలేనిదని గ్రహించి అర్ధపూటయే దున్ని విశ్రాంతి ఈయాలి.

పగలంతయు పశువుల్ని పశువుల కాపరుల స్వాధీనంలోవుంచి మేపించాలి. అట్టిసమయంలో కాపరులే వాటి మంచిచెడ్డలు చూడాలి. సాయంకాలంమాత్రం కాపరులు పశువులను తోలుకొనివచ్చి, తమ యజమాని గృహమందు కట్టివెళ్ళిన తర్వాత బాధ్యత అంతా యజ మానిదే. యజమాని కాపరి కూలి ఈయజాలనిచో, పది ఆవుల పాలను యజమానికి, ఒక ఆవుపాలు తాను పిండుకొని తీసికోవాలి.

కంటికి కనపడనిది, విషజంతువుల చేతినబడినది, వల్లపు గుంట లలో పడి చచ్చినది, కాపరిలేనిది యగు పశువు నష్టాన్ని కాపరియే భరించాలి.

దొంగలు దొమ్మీచేసి పశువులను అపహరించగానే వెంటనే తన యజమానికి చెప్పాలి. అట్లు వెంటనే చెప్పినచో కాపరికి బాధ్యతలేదు.

తుంటరివి, ఆకలిరోగం గలవి, కొమ్ములులేనివి, గ్రుడ్డివి, గిట్టలు లేనివి, తోకలేనివియగు వృషభాలతో బండ్లప్రయాణం చేయరాదు.

గోవుల విషయంలో

మార్గ గ్రామ సమీప ప్రదేశాలయందు పొలాలలో గోవులను మేపినచో రూపాయపావలా జరిమానా కాపరికి విధించాలి. తమపని

ఆ గోవులు తిన్నమేత ఫలితాన్నిబట్టి యజమానిగాని, కాపరిగాని పొలముగల యజమానికి యిచ్చుకోవాలి.

నీరు త్రాగుచున్న గోవులను, పాలు కుడుస్తున్న దూడలను త్రాగనీయకుండ అడ్డుపెట్టరాదు. పాలు తీయునపుడు మాత్రం నివారింపవచ్చును. ఇతరుల దూడలు పాలు కుడుస్తున్నప్పుడు యజమానికి చెప్పరాదు.

ఈని పది దినాలుకూడా గడవని గోవులను, చక్రం, శూలము మొదలగువాటితో అచ్చువేసిన ఎద్దులను, ఇంకను హరిహరాదులకు అచ్చువేసిన ఆబోతులను కాపరులతో నున్నను, లేకున్నను పొలాలలోని మేతను తినుచున్నప్పటికి దండింపరాదు. ఇట్టి పశువులకు సర్వహక్కులు వున్నాయి.

రెండవ భాగము

వాతావరణ ఉత్పత్తి

వ్యవసాయ కార్తెలు, సామెతలు

"భూమి పుట్టిననాటినుంచీ, వాతావరణం పెద్ద పరిణామాలను చెందుతూ వుంది. ప్రస్తుత జీవితాధారభూతమైన వాతావరణం సుమారు ఒక 100 కోట్ల సంవత్సరాలనుంచీ అట్టే మార్పు లేదని"యే చెప్పవచ్చు. మానవుడు యీ ప్రస్తుత వాతావరణస్వరూపాన్ని పాడు చేయని పక్షంలో ఇంకా సుమారు కొన్ని కోట్ల సంవత్సరాలు వాతావరణం నిలబడడానికి అవకాశాలు వున్నాయి. భూతకాలపు భూచరిత్రలోని అనేక సంఘటనల ఫలితమే 'గాలి' అనవచ్చు. మనలో చాలమంది అప్పుడప్పుడు భూగర్భజనిత పరిణామాల మూలంగా వాతావరణం స్థిరమైనదని, నిశ్చయమైనదని భావిస్తారు. రమారమి "6 నుంచి 9 మైళ్ళ ఎత్తునవున్న వాతావరణంలో నీటి ఆవిరి కనపడదు." ధూళికణాలు పైకిపోతున్నకొలదీ తగ్గిపోతాయి. మిగతా

వాయుపదార్థాలు నూటికి 90 పాళ్ళ వాతావరణం 25 మైళ్ళ లోపు వున్నప్పటికీ 600 మైళ్ళ యెత్తువరకు స్థిరంగా గాలి వుంటుంది.

ప్రస్తుత వాతావరణం భూమిపుట్టినదాదిగా పరిశీలిస్తే చతుర్థ దశలో వున్నదన్నమాట. భూమిలాగే పరిణామాలను చెందివుండాలనే ఊహతో ఇప్పటివరకు మనకు తెలిసినదాన్నిబట్టి చూస్తే శుక్రుడు, బృహస్పతి, శనిగ్రహాలు, కార్తెలు, ఇంకా ప్రస్తుతభూపరితల వాతా వరణానికి, పూర్వస్థితి వాతావరణానికి, పూర్వస్థిత వాతావరణాన్నే కలిగియున్నవని, అంగారక గ్రహ వాతావరణ పరిణామం, భూతా వరణ పరిణామంతో అన్నివిధాల ఏకీభవించు చున్నదని తేటతెల్ల మగుతూ వుంది.

అతివృష్టి, అనావృష్టుల ఫలితాలు

విత్తనాలు చల్లాలంటే చల్లని ఆ తల్లి కటాక్షంకోసం నిరీక్షిస్తూ వుండాలి. తీరా చల్లిన తరువాత అతివృష్టి వస్తుందో, అనావృష్టి కలుగు తుందో చెప్పలేం. పంచభూతాలే మనకు దైవం. ఆ దైవము అనుకూ లించకపోతే మన బడాయి చిల్లిగవ్వకు మారదు. అనేమాట మనకు అలవాటు అయింది. ఇప్పుడు అలాకాదు. భౌతిక శాస్త్రజ్ఞానం మనకు లభించింది. వర్షం ఎప్పుడు కురిసేదీ, గాలి ఎప్పుడు వీచేదీ మనం ముందుగానే తెలిసికొని జాగ్రత్తపడే కాలం వచ్చింది. ఈ విషయా లన్నీ ప్రభుత్వ వాతావరణాల యంత్రాల ద్వారా ఎప్పటి కప్పుడు రేడియో తెలుపుతూ వుంది. కార్తెలు, గాలిపాటును గురించి ప్రజల అనుభవాలు ఈ దిగువ తెలిపిన సామెతలుగా వుండిపోయినాయి. వాటిని యిప్పటికీ నమ్ముకొని ఆచరణలో పెట్టుచున్నాము. కాని ఈ సామెతల నెంతవరకు నమ్మవచ్చునో పరిశీలించేటందుకు ప్రభు త్వము ఒక కమిటీని నియమించింది. 1870 సం॥ నుంచి ప్రభుత్వం కాల మాన స్వభావ వివరాలను సేకరించింది. ఏరోజు కారోజు రాబోయే 36 గంటల వాతావరణ వివరాలు రెండు మూడు రోజుల ఉజ్జా యింపుతో మనకు రేడియోలు వెల్లడిస్తూ వున్నాయి.

"అకాలపు వాన ఆరికెల కూడు"

విత్తనాలు మొలకలు ఎత్తే ప్రారంభదశలో, అధికంగా వర్షంగాని, ఎక్కువ ఎండగాని సంభవిస్తే, పురిటిలోనే సంధికొట్టినట్లు పైరులు అన్నియు అకాల మృత్యువు వాతబడతాయి. అందుకనే అకాలపు వాన ఆరికెల కూడు అన్నారు పెద్దలు. పైరు పూతలో వున్నపుడు వర్షాలు వుండనే రాదు. సమృద్ధిగా నీరు మాత్రం చాలా అవుసరము. అధిక వర్షాలవల్ల గింజ కట్టక మొక్కలు తెల్ల వెన్ను వేస్తాయి. ఇంతేగాక ప్రతికూల వాతావరణం పైరుకు పరోక్షంగా చేసే హాని ఎంతో వుంది. గాలిపాటు సరిగా లేకపోతే పైరులకు చీడలు, తెగుళ్ళు పడతాయి. కాబట్టి ఏ వాతావరణము వల్ల పంట దిగుబడి మారుతూవుంటూందో రైతులు మాత్రము తెలుసుకోవడం ముఖ్య అవసరం.

"వానతో కరువు లేదు, పెనిమిటితో దారిద్ర్యం లేదు"

పైరుల బాగోగులను నిర్ణయించే వాతావరణ పరిస్థితుల్లో మొదటిది వర్షం. వర్షం ఋతుపవనాల వల్ల గలుగుతుంది. మన ప్రాంతాలకు వర్షం యిచ్చే ఋతుపవనాలు రెండు. నైఋతి ఋతుపవనం, ఈశాన్య ఋతుపవనం. మొదటిది జూన్ నుండి సెప్టెంబరు నెలాఖరు వరకు, రెండవది అక్టోబరు నుంచి ఫిబ్రవరి వరకు వీచి అధిక వర్షాలను యిస్తాయి. జూన్ నుండి సెప్టెంబరు నెలాఖరు వరకు వీచే నైఋతి పవనం మృగశిర నుంచి ఉత్తరవరకూ గల కార్తెలకాలంలో విస్తరించి, ఈ ఋతుపవనం వల్ల కురిసే వర్షమే రైతులకు అందులో ముఖ్యంగా ఉత్తరాది జిల్లాలవారికే జీవనోపాధి కలిగిస్తూ వుంటుంది.

"అశ్వని కురిస్తే అంతా నష్టం"

ఈ కార్తెలో వర్షాలు అంతగా కురవవు. కురిస్తే మాత్రం మెట్ట దుక్కులకు అనుకూలం.

"భరణి కురిస్తే ధరణి పండుతుంది"

"రోహిణి ఎండలకు బండలు పగులుతాయి"

భరణి, కృత్తిక, రోహిణి కార్తెలను అగ్ని కార్తెలు అంటారు. విపరీతమైన ఎండలేగాక, రోళ్ళు బ్రద్దలయేటంత తీక్షణమైన వేడిమిగల ఎండలు కాస్తాయన్నమాట. భరణి కార్తెలో వర్షంపడితే తొలకరి పంటలు బాగా పండుతాయి. కాని సామాన్య వర్షాలు పడతాయి. ప్రత్తి, నువ్వులు, కొర్రలు మాత్రం జల్లుతారు.

"మృగశిర బిందిస్తే ముసలెద్దు రంకేస్తుంది"

"మృగశిర బందిస్తే మిగిలిన కార్తెలు వర్షిస్తాయి"

ఈ కార్తెలో సూర్యుడు ప్రవేశించి క్రమ క్రమంగా వర్షాలు అధికం కావడము శుభసూచకం. ఇంకను ఈ కార్తెతోపాటు అయిదు కార్తెలు వర్షించుతాయి. వ్యవసాయ పనులుకూడా ఈ కార్తెనుంచే ప్రారంభమవుతాయి. నైఋతీ ఋతుపవనము మాత్రం మృగశిర అయిన తరువాత వచ్చే నాలుగు కార్తెలలోగూడ మంచి వర్షాలు పడతాయి.

"మృగశిర వర్షించితే ముంగారి పంట"

తొలకరి పంటలకు మంచి అదునుగా వుంటుంది. మృగశిరలో వర్షం, మఖకార్తెలో ఉరుములు, స్వాతికార్తెలో మెరుపులు, వర్షపాతానికి మంచి లక్షణా లంటారు. మెట్ట, మాగానిలో నారుమళ్ళు, చోడి, గంటెజిల్లికలు వుంటాయి. కూరల పాదులుకూడా పెడతారు.

"ఆరుద్ర కురిస్తే ఆరు కార్తెలు కురుస్తాయి"

"ఆరు కార్తెలకు పోతు కార్తె ఆరుద్ర కార్తె"

ఆరుద్రలో తేజోవంతమయిన సూర్యుడు పగలు ప్రవేశించుట మంచిది కాదంటారు. సూర్యుడు మబ్బులో వున్నపుడుగాని, రాత్రి పూటగాని, ఆరుద్ర ప్రవేశించడం మంచిది అంటారు.

"ఆరుద్ర బిందిస్తే అరవై రోజులు వరుపంటారు"

ఆరుద్ర ప్రవేశములో వర్షించడం కడు శుభావహము. ఈ కార్తెలో పశువులు సుఖంగా వుంటాయి. కలుపులు తీస్తారు. కంది, పెసర, మినుము వగైరా చేలగట్ల మీద, మెట్ట ప్రాంతాలలో చల్లుతారు. పైరులు పెరగడానికి ఈ కార్తె సహాయపడుతుంది.

"మఖాపంచకం సదాపంచకం"

వానలకు కార్తె మఖ. ఈ కార్తెలో వర్షాలు అతి అవసరం. మఖ మండిపడితే మాత్రం నిరుత్సాహంతో వుంటారు. మఖ నుంచి చిత్తవరకు వర్షాలు పడకపోతే తప్పక కాటకం కలుగుతుంది. మఖలో ఉరిమితే నుదురుమీద కర్రయినా పడుతుంది. మఖలో వర్షం సస్యాలకు అనుకూలమే గాక పంటలుకూడ బాగా పండుతాయి.

"మఖ పుబ్బలు వరిపిస్తే మహత్తరమైన క్షామం"

ఈ కార్తెలలో పడేవర్షం విత్తనాలు చల్లుటకు అనుకూలంగా వుంటుంది.

"ఉత్తర చూచి ఎత్తర గంప"

వృష్టికి ప్రమాణం ఉత్తర హస్తలు. తొలకరిలో వాతావరణం అనుకూలము లేనప్పటికి ఉత్తర కార్తెవరకు నిరీక్షించుతూవుంటారు. అప్పటికీ వర్షాలు లేకపోతే నిరాశ జెంది, రైతులు దేశాంతరము పోవలసిన గతి వస్తుంది. ఉత్తర వురిమితే మాత్రం రైతుల గుండెలు కుదుటబడతాయి.

"ఉత్తర కురిసినా పాము తరిమినా కరువదు"

అనగా తప్పక వర్షాలు ఈ కార్తెలో కురుస్తాయన్నమాట. ఈ కార్తె అంతంలో సెప్టెంబరు ఆఖరవుతుంది. అప్పటితో రైతునకు ఋతుపవనం వీచడం సరి. అప్పటికి తేలిక వరులు, బసంగి, రసంగి మొదలైనవి పూతలో వుంటాయి.

"హస్తకు ఆడిపొట్ట చిత్తకు చిరుపొట్ట"

ఈసమయంలో హస్తకు నీరు, వాతావరణం అత్యవసరం.

"హస్త చిత్తలు కురవకపోతే అందరి సేద్యం ఒకటే"

అనే సామెత వాడుకలో వుంది.

"హస్త కార్తెలో వర్షం కురిస్తే అడుగకనే గొబ్బుకట్టు"

ఈ కార్తెలో కురిసే వర్షం విత్తనాలు చల్లుటకు, గొబ్బు కట్ట డానికి ఉపయోగపడుతుంది.

"చిత్త చిత్తం వచ్చిన చోట్ల పడుతూ వుంటుంది"

చిత్తలోని వర్షం చిత్ర విచిత్రంగా పడుతుంది. ఒకచోట కురిస్తే వర్షం మరొకచోట వుండదు.

"చిత్త జల్లులు స్వాతి వానలు"

అనే సామెత వర్షం కురిసే విధానాన్ని తెలుపుతుంది.

"స్వాతి కురిస్తే భీతి పొందుతారు"

గాలివానలు, తుఫానులు ఈకార్తెలో సంభవిస్తాయి. ఇంకను ఈ కార్తెలో అధికవర్షాలవల్ల పంటలు పండుతాయి. మెట్టప్రాంతాల లోని రైతులకు ఈవర్షం ఎంతో వుపయోగం. స్వాతిలోపడే వర్షం జొన్నచేలకు అంత మంచిదికాదు. భూమిలోవుండే చలువవల్ల, మంచు పడునువల్ల పంట బాగా పండుతుంది.

"యథాచిత్త - తథాస్వాతి"

చిత్తలో జరిగేదే స్వాతిలో జరుగుతుంది.

"విశాఖలో వర్షం - విషంతో సమానం"

అనేమాట అక్షరాల నిజం. వరిపైరులన్నీ కోతకు వచ్చే సమయంకూడా. మధ్యకాలపు పంటలన్నీ కోతకు వస్తాయిగాని అట్టి సమయం వర్షం లవసరం.

"విశాఖలో వర్షం - వ్యాధులకు హారం"

వర్షాధిక్యతవల్ల పంటలకు చీడలు తెగుళ్ళు పడతాయి.

"చిత్త చిత్తగించి స్వాతి చల్లచేసి
విశాఖ విసరకుండాఉంటె అనూరాధలో
అడిగినంత పంటను యిస్తుంది."

ఈశాన్య ఋతుపవనంలో అప్పుడప్పుడు గాలివానలు, తుఫానులు చెలరేగడం కద్దు.

భూసంపదకు, గోసంపదకు ఎంతో ప్రాముఖ్యత

రైతులేనిదే వ్యవసాయంలేదు. పశువులేనిదే రైతులేడు. వ్యవసాయానికి రైతుకూ, రైతుకు పశువునకూ ఎన్నడూ ఎడతెగని అవినాభావ సంబంధంవుంది. పాడికి పశువు, పూజా పునస్కారాలకు పశువు, వ్యవసాయం ఎరువులకు పశువు. బరువుమోయుటకు పశువు, నాగలి దున్నడానికి పశువు, బండిలాగడానికిపశువు. రైతునకు కదిలితే మెదిలితే పశువుకావాలి. అది బండిలాగే ఎద్దుకానీయండి, పాలనొసగే గోవు, గేదెకానీయండి, లేక పొర్లి సంతతిని అభివృద్ధిచేసే పశువుకానీయండి, ఏదైనప్పటికి రైతునకు ప్రొద్దున్నేలేస్తే ప్రొద్దుకూకేవరకు పశువుతో పనివుంది.

భూసంపదకు యెంతప్రాముఖ్యం యిచ్చినప్పటికీ, గోసంపదను మాత్రం నిర్లక్ష్యంచేయరు. ఏ స్వార్థంతో భూసంపదను అనుభవింపగలుగుచున్నారో, ఆ స్వార్థత్వంతో గోసేవ అను పేరుతో గోసంపదను గ్రోలుతూవున్నారు.

భూమాతకు ప్రాణంలేదు - గోమాతకు ప్రాణంవుంది

భూమాతకు ప్రాణంలేదు కాబట్టి మానవులపై జాలిపడే హృదయంకూడా దానిలోలేదు. మానవుడు దానిని ఎంతగా ఉపయోగించుకొంటాడో అంతవరకే ఉపయోగపడుతుంది. కదిపితే కదులుతుంది; దొర్లిస్తే దొర్లుతుంది. అందుచేత భూసంపదంతా మానవుని కృషిపై ఆధారపడి వుంటుంది. కాని భూమాత వలెగాక గోమాతకు ప్రాణం వుంది. నవనీత హృదయంగల గో మహాలక్ష్మికి కోటిదణ్ణాలని పాటలు పాడుకొనేవాళ్ళు - సామెతలు చెప్పుకొనేవాళ్ళు - నీతుల్ని బోధించేవాళ్ళు ఈ కాలంలో కూడా ఎంతోమంది వున్నారు. భారతీయ మహోన్నతికి మూలస్తంభాలు గోవు, గురువు, గంగ, గోవిందు అను వాటిలో గోమాతదే అగ్రస్థానం.

సూర్యభగవానుడు వేడి వెలుతురు మున్నగునవి మానవాది జీవులు కోరకుండగనే గుణ, జాతి, కుల, భేదాలు లేకుండగనే సర్వ జీవులకు సమానంగా ప్రతిపాదిస్తున్న సంగతి ఎల్లరకు తెలిసిన విషయమే.

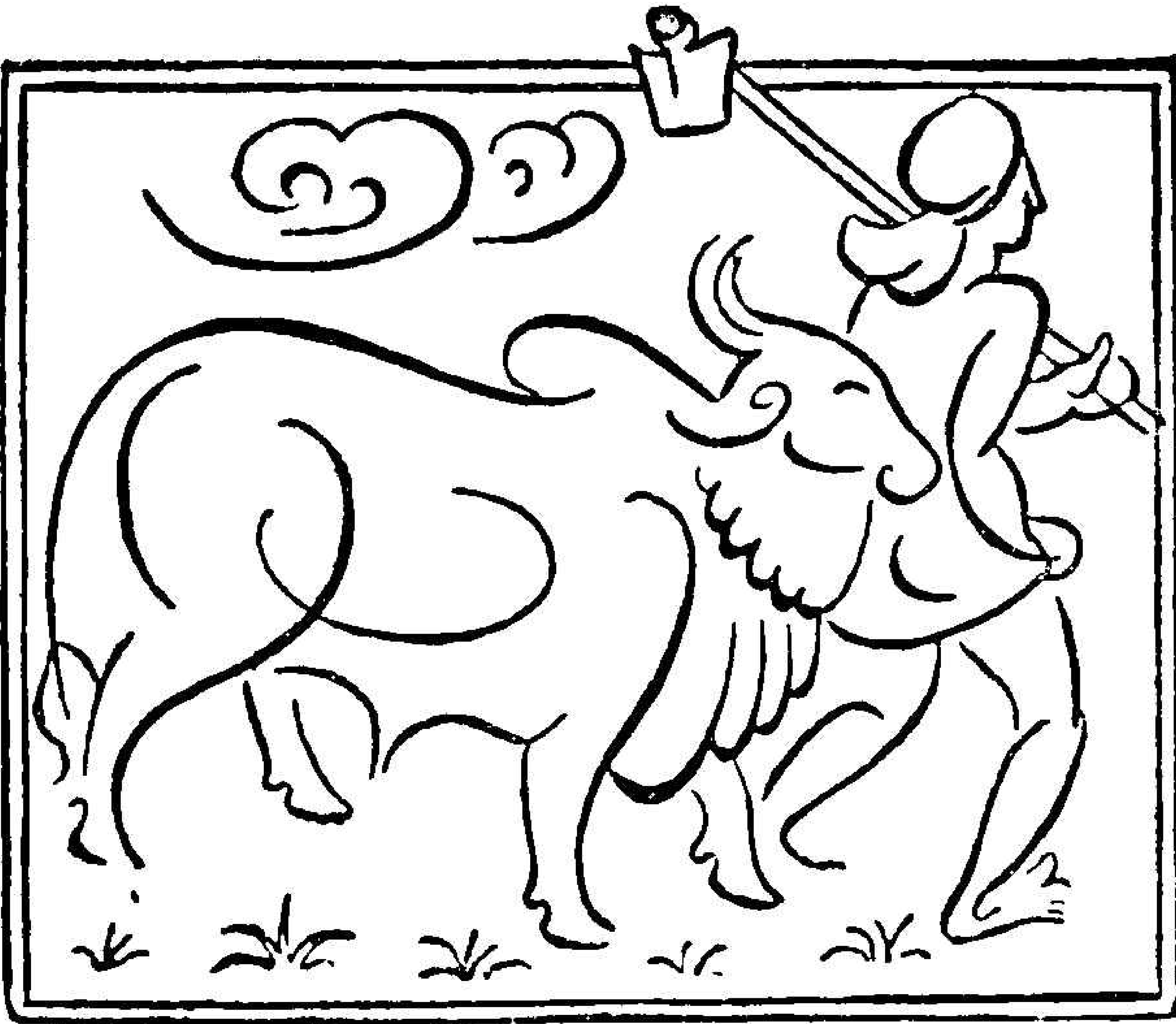

అలాగే గోమాత తన అమృతతుల్యమైన పాలను వ్యత్యాసాలులేకుండా ఆబాల గోపాలాన్ని తృప్తి పరుస్తూ వుంటుంది. తన మూత్రం, తన

పేడ భూమాతకు లంచంపెట్టి ఆహారంగా ఉపయోగించి తద్వారా భూసంపదను ఎన్నోరెట్లు అభివృద్ధిపరచిఆయా ఆహారధాన్యాలను తెచ్చి గాదెలలో పోయించి, హాయిగా కూర్చుని భుజించమని మానవాళికి హారతులిస్తూ వుంది. రాక్షస బాధను భరించ లేక భూమాత, గోమాత రూపం దాల్చి ప్రభు శరణ్యాన్ని పొందిందట. అట్టి గోమాత తన పేడను భారత దేశంలో వున్న నలభై మూడు కోట్ల ప్రజలకు వంట చెరుకుగా ఉపయోగపడే అవకాశాన్ని యిస్తూవుంది.

"మానవ సేవయే - మాధవ సేవ"

నేటి నాగరికత యంతయూ వ్యాపార సరకుల రవాణాలలో ముప్పది వంతుల కార్యభారం గోమాత తన పుత్రరత్నాలగు ఎద్దుల చేత, కోడెలచేత భూములను దున్నించి, పండిన ఆయా భూముల పంటలను తెప్పించి మానవులకు భూదానం చేస్తూవుంది. ఈ రీతిగా తన

జీవితమంతా మానవులకు ధారపోసి, త్యాగోపేతమగు గోమాత రోగాదులతో కృంగి, నాకు ఆయుర్వేద పశువైద్యమే కావాలి అని రోగాదులచే క్రుంగి కృశించి, గుప్పెడు గడ్డిపరకలు గాని, రవ్వంత

ఆయుర్వేద మందుకు గాని నోచుకోలేని స్థితిలో మరణించి కూడా కృతఘ్నులైన మానవులపై కించిత్ కినుక వహింపక 'మానవ సేవయే-మాధవ సేవ' యని తన శరీరంలోని ప్రతి యణువును మానవుని ఉపయోగార్థమై వినియోగించే అవకాశాలెన్నో మనకు కలిగిస్తూవుంది.

తన దూడను మూగ భాషతో ఓదార్చుతుంది

మన గోమాత తన బిడ్డకై సృజింపబడ్డ పాలను మానవులకు యిచ్చి, ఆకలిచే డొక్క లంటుకొని యున్న తన బిడ్డలను, తన నాలుకతో నాకుచూ, మూగభాషలో ఏవేవో త్యాగవచనాలతో ఓదార్చుతూ వుంటుంది. తనదూడకు పాలులేకుండా మూతిబిగించి, మట్టి ఎండ గట్టి, పరలోకానికి పంపిననూ ఆ గోమాత ఏమీ కోపంతో వుండదు, విచారించదు, నిస్పృహ చెందదు. తాను మానవ సేవకే జన్మించినట్లు తన విద్యుక్త ధర్మ మన్నట్లుగా భావించుతుంది. ఇంకను క్షీరాభివృద్ధికై రెండు మూడు పూటలు చిట్టు తవుడు పెట్టక పోయినను పాలు యివ్వడం మానదు, కంటి తడైనా పెట్టదు. పాలు చేపలేదని కోపంతో యజమాని కాదు యముడైనా కట్టెతో కొట్టితే 'అంబా' అని అరుస్తుందే గాని తన శత్రువులను చెండాడుటకు భగవన్నిర్మితమైన తన వాడి కొమ్ములతో పొట్ట చీల్చదు. ఆ విధంగా కొమ్ములను సార్థకం చేయడానికి ప్రయత్నించదు.

గోమాత సమ్మెచేస్తే - మనకు వ్యవసాయ మేది ?

అహింసా ధర్మంలో అఖండఖ్యాతి గాంచిన పూజ్యబాపూజీ కూడా మన గోమాత కేపాటి సాటి ? గాంధీజీవలె సత్యాగ్రహంచేస్తే పరుల మనస్సు నొవ్వడమేగాక తన తన గోగణాలపై ఆధారపడే మానవులంతా ఎన్నో కష్టనష్టాలు పడవలసివస్తుంది. మానవుడు వేయి విధాల హింసలు పెట్టినప్పటికి, తన సహజ శాంతదృక్కులతో మానవ సేవచేస్తూ వుంటుంది. కాని సమ్మెచేసే ప్రయత్నమైనా తలపెట్టదు. గోమాత సమ్మెచేస్తే మన దేశంలో వ్యవసాయ మెక్కడిది ? అది లేకపోతే ఆహారం యేదీ ?

గోమాతయున్న యింట్లో కలిమి తాండవిస్తూ వుంటుంది

ఆవు పాలు అమృతము వంటివి. రోగిని ఆరోగ్యవంతునిగా బలిష్ఠునిగా చేస్తుంది. గోమయంతో యిల్లు, పశుశాలలు అలికితే గోమారులు పిడుగుల నుండి రక్షింపబడుతుంది. గోమాత యున్న యింటిలో కలిమి తాండవిస్తూనే యుంటుంది. గో మూత్రం ఎన్నో రోగాలను పోగొట్టుతుంది. రక్త పరీక్ష, మేహనివారణకు అమూల్య ఔషధం. గోమాతపైనా, గోగణంపైనా మీకు ఏమైనా కృతజ్ఞతా భావము వున్నట్లయితే మీ రైతు జెండాపై గోమాతను చిత్రించి మీ విశ్వాసాన్ని సార్ధకపరచుకోవాలి. ఏ యింట గోమాత వుంటుందో, ఆ యిల్లే 'నిత్య కళ్యాణం - పచ్చతోరణం' అన్నట్లు తులతూగుతూ వుంటుంది.

ప శు వ ధ శా ల లు

మనకు పూజనీయమైన గోవును నిలువునా హత్యచేస్తూ వుంటే చూచి సహించలేక అనేకచోట్ల హిందువులకు మత సంబంధమైన కలహాలవల్ల ఎంతోమంది మరణముల పాలయ్యారు. కాని ఈ కాలములో కూడా ప్రతిచోటా కసాయి దుకాణాలు వెలిసాయి. ప్రతి దినము వందలు వేలు వధింపబడుతున్నాయి. రైతులకు పనికి వచ్చేవి, పనికి రానివనే వివక్షణ లేకుండా మంచి నెత్తురు, కండరాలతో గూడిన మాంసంతో వుంటుందనే విశ్వాసంతో వయస్సులో నున్న పశువులే ఎక్కువగా వధింపబడు తున్నవి.

కఠినహృదయులైన దుర్మార్గులు కొందరు రాత్రివేళ దొంగ తనంగా రైతుల కొట్టాలనుంచి పశువులను దొంగిలించుకొని పోయి అమ్ముకోవడంతో రైతులకు భయం ఎక్కువై పోయింది. కసాయి దుకాణాలు ఎక్కడకు అక్కడనే దగ్గరగా వుండుటవల్ల దొంగల పని మరీ సులువు అయింది. చీకటిపడగానే దొంగతనంగా పశువులను తోలుకెళ్ళడం, కసాయి వానికి విక్రయించటం, పనులన్నీ తెల్లవారే సరికి పూర్తియైపోవుట జరుగుతూవుంది.

కసాయి దుకాణాలను పూర్తిగా నిషేధించడం వ్యవసాయం చేయడానికి ముసలి ముతక పశువుల్ని రైతు అనవసరంగా కూర్చుండ బెట్టి మేపుతూ వుండాలి. ఇది రైతునకు అనవసర ఖర్చుకదా యని కొందరు అంటారు. అందుచేత పెద్ద పట్టణాలలోను, ముఖ్యమైన కేంద్రాలలోను ప్రభుత్వమే కసాయి దుకాణాలను యేర్పరచి, ఎట్టి పశువులు వధింపబడాలో, ఎట్టివి వధింపబడకూడదో రైతులకు తెలియ చేయాలి. దుకాణాలలో వధించబోయేముందు ప్రతి పశువును ప్రభుత్వ పశు వైద్యునకు చూపించాలని కఠిన షరతులు పెట్టి పనిచేస్తే తప్ప పశు వధలు ఆగజాలవు.

ఇంగ్లండు, అమెరికా, యూరపు దేశాలలో మానవుల ఆహారం కొరకు జంతువుల వధశాలను కట్టించి వీటిని యంత్ర సహాయంతో వధించుతారు. ప్రయివేటుగా స్థాపించిన కసాయి దుకాణాలను అచ్చటి ప్రభుత్వంగూడా గుర్తించుటలేదు. రోగ జంతువులను వధించుటవల్ల

వాటి వ్యాధులు మానవులకు కూడా సంక్రమిస్తున్నాయి. ఈ కసాయి శాలలు రైల్వే స్టేషనుల దగ్గర పశువుల మార్కెట్టుల దగ్గర విదేశీయులు ఎక్కువగా నిర్మించుతారు. ఒక చక్కని బిల్డింగును కట్టి దానిని మూడు భాగాలుగా చేసి మొదటి హాలులో మేకలను, మధ్య హాలులో పశువులను, దూడలను మూడవ హాలులో గొఱ్ఱెలను కోసి వాటి మాంసమును మంచుగడ్డలో వేసి శుద్ధి పరచి డబ్బాలలో నింపి మార్కెట్టులకు పంపుతారు. ఇంకను విదేశీయులు తమ యిండ్లకు బంధువులు రాగానే మూడు నెలల వయస్సుగల దూడను వధించి పలావు చేసి అందరు కలిసి తింటారు. ఒక బ్రిటిష్ శాస్త్రజ్ఞుడు మన దేశాన్ని చూడటానికి విచ్చేసి, అతను బెంగాలు రాష్ట్రంలో ఒక పల్లెటూరునకు పోగా అచ్చటి ప్రజలు మన దేశాచార ప్రకారం మర్యాద చేయగా అప్పుడతను మా దేశంలో గొడ్డు మాంసాన్ని అతిధులకు పెట్టి మర్యాద చేయకపోతే అమర్యాదగా చూస్తారన్నారట. భారత దేశంలో గొడ్డు మాంసం తిననందుకు చాల సంతోషించుతూ, హిందువులకు గోవంటే ఎంత దయ అని ఆశ్చర్య పోయాడట.

మూడవ భాగము

పశుసంపద, గోసంరక్షణ సంఘాలు, పశువుల కొట్టము

ప్రాణికోటి పుట్టుక

180 కోట్ల సంవత్సరాల క్రిందట భూమిమీద ప్రాణికోటి ఉద్భవించింది. నూటరెండున్నరకోట్ల సంవత్సరాలనాడు గవ్వ లేక నత్తగుల్ల, చేప ఆకారముగాను, ముప్పది అయిదుకోట్ల సంవత్సరాలనాడు చేప వూపిరితిత్తులతో పుట్టినట్లును, పదునైదు కోట్ల సంవత్సరాలనాడు చెట్లు, పక్షి ఆకారముగా పుట్టినట్లును, అయిదున్నర కోట్ల సంవత్సరాలనాడు పాలిచ్చే ఆడ పశువులు అనగా మమేలియాజాతి పుట్టినట్లును, డెబ్బదిలక్షల సంవత్సరాలనాడు మానవ ఆకారంగా వచ్చి

నట్లును శాస్త్రజ్ఞులు తెలుపుచున్నారు. మానవుడు మొదట వేటగాడు. తరువాత భూమిని దున్నుట, వ్యవసాయము చేయుట, పశువులను కుక్కలను తదితర జంతువులను పోషించుట మున్నగు కార్య క్రమాలతో మానవుడు వృద్ధిలోనికి వచ్చినటుల తెలుస్తున్నది.

జంతుసంపద - వ్యవసాయం

వ్యవసాయ విషయంలో దేశం మొత్తంమీద అగ్రస్థానం వహించింది ఉత్తరప్రదేశము. ఈ దేశములో వ్యవసాయానికి పనికి వచ్చే ఎద్దులు, దున్నలు ఎక్కువగావున్నాయి. ఇంకను ఈ రాష్ట్రంలో గొర్రెలను మేపుట, ఉన్నిని ఉత్పత్తిచేయుట, గుర్రాలు, పొట్టిగుర్రాలను పెంచుటలో అభివృద్ధిగాంచింది. అన్ని దేశాలకంటె అస్సాంలో గాడి దలు తక్కువగాను, ఉత్తరప్రదేశములో గాడిదలు, గేదెలు ఎక్కువ గాను, బీహారు రాష్ట్రంలో గుర్రాలు ఎక్కువగాను, రాజస్థానంలో ఒంటెలు, మేకలును, ఉత్తరప్రదేశ్ లో పందులుచు ఎక్కువగావున్నాయి.

ప్రపంచం మొత్తంమీద పశువులసంఖ్యలో రష్యా మొదటిది గాను, అమెరికా రెండవదిగాను, చైనా మూడవది గాను, ఆస్ట్రేలియా నాల్గవదిగాను పేర్కొనబడినాయి.

1. మన భారతదేశంలోనున్న పశుసంఖ్య 31 కోటి మాత్రమే. ప్రపంచం మొత్తంమీద 95 కోట్ల పశువులువున్నాయి. మనదేశంలో మూడవవంతు వున్నాయి.

మనదేశ జనాభాప్రకారం తలకు సగటున 74 వంతున పశు వులు వున్నాయి. ప్రపంచపు సరాసరి సంఖ్య 0.82 ఈ విషయములో న్యూజిలాండు సరాసరి సంఖ్య 21.05. ప్రపంచంలోకెల్లా అగ్రస్థానం వహించింది. ఆస్ట్రేలియా సరాసరి సంఖ్య 15.5 రెండవ స్థానం వహించిందని చెప్పవచ్చును.

ఆబోతుల విషయంలో చెన్నరాష్ట్రం ప్రథమ శ్రేణిగాను, బొంబాయి రెండవదిగాను, ఆవుల విషయంలో ఉత్తరప్రదేశ్ మొద టిదిగాను, చెన్నరాష్ట్రం రెండవదిగాను, బీహారు మూడవదిగాను,

స్థానం వహించినాయి. గేదెల విషయంలో ఉత్తర ప్రదేశ్ మొదటిది గాను, చెన్నరాష్ట్రం రెండవదిగాను ప్రసిద్ధికెక్కినదిగా భారతప్రభుత్వ లెక్కలనుబట్టి తెలుస్తూవుంది.

మన దేశ పశు సంపద

భారతదేశంలో 20 కోట్ల 82 లక్షల పశువులు వున్నాయి. అందులో

ఆడ పశువులు	7 కోట్ల 44 లక్షలు
మగ పశువులు	6 కోట్ల 85 లక్షలు
మూడు సంవత్సరాల వయస్సువి	6 కోట్ల 82 లక్షలు
పాలు యీయనివి	50 లక్షలు
వట్టి పోయినవి	3 కోట్ల 54 లక్షలు
పాడి పశువులు	3½ కోట్లు

పశు సంపదపై వచ్చు ఆధాయము

ప్రపంచము మొత్తం 70 కోట్లు

ఇండియా 25 కోట్లు

మద్రాసు 8 కోట్లు   ఆంధ్రదేశము 1½ కోటి

మనదేశము పశుగణాభివృద్ధికి, పాడిపరిశ్రమకు సాధనోపాయాలను సూచించుటకై భారత ప్రభుత్వం ఒక కమిటీని వేసి సంవత్స

రాదాయాలను తేల్చుమన్నారు. పశువుల మూలంగా సంవత్స రాదాయం 1900 కోట్ల రూపాయలని కమిటీ తేల్చింది.

పాలు పెరుగు వలన	810	కోట్ల రూపాయలు
వ్యవసాయపు పనుల వలన	612	,, ,,
ఎరువుల వలన	270	,, ,,
వ్యవసాయేతర పనుల వలన	161	,, ,,
తోళ్ళు, ఉన్ని, మాంసం వలన	45	,, ,,

ఇంతేగాక ఎముకలు, కొమ్ములు, గోరోజనం వగైరా అమ్మట వలన నింకా కొన్ని కోట్లు ఆదాయం వస్తుంది.

ఆంధ్రరాష్ట్రంలో జంతు సంపద

ఆవులు, ఎద్దులు	115 లక్షలు
గేదెలు, దున్నలు	60 లక్షలు
గొర్రెలు	80 లక్షలు
మేకలు	40 లక్షలు
కోళ్ళు	150 లక్షలు
గుర్రాలతో యితర జంతువులు	7 లక్షల 29 వేలు

ప్రస్తుతం సాలీనా 1550000 టన్నుల పాలు, పాల పదార్థాలు మనరాష్ట్రంలో వుత్పత్తి అవుతున్నాయి. ఈపాలు జనసంఖ్య దృష్ట్యా సరిపోవు.

మూడు సంవత్సరాల పైబడిన ఎద్దులు ఆవులు 86 లక్షలు, దున్న గేదె జాతిపశువులు 40 లక్షలు వుంటాయి.

మన రాష్ట్రంలో 300 లక్షల యెకరాలలో పంటలు పండించ బడుతున్నాయి. ఇంకను 30 లక్షల నాగళ్లు 12 లక్షల బండ్లు పని చేస్తున్నాయి. వీటిదృష్ట్యా అందుబాటులోవున్న వ్యవసాయ పశువుల సంఖ్య చాలదు. అవి అంత శ్రేష్టమైన పశువులు కూడా కాదు.

తెలంగాణాలో పశు సంపద

ఆబోతులు	15000
ఎద్దులు	18,53,694
దున్నలు	383000
గేదెలు	618797

ఈ పై లెక్కలు 1951-52 లో ప్రభుత్వం ప్రకటించిన లెక్కలనుబట్టి తెలుస్తూ వుంది.

పశుసంపద ఆహారకొరత సమస్యను పరిష్కరించటానికి, పాలను ఈయడానికి వుపయోగపడేటందుకు కాదు. ప్రజలకున్న ఆర్ధిక బాధలను తొలగించడానికిగూడా పశుసంపద బాగా ఉపయోగపడుతూ వుంది. పాలపరిశ్రమ, వెన్న, నేయి వగైరాలను విక్రయించడంవల్ల వేలకొలది కుటుంబాలు తమకువుండే ఆర్ధిక బాధలను కొంతవరకైనా తప్పించుకుంటున్నారు.

ఆంధ్ర ప్రభుత్వశాఖా ఆఫీసర్ గారు ఒకరు మనదేశపశువుల వలన వస్తూవున్న ఆదాయాన్ని ఈ దిగువ రీతిగా అంచనావేశారు.

వ్యవసాయోత్పత్తులరవాణాలో పశువుల శ్రమవిలువ 15 లక్షల రూపాయలు, పొలం దున్నుట బండ్లులాగుట వగైరా పనులలో పశువుల శ్రమవిలువ 13 కోట్ల రూపాయలు. పాలిచ్చే పశువుల పాలవిలువ 350 లక్షల రూపాయలు. ఎరువులవల్ల 5 కోట్ల రూపాయలు. మొత్తం 23 కోట్ల 25 లక్షల రూపాయలని తేల్చారు.

ఈమధ్య మనదేశంలోని ప్రజల ఆహార పరిస్థితి విషయమై ఒక కమీషనర్ గారు పరిశీలించగా భారతదేశంలోగల జనాభాలో నూటికి 80 మంది తమ శరీరాన్ని రోగాలపాల బడకుండా తగినదార్ఢ్యం ఈయవలసిన దానికంటే చాలా తక్కువ ఆహారాన్ని తీసుకొంటున్నారని తేల్చారు. ఆహారం సరియైనది లేకపోవడంవల్ల మానవులకు రకరకాల రోగాలు వస్తున్నాయి. ప్రతి మనిషికి పని చేయడానికి తగినంత శక్తి సామర్ధ్యాలు కావాలి. ఈ శక్తికి తగిన పుష్టినియిచ్చే ఆహారాన్ని

తినాలి. ఈ విషయంలో ఆహారశాస్త్రజ్ఞులు యీ క్రిందిపట్టిక ప్రకారం ఆహార కేలరీల విలువ వుండాలని నిర్ధారణచేశారు.

వృత్తి	ఆహారపు కేలరీలు
గుమాస్తా	2600
డాక్టరు	2760
గృహిణి	2800
సైనికుడు	3150
వడ్రంగి	3190
కూలీ	3610
కమ్మరి	4120
కట్టెలకూలి	5500

ప్రతి వ్యక్తి తన శరీరానికి 25 వందల కేలరీల శక్తిగల పుష్టిని ఈయడానికిగాను ఈ క్రింద వివరించిన లెక్కల ప్రకారం ఆహారాన్ని తినాలని శాస్త్రజ్ఞులు సూచించారు.

బియ్యము	16	ఔన్సులు
పప్పు దినుసులు	3	,,
చక్కెర	2	,,
కూరగాయలు	10	,,
పండ్లు	2	,,
నూనెలు	2	,,
పాలు	10	,,
మాంసము చేపలు	3	,,
గ్రుడ్లు	1	,,

ప్రతిమనిషీ 25 వందల కేలరీలశక్తిగల ఆహారాన్ని తినాలంటే ప్రతి నిత్యమూ పైన వివరించిన రీతిగా ఆహారాన్ని తీసికోవాలి. ఇంకను ప్రతి మనిషీ ప్రతిరోజు పది ఔన్సుల పాలు తీసుకోవాలంటే ముప్పాతిక శేరు పాలను వాడుకోవాలి. 2500 కేలరీల శక్తిగల ఆహారం

కంటె ఇంక ఎక్కువైన ఆహారాన్ని తీసికోవలసినవారు ప్రతిరోజూ శేరుపాలకు తక్కువలేకుండా తీసికోవలసి వుంటుంది.

ఈ రీతిగా తీసికోవలసినది చెపుతూవుంటే నూటికి 50 కుటుంబాలవారు అర్ధసేరు పాలు కూడా తీసికోవడంలేదు సరిగదా, అర్ధసేరు మజ్జిగ నీరు కూడా దొరకక బాధపడుట మనం చూస్తునేయున్నాము. పాలు నెయ్యి పెరుగు పుష్టిగల ఆహారం లేకుండా తినే ఆహారం 16 ఔన్సులుకంటే అధికంగావున్నప్పటికీ ఉపయోగంతక్కువ.

1950 సం॥ లో మదరాసు ప్రభుత్వ ఆరోగ్యశాఖవారు జరిపించిన పరిశోధనలో వివిధ ఆదాయాలుగల కుటుంబాలు దినానికి ఎన్ని ఔన్సుల పాలను వాడుతున్నారో తెలియజేశారు. నెలకు రు 50—00 లు అంతకంటె తక్కువ ఆదాయం వచ్చే కుటుంబాలు ప్రతిరోజూ వాడుతూవున్న పాలు 1½ ఔన్సులు మాత్రమే.

నెలకు 50 నుండి 100 రూపాయలవరకు ఆదాయం వచ్చే కుటుంబాలు ప్రతి నిత్యమూ వాడుతూ వున్న పాలు 1¾ ఔన్సులు మాత్రమే.

నెలకు 100 నుండి 200 రూపాయల వరకు ఆదాయం వచ్చే కుటుంబాలు వాడుతూయున్న పాలు 2 ఔన్సులు మాత్రమే.

నెలకు 200 రూపాయల పైన ఆదాయంవచ్చే కుటుంబాలు ప్రతి నిత్యమూ వాడుతున్న పాలు 3½ ఔన్సులు మాత్రమే. వాడవలసిన పాలకంటె కుటుంబాల వారంతా తక్కువ పాలనే వాడుతున్నారని పై విషయాలను బట్టి తెలుస్తూవుంది.

మనదేశ పరిస్థితులు అటులనుంచి విదేశాలలో పాలు ఏరీతిగా వాడుతున్నారో ఈ దిగువ విషయాలు పరిశీలిద్దాం.

దేశము	ఔన్సులు
ఆస్ట్రేలియా	44.4
బెల్జియం	33.0
జర్మనీ	35.0
స్విట్జర్లాండు	49.2

దేశము	ఔన్సులు
అమెరికా	35.6
బ్రిటను	40.7
ఫ్రాన్సు	30.4
కెనడా	56.8
న్యూజిలాండు	55.6
భారత దేశం	10.4
(ఆంధ్రరాష్ట్రం)	3.6

విదేశాలలోని ప్రజలు రోజునకు ఒక్కొక్కరు 30 ఔన్సుల పాలకు తక్కువగాకుండా వాడుతున్నారు. అందువల్ల వారిసగటు జీవితం 60 సంవత్సరాలకు పైగా నిర్ణయించ బడింది. మనదేశపు ప్రజల జీవిత ప్రమాణం 27 సంవత్సరాల లోపుమాత్రమే!

విదేశాలలో ఆవులు యిచ్చేపాలకంటే మన ఆంధ్ర దేశంలోని ఆవులు యిచ్చేపాలు చాలాతక్కువ. పనివిషయంలోకూడా అంతే, పశుసంపద రోజురోజూ క్షీణించి పోతూవుంది. ఇంకా బలంకూడా క్షీణించి వాటి ఎముకలు బయట పడుతూ వున్నాయి. తోళ్లు అంత కంటే వ్రేళ్ళాడుతువున్నాయి. ఇట్టిపశువులు పనిపాటలకు ఎలాపనికి రాగలవో చదువరులే గ్రహించాలి.

దేశంపేరు	ప్రతి ఈతకు ఇచ్చేపాలు పౌనులలో
హోలెండు	7559
డెన్మార్కు	7005
స్విట్జర్లాండు	6498
బ్రిటను	5076
జపాను	5857
జర్మనీ	5305
న్యూజిలాండు	5118
అమెరికా	4126
ఆస్ట్రేలియా	3463
ఆంధ్ర	532

పై లెక్కలను బట్టి తదితర దేశాలన్నింటిలోగల పశువుల కంటె ఆంధ్రదేశమునగల పశువులు తక్కువ పాలను యిచ్చుచున్నాయనేసంగతి స్పష్టమవుతూవుంది.

పశుజాతి క్షీణించిపోవడానికి గల కారణాలలో ముఖ్యమైన కారణ మేమన పశువులకు పుష్టికరమైన ఆహారం లేకపోవడమే. పుష్టిగల ఆహారాన్ని తినడం మానవుల కెంత అవుసరమో పశువులకుకూడా అంతే అవుసరం. సంపూర్ణమైన ఆరోగ్యాన్ని కలిగిన పశువు బరువు 600 పౌనులు వుండాలి. రోజుకు 15 పౌనుల గడ్డికావాలి. తెలికపిండి, చిట్టు, తవుడు, ప్రత్తిగింజలు ఒక్కొక్కటి పౌనుకు తక్కువగాకుండా వుండాలి. ప్రస్తుతం మన రాష్ట్రంలోగల పశువులకు ఇందులోసగం మేతకూడా లభించుటలేదు. డెల్టాప్రాంతాలలో కొంతమంది రైతులకు విస్తారంగా వుంటుంది. పశువులకు తినినంతా వేస్తారు. కాని అందులో బలం తక్కువ. ఆ గడ్డిని అధికంగానైనా తినలేవు. దాణాలుకూడా తక్కువే వాడుతారు.

ఆబోతులు-దున్నపోతులు

మనపశుసంపద అభివృద్ధిపొందకుండావుండుటకు మరొక కారణం కూడావుంది. జాత్యాభివృద్ధికి అవుసరమైన మంచిజాతి ఆబోతులు, దున్నపోతులు చాలినన్ని లేకపోవడంవల్ల పశుజాతి అభివృద్ధిజెందలేకపోతూవుంది. ప్రతి వంద పశువులకూ ఒక ఆబోతు వుండాలని పశుశాఖాధికారులు తెలుపుతున్నారు. 1951-52 సంవత్సర లెక్కల ప్రకారం కావలసిన ఆబోతులలో నూటికి 50 పాళ్లు, దున్నపోతులలో నూటికి 50 పాళ్లు మాత్రమే వున్నాయి. ఈరీతిగావున్న ఆబోతులు, దున్నపోతులు అంత శ్రేష్ఠమైనవిగావు. ఆబోతులలో చాలవరకు గ్రామాల్లో పెద్దపెద్ద రైతుఇండ్లలో శుభకార్యాలు అశుభకార్యాలు జరిగేటప్పుడు మ్రొక్కుబడి తీర్చుకనే టందుకు వదలి పెట్టబడినవిగానే వుంటాయి. దున్నపోతులు కూడా ఇంతే. రైతులు మాత్రము గ్రామాలలో అప్పుడప్పుడు గంగానమ్మకో, పోతురాజుకో, ముడుపుగట్టి దున్ననువదులుతారు. శ్రేష్ఠమైనజాతికి చెందనిఆబోతులు,దున్నపోతులు

పారడంవల్ల వాటికి పుట్టేసంతానం మరింత దిగజారిపోతూంది. ఇక కీలక గ్రామ సెంటర్లలో జరిచేకృత్రిమ సంస్కారాన్ని గురించి వ్రాయాలంటేఎంతోవుంది. ఆవిషయమై ఈగ్రంథములో వివరించదలంచలేదు.

పంచవర్ష ప్రణాళికలలో ఒకభాగంగా ప్రభుత్వం ఆబోతులను, దున్నపోతులను సప్లయి చేస్తూవుంది. రైతులుగాని, గ్రామ ఉమ్మడి సంస్థలుగాని సగం ఖరీదు యిస్తే మిగతా సగాన్ని ప్రభుత్వం యిస్తుంది. తరువాత ఆబోతుకు దున్నపోతుకు ఒక్కొక్కదానికి ప్రతి సంవత్సరమూ 220 రూపాయలు ఇస్తుంది. పశుజాతిని అభివృద్ధి పరచుకొనే ప్రతి రైతు ఈ అవకాశాన్ని ఉపయోగించుకోవాలి.

ఇక పశుజాతులు క్షీణించిపోవడానికి గల కారణాలలో వాటికి సంభవించే అంటురోగాలు, తదితర వ్యాధుల నుండి తప్పించటానికి తగిన అవకాశాలు లేకపోవడం కూడా ముఖ్య కారణమై వుంది. రాష్ట్రంలో వున్న పశు వైద్యశాలలు చాలా తక్కువ. ప్రతి 25000 పశువుల చికిత్సకు (గొఱ్ఱెలు, మేకలు, కోళ్ళు, కుక్కలు మొదలగునవి మినహాయించి) ఒక్కొక్క డాక్టరు కావాలి. రోగాలను బాగుచేయడంతోపాటు పశువుల అభివృద్ధికి అవుసరమగు సూచనలు గూడా ఈయన యిస్తూవుండాలి.

ఇప్పుడు ఆంధ్రదేశములో వున్న పశువులకు డాక్టర్లలో 100 కి 40 మంది గూడా లేరు. బ్రిటనులో ప్రతి 3000 పశువులకు ఒక డాక్టరు వున్నాడు. జర్మనీలో ప్రతి 2500 పశువులకు ఒక డాక్టరు వున్నాడు. హాలెండు, స్విట్జర్లాండులో ప్రతి 3000 పశువులకు ఒక డాక్టర్ వున్నాడు. ఆంధ్ర దేశములో ఇప్పుడున్న లెక్కల ప్రకారం ఒక లక్ష పశువులకు డాక్టర్లు కావాలి.

ప్రభుత్వ పశు వైద్య ఆస్పత్రులు

ఇవి జిల్లా ముఖ్యపట్టణాలలో ఏర్పాటు చేయబడినాయి. ఇట్టి ఆస్పత్రులలో మేలురకపు ఆబోతు వుంచబడుతుంది. మన రాష్ట్రంలో 36 ఆస్పత్రులు మాత్రమే వున్నాయి.

ప్రభుత్వ పశు వైద్య ఔషధశాలలు

ఇవి తాలూకా ముఖ్య సెంటర్లలో యెక్కువగా వుంచబడి డాక్టరు రోజు వచ్చే పోయే పశువులకు చికిత్సలు చేస్తూ అవసరమనుకుంటే రోగ పశులకు తన వైద్యశాలలోనే మంచి చికిత్స చేస్తాడు. మన రాష్ట్రం మొత్తంమీద 45 ఔషధశాలలు వున్నాయి.

ప్రభుత్వ చిన్న చిన్న ఔషధశాలలు

ఇవి సాధారణంగా పశువులు ఎక్కువగా వుండి, పశువైద్య సదుపాయాలు అత్యవసరమైన ప్రదేశాలలో యేర్పాటు చేయబడి అచ్చట వుండే డాక్టరు నెలకు 10 దినాలు ఆయా ప్రాంతాలలో వుండే అంటురోగాల నివారణకై పర్యటన చేస్తాడు. మనరాష్ట్రంలో ఇట్టివి 165 వరకు వున్నాయి.

ప్రభుత్వ సంచార వైద్యశాలలు

ఇవి ముఖ్యమగు గ్రామాలలో నెలకొల్పబడి పది రోజులు గ్రామంలో వుండి తక్కిన 20 రోజులు గ్రామాలలో పర్యటన చేస్తాడు. ఇటువంటివి రాష్ట్రంలో 27 వున్నాయి.

ప్రభుత్వ ప్రథమ చికిత్సా కేంద్రాలు

ఇవి ముఖ్యమైన గ్రామాలలో యేర్పాటు చేయబడి ఆ గ్రామస్తులు మాత్రం మందులుకొనే నిమిత్తం సంవత్సరానికి రు 250-00లు యీయాలి. ఇంకను ఈ కేంద్రాన్ని నడపడానికి అద్దె లేకుండా ఒక గది, కుర్చీలు వగైరా సప్లయి చేయాలి. వారానికి ఒకసారి డాక్టరు ఈ కేంద్రంలో పనిచేస్తాడు.

ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో ఆయుర్వేద పశువైద్య శాలలు

భారత దేశములోని నూతన సంస్థను తెనాలి పట్టణములో ఆంధ్ర జాతీయపశువైద్య కళాశాలలో గ్రామపశుసేవక్ శిక్షణయిచ్చి కొన్ని వందలమంది రైతు బిడ్డలను తయారు చేసితిమి. ఆ రైతు బిడ్డ

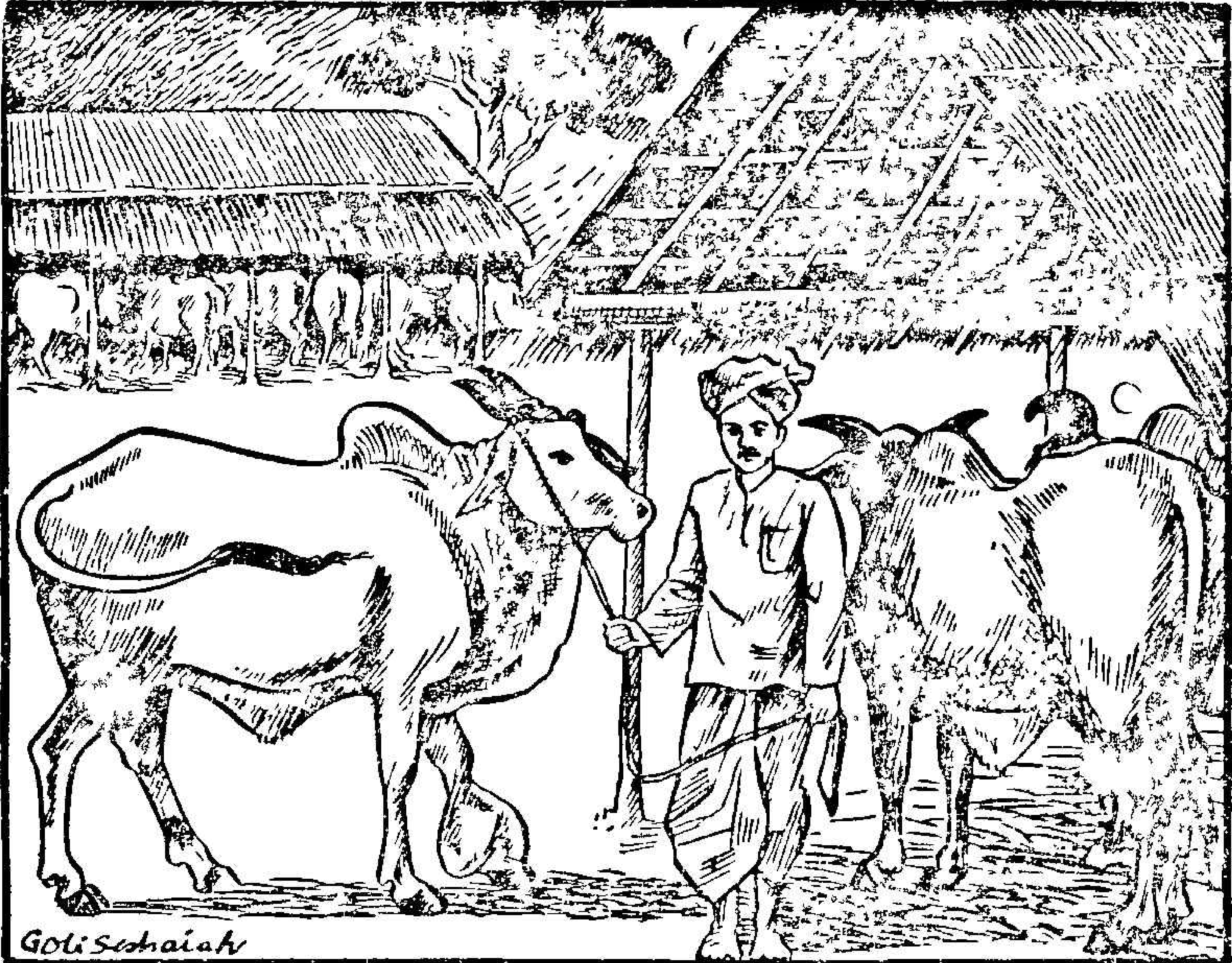
లలో చాలామంది వైద్యశాలలను స్థాపించి ఆయా గ్రామ సెంటర్ల రైతులకు, పశువులకు, సహాయం చేస్తున్నారు. ప్రభుత్వంకూడ యిట్టి వైద్యులకు తగిన ప్రోత్సాహ మీయదలచినది. ఇప్పటికి నాలుగు వందలమంది వైద్యులు తయారైనారు. వీరుగాక ఈ చింతామణిని చాలకాలము నుంచి చదువుచు, ఈ గ్రంథము ప్రకారము రోగ విధానము మంచి అనుభవము గ్రహించి చాలామంది రైతులు నోరు లేని పశువులకు సేవ చేస్తున్నారు.

గోసంరక్షణ సంఘాలు

అనాధ గోవులను, వట్టిపోయిన గోవులను కాపాడే సంఘాలను రక్షక సంఘాలు అంటారు. గోశాలలన్న, పశుశాలలన్న, కేవలం పశువుల సంపన్న గృహాలు. ఈ రెండు సంస్థలను మన భారత ప్రభుత్వం వారు ప్రత్యేక శ్రద్ధతీసుకొని కొన్ని లక్షల రూపాయలను కేటాయించి అన్ని ముఖ్య ప్రాంతాలలో స్థాపిస్తున్నారు. ఈనాడు గోదధి, గోక్షీర, గోఘృతవ్యాపారాలు విరివిగా సాగుతున్నాయి. ఇట్టి వ్యాపార సంస్థలలో కల్తీ వస్తువులు కలిపి పాడుచేస్తున్నారు. ఈ సంస్థల మీద భారత ప్రభుత్వం అజమాయిషీ తీసుకొని తగిన కట్టుదిట్టాలు చేయక పోతే ప్రజలు వివిధ రోగాలకు గురియవ్వక తప్పదు. ఇంకను అచ్చటచ్చట గోవులను సంరక్షించడానికి గోశాలలు, గోసంరక్షణ సంఘాలను వ్యక్తులు స్థాపించిన వాటిని విపులంగా పరీక్షించి తగిన ఆదరణ, ఆర్థిక సహాయం యిప్పించాలి. ధర్మచందాలు వసూలుచేసి గోసంరక్షణ సంఘాలు స్థాపించి ఏకొద్దిగోవులనో పెట్టి వాటి పాలను, మలమూత్రాలను అమ్ముకొని ప్రభుత్వ గ్రాంటులు పొందుచున్న వాటిపై తగిన చర్యతీసుకోవాలి. గోమహాత్మ్యం తెలిసిన మానవులు ఈ నీచకార్యాలకు లోబడరు. ఈ సంఘాలను ఏర్పాటు చేసిన పుణ్యాత్ములే ఏపూట కాపూట శ్రద్ధ తీసుకోవాలి, నౌకర్లను నమ్మి యుండరాదు. ఈ సంఘాలను గూర్చి తగిన సలహాలు తీసుకోవాలంటె ప్రభుత్వాన్ని కోరండి.

పశువులశాల ఇతర నిర్మాణాలు

మనము నివసించు గృహాలు ఎంత పరిశుభ్రముగా వుంటాయో పశువులను వుంచే శాలలు గూడ అంత పరిశుభ్రముగా వుండాలి. పశువుల శాలలు అనారోగ్యముగా వుంటే, అందుండే జంతువులకేగాక

ఇండ్లలో కాపురమువుండే మనుష్యులకు గూడ, అంత అనారోగ్యము కలుగుట మన కందరకు తెలిసిన విషయమేగదా! పశుశాలకు కొట్ట మనియు, పశువుల చావడి యనియు, పశువులదొడ్డి యనియు, మన దేశములో పేర్లు పెట్టుతారు. పశువులు అడవిలో నుండు నపుడు వాటికి ఎండ తగులకుండ పెద్ద చెట్లును, వర్షమునకు తడవకుండ కొండ గుహాలును, వలసినపుడెల్ల తగినంత మేతయును, నీరు త్రాగుటకు సెల యేరులును, విహరించుటకు విశాలమగు స్థలములు భగవంతుడు నిర్మించి యున్నాడు.

పశువుల శాల

అనాది సిద్ధమగు వేదకాలమునందు సయితము ఋషి కుటీరము లందు పెంచబడుతూ వుండేవి. మన ఉపయోగమునకై వాటిని తెచ్చుటతోడనే వాటి స్వేచ్ఛ పోయినది. మన దేశములో పశు శాలను నిర్మించుట కష్టమైన పని కాదు. అతి స్వల్ప ఖరీదుతో తాటి యాకుల కప్పులతోను, దూలములతోను నిర్మింప వచ్చును. ఇంకను మనము పశువులకు వేయు పాకగాని, పెంకుటి చావడినిగాని మిగుల ఎత్తుగా నిర్మించరాదు. రైతులలో కొందరు తమ స్థితికి మించి చాల ధనము వ్యయము చేసి పశువులకు పెంకుటి చావడులను కట్టినవారు గలరు. ఈ చావడులు చాలా పునాదితో కట్టబడును గాని అందచంద ములు లేక మోటుగా నిర్మింపబడుచున్నవి. రాయలసీమలో పశువు లకు వేయు శాలలు చాల మోటుగా వుంటాయి. ఇంకనూ పూర్వ పద్ధతులలోనే యున్నారు గాని ప్రస్తుత కాలపరిస్థితులనుబట్టి శాలలను నిర్మించుట లేదు.

పశుశాల నిర్మాణమునకై పలురకముల రాళ్ళు, సున్నము, వెదుళ్ళు, కలప మున్నగునవి రైతుయొక్క ఆస్థిని బట్టి నిర్మించాలి. ఏ సామగ్రి తక్కువ ఖరీదుగలిగి గట్టితనముగానుండునో విచారించి పశుశాలను నిర్మించాలి. కొన్ని శాలలు అనేక శతాబ్దముల క్రిందట నిర్మించినను చెక్కుచెదరక యుంటాయి. కనుక సామగ్రిని పరీక్షించి త్వరలో శిథిలముగానట్టియు త్వరలో మరమ్మతు కోరనటువంటియు సామగ్రినే ఉపయోగించుట మంచిది.

పశుశాల నివేశన స్థల లక్షణాలు

నేలగుల్లగానుండరాదు. వర్షపునీరు నిలువకాకుండ త్వరగా జారిపోవునట్లు ఏటవాలుగా వుండాలి. పోతమట్టిగలస్థలములలో శాలను నిర్మించరాదు. చెమ్మగానుండు స్థలములు, మాగానిపొలములు, మురికి నీటి పొలములు, శ్మశానములు, పశుశాలనివేశనమునకు దూరముగా వుండాలి. సాధారణముగా పై సూత్రముల ననుసరించి నివేశముల

నెంచుకొనుట కవకాశము గలుగదు. ఎక్కడస్థలము లభించిన అచ్చటనే కట్టవలసి వచ్చును. అట్టిసమయమునందు నివేశనాన్ని ఎత్తుపరచి నేల క్రింద తూములనుంచియు చెమ్మతగులునట్లు యేర్పాటు చేయాలి. పనికిరానితుప్పలునరికించి మురుగునీరు నిలువకుండ గోతులనుపూడ్పించి నివేశమును శుభ్రపరచాలి.

శాల నిర్మాణము

శాలలో తగినంత వెలుతురు, గాలి రానియెడల చెమ్మగానుండి అనారోగ్యము కలుగుతుంది. మట్టిలోని చెమ్మవలనను పైకప్పు కారుట వలనను, శాలకు సమీపమున చెట్లుండుటవలనను చెమ్మచేరుతుంది. ఇటుకలు చెమ్మనుపీల్చుతాయి. చిన్నసందులందును పశు సమూహము గల వీధులందును విశాలమగు పెరడుగాని వాకిలిగాని లేక సంకుచిత మగు స్థలమున కట్టబడిన శాలలో వెలుతురు గాలివొచ్చుటకు వీలు లేక పోవుటచే చెమ్మ హెచ్చుగా వుంటుంది.

పునాదులు సరిగావుండకపోవుట వలననే గాలివానలకు కూలి చాలా పశువులు మరణించుచున్నవి. అందువలన పునాదులు గట్టిగ బలముగ వుండాలి. నేల గట్టిది గానప్పుడు కాంక్రీటుచేసి పునాదులు కట్టుట మంచిది. ఇందువలన దుర్గంధములు, చెమ్మ భూగర్భమునుండి శాలలోనికి చొరబడజాలవు. భూమిమట్టమునకు, గచ్చు మట్టమునకు మధ్యగా పునాదుల వెడల్పునకు నీటిని చొరనీయని వస్తువులతో కట్టాలి.

గోడలను సాధారణముగా ఇటుకతోగాని, రాతితోగానికట్టు దురు. ఇటుకలు సరియైన ఆకారముగను ఒకటేమాదిరిగా రంగుగలిగి మ్రోగించినచో లోహపుధ్వని వచ్చునట్లుండాలి. ఇటుకలు గాలి చొరనిచ్చుటకు చెమ్మపీల్చుటకు చాలినంత గుల్లగాకూడా వుండాలి. మందముచాలని గోడలుగల శాలలలో శీతాకాలమున చలియు, వేసవి యందు వేడిమియు అధికముగా వుంటుంది. పెద్దతుఫానుగాలులం దైనను గోడలు చెమ్మను పీల్చకుండునట్టిరీతిగా కట్టాలి.

సామాను గదులకుగాక పశువులుండే ప్రతిగదికి కనీసము ఒక కిటికీయుండాలి. నాలుగువైపులద్వారాలు వుండాలి. వేసవికాలమందు రాత్రింబవళ్ళు కిటికీలు తెరచి యుంచాలి. శీతాకాలమందును వర్షాకాలమందునుఉత్తరపు కిటికీలు తెరువరాదు. శాలలో వేపచెట్టుండుట మంచిది. రాత్రులందు తలుపులు మూయాలి. పగలు మూయరాదు. శాలలో ఎక్కువపశువులుగల రైతు పశుచికిత్సకొరకు ఒకగదిని నిర్మించుటమంచిది. ప్రాథమిక పశుచికిత్సకొరకు కొన్ని పశువైద్యగ్రంథాలు తెప్పించి చూచుట మంచిది. కొన్నిమందులు, పరికరములు యుండుట మంచిది.

పశువులకొట్టము భూమి మట్టమునుంచి 10 అడుగుల ఎత్తుకు తక్కువగా వుండరాదు. ద్వారమువైపు 8 అడుగుల ఎత్తువుండాలి. మధ్యభాగము 12 అడుగుల ఎత్తువుండాలి. వాయు ప్రవేశమునకు, వాయునిర్గమనమునకు వుపయోగించునట్లు కిటికీలు శాలయొక్క వాయుప్రదేశము ననుసరించి తగిన వైశాల్యము కలవైవుండాలి.

పెంకు, కలప, తాటియాకు, గడ్డి మొదలగువానితో ఇంటికప్పుల నేటవాలుగ కట్టుదురు. ఇంటికప్పు వర్షమును ఎండను ఆపుటయేగాక కొంతగాలినికూడ చొరనిచ్చుటకు వీలుగావుండాలి. ఇంటికప్పుపై పడిన వర్షపునీరు పైకిపోవుటకు చూరుప్రక్కల కాలువలనువేర్పరచాలి. ఇంటికప్పుదట్టముగవుండి వేడిమిని చొరనీయనిపదార్థములతో నిర్మించాలి. ఇంటికప్పు ఎంత ఎత్తుగనున్న దానినుండి లోనికి ప్రవేశించు వేడిమి అంతతక్కువగావుండాలి.

పశువులు సుఖముగా వుండుటకు యంత్రము

56	66	3	7
6	3	63	62
65	60	8	1
4	5	61	64

ఈ అంకెలను కాగితము మీద వ్రాసి పసుపు అంటించి పశుశాల తలుపులకు అంటించాలి.

పశుశాల విస్తీర్ణము

పశుశాలకు సుమారు ఏడెనిమిది రెట్ల విస్తీర్ణముగల విశాలమగు స్థలము ముందు భాగాన దాని చుట్టు ఎత్తు ఎక్కువగా నుండు గోడలు వుండాలి. పశుశాల చౌకముగా నైనా, గుండ్రముగా నైనా వుండాలి. పశుశాలను మూడు భాగములుగా విభజించాలి.

గో శా ల

1. ఆవులు గేదెలు ప్రసవించుట
2. దూడలను తల్లులు లేనపుడు ఉంచుట
3. దుక్కిఎద్దులను, పశువులను వుంచుట

ఈ మూడు భాగాలు దక్షిణపు వైపు తెరచి యుంచాలి. ఉత్తరపు గోడ కట్టాలి. అందు చిన్నచిన్న కిటికీలు వుండాలి. ఆ కిటికీలు భూమికి అయిదారడుగుల ఎత్తు వుండాలి. శాల 16 అడుగుల వెడల్పు వుండాలి. ఉత్తరపు గోడ నుంచి పశువులు నిలుచుండుటకు 10 అడుగుల స్థలము వుండాలి. ఒక నీటితొట్టి కూడా వుండాలి. మంచి నీరు త్రాగు తొట్టి ఇటుకతోగాని సిమెంటుతోగాని చేయించాలి. తొట్టి యొక్క లోతు 18 లేక 21 అంగుళములు, వెడల్పు 12 లేక 15 అంగుళముల లోతు భూమి నుంచి 12 అంగుళముల నీటిమట్టమును యుండాలి.

పశుశాల యొక్క ఏటవాలు ఉత్తర దక్షిణాలుగా వుండాలి. పశువుల యొక్క తల మొదలు వెనుకటి భాగము వరకు ఏటవాలుగ వుండాలి. ఆ ఏటవాలు 30 అంగుళములు దాటి యుండరాదు. అట్లున్న యెడల మూత్రమును అతి సులభముగా బైటకు పోగొట్టగలదు. ఉత్తరపు గోడవైపు ఖాళీగా వుండాలి, ఎందుచేత నన మేత వేయుటకుగాని సామానులు తీసికొని పోవుటకుగాని ఖాళీయుంచాలి. వెలుపలి భాగమున 8 అడుగుల పొడవు, 4 అడుగుల వెడల్పు, 2 అ.ల లోతు గొయ్యి యుండిన యెడల మలమూత్రము లన్నియు లోనికి పోతాయి. దక్షిణపు వైపు పైకప్పు స్తంభముల చేతగాని యిటుకల చేతగాని

కలప చేతగాని అమర్చబడి యుండాలి. ప్రతి స్తంభము ఇటుకతో కట్టాలి. ద్వారము 6 అడుగుల వెడల్పు 6 అడుగుల పొడవు వుండాలి. దూడలు నీరు త్రాగుటకు 6 లేక 9 అంగుళములవరకు లోతు గలిగిన తొట్టెలు యుండాలి. మొత్తముమీద 17 అంగుళముల కంటె తొట్టె ఎత్తుండరాదు.

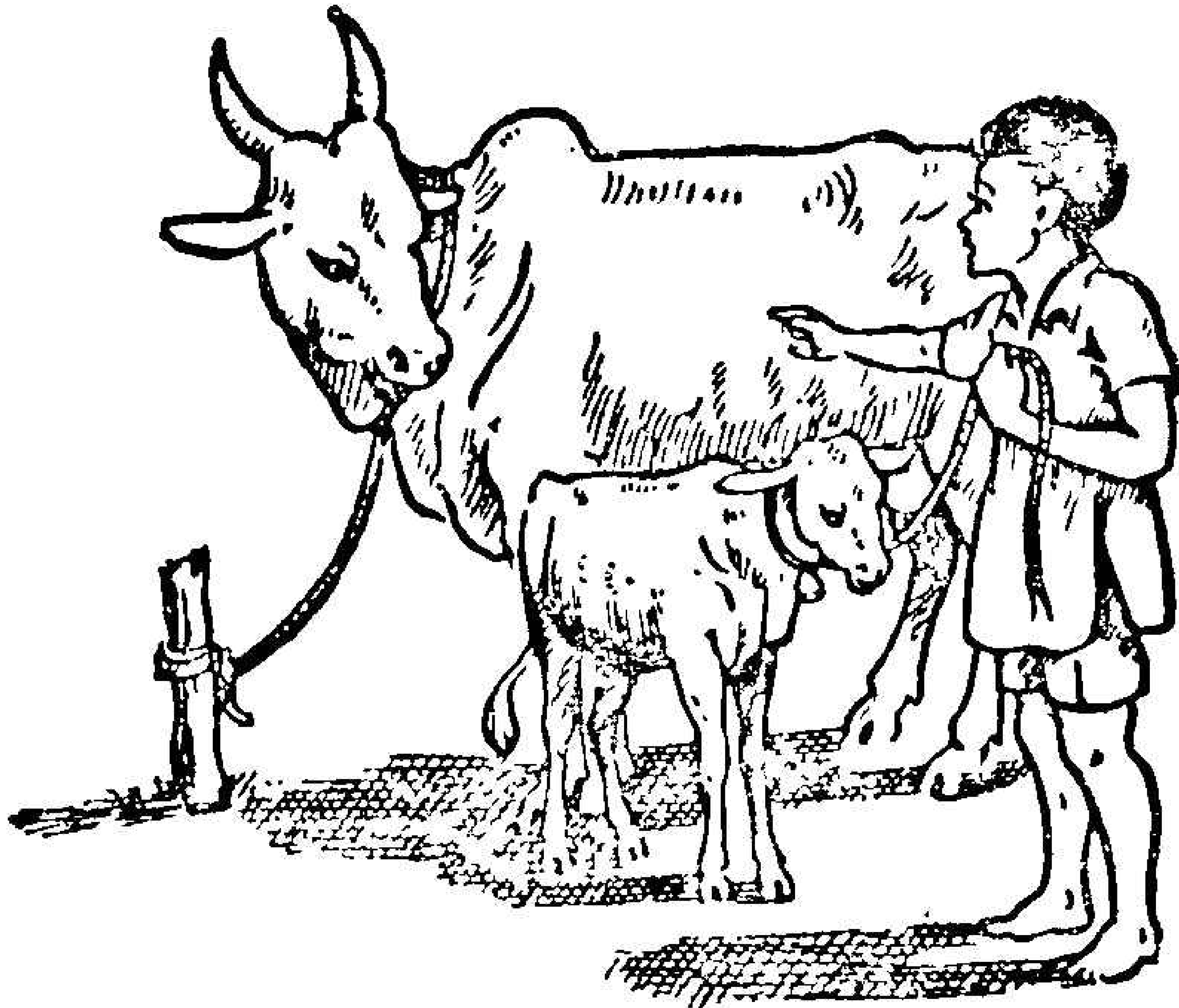
శాలను శుభ్రముగా వుంచుట

పశువుల మందను విస్తారముగా శాలలో వుంచరాదు. వాటికి విశాలమైన గదులు వుండాలి. అవి నిలుచుండుటకు పడుకొనుటకు స్థలము వుండాలి. కొన్ని పెద్ద పశువులైనచో 60 అంగుళముల స్థలమును, ఒక్క పశువే యున్న యెడల 10 అంగుళముల పొడవు 8 అంగుళముల వెడల్పుగల స్థలము వుండాలి. అట్లుండిన యెడల దాని ఇష్టము వచ్చినటుల తిరుగ గలదు. పశుశాలను ప్రతి దినము ఉదయ సాయంకాలము లందు శుభ్రము చేయుచుండాలి. ప్రతి దినము మల మూత్రాదుల తీసి ఫినైల్ లోషన్‌గాని సున్నపు నీళ్లనుగాని చల్లుతూవుండాలి. భూమిమీద ఇసుక కంకర మున్నగునవి పోయుటవలన నేల బాగుగా వుంటుంది. పశుశాలను తుడుచుట కడుగుట మున్నగు పనులు పశువులను పొలములోనికి తోలిగాని బయటకట్టివేసి గాని మరొక దొడ్డి లోనికి తోలిగాని దొడ్డిని శుభ్రము చేయుచుండాలి.

పశువుల కాపరి - తక్షీ వడుకుట

పశువులను మేపేవాడు, పశువులను కాచేవాడు మంచి పుష్టికలిగి, ఆరోగ్యవంతుడుగా, చురుకుదనంకలవాడుగా దొంగతనమూ, అసూయ లేకుండా వుండేవాడుగా, వేళల ప్రకారం పశువులకు మేత, దానాలు పెట్టి పోషించే వాడుగా, దూరదృష్టిగలవాడుగా, పశువుల లక్షణాలు, నడకసుడులు తెలిసినవాడుగా ప్రాథమికపశుచికిత్సకు తగినవాడుగావుంటే ఆ రైతు, ఆ రైతు పశువులు ఎంతో వృద్ధిలోవుంటాయి. కాని రైతు కూడ ఇట్టి నౌకరినిగాని, కాపరినిగాని తన స్వంత బిడ్డలాగా చూచు కొంటేనే తప్ప ఇట్టి నౌకరులు వుండజాలరు. ఇట్టి నౌకరులు కూడ

నూటికి పదిమంది దొరుకుతారేమో. ఈ కాలంలో పశువుల కాపరి మాత్రం అతి జాగ్రత్తగా వుండాలి. కాని పొలమునకు పశువులను తోలుకొని వెళ్ళిన తరువాత కొన్ని సంగతులు రైతులు బోధించుతూ వుండాలి. పూర్వం రైతులకు, నౌకర్లకు కొన్ని అదుపు ఆజ్ఞలు వుండేవి. ఆ కాలముమారి నూతన కాలం వచ్చింది. ఈ కాలంలో నౌకర్లకు రైతులే దాసోహం జేసే రోజులు వచ్చాయి. మున్ముందు యింకా ఎన్నో రీతులుగా కాలము మారుతుంది. కాబట్టి జాతీయ ప్రభుత్వం వచ్చింది. గ్రామాభ్యుదయ ప్రణాళికలు అమలులో వున్నాయి. అందు చేత, భారత దేశములో ఎనిమిది లక్షల గ్రామాలు వున్నాయి. తెల్లవారే టప్పటికి ప్రతి గ్రామాన్నుంచి కనీసము 25 మందికి తక్కువ

గాకుండా పిల్లలు, కొంచెము పెద్దవారు పశువులను కట్లు విప్పి మందలను పొలాలకు, బీళ్ళకు, కాలువగట్లకు, డొంకలకు, తోలుకొనిపోయి సూర్యాస్తమయము వరకు మేపుటో, కాపలా కాయుటో, కోతి కొమ్మచ్చు లాడుటో, గేదెలమీద ఎక్కి స్వారి చేయుటో, మొండి మొలలతో కాలువలలో దూకి స్నానము చేయుటో, కనీసము 8 గంటలయినా కాలయాపనము చేస్తూ వుంటారు.

ప్రతి కాపరికి సర్వోదయసిద్ధాంతరీతిగా ఒక తక్లీయిచ్చి వడకుట నేర్పినచో అరగంటలో వడుకుట నేర్చుకుంటారు. అప్పుడు పశువుల

బీళ్ళు తకిలీల మయమై పోతుంది. ఈ రీతిగా మన దేశంలో ప్రతి రోజూ పశువులను కాచే కాపరులు ఒక కోటి అరువది లక్షలమంది వున్నారని తేలుతూ వుంది. వీరు అంతా వడికిన నూలు ఖరీదు రోజుకు పదిలక్షల రూపాయలు విలువ గల నూలు లభిస్తుంది. దీని సాలుసరి విలువ 36 కోట్ల రూపాయలు వుంటుంది. ఈ మొత్తంలో సగముధర వేసుకొన్నప్పటికి 18 కోట్ల రూపాయల విలువగల నూలు సంవత్సరానికి దేశం మొత్తం మీదగల కాపరులచేత, గొడ్లకాపుకు భంగము లేకుండా తయారుచేయించవచ్చు. ఇందువలన వారి సరదాకు ఎట్టి భంగమురాదు. ఎంతతక్కువ వడికినా నెలకు ఒక పౌను తేలికగా వడుకుకొనవచ్చును. తనకుటుంబంలోని వారికి కొంత దీనిలోనుంచి ఈయవచ్చును. ఈ గొడ్ల కాపరులు బీదరైతులు, వ్యవసాయకూలీలు, హరిజనులయొక్క కుటుంబాలైయున్నారుగాన ఈ పద్ధతి ఆచరణలో పెట్టుదురుగాక.

నాల్గవ భాగము

సారస్వతంలో ఎద్దు, గోవు, దున్న, గేదెల ప్రాచీన చరిత్రలు - శుభ లక్షణములు

సారస్వతంలో ఎద్దు

పాలనిచ్చే తల్లి ఆవుఅయితే, పంటనిచ్చే తండ్రి ఎద్దు. ఎద్దు దుక్కి దున్నకపోతే పంట ఎలాపండుతుంది? అందుకనే మనవాళ్లు ఎద్దును అతిగా ఆరాధిస్తున్నారు. ఆరాధించడమంటే ఏమిటి? మానవులలో మగవాడు పుట్టాలని ఎలా ఉవ్విళ్లూరుతూ వుంటారో, ఆలాగే పశువులలో కోడెలు వృద్ధిపొందాలని రైతుబిడ్డ తపిస్తూ వుంటాడు. రైతు వానితపః ఫలమే కోడెదూడ. కోడెదూడ ముదిరితే గిత్త-గిత్త పెద్దదైతే ఎద్దు. ఎద్దుకు ఎన్ని పేర్లున్నాయో చూడండి!

"బలము మీరినా బసవని జూడు
అందము చిందె నందిని జూడు
వాసిగాంచినా వృషభము జూడు
ముద్దులు గులికే ఎద్దును జూడు"

అన్నాడొక మధురకవి. ముందుగా ఎద్దునుగురించిన ప్రసక్తి కానిద్దాం! ఎద్దుల రకాలు – దుక్కిటెద్దులు, గానుగెద్దులు, బండి ఎద్దులు మొదలయినవి. ఇంకను ఎద్దులలో పుంగనూరు ఎద్లు, మైసూరు ఎద్లు, ఒంగోలు ఎద్లు చాలా ప్రసిద్ధమైనవిగా ఎంచబడుతున్నాయి. ఎద్దుయొక్క ప్రాశస్త్యాన్ని గుర్తించే మన కాంగ్రెసువారు రెండు దుక్కిటెద్దులూ, నాగలి చిహ్నంగా పెట్టుకన్నారు. మేలుజాతి ఎద్దులను పశుసంతతి వృద్ధిచెయ్యడంకోసం స్వేచ్ఛగా వదిలేస్తారు. దీనినే తోటఎద్దు లేక అబోతు అంటారు. ఏ మానవుడికైనా స్వేచ్ఛా విహారాలు మితిమీరి పోయినట్టయితే 'అచ్చోసిన అంబోతులా అలా తిరుగుతావేం?' అని అడగటం కద్దు.

ఎద్దుపాటుబడే జంతువు. 'ఎద్దులాగా పాటుపడే' వాళ్ళను చూసి యజమాని చాలా సంతోషపడతాడు. ఇంకను మానవజీవితానికీ, ఎద్దుకూ సంబంధంగల కొన్నిసామెతలున్నాయి. ఆలోచనలేకుండా ఏదోఒకపని చేయడమే ప్రధానంగా పెట్టుకొన్నవాణ్ణి 'గుడ్డెద్దుచేలో పడ్డట్టు'ఉన్న దంటారు. ఒకరినిగురించి రెండవవానికి సానుభూతిలేని పక్షమందు 'ఎద్దుపుండు కాకికి ముద్దా?' అని ప్రశ్నిస్తారు. ఇద్దరు తెలివితక్కువ వ్యక్తుల తొందరపాటు సంభాషణను వర్ణించటానికి 'ఎద్దుయీనెనంటె కొట్టాన కట్టుమన్నట్టు' అంటారు. ఒక్కొక్కప్పుడు, నాగలికి ఒకపక్క ఎద్దునూ, ఒకప్రక్క దున్ననుకడతారు. ఇది సమమైన ఉజ్జీ కాకపోవడంచేత 'ఎద్దు ఎండకులాగ – ఎనుబోతు నీడకులాగ' అనిచెప్పతారు. సారస్యంగ్రహించలేని మనిషినిగురించి 'ఎద్దేమి ఎరుగురా అటుకుల రుచిని!' అంటారు. లోకంలో అందరనీ మెప్పించలేం. ఒకరిని సంతోషపెడితే మరొకరికి కోపంవచ్చి తీరుతుంది దీనికే.

'ఎక్కమంటే ఎద్దుకు కోపం – దిగుమంటే కుంటివానికి కోపం' అని వాడుతారు. యజమాని, సేవకుల సంబంధాన్ని గురించి ఒక విచిత్రమైన సామెత వుంది.

'ఏలేవాని ఎద్దుపోతేనేమి – కాచేవాని కన్ను పోతేనేమి?' అనగా యజమాని ఎద్దుపోతే పాలేరుకేంబాధ? పాలేరు కన్నుపోతే ఖామందుకు ఏం విచారం?

యజమాని సేవకుల సందర్భంలో సుమతిశతకకారుడు కూడా ఒక చక్కని పద్యం ఇలా చెప్పాడు.

'అడిగిన జీతంబీయని
మిడిమేలపు దొరనుగొల్చి మిడుకుటకంటెన్
వడిగల ఎద్దుల గట్టుక
మడిదున్నుక బ్రతకవచ్చు మహిలో సుమతీ'

జిడ్డుగా వుండేవాళ్లను 'ఎద్దుమొద్దుస్వరూపం' అంటారు. దీనినే మరికొంచెం వివరించి సాపాటు రాముళ్ల విషయంలో 'ఎద్దులాతిని మొద్దులా పడివుంటా' రని చెపుతారు.

ఒకపని చెయ్యదలచినపుడు, ఆపనిని రెండోవాడు ఎలాగూ ఆమోదించడని తెలిసినప్పుడు

'ఎద్దువడిగా గంతకట్టడం?' అనే సామెతవాడుతాం. అతిమంచి తనాన్ని దుర్వినియోగం చేసేసందర్భంలో 'మంగలాణ్ణి చూసి ఎద్దు కుంటిందట' అనిచెప్పడంవుంది.

"సస్త్రోత బలీవర్దన్యాయం"

అని సంస్కృతంలోవున్నది. ఎద్దుకు ముక్కుత్రాళ్ళు కట్టినట్టు దుష్టుని విరోధంలో ఉంచటమని దీనిభావం.

గోవులలో గంగగోవులాగే ఎద్దులలో గంగిరెద్దుఅనేది ఒకటుంది. గంగిరెద్దులవాళ్ళు డోలుకొట్టి, సన్నాయిఊదుతూ ఇంటింటికి రావటం ఎవరెరుగరు! బసవడంటే సామాన్యుడుకాడు. లింగధారుల

కులదైవం. బసవన్న పేరుతో ఒక పెద్దపురాణమే సృష్టింపబడివుంది. అదే లింగాయతుల బసవపురాణము.

స్వతంత్రమైన ఆలోచన అనేది లేకుండా పైవాళ్ళు చెప్పే ప్రతి దానికీ అంగీకారం తెలిపేవాణ్ణి 'ఏమిట్రా' అయినదానికి కానిదానికి 'గంగిరెద్దులా తలూపుతాడు ?' అని వ్యధీకరిస్తారు.

వృషభ మనగానే పన్నెండు రాసులలో ఒకటయిన 'వృషభ రాశి' ఠక్కీమని జ్ఞాపకానికి వస్తుంది. అచ్చోసి ఆబోతును వదలటం మన దేశంలో ఒక ముఖ్యమైన మత సాంప్రదాయం. దీన్నే 'కామ్య వృషోత్సర్జన' అని చెప్పారు. ఇంకను దీనికే 'యథేచ్ఛం విహార వృషభరాజ' అని సంస్కృత న్యాయం ఒకటున్నది. అనగా 'బసవన్నా ! నీ యిష్టము వచ్చినట్లు తిరుగు' అని అచ్చు వేసి విడిచిన ఆంబోతును గురించి చెప్పటం. అచ్చు-పోతూ ఆబోతు అయింది. ఈ సందర్భంలో మన దృష్టి పురాణకాలానికి కూడా సారించాలి.

కంసుడు పంపిన రాక్షస గణంలో ఒకడు వృషభాసురుడు. వీణ్ణి శ్రీకృష్ణభగవానుడు చీల్చి చెండాడి భూలోకానికి వాడి పీడ వదిల్చాడు. శ్రీకృష్ణుడు సంచారం చేస్తూవుండగా అనేకమంది రాజులు వాళ్ళవాళ్ళ కుమార్తెలను ఇచ్చి పెళ్ళిచేస్తూ వచ్చారు. అందులో కోసల మహా రాజు అయిన నగ్నజిత్తు ఒక విచిత్రమైన పోటీ పెట్టాడు. భయంకర మైన ఏడు వృషభాలను వదలి వాటిని లొంగదీయ గలవాడికి తన కూతురు నిస్తానన్నాడు. చాలామంది వచ్చి వాటిని చూడటంతోనే హడలిపోయారు. శ్రీకృష్ణుడు ఒక్కడే ఆ వృషభాలకు అనేక రూపా లలో ప్రత్యక్షమై ఒక్కొక్క దాన్ని ముక్కుత్రాళ్ళు వేసి బంధించాడు. ఈ విధంగా నగ్నజిత్తు కూతురు కృష్ణునికి భార్య అయింది.

ఇప్పటికి ఎద్దు, వృషభం, బసవన్న అనే పదాలకు సంబంధించిన సారస్వత విశేషాలు తడవినాము. ఇక నందిని గూర్చి చెప్పాలి.

'కైలాసంలో కాపురముండే
కాలకంఠుని కావలి నందీ'

అని కవి కుమారుడు పాడడాన్ని బట్టి ఈశ్వరుని సమక్షాన వుండే ఎద్దుకి 'నంది' అనే నామధేయం ఏర్పడిందని చెప్పకుండానే తెలుస్తుంది. నంది ఈశ్వరుని వాహనం. మన దేశంలో గొప్ప నంది విగ్రహాలు మైసూరు సంస్థానం చాముండీలో, తంజావూరులో, దక్షిణ కాశీ అనబడే పీఠికాపురంలోనూ ఉన్నాయి.

నంది అంటే సౌఖ్యమైనది అని అర్థం. దీనినే 'శాలంకాయన' అంటారు. 'తాండవతాళికన్' అనగా పరమశివుడు తాండవ నృత్యము చేస్తూవుంటే ఆ నృత్యానికి లయ సరిపడేటట్లు అడుగులు వేయటం- ఆ ప్రజ్ఞ నందికి ఒక్కదానికేవుందట. ఈశ్వరుడు వాహనమైన ఈనంది మల్లెపువ్వుల కంటె ధవళంగా వుంటుంది. ఇంచుమించు మంచులా వుంటుందంటే సరి. ఈశ్వరాలయాల్లో నంది విగ్రహం ఎల్లప్పుడూ యజమానికి ఎదురుగా పండుకొని వుంటుంది. ఏ క్షణాన ఈశ్వరుడు వచ్చి తనమీద అధిష్టిస్తాడో అప్రమత్తతతో సిద్ధంగా వుంటుం దన్నమాట.

తేజఃపుంజమైనటువంటి శివుని దర్శనానికి ముందు మనం నంది చెవుల సందు నుంచి చూడటం సాంప్రదాయంగా వుంది. ఏమంటే బ్రహ్మాండమైన ఈశ్వరశక్తికి నంది చిహ్నం. భక్తులకు నంది ముందుగా కనబడటం కోసమే ఈశ్వరాలయంలో నందివిగ్రహం ఈశ్వరుని విగ్రహానికి ఎదుట నెలకొల్పబడి వుంటుంది.

నందికి అవతారాలెత్తే శక్తి వుండేది. ఒకప్పుడు నంది ఈశ్వరుని రూపం పొందగా ఆ మాయ ఈశ్వరుని చూచి పార్వతి సిగ్గుపడిందట. అప్పుడు శివుడు తెలిసికొని నందిని 'నీవు భూలోకానికిపోయి తపస్సు చేసి పాపవిముక్తి అయిన తరువాత మళ్ళీ కైలాసానికి రావలసింది' అని ఆజ్ఞాపించాడు. అప్పుడు నందీశ్వరుడు మైసూరు సంస్థానములోని ఇప్పటి "నందిదుర్గం" అనే ప్రదేశమందు తపస్సు చేసారట.

మరియొక అవతారంలో నంది బసవని రూపంలో అవతరించింది. ముఖ్యంగా మైసూరు ప్రాంతంలో బసవేశ్వరుని పేర్లు చాలామంది

పెట్టుకోవటానికి ఇదే కారణం. లింగధారులకు బసవారాధన ముఖ్యం. ఈ ఆరాధన మైసూరు ప్రాంతంలో యెక్కువ. నంది పేరుతో వెలసిన స్థలాలు, మరికొన్నిటిలో "నంద్యాల" నంది ఆలయము వుంది. కర్నూలు జిల్లాలో "నందికనుమ" ఇక్కడకు సమీపములోనే మహా నంది ఆలయం ఉండటంవల్ల దీని కీ పేరు వచ్చింది. కృష్ణాజిల్లాలోని 'నందిగామ' అసలు నందిగ్రామమే. అందరకూ సంతోషాన్ని ఇచ్చే 'నందికేశ్వరుడి నోము'ను గురించి కావాలన్నా మరచిపోలేము. నంది విషయంలోకూడా మానవునికి సంబంధించిన లోకోక్తులు కొన్ని వున్నాయి. తలలు మార్చగల శక్తి కలవాడిని

"వాడు నందిని పంది - పందిని నందీ"

చేయగలవాడు అని అంటారు. ఒకడు ఏమి అంటే అదేచలామణి అయ్యే సందర్భంలో

"వాడు నంది అంటే నంది - పంది అంటే పంది"

అని చెప్పతారు. ఆదికాలంలో మానవుడు పశుగణంలోకల్లా మిన్న యని ఎంచి ఈ వృషభాన్నే ఆరాధిస్తూ వచ్చినట్టు అగుపిస్తుంది. తదుపరి మన ధర్మకాలంనాడు కూడా న్యాయానికి చిహ్నంగా వృషభాన్నే నిర్ణయించుకోవటం జరిగింది. నిజానికి ఆవు పవిత్రమయినదే అన్ని విధాలా. అయినా పూజ విషయంలో వృషభానికి గల ప్రాముఖ్యత దానికి లేదు.

దేశానికి ఎద్దూ, గుర్రం గొప్ప సహాయకారులు కావటముచేత వాటిని నాణెములమీద ముద్రించి గౌరవించారు ప్రభువులు. పంట నిచ్చేది ఎద్దు. చతురంగబలాల్లో ముఖ్యమైనది అశ్వం. పంటలు బాగా పండి శత్రు భయం లేకుండా దేశం సంరక్షింపబడుతూ వుంటే ప్రజల కంతా సౌఖ్యమే. ఈ కారణం చేతనే ఈ రెండు జంతువులకూ ఇంత గౌరవం ఏర్పడింది. వివిధ దేశాలలో పెక్కుమంది ప్రభువులు తమ తమ నాణెముల మీద గుర్రాన్నీ ఎద్దునూ ముద్రించి గౌరవించటం రెండు వేల సంవత్సరములకు పూర్వంనుంచీ జరుగుతున్నది.

1192లో పృథ్వీరాజు పాలనలో నాణ్యాల కొక ప్రక్క అశ్వికుడు, రెండో వైపున వృషభము బొమ్మలు సంస్కృత లిపిలో ముద్రింపబడియున్నవి. పంజాబు, పాంచాలం, మధ్యప్రదేశ్, రాజపుత్ర స్థానాలను ఏలిన ప్రభువులు కూడా ఎద్దూ గుఱ్ఱం నాణెములనే వ్యాప్తిలో పెట్టినట్టు ఎన్నో నిదర్శనాలు ఇప్పటికీ కానవస్తున్నాయి.

భారతదేశాన్ని ఏలిన ముస్లిం ప్రభువులు కూడా భారతీయులకు ఈ జంతువులయందు గల పవిత్ర భావాన్ని కనిపెట్టి పై విధానమునే అనుసరించినట్లు అనేక తార్కాణాలు కనిపిస్తున్నాయి. ఎప్పటి మాటో ఎందుకూ! ఈనాడు మన అణా కాసులమీద బొమ్మ చూడండి!

"ఎద్దు నెక్కిన వాడే లింగడు - గద్ద నెక్కినవాడే రంగడు" పరిమితిని గూర్చి ప్రస్తావించేటప్పుడు-

"ఎద్దు మోసినంత - గోనె పట్టినంతా" అంటారు.

మంచి వృషభ లక్షణాలు

తల:- పెద్దదిగా

చెవులు:- మృదువుగా, నిక్కపొడుచుకొని

కన్నులు:- అంత పెద్దవి అంత చిన్నవిగాక మధ్యరకంగా వుండి రెండు కన్నులు లేడి కండ్లవలెవుండి, మధ్యభాగం విశాలంగా వుండి, క్రమక్రమంగా ముక్కు రంధ్రాల వరకు కొన తేలి వుండాలి. ఇంకను కనుగ్రుడ్లు లోతుగా గాని, మిడిగ్రుడ్లుగా గాని యుండిన సాధుత్వమూ, చురుకుదనమూ కలిగి చకచకలాడుతూ

ముక్కురంధ్రాలు:- పెద్దవిగా నుండి తెరచుకొని

దౌడలు:- ఎరుపు రంగుగా, దృఢంగా

కొమ్ములు:- సన్నగా, దృఢంగా

మూపురము:- పెద్దదిగా నుండి పురుష చిహ్నం కలిగించునదిగాను, మధ్య పీ వలె గుండ్రముగా

మెడ:- బలము కలిగి తలవంచినపుడు కాలువవలె నుండి, పొట్టిగ, లావుగా, దృఢంగా

వక్షస్థలం:- విశాలంగా

నాలుక:- సన్నగా, కాంతిగా

చర్మము:- నునుపుగా, మూపురము నుంచి తోకమట్టవరకు మిట్ట పల్లాలు లేక సమానంగా

కాళ్లు:- నాలుగు కురచగా, గట్టి ఎముకలు కలిగి, తొడలు బలంగా

డెక్కలు:- కదినంగా, నలుపుగా, గుండ్రంగా, విడివిడిగా

తోక:- భూమిపైకి వ్రేలాడునదిగ

గంగడోలు:- చిన్నదిగా

రంగు:- తెలుపుగా మూపురము కొంచెము నలుపురంగు వుండాలి.

మంచి కోడె లక్షణాలు

మెడ:- కురచగా బలంగా

ముక్కురంధ్రాలు:- కాంతిగా

కన్నులు:- విశాలంగా

నొసలు:- వెడల్పుగా

చర్మము:- కుత్తుక క్రిందనుంచి క్రింద పొట్టవరకు గంగడోలు వదులుగా వుండాలి.

సారస్వతంలో గోవు

మన పూర్వులు మానవజాతిని కులాలుగా విభజించినారు. అన్ని విధాలా ఆదర్శప్రాయమైనటువంటి వారిని బ్రాహ్మణు లన్నారు. అయితే అటువంటి బ్రాహ్మణుని కంటెకూడా ముందుగా పేర్కొనదగింది గోవు.

"గో బ్రాహ్మణేభ్య - శుభమస్తు నిత్యం"

అని ఋగ్వేదంలో నిర్వచింపబడినది. ఈ విధంగా తొలిపూజ లందుకొన్న గోవును గురించి ఎన్నెన్నో గొప్ప విషయాలు మన

సారస్వతమందు గోచరించటంలో ఆశ్చర్యం లేదు. ఐతే నిజానికి గో బ్రాహ్మణులకు తరతమ భేదం లేనేలేదు. ఉభయుల అవసరమూ లోకానికి సమానంగానే వుంది. పూజసల్పటానికి బ్రాహ్మణుడూ, పూజాద్రవ్యాలు సమకూర్చడానికి గోవు ఒకేమారు బ్రహ్మవల్ల సృష్టింపబడ్డట్టు పురాణాలు చెబుతున్నాయి. తల్లి తరువాత తల్లివంటిది గోవు. మానవుణ్ణి భరించేది గోమాత. తనను పెంచే తల్లి వంటిది కనుకనే బిడ్డకు ఆవును చూస్తే భక్తి. ఆవుని తల్లిగా ఎంచుకోవటం చేతనే ఆవుకు పుట్టిన తువ్వాయిని తమ్ముడిగా భావించి ముచ్చట పడుతూ వుంటారు. ఆహ్లాదకరమైన ఆవు, తువ్వాయిల సాహిత్యం తెలుగు భాషలో అపారంగా వుంది. పాపాయి ఇలా పాడతాడు.

"ఆవుకు ఉన్నది తువ్వాయి - అమ్మా అది నా తువ్వాయి
మెడలో మువ్వల తువ్వాయి - గబగబ ఉరుకును తువ్వాయి
నాతో వచ్చును తువ్వాయి - నాతో ఆడును తువ్వాయి"

బిడ్డలకు తల్లి కరవయినా, తల్లి పాలు కరవయినా, ఆ లోపాన్ని పూర్తిచేయగల సమర్థత ఒక్క గోవుకే వుంది. గోక్షీరాలలో అంత మహాత్యం ఉంది.

"పాలు తాగేనాడు - పరుగెత్తెనాడు
ఉగ్గు తాగేనాడు - ఊకొట్టునాడు
అబ్బాయి నెవ్వారు - కొట్టిన్నవారు
కొట్టి గోవుల పాలు - కొనిపోసినారు"

ఆవు కూడా మనిషిలాగే చాలా నాజూకయిన జంతువు. ఎనుబోతులాగా అది వర్షంలో ఉండలేదు. చూడముచ్చటయిన జంతువులలో ఆవు ముఖ్యమైంది. ఆవు తువ్వాయిలు మనుషుల పాపాయిలతో కలిసి ఎంతో మచ్చికతో ఆడుకుంటాయి. అందుకనే బాలవాఙ్మయ బ్రహ్మ చింతా దీక్షితులు,

"ఆవుగా రమ్మాయి - అసలు మా తువ్వాయి"

అన్నాడు. ఆవుకు గడ్డి వేసి నప్పటికంటె గంగడోలు దువ్వినప్పుడు ఎంతో సంబరపడుతుంది.

జగన్నాటక సూత్రధారుడైన శ్రీకృష్ణభగవానుడికి దైవాంశం గల గోవుకే సంబంధం వుంది. అందుకనే శ్రీకృష్ణుడు గోపాలుడయ్యాడు. శ్రీకృష్ణుడు నివసించేది యమునానదిపై గోకులం. అష్టమినాడు పుట్టిన కృష్ణుని జ్ఞాపకార్థం చేసే పండుగే 'గోకులాష్టమి'. గోవుల్ని మేపేవాడు గోపాలుడు. పశువుల్ని మేపడంలో గోపాలుడు పేరు పొందాడు అందుకనే.

"గోరంత దీపమ్ము – కొండలకు వెలుగు
గోపాలకృష్ణమ్మ – గోవులకు వెలుగు"

అనే పాటపుట్టింది. తన మురళి మ్రోయించి అమర గానముచే గోవులకు విందుచేసేవాడు కనుక గోవిందుడనే పేరుకూడా వచ్చింది. మనుష్యులకే కాదు పశువులకుకూడా పొంగలి పండుగవున్నది. సంక్రాంతికి మరునాడు 'మాట్టుపొంగలి' అంటారు. ఆనాడు ఆవులను, తక్కిన పశుగణాన్ని వైభవంగా అలంకరించి బొట్లుపెట్టి వాటికి పిండివంటలు ఆరగింపుచేసి ఊరేగిస్తారు. ఈ పశువుల పండుగ నేపాళ దేశంలో ముమ్మరంగా జరుగుతుంది. ఇటువంటి ఉత్సవాలలో గోపూజ చేస్తారు. కాబట్టే నేపాళదేశీయులకు "గోరక్షకులు – ఘూర్కాలు" అనేపేరు అన్వర్థమై వెలసింది.

ఆవు సంపూర్ణంగా ప్రయోజనకారి. అందుకనే అది అతిపవిత్రవంతంగా ఎంచబడుతూవుంది. ఆవు పంచితం ఉబ్బురోగాలకు పెట్టింది పేరు. గోమయం క్రిమిసంహారి. గుమ్మపాలు పసి పిల్లలకు, వస్తాదులకు తెలుసు. ఆవునెయ్యి బాలింతలకు అవసరం. లక్షవత్తుల వ్రతానికి కూడా ఆవునేతినే ఉపయోగించాలి. వెన్న విషయంచెప్పే దేమిటి! మన గోపాలకృష్ణుడు అసలు వెన్నదొంగ! ఆవునుండి వచ్చే ఐదు పదార్థాలను 'పంచగవ్యము' లంటారు. వాటినే పాలు, పెరుగు, నెయ్యి, పంచితము, గోమయం. తద్దినంనాడు పిండాలు ఆవుకిపెడితే పితరులు తరిస్తారని శాస్త్రం. చచ్చిన తరువాత కూడా గోవు విలువ చెప్పాలంటే, తక్కిన దానిశరీర భాగాలమాట అటుంచి ముఖ్యంగా

గోరోజనాన్ని గురించి పేర్కొనవలసి వుంటుంది. వైద్యరీత్యా దీని ప్రాముఖ్యత ఎంతో వుంది.

సత్యకాలంలో ప్రభువులు - ప్రభువులేకాదు. శాస్త్ర స్తోమతు గల రైతుజనం గోగ్రాసం కోసం కొంత భూభాగం వదలిపెట్టేవాళ్ళు. వీటికే గోభూములని పేరు. కన్నడ భాషలో 'గోకల్లు'అనే పదముంది. పూర్వకాలమందు ఉదారులైన శ్రీమంతులు గోవులు మసిలే ప్రదేశాల యందు ఎత్తైన రాళ్ళుపాతించే వారు. పొలాల్లో మేసే ఆవులు ఆ రాళ్ల వద్దకు వచ్చి మెడలు వాటికిరాచి గోక్కునేవి.

ఆవు చెవిలాంటి మూతిగల పాత్రను 'గోకర్ణం' అంటారు. సంతర్పణలో గోకర్ణంతో ధప్పళం, మజ్జిగా వడ్డన జరగటం ఎవరెరగనిది! రావణాసురుడు గొప్పమాతృభక్తుడు. ఒకప్పుడు ఆతని తల్లి "నాయనా! నాకు పూజకు శివుని ఆత్మలింగం కావాలి" అని కోరింది. రావణుడివంటి రాక్షసుని చేతికి శివుని ఆత్మలింగం దొరికినట్టయితే ప్రపంచానికి ప్రళయమే. అందుకని నారదుడు ముందుగా కైలాసాని కేగి ఈశ్వరుణ్ణి హెచ్చరించాడు. అనుకున్న ప్రకారం రావణుడు శివుని కోసం తపస్సుచేసాడు. శివుడు ప్రత్యక్షమయ్యాడు. అన్నట్టు శివుని వెంట పార్వతికూడా వచ్చింది. శివుడు రావణుణ్ణి వరంకోరుకోమనగా ఆత్మలింగం మాటమరచిపోయి నాకు పార్వతి కావాలన్నాడు. శివునికి ఇవ్వక తప్పిందికాదు. రావణాసురుని వెంటబడివెళ్తున్న పార్వతి మధ్యదారిలో మహంకాళిగా మారిపోయింది. రావణుడు హడలిపోయాడు. తెలివి తెచ్చుకున్నాడు. పార్వతిని వదిలేసి మళ్లీ గాఢంగా తపస్సు ప్రారంభించాడు. ఈసారి శివుడు ఆత్మలింగాన్ని అనుగ్రహించక తప్పిందికాదు. అయితేయిస్తూ, "రావణా! ఇది ఎక్కడ నేలకు తగిలితే అక్కడ స్థాపితమై పోతుంది. జాగ్రత్తసుమా!" అని హెచ్చరించాడు. రావణుడు ఉత్సాహంతో తిరిగి వస్తున్నాడు. సంధ్యావేళ అయింది. అర్ఘ్యం వదలుదామంటే చేతిలో లింగమున్నదామె. ఎలాగా అని జిజ్ఞాసపడుతూవుండగా ఒక పొట్టిబ్రాహ్మణ బాలుడు ఆదారిని వచ్చాడు. వాడిచేతికి ఆ లింగాన్నిచ్చి రావణుడు "అబ్బాయి!

శాస్త్ర దీన్నిపట్టుకొని వుండు. సంధ్య వార్చుకొని ఇప్పుడే వస్తా”నన్నాడు. అందుకు ఆ బాలుని రూపంలో వున్న విఘ్నేశ్వరుడు అంగీకరిస్తూ “అయ్యా! నేను మూడు సార్లు పిలుస్తాను. మూడో పిలుపుకు మీరు రాకపోతే నేను దీన్ని క్రింద పెట్టేసి వెళ్లిపోతా”నన్నాడు. “దానికేముంది క్షణంలోవస్తా!” నంటూ రావణుడు వెళ్లాడు. ఆ టక్కరి బాలుడు వ్యవధి లేకుండా మూడుసార్లు గబగబ పిలచి ఆత్మలింగం క్రింద పెట్టేసి అదృశ్యమై పోయాడు. రావణుడు ఉరకలు వేసుకుంటూ వచ్చి దాన్ని ఎత్త బోయాడు. ఆ లింగం ఆవుచెవుల ఆకారంతో అక్కడే స్థాపితం అయిపోయింది. ఇదే గోకర్ణ క్షేత్రంగా వెలిసింది.

ఇంద్రజాల విద్యలలో గజకర్ణ, గోకర్ణ విద్యలు రెండువున్నాయి. తిరుపతి క్షేత్రంలో ‘గోగర్భం’ అనేటటువంటిది వుంది. యాత్రికు లందరూ దీన్ని దర్శిస్తూనే వుంటూరు. గోగర్భం లాగానే ‘హిరణ్యా గర్భం’ అనేది వుంది. తిరువాన్కూరులో ఇదొక విచిత్రమైన మతా చారం. ఒక సువర్ణ ధేనువును తయారు చేయించి, ప్రభువు దానిలో నుండి దూరి బయటికి రావటం సాంప్రదాయంగా వుండేది. ఆ ఆచారం క్రమంగా మారి ఆవుకు బదులు ఒక పెద్ద బంగారపు కలశలో దూరి ఇవతలకు రావటం జరుగుతూ వచ్చిదని చెబుతారు. పైన చెప్పిన కలశలో ‘పంచగవ్యము’ లుంచి లాంఛనతీరగానే కలశను తునకలు తునకలుగా చేసి దానం చేస్తారు.

గోస్త నది భీమవరం, తణుకు తాలూకాలలో వుంది. ఆవు పొదుగు నుండి ప్రవహిస్తోందన్న సంప్రదాయాన్ని అనుసరించి దీనికీ పేరు వచ్చింది. దీని ఘనత వాయుపురాణంలో చెప్పబడివుంది.

త్రిమూర్తులకు, దేవగణాలకూ ఒక్కొక్కలోకం నియమతమై ఉన్నట్టుగానే ప్రత్యేకించి ‘గోలోకం’ అనేది కూడా ఒకటి వుంది.

‘గోచర్మము’ అని ఒక పదముంది. అనగా నూరు ఆవులు. వాటి లేగలు ఒక ఆబోతు ఇవి మసలడానికి సరిపడునంత మేర. ఈ పరి మితిగల జాగా ఒక మనిషికి ఒక సంవత్సర గ్రాసాన్ని ఇస్తుందని అంచనా.

'గోమేధం' అనగా ఆవును ఉపయోగించి చేసే యజ్ఞం. యజ్ఞం కోసం గోవును పాశంతో బంధించి కడతారు. కనుకనే తమిళంలో దీనిని 'పశు' అన్నారు. బ్రాహ్మణులు 'గోష్పాద' మంత జుట్టు వుంచు కోవాలని పూర్వుల నియమం.

గోహింస అనగానే వళ్ళు జలదరిస్తుంది. ఇటువంటి పవిత్రవంత మైన, ఉత్తమమైన, దైవాంశముగల గోవును హింసించటానికి చేతులేలా వస్తాయాయని. 'గోహత్య'ను మించిన మహాపాతకం మరొకటి లేదని పూర్వులు వచించారు. గోవును చంపేవాణ్ని 'గోసంగి' అంటారు.

పూర్వకాలమందొకప్పుడు గొప్ప కాటకం పట్టింది. ప్రజలు మల మల మాడిపోయారు. ప్రజలతో పాటు తపశ్శాలురైన మహా ఋషులుకూడా మాడిపోయారు. గౌతమ ఋషి మాత్రం బ్రహ్మవల్ల వరం పొంది పుష్కలంగా పంటలు పండించుకొని సుఖంగా కాలక్షేపం చేస్తూ వచ్చాడు. తను సుఖంచడమే కాకుండా తనను ఆశ్రయించిన వాళ్లకుకూడా సాయపడుతూ వచ్చాడు. అందుచేత ప్రజలు గౌతముణ్ణి ఆశ్రయించి ఆహారం సంపాదించుకునే వారు. గౌతమ మహర్షి కీర్తి దశదిశల వ్యాపించింది. ఇదంతా చూడగా తక్కిన ఋషి గణంలో అసూయ బయలుదేరింది. వాళ్లందరు కూడి ఆలోచనచేసి ఒక మాయ గోవును సృష్టించి గౌతముని పొలంలోకి తోలి పెట్టారు. అది చేను మేసి పోవటం కళ్ళబడి గౌతముడు నీళ్ళు చల్లి దానిని బెదరించాడు. వెంటనే మాయ గోవు విలవిల తన్నుకు చచ్చింది.

అప్పుడు ఋషు లందరూ గౌతముణ్ణి దుయ్యబట్టి "ఏమయ్యా! మహర్షినని పేరుపెట్టుకొని గోహత్య ఎలా చేశావు? అని" గేలిచేసారు. గౌతముడు హడలిపోయాడు. గోహత్యా పాతకం ఎలా పోతుందో చెప్పమని వారిని బ్రతిమాలాడు. అందుకు వారు" గోవు కళేబరంమీద గంగాజలం ప్రవహించినట్టయితే ఈ పాతకం పోతుంది" అని చెప్పారు. గౌతముడు శివుణ్ణి గూర్చి ఘోర తపస్సు చేయగా శివుడు ప్రత్యక్షమై గౌతముడికి తన జడల్లో ఒకటి తీసి యిచ్చాడు. దానిలో గంగను గౌతముడు గోకళేబరం మీద ఫిండేసరికి అది లేచి నిలబడింది. ఈ

విధంగా శివుని జడనుండి ప్రవహించిన జలమే గోదావరి నది అయింది. గౌతముడు తీసుకురాబట్టి గోదావరికి 'గౌతమి' అని కూడా పేరు వచ్చింది.

ఇప్పుడు గోదావరీతీరమందున్న కొవ్వూరు పూర్వం 'గోపూరట'. గౌతముడు మాయ గోవును చంపటం, తరువాత గంగను తీసుకొచ్చి గోవును బ్రతికించటం, ఈ ప్రదేశమందే నని ఒక గాథ. ఇక్కడ గోవు డెక్కలు స్పష్టముగా కనపడుతూ వుంటాయి. అందుచేతనే ఇది 'గోపాదక్షేత్రం' అని పిలువబడుతూవుంది.

ఆవులు వెల్లావు, పుల్లావు, బట్లావు, కర్రి ఆవు, పొట్టి ఆవు, పోట్లావు, బోడి ఆవు (కొమ్ములులేనిది) అంటూ అనేకరకాల పేర్లతో అనేకతరహాలుగా వుటున్నాయి. అన్నింటిలోకి కర్రి ఆవు అనగా కపిలగోవు శ్రేష్టతను పురాణాలు ఎక్కువగా వర్ణించాయి. దీనినే

"ఏడ్చేటి అబ్బాయికి ఎర్రావు పాలు
నవ్వేటి అబ్బాయికి నల్లావు పాలు"

అంటూ తల్లులు జోలపాటలలో యిమిడ్చి పాడతారు. కపిల గోవు పాలల్లో విటమిన్ డి నిండుగా వున్నదని రూఢి చేసుకున్న ఆధునిక శాస్త్రజ్ఞులు సైతం దీని ప్రాశస్త్యాన్ని అంగీకరించి తీరుతున్నారు. ఇంతగా మనం గొప్ప చెప్పుకునే ఆవు అబద్ధమాడిందనీ, అందుచేత పొద్దున్నే దాని ముఖము చూస్తే పాపమనీ ఒక పురాణ గాథ వున్నది. ఈ గాథయందు నమ్మకం గల పెద్దలు ఈనాడు కూడా లేస్తూనే, ఆవు పృష్టభాగం గాని, ముఖంగాని చూడటానికి ఇష్టపడరు. ఇదంతా ఒక వింత గాథ.

స్వర్గలోకంలో వుండేది 'కామధేనువు'. ఈ కామధేనువు సమస్తమైన కోరికలను తీరుస్తుందని నమ్మిక. ఇది సముద్ర మథనకాలమందు పుట్టింది. ఇది జమదగ్ని మహర్షి దగ్గర ఉండగా కార్తవీర్యార్జునుడు దీనిపైన కన్నువేసి బలాత్కారంగా లాక్కుపోయాడు. అందుకోసమే పరశురాముడు క్షత్రియులమీాద ఇరవై ఒక్కమారు దండెత్తడం జరిగింది.

పంచమ వేదం అనబడే మన మహాభారతంలో 'గో వ్యాఘ్ర సంవాదం'అనే ఘట్టం కరుణారసభరితమైంది. ఇది గో గీతం అని ప్రసిద్ధి చెందింది.

మహాభారతం అనగానే ఉత్తర గోగ్రహణ ఘట్టం జ్ఞాపకానికి వస్తుంది. విరాటరాజు కొలువులో బృహన్నలగా నెలకొనివున్న అర్జునుడు విరటుని ఆలమందలను కౌరవుల బారినుండి మళ్ళించుకు వచ్చాడు. ఇది ఎంత సామర్థ్యమో చెప్పడానికి వీల్లేదు. దీన్నిబట్టి ఆవుల్ని మళ్ళించినవాడు అర్జునుడు అనే సామెత చిరస్థాయిగా నిలిచి పోయింది.

మానవజీవితంలో ఆవుకి సంబంధించిన సామెతలు చాలా వున్నాయి.

"ఆవులూ ఆవులూ పోట్లాడుకొని - లేగల కాళ్ళు విరిగినట్లు"

"ఆవుల సాధుత్వమూ - బ్రాహ్మణుల పేదరికమూ లేదు"

అదృష్టం చూచుకొని గర్వపడేవాళ్ళను

"ఆవు పాడి ఎంత - ఐశ్వర్య మెంత" అంటారు.

తల్లి దండ్రుల ఛాయనే బిడ్డలు నడుచు కుంటారని చెప్పడానికి

"ఆవు చేలో మేస్తే - దూడ గట్టున మేస్తుందా?" అని అంటారు. సంచి కట్టు వైద్యులను గురించి తమాషాకు

"అటయితే వైద్య కట్నం - ఇటయితే వైతరణీ గోదానం" అంటూ వుంటారు.

"ఎగదీస్తే బ్రహ్మహత్య - దిగదీస్తే గోహత్య"

అని ఒక నానుడి వుంది. ముందుకు గాని, వెనుకకు గాని వెళ్ళలేని సందిగ్ధావస్థల్లో ఈ నానుడి ఉపయోగిస్తారు. దీన్ని గురించి చారిత్రక మైన ఒక గాథ కూడా వుంది.

దుష్టులైన పాల వాళ్ళు దురాశచేత లేగలకు పాలు వదలక అవిత్పాదిత గతిని కృశించి చచ్చునట్లు చేస్తారు. పెయ్య కునికెయ్యగానే దాని చర్మం లోపల గడ్డి కుక్కి 'చేత పెయ్యె'ను తయారుచేసి ఆవు

కళ్ళ ముందు పెడతారు. ఆ స్వరూపం చూచుకొని తృప్తిపడి ఆవు చేపు తుందని వాళ్ళ ఆశ. దీనినే చేపటానికి 'చేత పెయ్య' చాలునని సామెతగా చెప్పుకొంటారు. ఈ సందర్భములో మరికొన్ని సామెతలు.

"దూడ లేని పాడి – దుఃఖపు పాడి
దూడ కుడిస్తే – గాని ఆవు చేపదు
లావు లేని చేను – లేగ లేని ఆవు"
నిష్ప్రయోజనాలు

ఎక్కడైన విద్వాంసుడు లేని చోటులో తెలివి తక్కువదద్దమ్మ పెద్దయి కూర్చుంటాడు. దీన్నే—

"ఏ గోవూ లేని వూళ్లో – గొడ్డుగేదే శ్రీమహాలక్ష్మి" అంటారు. తిండిపోతు రాముడయిన పని దొంగను గురించి.

"దున్నబోతే దూడలలోను – మేయబోతే ఆవులలోను" అని చెప్పటం కద్దు.

"పాత్రాపాత్ర విచారిస్తు – ధేను పన్నగయోరివా"
అని సంస్కృతంలో లోకోక్తి. అనగా—

'ఆవు గడ్డితిని పాలిస్తుంది – పాము పాలుతాగి విషం కక్కుతుంది' అని అర్థం.

పాత్రా పాత్ర విచారణచేయక చేసేదానం గురించి ప్రవచించే లోకోక్తియిది. మంచిగోవులను దానంచేస్తే పుణ్యం ఏలాగో – బక్క గోవులను దానంచేస్తే ఆలానే పాపం చుట్టుకుంటుంది.

ఒకప్పుడు వాజశ్రవనుడు విశ్వజిద్యజ్ఞం చేస్తూ తిండీ నీళ్లులేక అల్లాడి ఆవులను దానం చేయసాగాడు. "అయ్యో! ఇటువంటి దానం వల్ల నాతండ్రి సౌఖ్యంలేని లోకాలకు పోతాడే!" అని ఈతని కొడుకు నచికేతుడు విచారించి "నాయనా! నన్నెవరికిస్తా" వన్నాడు. తండ్రి కోపగించి "నిన్నామృత్యువు కిస్తా" అన్నాడు. ఆ మాట ప్రకారం నచికేతుడు మృత్యు మందిరం చేరుకొన్నాడు. అక్కడ మూడు

రాత్రులు ఉపవాసం చేసేసరికి ఇది అనర్థహేతువని భయపడి, మృత్యువు ఆయనను ఉపవాసం మాని మూడు వరాలు కోరుకో మన్నాడు. అలా కోరుకొని మూడవ వరంవల్ల ఆత్మజ్ఞానం తెలిసికొని తరించాడు నచికేతుడు.

భాగవతంలో ఈకథ చెప్పబడింది. దేవరాజు దుష్టుడు. అతని దౌష్ట్యం ఎక్కువ కావటంచేత ప్రజలకు పీడాకారంగా తోచింది. పంటలు పండ లేదు. ఆహారంలేక ఉపవాసాలు చేసి ప్రజలు చచ్చి పోతున్నారు. అతని తదనంతరం కొడుకు పృధ్వీరాజు రాజ్యానికి వచ్చి నప్పుడు దేశం మార్పులేక అలానే వుంది.

పృధ్వీరాజుకు భూదేవి పైన కోపం వచ్చింది. తన విల్లు ఎక్కు పెట్టి భూమిని కొట్టబోయే సరికి ఒక గోవు ఎదుటికి వచ్చి నిలబడింది. నిలిచి "ఓ రాజా! నిరపరాధురాలైన నన్నెందుకు కొట్టబోతావు. రాజులా నిర్లక్ష్యం చేసారు. రైతులా దున్నరైరి. కాబట్టి పంటలు లేకపోయినాయి. ఇది నా తప్పా! ఇప్పుడైనా ఒక పనిచేయి. ముచ్చ టైన ఒక లేగను నావద్ద తెచ్చినిడు. పాలు పిండడానికి బలవంతులైన వాళ్ళను కూడా సిద్ధం చెయ్యి" అన్నది. అలానే చేసాడు రాజు. ఆవు చేపింది. చాలా పాలిచ్చింది. ఆ గోమాత చెప్పిన మాటలలో చాలా అర్థం వుంది. రాజు మంచివాడై ప్రజల కష్టసుఖాలను స్వయంగా విచారించాలి. అలా చేస్తే ప్రజలు తమ తమ విధులు సక్రమంగా నెరవేరుస్తారు. ఎవరి విధులు వారు నెరవేర్చుకుంటే పంటలు పండు తాయి. పంటలు పండగానే సరిగాదు. పండిన పంటలు జాగ్రత్త పరచటానికి తగిన బందోబస్తు చేయాలి. అప్పుడే రాజ్యం సుఖంగా సుభిక్షితంగా వుంటుంది.

రాజువద్దకు వచ్చిన ఆగోవే భూమాత. పంటలకోసం మనం చేసే దోహదమే లేగ. పంటలే పాలు. ఆ బలవంతులే రక్షకులు అని చెప్పుకునే కథ.

"చెప్పిన వాళ్ళకు పాడావు – విన్న వాళ్ళకు చూడావు"

మంచి గోవు లక్షణాలు

తల:- అంత పెద్దదిగా, అంత చిన్నదిగా వుండక

నొసలు:- విశాలంగా

కన్నులు:- సొగసుగా, మిగుల చిన్నవిగ అంతపెద్దవిగ వుండక సామాన్యంగా ఇంకను గుంటలు పడక చక్కగా కనపడుతూ, శాంతి సూచనగా కళగలిగి

మెడ:- పొట్టిగ, లావుగ

ముక్కు రంధ్రాలు:- కోసుగా, పొడవుగా

కొమ్ములు:- వెనుకకు తిరిగిగాని, ముందుకు పొడుచుకువచ్చిగాని

కాళ్లు:- పొట్టిగా వంకరలేకుండా, ముంగాళ్లు మాత్రము వెడల్పుగా కండబట్టి

తోక:- సన్నగా పొడవుగా నేలకు తగులునట్లుండి చివర చక్కని పెద్దకుంచవలె కుచ్చుకలిగి

వీపు:- మూపురం ప్రక్క కొంచెము పల్లముగా, చదునుగా

వెంట్రుకలు:- సన్నగా మెత్తగా నిగనిగలాడుతూ

శరీరము:- పొడవుగా, తోకవైపు శరీరము మాత్రము మూపురానికి సమానమైన ఎత్తుగా

తొంటి:- విశాలముగా

తొడలు : ఒకదానితో నొకటి ఒరిసికొని పోయినట్లుండక విడిగా

పొదుగు : పెద్దదిగా ముందు నుంచి వెనుకవైపుకు చాలావరకు వ్యాపించి పెద్ద సంచివలె వుండాలి. పాలుతీసిన తరువాత పొదుగు పూర్తిగా మడత పడాలి. కండ పొదుగులు అంత మంచివి కాదు. అవి చూడడానికి అందంగా వుంటవిగాని పాలు అంతగా ఈయవు.

స్తనాలు : నాలుగు సమానదూరంలో వుండి, ముందువైపు స్తనాలు వెనుక వానికంటె ఇంచుక పొట్టిగా వుండాలి. మూడు, ఒకటి

చన్నులు అంత శ్రేష్టవంతమైనవి కావు, కొరివి చన్నులుగల పశువును అసలు కొనరాదు.

సారస్వతంలో దున్న

'నల్ల రాతికింద - నలుగురు దొంగలు'

ఏమిటో చెప్పుకో చూతాం - అని కథపొడుస్తాడు చురుకైన కుర్రవాడు. అందరూ తెల్లబోతారు. కాని తెలివయిన పిల్లవాడు కపీమని గేదె అని చెప్పేస్తాడు.

ఈ విధంగా పిల్లలు చెప్పుకొని ఆనందించే గేదె - పెద్దవాళ్లకూ అంతటి సంతోషాన్నీ కల్గిస్తున్నది. ఏమి అంటే ముఖ్యంగా గేదెపాడి వల్లనే మన శరీరాలు పోషింపబడుతున్నవి.

'గేదెకు ఎనుము - బర్రె - అని రెండు పేర్లు'

గేదె స్త్రీజాతికద. పురుషజాతికి ఎనుబోతు, దున్నపోతు, మహిషము అని పేర్లు. దున్నేదికనుక దున్నపోతు అని పేరువచ్చినట్టు నిఘంటుకారుడు చెబుతున్నాడు. సబబుగానే వుంది ఈ మాట. అరణ్యంలో సంచరించే ఎనుము ఒకటుంది. దీనికే మనుబోతు - కారెనుము - అడవిదున్న, ఇంగ్లీషులో 'బైసన్' అని నామాలు. ఈ బైసన్ అనేది మైసూరు ప్రాంతములో విరివిగా కనిపిస్తున్నది. ఇవి గాక జడలబర్రె లేక చమరమృగం అనేది ఒకటి. దీని శరీరమంతా నలుపు. తోక మట్టుకు తెలుపు. ఈ తోకనుండి తీసే పొడుగాటి వెంట్రుకలనే చామరాలుగా తయారుచేస్తారు. మిక్కిలి విలువగలిగి నటువంటి, అతి పవిత్రమైనటువంటి చామరాలతో దేవుడి విగ్రహాలకు పూజార్లు విసురుతూ వుండటం మనం నిత్యం చూస్తూనే వుంటాం. ఇంతవరకు ఈ జంతువును గురించిన రకాలు తెలుసుకున్నాము.

పోతే ఈ దేవీనవరాత్రులలో మహిషాన్ని గురించి ముందు ముచ్చటించుకోవటం అవసరం. పూర్వం మహిషం తలగలిగిన ఒక రాక్షసరాజు వుండేవాడు. వాడే మహిషాసురుడు. లోకానికి వాడి

పీడ మిక్కుటమైనందువల్ల వాడిని ఎలాసంహరించటమా అనే సమస్య వచ్చింది. వాడిని చంపటమంటే సామాన్యమా? అప్పుడు త్రిమూర్తుల శక్తులు కలిసి, సమస్త దేవతల శక్తులూ కలిసి ఒక అపూర్వశక్తి అవతరించింది. ఆశక్తి పేరే 'మహిషాసురమర్దని'. ఆమె విజయదశమి నాడు మహిషాసురుణ్ని సంహరించింది. అంతటి ప్రళయ భయంకరమైన మహిషాసురుడి బాధ భూలోకానికి వదలి పోవటంచేతనే ప్రజలు వైభవంగా ఈ ఆశ్వయుజ మాసంలో నవరాత్రుల పూజలు చేసుకోవటం తటస్థించింది. ఆ ఆచారమే ఈనాటికీ సాగిపోతున్నది.

ఈ మహిషాసురమర్దని పేరే మైసూరుకు వచ్చింది. మైసూరు ప్రాంతములో ఈ దేవి 'చాముండేశ్వరి' అనే మరొక పేరుతో కూడ కొలువబడుతున్నది. దున్నపోతు అతిమోటుజంతువు. శాస్త్రకూ స్త శారీరక బాధనైతే అదిలక్ష్యం చెయ్యనే చెయ్యదు. దీన్నిబట్టే,

'ఎనుబోతు మీద వానకురిసినట్టు'

అనే సామెతవుంది. అది ఎక్కువ కష్టమైన పనులను చేస్తుంది. అందుకనే,

"దున్నలాగున కష్టపడి - దొరలాగ తినవలె"

నంటారు పెద్దలు. హడావుడిగా అనాలోచితంగా అవకతవకపనులు చేసేసందర్భంలో

"దున్న ఈనిందంటే - దూడను కట్టివేయమన్నట్టు"

అనే జాతీయాన్ని, ఉపయోగమైన వస్తువును విడనాడి నిరుపయోగమైనటువంటి, ప్రమాద కరమైనటువంటి దానిని తెచ్చుకోవటాన్ని

"పితికే బర్రెను ఇచ్చి - పాటిదున్నను తెచ్చినట్టు" అని వర్ణిస్తారు.

"కొల్లెట్లో వంటపంటేగాని - చచ్చేదున్నలకు లెక్కలే"

దని మరొక వాడుక వుంది. దీన్ని విప్పిచెప్ప నవసరం లేదు. ఒక దున్నను చూచి ఏ కవి కుమారుడికైనా ఆవేశం కలిగిందా! ఒక

పద్యమైన చెప్పివుంటాడా! అనిసారస్వతమంతా గాలి స్తేవరప్రసాదంగా ఒకే ఒకపద్యం లభించింది.

"భుగభుగమని పొగలెగయగ
నగణితముగ నాజ్యధారలాహుతిగాగా
నిగమాది మంత్రయుతముగ
పొగద్రాగనివాడు దున్నపోతై పుట్టున్"

అన్నాడొక మహాశయుడు. పొగత్రాగుడును వర్ణిస్తూ ఇంకా వెతకగా ఇందుకు తోడు ఒకచిన్న వేడుక పద్యంకూడా జ్ఞాపకానికి వస్తున్నది. ఇదిదున్ననుమంచి హెచ్చుస్థాయిలో స్తుతిస్తున్నదిచూడండి.

"నగపగతు పగతుపగతుని
పగతుండగు మగధరాజు బరిమార్చిన యా
జగజెట్టి యన్న తండ్రికి
తగువాహనమైన యట్టి ధన్యుండితడే"

అనగా నగ పగతుడు ఇంద్రుడు నగము కొండ, పగతుడు శత్రువు; కొండలకుగల రెక్కలను తెగగొట్టిన పగవాడు ఇంద్రుడు. అటువంటి ఇంద్రుని వైరి నరకుడు, నరకుని విరోధి కృష్ణుడు, అతని శత్రువు జరాసంధుడు, ఆతనిని చంపినవాడు భీముడు. భీముని అన్న ధర్మరాజు, ఆతని తండ్రి అయిన యముని వాహనం దున్నపోతు. మహిషం యమధర్మరాజునకు వాహనం అయివుండటం దాని ఆధిక్యతను తెలిపే పౌరాణిక విశేషం.

మన గొర్రెపందెముల లాగానే 'మలయా'లో దున్నలను పందెమును కట్టి పోట్లాడిస్తారు. ఇవి చాలా విచిత్రంగా వుంటాయి. ఈ పందెముల గురించిన వివరాలు ఎన్నోవున్నయి. కనుక ఒక్క మాటలో చెప్పాలంటే కుదరదు. దీనిమీద కావాలంటే ప్రత్యేక ఒక కథ వ్రాయవచ్చు.

చచ్చిన ఎనుమును గురించి తలచుకొన్నపుడు మాత్రం
"ఏనుగు బ్రతికి వెయ్యి - చచ్చి వెయ్యి"

అనే లోకోక్తి గుర్తుకు వస్తుంది. మన ప్రాంతంలో లేదు గాని, ఎనుము చచ్చినా మానవునికి ఎంతగానో ఉపకరిస్తున్నది. సట్లెజ్ ప్రాంతంలో చచ్చిన ఎనుముల లోపలిసరుకంతా జాగ్రత్తగా తీసివైచి అందులో గాలిపూరించి నీటిమీద ప్రయాణం చేస్తారు. అనగా ఇవి గాలితిత్తులవలె వినియోగపడుతున్న వన్నమాట. ఆ విధంగా ఆ ప్రాంతస్థులు ఎనుము తిత్తిమీద కూర్చుని పడవ ప్రయాణంలాగా నిర్భయంగా ఎంతదూరమైనా ప్రయాణం చేయగలరు. ఒక్కమాటలో చెప్పాలంటే అక్కడ పడవలకు ప్రత్యామ్నాయమే ఈ దున్నతిత్తులు. రెండు వేల సంవత్సరాలనాడు అలెగ్జాండర్ ది గ్రేట్ మన దేశానికి దండెత్తి వచ్చినపుడు యిటువంటి తిత్తులమీదనే సట్లెజ్ నదిని దాటి నట్లు చరిత్రలవల్ల తెలుస్తున్నది.

మంచి దున్న లక్షణాలు

తల:- పొడవుగ, బరువుగా

మూపురము:- చిన్నదిగా

వక్షస్థలము:- విశాలంగా

కాళ్లు:- పొట్టిగా, మిక్కిలి బలముగలవిగా, లావుగా

శరీరము:- పొడవుగా, మిక్కిలి బలముగా

కొమ్ములు:- నిలుచున్నపుడు మనము దానిమీద నీరుపోసినచో దాని ముందుకాళ్ళ డెక్కలమీద ఆనీరు పడకుండ అడ్డమువచ్చు నంతవరకు వంకరతిరిగి శరీరమును ఆనుకొని వుండాలి. కొమ్ముల అందమే శుభలక్షణము. కొమ్ములు రెండుసమానమైన పొడవు గలవై, వెనుకకు వంగి, రెండు మొనలు ఒకదాని కొకటి ఎదురుగా నున్న మంచిది.

తోక : సన్నముగా, వెండ్రుకలు నలుపుగా బిరుసుగా నిక్కపొడుచు కొని ఉండాలి.

సారస్వతంలో బఱ్ఱె

ఇప్పటికి దున్నపోతును గురించిన విశేషాలను తర్కించాం. ఇక బఱ్ఱెను గురించిన లోకోక్తులను తడవి చూదాం. సాంప్రదాయాన్ని గురించి చెప్పుకోవలసి వచ్చినప్పుడు

'తల్లిని చూచి పిల్లను, పాడిని చూచి బఱ్ఱెను'

అంటూ ఒక చక్కని సామెతను వాడుతారు. పాడి అన్నప్పుడు ఒక విషయం చెప్పాలి. గేదె పుష్కలంగా పాలిస్తుంది. అవి మంచి పుష్టి నిస్తాయి. అందుకనే గేదె పాడి పుష్టి నిస్తుంది. అందులోనూ గాడిగేదె అనే జాతి తడవకు కుంచాల కొద్దీ పాలిస్తుందని అంచనా. ఒక ధనవంతుడి అహంకారాన్ని నిరూపించే ఒక సామెత—

'నీ బఱ్ఱెగొడ్డును ఎవరు కాస్తారో చూతాం' అంటే 'నా తిత్తిలోని డబ్బే కాస్తుంది' అన్నాడట.

ఎప్పుడో కాగల కార్యాన్ని గురించి వివాదపడటం

'కొనబోయే గేదె వచ్చి పెట్టబోయే బచ్చలిపాదును మేసినట్లు' ఉంటుంది.

వేళగాని వేళలో చేసే పనులు గురించి

'ఏదీగాని వేళ గేదె ఈనిందన్నట్టు' అనటం కద్దు.

బఱ్ఱెను గూర్చిన సామెతలు మరికొన్ని

'బఱ్ఱె చస్తే పాడి బయట పడుతుంది'

'బఱ్ఱెదూడ దగ్గిరా, పాత అప్పులవాడి దగ్గిరా ఉండరాదు'

'అయ్యవాత పెట్టనూ, బఱ్ఱె బతకనూనా'

'బఱ్ఱె పాతిక, బందె ముప్పాతికా'

'దూడ చస్తే కమ్మలం, గేదె చస్తే నిర్మలం'

'దూడా బఱ్ఱె ఉండగా, గుంజ అరచినట్టు'

(అనగా అనవసర జోక్యం కల్పించుకోవటం.)

పాలియ్యని గొడ్డు గేదెలను గురించి కొన్ని సామెతలున్నవి.

'ఇంటివాడు గొడ్డు గేదె అంటే పొరుగువాడు పాడిగేదె అనట్టు' (పరస్పర విరుద్ధాభిప్రాయాలు)

'నూరుమంది మొండి చేతుల వాళ్లు పోగయి ఒక్క గొడ్డు గేదెను పాలు పితుకలేనట్లు' (రెండూ అనుభవమే)

'దొడ్డెడు గొడ్లనూ దొంగలు తోలుకు పోతే గొడ్డు గేదె శ్రీమహాలక్ష్మి అయింది'.

గేదెకు పుట్టిన ఆడదూడ పెయ్య, మగది దున్నకుర్ర. ఈ కుర్రలు అరవటం అంత విన సొంపుగా వుండదు. అందుకే మోటుగా అరచే వాళ్ళను-

'గేదెపడ్డలా అరుస్తావెందుకూ' అంటారు.

గేదెజాతికి బురదలో పొర్లటం, వర్షంలో నానటం మహాఇష్టం. ఈఅలవాటును బట్టి ఒక సామెత వుంది. 'ఎనిమిదేళ్ల ఎనుముకి ఏటి దారి తెలియక పోవటమేమిటి.'

అతీతమహిషీ స్నేహ న్యాయం గృహస్థాశ్రమంలో వున్నప్పుడు ఒక డొక్క గేదెను పెంచాడు. దానిమీద అతనికి ఎంతో మక్కువ వుండేది. అతడు తర్వాత గృహస్థాశ్రమం వదలిపెట్టి గురువు దగ్గర తత్వోపదేశం పొందినప్పటికీ ఆ గేదెమీద ప్రేమను మాత్రం వదలిపెట్ట లేకపోయాడట. ఇటువంటి సందర్భాలలో ఈ న్యాయం వర్తిస్తుంది.

'చర్మతంతే మహిషీంహంతి' అని మరియొక లోకోక్తి వుంది. అంటే తోలుసంచి కావలసినవాడు గేదెను చంపునట్లు, చిన్నవస్తువు కావలసినవాడు పెద్దవస్తువును పాడుచేసుకోకూడదని భావం. ఒకడిని ఈగేదె ఎవరిదిఅని అడిగితే, ఈ కర్ర ఎవరిదో వానిది అన్నాడట. అయితే ఈ గేదె ఎవరిదో ఆ కర్రకూడా వానిదే అన్నాడట.

మా వూళ్ళో వెర్రిఅబ్బాయి ఒక వెర్రిమొర్రిపాట పాడుతూ వుండేవాడు. 'గేదె దూడలు బతకవూ – వెధవ ముండలు చావరూ' అని. ఇందులో ఎంత అర్థమున్నదోమరి, బుద్ధిమంతులు యోచించాలి.

సారస్వతంలో గోవు, ఎద్దు, గేదె, దున్నలను గూర్చి మాతృ సేవలో శ్రీ యం. యస్. శాస్త్రిగారు వ్రాసిన వ్యాసములనుంచి తీసి కొనడమైనది. వారికి మా వందనములు.

గేదె కుండవలసిన లక్షణాలు

తల:- చిన్నదిగా నునుపుగా కండగలిగి యుండాలి.

నొసలు:- విశాలముగా వుండాలి.

కన్నులు:- చిన్నవిగా సొగసుగా వుండాలి.

వెన్ను:- లోతుగా వుండాలి.

కాళ్ళు:- వెనుక కాళ్ళకంటె ముందు కాళ్లు పొట్టిగా వుండాలి.

కడుపు:- లోతుగా విశాలముగా వుండాలి.

తోక:- సన్నముగా వెంట్రుకలు నలుపుగా బిరుసుగా నిక్కబొడుచు కొని వుండాలి.

స్తనములు:- సమానమగు దూరములో వుండాలి. పాల నరములు స్పష్టముగా కనపడాలి.

కొమ్ములు:- పశువు నిలుచున్నపుడు మనము దానిమీాద నీరు పోసిన యెడల దాని ముంగాళ్ళ డెక్కలమీాద ఆ నీరు పడకుండ అడ్డమువచ్చు నంతవరకు వంకర తిరిగి శరీరమును అనుకొని యుండాలి.

తోక క్రింద గుదస్థానము పైనగుండ్రని కణతులవలె కనిపించిన గేదెను కొనరాదు. వివిధ రంగులతో కూడియుండు పొదుగు గల గేదెను కొనరాదు. భుజము పై భాగమున గుంటగానున్న గేదెను కొనుట మహాదోషము.

వయస్సు కనుగొనుట

పశువుల వయస్సును తెలిసికోవాలంటే వాటి లక్షణాలు, వాటి పండ్లను, కొమ్ములను దీర్ఘముగా పరిశీలించితే గాని స్పష్టంగా తెలియదు. ఎంతో అనుభవంకూడ వుండాలి. ఎద్దులకు అయిదు సంవత్సరాల వరకు యుక్తవయస్సు, పదునారవ యేడు వరకు మధ్యమ వయస్సు, తదుపరి వృద్ధాప్యం వస్తుంది. సాధారణంగా మూడవ సంవత్సరములోనే పనిలో ప్రవేశ పెడతారు. పది, పదునైదు సంవత్సరాలు చక్కగా పని చేస్తాయి. తరువాత పెన్షన్ యిస్తారు. ఇంకను కఠినాత్ములైన రైతులున్న వృద్ధాప్యంలో వున్న పశువులతో పని చేయిస్తారు.

కొమ్ములనుబట్టి వయస్సు

పశువు పుట్టిన ఒకటి లేక రెండు సంవత్సరాలవరకూ కొమ్ములు వృద్ధి చెందుతాయి. పశువులకు కొమ్ములు వుంటేనే అందము. కాని కొమ్ములు వుంటే పశువులకు మోటు పద్ధతి యని కొంతమంది చిన్న తనముననే రాకుండా చేస్తున్నారు.

మూడు సంవత్సరాలు వయస్సు వచ్చినప్పటికి కొమ్ము మొదటి భాగమునుంచి ఒక వలయాకారంగా ఏర్పడుతుంది. ఎద్దులకంటె ఆవులు, గేదెలు, దున్నల కొమ్ములమీద ఈ వలయాకారం స్పష్టంగా కనబడుతుంది.

కొమ్ముల చుట్టూ ఏర్పడిన వలయాకారాలు రెండేసి వంతున కలుపుకుంటూ వచ్చిన వయస్సు తెలిసి పోతుంది. కొమ్ముల చుట్టూ నాలుగు వలయాలు వుండి ఇంకా రెండు కలుపుకొన్న ఆరు వలయాలు అగుతాయి. అప్పుడు పశువయస్సు ఆరుసంవత్సరాలని గుర్తించుకోవాలి. ఈ రీతిగా పశువులవయస్సు ఆవలయాలనుబట్టి ఏ సంవత్సరానికి ఆ సంవత్సరము లెక్కించి కనుగొనాలి. ఈ వలయాలనుబట్టి పరీక్ష చేయుట అనుభవ శాలురకే తెలుస్తుంది.

పండ్లనుబట్టి పరీక్ష

మామూలుగా పశువులకు పై దవుడయందు 12, క్రింద దవడ యందు 20 పండ్లను భగవంతుడు సృష్టించి యున్నాడు. మొత్తం 32 పండ్లు వుంటాయి. పై దౌడ వరుసలో క్రింద ఎనిమిది పండ్లకు సరిపోయే గట్టి మాంసపు దిమ్మె మాత్రము వుంటుంది. గడ్డిని కొరికే టప్పుడు ఆ దిమ్మకు అదిమి పట్టి క్రింది ఎనిమిది పండ్లతో నొక్కి పట్టి లాగొంటుంది.

దూడ పుట్టగానే దౌడయందు రెండు పాలపండ్లు వుంటాయి. రెండవ వారానికి నాలుగు, మూడవ వారానికి ఆరు, ఈ రీతిగా ఒక నెలలో ఎనిమిది వరకు వచ్చి ఆరు మాసాల వరకు అవి స్వచ్ఛంగా, సమానంగా కనబడుతాయి. తర్వాత పండ్లరంగుమారి మరల ఎనిమిదవ మాసంలో మొదటవున్న పాలపండ్లు ఆరు అరిగి పోతాయి.

సంవత్సరానికి నాలుగు, సంవత్సరంన్నరకు ఆరు, రెండు సంవత్సరాలకు ఎనిమిది పండ్లు అరిగి పోతాయి. మరల మామూలుగా వుండే రెండు పాలపండ్లు వూడి కొత్తగా వస్తాయి. మూడు సంవత్సరాలకు నాలుగు, నాలుగు సంవత్సరాలకు ఆరు, అయిదు సంవత్సరాలకు ఆరు పండ్లు వంతున కొత్తవి వస్తూవుంటాయి. మరల వూడుతూ వస్తూ వుంటాయి. ఈ రీతిగా వయస్సు తెలిసికోవచ్చును.

ఐదవ భాగము

భారతదేశ పశుసంపద

అనాదినుంచీ మానవుడు పశువులను తన సంపదగా పరిగణించుతూ వచ్చాడు. తన జీవిత పోషణకు పాలను ఉపయోగింప వచ్చని కనిపెట్టాడు. పాలు సహజమైన సంపూర్ణాహారం. వేదకాలంలో కూడా పాడి పశువులు విశేషంగా ఉపయోగంలో ఉండినట్లు తెలుస్తున్నది. పురాతన కాలములో మునీశ్వరులు ప్రపంచాన్ని పరిత్యజించి ఆశ్రమ

ములలో తపస్సు చేసుకుంటూన్నప్పుడు వారికి తప్పకుండా ఆవులు వుండేవి. గోమాతపట్ల అత్యంత భక్తి ప్రపత్తు లుండడంవల్ల, అది కామధేనువుగా భావించబడింది. మానవులు దేశదిమ్మరులుగా వుండి జట్లుజట్లుగా ఆహారాన్వేషణకు బయలుదేరునపుడు తృణజలకాష్ఠ సమృద్ధి గల ప్రాంతాలకు మాత్రమే తరలిపోయేవారు. నాటి నుంచి నేటి వరకూ మానవులు తమ ప్రయాణాలలో పశువులను భారవాహక జంతువులుగా ఉపయోగించుకొంటూ వస్తున్నారు. వారు తమ పశువులను గంగా సింధూ మైదానములలోకి తోలుకొని వచ్చేవారు. రాత్రిళ్ళు వాటిని అడవి మృగముల వాత పడకుండా కాపాడుకో వలసి వచ్చేది. అందుకని వారు పశువులను ఒకచోట వుంచి వాటి చుట్టు మంటలు వేసి బైట కాపలా కాసేవారు. ఈ విధంగా జట్లు జట్లుగా వచ్చు వారికి ఒక నాయకుడు వుండేవాడు. ఆ నాయకుని అనంతరం అతని సంతానం అతని పేరుతో వ్యవహరింపబడుతూ వచ్చేది. ఈ విధంగా హిందువులలో గోత్రాలు ఏర్పడినవి.

మానవుడు స్థిరనివాసానికి అలవాటుపడి వ్యవసాయం చేయడం నేర్చుకొన్నాడు. పశువులను భూములు దున్నుటకు ఉపయోగిస్తూ వచ్చాడు. యంత్ర యుగములోకూడా పశువులు మానవుని జీవితంలో ప్రముఖ స్థానం వహిస్తున్నవి. ఆహార సమస్య అతి తీవ్రంగా వున్న భారతదేశంవంటి దేశాలలో పశువుల ప్రాముఖ్యాన్ని గూర్చి చెప్పడం అతిశయోక్తి కాదు. పశువులు పాలిస్తాయి, బరువులు మోస్తాయి, పొలాలు దున్నుతాయి. వాటివల్ల ఎరువు లభిస్తుంది. అధికాహారోత్పత్తి సాధించాలంటే ఎరువు లభించడం ఎంతైనా అవసరం. పశు సంక్షేమమే మానవ సంక్షేమం. అందువల్లనే పశుసంపద అభివృద్ధికై మన ద్వితీయ పంచవర్ష ప్రణాళికలో రూ. 56 కోట్లు కేటాయించ బడినవి. ఈ మొత్తంలోనుంచి రూ. 22 కోట్లు పాడిపంటలఅభివృద్ధికై ప్రత్యేకించబడినవి.

గ్రామీణ జీవితంలో పశువులుసాంప్రదాయంగా గౌరవభావం కలిగియున్నవి. "పచ్చికబయళ్లు లేకపోతే పశువులు లేవు, పశువులు

లేకపోతే ఎరువు లేదు. ఎరువు లేకపోతే పంటలు లేవు" అని తెలుగు సామెత ఒకటి వాడుకలో వుంది. పశువుల ప్రాముఖ్యమంతా ఈ చిన్న వాక్యంలో యిమిడి వుంది. ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో అడవులు, సువిశాలమైన పచ్చికబయళ్ళు ఉన్నాయి. ఒకప్పుడు ఇది ఉత్తమ జాతికి చెందిన పశువులకు నిలయమై వుండేది. పశువులను కాపాడి, పోషించడం ప్రతి యొక్కని విద్యుక్త ధర్మం. ఒంగోలు ఎద్దులు, ఆవులు ప్రపంచ ఖ్యాతి గాంచినవి. ఈ జాతి పశువులు విదేశాలకు విశేషంగా ఎగుమతి అవుతూండడం వల్ల, వీటి యెగుమతి వ్యాపారానికి క్రమబద్ధం చేయ వలసి వచ్చింది. లేకపోతే ఈ జాతి పశువులు జన్మస్థానంలోనే అంత మయ్యే ప్రమాదం ఏర్పడి వుండేది. గుంటూరు, నెల్లూరు జిల్లాల గ్రామస్థు లందరూ ఈ పశువులను కడు జాగరూకతతో తమ కన్న బిడ్డలవలె పోషించి పెంచుతారు. ఈ పశువులు చూడ ముచ్చటగా వుంటాయి. ఈ జాతి కోడెలు అనేక జాతీయ అంతర్జాతీయ ప్రదర్శన ములలో బహుమతులు పొందినాయి. కర్నూలు జిల్లా కంభం తాలూ కాలో కపిలయను లనే తెగకు చెందిన ప్రజ లున్నారు. వీరు పశువు లను భక్తి ప్రేమలతో పెంచుతారు. ఈ జాతి పశువులు ఈ ప్రజల తెగ పేరుతో వాసి కెక్కినవి. ఇవి ఒడ్డూ పొడవులో చిన్నవి. అయితే చాలా చురుకైనవి. వీరు తమ పశువులను ఎంత ప్రేమతో చూస్తా రంటే చనిపోయిన పశువులను కూడా కసాయివారి కివ్వరు. వాటిని భూమిలో పూడ్చిపెట్టి అంత్యక్రియలు జరుపుతారు. వీరు తమ మందకు నాయకునిగా ఒక పశువును ఎన్నుకొని దానికి 'నందగోపాలస్వామి' అని పేరు పెడుతారు. అది మిగిలిన మందకు రాజు. తెలంగాణాలో మాల్వీ, కృష్ణాలోయ పశువుల జాతులు ప్రఖ్యాతిగాంచినట్టివి. హనుమ కొండ (మత్వాడా) జాతి పాడి పశువులను ఎక్కువగా లంబాడీ ప్రజలు పెంచుతారు. అమృతమహల్ జాతి ఎద్దులు ,చూచుటకు చాల అందంగా వుంటాయి. ఇవి చాల చురుకైన జంతువులు. బరువులు లాగుటకు వీటిని ఉపయోగిస్తారు. ముర్రెజాతికి చెందిన దున్నపోతులు, గేదెలు చాల ఉత్తమమైనవి.

విశాఖపట్నం, నెల్లూరు, తూర్పుగోదావరి, నల్గొండ, మహబూబ్ నగర్, కరీంనగర్ జిల్లాలలో అత్యుత్తమ జాతికి చెందిన పశువులున్నాయి. ఈ జిల్లాలలో పశువుల సంఖ్య కూడా యెక్కువ.

ఆంధ్రప్రదేశ్ అంతటా, హైద్రాబాదు సరిహద్దులలోని నార్సింగి, యెర్రగడ్డలలో జరిగినట్లుగా వారాని కొకసారి పశువుల సంతలు జరుగుతాయి. నిజామాబాదు జిల్లాలోని బోధన్‌కు సమీపంలో సతాపూరు వద్ద పశువుల సంత జరుగుతుంది. ఈ సంత చాలా ప్రసిద్ధి గాంచినది. మహబూబ్‌నగరు జిల్లాలో శ్రీరామనగరు, వనపర్తి, గద్వాలల్లో కూడా పశువుల సంతలు జరుగుతాయి. ఇట్టి సంతలు విశాఖపట్నం జిల్లాలో యెక్కువ. ఆంధ్రలో తూర్పుగోదావరి జిల్లాలోని పిఠాపురం, ద్వారపూడి, పశ్చిమగోదావరి జిల్లాలోని తాడేపల్లిగూడెం, ఉండి, పెనుగొండ, చిత్తూరులోని పలమనేరు, కడపలోని పులివెందల, సింహాద్రిపురములలో జరుగు పశువుల సంతలు కూడా ప్రసిద్ధి చెందినవే.

పశు సంపద వివరాలు

ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో 11.5 మిలియన్ల ఎద్దులు ఆవులు ఉన్నాయి. ఇవిగాక 8 మిలియన్ల గొర్రెలు, 4 మిలియన్ల మేకలు, 15 మిలియన్ల కోళ్ళు, 729,000 ఇతర జంతువులు అంటే గుర్రాలు మున్నగునవి ఉన్నాయి.

ప్రస్తుతం 15,50,000 టన్నులు పాలు, తత్సంబంధమైన ఇతర వస్తువులుగా ఉత్పత్తి అవుతున్నాయి. అయితే మనరాష్ట్ర విస్తీర్ణమూ జనాభానూ పట్టిచూస్తే ఈ ఉత్పత్తి చాలా తక్కువగా వున్నది.

మూడేండ్లకు పైన ఉన్న ఎద్దులు, ఆవులు కలిసి 85 లక్షలు, దున్నపోతులు 40 లక్షలువుంటాయని అంచనా వేయబడింది. రాష్ట్రంలో 300 లక్షల యెకరాలు సాగు అవుతున్నవి. 30 లక్షలనాగళ్ళూ, 12 లక్షల బండ్లూవున్నాయి. వ్యవసాయానికి ఉపయోగపడు పశువులు చాలినన్ని లేవు. వాటి నాణ్యతకూడా తక్కువే.

ఈ విషయాలనుబట్టి చూస్తే రాష్ట్రంలో పశుసంపదకు చాలా ప్రాముఖ్యంపున్నది. రెండవ పంచవర్ష ప్రణాళికలో వ్యవసాయం అభివృద్ధి చెందాలంటే పశు సంపదకూడా అభివృద్ధి చెందాలి.

భారతదేశ పశుజాతులు

ప్రపంచములో పశుజాతులు, తదితర జంతుజాతులు ఎన్నో రకాలువున్నాయి. కాని ఈపశువులలో మూపురాలులేనివి, మూపురాలు వుండేవిగా రెండు రకాలు మాత్రమే ప్రపంచములో కనబడుతున్నాయి. ఏ దేశమేగినా, ఏప్రాంతానచూచినా మూపురమువుందా, లేదా అనే విషయాన్ని ప్రతిరైతుకూడా వచ్చే పోయే ఆయాపశుజాతులను పరీక్షించుతూ ఉంటాడు. ఈగుర్తులనుబట్టి మూపురాలు లేకపోతే విదేశీ పశువులనీ, మూపురాలు వుంటే సాధ్యమైనంతవరకు స్వదేశీపశువులనీ రైతులుసులభముగా గ్రహించగలుగుతారు. పూర్వకాలంవలెగాక నేడు పాటునకు, పాడికి, బండిస్వారికి, పశుప్రదర్శనాలకు, పనిపాట్లకు, బండలాగుడుకు పనికివచ్చే పశుజాతుల విషయమై రైతులు దేశదేశాలవెంట, గ్రామ గ్రామాలవెంట తిరుగుతూ అవుసరమనుకుంటే ఎంతధనాన్ని అయినా వెచ్చించికొనేవారు. ఈకాలంలో వున్నారంటే పశువులమీద ఎంత ఆసక్తివుందో ఎల్లరకు తెలిసినవిషయమే. ఇంతేగాక ప్రభుత్వం పంచవర్ష ప్రణాళికలు అమలుపరచి మంచి మంచి ఆబోతులను, పాడిపశువులను, గోసదనాలు స్థాపించి, మంచి మంచి గోవులను పెంచేవారికి కొంతగ్రాంటు బహుకరణ చేయమని తెలుపుతూ పశుసంపద ప్రచారంచేసిన తర్వాతనే రైతులకు పశువులమీద ఎంతో ఆసక్తి కలిగిందనుటకు అతిశయోక్తి లేదు. అందుచేతనే రైతులు మనదేశ పశువుల చరిత్రలు తెలిసికోవాలని కుతూహలం కలుగుటవల్ల మన పశుజాతుల చరిత్రలు వ్రాయవలసి వచ్చింది. ముఖ్యమైన జాతులనే తెలుపుచున్నాను.

మైసూరు జాతి

మైసూరులో వుండే పశుజాతు లన్నిటిని మూడుభాగాలుగా విభజించవచ్చును. హగల్వారి, హళ్ళీకర్, చిత్రాలదుర్గ జిల్లాలనుంచి వచ్చినవి కాన ఆయాపేర్లు వచ్చినాయి. మనదేశంలో మాత్రం ఈ జాతి యెచ్చటున్నా వెంటనే గుర్తింపవచ్చు. పూర్వం హళ్ళికార్సను గొల్లజాతివారు ఉత్తర దిక్కునుంచి, దక్షిణ భాగానికి వచ్చి చిత్రాలదుర్గ, తుంకూరులలో తమ జాతి వారితో స్నేహమేర్పరచుకొని వారితో నివాస మేర్పరచుకున్నారు. ఈ జాతివారి పశువుల్నే 'అమృత మహల్' జాతి యంటారు.

మైసూరురాజ్యం పూర్వపు ప్రభువులలో దేవరాజ వడయార్ అను ప్రభువు ఈ పశుజాతులను ఎంతో అభివృద్ధిపరచాడు. హైదరాలీ కాలంలో ఈ పశువులను యుద్ధసమయాలందు ఎక్కువగా ఉపయోగించేవారు. హైదరాలీకుమార్డు టిప్పుసుల్తాన్ ఈ జాతులను తండ్రికన్న మిగుల జాగ్రత్తగా కాపాడేవాడు.

బ్రిటిష్ సేనాని కెప్టెన్ డేవిస్ు యుద్ధసమయంలో 230 మైసూరు ఎద్దులమీద ఎంతో బరువువేసి పంపగా ఆ పరిసర ప్రాంతపు రైతులు ఆ ఎద్దులనుచూచి ఎంతో ఆశ్చర్యపడేవారు. ఇంకను వెల్లింగ్టన్ ప్రభువు అయిపురంలో జరిగిన ద్వీపకల్పయుద్ధసమయాన అమృతమహల్ పశువులు లేవేయని ఎంతో పశ్చాత్తాపపడినాడట. 1880 సం॥లో మైసూరు కమీషనర్ ఈ రీతిగా చెప్పారు. అమృతమహల్ పశువులు మంచి చురుకుదనంకల్గి సేనలకంటెకూడ అతిత్వరితంగా నడిచేశక్తి కలిగియుండేవి. అరేబియా జాతి గుఱ్ఱాలు తదితర జాతి గుఱ్ఱాల కంటె ఎంత ప్రఖ్యాతివహించినాయో, అదేరీతిగా అమృతమహల్ పశువులు అన్ని జాతులకంటె పరుగెత్తడంలో అగ్రస్థానం పొందినాయన్నారు.

అమృతమహల్ జాతి

ఈ జాతి పశువులు కొత్తమనుష్యులను చూచిన కోపంతో మీదకు దూకుతాయి. వానిని సాధుత్వంలోకి తేవడానికి కొన్ని

మాసాలు పడుతుంది. వానిని మచ్చిక చేసికోవడానికి కొన్ని రోజులు ఆహారం పెట్టకుండా యుంటే బలహీనస్థితికి వచ్చి చెప్పిన మాటలు వింటాయి. ఎల్లప్పుడు వాటిని మంచి బరువులను లాగించుతూ, మంచి పనులు చేయించుతూ వుంటే కాని అవి అంకెకు రాజాలవు. ఆవులు కూడ ఎద్దులంత ప్రశస్తమైనవి కావు. పాలుకూడా అంతగా ఈయవు. అవి యిచ్చేపాలు వాటి దూడలకే చాలవు.

లక్షణాలు

తల:- పొడవుగా వుండి శరీరానికి అందము యిచ్చుతుంది.

కన్నులు:- రోషవంతంగా, పౌరుషవంతంగా, నలుపుగా, చిన్నవిగా ఉబికి యుంటాయి.

చెవులు:- నిక్కపొడుచుకొని

కొమ్ములు:- పలుచగ, అందముగ, పొడవుగ

మూపురము:- బలముగ, అందముగ, పొడవుగ, మంచి ఆకారముగా

గంగడోలు:- పలుచగ, గట్టిగా

ఎదురురొమ్ము:- వెడల్పుగా, భుజాలు బలంగా, బలంగల గుండ్రముగా వుండే ప్రక్క ఎముకలతో

తోక:- మందంగా లేక పొట్టిగ, సన్నగా

కాళ్లు:- చక్కగా అమరి బలముగలవై ఇనుప ముక్కలా అన్నట్లుగా, కాళ్ళలోని ఎముకలు మందముగా, చీలమండకు వెనుక భాగాన వెంద్రుకలు వుండెడు ఉబ్బెత్తుభాగం పొట్టిదిగా, చిన్నదిగా, మందముగా వుండు డెక్కలు, కొమ్ములు, డెక్కలు మూతి భాగముల యందుండే చర్మం నలుపుగాను, చర్మం పలుచగా, ఒక విధమగు పట్టువలె, పొట్టిగా మృదువుగానుండు బొచ్చు కలిగి పశువు ఆరోగ్యకరంగా, మంచి గుణాలు కలవిగా ఉంటుంది.

మైసూరు జాతి

ఒంగోలు జాతికి ఈ జాతికి పోలిక దగ్గరగా వుంటుంది. ఈ మైసూరు జాతిని ప్రతి పల్లెటూరు రైతులు సర్దాకొరకు, పనిపాటలకు తెప్పించు కొంటారు. ఈ పశువులు చిన్నవిగా, పలువిధ రంగులతో ఆకర్షింప బడతాయి. ఈ జాతినే "నాతుదాన" అని పిలుస్తారు. రెండవ జాతిని "దద్దోదనా" అంటారు. అనగా పెద్దవని అర్థం. ఈ రెండు రకాల పశువులు పెద్దరైతుల దగ్గర వుంటవి. కొంత మంది రైతులు ఈ వర్తకం మీదనే జీవిస్తారు.

లక్షణాలు

కన్నులు:- సాధుత్వంగా, స్పష్టంగా, రెప్ప వెంద్రుకలు నలుపుగా

చెవులు:- పొట్టిగా, వెడల్పుగా నిక్కపొడుచుకొని

మూతి:- పొట్టిగా, అందముగా, గంగడోలు విజృంభించి

మూపురము:- పెద్దదిగా, కొమ్ములు పెద్దవిగా నునుపుగా

కాళ్ళు:- సమానంగా, బలంగా

శరీరం:- వెనుకభాగం వంగి విశాలంగా

రంగు:- తెలుపు లేక గోధుమరంగుగా, తల, కాళ్లు, మెడభాగాలు ఎక్కువ రంగుగా వుంటాయి.

ఒంగోలు జాతి

ఈ జాతిపశువులు మన దేశంలోనే గాకుండా విదేశాలలో కూడా ప్రఖ్యాతి గాంచినాయి. మొదట నెల్లూరు జిల్లాలోని ఉత్తర భాగపు తాలూకాలోనే ఈ పశువులు ఎక్కువగా వుండేవి.

ఈ జాతి ఎద్దులు మైసూరు జాతియంత అందంగా వుండక పోయినా అతివేగంగా నడవక పోయినా, ఎక్కువబరువులులాగుటలో నెమ్మదిగా లాగినప్పటికి అన్నిజాతుల పశువులను మించి అగ్రస్థానం వహించినవి. వాటిని ప్రత్యేకంగా బరువులు లాగుటకే వుపయోగిస్తారు.

లక్షణాలు

తల:- అంత పెద్దదిగ, యెక్కువ బరువుగా వుండక శరీరమునకు తగినంత పరిమాణంగా

ముఖము:- ఒకమాదిరి పొడవుగ

మూతి:- బాగుగా వెడల్పుగలిగి

ముక్కు రంధ్రాలు:- వెడల్పుగా

నొసలు:- బాగుగా వెడల్పుగా

కన్నులు:- కోడిగ్రుడ్డు ఆకారం కలిగిన విశాలమైన కన్నులలో నలుపు రంగు గ్రుడ్లు కలిగి, కంటిచుట్టు అరంగుళం వెడల్పున నలుపు రంగుగల చర్మము

చెవులు:- సామాన్య వెడల్పుగ, కొమ్ములు పొట్టిగనుండి వెనుకకుగాని ముందుకుగాని తిరిగి

మెడ:- చిన్నదిగా, లావుగా, నలుపురంగుగా

శరీరం:- పెద్దదిగ, లావుగ, పొడవుగ, పశువుల టంగువారు మూపురానికి వెనుకభాగాన 84 అంగుళాలు క్రిందినుంచి ఎత్తు మూపురమునకు వెనుకభాగాన 36 అంగుళాలు

గంగడోలు:- కండరాలతోనుండి ముడుతలుపడి బొడ్డువరకు వ్యాపించి

ఎదురురొమ్ము:- లోతుగ, వెడల్పుగ, రెండు ముంగాళ్ళమధ్యలోతుగా ప్రక్క టెముకలు పొడవుగ లోతుగానుండి రెండు వైపులా సమానమైన ఎముకలు కలగి

వెన్ను:- సామాన్యమైన పొడవు కలిగి అందంగావుండి వెన్ను భాగం మాత్రం వంగి

తోక:- అడుగుభాగాన సన్నంగానుండక మందముగా పొడవుగా అందమగు జాలరుతో అలంకరింపబడి చివరకుచ్చువలె, తోక చివర భాగము మడమలకు తగులుతూ

గుదము:- తోకయొక్క వెనుక భాగము వెడల్పుగా

తొడలు:- కండగాలు గలిగి బాగుగా వృద్ధిచెంది లోతుగా

కాళ్లు:- కొద్ది వంకరగావుండి బలముగా, పొడవుగా బలముగావుండే భుజాలుకలిగి

పాదాలు:- పొడవుగాను, ఒక మాదిరి మృదువుగా వుండి చీలి

ఎత్తు:- మంచి వయస్సు వచ్చిన గిత్త ఎత్తు 56 నుంచి 62 అంగుళముల ఎత్తు వరకూ,

రంగు:- తెలుపు లేక బూడిదరంగు లేక నలుపు తెలుపు కలిసిగాని

మూపురం:- తెలుపుగావుండి మెడమీద అచ్చటచ్చట నలుపు లేక బూడిదరంగు మచ్చలును

మూతి:- నలుపుగానుండి, మోకాళ్ళమీద శీలమండలకు కొద్దిగా పై భాగాన వెనుక కాళ్లమీద అచ్చటచ్చట నలుపు రంగు గల మచ్చలు వుండాలి.

తంజావూరు జాతి

ఈ జాతికి కొమ్ములు లేనందున బ్రిటిష్‌జాతిని పోలివుంటవి. ఈ జాతి యజమానులే ఆరు మాసాలు వయస్సురాగానే తమ దూడలకు కొమ్ములు తీస్తారు. ఈ పద్ధతి చేయడానికి రెండు వారాలు పడుతుంది.

లక్షణాలు

తల:- పొట్టిగ,

నొసలు:- వంగి,

కన్నులు:- విశాలంగా,

చెవులు:- కత్తిరించి,

కొమ్ములు:- ఉండవు.

మెడ:- పొట్టిగ, మందముగ,

వీపు:- ఎత్తుపల్లములు లేక సరిసమానంగా, వీపు వైపునకు పోనుపోను ఎత్తుగా,

తోక:- పొడవుగా, నేలను తాకుచు
కాళ్ళు:- పొట్టిగ, బలముగ,
పాదాలు:- చిన్నవిగ, అందముగ, గట్టిగ
శరీరము:- దట్టముగా,
రొమ్మెముకలు:- దృఢంగా
మూపురము:- ఒక మాదిరి యభివృద్ధి చెందుతూ
గంగడోలు:- పలుచగా నుండి రొమ్మెముక వరకు వ్యాపించి,
ఎత్తు:- మూపురము వెనుక 41 నుండి 48 అంగుళాల వరకు ఉండాలి.

బీహార్ జాతి

ఇది బీహార్ జిల్లాలో దర్భాంగ, కోయల్‌పూర్, బచూర్ ప్రాంతాలలో ఉన్నది. నొసలు చక్కగా మైలరంగుగా, బలమైన గిట్టలు గలిగి చెవులు వ్రేలాడుచు చూచుటకు అందముగా ఉంటుంది.

కంగాయం జాతి

ఈ జాతినే కోయంబత్తూరు జాతి యంటారు. ఈ జాతినే కంగనాడు, కంగాయం యని పిలుస్తారు. ఈ పేరు కంగాయం తాలూకా నుండి వచ్చింది. ప్రతి రైతు పది నుంచి ఇరువది పశువుల వరకు పెంచుతూ అవసరమున్నపుడు అమ్మి కొంటూ ఉంటారు. వీటిని ఎక్కువగా దక్షిణ హిందూ దేశానికి, సిలోన్‌కు ఎగుమతి చేస్తారు. ఈ జాతి మంచి బలిష్ఠంగా, చురుకుగా ఉంటాయి.

లక్షణాలు

తల:- పొట్టిగ,
నొసలు:- విశాలంగా,
కన్నులు:- ప్రకాశవంతంగ
చెవులు:- పొట్టిగ నిక్కపొడుచుకొని

కొమ్ములు:- పొట్టిగ, గట్టిగ, వెడల్పుగనుండి మొనలు తేలి, ఇంకను పెద్ద జాతియైన కొమ్ములు వెడల్పుగ

మెడ:- పొట్టిగ, లావుగ, మందముగా

మూపురము:- కండకలిగి పెరుగునదిగ

గంగడోలు:- మందముగా నుండి రొమ్మెముక వరకు వ్యాపించి సన్నముగ పొట్టవరకు వ్రేలాడుతూ

శరీరము:- దట్టముగానుండి మంచి ఎముకలు కలిగి

వీపు:- పొట్టిగా, వెడల్పుగా ఎత్తు పల్లాలు లేక సాఫీగా

తోక:- కుచ్చు వెంట్రుకలు కలిగి తోక పొడవుగా పెద్దదిగా నుండి, అప్పుడప్పుడు నేలకు తాకుచూ

కాళ్ళు:- పొట్టిగా బలము కలిగి, మంచి ఎముకలు కలిగి

పాదాలు:- చిన్నవిగ, పొట్టిగ, దృఢముగా

రంగు :- బూడిదరంగుగా తలమీద మాత్రం ఎక్కువ బూడిద రంగుగా ఆవులకు మాత్రం తలమీద మెడమీద మూపురం మీద తెలుపురంగు కలిగి, నాలుగు మోకాళ్ళమీద బూడిద రంగు మచ్చలును

మూపురము:- ఎత్తు వెనుకభాగమునుంచి కొలిచినమెడల 44 లేక 48 అంగుళాలవరకు వుంటుంది.

మ ధు ర జా తి

ఈ జాతినే పులికోలం లేక జెల్లికట్, కిల్‌కడ్‌కిల్‌కట్ అంటారు. ఇవి చాలా చిన్నవి. మధురజిల్లాలోను, కంభం ప్రాంతమందును ఈ జాతి ఎక్కువగా కనిపించును.

లక్షణాలు

తల:- ముఖము సామాన్య పొడవుగా అందంగా

నొసలు:- విశాలంగా

కొమ్ములు:- పంగటించుకొని వెనుకభాగానికి వంకరలుగా తిరిగి సన్నని మొనలు తేలి
చెవులు:- నిక్కపొడుచుకొని, పొట్టిగా, గట్టిగా, నిడుపుగా
మెడ:- లావుగా పొట్టిగా
మూపురము:- పెరుగునదిగా
శరీరము:- బలముకలిగి, మంచి ప్రక్కఎముకలతో కూడి
వీపు:- విశాలంగా, పొట్టిగా
నడుము:- భాగానికి మధ్య ఎత్తుగా
తోక:- పొడవుగా, వెండ్రుకల కుచ్చు కలదిగా
గంగడోలు:- సన్నగా పలుచగా, రొమ్ముభాగంవరకు వ్రేలాడుతూ
కాళ్ళు:- బలంగా పొట్టిగా, ఒకదానితో ఒకటి కొట్టుకొనకుండా
రంగు:- సామాన్యంగా తెలుపు లేక బూడిదరంగుగా వుంటుంది.

కిర్‌కత జాతి

ఇది ఉత్తరప్రదేశ్‌లో కెన్ నదీ ప్రాంతాలలో బంద్ జిల్లాయందు ఎక్కువగావుంది. ఇంకను పన్నా, జిజిగల్, చర్కారి, అజైగర్ స్టేటులలోకూడ ఈ జాతివుంది.

ఆకారము చిన్నదిగా, బలముకలిగి కాళ్ళు కురచవిగా, గిట్టలు గట్టిగా, లోతుముఖము, కొసతేలిన కొమ్ములు కలిగివుంటుంది.

గుంసూరు జాతి

గంజాంజిల్లాకు ఉత్తరభాగాన ఈజాతివుంటుంది. ఇవి మిక్కిలి చురుకుదనంగా, దృఢంగావుండి కష్టపడి పనిచేస్తాయి.

లక్షణాలు

తల:- చిన్నదిగా చదునుగా, చక్కని ముఖంకలిగి
నొసలు:- వెడల్పుగా

నేత్రాలు:- విశాలంగా

కొమ్ములు:- ముందుకుగాని, వెనుకకుగాని వంగి

మూపురము:- బాగా పెరిగి

శరీరము:- చతురంగా దట్టంగా, మంచి రొమ్మెముకలు కలిగి, దృఢమైన నడుము గలిగి

గంగడోలు:- పలుచగా రొమ్మెముకవరకు వ్యాపించివుంటుంది.

కపిలియను జాతి

కంభం ప్రాంతాలలో కపిలియనులు అనేజాతివారు ఈ పశువులను పెంచెదరు. ఈ జాతి చురుకుగా, మిక్కిలి ఓర్పుతో వుండి బండ్లు లాగుతాయి. ఆవులనుంచి పాలుతీయరు. ఈ జాతిపశువులు చచ్చిన యెడల కోతకోయక పాతివేస్తారు. మందపశువులకు ఆదర్శముగావుండే పశువును పశురాజు లేక పల్లడుపశువు అంటారు.

కేరిఘర్ జాతి

ఉత్తరప్రదేశ్‌లో కేరిఘర్ ప్రాంతాలలో ఈ జాతి వుంది. చక్కని నేత్రాలు, నిలువైన కొమ్ములు, సన్నని ముఖము, కురచ చెవులు, పొట్టి మెడ, మంచి మూపురము, పొడుగాటి తోక కలిగి వుంటుంది. రంగు తెలుపుగావుండి అన్ని ప్రాంతాలలో తిరిగి మేసే అలవాటు ఈ జాతికి వుంది.

బ్రాహ్మణ జాతి

స్థితిపరు లందరు తమ తమ బంధువులు చనిపోయినపుడు ఆ గ్రామములో నున్న మంచి స్వచ్ఛమైన, అన్ని లక్షణాలు వున్న తెలుపురంగు గల కోడెను వెదకి దానిని ఈశ్వరార్పణ చేస్తారు. ఆ తర్వాత దూడను స్వేచ్ఛగా ఎటువంటి పొలాలలోనైనా మేయుటకు అచ్చుబోసి ఆబోతులుగా విడిచేటట్లు ఏర్పాట్లు చేస్తారు. అచ్చుపోసి విడువబడే ఆబోతు ఉత్తమోత్తమమైన వృషభంగా వుండాలి. ఈ జాతిని గూర్చి శాస్త్ర సాంప్రదాయాలు భారతాది గ్రంథము లందు

సమస్త ధర్మశాస్త్రములందు వుండుటచేత గ్రామంలో పురోహితం చేయుచున్న వారిని అడిగిన వాని విషయాలన్నీ చెబుతారు. కాని క్రమముగా దానియందుండే భక్తి తగ్గి వీలయినంత తక్కువ ధరలో దొరికే ఏ కోడెనైనా తీసికొనివచ్చి ఆబోతులుగా చేయ ప్రారంభించుటచేత సంతతి దుర్బలమగుచున్నది. స్వచ్ఛమయిన జాతి ఆబోతును బ్రాహ్మణ జాతి కోడె అంటారు. ఈ జాతి అమెరికాలో పేరు యెంతో గాంచినది.

సింధి జాతి

ఈ జాతి జంతువులు పాలలోను, బలిష్టంలోను, సున్నితంలోను, మన భారతదేశంలో ప్రఖ్యాతి గాంచినాయి. ఈ జాతి అన్ని వాతావరణములకు తట్టుకుంటుంది. గాని ఉష్ణప్రదేశాలలో మాత్రం జాగ్రత్తగా కాపాడాలి. ఇవి సింధు లోయలోను, పశ్చిమ ప్రదేశమందును, కరాచి, హైదరాబాదు ప్రాంతాలలోను కనబడుతున్నాయి. ఈ జాతి పశువులు పాడికే గాక పనికిగూడ ఎంతో ఉపయోగ పడుతాయి. ఒక్కొక్క ఈతలో 3 వేల పౌనుల పాలవరకు యిచ్చే సాంప్రదాయం గల ఆవులున్నాయి. ఎద్దులు మాత్రము పని పాటలకు పనికి వస్తాయి.

లక్షణాలు

తల:- కురచగ

నొసలు:- వెడల్పుగ

చెవులు:- కొంచము వాలి, పెద్దవిగ

కన్నులు:- విడిగా, కాంతిగా

కొమ్ములు:- సామాన్య కురచగ పొట్టిగ, మందముగా, ప్రక్కలకు పైకి తిరిగి

మెడ:- పొట్టిగ, లావుగ

శరీరము:- వెడల్పుగ, మందముగ, కురచగ వుండే కాళ్ళపై అమర్పబడి

గంగడోలు:- బొడ్డును వ్రేలాడుతూ ముడుతలుపడి మృదువుగా
మూపురము:- మధ్యపరిమాణంగా, నలుపురంగు కలిగి
తోక:- పొడవుగా, అందముగా, నలుపు రంగు కల కుచ్చుకలిగి
కాళ్ళు:- బలముగల ఎముకలు కలిగి మధ్యరకం బారుగా
రొమ్ము:- వెడల్పుగ, లోతుగా వుంటుంది.

పంజాబు జాతి

ఈ జాతినే మాంట్‌గొమెరిజాతి అంటారు. ఇవి పంజాబులో జన్మించి అమృతసర్, లైలాపూర్, లాహోర్, కానెవల్ ప్రాంతాలలో పెంచబడుతున్నాయి. ఈజాతి మన దేశములో మంచి ప్రఖ్యాతి గాంచినవి. ఈ జాతి ఆవులు ఒక్కొక్క యీతకు 4 వేల పౌనులపాలని తేలింది. గిత్తలను రెండున్నర మూడు సంవత్సరాల మధ్యవయస్సులో పనులు చేయించుదురు.

లక్షణాలు

తల:- కురచగా
నొసలు:- వెడల్పుగా, ఉన్నత మైనదిగా
కన్నులు:- కాంతిగా, విడిగా
మూతి:- వెడల్పుగా
చెవులు:- పెద్దవిగా కొంచెమువాలి
మెడ:- పొట్టిగా
కొమ్ములు:- సామాన్య కురచగ, మందముగా
శరీరము:- దళసరిగా, చిన్నదిగ, వెడల్పుగా
గంగడోలు:- కండరాలతో ముడతలుపడి బొడ్డువరకు వ్రేలాడుచూ
మూపురం:- మధ్య పరిమాణముగ
తోక:- పొడవుగా నుండి వెంట్రుకలకుచ్చు నేలకుతాకుచూ
కాళ్ళు:- పొట్టిగా బలముగా
రంగు:- ఎరుపు లేక నలుపు ఎరుపుకలసిన రంగుగా వుంటుంది.

నాగపూరు జాతి

ఇవి నాగపూరులో నేగాక ఉత్తర హిందూస్థానంలో అచ్చటచ్చట ఉన్నవి. ఇవిచూపులకు బలహీనంగా ఉండి ఎక్కువ వేగముగా పరుగెత్తగలవు. వీటికొమ్ములమధ్య ఉబ్బెత్తుగా వుంటుంది. మూపురము మాత్రము ఎత్తుగా అందముగా వుంటుంది. ఇవి అరువదిఆరు అంగుళాల ఎత్తువరకు పెరుగుతవి.

హరియానా జాతి

ఢిల్లీ ప్రాంత మందును, పంజాబు రాష్ట్రింలో రోటక్, హిస్సార్ గుర్గావ్ జిల్లాలలో నేగాక, ఆల్ వార్, భరతపూరు ప్రాంతాలలోను ఈ జాతి పశువులు వున్నాయి. కలకత్తా తదితర పట్టణాలకు ఈ జాతి ఆవులను పాడికొరకు ఎగుమతి చేస్తారు. పాడికి మాత్రము మంచివి. ఈ జాతిపశువులు దుక్కి దున్నుటకు, బండ్లు లాగుటకు చాలామంచివి. తెలుపు, మైల వన్నెరంగు కలిగి మట్టసరిగా వుంటాయి.

దేవని జాతి

ఇవి హైదరాబాదు రాష్ట్రములో వున్నవి. ఎద్దులు రేగడినేలలలో వ్యవసాయమునకు పనికి వస్తాయి. ఇవి కథియవాడ్‌లోని గిరి జాతి పశువులను పోలి వుంటాయి. ఇవి నలుపు తెలుపుగాని ఎరుపు తెలుపు రంగు గాని వుండి శరీరమంతా మచ్చలు మచ్చలుగా వుంటవి. ఆకులవలె పొడుగాటి చెవులు, లోతైన రొమ్ము, చక్కని ప్రక్కటెముకలు, బలము గల కాళ్ళు, పాదాలు, ఉన్నతమైన మూపురము, కొరడావలె పొడుగగు తోక, గొప్ప గంగడోలు, బొడ్డు కలిగి వుంటాయి.

ఎర్రఖాందారి జాతి

ఈ జాతి లోగడ హైదరాబాదు రాష్ట్రంలో పర్భిణి, నాందేడ్, ఔరంగబాద్, బీడ్ జిల్లాలలోను, ఉస్మానాబాద్ జిల్లా కొన్ని భాగాలలోనువుంది. ఇవి ఎర్ర సింధు జాతిని పోలి వుంటవి. వాటి రంగు

సాధారణ గోధుమరంగు, చక్కని చెవులు, తిరిగిన కొమ్ములు, లోతైన రొమ్ము, పొడవగు తోక కలిగి పని పాటలకు ఉపయోగపడుతాయి.

కృష్ణలోయ జాతి

ఇవి హైదరాబాదు రాష్ట్రంలో, రాయచూరు, మహబూబ్ నగర్, నల్లగొండ, హైదరాబాదు, గుల్బర్గా జిల్లాలలో వున్నవి. ఇవి పనిపాట్లకు, పాలకు ప్రసిద్ధి. ఈ జాతి బూడిదరంగు కలిగి బలమగు శరీరము, విశాలమైన రొమ్ము, పొట్టిమెడ, చిన్న కొమ్ములు, పెద్ద బొడ్డు మంచి మూపురము, వంపు తిరిగిన గంగడోలు, తోక వీటి ముఖ్య లక్షణములు.

మాల్వా జాతి

ఇవి ఆదిలాబాద్, నిజామాబాద్, కరీంనగర్, మెదక్, నల్లగొండ జిల్లాల ప్రాంతాలలో వున్నవి. ఇవి వెడల్పయిన రొమ్ము, ముదురు బూడిదరంగు, బలమైన కాళ్ళు, వెడల్పుగల పాదాలు, విశాలమైన నొసలు, చిన్న చెవులు, మొనలు తిరిగిన చిన్నకొమ్ములు, నలుపు కుచ్చుతోక కలిగి వుంటాయి.

తార్ పార్కర్ జాతి

ఈ జాతి సింధు ప్రాంతమునందున్నది. షహీవల్ జాతితో కొంచెము పోలియున్నా సింధుజాతికంటె కొంచెము పెద్దవిగా వుంటవి. కాని ఇవి సాధువైనవి. తెలుపురంగు కలిగి 750 నుంచి 950 పౌనుల వరకు తూకముకలిగి యుంటాయి. ఎద్దులు రెండున్నర సంవత్సరాల వయస్సు వచ్చినది లగాయతు పనిచేయించుతారు.

లక్షణాలు

తల:- పొట్టిగ

ముఖం:- నిడుపుగా

చెవులు:- పొడవుగా

కొమ్ములు:- దృఢముగా, పొట్టిగా
వీపు:- తిన్నగా, విశాలముగా
పిరుదులు:- ఏటవాలుగా
తోక:- నేలను అనుకొని అందమగు కుచ్చుతో వుంటాయి.

లో హి సీ జా తి

ఇది అడవిజాతి. పాకిస్థాన్ సరిహద్దు రాష్ట్రపు ఉత్తరజిల్లాలోను, బెలూచిస్థానంలోను, లుర్లం ఏజెన్సీలోను ఈ జాతి ఎక్కువగావుంది. ఎరుపు తెలుపు మచ్చల రంగుకలిగి, చిన్నతల, పొట్టికొమ్ములు, పొట్టి చెవులు, పొట్టి కాళ్ళు కలిగి ఎంత వేడినైనా, చలినైనా భరించి పని చేస్తుంది.

గి రి జా తి

ఈజాతినే గిరి లేక కతియవార్ జాతిఅంటారు. ఈ జాతిపశువులు రాజపుటానాలో పడమర భాగాన, గుజరాతు రాజధానిలో ఉత్తర ప్రాంతాన, పంజాబు దక్షిణ భాగాన వున్నాయి. ఈ ప్రాంతాలలో పచ్చిక బీళ్ళు జాస్తిగా వున్నాయి. ఈజాతి మిగుల పౌరుషవంతమైనది. క్రూరమృగాల చేష్టలు, లక్షణాలు వీటికి యుండుటచేత రైతులు తమ ఇండ్లదగ్గరనే యుంచుకొని కాపాడుతారు. పూర్వం ఈ జాతి పశువులను యుద్ధాలలో ఉపయోగించేవారు. నాలుగైదు యెద్దులు కలిసి ఎటువంటి పులినైనా, సింహాన్నైనా చంపగలవు.

లక్షణాలు

చెవులు:- మిగుల పొడవుగ, మెలికలు తిరిగి వంగి వ్రేలాడుతూ
ముఖము:- నిద్రమత్తుగా వున్నట్లు
నొసలు:- ముందుకు పొడుచుకు వచ్చినట్లుగా, కన్నుల దిగువభాగం నుంచి ముఖము సన్నముగా కాంతిగా వుంటుంది.
తల:- ముడుతలు పడి చివర ఆకువలె వ్రేలాడుతూ లోపలి భాగం పైకి కనబడుతూ వుంటుంది.

వెన్ను:- బలముగా సూటిగా వృద్ధాప్యం వచ్చిన పశువులమాదిరిగా వీపువంగి వుంటుంది.

తోక:- పొడవుగ నుండి కుచ్చు నేలను తాకుతూ కొరడా వలె వుంటుది.

గంగడోలు:- ఎక్కువగ విస్తరించి సామాన్య పొడవుగ

కొమ్ములు:- స్థూలముగ నొసటి భాగపు వెనుక, బయటకు పొడచుకొని వచ్చి తరువాత పైకి పోయి లోపలకు వంకర తిరిగి చివర కొన భాగములు వెనుకకు తిరిగి యుంటాయి. శరీరము కొమ్ములు రంగు రంగుల మచ్చలు కలిగి వుంటుంది.

భగ్నారి జాతి

ఈ జాతి పుట్టుక బెలూచీస్థానంలోని జకోబాబాద్‌కు ఉత్తరంగా భాగ్‌లోని సింధురాష్ట్ర పరిసరాలలోని దని తెలియుచున్నది.

ఈ జాతి ఆవులు పాలు బాగుగా యిస్తాయి.

లక్షణాలు

తల, ముఖము:- సామాన్య వెడల్పుగ

మెడ:- నిడుపుగా కురచగా

చెవులు:- మొనలు తేలి

పృష్ఠములు:- బలముగా, ఏటవాలుగా

వీపు:- నిడుపుగా

రంగు:- తెలుపుగా లేక బూడిద రంగుగా, మెడమూపురం భుజాలు ముదిరిన రంగుగా గాని, లేక నలుపురంగుగా గాని వుంటుంది.

జోధపూర్ జాతి

దీనినే తెల్లసింధు జాతి అంటారు. ఇవి మధ్య రకపు ఎడారులలో వుంటాయి. నైఋతీ సింధులోను, కచ్చి, జోధపూర్, జైసల్

మీార్‌లోను వుంటాయి. ఇవి తెలుపుగా, మైలరంగుగా వుంటాయి. దూడల వెన్ను పైన ఎరుపు గీత వుంటుంది. ముఖము పొడవుగా, తోక కురచగా, కాళ్ళు గట్టిగా, ఎముకలు దృఢముగా వుంటాయి.

హ ళ్లీ కా రు జా తి

ఈ జాతి పశువులు ముఖ్యంగా మైసూరులోని తుంకూరు, హాస్సాను, మైసూరు, బళ్లారి ప్రాంతములందు వున్నవి. వీటిలో అనేక రకాలు వున్నవి.

ల క్ష ణా లు

తల:- మంచి ఆకారముగా పొడవుగా

నొసలు:- మధ్యభాగాన నాగటిచాలు మాదిరిగా వుండి ఇరువైపులా ఉబికి

కొమ్ములు:- తల మధ్యపుట్టి వెనుకకు ప్రక్కకు వంగి, చివరి సూది మొనలుగా వుంటాయి. ఈ కొమ్ములను బట్టియే వాటి మంచి చెడ్డలను పరీక్షిస్తారు.

చెవులు:- పొడవుగా నిక్కబొడుచుకొని,

కన్నులు:- విశాలముగా మృదువుగా, మెడ పొట్టిగా, మందముగా

శరీరము:- లోతుగ, ప్రక్కటెముకలు దట్టముగా బలమగు భుజాలు కలిగి

తోక:- పొడవుగా, చివర నలుపు వెంట్రుకలు గల కుచ్చుతో

కాళ్ళు:- గట్టిగా, పెద్దవిగా

గిట్టలు:- చిన్నగా చక్కగా

రంగు:- నలుపుగా. మైలవన్నెగా లేక గోధుమ రంగుగా వుంటుంది.

వ ధి య ర్ జా తి

మన దేశములో ఇదికూడ ఒక మంచి జాతి. తార్‌పార్కర్ ప్రాంతాల, అహమ్మదాబాద్ ప్రాంతాలలోను, కచ్ఛికి ఆగ్నేయము

గాను, బానాస్, సరస్వతీనదుల ప్రాంతాలలోను ఈ జాతివుంది. ఇవి త్వరగా పరుగెత్తగలవు. ఈజాతినే కాంక్రేజ్ జాతి అంటారు. కొమ్ములు గట్టిగా నిలువుగా, మంచి మూపురము, వెడల్పయిన రొమ్ము, పెద్ద చెవులు, మైలవన్నె లేక తెలుపువన్నె కలిగి వుషారుగావుంటుంది.

బర్ఘూర్ జాతి

ఈ జాతి కోయంబత్తూరుజిల్లా బర్గూరుకొండల ప్రాంతములందు ఎక్కువగావున్నవి. ఇవి మైసూరుజాతిని పోలివుంటాయి. ఇవి ధైర్యం లోను, శక్తిలోను, సాహసించుటలోను, వేగంలోను ప్రసిద్ధి. ఇవి కొండజాతి యగుటవలన మూర్ఖముగా వుంటాయి.

లక్షణాలు

తల:- అందంగా, పొడవుగ ముట్టెవరకు వ్యాపించి

నొసలు:- ఉబికి

కన్నులు:- చూచుటకు భయంకరంగా

చెవులు:- ఒకమాదిరి పొడవుగ నుండి, నిక్కపొడుచుకొని,

మెడ:- పలుచగ చిన్నదిగా

శరీరము:- వంగి రొమ్ముముకలు దట్టముగా

పాదాలు:- గట్టిగ, చిన్నవిగ

రంగు:- తెలుపులో ఎరుపు, ఎరుపులో తెలుపు, తెలుపులో బూడిద రంగుగా వుంటాయి.

ధంగి జాతి

ఇవి అహమ్మదాబాద్, నాసిక్, బన్సాదా, ఔహర్, డంగ్సు స్టేట్, ధర్మపూర్ ప్రాంతాలలో వున్నాయి. కొమ్ములు కురచగా, పొట్టి చెవులు, పొట్టిగ లావుగావుండే కాళ్ళు, మెరుపుగల చర్మము ఎరుపు తెలుపు కలిసిన రంగు కలిగివుంటుంది.

దియోని జాతి

ఈజాతి హైదరాబాదు పశ్చిమాన, పశ్చిమ ఉత్తరాన, విరివిగా ఉన్నవి. బొంబాయి రాష్ట్రింలోని డాంగిజాతిని పోలి వుంటాయి. ఎద్దులు వ్యవసాయంలో ఎక్కువ నేర్పరితనంతో వుంటాయి. ఇవి సాధారణంగా కథియవారులోని గిరిజాతిని పోలివుంటాయి.

లక్షణాలు

నొసలు:- కొంచెము ఉబ్బెత్తుగాను

కొమ్ములు:- బయటకు కొంచెమువంగి

చెవులు:- నిడుపుగ వంగియు

రొమ్ము:- లోతుగా

బరిఎముకలు:- బాగావంపుతిరిగి

మూపురము:- బాగా ఎదిగి

తోక:- నేలకు తాకునట్లుగా

గంగడోలు:- పెద్దదిగా, జారుబొడ్డుగలదిగా

శరీరరంగు:- తెలుపుమచ్చలుగలదిగా వుంటుంది.

గ్వోలో జాతి

మధ్యప్రదేశ్, వార్ధాప్రాంతాలలో ఈ జాతివుంది. చిన్నవిగా, ఎత్తుతక్కువగా, చెవులు, మెడకురచగా, తలముఖము నిడుపుగా, మూపురము బలసినదిగా, గంగడోలు పెద్దదిగా వుంటుంది.

ధన్నీ జాతి

ఈ జాతి పశ్చిమోత్తరరాష్ట్రింలో కట్టక్, పంజాబ్‌లో జహిలం, రావల్‌పిండి ప్రదేశాలలో పెంచబడుతున్నవి. చురుకుదనంలోను, దున్నుటలోను, ఈ జాతి ప్రాముఖ్యత వహించినది.

ల క్ష ణా లు

తల:- సామాన్యముగా

నొసలు:- అందంగా

కొమ్ములు:- మూపురము దగ్గర వరకు మెడను తాకుతాయి.

చెవులు:- సున్నితముగ, పొట్టిగ

గంగడోలు:- పలచగ వెన్నుభాగము పొడవుగ

డెక్కలు:- పలచగ, చిన్నవిగ

తోక:- నల్లని కుచ్చుతో గుదికాళ్ళవరకు వ్రేలాడుతూ

రంగు:- ముఖములోను, గంగడోలు పైన శరీరము యొక్క క్రింద భాగాన లేతబూడిద రంగు మచ్చలు వుంటాయి.

అ ల ం బా డి జా తి

మైసూరుస్టేటు దగ్గరగావున్న మదరాసు రాష్ట్రంలోని వుత్తర కోయంబత్తూరు జిల్లాలోను, ఉత్తర సేలం జిల్లాలోనూ ఈ జాతి వుంది. ఇవి బండిలాగుటకు మోటుపని చేయుటకు ప్రసిద్ధికి ఎక్కినవి. ఈ జాతి ఆవులు మాత్రం పాలు అంతగా ఈయవు.

ల క్ష ణా లు

తల:- సామాన్య పొడవుగా

కొమ్ములు:- చిన్నవిగా

చెవులు:- చిన్నవిగ

మూపురం:- చిన్నదిగా

చర్మము:- వదులుగా వుండక బిగువుగా

రంగు:- తెలుపు శరీరంపై నల్లని మచ్చలుగాని, ఎరుపు మచ్చలుగాని. ఈ మచ్చలు కొన్నిపశువులలో శరీరము అంతా సమానంగా గాని వుంటాయి.

కిల్లారి జాతి

మహారాష్ట్రపు దక్షిణ భాగంలో వున్న షోలాపూర్, సతారా జిల్లాల్లో పెంచబడు ఈ జాతి పశువులు ప్రసిద్ధి గాంచినవి. అమృతమహల్ జాతి నుంచి ఉద్భవించినను వాటంతచురుకుదనంలేదు. ఉత్తరదేశ మందలి తెలుపు పశువుల నెత్తురు కూడ ఈ జాతి యందు వుంది

లక్షణాలు

తల:- మైసూరు ఎద్దులవలె దట్టమగు తల కలిగి వుంటుంది గాని అంత ప్రాముఖ్యత వుండదు.

నొసలు:- సన్నముగా,

గంగడోలు:- విస్తరించి

తోక:- గుదికాలునకు కొంచెము క్రింది వరకు వచ్చి నలుపు రంగు గల కుచ్చుతో వ్రేలాడుతూ వుంటుంది.

కృష్ణవెలీ జాతి

ఈ జాతి కృష్ణానదీ ప్రాంతాన మహారాష్ట్ర దక్షిణాన హైదరాబాదు ప్రాంతాన వుంది.

లక్షణాలు

శరీరము:- పొడవుగా, లావుగా

రొమ్ము:- బలముగ వెడల్పుగా

మెడ:- కురచగా, బలముగా

తల:- వుండవలసినదాని కంటె చిన్నదిగా

నొసలు:- సామాన్యముగా

కొమ్ములు:- బయటకు వంకరలు తిరిగి చిన్నవిగా

మూపురము:- బాగుగా విస్తరించునదిగా

చెవులు:- చిన్నవిగా, మొనలు తేలి వంగి

తోక:- గుదికాలునకు సగముదూరముగా వచ్చి నలుపురంగుగల కుచ్చువెంట్రుకలతో సామాన్యమైన పొడవుగా వుంటుంది.

పహివాల్ జాతి

ఈజాతి పంజాబురాష్ట్రం సాగులోనికి తీసికొనిరాకపూర్వము, దక్షిణ మధ్యభాగములోవున్న మెట్టభూములలోను, అడవులలోను, నదిగట్లమీదను తిరుగుతూ మేస్తువుండేవి. ఈజాతిపశువులకు ఉత్తర పడమర ప్రదేశాలలోవుండే భగ్నారాస్, హరియాన, నాగోరాస్, ధన్నీను జాతులకు రకంలో కొంచెము తేడా కన్పించుతుంది.

లక్షణాలు

తల:- వెడల్పుగా,

శరీరము:- అందముగా,

మూపురం:- లావుగా,

గంగడోలు:- పెద్దదిగా,

తోక:- బారుగా నేలకు తగులునట్లుగా,

రంగు:- కొంచెము ఎరుపుకూడిన కపిలరంగుకలదిగా,

చర్మము:- అందముగా నునుపుగా వుంటుంది.

పుంగనూరు జాతి

ఈజాతి చిత్తూరుజిల్లా పుంగనూరు ప్రాంతాలలోవుంది. ఇవి చిన్నజంతువులు అయినప్పటికీ పాలుఎక్కువగా యిస్తాయి. పనిపాటలకుకూడ ఉపయోగపడుతవి. ప్రభుత్వం ఈజాతిని పెంపొందించడానికి ప్రయత్నిస్తూంది.

లక్షణాలు

తల:- పెద్దదిగా

మెడ:- బలంగా పొట్టిదిగా

కన్నులు:- లేడికన్నులులాగా

చెవులు:- సూటిగా చిన్నవిగా

గంగడోలు:- రొమ్మువరకు వ్యాపించి

కాళ్ళు:- కురచగ బిగువుగా

తోక:- పొడవుగా క్రిందకు వ్రేలాడుతూ వుంటుంది.

దున్నలు - గేదెలు

భారత దేశములో పాడి కరువైనదనీ, మంచిజాతిగల పాడి గేదెలు ఎచ్చటదొరకునాయని రైతులు ఆతురతపడుతూ వుంటారు. అందులో ముర్రాజాతిగేదె అంటేరైతులకు ఈ కాలంలో మోజు ఎక్కువై పోయింది.

ఆంధ్ర దేశంలో కూడా ఈజాతిని అచ్చటచ్చట తదితర ప్రాంతాలనుంచి తెప్పించి పాడికి వినియోగించుతూ వాటిమంచి చెడ్డలను పరిశీలించుతూ అప్పుడప్పుడు వ్యాసాలద్వారా, అనుభవంద్వారా రైతులకు తెలుపుచున్న కృష్ణాజిల్లాగుడివాడ తాలూకా నూజెళ్ల వాస్తవ్యులు సుప్రసిద్ధరైతుబిడ్డ భూస్వామియగు శ్రీ పర్వతనేని వెంకటరత్నంగార్ని, గుడ్లవల్లేరు రైతులను యిచ్చట పేర్కొనకతప్పదు.

ఈ జాతిగేదెలు హరియానా ప్రాంతాలలోను, రోటక్, హిస్సారు జిల్లాలలోను, స్వచ్ఛమైనజాతి పాకిస్తాన్‌లోను, ఉత్తర ప్రదేశ్ లోను, భారత దేశములో గంజాంజిల్లాలోను, పర్లాకిమిడి ప్రాంతాలలోను వున్నాయి.

ఈజాతిగేదెలు కొమ్ములు మెలికలుతిరిగి చూచుటకు భయంకరముగా, ముద్దుగా, డాబుసరిగా వుంటాయి. మెడమాత్రం పొట్టిగా,

తలచిన్నదిగా, ముక్కురంధ్రాలు వెడల్పుగా, రంగు కపిలగోపురంగుగా, శరీరము నునుపుగా మెరుపుగా, తొంటిభాగము వెడల్పుగా, వీపు విశాలంగా, కడుపు పెద్దదిగా, తోక పొడవుగావుండి పెద్ద బడాయిగా నడుస్తుంది. ఈ గేదెలు పాలకు ప్రశస్తము.

చుక్క దున్నలు

ఇవి కూడా ముర్రా జాతికి పుట్టినవే. దీని ముఖాన తెల్లచుక్క వుండుటవల్ల చుక్కదున్న లంటారు. వీటి కొమ్ములు పొడవుగా వుండి చివర వంపులు తిరిగి వుంటాయి. తల మాత్రం పెద్దదిగా, బరువుగా వుంటుంది. ఈ జాతి గేదెలు మాత్రం పాలు బాగా యిస్తాయి. పొదుగు మాత్రం కామధేనువు పొదుగుగా వుంటుంది.

తోడా దున్నలు

నీలగిరికొండలకు పోవు వారందరకు ఈ దున్నలను గురించి తెలిసియే వుంటుంది. అచ్చట వుండే ప్రతి తోడా వానికి ఒక మంద వుంటుంది. ఈ దున్నలు తల వంచుకొని నడుస్తాయి. అవి నడచే టప్పుడు చూస్తే భయంకరమైన కుక్కలవలె కనపడతాయి. మొదటి భాగమందు, మెడ భాగమందు, మూపురము, వెన్ను భాగములందు వెంట్రుకలు మాత్రం దట్టంగా వుంటాయి. వాటిని అనవసరముగ తాకితే అపాయము కలుగచేస్తాయి. క్రొత్త మనుష్యులను చూడగనే తలపైకెత్తి కొంతదూరము వెనుకకు పరుగెత్తి, మరల నిలబడుచూ తాను చూచిన మనుష్యుని గుర్తుంచుకొని, తలను పైకెత్తుచూ లేడి వలె నాటకమాడుచూ, ఇంకా కొన్ని దున్నలను ప్రోగుచేసికొని ఆ మనుష్యుని పొడుచుటకు దండెత్తి వస్తాయి. ఒక్కొక్క సమయంలో ఆ సమూహమంతా ఒక్కసారి ఉద్రేకత చెంది, తలలు క్రిందకు దించి, అవి దేనిని చూచి కోపంగా వుంటాయో దానిమీదకు దుమికి చంపుతాయి. ఈ రీతిగ పులులు భయంకర జంతువులు తమ జోలికివస్తే చీల్చి చెండాడుతాయి.

జాఫర్‌బాడే జాతి

ఈ దున్నలు కథియవారు ప్రాంతాలలో వుంటాయి. ముర్రా జాతికంటె తల మెడ పెద్దదిగ నొసలు విశాలముగ, ఎత్తుగ, కొమ్ములు మెడ, ప్రక్కకు వంగి వుంటాయి. గేదెలు బాగా పాలిస్తాయి.

ఈ రీతిగ సుర్తి, నాలి, మెహనా, రావి, నాగపూరు అను రకాల వివిధ జాతులు గలవు. ఈ గ్రంథములో ఈ పశుజాతుల విషయమై వ్రాయాలంటే పశు విజ్ఞాన సర్వస్వమని రెండు వేల పేజీల వరకు వ్రాయవచ్చు. కానియిట్టి గ్రంథకర్తను ఆదరించేవారు కన్పట్టుట లేదు.

ఆరవ భాగము

విదేశీయ పశుసంపద

బ్రిటనులోని పశుసంపద

ప్రపంచములోనున్న జంతువులన్నియు అడవి జంతువులే. ఎంతో కాలానికిగాని ఈ జంతువులు సాధుత్వానికి రాగలిగాయి. ఆకాలములో అవి ఏరీతిగా మనకు ఉపయోగపడినవో, ఏరీతిగా ఈ ప్రపంచంలోకి వచ్చినవో మనకు తెలియదు. ఇంకను యూరప్ దేశంలో 8000 సం॥ క్రిందటివరకుకూడా ఈ పశువుల సంగతి మనకు తెలియదని చెప్పాలి. ఈ అడవి జంతువులు ప్రారంభదశలో బోసుప్రిమినియస్, బోసులాంగి ఫ్రాన్సు అని రెండు రకాలుగా వుండేవి. పూర్వము బ్రిటను దేశములో పశువుల ఎముకలతో రకరకాల ఆయుధాలు తయారుచేసి జంతువులను వేటాడేవారు. ఈ వేటాడుట క్రొత్త రాతి, ప్రాత రాతి యుగాలలో వచ్చిందని చరిత్రలు తెలుపుచున్నాయి. పాల కొరకు, మాంసం కొరకు పశువులను ఉపయోగించుట ప్రారంభించారని రోమనులు తెలుపుచున్నారు. రోమనులు మాత్రము తమ పశువులను తమ బిడ్డల కంటె ఎక్కువగా చూచుకొనేవారు. తెల్లదొరలు పశుసంపదను వృద్ధిచేయుటలో ముందంజ వేసి, ప్రపంచంలోని అన్ని ప్రాంతాలకు

పోయి తమ జాతి పశువులను ఆ దేశ ప్రజలు దిగుమతి చేసుకొన్నారు. ఎక్కువ పాలకొరకు, మాంసానికి పనికివచ్చే పశువులను అమెరికాకు ఎగుమతిచేసి ధనాన్ని సంపాదించి ధనవంతులయ్యారు. బ్రిటన్ దేశంలో వున్న పశు జాతులు ఏ దేశంలోను లేవనియు, ఈ విషయంలో బ్రిటిష్ వారు చాలా కర్వింతురని ఒక పశు వైద్యుడు తెలిపాడు. ఇంగ్లండు చల్లని దేశమగుట వల్లను, చక్కని గడ్డి జాతులు పెరుగుట వల్లను, శీతోష్ణస్థితి అనుకూలంగా వుండటం వల్లను, నేల సారవంతమగుటవల్ల పశుసంపద వృద్ధి అయింది.

అడవి జాతి పశువులను మచ్చిక చేసుకొనుట

బ్రిటను దేశంలో నార్తంబర్లాండులో ఒక భాగమైన బెల్ఫోర్డు దగ్గరగా నున్న చిల్లింగ్‌హాం పార్కులో ఈ జాతి పశువులు వుండేవి. ఈ జాతి పశువులు ప్రారంభములో పుట్టగానే మీగడవలె తెలుపు గాను, కొమ్ములు తెలుపుగాను, ముక్కు రంధ్రాలు, గిట్టలు నలుపుగా వుండేవి. "సీడరుడి బెల్లోగాలికో" అను నతడు ఈ అడవి పశువులను వేటాడి ఎక్కువగా మచ్చిక చేసుకొని పెంచేవాడు. ఈ జాతి పశువులు మంచి బలము, రోషంగల వగుటవల్ల ఈతను వేటాడుటకు ఎంతో భయపడేవాడట. వాటిని పట్టుకొని కొన్ని నెలలు బోనులలో నుంచేవాడట.

చిల్లింగ్‌హాం జాతి అడవి పశువులు మాత్రము. మనుష్యులను చూడగానే భయపడి పారిపోతాయి. దూడ పుట్టగానే తల్లి ఎల్లప్పుడూ దూడ దగ్గరనే యుండి శత్రువులు దొంగిలించకుండా కాపలా కాయు నట. అడవి ఎద్దులను పట్టుకొనుటకు వేటగాళ్ళు ఎంతో ప్రయత్నించి విఫలులైనారట.

పూర్వం భూమిని ఎద్దుల చేత దున్నించినారని చరిత్రకారులు తెలుపుతున్నారు. 150 సంవత్సరాల నుంచి ఎద్దుల కంటే గుఱ్ఱాలు తొందరగా దున్నునను యుద్దేశ్యముతో ప్రారంభించారు. ఇంకను

గుఱ్ఱాల కంటె తొందరగా దున్నే ట్రాక్టర్లను యంత్రాలను ఉపయోగించు తున్నారు.

బ్రిటన్‌లో ససెక్సు మంచి జాతి పశువులు

ఈ జాతి మంచి బలంగా వుండి గుఱ్ఱముల కంటెకూడా వడిగా భూమిని దున్నగలవట. ఇవి ఇంకను నాలుగు నిమిషాలలో పదహారు మైళ్ళ దూరము యెక్కువ బరువు మోసుకొని పోయేవట. కాని ఈ కాలములో ఈ ససెక్సు జాతిని యిట్టి పనులకు వుపయోగించుటలేదట. 18 వ శతాబ్దము నుంచి ఈ జాతి పశువులను ఎక్కువగా క్రొవ్వు పట్టుట వలన మాంసము కొరకు ఉపయోగించుతున్నారు.

ఇంగ్లండు

ఈ దేశము చిన్నది యగుటవల్లను, పచ్చికబయళ్ళు ఎక్కువగా యుండుటవల్ల పశు సంపదను ఎక్కువగా అభివృద్ధి పరుస్తున్నారు. ఇచ్చట మాంసము కూడ చవుకగా దొరుకుతుంది. అమెరికాలో వున్న పశువు లన్నియు యిదివరకు బ్రిటన్ నుంచి దిగుమతి చేసికొనిన వేనట. వీటిలో షార్ట్‌హారన్, హియర్‌ఫోర్డు, పోల్డుయాంగస్ జాతులు ముఖ్యమైనవి. అమెరికా దేశాన్ని కొలంబస్ కనిపెట్టినపుడు రెండవ పర్యాయం తన దేశాన్నుంచి తమ పశువులను తీసుకొని వచ్చి అచ్చట వారికి అమ్ముతూ వచ్చెనట. ఇప్పుడు అమెరికాలో ఈ కొలంబస్ తెచ్చిన స్పానిష్ జాతి కూడా వుంది.

పాల ఉత్పత్తి

ఈ కాలంలో బ్రిటిష్ వారు ఆవులను పాలకొరకు పెంచుతున్నారు. వాని మేతకొరకు పచ్చికబీళ్లను ఏర్పాటు చేస్తున్నారు. ఇంగ్లండులో చలికాలంలో పచ్చిక పెరగడానికి అవకాశం లేనందున చెట్ల ఆకులు, ఎండుగడ్డి, కృత్రిమ పదార్థాలు మేపుతుంటారు. శీతకాలంలో ఆవులు ప్రతిరోజూ సగటున మూడుగ్యాలనుల పాలుయిస్తాయి. ఈకాలంలో ఒకటిన్నర భాగం ఎండుగడ్డి, నాలుగుభాగాల చెట్లఆకులు, ఒకటిన్నర

భాగం కొబ్బరిపిండి లేక దాణావస్తువులు మేపుతారు. ఇంకను వేసవి కాలంకన్న ఈకాలంలో పాలను ఎక్కువగా వాడుతారు.

ప్రతిసంవత్సరానికి తనఆవులనుంచి 700 లేక 1000 గ్యాలనుల పాలను పొందుతారు. రైతులు ఖరీదుగల మేతను యిచ్చి పాడిపశువులను జాగ్రత్తగా మేపుతారు. రోజునకు రెండుసార్లే పాలు పితుకుతారు. ఇంకా ఎక్కువగా యిచ్చేజాతులను మూడు పూటలా యంత్రాలద్వారాగాని, చేతులతోగాని పితుకుతారు. బాగుగా మేసే ఆవులు రోజునకు అయిదు గ్యాలనుల పాలు యిస్తాయి.

ప్రసిద్ధ పశుజాతులు

బ్రిటన్‌రైతులకు గుర్రాలమీద, కుక్కలమీద వున్నంత ప్రీతి పశువులమీద వున్నట్లు కన్పట్టదు మాంసంకొరకు, పాలకొరకు మాత్రమే పశువులు పెంచబడుతున్నాయి. పశువులను చంపి మాంసమును శుద్ధిజేసి డబ్బాలలో పెట్టి తదితర దేశాలకు ఎగుమతి చేస్తారు. అందుచేతనే ఇంగ్లండులో కసాయి దుకాణాలు, కృత్రిమ సంపర్క కేంద్రాలు ఎక్కువగా వున్నాయి. మాంసానికి పనికివచ్చే పశువులు పాలు తక్కువగా యిస్తాయి. దూడలకుకూడ వానిపాలు చాలనందున కృత్రిమ ఆహార పానీయాలు యిచ్చి మేపి మాంసం కొరకు వధ చేస్తారు. ఇచట ప్రజలు మాంసభక్షకులగుటవల్ల కసాయివారల కాపురాలు ఎక్కువగా వున్నాయి.

షార్తారన్

ఈజాతి పశువులు ఇంగ్లండులోనున్న ప్రతిజిల్లాలోను పెంచబడుతున్నాయి. రాబర్టు బాక్‌వెల్ అనునతడు ఈజాతి పశువులను పెంచుటలో ముందంజవేశాడు. ఈజాతి తెలుపుగాగాని, ఎరుపుగాగాని వుంటాయి. ఆవులుమాత్రం సరాసరి 700 నుంచి 800 గ్యాలనుల పాలుయిస్తాయి. ఈజాతిఎద్దులుకూడ మిగుల బలముగా వుండుటవల్ల మాంసానికి ఉపయోగిస్తారు. ఈజాతిని యితర దేశాలలో "డర్హాం" జాతిఅని పిలుస్తారు.

ఐరిష్ జాతులు

ఐర్లండులోకూడ పశుసంపద ఎక్కువగావుంది. కెర్రీ, డెక్స్టర్ అనునవి మంచిజాతులు. ప్రతిసంవత్సరము కొన్నివేల పశువులను మాంసమునకు పనికివచ్చే పశువులను ఎగుమతిచేస్తారు. ఐర్లండు దేశములో రైతులకు యిదియొక ప్రధాన వృత్తియైవుంది. కెర్రీజాతి ఆవుల పాల నుంచి వెన్న, మీగడ, జున్నును తయారు చేసి రైతులు ఎక్కువ ధనాన్ని సంపాదించుతారు. గల్లోజాతి పశువులను మాత్రము మాంసము కొరకు వుపయోగిస్తారు. పోల్డుజాతి పశువులకు కొమ్ములు చిన్నవిగా వుండుటవల్ల కాస్టిక్ పొటాష్‌తో రుద్దుటవల్ల కొమ్ములు కొంచెము పొడవుగా పెరుగుతాయి. ఈ జాతి పశువులు చాలా విచిత్రంగా వుంటాయి.

వేల్సు జాతి పశువులు

ఈ జాతి పశువులు నలుపు రంగుగా నుండి పాలను యెక్కువగా యిస్తాయి. ఇంకను ఈ జాతి ఆవులను, హియర్‌ఫోర్డు ఎద్దులతో దాటిస్తారు. అందుచేత వీటి మాంసము చాలా రుచిగా వుంటుందట.

డెవాన్ జాతి

ఉత్తర డెవాన్ జాతి పశువులు మంచి పాలకు, దక్షిణ డెవాన్ జాతి పశువులు మాంసము కొరకు వుపయోగిస్తారు.

ఎయిర్‌షయిర్ జాతి పశువులు

ఇవి చిన్నవిగా వుంటాయి. మేత తక్కువగా తిని పాలను జాస్తిగా యిస్తాయి.

బ్రిటిష్ ఫ్రెజియన్స్ జాతి

ఈ జాతి ఆవులు చాలా పెద్దవిగా వుండి సంవత్సరానికి వెయ్యి గ్యాలనుల పాల నిస్తాయి. సామాన్య ప్రజలు ఈ జాతిని పెంచుట కష్టము.

రెడ్‌పోల్ జాతి

నాన్ ఫోల్కు, సల్ఫోల్కు ప్రాంతాలలో పాల కొరకు, మాంసము కొరకు ఎక్కువగా పెంచుతారు.

హియర్ ఫోర్సు జాతి

ఇవి చూచుటకు చాలా అదంగా వుంటాయి. పాల కొరకు, మాంసము కొరకు పెంచుతారు.

ఇంగ్లీషు ఛానల్‌లోని జాతులు

ఈ పశువులు చూడటానికి అందంగా వుంటాయి. కామధేనువుల్లాగా పొదుగులు వుంటాయి. పసిబిడ్డలకు వాని పాలాను వాడినఅజీర్ణ రోగాలు కలుగుతాయి. వీటిలో జెర్సజాతి సుప్రసిద్ధమైంది. ఈ జాతి చాలా సాధువైనది. పాలు ఎక్కువగా యిస్తాయి. ఇంకా వీనిచరిత్ర వ్రాయాలంటే ఎంతో వుంది.

అమెరికా పశు సంపద

పురాతన పశు వర్ధకశాఖ

అరువదివేల సంవత్సరాల క్రిందట బాబిలోనియన్, అస్సీరియన్, ఈజిప్షియన్ దేశాల నాగరికతలు గల దేశాలలో జంతువులకు ప్రాముఖ్యత వుండేదని శిలాశాసనాలపైన వాటిబొమ్మలు చెక్కబడినాయి. గుఱ్ఱాలను యుద్ధాలలో వుపయోగించేవారు. గ్రీసులో వ్యవసాయమే ముఖ్యవృత్తిగా వుండేది. అలెగ్జాండర్ హిందూదేశాన్ని జయించినపుడు 30 వేల రకాల జంతువులను తమ దేశాలకు తీసికొనిపోయారు. ఈ కాలంలో క్రిస్టియన్ ప్రాంతాలలో పశుసంపద, వ్యవసాయం అభివృద్ధిలోకి వచ్చింది. రోమన్ సామ్రాజ్యంలో 'కానిమస్' అను నతడు వ్యవసాయాభి వృద్ధిని గూర్చి మహోత్కృష్టమైన గ్రంథాలను పదమూడింటి వరకు వ్రాసెనట. 1453 లో తురుష్కులు కాన్‌స్టాంటి నోపిల్ నగరాన్ని ఆక్రమించుటవల్ల వ్యవసాయం మూల

పడి పోయిందట. రైతులు కూడ చాలా బాధ పడ్డారు. జంతువులు కూడ క్షీణించినాయి.

మధ్యమయుగ పశువర్ధకశాఖ

జర్మనీ, స్పానిష్, ఫ్రెంచి, యూరపు దేశాల నాగరికత వేయి సంవత్సరాల నుంచి అభివృద్ధి చెందుతూ వుంది. పశువులు ఎక్కువ పాలను యిచ్చే పద్ధతులను, మాంసముకొరకు పశువులను పెంపొందించే విషయాలను పరిశోధించారు. ఇంకను ఫ్రాన్సు, ఇటలీ, జర్మనీ దేశాలలో లక్షలకొలది గొఱ్ఱెలుకూడ అభివృద్ధిచెందినాయి. 12 వ శతాబ్దం నుంచి స్కాండినేవియాలో కూడా పశు సంపద అభివృద్ధిగాంచింది. 1700 సంll లో పశు వర్ధకశాఖ ఇంగ్లండులో అభివృద్ధి గాంచింది. రాజులు తమ భూములను ప్రజలకు యిచ్చి వ్యవసాయం చేయమనగానే పశువులకు మంచి గిరాకి కలిగింది. అప్పుడు ప్రజల వ్యవసాయాన్ని అభివృద్ధి పరచి పలువిధ ఆహార పదార్థాలను పండించి పశు సంపదను వృద్ధిపరచారు.

స్మిత్ ఫీల్డు మార్కెట్టులో పశువులను తూకము వేయగా 370 పౌనులున్ను, దూడలు 50 పౌనులున్ను, గొఱ్ఱెలు 28 పౌనులున్ను, మేకలు 18 పౌన్లు తూకము వచ్చెనట. తరువాత మరల 1790 సంllలో కూడ తూకము హెచ్చెనట. ఈ రీతిగా వ్యవసాయాన్ని వృద్ధిపరుస్తూ పశు సంపదను కాపాడుటవల్ల పశువులు 800 పౌన్లు, దూడలు 180 పౌనులు, గొఱ్ఱెలు 50 పౌనులు, మేకలు 80 పౌనులు, తూకం కలిగేటట్లు రైతులు, పశువర్ధక శాఖవారు శ్రమ పడ్డారు.

ఆధునికయుగ పశువర్ధకశాఖ

ఇంగ్లండు, యూరపు దేశాలలో ఆధునిక పశుజాతులు ఎంతో వృద్ధి అయిన వనుటకు రాబర్టు బాక్ వెల్ పరిశోధనలే కారణమట. జంతువులను, పశువులను పెంచుటవల్లను, గడ్డిజాతులు, మొక్క జాతులను పెంచుట వల్లను, ప్రపంచానికి ఎంతో లాభం

వున్నదని ఈ యుగంలో తెలుసుకొన్నారు. పూర్వం అమెరికాలో గుఱ్ఱాలు లేవు. ఇచ్చటకువచ్చి స్థిరపడిన తర్వాతనే కొందరు గుఱ్ఱాలను తదితర దేశాలనుంచి దిగుమతి చేసికొన్నారు. అంతకు పూర్వం పశువులు, గొఱ్ఱెలు, మేకలు, మాత్రమే వుండేవి. ఇంగ్లండు, యూరపు దేశాలలో పశుసంపద అభివృద్ధిని చూచి 1800 నుండి 1870 సం॥ వరకు పశుసంపదను, 1880లో గుఱ్ఱాల అభివృద్ధిని, 1890 లో గొఱ్ఱెలు, మేకలు, కుక్కలు, పందులను అభివృద్ధిచేసే పరిశోధనలు ప్రారంభించారు.

అమెరికాలో పశుసంపదవల్ల ఆదాయం

1950 సం॥లో అమెరికా పశుసంపదవల్ల రాబడి 239 మిలియనుల డాలర్లు. పాలు, వెన్నవల్ల లాభాలు 23.7 మిలియనుల డాలర్లు. గొఱ్ఱెలు, మేకలు, వాటిపున్నివల్ల 16 మిలియన్ల డాలర్లు. కోళ్ళవల్ల 700 మిలియనులు, ఫారాలవల్ల 90.1 మిలియన్ల డాలర్లు ఆదాయం వచ్చింది. ఇంకను, పాడి పరిశ్రమ, వెన్న పరిశ్రమలు, స్థాపించి ఎంతో ధనాన్ని సంపాదిం తున్నారు.

అమెరికాలో కసాయి దుకాణాలు

పూర్వము యిప్పటివలె పెద్దపట్టణాలు లేవు. ఆ కాలంలో పశుసంపద కూడా అంతగా వృద్ధి పొందలేదు. ప్రపంచ మంతయు ఆ దేశ రైతులు సంచారముచేసి జంతువుల ప్రాముఖ్యత తెలిసికొని వాటిని వృద్ధిచేయుట ప్రారంభించారు. రైతుల దగ్గరనుంచి కసాయివారు జంతువులనుకొని వాటిని చంపి మాంసమును ఎగుమతిచేస్తూ ఎక్కువ ధనాన్ని సంపాదించారు. ఇంకను మాంసాన్ని బండ్లలో వేసుకొని యింటింటా అమ్ముతారు. జంతువులను చంపేటప్పుడు కసాయి దుకాణాల మేనేజరు ఇద్దరు లేక నలుగురు కసాయివాళ్ళను కోయుటకు ఏర్పాటు చేస్తారు. ఇంకను సహకార సంఘాలద్వారా, ఏజెంట్లద్వారా మాంసాన్ని అమ్మింంచుతారు.

జంతువుల మేత

అమెరికాలో పశువులకు ఏ యే మేతలు మేపవలెనో, ఏ యే చికిత్సలు చేయాలో, ప్రాథమిక పశుచికిత్సవల్ల యెంతవరకు లాభమో, మున్నగు విషయాలను యెన్నిటినో పరిశీలించారు. పశువులకు పనికి వచ్చే 30 రకాల మొక్కలను, వాటిలో వుండే క్రొవ్వు పదార్థాలను, విటమినులను కనుగొన్నారు. ఎ. బి. సి. డి. ఇ. ఎఫ్. విటమినులు ఆహారంలో లోపించిన వివిధరకాల రోగాలు వచ్చుచున్నవని కనుగొన్నారు. పచ్చగడ్డిలో కూడ డి విటమిను వున్నదని గ్రహించారు.

పశువుల పరీక్ష

పశువు పరీక్ష చేయువాడు ఆతని వుద్దేశ్యాన్ని తెలివి తేటల ఉపయోగించి అనుభవంమీాద చెప్పాలి. పశుపరీక్ష అనేది ఒక కళ కాదు. శాస్త్రం కాదు. ఇది లెక్కలలాగ గణితశాస్త్రం కాదు. మన భారతీయ శాస్త్రంలాగా సుడుల పరీక్షకాదు. జంతువు మాంసానికి ఉపయోగపడుతుందో లేదో జాగ్రత్తగా తెలుసుకోవాలి. ఈ దిగువ మూడు సూత్రాలతో పశుపరీక్ష చేయాలి.

పశువులను కొనేటప్పుడు అమ్మే జంతువులు ఏ జాతికి చెందినవో, వాటి లక్షణాలు ఎట్టివో తెలుసికోవాలి.

పాలకు, మాంసానికి సరిపోయే పుటక, దార్ఢ్యాలు గుర్తించుకోవాలి.

ముక్కు దగ్గర వుంగరాలవలె చారలు వుండుట మంచిదని గ్రహించాలి. సంతలలో వుండే పాడి పశువులను ఎంతమాత్రము కొనరాదు.

మాంసానికి వచ్చే పశువుల బరువును బట్టి, పొనుల తూకాన్ని బట్టి, బలాన్ని బట్టి పశువులను ఎంచుకోవాలి,

అమెరికాలో పశుజాతులు

హొలెస్సెయిన్ ఫ్రిష్యన్ జాతి

ఈ జాతి పశువులను నెదర్‌లాండ్సునుంచి ఇంగ్లండునకు దిగుమతి చేసికొనేవారు. నెదర్లాండులో మాత్రం ఫ్రిష్యన్ జాతి అని పిలుస్తారు. అమెరికాలో మాత్రం హొలెస్సెయిన్ ఫ్రిష్యన్ జాతి అని పిలుస్తారు.

1850–1860 సం॥లో ఈజాతిఆవులను,ఆబోతులను ఎక్కువగా అమెరికావారుఇంగ్లండునుంచి దిగుమతిచేసికొనేవారు.1880నుంచి1890 సం॥ వరకు నెదర్లాండు నుంచి దిగుమతి చేసికొనేవారు. ఈ జాతి ఆవులు బాగుగ పాలు యిస్తాయి. ఈ జాతి ఎద్దుల బరువు 1800మంచి 2000పౌనుల వరకున్ను, ఆవులబరువు 1200 నుంచి 1400పౌనుల బరువు వరకు వుంటాయి. ఈజాతిఆవులమెడ, కాళ్లు అంతపొడవుగాక మధ్య స్తమముగావుంటాయి. నలుపురంగుగాగాని, తెలుపురంగుగాగాని ఈ జాతి పశువులువుండి పొడుగు చూచుటకు మిగుల అందంగా వుంటాయి.

జెర్సీ జాతి

ఈ జాతి ఇంగ్లీషుఛానలులోని జెర్సీ ఐలెండులో ఎక్కువగా పెంచుతారు. ఈజాతినిచంపి మాంసముతినరాదని చట్టాన్ని ప్రభుత్వం అమలుపరచింది. ఈజాతి ఏరీతిగా వచ్చిందో ఎవరికీ తెలియదట. ఈజెర్సీప్రాంతము విశాలమైన ప్రదేశంకానందున అచ్చటపశువులు నిలువయుండటానికి వీలులేదు. 1850–1860 సం॥ రాలలో జెర్సీ, హాలెస్టిక్ జాతి పశువులను అమెరికావారు దిగుమతి చేసికొన్నారు. 1880 నుంచి క్రమేపి దిగుమతి తగ్గించారు. ఈ జాతిని కెనడావారు కూడ ఎక్కువగా దిగుమతి చేసికొన్నారు. ఈజాతిని ఎగుమతి చేసికొనినపుడు జెర్సీలో ఎద్దుల బరువు 1500 పౌన్లు, ఆవుల బరువు 1000 పౌన్లు వుండేవి. అమెరికావారు తెప్పించిన తరువాతఎద్దులబరువు 1200 నుంచి 1300 పౌనులబరువున్ను, ఆవులు 800 నుంచి 900 పౌన్లు బరువు వుండేవి.

జెరెన్సీ జాతి

ఈ జాతి ఇంగ్లీషుఛానల్‌లోనున్న చిన్నజెరెన్సీ ఐలెండులో పెరుగుతున్నాయి. ఇచటకూడ తగినంత చోటులేక ఈజాతిపశువులు పెరిగేవికావు. 1830 - 1850 లోను 1910 నుంచి 1930 సం. వరకు కూడ ఈజాతిని 30 లక్షల పశువులను దిగుమతి చేసికొన్నారు. ఈజాతి ఎద్దులబరువు 1600 నుంచి 1800 పౌనులవరకు, ఆవు బరువు 1000 నుంచి 1200 పౌనుల బరువువరకు వుంటాయి.

ఎ యి ర్ షై ర్ జా తి

వీటి జన్మస్థానం స్కాట్లండులోని ఎయిర్‌షైర్. ఈ జాతిని ఇంగ్లండు, కెనడా దేశాలకుకూడా దిగుమతి చేసికొనినాయి. అమెరికా వారు యిప్పటివరకు కూడ ఈ జాతిని దిగుమతి చేసికొంటున్నారు.

ర ష్యా ప శు సం ప ద

రష్యా కమ్యూనిస్టు దేశం. హిట్లర్ కాలంలో యుద్ధం వల్ల ఒక కోటి 70 లక్షల పశువులు, రెండు కోట్ల పందులు, 90 లక్షలకుపైగా గొర్రెలు మేకలు, 11 కోట్ల కోళ్లను హాతమార్చి సైనికులకు సప్లయి చేసారు. 1949 నుండి ధాన్యోత్పత్తి వృద్ధి అయింది. గోధుమ ఉత్పత్తిలో మాత్రము రష్యా ప్రపంచంలో ప్రథమస్థానము వహించింది. 1951 నాటికి పశుగ్రాసం, బంగాళాదుంపలు, గోధుమలు ఇరువది రెట్లు అభివృద్ధి చేశారు. ఇప్పుడు 60 రెట్లు వృద్ధి పొందింది. పంచదార మూడు వంతులు, ముడిప్రత్తి రెండు వంతులు పెరిగింది. 1960 నాటికి పల్లెలలోను, పట్టణాలలోను పశుగణాభివృద్ధి యిరువదిరెట్లు అభివృద్ధి చేయాలని ప్రభుత్వం సంకల్పించింది.

మాస్కోలోని చాలా ఇండ్లలో పిల్లిగాని, కుక్కగాని, పిట్ట గాని కన్పించుతుంది. జంతువులను పెంచడంలో ప్రేమగల పిల్లలు తాబేళ్ళనుగాని, ముళ్ళ పంద లను గాని పెంచుతారు. ఈ నగరం మొత్తంమీద పిల్లులు, పందులు, కుక్కలు పదిలక్షలకు పైగా

వుంటాయి. సోవియట్ రాజధాని నగరంలో ఈ చతుష్పాద జంతువుల, పక్షుల ఆరోగ్యాన్ని పశువైద్యులు, వారి సహాయకులు గల పెద్ద సిబ్బంది కాపాడుతుంది. మాస్కో నగరంలో పదునొకండు శాలలు, నగర శివార్లలో మూడున్ను వున్నాయి. చికిత్సయావత్తు ఉచితం.

పశువైద్య శాలలకు ఎక్సరే శాఖలూ, రోగనిదాన పరిశోధ నాలయాలు, ఆపరేషన్ గదులూ, ఫిసియోథెరపేటిక్ చికిత్సకు, తదితర చికిత్సలకూ గదులు వున్నాయి. మందులు పుచ్చుకొని పోయే వాటి శాఖలతోపాటు చాలా పశువైద్య శాలలు వున్నాయి. వీటిలో జబ్బుతో వున్న పశుపక్ష్యాదులకు చికిత్స చేస్తారు.

లెనిన్ జిల్లాలోని పాత పశువైద్యశాలకు ప్రక్కగా మరొక పశువైద్యశాలను స్థాపించారు. వ్యాధిగ్రస్థమయిన చతుష్పాద జంతువులకు ప్రశాంతిని యిచ్చేటందుకు చక్కని దడులు, ఎప్పుడూ చన్నీళ్లు, వేడినీళ్ళు అతిపరిశుభ్రంగా వుంటాయి. క్రాస్నో ఆర్మెయస్కాయాలో మాత్రం వ్యాధిగ్రస్త జంతువులకోసం ఒక అంబులెన్సు కేంద్రం వుంది. ఈ కేంద్రానికి పెద్ద జంతువులనూ రవాణా చేయడానికి ప్రత్యేక ఏర్పాట్లు గల మూత వేసి 20 కార్లు వుంటాయి.

ఉజెబకిస్థాన్, తాజికిస్థాను, కజకిస్థాను, తుర్కమెనిస్థాను, అజరు బైజాను ప్రాంతాలలో 40 కోట్ల 50 లక్షల ఎకరాల భూమిని దున్ను వారికి ఉచితంగా ఇచ్చారు. కార్మికులకు, కర్షకులకు ఆదాయము పెరిగింది. ప్రతి మనిషి 40 ఔన్సుల పాలు త్రాగుచున్నాడు. రైతుల ఆదాయం నూటికి 72 పాళ్ళు మించింది. ప్రస్తుతం 90 లక్షల 80 వేల ట్రాక్టర్లు, లక్షలకొలది పంట కోత యంత్రాలు వున్నాయి. ఇప్పుడు సూడాను గడ్డిని పెంచుచున్నారు. ప్రతి ఆవునకు 4 టన్నుల మేతను మేపుతారు. మూడు సంవత్సరాల కాలంలో ఆవు ఒక్కింటికి 1,150 కిలోగ్రాములనుంచి 2,332 కిలోగ్రాములు పాలు హెచ్చినాయి.

సాగులో లేని భూములను ట్రాక్టర్లు దున్నుతాయి. ట్రాక్టర్లతో లాగబడే కోత యంత్రాలు పంటను కోస్తాయి. శక్తివంతమైన

నీరు జల్లే యంత్రాలు కాయగూరల మొక్కలకు నీరు పోస్తాయి. కోత యంత్రాలు గడ్డిని కోసి నడుస్తూనే లారీలో వేస్తాయి. దుంపల కోత యంత్రం దుంపలను యేరుతుంది. దుంపలకున్న ఆకులను కోసి వేసి వాటిని వేరుగా తొట్టెలలో వేస్తుంది. పాలు తీసే యంత్రాలు విద్యుచ్ఛక్తితో పాలు తీస్తాయి. ఈరీతిగా రష్యా చరిత్ర వ్రాయాలంటే ఎన్నో ఘట్టాలు వున్నవి.

డెన్మార్కు పశు సంపద

డెన్మార్కు దేశం శీతోష్ణస్థితి చాలామంచి దగుటవల్ల వేసవి కాలంలో కూడా పచ్చికబయళ్ళు, అరణ్యాలు బంగారంవలె పచ్చగా మెరుస్తూ వుంటాయి. వేసవి కాలంలో కూడా సుకుమారమగు ఆవులు కూడ పచ్చిక బీళ్ళలో హాయిగా షికారుచేస్తూ వుంటాయి. డెన్మార్కులోని ప్రతిరైతు పాడిపరిశ్రమకు పాటుపడుతూ వుంటాడు. 1950 సం॥ లో డైరీఫారాలలో నున్న ఆవులు 50 లక్షల టన్నుల పాలను, 60 వేల పౌనుల వెన్నను, 1169 లక్షల టన్నుల జున్నును యితర దేశాలకు ఎగుమతి చేసింది. ఇంకను రెండవ ప్రపంచయుద్ధంలో సైనికులకు కావలసిన పాల పొడిని, జున్నును, వెన్నను సప్లయి చేసింది. యుద్ధసమయంలో చాలా ఆవులను సైనికుల మాంసం కొరకు వుపయోగించారు. ఇదివరటికంటే ఇపుడు పాల ఉత్పత్తిలో పరిశోధనలు జరిపి అన్ని దేశాలకంటె ఎక్కువ పేరు సంపాదించారు. చెడిపోయిన పాలను పిల్లలకు, రోగులకు యిచ్చిన క్షయ, అంటురోగాలు వస్తాయని పరిశోధించారు. క్షయవ్యాధి ఈ దేశంలోనే మొట్టమొదట ప్రారంభించగా పరిశోధనలు జరిపి అరికట్టారు. ప్రతిరోజూ స్కూలుపిల్లలకు, రోగులకు నీరు కలపని పాలను ఉచితంగా యిస్తారు. డెన్మార్కుపాలు అంటే సంపూర్ణమైన ఆహారమంటారు.

1870 సం॥ నుంచి సహకార సంఘాల ద్వారా ప్రజలకు పాలు సప్లయి చేస్తున్నారు. ఈ సహకార సంఘాల పద్ధతులను చూచి తదితర దేశాలవారు గూడ తమతమ ప్రాంతాలలో ఈ సంఘాలను ఏర్ప

రచి పాడి పరిశ్రమను అభివృద్ధి చేసారు. 1940 వ సం॥లో నూతన పద్ధతులతో ఎన్నోరకాల సహకార సంఘాలను ఏర్పాటు చేసారు. ఈ 20 వ శతాబ్దంలో పట్టణాలలో పాల ఫాక్టరీలను స్థాపించినారు. ఈ రోజున డెన్మార్కులో 2500 సహకారసంఘాలు, 354 ప్రయివేటు డెయిరీ ఫారాలు స్థాపించి పని చేయుచున్నారు. డెన్మార్కు దేశము లోని 40 పట్టణాలలోను 20 కోట్ల జనులున్నారు. ఈ పట్టణాల నుంచి కొన్ని లక్షల పాలసీసాలు, డబ్బాలు తదితర దేశాలకు ఎగుమతి చేస్తూవుంటారు. 1940 సం॥ నుంచి ఈ దేశాలలో పాడి పరిశ్రమ ఎక్కువగా అభివృద్ధి గాంచుట వల్ల చాలా భాగ్యవంత మైంది. 1941 సం॥ నుంచి డైరీఫారాలకు ప్రభుత్వం గ్రాంట్సు యీయడం మానివేసింది.

డెన్మార్కులోని పశువులకు క్షయవ్యాధి రాకుండా అరువది సంవత్సరాలు పరిశోధించి అరికట్టారు. 1952 సం॥ లో ఈ వ్యాధిని అరికట్టిన దేశాలలో మొదటిది డెన్మార్కు దేశము. డెన్మార్కు చూచుటకు చాలా మంది యాత్రికులు తదితర దేశాలనుంచి వస్తూ పోతూ వుంటారు. ఇతర దేశాల నుంచి పశువైద్యులు స్వయంగా విచ్చేసి డైరీ ఫారాలను, వాటిలో వుండే పశువులను చూస్తూ కొంత కాలము యిచ్చటనే యుంటారు.

ప్రసిద్ధమైన పశుజాతులు

రెడ్ డైరీ జాతి పశువులు జూట్‌లాండులో ఎక్కువఖరీదుకు దొరుకుతాయి. బ్లాకు వైట్ డేనిష్ డైరీ జాతికూడా జూట్‌లాండులోనే దొరుకుతాయి. షార్టారన్ జాతి పశువులు జూట్‌లాండు ఉత్తరదక్షిణ ప్రాంతాలలోను, జెర్సీజాతి మాత్రము డెన్మార్కులో నున్న ఆబో తులతో దాటించగా మంచి రకాల దూడలు పుట్టుచున్నవి. కాని వాటని మాంసముకొరకు వాడుతూ వుంటారు. ఎరుపు నలుపు రంగు, తెలుపురంగు గల ఆవులు పాలను ఎక్కువగా యిస్తాయి.

తమ దేశంలో పశు సంపదను అభివృద్ధి పరచడానికి పశుప్రద ర్శనాలను, పాల పోటీలను ఏర్పరచుతారు. చిన్న చిన్న ప్రాథమిక

పశుచికిత్సా కేంద్రాలు, గ్రామ రైతులకు ఉపయోగపడే పశుచికిత్స, పాడి పరిశ్రమ గ్రంథాలను ప్రకటించి ఉచితంగా ప్రభుత్వం పంచి పెట్టుతుంది. 1938 వ సం.లో గాలికుంటు రాకుండా టీకాలను కని పెట్టినారు. డచ్చి, జర్మనీ, దేశాలవారు డెన్మార్కు దేశపు పద్ధతివలె తమ పశువులకు గాలికుంటు రాకుండా టీకాలు వేసుకొనుట వలన ఎన్నో పశువులు బ్రతికినవట.

19 వ శతాబ్దమునుండి డెన్మార్కులో తయారయ్యే వెన్నను ప్యాకెట్టులలో నింపి యితర దేశాలకు ఎగుమతి చేసి ఎంతో ధనాన్ని సంపాదించారు. కోపన్ హేగ్‌లో 1687 మంది ప్రభుత్వోద్యోగులను షాపులలోను, మార్కెట్టులలోను పాలను అమ్మడానికి యేర్పాటు చేసారట. తమ పశువులకు జబ్బుగా నున్న పరిస్థితులలో వైద్యశాలకు రాని పక్షమున ప్రభుత్వ వెటరినరీ వారు అంబులెన్సు కారు యింటికి పంపుతారట. డెన్మార్కులోని ప్రతి గ్రామానికి పశు వైద్యుడు వారానికి ఒక పర్యాయం వెళ్ళి రైతులకు ప్రాథమిక పశు వైద్య చికిత్సలను బోధించుతూ వుంటారట.

స్వీడను పశు సంపద

ఈ దేశంలోని పశుజాతులు ఎక్కువగా కృత్రిమ గర్భోత్పత్తితో పుట్టినవే గాని స్వచ్ఛమయిన జాతులు లేవనియే చెప్పవచ్చును. హాలెండు దేశంలోని ఎద్దులను దిగుమతి చేసికొని తమ దేశపు ఆవులతో దాటించగా మంచి బలనుగల కోడెలు, ఆవులు పుట్టుటవల్ల పాలు ఇదివరకు కంటె జాస్తిగా యిస్తున్నాయి. కృత్రిమ గర్భోత్పత్తితో పుట్టిన జాతిపశువులను స్వీడిష్ ఫ్రీజియన్ జాతి పశువులు అని పిలుస్తారు. గతశతాబ్దంనుంచి హాలెండు దేశాన్నుంచి దిగుమతిచేసికొని పశు సంపదను పాడిపరిశ్రమను పెంపొందించుకొన్నారు.

1889 సం. లో కృత్రిమ గర్భోత్పత్తివల్ల కలిగిన ఆవులు డెన్మార్కు, నార్వే దేశపు ఆవులుయిచ్చే పాలతో సమానంగా యిచ్చేనని స్వీడన్ శాస్త్రజ్ఞులు తెలుపుతున్నారు. ఈరీతిగా వృద్ధి

చేసిన పాడిపరిశ్రమవల్ల వచ్చిన వెన్న, జున్నుపాలు తదితర దేశాలకు ఎగుమతిచేసి ఎంతోమంది ధనవంతులైనారు. స్వీడనులోని ప్రజలు పశువులను పాలకొరకు, మాంసముకొరకు పెంచుచున్నారు. రెండవ ప్రపంచయుద్ధంలో ఈదేశపు పశుసంపద నాశనమైంది. కానియిపుడు మరల పశుసంపద పాడిపరిశ్రమ వృద్ధిఅయింది. ఈప్రభుత్వంకూడ పశువైద్యశాశాలలను, పరిశోధనాలయాలను నిర్మించి వేలకొలది పశువైద్యులను తయారుచేసినది. ఈ ప్రభుత్వం ప్రతి ఎనిమిదివేల జనాభాకు ఒక పశువైద్యశాలను ఏర్పాటుచేసినది. పశుప్రదర్శనాలు ఏర్పరచి ఎన్నో బహుమతులు యిప్పటికీ యిస్తూవుంటారు. 1947 సం॥ లో స్వీడను ప్రదర్శనంలో పాలపోటీలలో స్వీడిష్ ఫ్రీజియన్ జాతిపశువులు 602 పౌనులు పాలు యిచ్చినాయి. 1946 లో పశు గ్రాసం ఎక్కువగా పండుటవల్ల పశువులుతిని బలిసి సంవత్సరమునకు 442 పౌనులు పాలుయిచ్చాయి. ఈజాతిఆవులు ఇరువది సంవత్సరాల వరకుబ్రతుకుతాయి. రోజుకు రెండుమూడుసార్లు యంత్రాలద్వారా పాలు పితుకుతారు. ఇప్పుడు ఈజాతిఆవులు 990పౌనులవరకు పాలు యిచ్చుచున్నవి.

చైనా పశు సంపద

చైనాదేశం కమ్యూనిస్టు దేశమయినప్పటికి వ్యవసాయాభి వృద్ధికి, పశుసంపదాభివృద్ధికి ఎంతో మహత్తరమైన కృషిచేసింది. కాని చైనాలో అంతర్యుద్ధంవల్ల వ్యవసాయం, పశుపోషణ మూలపడింది. ముఖ్యంగా పశుపోషణకు చాలా దెబ్బతగిలి పందులు, కోళ్లు, గొఱ్ఱెలు, పాడిపశువులు ఎన్నో చనిపోయాయి. మంచిజాతి పశువులను అమెరికావారికి, బ్రిటిష్‌వారికి యింకా యితరదేశాల వారికి అమ్మివేసి సాంప్రదాయంగల పశుసంపదను నాశనంచేసారు. అయినా యుద్ధం కలిగించిన అనావృష్టిని కొంతకాలానికి నివారించు కొన్నారు. యుద్ధానంతరము రెండవయుద్ధాని ముందున్న ధాన్యోత్పత్తి, గోధుమఉత్పత్తి, నూనెమొక్కలు, బంగాళాదుంపలు, అల్లం, పశుగ్రాసపు పంటలలో ముందంజ వేశారు. ధాన్యం, పశుసంద

మునుపటికంటే ఎన్నో రెట్లు వృద్ధిఅయింది. పాడి పరిశ్రమ కొరకు పాటుపడుచున్నారు. అంటురోగాలను అణచి పశుపెంపకాన్ని వృద్ధి పరుస్తున్నారు. వ్యవసాయంలో సాధించిన విజయాలు, పశుగణాభి వృద్ధికితోడ్పడింది. చాలాప్రాంతాలలోవరదలవల్ల పచ్చిక బీళ్ళలో పశువులు మేతమేయుటకు అనుకూల పరిస్థితులు లేనప్పటికి 1953 నుంచి 1954 వరకు మాంసముకొరకు, పాడిపశువులసంఖ్య, పందులు, కోళ్ళు, గొర్రెలు, మేకలు అభివృద్ధి కొరకు తమశక్తికొలది ఎంతో అభివృద్ధిపరచారు.

1940 సం॥లో గతాన్ని పోల్చిచూస్తే ప్రజలకు మాంసము, వెన్న, గ్రుడ్లు, పాలు, బట్టలు వగైరా నాలుగురెట్లు అభివృద్ధి చెంది నాయి. చైనా ఎక్కువ జనాభాగల దేశము అగుటవలన మాంసము, వెన్న, పాలు, వున్ని వగైరాలు తగినంత సప్లయికానందువల్లను, ఏటేటా జనాభాపెరుగుటవల్లను తగినంతగా చాలుటలేదు. అందుచేత చైనా ప్రభుత్వం రాబోవు అయిదు సంవత్సరాలలోగానే వ్యవసాయం ద్వారా, పశువులద్వారా మూలోత్పత్తి పదిరెట్లుఎక్కువగాజరగాలని నిర్ణయించింది. పశుసంబంధమైన వస్తువులు ఎక్కువచేయాలంటే పశు గ్రాసం వృద్ధిచేయాలి.

గత సంవత్సరాలతో పోల్చి చూస్తే 1955 లో చలి కాలపు పంటలు నాటబడ్డాయి. ఇంకను వసంతకాలం పంటలకోసం ఆకురాలే కాలంలో పెద్దప్రాంతాలలో దుక్కిదున్నబడింది. వేలకొలది వ్యవ సాయ యంత్రాలు, పశువైద్యశాలలు అదనంగా నిర్మించబడ్డాయి. ఈ రీతిగా అభివృద్ధి చెందిన అనుభవాన్ని విజ్ఞానశాస్త్ర విషయాలను ఎక్కువ ఆదరణలో పెట్టడం ద్వారా అధికంగా పండించటం మున్ముందు భవిష్యత్తులో వుంటుంది.

పెద్ద పెద్ద బీళ్ళు గతసంవత్సరం సేద్యంలోని తీసికొనిరాబడ్డాయి. బంజర్లు, బీళ్లు దుక్కి దున్నబడ్డాయి. 1955 సం॥ బడ్జెట్టులో వ్యవ

సాయాభివృద్ధికి ఎక్కువ ధనాన్ని మంజూరు చేశారు. చైనాలో పశు పోషణ వృద్ధి చెందటానికి బౌద్ధు లెక్కువగా వుండుటే కారణం. ఈ మతస్తులు మాంస భక్షకులు కారు. చైనా దేశంలో చాలామంది గోవును పూజిస్తారు. ప్రభుత్వం ప్రజలు తమ దేశాభివృద్ధికి ముందుంజ వేసినారనుటకు సందియము లేదు.

ప్రభుత్వంవారు పాడిపరిశ్రమ వృద్ధిచేయాలి, అంటురోగాలను అణచి వేయాలి. పశువులకు నియమిత ప్రకారం ఆహార పానీయాలు అనే విషయాలను చిన్న చిన్న కరపత్రాలు ప్రకటించి ఎల్లరకు పంచి పెడతారు. హుయాన్‌సాంగ్ చైనానుండి మన దేశానికి వచ్చినపుడు తిరిగి తన దేశం పోయినపుడు మన పశ్వ్యైద్య గ్రంథాలను అతను తీసికొనిపోయి చైనా భాషలోనికి తర్జుమా చేయించెను. నేటికి చైనా అన్ని విషయాలలోను మహత్తర దశ పొందుతూ యున్నదనుటకు ఎన్నో దృష్టాంతరాలు వున్నాయి.

పోలెండు పశు సంపద

పోలెండు చాలా చిన్న దేశము. రెండవ ప్రపంచ యుద్ధంలో ఈ దేశము చాలా దెబ్బ తిన్నది. జర్మనులు బాంబులు వేసి ముఖ్య పట్టణాలలో వున్న చక్కని గృహాలను ధ్వంసము చేశారు. ఇంకను పోలెండు అన్ని దేశాలకంటె వెనుకబడి యున్నదనే చెప్పాలి. వ్యావసాయం, పశుపోషణ చాలా దెబ్బ తిన్నది. ఎన్నో పశువులు అంటు రోగాలతో యుద్ధ సమయంలో చచ్చిపోయినాయి. యుద్ధము ముగిసిన తరువాత యిదివరటికంటె 77 రెట్లు అభివృద్ధి అయింది. యుద్ధానికి పూర్వంకంటె యిప్పుడు 36 వేలమంది ఇంజనీయర్లు వున్నారు. వ్యావసాయం, పశుపోషణ కళాలను, ట్రాక్టర్లను, యంత్రాలను ఏర్పరచి మానవులకు, పశువులకు అంటురోగాలు రాకుండా కాపాడి దేశ సౌభాగ్యానికి ప్రభుత్వ ప్రజలు ముందంజ వేశారు. యువకులకు, యువతులకు గ్రామసౌభాగ్యాన్ని ఎట్లు వృద్ధిచేయాలో అన్ని విషయాల లోను కళాశాలలలోను, పాఠశాలలలోను బోధించుచున్నాటు.

పంటల పోటీలు, పశు పెంపక పోటీలు, వ్యవసాయ, పశుప్రదర్శ నాలు, ఏర్పరచి యెక్కువగా పాటుపడ్డ వారికి బహుమతులు యిచ్చి సత్కరించుతున్నారు. రష్యా, పోలెండు దేశాల సన్నిహితాభి వృద్ధికి కానుకగా సోవియట్ ప్రజలు చక్కని పశు జాతులను, పోలెండులో చక్కని భవనాలను నిర్మించారు. పోలెండులోని వార్సాలో రష్యనులు చక్కని భవనాలను నిర్మించి పోలెండు వారికి కానుకగా యిచ్చారు. హిందూదేశం, పోలెండుల స్నేహాభివృద్ధి కొరకు మనదేశము చక్కని సాంప్రదాయం గల బొమ్మలను బహూక రించింది. పోలెండు వ్యవసాయానికి 49 వేల ట్రాక్టర్లను సంపాదించి 3500 మైళ్ళు సముద్రం దగ్గరగా వున్న బంజరు భూములను దున్ని అన్ని రకాల పంటలను పండించుతున్నారు. ఇంకను జకోస్లావేకియా, రష్యా దేశాలు పోలెండును అభివృద్ధి పరచుటలో ఎంతో సహాయం చేసినాయి.

స్విట్జర్లండు పశు సంపద

ఈ దేశంలోని బ్రౌన్ స్విస్ జాతి ప్రపంచంలోవున్న మంచి జాతు లలో ఇది కూడా ఒకటిగా పరిగణింప బడింది. క్రీ. పూ. 2000 సం॥ క్రిందట ఈ జాతి అడవి జాతిగా యెంచి మూర్ఖపశువులని పిలిచేవారు. వేయిసంవత్సరాలకు పూర్వమే ఈ జాతికి గురించి ప్రభుత్వం ప్రకటించిన గ్రంథాలలో వ్రాయబడింది. ఈ జాతి పశువులను ప్రపంచమున ప్రజలు తెలిసికొని తదితర దేశాలకుకూడ కావలెనని కోరారు. కాని ఇతర దేశాలకు తమ జాతిని పంపిన నశించుతుందన్న వుద్దేశ్యంతో ప్రభుత్వం ఎగుమతి చేయరాదని నిషేధించింది. ఇప్పుడు మాత్రం తమ దేశంలో ఈ జాతి ఎక్కువగా పెంపొందుటవల్ల కోరిన దేశాలకు పంపుతున్నారు. స్విట్జర్లండు కొండ ప్రాంతాలలో బాగుగా పెరుగుతున్నాయి. కొన్ని ప్రాంతాలలో శ్వైజర్ జాతి పశువులని పిలుస్తారు. బ్రీన్ జికకు దగ్గర, జ్యూరిచ్ కకుదగ్గర యీ బ్రౌన్ జాతి పశువులను పెంచే 62 ప్రభుత్వ కేంద్రా లున్నాయి. అందంలోను, పాలు నిచ్చుటలోను, మాంసానికి పనికివచ్చేది ఈ జాతియే యగుటవల్ల ఖరీదు జాస్తిగా వుంటుంది.

ఆలప్పు కొండల ప్రాంతమైన మిట్టిలాండున్ను, జూరాప్రాంతపుకొండలున్ను, సముద్రమట్టానికి 200 నుంచి 600 అడుగుల ఎత్తు వరకున్నాయి. మిగతా జిల్లాలలో నున్న కొండప్రాంతము 600 నుండి 2000 అడుగుల ఎత్తువరకు వుంటుంది. ఎంత ఎత్తున్నప్పటికి పశువులన్నీ ఈ కొండల మీదకు పోయి ప్రతిరోజు పచ్చికగడ్డి వగైరా మేసి తిరిగి సాయంకాలానికి ఇండ్లకు చేరుతాయి. వేసవి కాలంలో గడ్డి పెరుగు ప్రాంతము 1000 నుంచి 2800 అడుగుల ఎత్తునవుండే కొండలలో పెరుగుతుంది. ఈ కొండలు చూచుటకు రమణీయంగాను, ఇచ్చట పెరిగేగడ్డిలో విటమినులు, బలకరపదార్థాలు ఎక్కువగాను వుంటాయి. ఈ పశువులు యింత ఆరోగ్యంగాను, బలంగాను వుండటానికి కారణాలు ఏమనగా:- ఈ దేశ శీతోష్ణస్థితిగతులు పశువులకు అనుకూలంగా వుండుట వల్లను, కొండ ప్రాంతాలలో విశాలమగు ప్రదేశాలు పశువులు తిరగడానికి, చక్కనిగాలి పీల్చడానికి వీలుగావుండుట వల్లను, ఇచ్చట పెరిగే గడ్డిజాతులలో బలకరపదార్థాలు వుండుటవల్ల పశువులు మేసి రక్తవృద్ధికరంగా వుండుటవల్లను, ఎత్తయిన కొండలనుంచి మీదికి క్రిందికి తిరుగుటవల్ల పరిశ్రమకలిగి ఎక్కువగా ఆకలి కలుగుట వల్లను, ఈ రీతిగా పెంపొందే పశువులకు ఏరోగములు సోకనందున, పశువులు ఆరోగ్యములై బలిష్ఠంగా వుంటాయి.

ఈ జాతి ఎద్దులు 1000 కె. జి. బరువున్ను, ఆవు బరువు 600 కె. జి. బరువున్ను వుంటాయి. తల పొట్టిగాను, మెడ పొడవుగాను, రొమ్ము లోతుగాను పొదుగు చూచుటకు అందంగానూ, పిరుదులు వెడల్పుగాను, పిక్కలు బలంగా, లావుగాను, కొమ్ములు అంత పొడవుగా చిన్నవిగా లేకుండా మధ్యరకంగాను ఇంకను ఈ జాతి పశువులు గోధుమరంగుగా వుంటాయి.

ఈ పశువులు మాంసము కొరకు, పాలకొరకు, బండ్లులాగడానికి ఉపయోగ పడతాయి. పదిహేను సంవత్సరాలనుంచి 35 దేశాలు ఈ జాతిని దిగుమతి చేసికొన్నవి. 1920 నుంచి ఇటలీ, ఫ్రాన్సు, జర్మనీ, స్పెయిన్, రుమేనియా, అల్జీరియా, ఆఫ్రికా, కెనడా

యురాగ్వే మున్నగు దేశాలు దిగుమతి చేసికొన్నాయి. ఇంకను ఈ దేశంలో కూడా పశువైద్య కళాశాలలు డెయిరీఫారాలు స్థాపించి పశు సంపదను అభివృద్ధి పరుస్తున్నారు.

ఆస్ట్రేలియా పశు సంపద

ఆస్ట్రేలియా దేశాన్ని 1642 సం॥ లో కనుగొన్నారు. డచ్చివారు కేప్ యార్కు పెన్సిలా వరకు వచ్చారు. 1642 లోనే టాస్‌మన్ అను నతడు టాస్మేనియా, న్యూజిలాండు దేశాలను కనిపెట్టాడు. ఆస్ట్రేలియాలో పశువులకు గొఱ్ఱెలకు విశాలమైన పచ్చికబయళ్ళు వున్నాయి. అలెగ్జాండ్రియా దేశంలో పదివేల చదరపుమైళ్ళ విస్తీర్ణం గల ప్రదేశంలో ఎన్నో రకాల గొఱ్ఱెలను పశువులను ప్రభుత్వం పెంచుతూ వుంది. సౌత్ వేల్సులో అయిదు లక్షల రెండు వేల ఎకరాల పచ్చిక బీళ్ళలో ఒక లక్షా ఇరువదివేల గొఱ్ఱెలకు సరిపోయేగడ్డి పెరుగుతూ వుంది.

ఇంకను ఆస్ట్రేలియాలో నాలుగు వందల రకాల జంతువులు, ఏడు వందల రకాల పక్షులు వున్నాయని ప్రభుత్వ ప్రకటన. ఈ పక్షులు చూచుటకు అందంగా వుండి చెట్లు చిగిర్చే కాలములో చక్కని సంగీతం పాడి ప్రజలను ఆనందింప చేస్తాయట. లైర్ అను జాతి పక్షి పక్షు లన్నిటిలో చాల అందమైనదట.

ఆస్ట్రేలియాలో వ్యవసాయం చేయుట, బట్టలు తయారు చేయుట మున్నగు పరిశ్రమలలో యితర దేశాలతో సమానముగా ముందంజ వేసింది. ఇంకను గొఱ్ఱెలను వున్నికొరకు, మాంసముకొరకు, చర్మముకొరకు శాస్త్రసమ్మతంగా పెంచుతున్నారు. పశువుల వల్ల పాలు, పెరుగు, మాంసము, చర్మాలు, వెన్న, జున్ను, మీగడ ఉత్పత్తి పరిశ్రమాలయాలను ప్రభుత్వం ఎంతో వృద్ధిచేసింది. కాఫీ, కోకో, పశుసంపద అభివృద్ధి కొరకు సహకార సంఘాలేర్పరచి పాటు పడుతూవున్నారు. ఇతర దేశస్థులను తమ సోదరుల్లాగా చూచుకొనుచున్నారు. ఇతర దేశాల నుంచి ఎంతో మంది యువకులు విచ్చేసి

యిచ్చట వున్న విశ్వవిద్యాలయాల్లో చదువుకొనుచున్నారు. ఇంకను సహకార సంఘాలద్వారా ప్రజలకు స్వల్ప వడ్డీలతో అప్పులు యిచ్చి వ్యవసాయానికి, పశు సంపద అభివృద్ధికి ప్రభుత్వం తోడ్పడుతూ వుంది. పోలెండు, ఇంగ్లండు, ఫ్రెంచి, బల్గేరియా మున్నగు దేశాల ప్రజలు ఈ దేశంలో కొందరు స్థిరనివాస మేర్పరచుకొన్నారు.

ఇంకను దొమ్మ, గురక, గాలికుంటు, ప్లేగు రోగాలకు ప్రత్యేక టీకాలను తయారు చేసి అరికట్టి పశుసంపదను కాపాడి వ్యవసాయాన్ని అభివృద్ధి పరుస్తున్నారు. అమెరికా నుంచి జేబ్ జాతి మగ పశువులను దిగుమతి కొని తమ ఆవులమీదకు దాటించగా మాంసానికి పనికివచ్చే మంచి జాతి పశువులు పుట్టుచున్నాయి.

1960 సం.నకు ఆహార పదార్థాలు పది రెట్లు వృద్ధి కావాలని ప్రణాళికలు తయారుచేసారు. ఈ ప్రణాళికల వల్ల 120 కోట్ల పౌనులు ఆదాయం రాగలదని అంచనా వేసారు. గొడ్డు మాంసము కూడా 1960 నాటికి పదిరెట్లు అభివృద్ధి చెందాలను వుద్దేశ్యంతో మాంసాన్ని తయారు చేసే ఫ్యాక్టరీలను ఇదివరటికంటె ఎక్కువగా స్థాపించారు. 1951_53 లో 122 కోట్ల 80 లక్షల గ్యాలనుల పాలు తమ దేశపు పశువులు యిచ్చెనట. జున్ను వెన్న మీగడలను డబ్బాలలో పెట్టి ఎగుమతులు చేస్తూవుంటారు. ఇంకను 1960 సం.రానికి వరిధాన్యం, గోధుమలు, జంతు సంపద అభివృద్ధి చేయటానికి బంజరు భూములను, ప్రాజెక్టులను నిర్మించి వాటి సహాయంవల్ల వచ్చు నీటితో ఒక కోటి ముప్పది అయిదు లక్షల ఎకరాల భూమిని సాగుచేస్తున్నారు. ఈరీతిగా ప్రణాళికలు తయారు చేసి ఆస్ట్రేలియా దేశాన్ని ఇంకను ఎక్కువ అభివృద్ధికి తేవాలని సంకల్పించారు.

కెనడా పశుసంపద

ప్రపంచ యుద్ధంవలన కెనడా దేశం ఎంతో నష్టపడింది. ఈ యుద్ధాలవలన ఆహారపదార్థాలు పండక, తినుటకు మాంసము దొరకక చాలా బాధ పడ్డారు. 1940 సం.లో పంట పొలాలపై జర్మనులు

బాంబులు వేయుటవల్ల భూసారమంతా పాడై పోయింది. అట్టి సమయంలో బ్రిటిష్ వారు ఆహారానికి కావలసిన సామగ్రి నంతా ఉచితంగా సప్లయి చేశారు. యుద్ధాలు ముగిసిన మూడు సంవత్సరాలలో మరల ఈ దేశం ఎంతో అభివృద్ధి గాంచినది. ఏనుగులు, జడల బర్రెలు, ఒంటెలు, కుందేళ్ళు, పశువులు, గొర్రెలు, మేకలు, కోళ్ళు మొదలగు జంతు సంతతిని ఎన్నో విధాల పరిశోధించి అభివృద్ధి పరచారు. కెనడాలో ఈ రోజున వున్నంత జంతు సంపద యితర దేశాలలో ఎచ్చట లేదని ఆ దేశపువారు గర్వించుతూ వుంటారు. గత సంవత్సరం అంటారియా పట్టణములోని పశువులకు, పందులకు పెద్ద రోగము సోకి ఎన్నో వందలు చచ్చినాయి. 1950 సం.లో కుక్కలకు పిచ్చి ఎత్తి ఎన్నో చావగా వెంటనే పశు వైద్యశాఖవారు పరిశోధనలు చేసి టీకాలు వేసి రక్షించారు. కెనడాలోను, షికాగోలోను పశువులను, పందుల మాంసమును డబ్బాలలో పెట్టి ఇతర దేశాలకు ఎగుమతి చేసి యెంతో ధనాన్ని సంపాదించుతారు.

వ్యవసాయాన్ని వృద్ధిచేయడానికి ట్రాక్టర్లు, నూర్పిడి యంత్రాలను జంతువులకు మానవులకు ఉచిత వైద్యశాలలను ఎంతో వృద్ధి పరచారు. 1960 సం॥నాటికి ఆధునికయుగం ప్రకారం పాలు, వెన్న, జున్ను, గ్రుడ్లు, మాంసము, జంతు పోషణ, వ్యవసాయం మున్నగు ఉత్పత్తులను ఎక్కువ చేయాలని అంచనాలు వేసి పాటు పడుతున్నారు. కెనడాలోను, అమెరికాలోను ఒకేజాతి పశువులున్నాయి.

యుగోస్లోవియా పశుసంపద

యుగోస్లేవియా చాలా అందమైన పట్టణమేగాక చూడడానికి చాలా అందముగా వుంటుంది. చరిత్రలో మాత్రము వెనుకపడింది. ఇచ్చటిప్రజలు చాలా బీదవారేగాక అన్నివిషయాలలోను చాలా వెనుకబడియున్నారు. పరిశ్రమలా వృద్ధిపొందలేదు, రైతులా ఋణాలతో మునిగిపోయారు. రెండవ ప్రపంచయుద్ధంవల్ల ఈ దేశము ఎంతో దెబ్బతిన్నది. ఈ యుద్ధం ముగిసిన తరువాత మహత్తరమయిన

కృషిసలిపి పాడిపంటలను అభివృద్ధిచేసింది. అన్నివిషయాలలోను స్వాయంపోషకంగా కావలెనని కృషిచేస్తున్నారు. ఈ దేశపు జనసంఖ్య 18 మిలియన్లుమాత్రమే. ఇంగ్లాండుకంటే ఈదేశం పెద్దది. నూటికి 70 మంది వ్యవసాయం పశుసంపదమీద ఆధారపడియున్నారు. యుగోస్లేవియా అధ్యక్షుడు "మార్షల్‌టిటో" తనదేశానికి ఎంతో పాటుపడుతున్నాడు.

ఈదేశములో ఎక్కువగా పర్వతాలు వుండుటవల్ల వాటిమీద మొలచే పచ్చిగడ్డియే తమపశుసందకు ఆధారంగావుంది. ఇంకను అన్ని రకాల పాడిపంటలు రైతులు పండించి పశుగణాభివృద్ధిని పెంపొందించారు. ఇంకను గనులవల్ల, జంతుసంపదవల్ల మంచి ఆదాయం వస్తున్నది. యూరపుఖండములో యిదికూడ ఒక భాగ్యవంతమయినదేశం. అల్పయిన్ కొండలు ఈ దేశములో చూచుటకు ఎంతో అద్భుతంగా వుంటాయి. పంచవర్ష ప్రణాళిక మూలంగా యుగోస్లేవియా వ్యవసాయ దేశంగా మారిపోయింది. ఇప్పుడు 20 లక్షలమంది బీదప్రజలకు బంజరుభూములను పంచిపెట్టారు. ఈరైతులు తమకు వచ్చిన ఆదాయంలో కొంత సేవింగ్సుబ్యాంకులలో దాచుకొనుచున్నారు. ఇప్పుడు రైతులకు ఋణబాధలులేవు. ప్రతిరైతు పంచదార, బీటు, పొగాకు, ధాన్యము, ప్రత్తి, పండ్లు, మంచి ఉత్తమజాతి పశువులను సంపాదించుకొని సుఖజీవనం చేస్తున్నారు. 1950 వ సం॥లో ఎనిమిదివేల సహకార సంఘాలను స్థాపించి పాడిపంటలను అభివృద్ధి చేసారు. పాలు వెన్న, జున్ను, గ్రుడ్లు, మాంసము వారికి సరిపోగలిగినంత వుంచుకొని మిగిలినదానిని తదితరదేశాలకు ఎగుమతి చేస్తున్నారు. గతసంవత్సరం పంటలకు, పశువులకు, కోళ్ళకు అంటురోగాలువచ్చి చనిపోయినాయి. ప్రభుత్వం వెంటనే తమజంతువులకు చట్టాన్ని అమలుపరచి టీకాలు వేయించింది.

యుగోస్లేవియాలో మహత్తరకృషిని చూచి అప్పటిబర్మామంత్రి తాకిన్‌తిన్, ఇండోనీషియానుండి వచ్చినప్రతినిధులు, అమెరికాశాస్త్రజ్ఞుడు అయిన రాబర్టుహెల్‌వెట్ అనునతడు ఈ దేశకృషిని చూచి

ఎంతో ప్రశంసించారు. ఇంకను ఇటలీ, టర్కీ, గ్రీసు ప్రతినిధులు ఈ దేశ వ్యవసాయ, పశుపోషణ పద్ధతుల విషయాలను విపులంగా తెలిసికొని తమ దేశాలలోకూడా ఆచరణలో పెట్టారు.

1954 సం॥లో 1600 టన్నుల గోధుమలు, 25 లక్షల 2 వేల టన్నుల బార్లీ, 23 లక్షల 3 వేల టన్నుల ఓట్లు, 19 లక్షల 2 వేల టన్నుల ధాన్యం, 15 లక్షల 5 వేల టన్నుల పశుగ్రాసం పండించింది. అప్పటియుగోస్లేవియా అధ్యక్షుడు మన దేశాన్ని సందర్శించి విషయాలను గ్రహించి మా దేశం మాదిరిగా మీ దేశంకూడ అన్ని పరిశ్రమలలోను కృషిచేయుచున్నదని చెప్పెను. ఇంకను యుగోస్లేవియాలోకూడ పశువులకు ఉపయోగించే పెన్సిలిన్ తయారుచేయు ఫ్యాక్టరీలను స్థాపించారు. దేశసౌభాగ్యానికి వ్యవసాయం, పశుసంపద ఇదివరకటికంటె 30 రెట్లు ఈదేశం అభివృద్ధివరచింది. 1960 సం॥ నాటికి ప్రజలకు పనికివచ్చే అన్ని పరిశ్రమలను వృద్ధిచేయాలని ప్రభుత్వం సంకల్పించింది.

ఐస్‌లాండ్ పశుసంపద

ఈ దేశము ఎక్కువ మంచుతో కప్పబడి వుంటుంది. చలికూడా ఎక్కువే. కాని చూచుటకు ప్రకృతి రమణీయమయిన దృశ్యాలు వున్నాయి. ఇంకను చక్కని పచ్చికబయళ్ళు వుండటంవల్ల సంవత్సరం పొడవునా అచ్చటవున్న పశువులు ఆ గడ్డిని తిని మంచి బలము గలిగి పాలు ఎక్కువగా యిస్తాయి. ఐస్‌లాండు ముఖ్యపట్టణమగు "రిక్జనిక్"లో నలుబదివేలమంది జనులున్నారు. ఈపట్టణంలోని భవనాలు, పశువులకొట్టాలు చూచుటకు ముచ్చటగాను, పనితనముతోను నిర్మింపబడ్డాయి. ఈదేశంలో ఒకలక్ష పన్నెండువేల మంది జనులు ఎక్కువగా చేపలమీద, వ్యవసాయంమీద ఆధారపడియున్నారు. పశువైద్య శాఖాధికారులు మాత్రం కోళ్ళను, మాంసమును, ఆహారపదార్థాలను అభివృద్ధిచేయుటలో ఎక్కువగా తోడ్పడుతున్నారు. మాంసము మంచిదో కాదో ప్రతిరోజూ వైద్యులు పరీక్షించుతూ వుంటారు. ఈ దేశస్థులు కొండలకు దగ్గరగా కసాయి

శాలలను నిర్మించి, చంపినజంతువుల మాంసాన్ని డబ్బాలలో నిలువచేస్తారు. క్రిష్టమస్ పండుగ సందర్భాలకోసం సెప్టెంబరు నెలలో చక్కని మంచి బలముగల గొడ్డెలనుకోసి డబ్బాలలో నిలువచేస్తారు. అమెరికా గొడ్డెల మాంసంకంటె ఈదేశపు మాంసము అతిరుచిగా వుండుటవల్ల అమెరికాదేశస్తులు ఈమాంసపు డబ్బాలనే ఎక్కువగా వాడతారు.

ఐస్‌లాండు దేశంచుట్టు నీరు ఎక్కువగా వుండుటవల్ల వివిధ రకాల చేపలు దొరుకుటవల్ల వాటిని జాస్తిగా ఇచ్చటి ప్రజలు తింటారు. సాల్మన్ అను చేపమంచి రుచిగా వుండి 10 నుంచి 14 పౌనుం। బరువు వుంటుంది. ఇంకను ఈచేపలమాంసము ఎరుపురంగుగా వుంటుంది. ఈచేపల గుండెనుంచి మంచిరకం కాడ్‌లివర్ ఆయిల్‌ను తయారుచేస్తారు. యుద్ధాలలో సైనికులకు కావలసిన చేపలను డబ్బాలలోపెట్టి ఎగుమతి చేస్తూవుంటారు.

ప్రపంచ యుద్ధంవల్ల పాడిపరిశ్రమకు, పశుపోషణకు, కోళ్ళ, గొడ్డెల పరిశ్రమలకు గొప్ప దెబ్బతగిలింది. యుద్ధం ముగిసిన 3 సంవత్సరాలలోనే 24 రెట్ల జంతు సంపద వృద్ధి అయింది. ఈదేశములో పశువులకు గర్భ స్రావమను అంటు రోగముతో ఎల్లప్పుడు బాధ పడుతూ వుంటాయి. అమెరికాదేశ పశువైద్యులు ఈ దేశపు పశువైద్యులను అందరిని సమావేశ పరచి క్షయ, పొదుగు వాపు, గర్భస్రావం, గురక, దొమ్మ, జబ్బవాపు మున్నగు రోగాలను గూర్చి, కోళ్ళ అంటురోగాలను గూర్చి వివిధ విషయాల మీద చర్చించి కొన్ని ముఖ్యవిషయాలు బోధించారు. 1942 వ సం॥ లో అమెరికనుల ప్రోత్సాహంతో పశువైద్య కళాశాలలను, పాడి పరిశ్రమాలయాలను స్థాపించి ఎంతోపాటు పడ్డారు. ఇంకను పశు పరీక్ష, శరీర శాస్త్రం, రసాయన శాస్త్రం మున్నగు వాటిని గురించి ఎన్నో విషయాలు విద్యార్థులకు బోధించారు.

ఈ దేశంలోవుండే పందుల మాంసం రుచిగా వుండుటవల వీటి పరిశ్రమకు కూడా పాటుపడ్డారు. 1945 వ సంవత్సరంలో అంటు

రోగాలతో పందులు చచ్చుటవల్ల అమెరికానుంచి విమానాలలో టీకాల మందు తెప్పించి వేసారు. ఐస్‌లాండు, హాల్‌స్టైన్, గరెన్సీ, జెర్సీ, షార్టారన్ జాతి పశువులను ఇంగ్లండు నుండి తెప్పించుకొనుట వల్ల డైరీఫారాలలో ఈజాతులు పాలు ఎక్కువగా యిస్తున్నాయి. కుక్కలు మాత్రం గొఱ్ఱెలను కాచుటలో ఈ దేశంలో ముందంజ వేసాయి. అయితే వీటికి డిస్టెంపర్ అను అంటు వ్యాధి సోకి ఏటా మరణించుట వల్ల అమెరికా వారు ఈ రోగాన్ని అరికట్టారు. 1952 వ సం॥లో ఎనిమిది వందల నూతన కోళ్ళ శాలలను ఏర్పరచారు. ఈ రీతిగా ఆదేశస్థులు పాటుపడి దేశాన్ని ఎంతో వృద్ధిలోకి తెచ్చారు.

కాశ్మీర్ పశుసంపద

కాశ్మీర్ దేశం సౌందర్యానికి పుట్టినిల్లు. చిరకాలమునుంచి మనకు కాశ్మీరు దేశానికి దగ్గర సంబంధంవుంది. గౌతమబుద్ధుడు వారి శిష్యులు కాశ్మీరు దేశములో బౌద్ధమత ప్రచారంచేసారు. కాశ్మీర్ కొండ ప్రాంతాలలో భదర్వా, రామనగర్, యుధంపూర్ ముఖ్యమైన ప్రదేశాలు అయిదు వేల చదరపుమైళ్ళవిశాలం గలిగింది. కాశ్మీర్, జమ్మూ ప్రాంతాలలో ఆహారధాన్యాలు, పశుసంపద, గొఱ్ఱెల మేకల పెంపకం ఎక్కువగావుంది. కాశ్మీర్ అరణ్యప్రాంతాలలో చక్కని పచ్చిక పెరుగుటవల్ల అచ్చట పశువులు, గొఱ్ఱెలు చక్కగా బలిష్ఠంగా వుంటాయి. ఇంకను ఈ అరణ్యాలలో వున్న కలపమీాద ఎంతో ఆదాయం వస్తుంది. కాశ్మీరులోని ప్రజలు వ్యవసాయంమీాద, ఫలపుష్పాల మీాద జీవిస్తూ వుంటారు. పది లక్షల నలుబది వేల ఎకరాలలో ఒక లక్ష ముప్పది వేల ఎకరాల భూమిని మాత్రమే సాగుచేస్తున్నారు. ఆ ప్రాంతపు భూములు నీటిసౌకర్యాలు లేకపోవుటవల్ల 1950-1951 లో క్రిష్టతోవార్ దగ్గర కాలువను త్రవ్వి భూమిని యిపుడు సాగుచేయుట ప్రారంభించారు. సముద్రమట్టానికి ఈ కాలువ 65 వందల అడుగుల ఎత్తు వుంది. ఇంత పెద్ద కాలువ మన దేశము మొత్తంమీాదనే లేదట. ఇంకను ప్రపంచంలోకెల్లా ఈ కాలువ రెండవది అంటారు. మరల క్రొత్త ప్రాజెక్టును 65 లక్షల ఖర్చుతో అయిదు వేల యక

రాలను సాగుచేయ ప్రారంభించగా ఆహార పదార్థాలు, గడ్డి జాతులు ఎక్కువగా పెంపొందుటవల్ల అచట పశుగణాభివృద్ధికూడ చాలా పెంపొందింది.

పురాతన కాలంనుంచి గాడిష్‌జిల్లా పశు సంపదలో, గొర్రెల పెంపకములో అభివృద్ధి గాంచినది. ఇంకను సహకార సంఘాలద్వారా కాశ్మీరు గొర్రెల నుంచి ఉన్నితో తయారు చేసిన కంబళ్ళు, శాలువాలు, గొర్రెల చర్మాలు, ఇతర దేశాలకు ఎగుమతిచేసి ధనమును సంపాదించుతున్నారు. కాశ్మీరు జమ్మూ ప్రాంతాలలో గూర్జర జాతి వారున్నారు. వీరి భాష కాశ్మీర్ భాష కాదు. కాని వారు మహమ్మదీయులే. వీరు కొండల ప్రాంతపు లోయలలో నివసించుతూ, కొండ శిఖరాల దగ్గరగావుండే పచ్చిగడ్డిని తమ పశువులకు మేపుకుంటారు. వాటి నుంచి వచ్చే పాల ద్వారా వెన్న, మజ్జిగలు తయారుచేసి కొంటారు. ఈ జాతివారు కొండలకు రాజులు, అనగా కొండదొరలు అంటారు. వీరికి పశువులన్నా, గొర్రెలన్నా ఎంతో ప్రీతి. పాకిస్థాన్ కాశ్మీర్ యుద్ధాలవల్ల వీరి గొర్రెలను పాకిస్థాన్ దుండగీళ్ళు నాశనము చేశారు. వీరు ముఖ్యముగా పాలు, రొట్టె, తేనె, వెన్న ఎక్కువగా తింటారు. మన దేశం నుంచి కాశ్మీరు దేశానికి మంచి రోడ్లు మన ప్రభుత్వం వేసి మంచి ఉత్తమ జాతి పశువులను కొన్నిటిని ఖరీదు నకు పంపారు. ఈ గూర్జా పిల్లలకు, వారి జంతువులకు ఉచిత వైద్యం ప్రభుత్వం చేయించుచుంటుంది. ఇంకను ఈ దేశ చరిత్రను వర్ణించాలంటే ఎంతో వుంది.

జకోస్లావేకియా పశు సంపద

ఈ దేశములోని ప్రజ లందరు సోవియట్ యూనియన్ అన్నా, ఆ ప్రజలన్నా ఎంతో ప్రేమ. యువతులు, యువకులు గ్రామాలకు పోయి పాడిపరిశ్రమ, పశు సంపదకు కృషి చేయుటలో ఎంతో ముందంజ వేస్తున్నారు. వారు ప్రతి రోజు పొలాలకు పోయినపుడు కొన్ని వందల మందలతో పోయి దేశ సౌభాగ్యానికి కావలసిన కృషు లన్నిటిలోను విరివిగా పాల్గొనుచున్నారు. పాడి పరిశ్రమ కేంద్రాలలో

ఉచితంగా పశువుల మేపుట, పాలు తీయుట, ట్రాక్టర్ల దగ్గరకుపోయి, దుమ్ము వగైరాలను శుభ్రముగా కడిగి తుడుచుట, పండ్లతోటల వారికి తగిన సహాయం చేయుట మున్నగు పనులు, పాడి పరిశ్రమకు, వ్యవసాయాభివృద్ధికి, దేశాభివృద్ధికి యీ యువతీ యువకులు ఎంతో కృషి చేస్తున్నారు.

రెండవ ప్రపంచయుద్ధంలో జకోస్లావేకియాలోని వ్యవసాయానికి, పశు సంపదకు, ఎంతో దెబ్బ తగిలింది. ఈ యుద్ధంలో యువకులు ధైర్యసాహసాలతో పోరాడి రష్యా సహాయంతో జర్మనులను ఓడించారు. పెట్టుబడి విధానము, జమీందారీ విధానాన్ని, వారి అనుచరులను శిక్షింపచేసి వారి ధనాన్ని, భూములను లాగుకొని ప్రజలకు ఉచితంగా పంచి పెట్టారు. భూస్వాముల దగ్గరనుంచి కూడ భూములను లాగుకొని రైతులకు సమానంగా పంచి యిచ్చారు. పరిశ్రమలు, బ్యాంకులు, గనులు జాతీయం చేసారు. ఒకకోటి ముప్పది లక్షల ఎకరాలను పన్నెండు లక్షల ఏడు వేల కుటుంబాలకు పంచి యిచ్చారు. 1948 లో భూము లన్నిటిని బ్రిటిషు ప్రభుత్వం వశపరచుకొన్నపుడు భూస్వాములు తిరుగ బడగా ప్రభుత్వం అందరిని అణచి వైచి ఆ భూములను, ఫ్యాక్టరీలను రైతులకు, మధ్యతరగతి కుటుంబాల వారికి ఒక్కొక్క కుటుంబానికి మూడున్నర ఎకరాలు వంతున పంచి యిచ్చారు.

ఈ దేశం పరిశ్రమల దేశం కాదు. వ్యవసాయంమీద, పశు సంపద మీద ఆధారపడి యుంటారు. 25 కోట్ల 50 లక్షల ఎకరాల భూమిలో 19 కోట్ల 50 లక్షల ఎకరాలభూమి చాలా సారవంతమైంది. ఈ భూములను దున్ని ధాన్యాలు, బంగాళా దుంపలు, బియ్యం, నూనె మొక్కలు, పశుగ్రాసం, పొగాకు మున్నగు పంటలను పండిచుతారు.

1954 నుంచి ఈ దేశంలో ప్రతివారు విలువగల వస్త్రాలు, చెప్పులు, సిల్కులు, సిగరెట్లు వుపయోగిస్తున్నారు. ప్రతి గ్రామము లోను వైర్లెస్ సెట్లు వున్నవి. ప్రతి సహకార సంఘ సభ్యునకు 3½ ఎకరాలు, 4 ఆవులు, 10 గొఱ్ఱెలు, 20 పందులు, కొన్ని కోళ్ళు,

బాతులను ప్రభుత్వం భూస్వాముల దగ్గరనుండి లాగుకొన్నవాటిని ఈ రీతిగా పంచిపెట్టారు.

ఉత్తర బొహీమియాలో వున్న సహకార సంఘ సభ్యులు ఎక్కువ పంటలను, పశుగ్రాసాన్ని వృద్ధిచేయగావచ్చిన ఆదాయంలో చక్కని మోటారుకారులు కూడా కొనుక్కున్నారు. ప్రభుత్వం వారిని గౌరవించి 6 ఆవులను, పందులను, కోళ్ళను బహుమానంగా యిచ్చి "కృషిక్ వీర్" అను బహుమతులనుయిచ్చి ప్రోత్సహించింది. 1952 లో అయిదు వందల వ్యవసాయ పాఠశాలలు స్థాపించారు. 1954లో గ్రామాభివృద్ధికి, వ్యవసాయాభివృద్ధికి పశుసంపదాభివృద్ధికి 56కోట్ల 44 లక్షల 89 వేల పౌనులు ఖర్చుపెట్టి మహత్తర కృషిచేసింది. 1955 నాటికి 30 రెట్ల ధాన్యం, అధికంగా బంగాళా దుంపలు, నూనె మొక్కలు, పశుగ్రాసాన్ని వృద్ధిచేసారు. పశువులకు గాలికుంటురాగా యువతీ యువకులు తమ స్వంతసైకిళ్ళమీద గ్రామాలకుపోయి అంటు రోగాలనుండి కాపాడగా ప్రభుత్వంగుర్తించి వారికి బహుమతులు బిరుదులుయిచ్చి సత్కరించింది.

టిబెట్టు పశుసంపద

ప్రతి సంవత్సరము చాలా మంది యాత్రికులు టిబెట్టునకు పోతారు. మనదేశమునుంచి టిబెట్టునకు పోవుటకు చాలాదగ్గర దారులున్నాయి. టిబెట్టు ప్రజలకు పశువులన్న ఎంతో ప్రేమ. ఈ దేశ ప్రజలు బౌద్ధ మతస్థులగుట వల్ల నోరులేని పశువులను వధించక ఎంతో ప్రేమతో చూస్తారు. గ్రామాలలో కూడా బుద్ధదేవుని బోధనలు గోపూజ వాటి ప్రాముఖ్యతల గూర్చి బోధిస్తారు. ఏప్రియల్, డిశంబర్ నెలల్లో ఆ దేశము ప్రకృతి రామణీయకంగానూ, ఎంతో ఆనందకరంగా వుంటుంది. ఈ లలామాలో ఎక్కువ మంది వ్యవసాయాభివృద్ధికి, పశుసంపదాభివృద్ధికి పాటు పడుతూవున్నారు. వీరికి కూడా పశువుల వలన వ్యవసాయం వలన ఎంతో ఆదాయం కలుగుతూ వుంది.

లేహ లెక్క చూచుటకు శోభాయమానంగా మిరిమిట్లు గొల్పుతూ వుంటుది. ఈ ప్రాంతాలలో వున్న పచ్చికబీళ్ళలో మేసే పశువులు కూడాఎంతో బలకరంగాను ఆరోగ్యవంతంగాను వుంటాయి. లామాలు ప్రతిరోజు గ్రామాలకుపోయి "జంతువులను హింసిచరాదు, భూతదయ కలిగి యుండాలి, జంతువులను కరుణతో చూస్తూవుండాలి, దలైలామా మన మతగురువు గాన వారిబోధనలే మనకు ప్రాణ తుల్యాలు కాన ఎల్లరు ఆయన బోధనలకు లోబడి వుండాలి" అని ప్రచారం చేస్తారు.

చైనా దేశం ఈ టిబెట్టు దేశ పురోగమనానికి పాటుపడుచూ, ఉత్తమ జాతి పశువుల పంపుట, జంతువైద్యశాలలను, పశువైద్య కళాశాలలను గోసంరక్షణాలయాలను ఏర్పరచి ఎంతో సహాయం చేస్తున్నారు. అంటురోగాల నుంచి కూడా జంతువులను కాపాడు చున్నారు.

వియత్‌నాం పశుసంపద

ప్రపంచములోనున్న అన్ని దేశాలు ఈ దేశానికి స్వాతంత్ర్యం లభించిందని గుర్తించాయి. తొమ్మిది సంవత్సరాలపాటు జరిగిన యుద్ధంలో ఈ దేశమంతా నాశనమయింది. ఫ్రెంచి సామ్రాజ్య వాదులు వుత్తమజాతి పశువులను కాజేశారు. పశుసంపద నంతా పతనంచేశారు. ఫ్రెంచిబాంబర్ల దాడులవల్లే పంటపొలాలు ధ్వంసమై పశువులకు అంటురోగాలుసోకి చనిపోయాయి. ఈనాడు ఈ దేశంలో శాంతియుత నిర్మాణకృషి ముమ్మరంగా సాగుతోంది. సాధించబడ్డ విజయాలు సామాన్యమైనవికావు. దేశములోని రోడ్లలో నూటికి 80 వంతులు మరమ్మతు చేయబడినాయి. చైనా రష్యాదేశాల సహాయ ముతో వ్యవసాయం పశుసంపద వృద్ధిచెందింది. వియత్‌నాం రైతులు పెద్దపెద్ద ఇరిగేషనులు, గుంటలు, కాలువలు, పశువైద్యాలయాలు, మరుగుదొడ్లు, పశుగ్రాసం, బంజరుభూములసాగులు పునర్నిర్మించారు. ఇచ్చటకూడ భూస్వాములనుండి భూములు, వ్యవసాయపనిముట్లు, పశు వులు ప్రభుత్వం లాగుకొని ప్రజలకు ఉచితంగా పంచిపెట్టింది.

1954 నుంచి ఉత్తర వియత్‌నాంలోని నాలుగు రాష్ట్రాలలో 74 లక్షల జనాభాగల 270 గ్రామాలలో వ్యవసాయ సంస్కరణలు జరుపబడినాయి. 1008 గ్రామాలలో భూమిశిస్తు లేకుండా రైతులు పంటలు పండించుకొని పాడిపంటలను అభివృద్ధిపరచారు. 3 లక్షల 60 వేల ఎకరాల బంజరుభూములను సాగుచేసి వ్యవసాయపంటలు, పశుపోషణకు కావలసిన పశుగ్రాసాలు ఉత్పత్తిచేసారు. పాఠశాలలోని విద్యార్థులకు వ్యవసాయం, పశుపోషణ, ప్రాథమిక పశు చికిత్సను గూర్చిన విషయాలెన్నో బోధించుతూవున్నారు. చైనానుండి వచ్చిన అతిథులు, రష్యానుండి వచ్చిన ప్రతినిధివర్గం ఈ దేశీయులు చేసిన మహత్తర కృషినిగూర్చి ఎంతో ప్రశంసించారు. కిన్‌సార్ అనే రైతు మంచి ఉత్తమజాతి పశువులను మేపినందుకు ప్రభుత్వం "పశుసేవక్" అను బిరుదునుయిచ్చి సత్కరించింది.

ఫిన్లండు పశుసంపద

ఈ దేశపుపరిస్థితి చాలా చల్లదనంగా, మంచుతో, దట్టమైన అడవులతో నిండివుంటుంది. గల్ఫ్‌స్ట్రీమునది ఈదేశంగుండా ప్రవహించుతూవుంది. ఈ గల్ఫ్‌స్ట్రీము అనగా వేడినీటి ప్రవాహముగల నది. ఈ దేశంలోవున్న జనులు నూటికి 35 మంది పట్టణాలలో నివసిస్తూవున్నారు. ఈరోజున ఫిన్లండులో రైతులభార్యలే పశువులను పెంచుటలో పాడిపరిశ్రమలో ముందంజవేసారు. ప్రతిరైతుకు పాడికేంద్రము వుంటుంది. ఈ కేంద్రాలను స్త్రీలే చక్కగా నిర్వహిస్తారు. పొలాలలో పనిచేయడానికి కూలీలు కావలెనంటే స్త్రీలే ఎక్కువగా పనిచేస్తారు. రైతులంతా వేసవికాలంలో పొలాలలోను, శీతకాలంలో అడవులలోను పనిచేస్తారు. గుఱ్ఱాలు, కుక్కలు తమరైతులకు పొలాలకు ఆహారమును తీసికొనిపోతాయి. వీరికిపాడిపశువులంటే ఎంతో ప్రేమ. వాటిని తమ ప్రాణాలకంటె రైతులు జాగ్రత్తగా కాపాడుతారు. ఫిన్లండులో వుండే పాడిపశువులన్నియు ఉత్తమజాతిలో చేరినవే. ఈజాతిపశువుల గొప్పతనము, వాటి లక్షణాలనుగూర్చి ప్రభుత్వం పుస్తకాలద్వారా

ప్రకటించింది. పాడిపశువులను మాత్రం మాంసానికివాడరు. యంత్రాల ద్వారా పాలుతీస్తారు.

1953 లో ఒకలక్షా 20 వేల దుప్పలను అడవులలో వేటాడి వాటిమాంసమును ఎగుమతిచేసి ఎంతో ధనాన్ని సంపాదించారు. తేనెటీగల పరిశ్రమనుకూడ ఎంతో అభివృద్ధిపరచారు. 1954 సం॥లో ఫిన్లండు దేశము ఎనిమిదివేలటన్నుల పందిమాంసమును తదితరదేశాలకు ఎగుమతిచేసింది. ఇంకను మంచిరంగులను తయారుచేసి ఎగుమతి చేసింది. ఇంకను 1953 లో క్రొత్తగా 50 కసాయిశాలలను, 50 పాడి పరిశ్రమాలయాను స్థాపించారు. పది మిలియనుల టన్నుల జున్నును యితరదేశాలకు ఎగుమతిచేసారు.

30707 ఆవులను ప్రభుత్వం ఉత్తమజాతిగా ఎన్నుకొని వాటి లక్షణాలను గుర్తించి ప్రభుత్వం గ్రంథాల రూపంలో ప్రకటించింది. ఈ జాతి ఆవు 3398 పౌనుల పాలు సగటున యిచ్చింది. తెలికపిండి, కొబ్బరిపిండి, పాలు వృద్ధిఅయ్యే విటమినులు, మంచి పచ్చిగడ్డిజాతులు వేళలప్రకారం యిచ్చుటవల్లనే ఈజాతి పశువుల పాలకు కారణం. పశువులను మేపుటకుకన్న, వాటిపోషణ, అంటురోగాలు రాకుండా కాపాడి పశుసంపదను వృద్ధిపరచుట, పందుల పరిశ్రమ, కోళ్ళపరిశ్రమ, మేకల గొఱ్ఱెల పరిశ్రమ మున్నగువాటిని ఎంతో వృద్ధిపరచారు.

ఉత్తమ జాతి పశువులను వృద్ధిచేయ తలంచి ప్రభుత్వం 2900 పర్యాయములు తమ దేశములో వున్న పశువుల నన్నటిని సమావేశపరచి వాటి లక్షణాలను గుర్తించి అవి సాంప్రదాయము గలవని ప్రభుత్వ పుస్తకాలలో ప్రకటించారు. ఇప్పుడు సహకార సంఘాలలో ఆరు వందల ఎయిర్‌షైర్ జాతి ఆబోతులను, 2250 ఫిన్లండు ఆబోతులను ఉత్తమ జాతి పశువులుగా అభివృద్ధి పరుస్తున్నారు. 1947 లో కృత్రిమ గర్భోత్పత్తి విధానాన్ని అమలుపరచి పశువుల పెంపకాన్ని అభివృద్ధి చేసారు. ఇప్పుడు మాత్రం ఈకృత్రిమ గర్భం వల్ల పుట్టిన పశువులు ఎక్కువగా అభివృద్ధియగుట లేదు. డెన్మార్కు,

స్వీడను, ఫిన్లండు పాడిపరిశ్రమలో ఒకే పద్ధతిలో పాడిపరిశ్రమను నడుపుతున్నాయి. ప్రతి రైతుకు ఎనిమిది ఆవులు కనీసము వుంటాయి. వాటి పాలు త్రాగగా మిలిగిన వాటినుండి జున్ను వెన్నలను తయారు తయారుచేసి యితర దేశాలకు పంపుతూ వుంటారు. ఇంకను ప్రాథమిక పశువైద్య కేంద్రాలను, పాడిపరిశ్రమ కేంద్రాలను, ఎక్కువగా యేర్పాటు చేసి గ్రామాల అభివృద్ధికి పాడుపడుతున్నారు.

బర్మా పశు సంపద

బర్మా వ్యావసాయిక దేశము. ఈ దేశానికికూడ పశువులుచాలా అవసరం. ఎందుచేతనంటే ఈ దేశప్రజలు గుఱ్ఱాలతోను, ట్రాక్టర్లతోను భూములు దున్నుట లేదు. మన హిందూదేశమువలె పశువుల మీాద బర్మా ఆధారపడివుంది. బర్మా దేశస్థులు కూడ ఎక్కువగా బౌద్ధ మతాన్నే అవలంభించే వారగుటవల్ల పశువులను తమ కన్న బిడ్డలలాగా చూస్తూవుంటారు. బర్మా ముఖ్యపట్టణమగు రంగూనులో ఒక పశువైద్య కళాశాల వుంది. దీనిలో తర్ఫీదైన వైద్యులందరికి ప్రభుత్వం ఉద్యోగాలు యిచ్చి పశుగణాభివృద్ధికి తోడ్పడుతోంది. ప్రతి రోజు బౌద్ధమతస్థులు గ్రామాలకుపోయి "గోవులను పూజించాలి, గోవే తల్లి, గోవే తండ్రి. అరువది ఆరు పిండలు ఆవు చంటిలో ఉన్నాయి. అహింసా పరమోధర్మః" అని బోధిస్తూ వుంటారు.

బర్మా దేశం ఎక్కువగా ధాన్యాన్ని ఇతర దేశాలకు ఎగుమతి చేస్తుంది. బ్రిటిష్‌వారి పాలనలో వున్నపుడు బర్మాలోని ఉత్తమ జాతి పశువులను తమ దేశానికి తీసుకొనిపోయి పశుసంపదను నాశనంచేసి రనుటకు సందేహము లేదు. స్వాతంత్ర్యము సంపాదించిన తరువాత పశువైద్యశాఖవారు, వ్యవసాయశాఖవారు పశు సంపదను అభివృద్ధి పరచి వాటికివచ్చే వివిధ రకాల అంటురోగాలకు టీకాలు వేయుటకు ప్రతిరోజు పశువైద్య శాఖాధికారులు గ్రామాలకు పోయి అంటు రోగాలు సోకకుండా పశువుల కొట్టాలు ఎట్లు వుండాలో, పశుసంపదకు ఎట్లు కృషిచేయాలో, ప్రాథమిక పశు చికిత్సలలో రైతులు ఏ రీతిగా

పాల్గొనాలో మున్నగు విషయాలుమీద బర్మా భాషలో ఉపన్యాసాలు యిస్తూవుంటారు. బర్మాలోని పశుజాతు లన్నియు ఎక్కువగా భారత దేశాన్నుంచి, థాయిలాండు నుంచి దిగుమతిచేసుకొంటూ వుంటారు. ఈ జాతులను బండ్లు లాగుటలోను, భూమి దున్నుటలోను చక్కగా పని చేయించు చున్నారు.

రుమేనియా పశు సంపద

ఈ దేశపు వ్యవసాయము, పశుసంపద గ్రామాలలో అభివృద్ధి పరచుటకు ప్రభుత్వం ఎక్కువ కృషి సల్పుచు ప్రజల మన్ననలను పొందుతూ వుంది. బంజరు భూములను సాగుచేయుటవల్ల అయిదు లక్షల టన్నుల పశుగ్రాసాన్ని అదనంగా పండించారు. ఇందువల్ల పాడి వృద్ధి పొందింది. 1949 లో రుమేనియా వ్యవసాయములో స్వయం కృషితో పైకివచ్చింది. ప్రత్యేకంగా పదునైదు పెద్ద కళాశాలను స్థాపించి పశువైద్యం, వ్యవసాయాన్ని గూర్చి బోధించు తున్నారు. ఇంకను 65 వేసంగి పాఠశాలలను స్థాపించి పశువైద్య అధికారులు గ్రామాలలో అయిదు వేల మందిని ప్రాథమిక పశువైద్యులుగా తయారు చేసారు.

రుమేనియా ముఖ్యపట్టణమైన బుకారెస్టులో ఒక పశువైద్య పరిశోధనాలయం,పశువైద్యకళాశాలవుంది. పశు వైద్యులకుప్రాథమికశస్త్ర పరికరాలు, మందులు యిచ్చుతూ పశుసంపదకు తోడ్పడు తున్నారు. 1953 లో క్రొత్తగా 90 వేసంగి వ్యవసాయ పశువైద్య పాఠశాలలను నెలకొల్పి ఎక్కువగా యువకులకు, స్త్రీలకు శిక్షణ యిప్పించి గ్రామాల లోని పశుసంపదకు వుచిత చికిత్సలు ప్రభుత్వం చేయించుతూ వుంది. ఇతర దేశాలలోని పశువైద్య గ్రంథాలను తెప్పించి రుమేనియా భాషలోనికి తర్జుమా చేయించి ఉచితంగా గ్రామ పశువైద్యులకు బోధించుతున్నారు. గతమూడు సంవత్సరాలనుంచి సహకారసంఘాలు పాడిపరిశ్రమ, వ్యవసాయ అభివృద్ధికి పాటుపడు తున్నాయి. ప్రత్తి గింజలను పశువులకుపెట్టి మంచి విటమినులు గల పాలను తమ పశువులనుంచి సంపాదించు కుంటున్నారు.

ఇటలీ పశుసంపద

ఇటలీ దేశములోని పట్టణాలు చూచుటకు అందముగా వుంటాయి. డెన్మార్కు ప్రపంచములోకెల్ల పాలడబ్బాలను ఎగుమతి చేయడంలో ప్రసిద్ధి. ఇటలీ దేశమువారికి డెన్మార్కు పాడి పరిశ్రమ, పశుపోషణ ఏరీతిగా చేయవలెనో బోధించారు. 1954 లో నదులు, సముద్రాలు పొంగి అంటురోగాలు సంభవించుటవల్ల పశువులు తరిగి పోయాయి. అప్పుడు డెన్మార్కు ప్రభుత్వం ఇటలీవారికి తక్కువ వెలకు పాడి పశువులను, ఆబోతులనుఅమ్మినారు. డెన్మార్కు పశువులకు ఇటలీ శీతోష్ణస్థితి ఆహారపానీయాలు పడక డెన్మార్కులో యిచ్చుచున్న పాలుయిచ్చుటలేదని ప్రభుత్వం ప్రకటనలో వుంది. 1950 లో కూడ సముద్రాలు నదులు పొంగి వరదలవల్ల అంటురోగులు ప్రబలినాయి. పశుసంపద చాలావరకు నశించింది. రోము పట్టణసరిహద్దు ప్రాంతాలలోకూడా ఎన్నోపశువులు మరణించగా టీకాలనువేసి పశువులను ప్రభుత్వం కాపాడింది. 1953 లో ఇరువది పశుశాలల నిర్మించి కృత్రిమ గర్భోత్పత్తి విధానాలను అమలుపరచారు.

వీరు ఉత్తమజాతి పశువులను యితర దేశాలనుంచి దిగుమతి చేసికొన్నారు. ఇటలీలో మంచిపాలిచ్చు పశువుల సంఖ్య చాలా తక్కువ. పశువులను పాలకొరకు మాంసముకొరకు వాడుకొనుచున్నారు. ఇటలీలో పశువుల సంఖ్య తరిగిపోవుటవల్ల డెన్మార్కు దేశం చూచి భరించలేక రెండు దేశాల పరస్పరాభివృద్ధి కొరకు 50 ఉత్తమ జాతి పశువులను, పది ఉత్తమ జాతి ఆబోతులను ఎగుమతి చేసారు.

బెల్జియం పశు సంపద

బెల్జియం కాంగో చూడడానికి ప్రకృతి రమణీయంగా వుంటుంది. ఈ కాంగో చుట్టూ విశాలమగు పచ్చిక బయళ్ళు బంగారం వలె ధగధగ మెరుస్తూ వుంటాయి. ఇచ్చట వుండే అడవులను, కొండలను తప్పక ప్రతివారు చూడాలి. ఈ అరణ్యాలలో అందమైన పక్షులు,

బలము గల అడవి పశువులు వుండుటవల్ల ఒకే పర్యాయము చాలా మంది వేటగాండ్రు వచ్చి ఈ పశువులను వేటాడుతారు. ఎక్కువ మంది లేనిచో పశువులు వారిని చంపి వేస్తాయి. ఈ పశువులు చూచుటకు భయంకరంగాను, కొమ్ములు దుప్పికొమ్ములవలె పొడవుగాను వుంటాయి. ఇట్టి పశువులను పట్టి మచ్చిక చేసికొని క్రమేపి మామూలు పశువులలోకి తోలుతూ వుంటారు.

ఈ దేశంలో డాగోమిజాతి, లుగ్వారిట్, జహీమా, బోరైన్సు, డిమశేబా, సోంగా, కిసంతు, కివ్రూ, ఆలూరు, యారిండి అను పశు జాతులు వున్నాయి. ఉత్తమ జాతి పశువులను గుర్తించి వాటి లక్షణాలు, గుణాలు, ఫోటోల ద్వారా ప్రభుత్వం ఒక పుస్తకం ప్రకటించింది. ముఖ్యంగా వీరు పశువులను మాంసము కొరకు, పాల కొరకు ఉపయోగించుకొంటున్నారు.

ఇచ్చట కూడ క్షయ, పిచ్చి కుక్క కరచుట, అంటురోగాలు, పొదుగువాపు, దూడల జబ్బులు, కుక్కల గొర్రెల జబ్బులను పరీక్షించి తగిన చికిత్సలు, తగిన ఇంజెక్షన్లు చేస్తూ వుంటారు. ఈ దేశములో వున్న గెంట్ పశువైద్య కళాశాల ప్రసిద్ధికెక్కింది. ఈ కళాశాలలో అన్నిప్రాంతాల నుంచివచ్చి విద్యార్థులు విద్యను అభ్యసిస్తారు. ఇందులో రసాయనికశాస్త్రం, విజ్ఞానశాస్త్రం, శరీరశాస్త్రం, పాడి పరిశ్రమ, శస్త్రచికిత్సలు, రోగాలు, చికిత్సలు మున్నగువాటిని గురించి పరిశోధించిన విషయాలన్నీ విద్యార్థులకు చెప్పుతారు.

న్యూజిలాండు పశుసంపద

బ్రిటను, అమెరికా, యూరపు దేశాలకన్న న్యూజిలాండు వారు దూడలను పెంచుటలో మంచినేర్పరులు. న్యూజిలాండు ఆవులు కూడా ఇంగ్లండు, హాలెండు ఆవులతో సమానంగా పాలు యిస్తున్నాయి. ఇతర దేశాలలో సంవత్సరం పొడవునా ఆవులు ఈనుతూ వుంటాయి. ఈ దేశములో శీతోష్ణస్థితివల్ల, దేశముచుట్టు నీరువుండుట వల్ల, సముద్రపు గాలివల్ల ఆవులన్నియు ఒకేఋతువులో ఈనుతాయి.

ఈనిన దూడలను ఆరుమాసాలు జాగ్రత్తగా పెంచి తమవరి ప్రతి రోజు వచ్చిక బీళ్ళకుతోలుకొని పోతారు. ఇంకను దూడలు బలియుటకు లవణాలు, విటమినులు, చేపనూనెలు, తేలికగా జీర్ణమయ్యే ఆహార పదార్థాలు యిస్తారు. ఇంకను దూడలను ఏపూట కాపూట ఎక్కువతక్కువలు లేకుండా పాలుకుడుపుట, పరిశుభ్రభగా కడుగుట, తుడుచుట చేస్తూవుంటారు. ఇంకను వాటికి నిర్మించిన సుందర గోశాలలోనికి తోలుతారు. ఎప్పటికప్పుడు లోషను నీటితో కడిగి కొట్టాలను శుభ్రభము చేస్తారు. పనికిరాని దూడలను మాంసము కొరకు వుపయోగిస్తారు. దూడల పోషణను గూర్చి ప్రభుత్వం కర పత్రములు ప్రకటించి రైతులకు పంచి పెట్టుతారు. ఈ జాతి దూడలు రెండు సంవత్సరాలు రాగానే 700 నుంచి 720పౌనుల తూకము వుండునని ప్రభుత్వం తెలుపుతూ వుంది.

న్యూజిలాండులో క్షయ వ్యాధి మాత్రం జాస్తిగా వుంటుంది. ఈరోగాన్ని పరిశోధించి ఇంజెక్షన్ల ద్వారా రోగాన్ని అరికట్టారు. పాడి పరిశ్రమను గూర్చి ఎంతో శ్రద్ధ తీసుకోవడం వల్ల సంవత్సరానికి ఆరువేలటన్నుల జున్నును వెన్నను ఎగుమతి చేస్తున్నారు. ఈ దేశంలో 18 లక్షల 40 వేల ఆవులున్నాయని ప్రభుత్వంప్రకటించింది. పొదుగులకు మెత్తగా వుండేమందులను రాస్తారు. రాకూరు పరిశోధన శాలలో జెర్సీజాతి పశువులను పెంచు తున్నారు. ఈ దేశంలో పశు చికిత్సకు వలయు కళాశాలలు, ప్రాథమిక పశు చికిత్సాలయాలు స్థాపించి అవుసరమున్నపుడెల్ల గ్రామాలలో ప్రచారంచేస్తూ వుంటారు.

హంగేరీ పశుసంపద

ఈ దేశము చాలా చిన్నది. ఈ మధ్యనే రష్యావారు వశపరచుకొన్నారు. పది సంవత్సరాల నుంచి ఈ దేశం అన్ని విషయాలలోను ముందంజ వేసింది. పశువైద్యశాలలు, గోశాలలు, పందులు, కోళ్ళశాలలు, జంతు సంపదను ఎంతో అభివృద్ధి పరచింది. ఉత్తమ జాతి

పశువులకు ప్రత్యేకంగా సిమ్మెంటుతో ఆధునిక పద్ధతులలో పశువుల కొట్టాలు, వైద్యశాలలను ఏర్పాటు చేసారు. టిన్జ నదికి, హార్డుబేగి నదికి చక్కని ఆనకట్టలు కట్టి, పంట కాల్వలను త్రవ్వి, భూములను దున్ని ఎక్కువ పంటలను, పశుగ్రాసాలను పండిస్తున్నారు.

1950 సం॥లో ఈ దేశములోని ప్రజల జీవితంలో గొప్ప మార్పు వచ్చింది. 1953 లో గొర్రెలను, పందులను కాచుటకు కొంత ధనం హెచ్చించి కుక్కలను పెంచారు. తమ దేశంలోనున్న మూలికలతో అన్ని రకాల జంతువులకు చికిత్సలు చేసికొనుచున్నారు. వ్యవసాయ కళాశాలలు, పశువైద్య పాఠశాలలు, జంతు ధర్మ వైద్య శాలలను మునుపటికంటె ఎంతో అభివృద్ధిపరచారు. బాతులకు, కోళ్ళకు, పందులకు, కుక్కలకు వచ్చేరోగాలను పరిశోధనలుచేసి అరికట్టారు. ఇచ్చట చేపల పరిశ్రమ కూడా వుంది. ఒక్కొక్క చేప పది పౌనుల బరువు వుంటుంది. ఈ చేపలను యితర దేశాలకు ఎగుమతి చేస్తారు. ఈ దేశములో బేయడర్ అను యువతి ఆవులను, దూడలను పెంచుటలో మంచి నేర్పరితనం వుండుటవల్ల ప్రభుత్వం సన్మానించింది. ఈమె దగ్గరనున్న ఆవు నాలుగువేల లీటర్లపాలు యిచ్చినదట. ఒకే పర్యాయం ఒక ఆవునకు నాలుగు దూడలుపుట్టి యిప్పటికీ బాగున్నవట. భూములను ట్రాక్టర్లతోను, గుఱ్ఱాలతోనూ దున్నెదరు. ఇంకను అడవులలోని చెట్ల ఉపయోగాలను పరిశోధించి ఇంకా ఎక్కువ అరణ్యాలు పెంపొందుటకు క్రొత్తఅడవులు ఏర్పాటు చేయుచున్నారు. కొన్ని వేల ఎకరాలలో ఓట్లు, బార్లీ, రై, గోధుమ, వరిధాన్యాలు, కూరగాయలు, పొగాకు వగైరా పండించుతారు.

ఫ్రెంచి పశుసంపద

కాల్ రాబర్టు కాలంలో పశు సంపద, వ్యవసాయం వృద్ధి చెందింది. కాని 14వ లూయీ వచ్చినతర్వాత పశుసంపద నాశనమయింది. ఈతను తనదృష్టినంతా యుద్ధాలలో నింపుతూ పాడిపంటల అభివృద్ధికి పాటుపడలేదు. మంచివుత్తమ జాతిపశువులను మాంసము

కొరకు సైనికులకు పంపిస్తూవుండేవాడు. ఈతని మూలంగానే ఫ్రాన్సు దేశమంతా క్షీణించుటవల్ల పశుసంపద వృద్ధికాలేదు.

ఫ్రెంచి విప్లవమునకు కారణము ప్రజలకు తిండీ బట్ట దొరకక పోవుటవల్ల, జమీందార్లు మధ్యమ తరగతి వారినుండి మంచి జాతి పశువులను తీసుకొనుటవల్లను పాడి పరిశ్రమకు మంచి దెబ్బ తగిలింది. ఇందుచేత ప్రజలు ప్రభుత్వంపై దాడిచేయవలసి వచ్చింది. ఇంకను లూయీ కాలంలో పశువులకు అంటురోగాలు ప్రబలంకాగా పశు వైద్యులు లంచాలు మరగి రైతులను పీల్చి పిప్పి చేసారు. 1793 లో రాజును ఉరి తీసి ప్రజాప్రభుత్వాన్ని ఏర్పరచుకొన్నారు.

ఫ్రెంచి నాయకుడును, దుస్తులు లేని ప్రభుత్వోద్యోగి అయిన నెపోలియన్ చక్రవర్తి అధికారానికి రాగానే పాడిపంటలకు పాటుపడి పాడిపరిశ్రమ కేంద్రాలు, జంతు చికిత్సాలయాలు నిర్మించాడు. ఇతనికి గుఱ్ఱాలన్నా, పాడి పశువులన్నా, కుక్కలన్నా మంచి ప్రేమ. నెపోలియన్ దెబ్బకు తట్టుకోలేక పశువైద్యశాఖావారు పశు సంపద కొరకు ఎంతో పాటుపడ్డారు. నెపోలియన్‌కు గుఱ్ఱపు స్వారియన్నా ఎంతో సర్దా. నెపోలియన్ దృష్టి ఎల్లప్పుడు యుద్ధాలలో మునిగి వుండేది. అతను పశు సంపద కొరకు ఎంత పాటు పడెనో అంత నాశనకారుడైనాడు. యుద్ధాలతో మునిగిపోయిన తరువాత పశు సంపద అంతా అంటురోగాలతో నాశనమైంది. పశువైద్యులు శ్రద్ధగా చూడ లేదు. ఈ ఆధునిక యుగంలో పశు సంపద వృద్ధి అయింది. బంజరు భూములను సాగుచేసి పశుగ్రాసం పండించుతున్నారు. తమకు మిగులుగా వున్న 50 వేల టన్నుల గ్రాసాన్ని తదితర దేశాలకు ఎగుమతి చేసారు. 1952 లో 54 లక్షల 40 వేల గుఱ్ఱాలు, 88 లక్షల పందులు, 16 మిలియనుల పశువులు, 99 లక్షల కోళ్ళు, 12 మిలియనుల గొఱ్ఱెలు వున్నట్లు ప్రభుత్వం ప్రకటించింది. వీరు గుఱ్ఱాలను స్పెయిన్, అమెరికా దేశాలకు ఎగుమతి చేస్తారు.

డచ్చి పశు సంపద

డచ్చివారు నివసించే ప్రాంతాన్ని నెదర్లాండ్సని పిలుస్తారు. ఈ దేశంలో పాలు యిచ్చే ఆవులు ఒకకోటి రెండు లక్షల ఏబది వేలు. దూడలు, ఆబోతులు కలసి 12 లక్షలు గలవని వ్యవసాయ శాఖ తెల్పినది. మాంసానికి పనికి వచ్చే పశువులు నదుల దగ్గర, ముఖ్య కేంద్రాలలో ప్రభుత్వ సహాయంతో పెంచబడుతూ వున్నాయి. హేగ్, ఆమ్స్టర్‌డాం ప్రాంతాన చక్కని పచ్చిక బీళ్ళు వున్నవి. అందులో నలుపు, తెలుపు మచ్చలు గల ఆవులు పెంచబడి మంచి పాలను ఇచ్చు చున్నవి. 1953 లో పాలపొడి వెన్న జున్ను తయారుచేయు ఫ్యాక్టరీలను ఆరువందలను నెలకొల్పిరి. హాలెండులోని పాడిపశువులు సంవత్సరానికి 6.8 మిలియన్లు టన్నుల పాలిచ్చుట వలన గత సంవత్సరం 75% ఆదాయం వచ్చింది. పనికిరాని ఆవులను గోవులను మాంసమునకు ఉపయోగించుచున్నారు. పశువులకు కావలసిన ఆహారము 75% పచ్చిక బీళ్ళ నుంచి లభిస్తున్నది. చాలా శతాబ్దముల నుంచి డచ్చివారు తమ గృహాలలోని స్త్రీలే పాడి పశువులను పోషించుతూ తామే హిందూదేశ పద్ధతిగా పాలు తీస్తారు. 25 సంవత్సరాల నుంచిపచ్చిక బీళ్ళనుపరిశోధించి ఆ గడ్డిలో మంచి విటమిన్లు, పాలను అభివృద్ధిచేసే గుణాలు వున్నవని తెలిసికొన్నారు. తమపశువులకు సరిపోను మిగిలిన 80 వేలటన్నులు పశుగ్రాసాన్ని యితర దేశాలకు ఎగుమతి చేయుచున్నారు.

హాలెండులోని ఆవులు సంవత్సరానికి 3800 పౌనుల పాలుయిస్తున్నాయి. ఆవులవల్ల ఒక్కొక్క దానినించి 3.65% వెన్నవచ్చుచున్నది. డచ్చివారు భూములను గుర్రాలతోను, ట్రాక్టర్లతోను దున్నుచున్నారు. తమదేశంలోని గుర్రాలను ఇటలీ, బెల్జియం, అమెరికా, స్విట్జర్లాండు మొదలగు దేశాలకు ఎగుమతి చేస్తూ వుంటారు. తమపశువులను ఫ్రాన్సు, జర్మనీ, బ్రిటన్, బెల్జియం, స్వీడన్, లగ్జెంబర్గు, గ్రీసు, ఈజిప్టు, మొరాకో, బ్రెజిల్, చీనా, అర్జంటైనా, అమెరికా, దక్షిణాఫ్రికా, ఇజ్రాయిల్ దేశాలకు ఎగుమతి చేస్తారు.

సహకార సంఘాలద్వారా ఉత్తమజాతి ఆవులను పెంచుతారు. ప్రభుత్వం పశువైద్య కళాశాలల నేర్పరచి పాడిపరిశ్రమ, పాడిపశువుల పోషణ, శరీర శాస్త్రం, చికిత్సలు, అంటురోగాలకు టీకాలు, శస్త్ర చికిత్సలు మున్నగు వాటిలో పశువైద్యులకు తర్ఫీదు యిస్తున్నారు. గోవుల యజమానులకు మంచి బహుమతులు యిచ్చి జాతిని పెంపొందింప జేస్తున్నారు. డచ్చి దేశం పాడిపరిశ్రమకు, పశు పోషణకు పుట్టినిల్లు అని చెప్పవచ్చును.

మంగోలియా పశు సంపద

ఈ దేశాభివృద్ధికి ప్రణాళికలలో గ్రామీణ సౌకర్యాలు, వ్యవసాయాభివృద్ధి, పశుపోషణ, పశుగ్రాసం, పాడిపరిశ్రమ మున్నగు విషయాలను అన్నిటిని జేర్చిఅమలుజరుపు తున్నారు. పశుపోష పద్ధతులను గ్రామంలోని ప్రజలకు బోధించడానికి విద్యార్థులు కృషి చేస్తున్నారు. మంగోలియా పశువైద్య కళాశాలలో పశువులు, గుఱ్ఱాలు, గొఱ్ఱెలు, ఒంటెలు, పాడి పశువులు మున్నగు వాటిని అభివృద్ధి పరుస్తున్నారు.

ఆస్ట్రియా పశు సంపద

ఈ దేశంలో కుక్కలు, గొఱ్ఱెలు, గుఱ్ఱాలు, మేకలు, పశువులను పెంచుటలో మంచి నేర్పరులు వున్నారు. కుక్కలమీద వున్నంత మక్కువ తదితర జంతువులమీద అంతగా కన్పట్టదు. ప్రతిపట్టణము యందు కొన్నియిండ్లముందర గేటుకు బోర్డుతగిలిస్తారు."పరధ్యానంగా ఈ బోర్డును చూడకుండ ఎవరైనా మాయింట్లోకి వస్తే కుక్కలు కరుస్తాయి. తరువాత మీయిష్టం." మంచిజాతికుక్కలను పెంచుతారు. అవి బజారులో నడుస్తూవుంటె గొప్పరాజఠీవిగా పోతూవుంటే ఎల్లరు హడలిపోతారు. ఈ కుక్కలవల్ల బాధపడేవారిలో పోస్టు బంట్రోతు ఒకడు. ఆస్ట్రియా ముఖ్యపట్టణమైన వియన్నాలో ఒక పోస్టుమన్ మీదకు వస్తున్న వేటకుక్కను తన చేతికర్రతో కొట్టి గాయపరచగా, ఆతనిపై కుక్క యజమాని కేసు పెట్టగా పోస్టు బంట్రోతుకు జుల్మానా

విధించారట. ఇంతవరకు పోయిన సంవత్సరము 620 మంది పోస్టు జవానులను కరవగా డాక్టర్లకు గిరాకి అయిందట. ఈ శునకాలను మంచి చేసుకోవడానికి పోస్టు జవానులు ఒక ప్రణాళిక వన్నారట. దేవుడైనా సరే లంచమిస్తేగాని లొంగడన్నట్లుగా శునకాలకు తీపిమిఠాయి, మాంసపు బిస్కట్లు పెట్టి వాటిని బుజ్జగించి లోపలకు పోతూవుంటే యాజమాని, తదితరులు నవ్వుతూ వుంటారు. కాని ఈ కుక్కల వలన యజమానులకు ఎంతో ఉపయోగముగా వుంది. వియాన్నా ప్రాంతాలలో పోయిన సంవత్సరం నేరాలకు అరెస్టయిన వారిలో నూటికి 80 మంది కుక్కలవల్లనే పట్టుబడినారని ఆస్ట్రియా వార్తా సంస్థవారు ప్రకటించిన కరపత్రంలో వుంది.

అల్బేనియా పశు సంపద

ఈ దేశపు ప్రజలు సమిష్టి వ్యవసాయ క్షేత్రాలలో సభ్యులుగా చేరి పాడిపంటలను అభివృద్ధి పరుస్తున్నారు. వీరు ఎక్కువగా గోధుమ పంట, మొక్కజొన్న పంట పండిస్తున్నారు. ఇప్పుడు ప్రతిసమిష్టి వ్యవ క్షేత్రంలోను 13690 కోళ్లకు తక్కువలేకుండావున్నాయి. ఈక్షేత్రాలలో గ్రామరైతులకు వారి బిడ్డలకు, స్త్రీలకు, ప్రాథమికోపాధ్యాయులకు కోళ్ల పెంపకము, వాటి రోగనిర్మూలనాలనుగూర్చి బోధించుతూ వుంటారు. చిత్రికపొట్టులో అమర్చబడిన కోడిగ్రుడ్లు ప్రతిరోజు నగరాలకు పంపబడతాయి.

పెద్దకిటికీలు, విద్యుత్ సౌకర్యాలు, గాలివచ్చేటట్లుగా కోళ్ళకు శాలలు నిర్మిస్తారు. గ్రుడ్లను తక్కువవెలకు అమ్ముచూ అదనంగా 9 లక్షల టన్నుల గ్రుడ్లను తదితర దేశాలకు ఎగుమతిచేస్తారు. విద్యుత్ సహాయంతో పాలకేంద్రాలలో పాలు పితుకుతున్నారు. గొఱ్ఱెల పెంపకశాలలలో నడిచేకత్తెరలతో ఉన్నిని తీస్తున్నారు. ఇంకను పాల వుత్పత్తి గొఱ్ఱెలను పెంచుమార్గాలు బోధిస్తూవుంటారు.

ఉత్తరకొరియా పశుసంపద

ఉత్తర కొరియా రాజధానియగు "ప్యాంగ్‌యాంగ్" లో బ్రహ్మాండమైన ప్రదర్శనం జరిగింది. దూరపు ప్రాంతాలనుంచి కూడా విచ్చేసి ఈ ప్రదర్శనాన్నిచూచి ఆశ్చర్యపోయారు. ఈ ప్రదర్శనంలో కుక్కలు, గుఱ్ఱములు, కోళ్ళు, మేకలు, పశువులు, గొర్రెలు, పందులు, బాతులు ఆరువేలుదాకా పాల్గొన్నాయి. ఉత్తరకొరియా అప్పటి ప్రధాని "కంయూర్‌సన్" ఈ ప్రదర్శానాన్ని ప్రారంభించారు. మన పశువులవలె వీటికి మూపురాలు వుంటాయి. ఈ మధ్య ప్యాంగ్ యాంగ్‌లో క్షీర కేంద్ర నిపుణులు సమావేశమై పాల వుత్పత్తి, పశు పోషణలనుగూర్చి చర్చించారు.

ఐర్లండు పశుసంపద

ఈ దేశంలో పాడిపశువులు ఎక్కువగా వున్నవి. గ్రామాలు అభివృద్ధిచేయుటకు వంద కీలక గ్రామకేంద్రాలను ఏర్పాటుచేసారు. కృత్రిమ గర్భోత్పత్తిచే పుట్టిన పశువులను మాంసంకొరకు ఏర్పాటు చేసారు. పశువుల ఖామందులు అభివృద్ధిచెందిన పశుసంతతిని జాగ్రత్తగా మేపుటకు తగిన పశుగ్రాసపు బీళ్ళను ఏర్పాటు చేసారు. వీరు పందులను పోషించుటలో బహు నేర్పరులు.

ఐర్లండు బ్రిటిష్‌దీవులలో ఒక భాగము. ఆంగ్లేయభాష మాట్లాడుతారు. ఇచ్చటి పశుజాతులకు మూపురాలు వుండవు. ఇచట పాడిపశువులు సంవత్సరానికి 3500 కిలోగ్రాముల పాలు యిస్తున్నాయి. ఈనాడు శక్తివంతమైన పరిశ్రమలు, వ్యవసాయ పనిముట్లు, ట్రాక్టర్లు, క్షీరోత్పత్తిశాలలు అభివృద్ధిపరచారు. 1953లో అదనంగా 6 కోట్ల 20 లక్షల టన్నుల ధాన్యము, అదనంగా పశు గ్రాసం, గోధుమగడ్డి ఉత్పత్తిచేసారు.

ఉత్తర నార్తంబర్ అండీజాతి

ఈ దేశంలోని చిల్లింగ్‌హామ్ పార్కులో నివసించే పశువులు చాలా ప్రసిద్ధికెక్కినాయి. 13 వ శతాబ్దంలో పశువు లన్నింటిని

బయటకు పోకుండా ఈ పార్కులోనే వుంచారట. ఈపార్కు 600 ఎకరాల విస్తీర్ణము. ఇవి అడవి ఎద్దులతాలూకూ సంతానమనీ, ఈ ఎద్దులు చరిత్రకందని కాలంలో బ్రిటనులో తిరుగుతూ వుండేవని నమ్మబడుతోంది.

ఈ గొడ్లు భయంకరమైనవి. ఇవి చాలా పోకిరిగా వుండుటవల్ల వీటిదగ్గరకు పోవుటకు ఎవ్వరూ సాహసించరు. ఈమందను పాలించేది "కింగ్ బుల్" అనే ఎద్దు. అది శత్రువులతో పోరాడగలిగినంత కాలం తనరాజరికాన్ని వెలుగిస్తూనే వుంటుంది. దూడల్ని లెక్కించుకోవడం దారితప్పినవాటిని వెదకడం, మందలో శాంతిని కాపాడటం యీ ఎద్దు బాధ్యత.

గొడ్లు అన్నియు బెదరి పారిపోవడం ప్రారంభిస్తే, యీ ఎద్దు మాత్రము చివరవరకు వుండి, రాబోయే ప్రమాదాన్ని ఎదుర్కొనే వరకు సిద్ధంగా వుంటుంది. మరొక ఎద్దుతో పోట్లాటవచ్చి ఓడిపోతే, తాత్కాలికంగా మందనుంచి వెలివేయబడుతుంది.

1947 సం॥ చలికాలంలో జబ్బుచేసి 30 పశువులకుకాను 13 మాత్రమే జీవించగలిగినాయి. బ్రతికినవికూడా చలిదెబ్బకు తట్టుకోలేక సంవత్సరంన్నర కాలం కదలకుండా నీరసంగావున్నాయి. ఈ జాతి నశించి పోతుందనే భయం శాస్త్రజ్ఞులకు కలిగింది. 700 సం॥ల పాటు పెరగ గలిగినజాతి నాలుగు ఆవులమీద, ఒకఎద్దుమీదా జాతి ఉద్ధరణ బాధ్యత తల్లి మోపవలసి వచ్చింది. కొన్ని ముసలితనంవల్ల చచ్చినప్పటికీ బ్రతికినవి మాత్రము వయసువారీగా వుండడం ఆశాజనకం. ఎనిమిది సంవత్సరాలుగా ఒకే "కింగ్ బుల్" కూడా పాలిస్తూనే వుంది. వీటికి మానవులపొత్తూ ఏమాత్రము గిట్టదు. దూడను ఎవరైనా తాకినట్లయితే మందంతా కలిసి వానిని చంపి వేస్తాయి. 1947 చలికాలంలో బైటనుంచి పంపిన పచ్చిగడ్డిని కూడా యివి తాకలేదు.

వీటి దగ్గరనుంచి వివరాలు పరిశీలిద్దామంటే అవకాశమే వుండదు. దూడల్ని కనేటప్పుడు సహాయం చేద్దామంటే అసలే కుదరదు. అవి దూడల్ని కనడం కూడా ఎక్కడో రహస్యంగా జరుగుతుంది. పది రోజులు అయ్యాకగాని మందలోకి రాదు. అది ఇన్నాళ్ళు ఎచ్చటో దాచియుంచి, దూడ బలంగావున్న దనుకున్నాకగాని, తల్లి దాన్ని వెంటబెట్టుకొని సూర్యాస్తమయ సమయంలో మందలోకి లాగుకొని వస్తుంది. కింగ్ బుల్ ఈ దూడకు ఎదురు వెళ్ళి స్వాగతమిచ్చి, మందలోని మిగతా పశువులకు పరిచయం చేస్తుంది. స్వేచ్ఛను అనుభవించే పశువుల గాథ విచిత్రంగా వుంటుంది.

ఏడవ భాగము

గోసాముద్రికము

సుళ్ల చరిత్ర

ప్రాచీన కాలములోనే మహాఋషులు వృషభాల సుళ్లను, లక్షణాలను, జాతకాలను పరీక్షించి నటుల ఎన్నో గ్రంథాలు తెలుపుతున్నాయి. చాలామంది రైతులు యిప్పటికి కూడ సుళ్ళను లక్షణాలను వార నక్షత్రాలను చూచి పశువులను కొనుట విక్రయించుట జరుగుతూ వుంది. నేను సుళ్ళను గూర్చి తెలుపుతున్నాను. అనవసర తర్కాలు చేయక శాస్త్రానుసారంగా తెలిపే వాటిని గూర్చి శ్రద్ధతో గమనింతురుగాక. వీటిమీద మీకు ఎంతవరకు నమ్మకం వుందో అంతవరకే ఆచరణలో పెట్టుదురుగాక. సుళ్ల విషయమై ఎంతోమంది స్వయంగా వచ్చి నన్ను అడుగుతారు. దూరప్రాంతాలవారు ఉత్తరాలద్వారా తెలుపుతారు. ఎంతవరకు శాస్త్రసిద్ధాంతమో అంతవరకే తెలుపుతూ వున్నాను.

శుభాన్ని కలిగించేవి

స్థానపు సుడి

దీనినే బ్రహ్మ సుడి యంటారు. ముఖ్యంగా పశువునకు మూడు సుడులూ సరిగావుంటేతప్ప పశువులను కొనరు. కొంతమంది ఈ సుడులనే పలురకాలుగా పిలుస్తూ వుంటారు. దీనినే నొసటి సుడి యని కూడా అంటారు. పశువుకొమ్ములకు నాలు గైదు అంగుళాల దిగువగా వుంటుంది. ఈసుడి లేకుండా తదితర సుళ్లున్నప్పటికీ అంతమంచిదికాదు. ఈసుడిగల స్థానమందే మానవులకు,పశువునకు కుంకుమతోను, పసుపుతోను పండుగదినాలలో, తదితర శుభకార్యములలో తిలకం అనగా బొట్టుపెడతారు. వితంతువులకు బొట్టువుండదు. అదేమాదిరిగా ఈసుడి లేకపోతే వితంతువుతో పోల్చుతారు. పశువు శరీరం తెలుపుగావుండి తోక కురచగావుండి ఈసుడియుంటే వృషభం తన యజమానిని ఆరోగ్యవంతంగా, కీర్తివంతంగా, సర్వసంపదలను సమకూర్చుతుందని గ్రహించాలి.

ధాన్యపు సుడి

దీనినే విష్ణుసుడి యంటారు. గోమహాత్మ్యం అను ప్రాచీన సంస్కృత గ్రంథములో గోవును చిత్రించి ఏయే భాగాలలో ఏయే మహాత్తులు వుంటాయో, ఆమహాత్తువలన ఏఏశుభాలు కలుగుతాయో ప్రాచీనఋషులు తెలిపారు. వానిలో విష్ణువును వర్ణించుతూ ఈ సుడి వివరాలు తెలిపారు. పశువు మూపురం వెనుక భాగంలో కొంచెం దూరంలో అనగా 12 నుంచి 14 అంగుళముల లోపల, వెన్నెముక భాగము తొలగక ముందుచూపులో ఈ మహత్తరసుడి యుంటుంది. ఇది గంత కట్టునకు వెలుపలిభాగాన, వెన్నెముకకు ఒక ప్రక్కన, ఈసుడియుంటె మధ్యరకము అని తెలిసికోవాలి.

ఈ సుడిగల వృషభం తన యజమానికి సస్యాభివృద్ధినీ, కుటుంబ వృద్ధినీ కలిగించుతుంది. అన్నిటికంటె పంటలు పుష్కలంగా ఫలించి

ధాన్యరాసులను కుప్పలు కుప్పలుగా పోయించే మహత్తు ఈ సుడియందున్నది.

ఆసనపు సుడి

దీన్నినే మహేశ్వరసుడి అంటారు. వృషభము యొక్క ఆసనపు అడ్డ ఎముక నుంచి 4, 5 అంగుళాల దిగువ భాగంలో ఈ సుడి యుంటుంది. ఈ సుడి వుండుటవలన యజమానిని నదివలె అన్ని విషయాలలోను పొంగించుతుంది.

కవ్వపు సుళ్లు

వృషభము రొమ్ము భాగానికి దగ్గరగాను గంగడోలుకు రెండు వైపులా మజ్జిగ చిలికే కవ్వపు ఆకారంగా ఈ సుడులు వుంటాయి. రెండువైపులా ఇవి యుండుట మంచిది. కుడిప్రక్కన సుడియుంటే మంచిదనీ, ఎడమవైపున సుడియుంటే ఆక్షేపణయని తెలిసికోవాలి. రొమ్ము మధ్యభాగాన రెండు లేక నాలుగు సుడులున్న ఎద్దు ఎండకు, శ్రమకు, చలికి ఓర్చుకొంటుంది. చక్కగా పరుగెత్తుతుంది. యజమానిని ఎట్టిపనిలోనైనా దిగ్విజయంగా చేస్తుంది.

లక్ష్మి సుడి

వృషభము గంగడోలునకు కొంచెము పైగా, మెడకు ఒక ప్రక్కగా ఈ సుడివుంటుంది. ఈసుడిగల వృషభము యజమానికి సకల భాగ్యభోగ్యాలను కలుగజేస్తుంది. ఇట్టివి అరుదుగా దొరకుతాయి.

జంట సుడులు

వృషభము నొసటిభాగాన ఒకదానిక్రింద నొకటిగాని, జంటగా వుండి పైకి ప్రక్కకుగానీయుంటే జంటసుళ్లంటారు. ఇట్టి వృషభము తన యజమానుని అదృష్టవంతునిగా చేస్తుంది.

చెవిగూబల సుళ్ళు

వృషభము రెండుచెవుల గూబలదగ్గరగా రెండుసుడులువుంటవి. వీటినే వృషభా వర్తము లంటారు. తన యజమానిని ధనవంతునిగా

చేస్తుంది. ఇంకను ఈ సుళ్లు చెవుల మొదటి భాగాన పైగా ఒక వైపునగాని రెండువైపులగాని సుడులుంటే ఆక్షేపణ లేదు. ఇంకను రెండుచెవుల వెనుక పలుపు ముడివేసేభాగంలో ఒక సుడి కొన్నిటికి వుంటుంది. ఇది కూడ ఆక్షేపణ లేదు.

ముచ్చిలిగుంట సుడి

పశువు రెండు కొమ్ములమధ్య ఒకసుడి స్పష్టంగా కనబడుతుంది. ఈ సుడిమీాద ఒకపసరు పోస్తే పుండులోవుండే పురుగులు క్రిందపడి పోతాయి. ధనుర్వాతం వల్లగాని, కుంటేటి వెర్రివల్లగాని బాధ పడుతూవుంటే ముచ్చిలిగుంటలో వుండేసుడిమీాద వాతవేస్తే టక్కున రోగం కుదురుతుంది. ఈ సుడికూడా మంచిదియే.

తదితర ఆక్షేపణలేని సుళ్లు

పశువు వీపుమీాద వెన్నుపూసకు రెండు వైపులా ఒకదాని కొకటి ఎదురుగా రెండు సుడులుంటే మంచిది. ముందు రెండు కాళ్ళ లోపలి భాగములో సుడులుంటే మంచిది. పశువు ఆసనము నుంచి పిర్రల మధ్యగా వృషణాల వరకు సుడులుంటే ఆక్షేపణ లేదు. వృభ భము రెండు కణతుల మధ్యభాగములో గాని, ఒక కణితియందు గాని సుడి యుండుట మంచిది. వృషభముయొక్క ముక్కురంధ్రాల పైభాగాన సుడి యుండుట మంచిది. వృషభము నొసటి స్థానమందు ఒకదానిపై ఒకటి జంటగా వుండి పైకిగాని ప్రక్కకుగాని వుంటే మంచివి. వృషభము వెలుపలి దవుడలకు, కంఠమునకు మధ్య సుడియుంటే మంచిది. వృష భము బాహువులమీాద రెండు వైపుల రెండు సుడులువుంటే మంచిది. వృషభం గుదభాగపు సుడికూడా మంచిది. వృషభము కంఠముమధ్య భాగాన ముత్యపు చిప్పవలె సుడియుంటే మంచిది. వృషభము గంగ డోలు ప్రదేశాన సుడివుంటే మంచిది. వృషభము నాభిదగ్గరగా సుడి యుంటే మంచిది. వృషభము కడుపుక్రింద రెండు ప్రక్కలాగాని, ఒక ప్రక్కగాని సుడులున్న ఆక్షేపణ లేదు. టంగువారు బిగించేస్థానమందు సుడియుంటే మంచిది. వృషభం చంకమడుపులలో ఎచ్చట సుళ్ళున్నను మంచిది. వృషభము బొడ్డుభాగంలో సుడియుంటే ఆక్షేపణ లేదు.

ఆక్షేపణ సుళ్లు

తొండపరి సుళ్లు

వృషభము తోకమట్ట పై భాగాన గాని, క్రిందిభాగాన గాని, రెండు వైపులగాని లేక ఒక వైపునగాని వుంటే తొండపరి సుళ్ళు అంటారు. పై భాగాన వుంటే దానిని తొండ సుడియనీ, క్రిందిభాగాన వుంటే పరిక సుడియనీ అంటారు. ఇవన్నీ ఆక్షేపణయే.

మూత్రపు సుడి

ఈ సుడి వృషభము పొట్టమధ్య భాగంలోవుంటే గీతమధ్యగా, మూత్ర కోశానికి దగ్గరగా ముందు భాగంలో వుంటుంది. ఈ సుడికి మరొక గుర్తు వుంది. మట్టిని తీసికొని ఆ సుడిమీద రుద్దితే మూత్రము పోస్తుంది. ఇట్టి దానిని ఎవరూ కొనరాదు.

సంకెళ్ళ సుళ్ళు

ఇవి వెంద్రుకలతో కలసి కాళ్ళభాగాలలో వుంటాయి. ముందు మోకాళ్ళ మీదగాని, కాళ్ళకు వెనుకభాగానగాని, కాళ్ళకు వెనుక మోకాలి మడతనుంచి పిల్ల గిట్టలు దాటకుండాగాని, మోకాళ్ళ పై భాగాన ఎనిమిది లేక పది అంగుళాల వరకు ఈ సుడులు వుంటాయి. ఈ సుడులున్న వృషభం తన యజమానుని కారాగృహానికి పంపుతుంది.

ముక్కంటి సుడి

ఈ సుడి నొసటి భాగాన మూడు కోణాలు కలిగి వుంటుంది. దీనినే శివుని మూడవ నేత్రము అంటారు. ఈ కన్ను తెరచిన అన్ని వస్తువులు భస్మమై పోవునట ఎవరూ కొనరాదు.

భాషికపు సుడి

నేత్రాలకు పై భాగాన నొసటియందు భాషికపు ఆకారముగా వుంటుంది. స్థానపు సుడికి రెండు అంగుళాల దిగువ అడ్డంగా ఒకటి లేక

రెండు సుడులు వుంటాయి. ఈ సుడిగల వృషభాన్ని కొన్న రైతుకు భార్యా వియోగముగాని, భార్యను తెచ్చుకొనుటగాని జరుగుతుంది. వివాహము కానివారు కొనవచ్చును.

గాడి సుళ్లు

వృషభము మెడ ప్రక్కన సుడియున్నా, గంగడోలుకు క్రింది భాగాన సుడులున్నా, రొమ్మునకు ఒకవైపున వెండ్రుకలతో ఒకసుడి యున్నా, ఎదరాలకు ఎడమవైపున సుడియున్నా ఆక్షేపణయే.

కత్తెర సుళ్లు

వృషభము ఆసనము నుంచి వృషణాలవరకు పొడవుగా ఈనెఆకారంగా అటునిటూ తొలగకుండా వుంటే మంచిది. ఈనెకు రెండువైపులా రెండు సుడులు వుండి, ఈ రెంటి యొక్క చూపు ఈనెకుఅడ్డం వచ్చినట్లు కనబతే కత్తెరసుళ్లు అంటారు. ఇవన్నీ ఆక్షేపణయే.

గూటపు సుళ్లు

వృషభం ఆసనానికి రెండువైపులా వుండే మొరడుల వెలుపల భాగాన ఈసుళ్లు వుంటాయి. కొన్నిటికి ఒక వైపున వున్నా రెండు వైపులనున్నా ఆక్షేపణయే.

కంటిరెప్పలమీాద సుళ్లు

వృషభం కంటి రెప్పలమీాద సుళ్లువుంటేమంచిది. ఎడమరెప్ప మీాద సుడిమంచిదికాదు.

నాగుసుడి

వృషభం పిఱ్ఱభాగాన పాముపడగవలె సుడివుంటే నాగుసుడి యంటారు. ఆక్షేపణయే. పశువుతోక మట్టక్రింద పేడవచ్చేమార్గానికి ఇరుప్రక్కల పాముపడగవలె సుడియున్నాఆక్షేపణయే. తల నుంచి మెడవరకు రెండు పాముల వలె నలుపుగావుంటే అశుభమే.

చీపురుకట్ట సుళ్లు

వృషభం కడపటి బరిఎముకనుంచి, మూడవ నడుము పూస ఎముక దాటకుండా, వెన్నుకుప్రక్కగాగాని, మీదగాగాని, చీపురుకట్ట ఆకారంగాసుడివుంటే పొరక సుడి అంటారు. ఇదికూడా ఆక్షేపణయే.

పాడె సుళ్లు

కడపటి బరిఎముకదాటి వెన్నుపూసకు రెండువైపులా వుంటే సుళ్లును పాడెసుళ్లు అంటారు. యజమానిని త్వరలో పాడెకట్టెటంత ప్రమాదం కలిగిస్తుంది.

నాలుగు సుడులు

వృషభంనాలుగుకాళ్ళమీద నాలుగుసుడులుంటే ఆక్షేపణయే. పిక్కలకు గొరిజలకు మధ్యభాగాన నాలుగు కాళ్ళకు నాలుగు సుడులున్నాతప్పే.

తదితరసుళ్లు

అర్తిమీద సుడియుంటేకీడు. బరిఎముకలమీద సుడులుంటే ఆక్షేపణయే. వెన్ను భాగానికి రెండువైపుల డొక్కస్థానమునకు పైగా కురచగా వుండే ఎముకలమీద సుళ్లువుంటే ఆక్షేపణయే. వెంద్రుకల వరుస ఒకటి మొదటి భాగమునుంచి వెనుక వెన్నుమీదకు తిరగకుండావుంటుంది. దీనినే వరుస సుడియందురు. ఇదికూడా ఆక్షేపణయే. తోకమట్టనుంచి క్రిందవరకు వెంద్రుకలు ఎదుర్కొనియుంటే తొండగిరి యంటారు. ఇదికూడా ఆక్షేపణయే. వృషభము కడపటి బరిఎముక దాటి ముందర బరిఎముకతో కలియకుండా ప్రత్యేకంగావుంటే మోటు బరి యంటారు. మంచిదికాదు. కొమ్ములు చివరిభాగంలో తెలుపుగా చింతపువ్వువన్నెగల సుడియుంటే పూతయంటారు.ఆక్షేపణయే. దేహమంతా ఒకేరంగు కలిగి యితర రంగుగల మచ్చ ఒకటియుంటే అగ్నిమచ్చఅంటారు. యజమానుని మచ్చమాపుతుందంట. ఆరంగుగలమరియొకటిమచ్చయుంటే హానిచేయదు. మరియొక మచ్చ లేనప్పటికి ఆ

రంగుగల ఒక వెంట్రుకల వరసయున్ననూ ఆక్షేపణలేదు. తోక వెంట్రుకలు కుచ్చు అధికంగా వుండి చిన్న చెవులుగల పశువు సిరిసంపదలను కలుగ చేస్తుంది. అన్నిఅవయవాలు బిగుతరంగా వుండి పశువు పొడవు తక్కువగా వుంటే పనిపాటలలో పేరొందుతుంది. ఏ పశువు యొక్క నొసటి భాగము వెడల్పుగా, పుష్టిగా వుటుందో అట్టిది మహావేగంగా పోతుంది.

ఆక్షేపణ లక్షణాలు

నాగలి ముఖం

ముఖాన్ని నాగలివలె వంచుకొనివుండే వృషభాన్ని కొనరాదు. అట్టే పాటువడక నష్టాన్ని కలిగించుతుంది.

కాళ్లుఎత్తి వూగేది

వృషభం నిలబడి కాళ్ళు ఎత్తిఎత్తి ముందు వెనుకకు ఊగే దానిని యింటిలో వుంచితే మహాదోషమేకాక పశుశాలకుకూడా కీడు.

ఆసు పోయుట

పశువు నిలబడి ఎడమ కుడి ప్రక్కలకు తలను ఆడించుతూ వుంటుంది. ఏ ప్రక్కకు వూగినా యజమానికి నష్టమేగాకుండా పశు పీడవుంటుంది.

తోకక్రింది గ్రంధులు

తోకక్రింది గుదస్థానానికి దగ్గరగా రెండువైపుల రెండు మాంసపు గ్రంధులవలె కనవడుతూ వుంటాయి. ఇట్టిది యజమాని సుఖసంపదలను పోగొట్టుతుంది.

అంగిలి నలుపు

పశువు అంగిలి ఎరుపుగావుండి ప్రక్కల నలుపురంగుగా వుంటే ఆక్షేపణలేదు. అంగిలి నలుపుగావుంటే మాత్రము మహాదోషము. అట్టిదానిని ఇంట వుంచరాదు,

నాలుక బైటికి జాపుట

పశువు ఎల్లప్పుడు తననాలుకను బైటికి పోనిస్తూ, లోపలికి లాగుకుంటూ ఆడించేది అశుభాన్ని కలుగ చేయడమేగాక యజమాని సిరిసంపదలను పోగొట్టుతుంది.

బెదిరేది

ఏదైనా ధ్వనివిన్నా, వాయిద్యాలువిన్నా, నీలిరంగు గొడుగు చూచినా బెదిరే పశువును మాత్రము శత్రువులుకూడా కొనరాదు.

లేడి కడుపు వంటిది

ఇట్టిది ఎక్కువగా పాటు పడుతుందిగాని బలమురాక శక్తి లేనిదిగా వుంటుంది. ఇట్టివి మధ్యరకంగా ఎంచాలి.

కొంగ కాళ్లది

ఇట్టి పశువు వికృత ఆకారంగా నిస్సత్తువగా వుండి నడక మందంగా నడుస్తుంది. ఇదికూడా మధ్యరకమే.

గేదెలమీద ఎక్కేది

ఇట్టిది ఆవుల వంకచూడనే చూడదు. బలమూ ఎక్కువరాదు. మనస్సు స్థిమితగాముపుండదు. పనియూ సరిగాచేయదు. గాన దొడ్డిలో వుంచరాదు.

కాళ్లు పొడవుగా వంకరగా వుండే వృషభము బాగుగా వున్నప్పటికి పాటుకి పనికిరాదు. వ్రేలాడే వృషణాలు గలది బలము తక్కువగా వుంటుంది. ఏ వృషభము ముఖము వెడల్పుగా వుంటుందో అట్టిది పొడుస్తుందని తెలిసికోవాలి. కాళ్ళు ఈడ్చేది నడక సాగకుండా మందమతిగా పోతుంది. చెవులు పెద్దవిగా వుండేది సోమరితనంగా మందంగా నడుస్తుంది.

ఏ వృషభానికి పిల్ల గిట్టలు నడుచునపుడు కాలికి కొట్టుకొంటూ నడుస్తుందో అట్టి గిట్టల రాపిడివల్ల రక్తం కారుతూ వుంటుంది. గాన ఎవరూ కొనరాదు. గిట్టలు వ్యాపించితే వంగగిట్టలుగల పశువు అంటారు. ఇట్టిది నడకలో మందంగా వుండి కుంటుతుంది. ఆక్షేపణయే. గిట్టలు వెడల్పుగా వంకరలు తిరిగి వుంటే మాత్రము శక్తిలేనిదిగా వుంటుంది. పలుచని గిట్టలు గలిగి బలములేనిదిగా వుంటే ఎండలోను ఇసుకలోనూ నడువలేదు. అరిగిన గిట్టలు గలది, పుండ్లతో బాధ పడుతుంది. పశువు నడుచునపుడు ముందు అడుగునకంటే వెనుకఅడుగు ముందుకువేసేది, చీలినగిట్టలుగలది, పైకి లేచినగిట్టలు గలది మంచిది. సగంగిట్టలు గలది సరిగా నడువలేదు. గిట్టలను గుచ్చినడిచేది అంతమంచిది కాదు. కలిసి పోయిన గిట్టలు గలది సరిగా పనిచేయదు.

ఒక కన్ను గచ్చకాయ రంగు, మరొకటి శ్యామల లేక గోరో జనపు రంగు, రెండవ కన్ను నలుపు వుండే పశువు మిక్కిలి ఆక్షేప ణయే. పువ్వువేసి కాయకాచిన కన్ను, గ్రుడ్డు కాలిన కన్ను గలవి జయముగా వుండవు. మెల్లకంటి దానిని విడిచి పెట్టాలి. కనుగొలు కులు తెలుపు నలుపు రంగుగా వుంటే మహాదోషము. కనురెప్పలు నలుపు తెలుపు రంగుగా వుంటే అపకారి. ఏనుగ కన్నులవంటి కన్నులు అనగా చిన్న నేత్రాలు కలది పొడుస్తుంది. నేత్రాలు కొంచెము ఎరుపుగా వుంటే చురుకుగా వుంటుంది. మూపురము ఎడమ వైపుకు వంగియుంటే ఆక్షేపణ. రెండు కొమ్ముల మధ్యగా ఎత్తుగా వుంటే పోట్లది అని తెలిసికోవాలి.

కొమ్ముల శుభలక్షణాలు

కిరీటంవలె కొంచెము వెనుకకు వంగియుండే కొమ్ములు గల వృషభము అతివేగంగా నడుస్తుంది. సూది కొమ్ములుకలవి శక్తివంత ముగావుండి బాగాపోరాడుతుంది. కత్తెర కొమ్ములు, లావుకొమ్ములు,

గిన్నెకొమ్ములు, కురచగావుండి పక్కకువాలిన కొమ్ములు, తెలుపు రంగు, నలుపురంగు, నీలిరంగు, రాగిరంగు, శ్యామలరంగు కొమ్ములు, ఒంటిమచ్చ కొమ్ములు, వెనుకకు వంగియుండే కొమ్ములు, గొజ్జె కొమ్ములు, ముఖంవైపునకు వంగియుండే కొమ్ములు, లేడికొమ్ములు గల వృషభాలు యజమానులకు శుభఫలాలను యిస్తాయి. ఇరువది యైదు అంగుళాల పొడవుగల కొమ్ములు గలవి చాలా మంచివి.

కొమ్ముల అశుభ లక్షణాలు

పెద్ద కొమ్ములు గలది ఒకటివెనుకకు మరొకటిముందుకు వంగిన కొమ్ములు గలది, వాలిన కొమ్ములు, పొట్టేలు కొమ్ములు, ఒంటి కొమ్ము, ముఖంమీద మధ్యగా వుండే కొమ్ములు, మూపురంమీదకు వాలిన కొమ్ములు, పగిలిన కొమ్ములు, వంకర కొమ్ములు, పక్షులు నిద్రించుటకు వీలుగావుండే కొమ్ములు గల వృషభాలు ఆయా యజ మానులను అనేక విధాలుగా కష్టనష్టాలు కలిగించుతాయి.

ఒక కొమ్ము తోలు కొమ్ముగా వుండి రొమ్ము నుంచి మూతి భాగము వరకు కాటుకరంగు చారలు వుంటే ఆక్షేపణయే. పెద్దవిగా, పొడవుగా వుండే కొమ్ములు గల వృషభాలకు త్వరలో వృద్ధాప్యం వస్తుంది. చూచుటకు అందహీనంగా వుంటాయి. ఒక కొమ్ము ఆకాశం వైపునకు రెండవ కొమ్ము ముందు ముఖము వైపునకు వుండే వాటిని నెంటి కొమ్ములు అంటారు. దీనిని కొనరాదు. ఒక కొమ్ము స్వర్గము వైపునకు, రెండవ కొమ్ము పాతాళం వైపుకు గల ఎద్దు ఎంతో అప కారం చేస్తుంది. ముందుకు వంగిన కొమ్ములు పనికిమాలిన దగు తుంది. ఒక కొమ్ము విరిగిన మధ్యమము, ఒక కొమ్ము పుట్టి రెండవ కొమ్ము పుట్టక పోయిన అశుభమే. కొమ్ములు లేనిది అశుభము. కొమ్ములపైన పంగతలగా వుంటే మహాదోషము. పగిలిన కొమ్ములు గలది రోగాలను కలిగించుతుంది. రాత్రింబవళ్ళు కొమ్ములను గుంజ లకు గోడలకు కొట్టేది అశుభము. తక్షణమే అమ్మాలి.

రంగుల శుభాశుభ లక్షణాలు

ఏ వృషభమైనా ఒక కాలు తెలుపు, శరీరమంతా ఇతర రంగులతో కలసివుంటే శుభము. ఎక్కువ తెలుపుగా వుండక మిశ్రమ రంగుగా వున్ననూ మంచిది. కలువ రంగు గలది, తెలుపురంగు గలది, నువ్వులు బియ్యము కలసిన రంగువలె మిశ్రమముగా వుండేది మిగుల జయప్రదము. సగభాగము నీలిరంగు సగభాగం తెలుపుగలది సకల శుభాలను కలిగిస్తుంది. అన్ని అవయవాలమీద తెలుపు రంగుగా వుంటే చాలా మంచిది. పసుపురంగు గల వెంద్రుకలు కొన్ని వుండేది మందమతిగా వుంటుంది. తోక క్రిందనుంచి గుదస్థానము వరకు నీలి రంగుగా వుంటే మంచిది. నేత్రాలు నాలుగు ప్రక్కల కాటుకరంగుగా వుంటే పౌరుషంగా వుంటుంది. కాటుకరంగు నీలిరంగు కలది కూడ బలకరంగా వుంటుంది. ఏడుసురచలు గలిగి ఆయేడు అవయవాలలోను నలుపు రంగువుంటే యజమానికి జయము కలిగించుతుంది. నొసలు నుంచి ముక్కు రంధ్రాలవరకు ఒకేరంగు ఆయుధమువలె వుంటే మంచిది. శరీరమంతా తెలుపు, తోక నలుపుగావుంటే ఎక్కువగా పాటుపడు తుంది. ఉలిపిరి చుక్కలుగలది, గజ్జిబట్టది బాగా పాటు పడుతుంది. కాని వానికి నేత్రరోగాలు, కొమ్మురోగాలు వస్తాయి. సగము ఎరుపు సగము తెలుపు కలిసినది మంచిది.. శరీరమంతా తెలుపు నలుపూ మచ్చలువుంటే మంచిది. మెడ తోక నలుపు రంగు గలదిబాగా పాటుపడుతుంది. తెలుపు నలుపురంగు గలది మధ్యమంగా వుంటుంది. ఎక్కువ ఎరుపు, ఎక్కువ తెలుపు రంగుగలది సోమరి తనంగా వుంటుది. చిలుక కంఠము రంగువలె తోక వెంద్రుకలు రెండు వరసలుగా వుండేది మహాదోషము. కుష్టురంగు పువ్వులు గలది, శరీరమంతా పంచరంగులు గలది మధ్యమం. కంచు రంగుగలది, బంగారు ఛాయగలది, పాలబట్టది, కట్టెబట్టది, ఎరుపుబట్టది, తాటి రంగుది, పుల్లబట్టది, దోరబట్టది చాలా మంచివి. గొర్రెరంగు కలది, కాకిరంగుకలది పువ్వులవలె మచ్చలు గలది దోషము. నిత్యము నేత్రాల మంచి నీరుకారే వృషభాన్ని కొనరాదు.

క్రయ విక్రయాల ముహూర్త చక్రము

ఈ దిగువ చక్రములోవున్న తిథి, వార, నక్షత్రాల ప్రకారం పశువులను అమ్మట కొనుట జరుపుట మంచిది. అమ్మిన తరువాత ఆ పశువు మెడలోవుండే పాత త్రాడు మాత్రము అమ్మేవారికి ఈయ రాదు. క్రొత్త తాడు నారతో తయారు చేసి యిచ్చి పంపాలి గాని పాత త్రాడు యిచ్చుట మన తాతల నాటినుండి ఆచారం లేదు. పాలి కాపరికి ఏ పావలో, ఏ అర్ధరూపాయో యిస్తే మంచిది.

తిథి	వారము	నక్షత్రాలు	
పాడ్యమి	సోమ	హస్త	అశ్విని
విదియ	మంగళ	పుష్యమి	పునర్వసు
తదియ	బుధ	రేవతి	కృత్తిక
చవితి	గురు	జ్యేష్ఠ	మృగశిర
పంచమి	శుక్ర	శతభిషం	ధనిష్ఠ

సంతలకు, యాత్రలకు తీసికొనిపోయే ముహూర్త చక్రము

తిథి	వారము	నక్షత్రాలు
పాడ్యమి	......	అశ్విని, భరణి, కృత్తిక
విదియ	సోమవారము	మృగశిర, ఆరుద్ర, పునర్వసు
తదియ	......	....
పంచమి	మంగళవారము	పుష్యమి, ఆశ్లేష, మఖ
షష్ఠి	బుధవారము	....
సప్తమి	గురువారము	పూర్వాభాద్ర, హస్త 3 వ పాదం
దశమి	శుక్రవారము	....
ఏకాదశి	......	జ్యేష్ఠ, అనూరాధ
ద్వాదశి	శనివారము	....
త్రయోదశి	......	మృగశిర, శతభిషం, రేవతి

ఎనిమిదవ భాగము

పశు గ్రాసము

విదేశాల పశుపోషణ

ప్రతి దేశములోను మానవుల ఆహారానికి వుపయోగించే పశువులు కొద్దిగనో గొప్పగనో వుంటాయి. కాని ప్రపంచములో కొన్ని ప్రాంతాలలో ఇట్టి పశువులు ఎక్కువగా వున్నాయి. వీటిలో ముఖ్యముగా పేర్కొనదగినవి.

ప్రసిద్ధిగాంచిన గడ్డిబీళ్ళతో కూడిన దక్షిణ అమెరికాలోని అర్జెంటైనా, యురాగ్వే, దక్షిణబ్రెజిల్, పెరాగ్వే మున్నగు ప్రాంతాలును, ఉత్తరఅమెరికాలోని ప్రయరీరాష్ట్రాలును, ఆస్ట్రేలియాలోని క్వీన్స్‌లాండును, ఉత్తర ఆస్ట్రేలియా రాష్ట్రములును, ఇవిగాక యూరపు ఖండమందలి స్పెయిన్, పోర్చుగల్, ఇటలీ, ఇంగ్లండు, ఫ్రాన్సు, జర్మనీ, రష్యామున్నగు దేశాలలోగూడా మాంసాన్ని యిచ్చే పశువుల సంఖ్య ఎక్కువగావుంది.

కొన్ని ప్రదేశాలలో పాడి పశువుల సంఖ్య ఎక్కువ. ఉత్తర అమెరికాలోని కెనడా, యునైటెడ్‌స్టేట్సు, యూరపుఖండములోని ఇంగ్లండు, హాలెండు, డెన్మార్కు, నార్వే, స్విట్జర్లండు, ఐర్లాండు దేశాలు, ఆస్ట్రేలియా, న్యూజిలాండు మున్నగు దేశాలలో ఈ పశువుల నుంచి పాలు, పాలపొడి, వెన్న, జున్ను మున్నగునవి తదితర దేశాలకు పంపబడుతున్నాయి. మాంసానికి వుపయోగించే గొర్రెలు మాత్రము న్యూజిలాండులోను, దక్షిణ అమెరికాలోని అర్జంటైనా, యురాగ్వే, ఛిలీ దేశాలలోను, ఆస్ట్రేలియా ఖండమందును ఎక్కువగా వున్నాయి. పందులుమాత్రము చైనాలోను, యునైటెడ్‌స్టేట్సులోను మొక్కజొన్న పండేప్రాంతాలలోను యూరపుఖండములో వాయువ్య మధ్య భాగంలోను అధికంగా వున్నాయి. కోళ్లకు, కోడిగ్రుడ్లకు మాత్రము డెన్మార్కు, ఐర్లాండు, చైనా, ఈజిప్టు, రష్యాదేశాలు ప్రసిద్ధి

గాంచినాయి. రిఫ్రిజిరేషన్ పద్ధతి ప్రకారము, మాంసము, పాలు, వెన్న మున్నగు పాడిపదార్థాలను దూర దేశాలకు చెడిపోకుండా పంపుటకు వీలగుతూవుంది.

ఉష్ణమండలాలలోను,సమశీతోష్ణ మండలాలలోను వివిధ రకాల పచ్చిక బయళ్ళువున్నాయి. వీటిలో వర్షాలు ఎక్కువగా కురవకుండుట వల్ల చెట్లుమున్నగునవి పెరుగకుండా వున్నాయి. నదీతీరాలలో మాత్రం కొన్నిరకాలచెట్లు పెరుగుతాయి. ఉష్ణమండలాలలో వుండే పచ్చికబయళ్ళను సావన్నాస్ అంటారు. సమ శీతోష్ణ మండలాలలో సంవత్సరం పొడవునా పచ్చిక పెరుగుతూ వుంటుంది. కాని ఈ ప్రాంతాలలో ఎండాకాలములో ఎండ, వర్షాకాలములో వర్షంఎక్కువగా వుంటుంది. ఈపచ్చికబీళ్ళనే పాంపాలు అంటారు. ఉష్ణమండలాలలోను సమశీతోష్ణ మండలాలలోను అరటి, మామిడి, ఈత, తుమ్మ చక్కగా పెరుగుతాయి, ఇంకను సుమిత్ర, సిలోన్, జావా మున్నగు ప్రాంతాలలో కొబ్బరిచెట్లు చక్కగా పెరిగి ఫలించుతాయి.

ఎడారి ప్రదేశాలలో మృగాలు వుండవు. శీతల మండలాలలో మాత్రం కొన్నిరకాల జంతువులు వుంటాయి. ఉష్ణమండలాలయిన ఆఫ్రికా ప్రాంతాలలో దట్టమైన అడవులు యుండుటవల్ల పులి, సింహము, జిరాఫి, జీబ్రా లేగాక చెట్లపైనివసించే కోతులు, పాములు, పక్షులు విశేషంగాను ఇంకను ఈ ప్రాంతాల నదులలో మొసళ్ళు, ఖడ్గమృగాలు, నీటిగుఱ్ఱాలు, నిప్పుకోడి మున్నగునవి వుంటాయి. శీతల దేశాలలో రెయిన్‌డీర్ అనే జంతువు మంచుగడ్డల మీదను, దిబ్బలపైన సులభంగా నడవగలదు. దీనికి అచ్చటవుండే పాచియే ఆహారము. ఎడారులలో ఒంటె తప్ప యే జంతువు తిరుగలేదు. ఎడారులను ఆనుకొనియుండే పచ్చికబీళ్ళలో గొఱ్ఱెలు, మేకలు, పశువులు, గుఱ్ఱాలు వుండుటవల్ల కోట్లకొలది ప్రజలకు అవి ఉపయోగపడుతున్నాయి.

పశువుల పెంపకములో ఈమధ్య అనేక మార్పులు ఆయా దేశ శీతోష్ణస్థితిగతులను బట్టి కలిగాయి. సంవత్సరం పొడవునా వానికి

కావలసిన ఆహారము సమృద్ధిగా లభించుటకై క్రొత్త రకపు గడ్డి జాతులు, దుంపలు, దాణాలు మున్నగునవి ఉత్పత్తి చేయడానికి అనేక దేశాలలోని రైతులు పరిశోధించుతున్నారు. మాంసానికి ఉపయోగ పడే పశువులు బలిసి కండగలవి అగుటకు ఎట్టి ఆహారము అవసరమో, పాడి పదార్థాలు యిచ్చే వానికి ఏ ఆహారం అవుసరమో పరిశోధించారు. అందుచేత పూర్వకాలముకంటె ఈ కాలములో ఆయా దేశాల పశువులవల్ల ఎక్కువ పాలు, మాంసము లభించుతూ వుంది. హీన జాతి పశువులను తగ్గించుటకు, ఉత్తమ జాతి పశువులను అభివృద్ధి చేయుటకు కావలసిన మార్గాలను కూడ అనేకమంది శాస్త్రవేత్తలు కనుగొన్నారు. పశువైద్యశాస్త్రం కూడా ఎంతో అభివృద్ధిగాంచింది.

పశువులను పెంచే విషయములో అమెరికాలో వందలకొలది బీళ్ళువున్నాయి. అందులో వేలకొలది పశువులు మందలు మందలుగా వుంటాయి. వాటిని మేపే వారిని గొచాలు అంటారు. ఇంతటి జగత్ప్రసిద్ధి గాంచిన పశువులకాపరులు మరెచ్చటనులేరు. ఒక్కొక్క బీటిలో పశువులకు, పశువులకాపరులకు, వారి అధికారులకు కావలసిన సమస్త సౌకర్యాలుంటాయి. ఈ కాపరులు గుఱ్ఱాలనెక్కి పశువులను తోలుకొని ఒకభాగమునుంచి మరియొక భాగానికి తిరుగుచు స్వేచ్ఛగా బ్రతుకుతూ వుంటారు. ఈరీతిగా విదేశీ పశుచరిత్రలు వ్రాయాలంటే మా ఆయుర్వేద పశువైద్య కళాశాల లైబ్రరీలో ఎన్నో గ్రంథాలే గాక 1500 పశువుల ఫొటోలు వున్నాయి.

పశు గ్రాసము

పశువుల అభివృద్ధి ముఖ్యంగా అవి తినే ఆహారాన్ని బట్టి వుంటుది. పశువులకు పచ్చిమేత, ఎండుమేత, వివిధరకాల దాణాలు అత్యవసరం. మన దేశంలో వున్న పశుగ్రాసము మనపశువులకు చాలదు. పశువులకు పెట్టే ఆహార పదార్థాలలో శీతోష్ణస్థితి పరిస్థితులనుబట్టి ఏ ఆహారం దాని శరీరానికి ఆరోగ్యకరమో తెలిసికొని మేపాలి. అన్ని ఋతువుల్లోను ఆహారాన్ని సమానంగా యిస్తూ వుండాలిగాని,

విశేషంగా మేత దొరకని వేసవి కాలంలో తగ్గించుటవల్ల పశువు ఆరోగ్యం చెడుతుంది. ఏ మేతఅయినా జీర్ణమగునదిగా వుండాలి. నిస్సారమైనట్టి, బూజుపట్టినట్టి తుక్కుముక్కు గడ్డివగైరా మేపగాదు. శీతాకాలంలో పశువులకు ఎక్కువ ఆహారం, వెచ్చదనమూ అవసరం. ఈ కాలంలో పగలు 12 నుంచి 2 గంటలవరకు ఆరుబయట వుంచుట మంచిది. పాడి పశువులకు, పసిదూడలకు ఈకాలంలో రోగాలు వస్తాయి. పాలుకూడా చలివల్ల తక్కువగా యిస్తాయిగాన పుష్టిగల ఆహారం పెట్టాలి. వేసవికాలంలో నీరు అధికంగా త్రాగుతాయి గాన ఆ విషయంకనిపెట్టి తగినన్ని సార్లు నీటిని త్రాగించాలి. శీతాకాలము కంటె వేసవికాలంలో పశువుల్ని జాగ్రత్తగా మేపాలి. ఈ కాలంలో ఎండుగడ్డి ఒక్కటితప్ప పచ్చిగడ్డి వగైరాలు దొరకవుగాన జనుము, కంది, పెసర, మినుప పొట్టులు దాణాలు పెట్టాలి. వర్షాకాలంలో మాత్రము పశువులను ఆరుబయట కట్టరాదు. అధికంగా వర్షాలకు తడవ నీయరాదు.

పశువులకు జీర్ణశక్తినియిచ్చే పదార్థాలను ప్రతిరోజు మేతతో పెట్టుచుండాలి. శరీరదార్ఢ్యంగల పశువునకు అరపౌను వరకు చమురు పదార్థలు పెట్టవచ్చును. ప్రతిదినము పశువు తినే ఆహారానికి నాలుగు రెట్లునీటిని త్రాగించాలి. అప్పుడప్పుడు ఆహారంతో మెంతిపిండి, ఉప్పు కలిపిపెట్టుట మంచిది. ఇంకను పశువులకు వేరుశనగ, కంది, పెసర, శనగ, ఉలవ, గోరుచిక్కుడు, మినుము, అలచంద మున్నగు కాయ ధాన్యాల పొట్టులోను, చెత్తలోను మాంసకృత్తులు వుండుటవల్ల బలకర పదార్థాలనిగ్రహించాలి. ఇంతను పాడిపశువులకు, దుక్కిఎద్దు లకు రాగి, సజ్జలు, జొన్న, మొక్కజొన్న, కొర్ర, వరిగ, ఆరిక, గోధుమ మొదలగు కంకి ధాన్యాలగడ్డి, చొప్పకూడా బలకరముతేయని గుర్తించుకోవాలి. శనగపొట్టున కున్నంతబలము రేగిపొట్టునకు లేదు. వరిగడ్డికంటె గోధుమగడ్డి బలకరమైంది. శనగలు వడ్లకంటె మిగుల బలమైనవి. కాయధాన్యాలకంటె తెలికపిండి, కొబ్బరిపిండి, బలంగలవి.

కాని మన దేశములో 50 కోట్లటన్నుల మేత 60 లక్షలటన్నుల దాణాలు మన దేశంలో తక్కువగా వున్నట్లు కనపడుతూ వుంది. ఈ అంచనాలు దేశంమొత్తంమీద అమలు పరచినా, వర్షాలుఎక్కువగా పడుతున్న ప్రాంతాలలో పశుగ్రాసం తక్కువగా వుంది. సంవత్సరానికి 30 అంగుళాలకంటె తక్కువవర్షం పడే కడప, బళ్లారి, అనంతపురంజిల్లాలలో పండే చొప్పగడ్డివగైరాలు అవసరమయ్యే దానికంటె దాణాపంటలు మాత్రము సగానికి తక్కువగా వున్నప్పటికీ ఈప్రాంతపు పశుపోషణ తృప్తికరంగానే వుంది. ఈ కూటంలో నెల్లూరు పడమరభాగం, గుంటూరుజిల్లా దక్షిణభాగం, ఒంగోలు చుట్టుప్రక్కలా కలుస్తుందనుకోవచ్చు. తూర్పుకనుమల గుట్టలచుట్టూ ఎర్రనేలలు నల్లనేలలు ఒకదానితో నొకటి చేరివున్నాయి. నిస్సారమైన భూములు గుట్టమధ్య, వర్షాకాలంలో నీరునిలువయుండేగుంటలు ఐక్కురలునుండే చోట ప్రశస్తంగా ఏర్పడివున్నాయి.

తుమ్మచెట్లు బీళ్ళలో సామన్యంగా వుంటాయి. ఈచెట్లు భూభాగంలో వున్న తేమనుతీసికొని బ్రతుకుతాయి. ఇంకను దానిఆకులు పూర్తిగా సూర్యరస్మి కప్పివేయకుండా క్రిందనేపెరిగే గడ్డికి ఎండ గాలి నీరు ఈయడానికి అవకాశము యిస్తుంది. ఒకపర్యాయం కొంతవర్షానికి మొలచి తర్వాత చచ్చిపోయి గడ్డిగాదాలుచీకకుండా ఆ నేలలోనే చీకిపోయి అంతకంతకు క్రమంగా ఫలవంతమైన బీళ్ళు ఈయడానికి దోహదము యిస్తున్నాయి. పశువులు తుమ్మకాయలు ప్రీతిగా తింటాయి. క్రిందవున్న పచ్చికను మేస్తాయి. మరల యింటికివచ్చి ఎండుమేత దాణాలు తినుటవల్ల పశువులు పనిపాట్లను ఉత్సాహంతో చేస్తాయి. కానీ ఈ కాలంలో అనేక కారణాలవల్ల పశు గ్రాసం తక్కువగావుంది. పశువులకు సరిపడే గ్రాసంలోగడ్డి, చొప్ప, వగైరాలు మూడువంతులు, దాణాలు ఆహారంలో నాల్గవవంతూ వున్నట్లు అంచనా. కాబట్టి పశుగ్రాసం సరిపోవాలంటే ఇప్పుడున్న పచ్చిక విస్తీర్ణం ఆరురెట్లు అధికంచేయాలి.

మేతల పరిమాణములు

7 నుంచి 9 నెలల దూడకు	—	5 పౌనులు
10 నుంచి 12 నెలల దూడకు	—	10 పౌనులు
చిన్నపశువులకు	—	10 పౌనులు
పాడిపశువులకు ఉదయాన	—	20 పౌనులు
సాయంకాలమున	—	30 పౌనులు
ఎద్దులకు	—	20 పౌనులు

పై రీతిగా పశువులకు ఆహార మీయాలి. పనిచేయు ఎద్దులకు పూర్తి మేతనే మేపాలి. ఈనుటకు సిద్ధముగానున్న ఆవులకు పచ్చి మేత వేయరాదు. నెల దినములు పెరిగిన మొక్కజొన్నను పశువులకు మేపిన వుంగిడీయను వ్యాధిసోకి పశువు మరణమునకు సిద్ధమగుతుంది.

చిన్న ఎద్దులకు అనగా 700 నుంచి 900 పౌనులు తూకముగల వాటికి దినానికి 20 పౌనుల జొన్న చొప్పను, ఒంగోలు జాతివంటి పెద్ద పశువులకు అనగా 1000 నుంచి 1400 పౌనుల తూకము గల వాటికి 25 నుంచి 30 పౌనుల జొన్న చొప్పను మేపాలి. పచ్చిగడ్డి, పచ్చి చొప్ప అంతగా అవసర ముండదు. దొరికితే మాత్రము ప్రతి రోజు ఒక్కొక్క పశువునకు పది పౌనుల వరకు పెట్టవచ్చును. మధ్యతరగతి అనగా 500 నుంచి 900 పౌనుల వరకు తూకం తూగే ఎద్దులకు మాత్రం ప్రతి రోజు 18 పౌనుల వంతున జొన్న చొప్పను పెట్టి వేరుశనగపిండి, ప్రత్తి గింజలు ఈరీతిగా పెట్టవచ్చును. పని చేయనప్పుడు 2½ పౌనుల వేరుశనగపిండి, ఒక పౌను ప్రత్తిగింజలు, తేలికపని చేయునపుడు 10 ఔన్సుల వేరుశనగపిండి 2 పౌనుల 5 ఔన్సులు ప్రత్తి గింజలు, పని ఎక్కువగా నున్నప్పుడు 15 ఔన్సుల వేరుశనగపిండి, 2 పౌనుల 15 ఔన్సుల ప్రత్తి గింజలు కలిపి పెట్టవచ్చును. ఇంకను ప్రత్తిగింజలకు బదులు ఒక వంతు కొబ్బరి పిండిని గాని, 2½ వంతులు ఉలవలుగాని కలిపి పెట్టవచ్చును. పై దాణాలలో తప్పకుండ ప్రతి రోజు ఒకఔన్సు ఉప్పును చేర్చిపెట్టాలి.

పాడిపశువులకు తదితర మేతలతో పాటు ఖనిజపదార్థాల మిశ్రమము ఉప్పు కలిపిపెట్టుట మంచిది. ఖనిజ పదార్థముల మిశ్రమమనగా కాల్చిన గవ్వసున్నము, ఆవిరితో తయారుచేసిన ఎముకపొడి కలిసిన మిశ్రమపదార్థము. కాల్షియం చాలా తక్కువగానున్న ప్రాంతములలోని పాడిపశువులకు మూడుపాళ్ళ ఎముకలపొడి కలపి ఈయవచ్చును. ఇట్లిచ్చే కలగలుపులో కాల్షియం, భాస్వరం సమృద్ధిగా వుంటుది. ఈ రెండు పదార్థలు పాడిపశువుల ఆహారములో కలసి వుండాలి.

రోజుకు అయిదుపళ్ళకంటె ఎక్కువగా పాలిచ్చే ఆవులకు అదనముగా రెండఔన్సుల కలగలుపును ఈయవచ్చును. కడప, కర్నూలు, మలబారు, నీలగిరి, సేలంవంటి ప్రాంతాలపశువులకు ఖనిజపదార్థములు రెండురెట్లు కలిపిపెట్టాలి. ఈ ఖనిజపదార్థాల మిశ్రమాన్ని కాని పశువులు వాసనకు గహించలేక తినవు. అప్పుడు వేరుశనగ, తెలికపిండి, ప్రత్తిగింజలు, తవుడు, తదితర పొట్టుధాన్యాలతో కలిపిపెట్టాలి.

బీటి మేత

పశువులకు పెట్టేమేత లన్నిటిలో బీటిమేతయే శ్రేష్ఠమైనదని ఎల్లరకు తెలిసిన విషయమే. అయితే ఏమిలాభమూ? కాలముమారినది. మంచి మంచి బీటిభూములన్నీ మాగాని క్రింద, దొరపుగాకు క్రింద డబ్బున కాసించి గోసంరక్షణ విషయమైప్రజలు మరచిపోయారని తెలుపుటకు పశ్చాత్తాప పడుతున్నాను. కొంతకాలముక్రిందట ముప్పది ఎకరాలకు ఒకఎకరము బీడభూమిగా విడచిపెట్టేవారు. ఇప్పుడో స్త్రీలు పురుషులకు మల మూత్రలకు వాడుకొనే పోరంబోకలు కూడా ఆక్రమించుకొని పంటలు పండిచుకొనుచున్నారు. ఇప్పుడున్న ప్రజా ప్రభుత్వంమాత్రం పంచవర్ష ప్రణాళికలు అమలుపరచి పశుపోషణకై పశుగ్రాసాభివృద్ధికి తగినంత బీటిభూములు ఏర్పరచాలని ప్రయత్నించుచున్నారుగాని ఈస్కీము ఎంతవరకు సాగుతుందో యోచించాలి.

చూడండి ఈ మధ్య మన ప్రధాని నెహ్రూ స్విట్జర్లండు, హాలెండు, డెన్మార్కు, ఇంగ్లండు, రష్యా, అమెరికా ప్రాంతాలకు

వెళ్ళినప్పుడు ఆ ప్రాంతపు పశువులను, బీటి భూములను, పాడి పరిశ్రమాలయాలను చూచి ఉప్పొంగి పోయినటుల ఎన్నో పత్రికలలో చూచాము. ఆ దేశాలలో శాస్త్రసమ్మతముగా పరిశోధించి పశువులకు కావలసిన బీళ్ళు, వాటిలో పెరిగే గడ్డిజాతులు, దుంపజాతుల రకాలు ఎన్నో వున్నాయి. అచ్చట యుండే పశువులకు మేత కరువు వుండదు. దాణాలు అసలే కరు వుండవు.

మన ప్రాంతాలలో వుండే బీళ్ళలో గడ్డిజాతులలో గరిక, గునుకు, మొలవ, చెంగలి మిగుల బలమగు సారవంతమగు జాతులగుటవల్ల బాగుగా తింటాయి. ఊతిక, చిప్పర, తుంగ మున్నగునవి ఇసుక భూములలో బయలుదేరే జాతులు. చవిటి నేలలో ఉప్పి, గజ్జేరు మాత్రము పెరుగుతుంది. బీటి భూములలో పెరిగే మేత యంటే ఎంత బక్కచిక్కిన పశువుకైనా ఎంతో ప్రీతి. బీటి మేత తిన్న పశువుల పాలు చాలా రుచిగా వుంటాయి. వెన్న, పెరుగు గట్టిగా సువాసనగా వుంటుంది. పశువులు కూడ బిగుతరముగా వుంటాయి.

బీళ్ళలో పెరిగే గడ్డిజాతులు సున్నమును ఎక్కువగా తీసికుంటాయి. గరికగడ్డికి సున్నమంటే ఎంతో ప్రీతి. బీళ్ళలో వుండే పశువులను మాత్రము జాగ్రత్తగా కాపాడాలి. కాపరులను కూడ జాగ్రత్తగా చూస్తూవుండాలి. మన యిండ్లలోను దొడ్లలోను వుండే పశువులకంటె బీళ్ళలో వుండే పశువులు స్వేచ్ఛగా హాయిగా వుంటాయి. బీళ్లలో వుండే పశువులు పెండ్లికొడుకుల లాగా బలిసి ఒక దానితో నొకటి పోట్లాడు కుంటాయి. అందుచేత కాపరులు జాగ్రత్తగా పరిశీలిస్తూ వుండాలి. బీళ్ళలో పుట్టలు, పాములు, విషపు మొక్కలు, అంటు రోగాలు గల పశువులు మున్నగునవి యున్నవేమో అప్పుడప్పుడు పరిశీలిస్తూ వుండాలి.

తృణ ధాన్యాలు

పశువులకు పనికివచ్చే పంటలు అనేక రకాలువున్నాయి. పశుగ్రాసానికి పనికివచ్చేపైరు ఎక్కువ ఒదుగుగా, గట్టిదిగా, త్వరగా జీర్ణ

మగునదిగా, రుచిగా వుండేది కావాలి. పశువుల ఆహారములో మేత, గడ్డి, చొప్ప మున్నగునవి ప్రధానములు. తృణధాన్యాలలో మృదువుగా వుండే వరి, గోధుమ, చామ మున్నగువాటిని గడ్డియనియు, జొన్న, మొక్కజొన, కొఱ్ఱ మున్నగు బిరుసుగావుండేవాటిని చొప్పనీ వాడుతారు. వీటిలో రెండురకాలువున్నాయి. పంట పండే వరకువుంచి వెన్నులు కోసిన తరువాతగాని ధాన్యము నూర్చిన తరువాతగాని దిగ బడేగడ్డి, చొప్పఒకరకంగా వుంటాయి. మేతకొరకు ప్రత్యేకంగా వొత్తుగా చల్లి పెంచి వెన్నుముదరకమునుపే కోసి మేతగా వుప యోగింపబడే గడ్డి చొప్ప మరొక విధంగావుంటుంది. ఇట్టిమేతను పచ్చిగా వున్నప్పుడుగాని, ఎండబెట్టిగాని వుపయోగింప వచ్చును. గరిక, తొండంగి, గినిగడ్డి, లూసరిన్ మున్నగు గడ్డిజాతులు పంటలకు పనికిరావు. వీటిని మేతకొరకే పెంచాలి.

అపర సస్యాలు

తృణధాన్యాలకంటె జనుము, ఉలవ, బొబ్బర, మున్నగు అపర సస్యాల కాడలేగాక తోటకూర, చిలకతోటకూర, ముళ్ళతోటకూర, కొయ్య తోటకూర, పొన్నగంటికూర, బచ్చలి, పెసర, మినప, పిల్లిపెసర కాడజాతులు మున్నగునవి పశువులకు వుపయోగిస్తు న్నారు.ఇవన్ని మంచి ఆహారము. ఇంక జొన్న మొక్కజొన్న, వరిగ, చోడి, కావూరు, పూతిక, గంటె వగైరా మేతలేగాక తుమ్మకాయలు కూడమంచి సత్తువను కలుగజేస్తాయి.

దాణా పిండ్లు

చమురు గింజలనుండి నూనెను తయారుచేయగామిగిలిన పిప్పినే పిండి యంటారు. ఈపిండిపశువులకు మేతగా, పొలములకు ఎరువుగా వుపయోగించుతారు. కొంతనూనె ఈ పిండులలో కలసియుంటుంది. గానుగ ననుసరించి ఎంత నూనెయుండేది తెలుస్తుంది. ఇనుపగానుగ లలో వుండే పిండులలో నూనెఎంత మాత్రము యుండదు. కొన్ని రకాల పిండులను మాత్రమే పశువులు తింటాయి. నువ్వులు, ప్రత్తి

విత్తులు, ఎఱ్ఱగిసె, ఆవ, కుసుమ, వేరుశనగ, కొబ్బరి మొదలగువాటి పిండులు పశువులు మిగులప్రీతితో తింటాయి. ఆముదము, బొప్పాయి, మహువాపిండిని మాత్రము తినవు. ఏయే పిండినిఎరువుగా వుపయోగించేది వాటి వెలల ననుసరించి యుంటుంది. కొన్నిటిని పశువులు తిననందువల్ల వెల సరసమగునని తలంచరాదు. కొన్ని ప్రదేశాలలో పశువుః ఆహారమునకు వుపయోగపడేవి చాల స్వల్పధరలకు లభించుతాయి. అట్టి సందర్భములలో వాటినే ఎరువులుగా వుపయోగించుతారు.

ప్రత్తి పిండి

ఈ పిండిలో 10 వేలపాళ్ళలో	950	పాళ్ళనీరు
	1575	,, మాంసకృత్తులు
	3274	,, ఉష్ణకరపదార్థాలు
	2035	,, నార
ఈ పిండిలో 10 వేల పాళ్ళలో		పాళ్ళు
	376	,, లవణ పదార్థములు
	1790	,, నికర వస్తువులు

వుంటాయి. గింజలపై పొట్టునుదీసి శుభ్రము చేయకుండ సిద్ధము చేయబడిన పిండిలోనూటికి 3.4 భాగములు నత్రజని 1.26 భాగముల భాస్వరము యుంటుది. ఈ పిండి పెట్టబడిన పాలలో క్రొవ్వుపదార్థములు ఎక్కువగా యుంటాయి. దానివలన వెన్నయొక్క వైపూర్వము కంటె ఎక్కువ జిడ్డుగా గట్టిగా యుంటుంది. నేయిగూడ గట్టిగా ముద్దగా వుంటుది. పిండినిగాని గింజలనుగాని అధికంగా పెట్టరాదు. గింజలలో చమురు ఎక్కువగా యుండుటవలన పిండినే పెట్టుటమంచిది. ప్రతిదినము ఇతరాహార పదార్థములతో పిండిని జేర్చి పెట్టుటవలన పశువులకు బలము నిచ్చుటయేగాక వెన్న పాలును వృద్ధియై చాల మంచిగుణములు కలుగుతాయి. ప్రత్తిపిండివలన వెన్నవలె పాలంతగా వృద్ధియైనటుల కానరావు.

వేరుశనగ పిండి

బొంబాయి, మదరాసు రాజధానులలో పప్పుకొరకును, నూనె కొఱకును విశేషముగా పైరుచేయుచున్నారు. వేరుశనగ పరదేశాల నుండి ఎన్నియో శతాముబ్దల క్రిందట మనదేశమునకు తేబడింది. చీనా, మనీల్లా, అరేబియా దేశాలనుండి తేబడినట్లు తెలియుచున్నది. వీటిజన్మభూమి బ్రెజిల్ దేశము. అది అయిదారు నెలలపంట. పంట తీరగనే పై పచ్చితీగనుకోసి ఎండవేసినచో పశువుల మేతకు పనికి వస్తుంది.

నూరుపాళ్ళ వేరుశనగపిండిలో	13. 41	చమురు
	49. 48	మాంసకృత్తులు
	22. 05	ఉష్ణకర పదార్థములు

వుంటాయి. మాంసకర పదార్థములలో 80 పాళ్ళు మాత్రమే జీర్ణమగును. కాబట్టి జీర్ణకర పదార్థములు 39. 58. జీర్ణకరమగు పదార్థములు 16. 9. జీర్ణమగుచమురు 12.06. జీర్ణమగు చమురును 2.3 చే గుణించి జీర్ణమగు ఉష్ణకర పదార్థములతో కలిపివేయాలి. అందువలన జీర్ణమగు చమురు విలువ 44. 63 యుంటుంది. పాడి పశువులకు దినమునకు చిన్నదూడలకు ఒకఅరపౌను, పాడి పశువులకు 4 లేక 5 పౌనుల పెట్టితే బాగా పాలనిస్తాయి. వెన్నకూడ వస్తుంది. పెట్టిన తరువాత ఒక ఔన్సు ఉప్పు పెట్టవలెను. ఈ పిండిని తదితర దాణాలతో పెట్టిన పశువుకు ఏరోగమురాదు.

తెలిక పిండి

దీనిపంట మనదేశము నందతటవుంది. కాని బొంబాయి, చెన్న రాజధానులయందు, బర్మా మధ్య పరగణాలయందు విస్తారంగా పైరగుతూ వుంది. నువ్వులవలన తీయుచమురు, మానవులకు పశువులకు ఆహారానికేగాక మందులలోకి గూడ పనికివస్తుంది. తెలికపిండి పాడి పశువులకు, తదితర పశువులకు, మంచిఆహారమైయున్నది. వాతముగల పశువునకు దినమునకు ఒకఅరవీసెడు ఈయవచ్చును. నికార్షక పశువు

నకు అంతగా వాడరాదు. పశువు శీతములో వున్నప్పుడు తెలికపిండి పెట్టుట మంచిది. వాతసంబంధమగు రోగాలు సంబవించినప్పుడు ఈ పిండిని అప్పుడప్పుడు పెట్టుట మంచిది. నిండుచూలుతో వున్నప్పుడు దీనిని ఎక్కువగా వాడిన పిండము కాగిపోతుంది. పశువు ఈనినతరు వాత బాగుగా పెట్టవచ్చును. దుక్కి యెద్దులకు సాయంకాలపు పూట పెట్టాలి. గానుగఆడిన వెంటనే పిండి తెచ్చి పెట్టిన మిగుల బలము గలించుతుంది. నిలువయున్న పిండిఅంత శ్రేష్టమైనదికాదు.

ఈ పిండిలో 10 వేల పాళ్ళలో	1080	పాళ్ళ నీరు
	3175	,, మాంసకృత్తులు
	2900	,, ఉష్ణకరపదార్థాలు
	365	,, నారపదార్థాలు
ఈ పిండిలో 10 వేల	పాళ్ళలో	పాళ్ళ
	1140	,, లవణపదార్థాలు
	1340	,, తదితర వస్తువులు

వుంటాయి. పిండులన్నింటిలో తెలికపిండి మిక్కిలి సారవంతమైంది.

కొబ్బరి పిండి

కొబ్బరికాయలను చిప్పలుగకోసి ఎండబెట్టి చమురు దీస్తారు. చమురుదీయగా మిగిలినపిండి పాడిపశువులకు ఆహారంగా నుపయోగ పడుతుంది.

ఈ పిండిలో నూటికి	9.00	పాళ్ళు	నీరు
	19.35	,,	పిప్పి
	48.00	,,	పిండి పదార్థాలు
	9.12	,,	క్రొవ్వు
	8.64	,,	నార పదార్థాలు
	5.89	,,	బొగ్గు పదార్థాలు

యుంటాయి. ఆరంభములో ఈ పిండిని పశువు లంతగా తినవు. అల

వాటు చేసినకొలది దినమునకు 7½ పౌనుల కొబ్బరి పిండిని తినునట్లు చేయవచ్చును.

సోయబీను పిండి

సోయబీను గింజలనుండి నూనె తీసివేయబడిన తరువాత దీనిని సోయబీను పిండి అంటారు. సోయబీను తూర్పు దేశాలలో విశేషంగా పండించుతారు. ఈ గింజలే పశువులకు ఆహారముగా ఉపయోగ పడతాయి. నూనె తీసివేయబడిన పిండిలో కొంత చమురు యుంటుంది. ఈ పిండియందు నూటికి 40 నుంచి 45 వరకు పిండి పదార్థాలును, 8 పాళ్ళ నూనె వుంటుంది. ఇది ప్రత్తి పిండిని పోలియుంటుంది. ఇతర ఆహారాలతో దీనిని కలిపి పెట్టాలి. ఈ గింజలనుండి పాలు తయారు చేయ వచ్చును. మంచి పొలములో ఎకరానికి 3 టన్నుల గడ్డి సామాన్యముగా వస్తుంది. మన దేశములో ఈ మొక్క అయిదారు సంవత్సరములకంటె అధికంగా బ్రతుకదు. సంవత్సరానికి 8 కోతలు కోయవచ్చును.

గడ్డిని పాతర వేయుట

మన దేశంలో సామాన్యంగా ఎండుగడ్డినే వాములుగా వేస్తారు. మంచి గడ్డికి ఎండలు అంత అవసరము లేదు. ఇటీవల దేశములో వ్యవసాయ నిపుణులు పనిచేయ ప్రారంభించిన దాదిగా ఒక నూతన విధాన మవలంబింప బడుతూవుంది. గడ్డికి సూర్యరశ్మి, అంతప్రధానము గాకపోవుటచేత దానిని పాతరలలో గాని, గదులలో గాని భద్రపరచి యుంచవచ్చునని వ్యవసాయ డిపార్టుమెంటువారు తెలుపుతున్నారు. మన దేశపు రైతులు ధాన్యమును పాతర వేయు టనగా భూమిని కొంచెము లోతుగా త్రవ్వి దానిలో గడ్డి వేసి ధాన్యము పోసి కప్పి యుంచుట. ధాన్యమువలెనే గడ్డిని కూడ పాతర వేయుట విదేశములలో నాచారమై యున్నది. గడ్డిని పాతర వేయుట వలన పశువులకు సర్వకాలములయందు మంచి పచ్చిమేత దొరుకుతూ వుంటుంది. ఎండు

గడ్డికంటె పాతర వేయబడిన పచ్చిగడ్డి పశువుల కెక్కువ ఆరోగ్యము నిచ్చు ఆహారమైయుంది. వేసవికాలములో పశువులకు మేత దొరకని కాలమందు ఈ పాతరలోని గడ్డిని మేపవచ్చును. వర్షాకాలములో మేత పుష్కలంగా నుండును గాన అట్టి సమయములందు ఈ గడ్డిని వెన్ను వేయునపుడు కోసి పాతర వేయాలి. ఎండు గడ్డి చేయుటకన్న ఈ గడ్డిని చేయుట చాలా ఖర్చు తక్కువ. దీనికి అగ్ని భయముగాని, చోరభయముగాని యుండదు. కలుపు మొక్కలను భూమినుండి తీసి వేయుట కగు ఖర్చు లేకుండా వానిని మేతకు పనికి వచ్చునట్లు చేసి లాభముగా నుపయోగపరచు విధము ఇది యొక్కటియే. ఈ మేత ఎక్కువ రుచిగా నుండి త్వరగా జీర్ణమగును.

తొమ్మిదవ భాగము

దైవ మహిమగల వృక్షజాతులు

సూర్య చంద్రుల మహత్తు

వన మూలికలు

అరణ్యప్రాంతాలలో అనేకరకాల వనమూలికలు దొరుకుతున్నాయి. మహాప్రభావంగల యిట్టి వనమూలికలను పశువైద్యులు వుపయోగించి పశువులరోగాలను కుదుర్చుకోవడం మామూలుగ మన దేశములో వస్తూవుంది. ఏ దేశములో పుట్టిన పశువులకు ఆ దేశములో పుట్టిన ఓషధులే, హితవై అనుకూలంగా పనిచేయుగలవని శాస్త్రవేత్తలు తెలుపుతున్నారు. పాశ్చాత్య ప్రభుత్వంతోపాటు పాశ్చాత్యౌషధాలుకూడ మన దేశాన్ని ఆక్రమించుకోవడంవల్ల మన దేశీయ మూలికలను మనవారు వాడకం తగ్గించారు. వనమూలికలపేర్లు, వాటి స్వరూపము, జాతి, గుణము గ్రహించగలవారు అరుదైనారు. పశువైద్యులలోకూడా వీటి స్వరూపము, గుణవిజ్ఞానము లేకుండాపోయింది.

మన పరిసరాలలో మన దొడ్లలో నిత్యమూ మన కండ్లఎదుట కనపడే వనమూలికల వుపయోగాన్ని తెలిసికోలేకపోతున్నారు. విదేశ వ్యామోహం మనలో విస్తరించింది. సాంప్రదాయమైన వృద్ధవైద్యము అనుభవాలు, మూలికావిజ్ఞానం నశించింది.

ఆంధ్రప్రదేశ్ లో వున్న కొండలు, అరణ్యాలలో అనేకరకాల వనమూలికలు వున్నాయి. శ్రీకాకుళంజిల్లా నౌపడ, పాలకొండ, వంశధారనదీ ప్రాంతాలలోను, గోదావరిజిల్లాకు చెందిన సూగూరు, రంపచోడవరం, అడ్డతీగెల, పోలవరం, జీలుగుమల్లి మున్నగు ప్రాంతాలలోను, పాపికొండలు, భద్రాచలం ప్రాంతాలలోను, కృష్ణా జిల్లా కొండపల్లి, నూజివీడు, తిరువూరు ప్రాంతాల అరణ్యాలలోను గుంటూరుజిల్లా కొండవీడు, నాగార్జునకొండ, అమరావతి, చీమకుర్తి మున్నగు ప్రాంతాలలోను, కర్నూలుజిల్లా నల్లమల, అహోబిల, శ్రీశైల ప్రాంతాలలోను, నెల్లూరుజిల్లా ఉదయగిరి, పొదిలి, పామూరు ప్రాంతాలలోనూ, చిత్తూరుజిల్లా తిరుపతి, తిరుమల, ఆకాశ గంగా, పాపనాశనం మున్నగు పర్వతప్రాంతాలలోను, అరణ్యాలలోను తెలంగాణా ప్రాంతంలోను వివిధ రకాల వనమూలికలు పెరుగుతున్నాయి. ఆయాకాలాలలో ఇవి చిగిర్చి పుష్పించి ఫలించి ఎంతో ఆనందాన్ని కలిగించుతున్నాయి.

మన అరణ్యాలలో గొప్పవృక్షాలు, వనమూలికలు వుండడం వల్లనే మన ఆంధ్రప్రాంతాలలో సకాలానికి వర్షాలు కురిసి నదులు ప్రవహించడంవల్లనే పంటలు, ఓషధులు వుత్పత్తియగుతున్నాయి. మనదేశంలోవున్న ప్రతిగ్రామంలోనూ మర్రి, రావి, జువ్వి, చింత, మామిడి, దిరిశన, లొద్దుగ, మద్ది, టేకు, మేడి, వుసరిక మున్నగు వనస్పతులు వాటంతటవే పెరిగి మానవులకు, జంతువులకు, పక్షులకు, చల్లదనాన్ని, ఆరోగ్యాన్ని, ఆనందాన్ని కలిగిస్తున్నాయి. ఇట్టి ప్రభావముగల మూలికలు ఆంధ్రప్రదేశ్ లో అనంతముగావున్నాయి. కావున మన ప్రభుత్వం మూలికా పరిశోధనచేసితీరాలి. మా ఆంధ్రఆయుర్వేద

పశువైద్య కళాశాలతరఫున మూలికలను పెంచి పరిశోధించడానికి తగిన ప్రయత్నాలు జరుగుతున్నాయి.

మూలికల ప్రభావము

ప్రాచీన ఋషీశ్వరులలో అగస్త్యుడు, మాండవ్యుడు, నందీశ్వరుడు, వ్యాఘ్రపాణి, వ్యాసుడు, విశ్వామిత్రుడు, వసిష్టుడు, గోరక్షుడు, కొంకణుడు, మత్స్యముడు, కమలుడు, యోగానందుడు, నిత్యానందుడు,పరాశరుడు, హారతుడు, పశుపాలకాప్య, సుశ్రుతుడు, గోకముడు, చరకుడు, మున్నగువారు మూలికల ప్రభావాలను, మూలికలను గూర్చిన యంత్ర, తంత్ర భావాలు మున్నగువాటిని గురించి ఎన్నోవిషయాలు తెల్పారు. ఈవస్తుగుణదీపికలో ఎంతోవిలువ గల వివిధరకాల గ్రంథాలువున్నాయి. ఒక్కొక్క గ్రంథము అరువది నుంచి ఎనిమిదివందల రూపాయల ఖరీదు చేసేవిగలవు. నేనుకూడా లక్నో, తిరువాన్కూరు, హిమాలయ ప్రాంతాలు మున్నగు ప్రాంతాల కేగి ఓషధుల మహిమలను పరిశోధించుటకు ప్రయత్నము చేస్తున్నాను.

పశువైద్య మూలికలగురించి 800 పేజీలు వ్రాయగల సమ రతను నేను సంపాదించితినిగాని యిట్టి గ్రంథాలను అచ్చు వేయించే దాతలు లేనందువల్ల ఈ గ్రంథములో పశువులకు సంబంధించిన మూలికలను కొన్నిటినే క్లుప్తముగా యిచ్చితిని. తెనాలి ఆయుర్వేద పశువైద్య కళాశాలలో మూలికలను తెప్పించి పెంచి పరిశోధించి పశు వైద్య వస్తుగుణదీపికను మరల రెండవసారి ప్రకటింపదలచితిని. ఈ గ్రంథాన్ని చదివే చదువరులు మూలికలను గురించి సవిస్తరముగా వ్రాయలేదని అసంతృప్తి పడక తెలియని విషయాలు మాకు తెలిపిన వివరా లన్నిటిని తెలుపగలను.

షరా:- ఈ వస్తుగుణదీపికలో మూలికల మోతాదులు ప్రక టింపలేదు. అనుభవము గల రైతులుగాని, వైద్యులుగాని, మూలికల గుణాలు తెలిసికొని ఎంత మోతాదు వాడాలో వారే నిర్ణయించు కోవాలి.

దైవ మహిమ గల వృక్షాలు

బుద్ధ భగవానుడు

బుద్ధభగవానుడు డెల్లప్పాకు వటవృక్షపు ఛాయను విశ్రమించుటవల్ల ఆయనకు జ్ఞానోదయము కలిగినదన్న విశ్వాసంతో, సింహళ దేశంలోనున్న 'అనూరాధ పురం'లో మర్రికొమ్మను నాటి, సింహళ దేశీయులు నాటినుంచి నేటివరకు భక్తితో ఆరాధించుచున్నారు.

సెయింట్ అగస్టయిన్

పదునైదు వందల సంవత్సరాల క్రితము సెయింట్ అగస్తయిన్ అను మహనీయుడు ట్యూనీషియాలో సాక్ దగ్గరగా వున్న ఆలివ్ ఆయిల్ చెట్టునీడలో కూర్చుండేవాడు. అందుచేత ట్యూనీషియా దేశస్తులు ఆ చెట్టును పవిత్రవంతంగా యిప్పటికీ గౌరవించుతారు.

మహమ్మద్ ప్రవక్త

అరేబియా 'సవద్ పవిత్రజాలాలాల్' దగ్గరగా కొన్ని ఖర్జూర చెట్లు వుండేవి. మహమ్మద్ ప్రవక్త ఆ చెట్లలోగుండా నడచేవాడు. అందుచేత పెద్దపెద్ద మహోత్సవాలలో ఆ చెట్లను అలంకరింపజేసేవారు.

గెత్మెన్

ఆలివ్ తోపులో వుండే చెట్లు మొనలు దేరిన తమ పచ్చని పసందైన కొమ్మలు స్వర్గంలోకొన్ని చూపినవని "గెత్మెన్" అను మహనీయుడు బైబిల్‌లో తెలిపాడు.

అబ్రహామ్

రెండు వేల సంవత్సరాలక్రితం 'సెలస్టయిన్'లో మమ్రె, దగ్గరగా పవిత్రవంతమైన చెట్టొకటి యుండేది. 'అబ్రహాం' అను మహనీయుడు ఆ చెట్టుక్రిందనే సమాధయ్యాడు. ఈ నాటికి కూడా అది యొక పవిత్ర వంతమైన పుణ్యక్షేత్రమయ్యేనట.

వర్జన్

కెయిరో, హెలో ఆ నేల మధ్యగా 'వర్జనీన్' అనే సెలిమోర్ అను చెట్టొకటి వుందట. హెరోడ్‌నుంచి ఈజిప్టునకు పారిపోవుచూ ఈ చెట్టుమానుతొఱ్ఱలో 'వర్జన్' అతని బిడ్డ దాగినారట. అచ్చట నున్న చెట్టు చచ్చిపోగా 1665 లో మరల ఆ చెట్టు విత్తనాలను వర్జన్ జ్ఞాపకార్థం మరల నాటినారట.

కణ ఫ్యూసియణ తల్లి

చీనా దేశంలో "సీ" అను కొండకు, పీకింగునకు మధ్య దారిలో ఒక మలబారు చెట్టును ఆ దేశస్థులంతా గౌరవించేవారు. బి. సి. 551లో కణఫ్యూసియస్ అను మహనీయుని తల్లి "సీ" అను కొండనుంచి పీకింగునకు యాత్రకు పోవుచుండగా ఈ మలబారు వృక్షపు తొఱ్ఱలోనికేగి ఒక చక్కని బిడ్డను కనమనియు, ఆబిడ్డమహాత్తు చీనాదేశము నందంతట వ్యాపింప గలదని ఒక దేవత ఆదేశించెనట. ఇప్పటికి కూడ "కుప్" దగ్గర ఆ చెట్టున్నదట.

వృక్షాలలో కూడా మానవ లక్షణాలు

అరటిచెట్టుకు పిల్లలంటే అతిప్రీతి. ఎల్లప్పుడూ పిల్లలను అనగా తనపిలకలను తనచుట్టూ పెట్టుకొని కాపాడుకుంటుంది.

తుమ్మచెట్టు పిరికితనం

తుమ్మచెట్టు మాత్రం అతిపిరికితనం గలది. వంటినిండా ముళ్ళు పెంచుకొని శత్రువులు అపాయం చేయకుండా కాపాడు కొంటుంది. ఇంకను తాను జంట ముళ్ళమీద చీమలకు, పురుగులకు గూళ్ళు కట్టుకొంటానికి యిచ్చి తన ఆకురెమ్మల చివర పీటికి ఆహారం కొరకు పిండిపదార్థం తయారుచేసి పెట్టుతుంది.

కందచెట్టు పిసినిగొట్టు

కంద చెట్టు మహా పిసినిగొట్టుది. మూడేళ్ళ వరకు పెట్టబోయే కుటుంబము కొరకుఆహారాన్ని ఎవరికీ కనబడకుండా భూమిలో దాచుకొంటుంది.

మఱ్ఱిచెట్టు మాంత్రీకము

మఱ్ఱిచెట్టు మాత్రం పరోపకారంగలది. పెద్దచెట్టయినప్పటికి పండ్లుమాత్రం చిన్నవిగా నుండి, తన నీడను విశ్రమించే వారికి అపాయము కలుగకుండా జేస్తుంది.

తాడి, వేరుశనగల తంతులు

తాడిచెట్టు వేరుశనగ మొక్కలు మాత్రము తమవంశాంకురాలను దాచుకొనడానికి అవస్థపడుతూవుంటాయి. తాడి తన కాయలను ఎచ్చటో నెత్తిమీద పెట్టుకుంటే, ఈ వేరుశనగ తన కాయలను భూమిలో దాచుకొంటుంది.

గుమ్మడి ఓపిక

గుమ్మడిపాదు బలహీనమై నప్పటికి, పిల్లలను ఎత్తుకొనడానికి మహా ఓపికగలదిగా వుంటుంది.

కాఫీ, అనాస సుకుమారత్వాలు

కాఫీ, అనాస మొక్కలు మాత్రము మహాసుకుమారములు. నీరుమాత్రం ఎప్పుడూ తగులుతుండాలి.

సజుగుడు చెట్టు ఈలపాట

సజుగుడు చెట్టుకు ఎంత మేలుచేసినా విశ్వాస ముండదు. గాలి వేసినప్పుడల్లా ఈలపాట పాడుతూ వుంటుంది. తిమింగలానికి వలె చచ్చిన తరువాత యీచెట్టు ఉపయోగం కనబడుతుంది.

తేయాకు మొక్కల జీవితం

ఉద్యోగస్తునివలె తేయాకు మొక్కలు జీతము యిచ్చినంత కాలము ప్రజలకు సేవచేస్తుంది.

బదనిక, నాచుమొక్కల భిక్షము

బదనికలు మాత్రము చెట్లమీదనే యుండి గాలిపీల్చుకొని బ్రతుకుతాయి. నాచుమొక్కలు బిచ్చగాళ్ళవలె ఎచట తడియుంటే అచ్చటజేరి బ్రతుకుతాయి.

జువ్విచెట్టు ప్రాచీనాచారము

జువ్విచెట్టు చాలా సదాచార సంపన్నమైంది. ఆకులను రాల్చి వేయ నక్కరలేని ఉష్ణమండలాలల్లో స్థిరనివాసమున్ననూ, తన ప్రాచీనాచారమును మానకుండ, శిశిరఋతువులో ఆకులను పూర్తిగా రాల్చి వసంతఋతువులో చిగుర్చుతుంది.

సిగ్గుచింత బెదరు

సిగ్గుచింత మాత్రము జంతువులగాలి తగిలేసరికి తన ఆకులను ముడుచుకుంటుంది.

ద్రాక్షతీగె ముక్కులు, చేతులు కత్తిరించాలి

ద్రాక్షతీగెకు ఎంత ఎరువువేసినా తన శరీరాన్నిమాత్రం చక్కగా పెంచుకుంటుంది. ముక్కులు, చేతులు కత్తిరించిన తరువాత గాని అది అప్పతీర్చదు.

ఈతచెట్టు నంగనాచిత్వము

ఈతచెట్టుమాత్రం ఎరగని నంగానాచివలె ఎల్లప్పుడు దూరముగా వుంటుంది.

మామిడిచెట్టు తనకుచేసిన ఉపకారమునుమాత్రము ఉండనిచ్చుకోదు.

నిద్రగన్నేరుచేసే పరమేశ్వరసేవ

నిద్రగన్నేరుమాత్రం ప్రాణసేవయే పరమేశ్వరసేవ అంటుంది. పగలంతా నీడ, రాత్రంతా వెన్నెల అనుభవానికి తెచ్చుతుంది. తియ్యగా పొడవుగానుండే కాయలు, మెత్తని అందమగు కుంచెవంటి పువ్వులగలదానినే నిద్రగన్నేరంటారు.

ప్రాచీనకాలంలో జంతువుల వృక్షాల క్లుప్తచరిత్ర

పూర్వం మన భూమిమీద ప్రారంభదశలో ఏకకణజీవం ప్రత్యక్షమైందనీ, ఆ తరువాతనే జంతుజాతులు, వృక్షజాతులు క్రమేపి వృద్ధిచెందినవనీ, వైజ్ఞానికులు నిర్ధారణచేశారు. సెల్యూరియన్ యుగానికి పూర్వమే వెన్నెముకగల జంతువులు మనభూమిమీద లేనే లేవనియు డెవోనియం యుగములో బ్రహ్మాండమైనచేపలు, తదుపరి సరీసృపాలు, తరువాత పక్షులు, ఆ తరువాత స్తన్యజీవాలు మనభూమి మీద నివసించేవనియు, ఆ స్తన్యజీవులునుండే నేడు మనకు కనబడు తున్న జంతుజాలమంతయు ఉద్భవించినదని "పాసిల్" అను శిలా చిహ్నాలను పరిశీలించినారని కార్నెల్ విశ్వవిద్యాలయంలో భూగర్భ శాస్త్రాచార్యులొకరు తెలిపారు. ఈ శిలాచిహ్నాము లనబడునవి భూగర్భంలోని రాతి పొరల మధ్య గట్టిపడి శిలలుగా మారి పోయిన జంతువుల కళేబరాలు, మొక్కల ప్రకాండములు, ఆకులు వగైరాలట.

పేలియంటాలజీ

ఒక్కొక్కయుగంలో ఒక్కొక్కరకపు జీవకోటి మనభూమి మీద వర్ధిల్లిందని ఈ శిలాచిహ్నాలవల్ల కొన్ని నిదర్శనాలు దొరికినాయి. ఈ రీతిగా భూమియొక్క చరిత్రను నిర్ణయించే శాస్త్రాన్ని "పేలి యంటాలజీ" అంటారు.

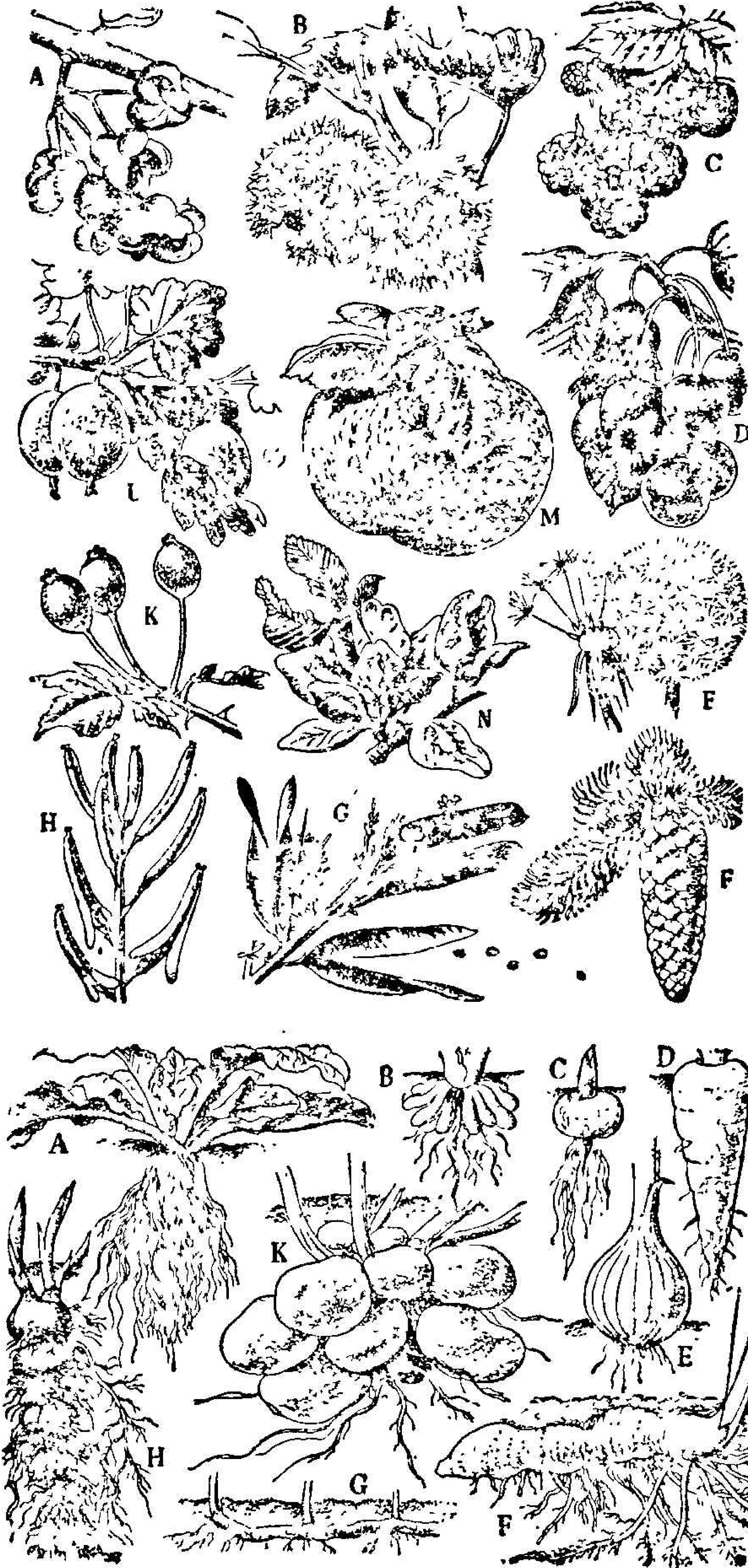
మద్రాసు మ్యూజియంలో అడ్డంగా నరికియుంచిన చెట్టుకాండపు పలక ఒకటియుంది. దానిలో ఏర్పడిన వలయములచుట్టూ ఈచెట్టుపుట్టి చచ్చేలోపుగా, దక్షిణ భారతదేశంలో జరిగిన చరిత్ర సంఘటనలు గూర్చి గుర్తుగావేసి యుంచారు. ఈ చెట్టు 1400 లో పుట్టింది. అది దాదాపు 500 సంవత్సరాలు బ్రతికిందనీ, వాస్కోడిగామా మన దేశానికి ఎప్పుడువచ్చిందీ, సెంటుజార్జికోట ఎప్పుడుకట్టిందీ, పుదుచ్చేరి ఎప్పుడు పుట్టిందీ, టిప్పుసుల్తాన్ ఎప్పుడు మరణించిందీ, విక్టోరియారాణి రాజ్యానికి ఎప్పుడు వచ్చిందీ, మున్నగువివరాలన్నీ ఈపలక మీదవున్న అక్షరాలను చూస్తే ఎల్లరకు విశదము కాగలదు.

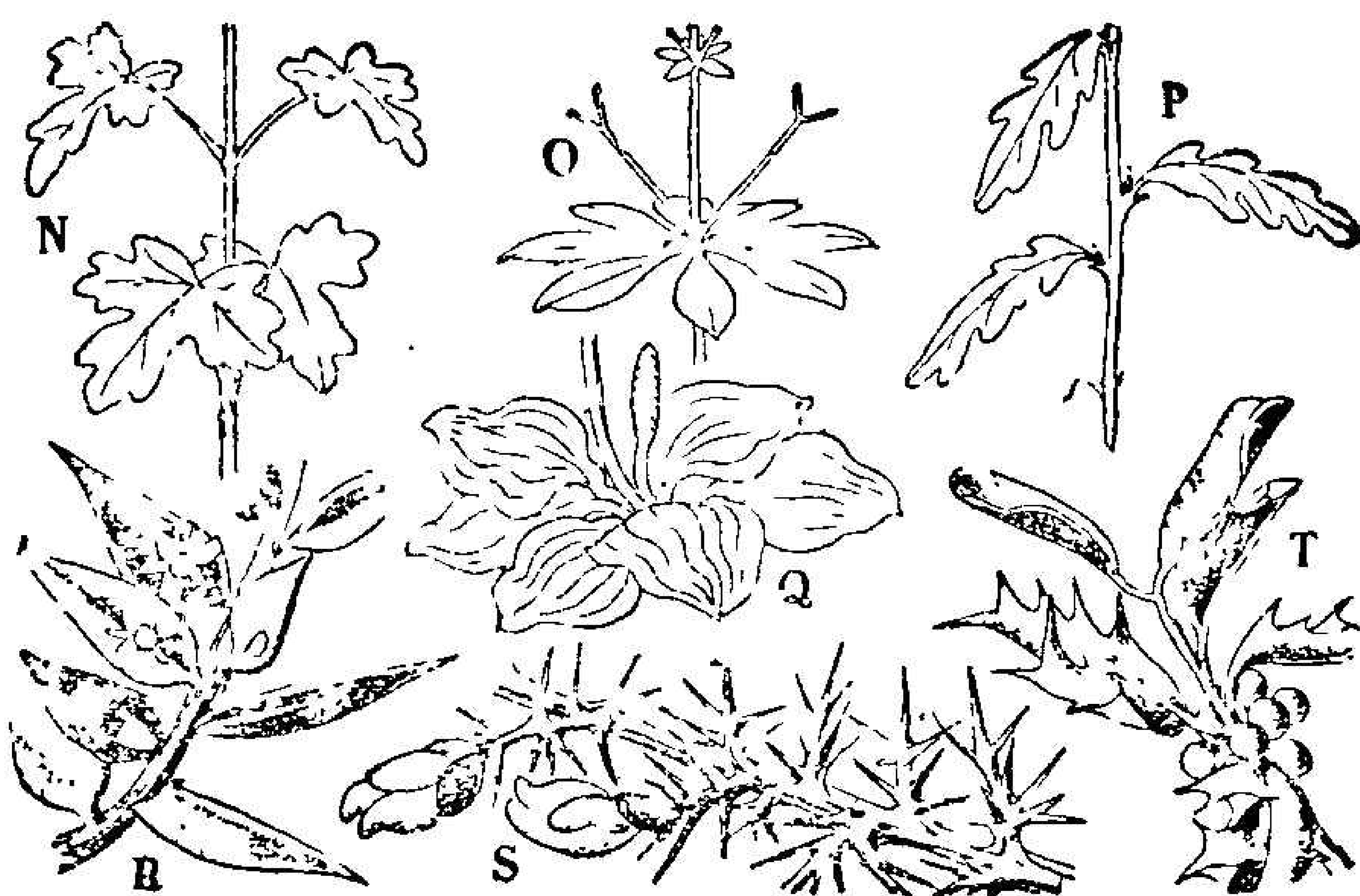
మిష్టర్ డగ్లస్ పరిశోధనలు

చెట్లకాండములను అడ్డంగానరికి అందులో ఏర్పడినవలయాలను బట్టి కనుగొనే విధానములో 'మిస్టర్ డగ్లస్' ప్రారంభకుడని చెప్ప వచ్చును. ఈతని పరిశోధనల ఫలితంగా కొన్నికొన్ని వృక్షాలుక్రీస్తుకు తరువాత 400 సంవత్సరాల నాటివని నిర్ధారణ చేసెనట. తరువాత ఆ కాలంలో ఈచెట్లతో కట్టబడిన గృహాలలో నివసించే ప్రజలనాగరి కతను, వారుపయోగించే పరికరాలను గురించి అనేక నూతన విష యాలను విజ్ఞానవేత్తలు కనుగొన గలిగిరి. మరికొందరు కాలిఫోర్ని యాలో పెరిగిన బ్రహ్మాండమైన సెక్వాయియాజాతిచెట్ల వలయాలను, కాండములను పరిశీలించి మూడు వేల సంవత్సరాల క్రితమే అచ్చట నుండే వాతావరణాన్ని నిర్ణయించ గలిగేవారు.

జంతువుల శిలా చిహ్నముగల రాతిపొరలు యిప్పటికి 50 కోట్ల సంవత్సరాలక్రితము ఏర్పడినవనియు, 40 కోట్ల సంవత్సరాలకు పూర్వము వెన్నముకగల జంతువులుండేవనియు చెప్పుట కనేక నిదర్శ నాలున్నాయి. ఇంతేగాక 27 కోట్ల సంవత్సరాలకు పూర్వము మన పూర్వికుల సంతతికిచెందిన జీవజంతువులు, జలచరజీవాలు, సరీసృపాల

వన మూలికలు

నుంచి స్తన్యజీవాలు అవతరించి భూచరాలలో అతిప్రధానమైనవిగా పరిణమించినవని కూడ చెప్పటకు కొన్ని నిదర్శనాలు దొరికినవి.

మొక్కలపై సంగీత ప్రయోగం

చెట్లకు మాయామాళవగౌళ, శంకరాభరణం, బిళహరి రాగాలను వినిపించుట.

అన్నామలై యూనివర్శిటీకి చెందిన వృక్షశాస్త్రజ్ఞులు అత్తిపత్తి చెట్టునుగూర్చి కొన్ని పరిశోధనలు గావించారు. ఈ పరిశోధనలో కొన్ని వృక్షాలు సంగీతము వలన అతిసున్నితముగా కదలింపబడగలవనియు సాధారణ చెట్లకంటె సంగీత ప్రభావమునకు లోబడి చెట్టు త్వరగా పెరిగి ఆకులు ఎక్కువగా వేయుట, కొమ్మలు, కాడలు వేయుట జరుగ గలదని కనుగొన్నారు. యూనివర్సిటీ లేబరేటరీవారు అత్తిపత్తి చెట్లను నాలుగు ప్రత్యేక కుండలలో నుంచి పరిశోధనలు గావించారు. అన్ని కుండలలోను ఒకే రకమగు మట్టి, సరియైన వేళలలో ఒకే పరిమాణముగా నీరు పోయుట, త్రవ్వుట, మున్నగు పనులు చేశారు. రెండు మొక్కలను మాత్రము విడదీసి వాటిని కంట్రోలు వృక్షా లని పేరిడినారు. తక్కిన రెండు మొక్కలను కూడ విడదీసి ప్రత్యేక గదిలోనుంచి తలుపులు బిగించి ప్రతిరోజు ఉదయము 6 గంటలకు 7 గంటలకు మధ్య 25 నిమిషాలసేపు ఫిడేలుతో 'మాయామాళవ

గాళ' అను కర్నాటక సంగీతమును వాయించి ఆ మొక్కలకు విని పెంచేవారు. ఈ మొక్కలను పక్షులు తాకకుండ, చీడపట్టకుండ జాగ్రత్తగా పెంచారు. ఈ రీతిగా పరిశోధించిన రెండు మొక్కలకు రెండు నెలల పది రోజులు 'మాయా మాళవగౌళ' రాగము వినబడింది. ఆ కాలములో ప్రతి ఆదివారము ఈ రెండు మొక్కలను గూర్చి పరిశీలించుతూ వ్రాయుచుండెడివారు. కంట్రోల్ల మొక్కల ఆకుల కంటె పరిశోధనల మొక్కల ఆకులు ఎక్కువ పచ్చరంగుగా నుండేవి. రెట్టింపు పొడవుగా పెరిగినాయి. కొమ్మలు కూడ ఎక్కువయ్యాయి. సంగీతప్రభావమునకు లోనైన మొక్కలు రెండవ శ్రేణిలో అదనముగా ఆకులు కాడలు కూడ లేచినాయి.

ఈ మొక్కలపై యింకను పరిశోధనలు చేస్తున్నారట. ఈ పర్యాయము వీణా, ఫిడేలు రెంటిపైన 'బిళహరి, శంకరాభరణం' రాగాలను ఆలపించి పరిశోధన చేయుదురట.

భూపాళం, షణ్ముఖప్రియ, మధ్యమావతిరాగాలు

ప్రఖ్యాతసంగీతశాస్త్రజ్ఞులు నియమించిన నియమితకాలములో రాగముల నాలపించిన, వృక్షములపై వాటి పెరుగుదలపై ఎట్టిప్రభావ ముండునో పరిశోధనచేయగలరట. ఏఏకాలములలో, ఏఏరాగములను పాడవలసినది. హిందుస్థానీ, కర్ణాటక సంగీతశాస్త్రములలో ఈదిగువ రీతిగా చెప్పిరట.

ఉదయం 4 లేక 5 గంటలమధ్య-భూపాళం
ఉదయం 6 లేక 7 గంటలమధ్య-బిళహరి
రాత్రి 10 గంటలకు లేక అర్ధరాత్రివేళ-షణ్ముఖప్రియ
మిట్టమధ్యాహ్నము-మధ్యమావతి

రాగములు పాడుటవలనగాని, వాయించుటవలనగాని చెట్లు వృద్ధియగునని సంగీతశాస్త్రములో చెప్పబడియున్నదట. ఈరీతిగాపరిశోధనలు చేయుచున్నారట.

జంతువులకు. వృక్షములకు వుండే వ్యత్యాసాలు

ఆకులు,పట్టలు, ఫలపుష్పాలు వేటిని వాడుకొంటాయి. ఆకులు రాలిపోవుట, పట్టచెడిపోవుటచేత వృక్షాలకుకూడ స్పర్శజ్ఞానముందని తెలుస్తున్నది.

జీవశాస్త్రజ్ఞానము అభివృద్ధి జెందినకొలదీ జంతువననెట్టిదియో వృక్షమననెట్టిదియో, వేరువేరుగా నిర్వచించుట కష్టతరమగుచున్నది. జంతువునకు, ఉద్భిజ్జమునకు వ్యత్యాసము కనుపించుటలేదు. ఈరెండింటి లోనుకూడ ఉత్కృష్టమైన వాటిని పరీక్షించినవ్పటికి వాటికి దగ్గర పోలికలున్నట్టు విశదమగుతున్నది. జంతువునందేదైన ఉపయోగమైన నిర్మాణముగాని, గ్రహణశక్తిగల ఇంద్రియముగాని యున్నయెడల, దానికి సమానమగునది ఒకటి ఉద్భిజ్జమునందు కూడ కనపడుతుంది. స్పర్శజ్ఞానముగల చర్మము గాకపోయిన, అట్టిధర్మాన్నే చేయుశీత పదార్థం వృక్షానికికూడ వుంది. జంతువునకు వృక్షమునకు భేదమేమైన యున్నచో అదివాటిశరీర సంబంధమైందికాదు.

చెట్లకుకూడా సుఖదుఃఖాలు

వృక్షాలు ఇంద్రియ జ్ఞానము కలిగి సుఖదుఃఖా లనుభవించుట వలన,నరకబడినవి మరల మొలచుట వలన వృక్షాలకు చైతన్యము లేక జీవముందని గ్రహించాలి. మొక్కలు చలిచేత తిమురుపొందుతాయి. మద్యముచేత మత్తెక్కుతాయి. చెడుగాలిచే నుక్కిరిబిక్కిరి యగుతాయి. హెచ్చు పనివలన అలసిపోతాయి. మత్తుమందుచేమాంద్యము నొందుతాయి. దెబ్బలచే గాయము లొందుతాయి. సూర్యరస్మివలన ఉత్సాహము బొందుతాయి. వర్షమువలన నిరుత్సాహములేక మంద మతిగావుంటాయి. విషములచేత వినాశము పొందుతాయి. మానవులకును మొక్కలకును చాలా వ్యత్యాసము లున్నట్లు అగపడినను, మనకును వాటికిని దగ్గర సంబంధముందని ఒప్పుకోకతప్పదు.

మననాడివంటి నాడి వాటికికూడా కలదనియు విద్యుచ్ఛక్తినిఉప యోగించి, మందులనువాడి నాడిని ఉద్రేకపరచ వచ్చుననియు లేదా వాటిని అలసిపోవునట్లు చేయవచ్చుననియు, సారాయిపోసి మానవుల వలె వాటికి మత్తెకించవచ్చుననియు, త్రాచుపాము కరచినఅవికూడ ప్రాణమును కోల్పోవునని పరిశోధనలుచేసి శాస్త్రజ్ఞులు తెలిపారు.

వృక్షాలకుండే ఇంద్రియజ్ఞానం

వృక్షాలు వేళ్ళతో జలాన్ని పీల్చుటచేత అవి రోగాలలో నుండగా మనము చూచుటచేత ఆయారోగములకు తగినమందులు ఈయగా తగ్గుటచేత వృక్షాలకుగూడ రసేంద్రియం మున్నదని తెలుస్తున్నది. స్థావరములగు ఉద్భిజ్జములకును, జంగములగు జంతువులకును గలభేదము ఛేదింపబడింది. సర్వసామాన్య మొక్కలకు గూడ ఇంద్రియ జ్ఞానమున్నట్లు ఋజువుచేయబడింది. మొక్కలకు కూడ స్నాయువులు కలవని శాస్త్రజ్ఞులు చూపగలిగారు. ఈ గొప్ప విషయాన్ని కనుగొనుటచేత ప్రపంచ మంతటికి ఎంతో అమూల్యమైన లాభము చేకూరకలదు. వృక్షాలకు నరములులేని యెడల తుపానుల యొక్కయు, సూర్యకాంతి యొక్కయు, శీతోష్ణముల యొక్కయు, భావములను పొందుటకు గల సాధనాలు, ఎచ్చట, స్మృతి యుండుట కవకాశమే లేదు. జంతువులవలె వృక్షములకు గూడ జ్ఞానముందను శ్రీ జగదీశ చంద్రబోసు అభిప్రాయము కాకపోయిన బాహ్యమైన శక్తుల యెడల మొక్కలు సచేతనమైనవిగ ప్రవర్తించునని ఈయన ప్రత్యక్షముగ చూపెట్టెను. అసామాన్య పరిశోధన పద్ధతుల వలన బయటనుండి ప్రేరేపింపబడినపుడు మానవులవలె మొక్కలకు కూడ మార్పులను బొందునని ఋజువు పరచెను.

చెట్లకుకూడా విద్యుచ్ఛక్తి

అత్తిపత్తిచెట్టు ఎంతమృదువుగా నెమ్మదిగా ముట్టుకొని నప్పటికి, అగ్నిని చూపించినా, గాలిగట్టిగా వీచినా దానిదళాలన్నియు ముడుచుకొని పోతాయి. రెమ్మలన్నియు రాలిపోతాయి. ఇంకను

వాటిపైన రేడియో తరంగాలను, కాంతికిరణాలను ప్రయోగించి నప్పుడు మాత్రము అవి ఎంతో సున్నితములైన స్వభావములను ప్రదర్శించుతాయి. స్వల్పశక్తి వంతములగు రేడియో తరంగాలను వాటిమీద ప్రయోగించినపుడు వాటికి ఉద్రేకము కలుగుతుంది. విద్యుచ్ఛక్తి యంత్రసహాయంతో మొక్కల మీదికి కొద్దికొద్దిగా ఉపయోగించిన ఫలితముగా వచ్చిన కప్పలు అకస్మాత్తుగా ఏరీతిగా కాలుముడుచుకొనునో అదేమాదిరిగా, ఈవిద్యుచ్ఛక్తిప్రభావమునకు గురియైన మొక్కలు ఆకులు ముడుచుకొంటాయి. ఇంకను ఎక్కువ శక్తిగల విద్యుచ్ఛక్తిని ఉపయోగించినపుడు ఆ తాకిడికి తట్టుకొనలేక తబ్బిబ్బయిపోయి కొన్నాళ్ళకు అవి పెరగకుండ పోయినవి.

ఎక్కువ ధ్వనివల్ల ఆకులకు వచ్చేనష్టము

నిద్రభంగి, ముత్తవపులగము, ముడుగుడు ప్రూడు మున్నగు మొక్కలకు ఎక్కువ చప్పుడు చేయగనే ఆకులు ముడుచుకొని పోతాయి. నిద్రగన్నేరు, చిక్కుడు, మున్నగునవి తమఆకులను పగలు చాపుట, రాత్రులందు ఆకులను వాల్చుట జరుగుతుంటాయి. మను ష్యులుగాని జంతువులుగాని ఇట్టిమొక్కలను తాకినప్పుడు తమవేళ్ళ ద్వారా పీల్చుకున్న నీటిని కొమ్మలకు ఆకులకు పంపుతాయి. ఈరీతిగా పైకివచ్చిన నీరుఆవిరిరూపంగా బయటకు పోతాయి. ఇట్లు బయటకు పోవడానికి కొన్నిరకాల కణాలని నిరూపింపబడ్డాయి.

మొక్కలుకూడ పసిపట్టుతాయి

మొక్కలకు జంతువులకంటె కూడపసిపట్టేగుణముంది. అందు చేత యిటువంటివి చూచినపుడు ఆకలిదప్పులు, ఇంద్రియజ్ఞానము, భయభక్తులుగల లక్షణాలకు సంబంధించినంత వరకు మనకు వృక్ష ములకు మొక్కలకు గల వ్యత్యాసాలు నిరూపించుట చాలా కష్ట తరము. మన నాడివలెనే క్రమపద్ధతిలో వాటి నాడికూడ కదలు చున్నప్పటికి జంతువులకుండే గుండె చెట్లకున్నదని చెప్పజాలము,

చెట్లకుండే సోమరితనం

మనకువలెనే చెట్లకుకూడ సోమరితనముంది. కొన్ని యితర చెట్లయొక్క ఆహారపానీయాల్ని మెక్కి చక్కనిపుష్పాలను పూస్తుంటాయి. మరికొన్ని సోమరితనంగా వుండి చిన్నపుష్పాలను పూస్తూ విత్తనాలను మాత్రముఎక్కువగా సృష్టించుతాయి. వీటిలో కొన్ని రకాలు మాత్రము పెద్దచెట్లనుంచి రాలిన పండుటాకులను ఎరువుగా మార్చుకొని దానిపైన ఆధారపడి యుంటాయి. వివయోలెట్, బ్లూలెట్, సెలాంౖడెస్ మున్నగు మొక్కలు ఈజాతిలో చేరినవి. కోరల్ రూట్, ఆర్చిడ్స్‌మున్నగు మొక్కలు ఫంగి (గూడు)లో ఏర్పరచుకొని రాలిపోయినపండుటాకులను తేలికగా స్వీకరించుటచేత అవిఆహారమును తయారుచేసికొన నగత్యములేకుండ నుంటాయి. అందుచేతనే వాటికి ఆకులు తక్కువగ నుంటాయి.

వీటిలోనే చెట్లమీద మొలచే వివిధజాతు లుంటాయి. ఇవిపెద్ద చెట్ల కాండముమీద నీడతగిలే చోటులందు మాత్రము వృద్ధియగుతాయి. దట్టంగా, తేమగానుండే అరణ్యములలో ఈరకపు మొక్కలు ఎక్కువవృద్ధి జెందుతాయి. ఇవిమాత్రము చెట్లబెరడుమీదనే ఆధారపడి యుంటాయి. ఇవి తమకు కావలసినతేమను గాలినుంచి తీసికొని శిథిలమయ్యే బెరడునుంచి, ఆకులనుంచి పీల్చుకుంటాయి.

పుష్పాల చరిత్ర

సువాసనగల పుష్పాలనుగాని. తదితరపుష్పాలను చూచినప్పుడు మనము పరమానందం పొందుతాము. ప్రారంభములో దానిసౌందర్యమును తరువాత దానిసువాసనను చూచి సంతసించుతాము. సర్వకళా విజ్ఞేతయగు భగవంతుని సృష్టియగుటచే దాని సౌందర్యానికి దానిసుకుమార్యానికి మేరయేలేదు. కృత్రిమ పుష్పాలను మనము చూచుచునేయున్నారము. వాటికి ప్రకృతిసిద్ధమగు స్వభావముండజాలదు. అసలుపుష్పముకు ప్రధానమైంది సువాసన. ఈ సుగంధముంటుటచేతనే దానికిఎంతోవిలువ కలుగుతుంది. స్వంతోపయోగము

కొరకు మొక్కచే సృష్టింపబడిన నూనెలచేత నీ సువాసన వస్తూ వుంటుంది. సామాన్యంగా చెట్టులే ఈనూనెలను తయారుచేస్తాయి. నూనెలజాతికి సాదృశ్యము కర్పూరతైలము. చెట్లనుబట్టికూడ ఈ నూనెలు వివిధరకాలుగా తయారగుతాయి. ఈనూనెలపరమాణువులు గాలిలోకలసి యావిరి రూపముగా వ్యాపించుటవలన మనయాఘ్రాణేంద్రియానికి గోచర మగుతాయి.

నూనెలో ప్రధానమైంది బొగ్గు, హైడ్రోజన్‌యైయుంది. ఈ రెండు ప్రతిపూవులో వుంటాయి. పువ్వులో మాత్రము చాలినంత నూనెదీయుటకు దొరకవుగాని అత్తరులుతీయడానికి, పురుగులనుచంపడానికి, గాలిలోని విషజీవాణువులను చంపడానికి పనికివస్తాయి. సువాసన పరమాణువులన్నియు జీవాణువుల విషములే. ఇవి లేనిచో మనము భూమిపై బ్రతుకుటే కష్టము. ఎందుచేతనన రోగజీవాణులకే నాశనము లేకున్న ప్రజలెల్లరు రోగపీడితులై నశించుదురనుటకు సందియము లేదు.

సువాసన పుష్పాలకేగాని ఆకులకు, కాడలకు యుండదు. గాని వ్రేళ్ళకుమాత్రం కొంచెముంటుంది. విత్తనములయొక్క వుత్పత్తికి ముఖ్యాధారమగు పదార్థము పురుగుచేత తేబడుతుంది. అట్టిపురుగుల నాకర్షించుటకు పువ్వులకే సువాసన యమర్చబడింది. మనకెట్టి ఉపయోగము కలదో చెట్లకు కూడా పువ్వుల వలన అంత ఉపయోగము వుంది. పువ్వుల సుగంధ ద్రవ్యమును మనము సంపాదించుకొని పువ్వులులేనికాలములో గూడ ఆ పువ్వులవాసనను మనముగ్రహించుతున్నాము. పువ్వులను కోసి వాటి సుగంధాన్ని అరఖులుగను, అత్తరులుగను తయారు చేసికొనుట వలన వృక్షములకెంతో నష్టము కలుగుతున్నది. గులాబీ, నారింజ, లవండరు మున్నగు పుష్పాలను ముందు నీటిలో వేసి బట్టీ పెట్టి నీటియావిరితో వచ్చు నూనెను చల్లగా నుండు పాత్రలలో నుంచుతారు. నూనెపైకి తేలినపుడువిడిగా తేర్చుతారు. దానినే అత్తరందురు. ఆనీటినే మరలపన్నీరుగను, లవండరుగను తయారుచేస్తారు. మల్లె,జాజి మున్నగు పువ్వులను నీటితో

కలిపి ఉడకబెట్టుటచే సౌరభము భగ్నమైపోతుంది. గాన ఈ పుష్పాలను మిగుల పరిశుద్ధమగు చట్రములపై పెట్టి తయారు చేసిన తరువాత ఆల్కహాలులో క్రొవ్వును తడిపి గిలకొట్టి సువాసనను సారాయిలోనికి దింపుతారు. తదుపరి సారాయిని ఆవిరిగ మార్చునపుడు పుష్పసుగంధ సారము మిగులు తుంది. ఈరీతిగా రకరకాల సుగంధ సారములను తయారుచేసి మానవులకు, జంతువులకు వచ్చేరోగాలకు, ఆరోగ్యం కొరకు ఉపయోగించుతారు.

లతలకుండే స్వార్థత్వం

లతల కున్నంత స్వార్థము మరి ఏ జాతికి లేదు. అనేక రకాల పాదుల మొదటిలో ఎదో ఒక చెట్టు బెరడును ఆధారముగా పట్టుకొని పైకి అవ్వాయి చువ్వలాగా పాకిపోతాయి. సూర్యరశ్మికి చెట్టంతటను ఇది పాకి, అసలు చెట్టు కనబడకుండ క్రమ్ముకుంటాయి. ఈరీతిగా సూర్యరశ్మి కొరకు, గాలి కొరకు పోటీపడే కొన్ని చెట్లు ఆకాశ మెత్తున ఎదుగుతాయి. అందుచేత నే అడుగున నీడలోనుండే మొక్కలు పాలిపోతాయి. ఇంక మరికొన్ని మొక్కలు గాలిలోనే వేళ్లు పెడ తాయి. ఇవి స్పంజి మాదిరిగా, గాలిలోనుండు తేమను పూర్తిగా లాగుకొని జీవించుతాయి. దీనికి తోడు ఈ చెట్ల ఆకులు కూడ ఒక్కొక్కసారి ఈ పీల్చుకున్న నీటిని, కరువురోజుల కొరకు దాచు కొంటాయి.

మొక్కలు మాంసాన్ని చేపల్ని తినే విధానాలు; 500 రకాల మాంసాహార మొక్కలు నిలువునా ప్రాణాలు తీస్తాయి

మొక్కలలో ఎంతో విషవంతమైనవి, నిలువునా ప్రాణము తీసేవి ఎన్నో రకము లున్నాయి. తమ దగ్గరకు వచ్చు జంతువులను, క్రిమి కీటకాదులను వడుపుగ పట్టుకొని చంపి తిను మాంసాహారులైన మొక్కలు అయిదు వందల రకాలకు పైగా ఉన్నవి.

బట్టర్‌వర్ట్

'బట్టర్‌వర్ట్' అనబడు మొక్క జిగురు జిగురుగా నుండు ఆకులను కలిగి యుంటుంది. ఈ ఆకుల ప్రత్యేక లక్షణ మేమనగా మన ఆహార కోశములో ఏ రీతిగా జీర్ణమగునో అదే రీతిగా మాంసాన్ని జీర్ణంచేసికోగలవు. అందుచేతనే మాంసము కడిగిన నీళ్లను చెట్లకు పోసిన వృద్ధిజెందు నంటారు.

హిమసూర్య

ఆస్ట్రేలియా హిమసూర్య (సన్‌డ్యూ) అను మొక్కల ఆకులకు సన్నని నూగుమీసము లుంటాయి. పొరబాటున ఏదైన వీటిమీద వాలిందా వెంటనే దానిని నాలుగు వైపులనుంచి చుట్టముట్టి జిగురుగా నుండే రసాన్ని లోనికి నింపుకొంటుంది.

బ్లేడ్‌వర్ట్

'బ్లేడ్‌వర్ట్' అను తిత్తి మొక్క నీటి అడుగు భాగమునం దుంటుంది. దానికి రబ్బరువంటి మెత్తని ద్వార ముంటుంది. చిన్న జంతువులు దీనిద్వారా లోపలికి పోవగనే మూసుకు కొంటుంది. వెంటనే చచ్చి పోతాయి. ఆకలిగా నున్నపుడు చిన్న చిన్నచేపలను కూడ తింటాయి.

వీనస్ ఫ్లయిట్రాప్

అమెరికాలో 'వీనస్ ఫ్లయిట్రాప్' అనబడు ఈగలోను మొక్క ఒకటి యుంది. దోమగాని మరేదైనగాని అందులో ప్రవేశింపగనే, పది సెకండ్లలో తన కోరలతో రెండువైపుల నొక్కి చంపుతుంది.

కొరివి మొక్క

అన్నిటికన్న అతి విచిత్రమైన మొక్క మరొకటి పశ్చిమఆసియాలోవుంది. దీనినే 'డిట్టానీ' లేక కొరివి మొక్క యని పిలుస్తారు.

దీని వి త్తనాలనుంచి ఒక విధమగు మంటమండే వాయువు వెలువడు తుంది.దీనికి దగ్గరలో నిప్పు రవ్వ పడిన యెడల వెంటనే టపేలుమని అంటుకొని భగ భగ మండి పోతుంది.

మంకినీల్, ఉపస్ చెట్లు

మధ్య అమెరికాలోను, వెస్టిండీసులోను 'మంకినీల్' చెట్లు, జావా, బోర్నియో, ఫిలిప్పైన్స్‌లో 'ఉపస్' అను చెట్లు ప్రమాదకర మైనవి. మంకినీల్ చెట్టు పాలు ఒక చుక్క మన శరీరము మీాద పడినచో నిప్పు లేక ద్రావకము పడినంత ఘాటుగా కాలి పోతుంది. మంట కూడ దుర్భరముగా వుంటుంది. ఈ పాలు తలమీాద పడిన మన కండ్లు గూడ మాడి పోతాయి.

ఈ రీతిగానే 'అంటిరియాన్ టాక్సికారియా' యనబడు మొక్క నుంచి జిగురుగా నుండెడు పాలు కారుతాయి. ఈ పాలను ఆదిమ నివాసులు తమ అలుగుల మొనలకు పూసికొనేవారు. ఈ అలుగు పొక్కిన వెంటనే మరణించేవారు. ఎంతోమంది ఈ విషయం తెలియక తల దాచుకొనుటకు నిలబడగా ఈ విషము సోకి మరణించిరట.

ఒక్క రాత్రి భాగములో నాలు గైదు అడుగుల వరకు ఎదిగి పోవు వెదురువంటి మొక్కలు ఒక్కొక్కప్పుడు ప్రాణాలను తీస్తాయి. పూర్వము ఫిలిప్పీన్సు దీవిలో ఆదిమ నివాసులు తమ బందీలుగా పట్టుబడువారికి ఈ మొక్కలను గుచ్చగా దాహమైన అడగకుండ మరణించారట.

ఇంక కొన్ని రకపు మొక్కలు ఆలిచిప్ప ముత్యములవలె చక్కని ముత్యాలను సృష్టించుతాయి. నాగజెముడు, బొమ్మజెముడు జాతి మొక్కలు, కొన్ని రకముల పెద్ద వృక్షాలు, పక్షులు, క్రిమి కీటకాలు కల్పించిన వ్రణాలను ఎప్పటికప్పుడు చికిత్స చేసికోవట, ఇంకను ఒక్కొక్క పర్యాయము యివి వృద్ధి చెందుచున్న పగడపు కొమ్మవలె వ్యాపించుతాయి.

బొమినియాడ్సు

'బొమినియాడ్సు' అనబడు ఒకజాతి మొక్కల ఆకులలో చిన్న చిన్న దోనె లుంటాయి. వాటిలోనికి వర్షపు నీరు జేరుతుంది. ఈ మొక్కలు వర్షము లెక్కువగానుండు అరణ్యములలో పెరుగుతాయి. మరొక రకము చెట్టు తన వ్రేళ్ళను మొక్క కొమ్మల లోనికి గ్రుచ్చి అచ్చట అవి యింటి గుమ్మమువలె కాచుకొని, అసలు చెట్టునకు పోయే ఆహారాన్ని అవి తింటాయి. మరికొన్ని జాతిమొక్కలు అసలు చెట్టు నుంచియే, ఆహారమంతా తింటూ, ఆ చెట్టుకు ఆకులు లేకుండ మోడుగ జేసి తీగలవలె అల్లుకుంటాయి. తీగచుట్టలో కణుపు కణుపు నుండి పూలుగుత్తులు మాత్రము వ్రేలాడు తుంటాయి.

బొరాండస్ మొక్కలు

ఈ మొక్కలను చూచి చెట్టు పూలనుకొని పక్షులు, పశువులు, చివరకు మానవులు కూడా భ్రమపడుతారు. ఇట్టి మొక్కలు చీనా దేశమునం దున్నవి. వీటిలో బొరాండస్ వర్గమునకు చెందిన మొక్కల విత్తనాలకు జిగురు ఎక్కువగా వుంటుంది. ఇవి మొలకలు ఎత్తునపుడు చివర జిగురు బిళ్ళలో ఒక వేరు ముందునకు సాగుతుంది. వీటి అనుకూలము లేకపోయిన వేరు వంగుతుంది.

శాండ్ బాక్సు

మరికొన్ని రకముల మొక్కలు వాటి విత్తనములను ఇతర ప్రాంతాలకు వ్యాపింప జేయుటకు వాతావరణమును చూచుకొని విడిచి పెట్టుతాయి. టపాకాయల మొక్కలు, కనకాంబర మొక్కలు మున్నగునవి వాటి గింజలను చుట్టు ప్రక్కల చాలా దూరమువరకు విరజిమ్ముతాయి. ఇంకను దోసగింజలు వాటి నంటుకొనియుండు చిగురు, పూతతోసహా ౭ గజమున్నర దూరము వరకు పాకుతాయి. శాండ్ బాక్సు వంటి ఇంగ్లీషు మొక్కలు పెద్దధ్వనితో 50 అడుగుల దూరము వరకు గింజలను విడచి పెట్టుతాయి.

యూనికార్న్

దక్షిణాఫ్రికాలో యూనికారన్ అను మొక్క వ్యాప్తి మిక్కిలి చెడుగా కనిపించుతుంది. మొక్కల విత్తనాలకు వాడిగ, కోలగనుండు ముళ్ళుంటాయి. ఈ ముండ్లు దారినిపోయే జంతువుల శరీరానికి గుచ్చుకొని చాలా బాధ పెట్టుతాయి. తరువాత ముండ్లతో సహా గింజలు రాలిపోతాయి. తేలుగొండి, గద్దగోరు కాయల మొక్కలు ఈజాతి లోనివే.

మొక్కలకు వచ్చేకుదుపులు

మొక్కలఆకుల మీద కొమ్మల మీద కురుపుల వలె నుండు పెరుగుదలలను మనము చూడ వచ్చును. ఈ మధ్యనే అమెరికా, ఇంగ్లండులలో జరిగిన పరిశోధనల ఫలితంగా ఈ మొక్కలకు, కురుపులకు కేన్సరుసంబంధముండనీ, ఇది బాక్టీరియా (సూక్ష్మజీవులు) వలన కలుగుతున్నదని తెలియజేశారు.

పాచిమొక్కలనుంచి జున్నును తయారుచేయుట

'అగర్ అగార్' అనగా జున్నుగడ్డి అను పదార్థము కొన్ని జాతుల సముద్రపు పాచి మొక్కలనుంచి తయారుచేశారు. ఇది అనేక పరిశ్రమలలో ముఖ్యముగా వైద్యశాస్త్రములో మందుల పరిశ్రమలో, 'బాక్టీరియా'ను పెంచుటకు 'మీడియం'గాను ఉపయోగపడుతున్నది. పూర్వము ఈ పదార్థము యొక్క ఉత్పత్తి, సరఫరా జపానువారు చేసేవారు. 1936 లో జపానులో 2549 టన్నుల అగర్ అగారు ఉత్పత్తి చేసేవారు. ఇది ముఖ్యముగా గెలిడియం కారనమ్, ఆకాంతోపెల్టిస్ జపోనిక, అను రెండు పాచి మొక్కలనుంచి వచ్చెనట. మనదేశములో కూడ దీనిని యిప్పుడిప్పుడే తయారు చేస్తున్నారు.

చెట్లుకూడ తమ పిల్లలను కాపాడుకొనే పద్ధతులు

పిట్టలు, సరీసృపములు, పురుగులు మున్నగునవి గ్రుడ్లు పెట్టి పొదిగి పిల్లలను చేసికొనుట మనకు తెలిసిన విషయమే. కిత్తనార

మొక్కలు మనచేతి వెడల్పంత వెడల్పున బారడేసి మట్టలతో దొంక లలో వుంటాయి. వీటికి వెలుబూడిద చల్లినటుల నీలపురంగు మట్టల అంచు పొడవున చివర భాగములందు రంపపు పళ్లవలె గరకుగానుండే ముళ్ళుంటాయి. ఇంకను మట్టల మధ్యనుంచి పొడవుగా కాడలు పుట్టి దీని చివర పువ్వులు పూస్తాయి. ఈ పువ్వులే కాయలుగానై ఆ కాయల నుంచి వేళ్ళు చిన్నచిన్న మట్టలుగా పుట్టి పెద్దవగుతాయి. బురదలో పెరుగు మడ చెట్లు కూడ తమ కాయలు వేళ్ళు పెట్టి పిల్ల మొక్క లయిన తరువాత వాటిని రాల్చుతాయి. విత్తనము మొక్కగా మారుటకు గాలిలోని ప్రాణ వాయువును పీల్చుకొనాలి. మడచెట్ల విత్తనాలు బురదలో పడిన వాటికి మాత్రము ప్రాణ వాయువు లభించి నప్పటికి వేళ్ళు వచ్చుటకు అవకాశములేదు. గాన వేళ్లు పుట్టే వరకు విత్తనములను చెట్టు రాల్చదు.

నాచులోగూడ విటమినులు

కోట్లకొలది సంవత్సరాలనుంచి పృథ్విలో నున్న జలా శయములలో ఒక విధమగు నాచు మొక్కలు పెరుగుతున్న సంగతి అంతగా ఎవరికి తెలియదు. ఈ నాచువంటి మొక్కలలో మానవున కుపయోగపడు క్రొత్తరకపు ఆహారపుమొక్కను 'ఆల్జే' అంటారు. ఇది కూడా ఒక విధమగు నాచు. వీటిలో 17000 రకాలున్నవి. అతి సూక్ష్మముగానుండే ప్లాంక్టన్ మొక్కలనుంచి ఒక్కొక్కసారినూరేసి అడుగుల పొడవుండు సముద్రపుపాచి వరకు గలవి ఈ 'ఆల్జే' అనబడు పాచిజాతికి చెందినవి. వాటిలో 'క్లోరెల్లా' అనబడు ఒక జాతిమొక్క గలదు. వైజ్ఞానికులు దీనిని తీసికొని ఆహారపదార్థముగా నుపయోగ పడు విధానములను పరిశీలించారు. దీనిని నాటినచో ఎకరానికియిప్పటి కంటె కనీసము ఇరువది రెట్లయినా ఆహారము పండగలదని అంచనా వేయబడింది.

ఇప్పుడు మనఆహారమునకుపయోగపడు మొక్కలుచాలారకము లున్నాయి. ఇవినీటినుంచి, గాలినుంచి,భూమిలోని కొన్నిరసాయనిక పదార్థములనుంచి సారమునుగ్రహించి, సూర్యరశ్మిసహాయముతో

శక్తినిపొంది మనకుకావలసిన ఆహారపదార్థాలను తయారుచేస్తు న్నాయి. భూమిమీద సమశీతోష్ణ ప్రాంతములలో తృణజాతులు, ఆహారపు మొక్కలు తమకులభించేసూర్యకాంతితో నూటికిఅరవంతును మాత్రమే ఉపయోగించుచున్నవి. కొన్నిరకముల మొక్కలు మన దృష్టితో చూచినపుడు అతిస్వార్థము గలవని చెప్పకతప్పదు. అవి మన ఆహారపు అవసరములను అసలుగమనించినట్లు కన్పడవు. వాటిలో కొన్ని తినుటకే పనికిరావు.

ఆల్జే మొక్కలోనుండే విటమినులు

ఈ 'ఆల్జే' మొక్క కణములలో విటమిను అనబడు జీవకారక పదార్థములు సమృద్ధిగానున్నవి. ఇంతేగాక మానవశరీర పోషణకు కావలసిన మాంసకృత్తు లన్ని రకాలు వీటిలోపుష్కలంగా నున్నాయి. మరొక విషయ మేమన ఇప్పటివరకు మానవునకు తెలిసిన ఏ ఆహారపు మొక్కలలో కూడా ఈ ఆల్జేజాతి మొక్కలో నున్న మాంసకృత్తులు లేవు. ఈ ఆల్జే అతివేగముగా పెరుగుతుంది. ఇది సంవత్సరమునకు నలబది టన్నుల పొడి ఆహారాన్ని సృష్టించ గలదట. అనగా వరి, గోధుమ వగైరా మామూలు ధాన్యముల కన్న ఇరువది రెట్లు ఎక్కువ పండుతుందట. గోధుమ ఎకరమునకు రెండు టన్నులు పండిన ఎంతో గొప్ప పంటందురు. వడ్లు సగటున టన్నున్నర కంటె ఎక్కువ పండదు. ఇంకను ఈ ఆల్జే మొక్కల ఫలితములను బట్టి అంచనాలు వేయబడినాయి. ఇందులో గూడ అనేక రకము లున్నాయి. వీటి సేద్యములోగూడ అనేక వృద్ధికరమగు నూతన పద్ధతులు ప్రవేశ పెట్టినపుడు ఎకరమునకు 150 టన్నులకంటె ఎక్కువ పండించవచ్చునని అంచనా వేయ బడింది. ఈలెక్కను బట్టి నూటికి 50 వంతె లు మాంస కృత్తులుండునని తలంచిన మానవ కోటికి కావలసిన మొత్తము మాంసకృతులలో దాదాపు సగభాగము ఒక పది లక్షల ఎకర ములలో సాగుచేసిన లభించునట. అనగా ఇంగ్లండులో 30 వంతు, జపానులో 100 వంతు భూమిలో సాగుచేసిన చాలునట.

ఈ ఆల్జే పచ్చివాసన వేస్తుంది. దీనిని రోగులకు కూడ వాడు తారు. ఇది రుచిగా కాకుండ బలముకూడ కలిగించు తుంది. ఈ నాచుతో బహురుచికరమగువంటలను, రొట్టెలను, సూపులను తయారు చేసికొన వచ్చునట. కోడిపిల్లలకు వేసిన మంచి బలము కలుగుతుంది. పశుగ్రాసమునకు కూడ పనికివచ్చునని పరిశోధకులు నిర్ధారణచేశారు. అమెరికాలో దీనికి సంబంధించిన పశుగ్రాసపు మొక్కను "ఐరిష్ మోష్" అందురు. మొత్తంమీద ఈ ఆల్జేను ఇంగ్లండు, జపాను, జర్మనీ, వెనిజులా, ఇజ్రాయిల్, నెదర్లాండు మున్నగు దేశములలో ఈ నాచువిషయమై పరిశోధనలుచేసి ఫలితములను కనుగొన్నారు.

సముద్రపుపాచి కడలి మొక్కల వింతలు

నేలమీద మనము అందమగు పువ్వులను, రకరకముల జంతువులను చూస్తున్నాము. మొక్కలు ఒకే చోటున కదలక యుండుట వలన స్థావరములనియు, జంతుకోటిని జంగమము లనియు పిలువబడు చున్నవి. కడలి యందలి వింత ప్రపంచములో ఈ నడక తల్లక్రిందు లైంది. కడలి మొక్కలు అనగా సముద్రమున నుండు ఒక విధమగు జంగమము లంటారు. పువ్వులవలె కనబడు కడలి జంతువులు స్థావర ములై ఏబండకో లేక ఏజంతువు చిప్పకో కరచుకొని, కదలికయే లేక జీవిత మంతయు గడుపుతుంటాయి. అట్టివి కడలి పువ్వు లనబడుతాయి.

స్పంజి లేక సముద్రపు పాచిని చూడని వారెవరు నుండరు. ఇదియొక సముద్రప్రాణి. అస్థిపంజరమని మనము నమ్మజాలము. ఈ జంతువులు సముద్రమున సమిష్టిగా జీవించుతాయి. చాలా కాలము వరకు వీటిని మొక్కలనియే భావించేవారు. ఎందుచేతనన ఇవి స్థావర ములైనప్పటికి ఇవి గ్రుడ్లుపెట్టి సంతానాభివృద్ధి గావించు కొంటాయి. సముద్రములోని ఏకకణ జంతువులు వీటికి ఆహారము. ఇవి పాలు అన్నము పెట్టినను తిని జీర్ణించుకోగలవట.

తెలుపు పసుపు ఆకు పచ్చ లేక రక్తపు రంగులను కలిగి అందముగా తురాయి పుష్పమువలె కనుపించు మరొక రకపు జంతువుంది. దీనిని సముద్ర అలిమోను అనిపిలువబడును. ఇది సన్యాసి ఎండ్రకాయ చిప్పలో లేక ఏ గుట్టలో కరచుకొని జీవితమంతయు స్థావరముగనే యుండిపోతుంది. ఈ అలిమోన్లకు నిరోధకశక్తి చాలా ఎక్కువ. బొబ్బలు రేగునంతటి వేడినీటిలో వీటిని ముంచినను మంచుగడ్డలో నుంచినను ఒక్క సంవత్సరమువరకు తిండి లేక పస్తుంచినను ఇవి చావనే చావవట. కాని మంచినీటిలో ముంచిన వీటి ప్రాణములునిలవవట. అందుచేతనే ఇవి సముద్రపునీటిఉప్పులోనే కష్టములకోర్చి జీవించుతాయి.

అలిమోను జంతు వింత చర్యలు

అలిమోను ఒక గొట్టమువంటి జంతువు. దీనికి కండరయుతమైన కడుపు గొట్టముమధ్య వుంటుంది. దీనినుంచి రబ్బరువంటి నాళములు చేతులవలె అలిమోను నోటిచుట్టు లెక్క లేనన్నియుంటాయి. వీటినే తంతు లంటారు. ప్రతి తంతునందు కాటు వేయగల గోళము లెన్నో యుంటాయి. సూక్ష్మదర్శినితో చూచినచో ఈ గోళకములు బుడుపుల వలె కన్పడుతాయి. ప్రతి గోళకములోను ఒక కారమయిన ద్రవము, దానిలో చుట్టలునున్న దారపుపోగు యుంటుంది. ప్రతి పోగు సూది వంటి మొనకలిగియుంటుంది. అలిమోను నోటివద్దకు ఒక చిన్న చేప రాగానే దాని తంతులలోని వేలకొలది గోళకములు పగిలి వాటి సూదులవంటి పోగులన్ని ఒకేసారిగా చేప పైకి విసరుతాయి. ఇవన్నియు ముళ్ల జెముడుపై చేయిపెట్టినపుడు ఏ విధముగా ముళ్ళు గ్రుచ్చుకొనునో అదే రీతిగా ఆ చేప దేహములు పొడుస్తాయి. అంతియేగాక పాము కాటు వేసినపుడు విష మే రీతిగా ఎక్కింపబడునో అదే రీతిగా గోళపు పోగులు చేపను పొడిచి దాని గాయములోనికి ఒక విష ద్రవమును చిమ్ముతాయి. ఈ విషపు కాటునకు కొయ్యబారి చచ్చిన చేపను మ్రింగి నమలి పీల్చి పిప్పిచేసి తరువాత పిప్పిని నోటిగుండానే వూచి వేస్తాయి.

కృత్రిమ ముత్యాలు

కృత్రిమ ముత్యములను మికౌమోటో యను జపాను దేశస్థుడు ప్రపంచ మంతటను వ్యాపింపజేసాడు. ఈతను వీధులలో చేపలు అమ్ముకొనేవాడు. తన 33 సంవత్సరముల వయస్సున సముద్ర వస్తు ప్రదర్శనము చూచెను. అచ్చట తయారగు విధానములన్నియు పరిశీలించాడు. సముద్రములోనుండు ముత్యపు పురుగు దేహాలలోనికి ఒక ఇసుక కణముగాని, లేక ముత్యపుచిప్ప కణముగాని, ఆకస్మికముగా లోపల దూరి దానికిబాధకలుగ జేస్తుంది. ఈ బాధనివారణ కొరకు ముత్యపుపురుగు కాల్షియం కార్బనేట్‌ను అనేకవేల పలుచని పొరలు పొరలుగా ఈ సూక్ష్మకణములచుట్టు వ్యాపింపజేస్తాయి. ఈ పొరలు క్రమేపి గట్టిపడి ముత్యముగా తయారగుతుంది.

మోను తక్కిన జంతువులవలె మలవిసర్జన చేయదు. హంస, పాలనుండి నీటిని వేరుజేయునట్లు అలిమోనుగూడ తన ఆహారమునకు, పనికివచ్చు దానిని పీల్చుకొని, పనికిరాని పదార్థమును విసర్జించుతాయి. చేపలు, రొయ్యలు, ఎండ్రకాయలు, నత్తలు మొదలగునవి దీనికి ఆహారము. అలిమోను చాలా తిండిపోతు. పెద్ద శంఖుచిప్ప పురుగుతోసహా మ్రింగి వేస్తుంది. అలిమోనుకూడ జంతువులవలె గ్రుడ్లు పెడతాయి.

పగడపు గుట్టలు

సముద్రములో చాలా ద్వీపములు పగడపు గుట్టల నుంచియే నిర్మింపబడినాయి. ఇవి సున్నపురాతితో తయారౌతాయి. ఇవిగూడ అలిమోనువంటి చిన్న జంతువులచే నిర్మింపబడి సముద్ర జలములో నివసించుతాయి. ఈ జంతువుల గుంపు సస్యసమూహములవలె కనిపించుతాయి. ప్రతి జంతువు సూదితలయంత చిన్నదిగా వుంటుంది. దాని నోరు చుట్టు కాటువేయగల తంతు లనేకము లుంటాయి. ఈ జీవులు తమ దేహ సంరక్షణార్థమై తమచుట్టూ సున్నపురాయికోట నిర్మించుకొని దానిలో నివసించుతాయి. ఈ రాయికోట వృక్షమువలె శాఖోప

శాఖలుగా తెలుపు, ఎరుపు, నీలము, పసుపు, ఊదా మొదలగు ఉజ్జ్వల వర్ణములు గలిగియుంటాయి. ఈ పగడపు గుట్టలు జీవులచే నిరంతరము నిర్మింపబడుతాయి. కొంత కాలమునకు ఇవి పెద్ద పర్వతములై సముద్ర ద్వీపములుగా నేర్పడుతాయి. మంచి పగడములు చాల విలువ గలవిగాన రంగులపై ఆధారపడి యుంటాయి. ఎరుపు రంగు పగడములు చాలా మంచివి. ఇవి నక్షత్రములవంటి ఎనిమిది తంతువులు గల చిన్న జంతువులచే నిర్మింపబడుతాయి.

రాతిపువ్వు మొక్కలు

రాతిపువ్వు మొక్కలను తినుటకు, మందులలో వాడుటకు ఉపయోగించుతారు. ఇవి తేమ తక్కువగా నుండు పెద్ద పెద్ద కొండ రాళ్ళమీద ఆకుపచ్చగా నుండు మచ్చలవలె పెరుగుతాయి. వీటినే వృక్షశాస్త్రజ్ఞులు 'లైకెన్సు' అంటారు. వీటిలో కూడా కొన్ని వేల రకముల జాతు లుంటాయి.

ప్రపంచములో అన్ని రకాల భూములమీద, చెట్లకొమ్మల మీద, నీరున్నను లేకపోయినను ఇవి పెరుగుతాయి. మన ప్రాంతాలలో కూడా ఈ జాతు లనేకము లున్నాయి. జంతువులకు, మనుష్యులకు చాలా దేశములలో ఈ రాతిపువ్వు మొక్కలను ఆహారంగా నుపయోగించుతారు. ప్రాచీన కాలములో కూడ వీటిని అనేక రోగములకు ఉపయోగించెడివారట. ఇప్పటికినీ జపాను మున్నగు దేశాలలో ఇవి ఆహార పదార్థముల క్రింద ఎక్కువగా ఉపయోగించు చున్నారట. ఈ మధ్య అమెరికాలో బర్కహెల్లర్, మాడిడ్ విశ్వవిద్యాలయములో ఫారెన్సియో, బల్జిస్జియా, జపాను, తదితర దేశాలలో కొంత మంది చేసిన పరిశోధనల వలన లైకెన్సును క్షయ మొదలగు ఊపిరి తిత్తుల రోగములకు వాడుట మంచి దనిరి. దీనిలో నుండే పదార్థము సూక్ష్మజీవులను నిర్మూలించునని తెలియచేసారు.

వృక్షాలకు కావలసిన లవణాలు, ఎరువులు

శరీరపోషణకు మానవుని కాహార మెంత అవసరమో ఆరీతిగానే వృక్షములకు, మొక్కలకు అంత అవసరము. పశువుల పెంట, కుళ్ళిన పెంట, పోగువేసిన వృక్షములు వగయిరా బాగుగాపెరిగి మంచిపంటలు పండునని అనాదినుంచి నేటివరకు ఎల్లరకు తెలిసినవిషయమే. వృక్ష భాగాలలోనుండే ధాతువుల స్వరూపము తెలిసికొనుటకు వందసంవత్సరములవరకు ఏపరిశోధనా ప్రయత్నము జరుగలేదు.

19వ శతాబ్దములో మాత్రము వైజ్ఞానికులు ధాతువులున్నాయని తెలిసికొన్నారు. వృక్షములు పగటిపూట సూర్యరశ్మి సహాయంతోను, గాలిలోని నీటియావిరితీసికొని వాటినిపిండిగా,పంచదారగా మార్చి ప్రాణవాయువును వదలివేస్తాయి. మట్టిలో నత్రజనిగలపదారములు లేవనియు, ఆధాతువులుకూడా గాలిలోనుండియే తప్పక గ్రహింప బడవలెననియు, భూమినుంచి తీసికొనే లవణాలు లేవని లీబిగ్ అనుశాస్త్రజ్ఞుడు నిర్ణయించాడు.

అందువలన ఎరువులకు బదులు లవణాలను సరియైన భాగాలలో కలిపిఎరువుగావేసిన పంటలుపుష్కలంగా పండగలవని నూతన సిద్ధాంతమును లీబిగ్ ప్రతిపాదించాడు. ఈ సిద్ధాంతరీతిగా బ్రిటన్ దేశములో విజయ వంతంగా ఆచరణలో పెట్టాడు. ఆ కాలంలో యూరపు ఖండములోని భూములన్నియు సరియగు ఎరువులు లేక నిస్సారమైపోయినాయి. అప్పుడు లామెస్ అనురైతు మామూలుగా దొరకు ఎముకలపొడినివాడి పంటలను పండించుటకు ప్రయత్నము చేశాడు. ఎముకలలో మాత్రము కాల్షియం ఫాస్ఫేటుఅను లవణము మాత్రముంది. దానివలన లామెస్కు ఫలితమే మీ కనపడలేదు.ఎముకలపొడి నీటిలో కరుగక వృక్షములచేత గ్రహింపబడక పోవుటే కారణమని తేలింది. వెంటనే అతను తన విద్యార్థిదశలో సంపాదించిన రసాయన విజ్ఞానమును సంపాదించి, విజ్ఞానమునుఉపయోగించి ద్రావణీయముగా చేయుటకు సల్ఫ్యూరిక్ ఆసిడ్ను కలిపివాడగామంచి ఫలితం కనిపించిది.

ఈరీతిగా తయారు చేయబడిన ఫలితమును సూపర్ ఫాస్ఫేట్స్ ఆప్ లైమ్ అంటారు. దీనిలో నున్న లవణాలువృక్షములకు మంచి ఉపయోగమైనందున వెంటనే ప్రపంచమంతటా వాడుకలోకి వచ్చింది. ఇంకను అమ్మోనియా నైట్రేట్, యూరియా అను లవణాలు కొన్ని కంపెనీలుతయారు చేస్తున్నాయి. మనదేశమునకు సుమారు 5 మిలియనుల టన్నుల రసాయనపు ఎరువులు కావలెనని అంచనావేయ బడింది. ఈ మొత్తము ఇతర దేశములనుంచి రావలసివచ్చేవి. మనప్రభుత్వము వారు బీహార్ రాష్ట్రములోని సింధ్రిలోను, తిరువాన్కూరు, కొచ్చిను లోని అల్వేయిలోను పెద్ద ఫ్యాక్టరీలు నిర్మింపబడి పని చేయుచున్నవి. ఈ రసాయన ఎరువులను అతిగా వాడిన భూమి సారవంతముగాక నష్టము కలుగుతాయి. అందుచే తఈ ఎరువులను జాగ్రత్తగా యితరులను తెలిసికొని వాడాలి.

సూర్య చంద్రుల మహత్తు

సూర్యుడనగా దేవుడనీ, వానిని పూజించాలనీ పురాణాల గాథలు తెల్పుతున్నాయి. సూర్యుడు బ్రహ్మాండమైన అగ్నిగోళము. ఆ గోళముయొక్క వేడిమి భూమిపైయున్న వారికున్నంతగా అందు నివసించే వారికివుండదు. భూతఅద్దానికి దగ్గరగా దూదిపెట్టినచో కాలదు. ఆ అద్దాన్ని తగినంత దూరములో వుంచితే ఆదూది కాలుతుంది. ఆరీతిగానే సూర్యుడు బహుదగ్గరగావున్నా బహుదూరముగా వెళ్ళినా వేడియుండదని తెలిసికోవాలి. వేసవికాలంలో భూమిదగ్గరగాయుండి వేగంగాపోవుటవల్ల గాలవేడియేగాని సూర్యుని తీక్షతతగాదు. దీనినే ఆదానకాలమంటారు. శీతాకాలంలో భూమికిదగ్గరగా యుండి వేగము మందగించుటచేత సూర్యునితీక్షత కనిపించుతుంది. దీనినే విసర్గకాలమంటారు.

ప్రాచీన సిద్ధాంతరీతిగా అష్టమూర్తులలో సూర్యుని ఒకమూర్తిగాను, పంచభూతాలలో సూర్యునిఅగ్నిభూతముగాను నిర్ణయించారు. సమస్తజీవరాసుల శరీరాలలోవుండే ఆహారపచనాది కార్యములసాధించుతూ జఠరాగ్ని అను పేరొంది వెంద్రుకలు, ఎముకలు, గోళ్ళు

మున్నగువాటిలో ఈ సూర్యునిశక్తి విశేషముగావుంది. ఈసూర్యుని తేజస్సు సమస్త బ్రహ్మాండాలను ఆశ్రయించింది. ఈ సూర్యగోళము ధాతువులలో ఎముకలకు అధిపతి. వ్రణాలు, పైత్యరోగాలు, దీర్ఘ రోగాలు, మహారోగాలను పుట్టించుటలోను, నశింపజేయుటలోను, సూర్యుడు సమర్థుడు. ఈ సూర్యకిరణాలు 7 రకాలుగా వుంటాయి. వీటికే సప్తఋషులనీ, ఏడు అశ్వములనీ వేదాలు ఘోషించు తున్నాయి. సూర్యునిలో అనేక రంగు లున్నాయి. వాటిలో 7 రంగు లను గ్రహించారు. ఈ రంగులనుబట్టి పాశ్చాత్యులు మనవారు ప్రకృతి చికిత్స కిరణ చికిత్సగా వుపయోగించుతున్నారు. ఈ రంగులను ఆశ్రయించి వారాలు, రాసులు, ఋతువులు ఏర్పడుతున్నాయి. ఈ రంగులకు కారణము ఉదకము. ఈ రంగులు నీటిలో ప్రతిఫలించి భిన్న రూపాలను సృష్టింపజేస్తున్నాయి.

ఈ రంగులన్నీ మామూలుగా తెలుపు నుంచియే పుట్టు తున్నాయి. ఈ ఏడుకిరణాలు ఋతువుల ననుసరించి వసంతఋతువులో ఆకుపచ్చ, గ్రీష్మఋతువులో పసుపుపచ్చ, వర్ష ఋతువులో నీలిరంగు, శరదృతువులో ఎరుపు, హేమంతఋతువులో నారింజ రంగు, శశిర ఋతువులో వూదారంగు గల కిరణాలు ప్రసరించుతూ వుంటాయి. ఆ కాలాలలో పరిపక్వమయ్యే పుష్పాదులందు, పుట్టునట్టి జీవరాసు లందు ఆయా కిరణసంబంధకశక్తులు విశేషంగా వుంటూ వుంటాయి.

ఊదా రంగు కిరణాలు ఉదయాన అరుణునకు సూర్యునకు మధ్యకాలంలో ప్రసరించుతాయి. ఈ కిరాణాలవల్ల చర్మరోగాలు నశించుతాయి. ఇంకను ఊదా, పసుపుపచ్చ, నారింజరంగు కిరణాలు సూర్యుని ఉదయ కాలమునకు పూర్వము మధ్యాహ్నమున సాయం కాలమున ఈ మూడువేళలందు విస్తారముగా ప్రసరించుతాయి. ఈ కిరణాలు సర్వరోగాలను హరింపజేసి ఆయువును తేజస్సును వృద్ధి పరచుతాయి. ఈ ఏడు కిరణాలలో కొన్నికిరణాలు శరీరానికి అనా రోగ్యము కలిగించుతాయి. తూర్పుగాలి, తూర్పు ఎండ పనికిరాదని నిషేధించారు. సాయంత్రపు ఎండలు ఆరోగ్యప్రదము.

చంద్రుని మహత్తు

చంద్రుడు విరాట్పురుషుని మనస్సునుంచి పుట్టినాడని శాస్త్రాలు తెలుపుతున్నాయి. ఈ చంద్రుడు తన చుట్టూ తాను తిరుగుతూ భూమి చుట్టు తిరిగివచ్చుటకు ఒక మాసము పట్టుతుంది. చంద్రుడు పడమర దిక్కున పుట్టుతూ, తూర్పుదిక్కున విశ్రమించుతాడు. బ్రహ్మాండమైన అగ్ని గోళానికి జతగా చంద్రుడు అమృతజల స్వరూపముతో నిలుచుటచేతనే ప్రపంచము నిలచియుంది. కాబట్టి చంద్రుని తల్లిగను, సూర్యుని తండ్రిగను సృష్టికి మూల కారకులని తెలుస్తూవుంది.

సూర్యునివలన ప్రాణవాయువు పుట్టుతుంది. దీనివల్లనే అగ్ని పుట్టుతుంది, చంద్రునివల్ల నత్రజని పుట్టుతుంది. ఈ నత్రజని లేనిచో ప్రాణవాయువు జనతాగ్నివల్ల లోకము భస్మమగుతుంది. ఈ చంద్రుని వృద్ధిక్షీణతల ననుసరించే జీవరాసుల ఆరోగ్యము, సృష్టి కార్యక్రమము వర్ధిల్లుతూవుంది. ఇంకను చంద్రుడు ఓషధీపతియని అందరికి తెలిసిన విషయమే. ఇంకను చంద్రుడు ప్రకృతి జంతువులకు, మానవులకు క్షీరజలాలకు, రజోతమోగుణాలకు, సప్తధాతువులు, దేహము, ఘృతము, దధి, సర్వ ఓషధులకు, వెండి, బంగారము, పువ్వు, పండు, జ్ఞానం, అజ్ఞానం, ఆత్మ, ఈశ్వరుడు, జీవుడు, అండపిండ బ్రహ్మాండము నకు, పంచభూతాలకు కారణ భూతుడు అగుచున్నాడు. ఈ రీతిగా, సూర్యచంద్రుల చరిత్రలు తెలుపాలంటే ఎంతోవుంది.

బదనికలు

వృక్షజాతిలో సంజీవిని మున్నగు దివ్యౌషధాలు తమ తమ ప్రభావాలతో సంచరించే స్వభావముకలవైయున్నాయి. ఈ సంజీవి న్యాది దివ్యౌషధులు ఒక్కొక్క ముహూర్తకాలము నిలుస్తాయి. ఈ ఓషధులయొక్క స్పర్శమాత్రముచేతనే ఆ వృక్షాలలో బదనిక యను పేరుతో బదనికలు కలుగుతున్నాయి. సంజీవకమను పేరు కలదియే బదనిక. ఈ బదనికలు గ్రహబాధలు, మానవ, పశురోగాలు,

మున్నగునవి నశింపజేస్తాయి. వీటిలో కొన్నిటినిగూర్చి తెలుపు తున్నాను.

బదనికలు తీయు విధానము

శనివారము రాత్రిపూట బదనికను పూజచేయాలి. పసుపు దారము ఆ బదనికకు కట్టాలి. తర్వాత ఒక కోడిని బలిఈయాలని నాగార్జునుని మతము. మంత్రముచే మీకు కావలసిన బదనికదగ్గర పసుపు, పసుపుకలిపిన అక్షతలు, బలికొసంగుటకు ఒకకోడి, ఎర్రనీటితో వండిన అన్నము పచ్చనిదారము:వుంచి 108 పర్యాయములు జపించి

"ఓంనమస్సంజీవ ... వశమానయస్వాహా"

యనుమంత్రమును వుచ్చరించుతూ బదనికను గ్రహించాలి.

అంకోలము

మంత్ర పూర్వకముగా అశ్వనీ నక్షత్రమందు గ్రహింపబడిన ఊడుగబదనికను ధరించితే స్థావరజంగమాత్మకమగు సర్వవిషబాధలు శమించుతాయి. దీనిప్రభావము వలన పాము నోటియందు కాలు జొనపవచ్చును. విషభయము లేదు.

అడ్డసరము

ఆర్ద్రానక్షత్రమున విధిపూర్వకముగా తేబడిన అడ్డసరపు బదనికను చేతియందు కట్టుకున్న తనకుటుంబము, తన పశుసంపద ఎల్ల ప్పుడు ప్రకాశించుతూ వుంటాయి.

మట్టి

అశ్వనీనక్షత్రాన మంత్రవిధి ననుసరించి తేబడిన మట్టిబదని కనుచేతియందు కట్టుకొన్నను, పాలతోనూరి త్రాగినా సర్వరోగాలు నశించుతాయి.

ఆదొండ

ఆదివారము అమావాస్యనాడు ఆదొండచెట్టుపైనుండు బదనికను తీసికొని తనయింటిలోగాని, పశువుల కొట్టములోగాని కట్టితే ఎట్టి అగ్నిభయము వుండదు.

రా వి

రోహిణీనక్షత్రాన మంత్రం పఠించి తీసిన రావిబదనికను తన యింటియందు, పశుశాలయందు వుంచిన యజమానికి సర్వసంపదలు సమకూరును. భూతబాధలు వుండవు.

చి ం త

మృగశిరానక్షత్రాన మంత్రాలతో తీయబడిన చింత బదనిక సర్వరోగాలు పోగొట్టుతాయి. ఇంకను ఈ బదనికను గేదెపేడతో కలిపి శరీరమంతా దట్టముగా రాసుకొని నిప్పులలో దూకిన శరీరం ఏమాత్రము కాలదు. ఈ బదనిక ఎవరియింటియందు వుంటుందో అట్టి చోటుకు దొంగలు రాజాలరు.

వె దు రు

పునర్వసునక్షత్రాన వెదురుచెట్టుపైయున్న బదనికను గ్రహించి గొడ్డుబోతులకు, వంధ్యపశువులకు పాలతో త్రాగించిన మంచి సంతానము కలుగును.

విష ముష్టి

విష ముష్టి చెట్టుమీద వుండే బదనికను పునర్వసు నక్షత్రాన తీసికొనివచ్చి చేతియందుంచుకొన్న సర్వగ్రహాలు, సర్ప విషాలు, కృత్రిమ విషాలు హరించుతాయి.

ఇప్ప

ఆశ్లేషా నక్షత్రాన, ఇప్పచెట్టుపైనుండే బదనికను తెచ్చి తన చేతికి ధరించిన పెద్దపులులు, ఘోరమృగాలు పారిపోతాయి.

మోదుగ

హస్తా నక్షత్రాన మోదుగ చెట్టుపైవున్న బదనికను తెచ్చి, చేతికిగాని తలకుగాని కట్టుకున్న పెద్దపులులు తదితర క్రూరమృగాలు, రాక్షస బాధలు, దుష్టగ్రహాలు తొలగి పోతాయి.

పరా:- ఈరీతిగా ప్రాచీన తాళపత్రాలలో ఈ బదనికల వర్ణనలు, మంత్రాలు, ఆచరణలు ఎన్నో రకముల బదనికలమీాద వున్నాయి. అందుచేత నే అరణ్యాలలో, కొండ ప్రాంతాలలో వుండే కోయ చెంచు వాండ్రు ఇట్టి బదనికలను, మూలికలను సంపాదించుకొని ఆయా కాల పరిస్థితులను బట్టి వచ్చే తమ రోగాలకు ఎట్టి డాక్టరు సహాయము లేకుండా చికిత్సలు చేసుకొంటూ వుంటారు. తమ యిండ్ల దగ్గరకు గాని, అరణ్యాలలో వేట కొరకు తిరిగేటప్పుడు గాని ఎట్టి భయము లేకుండా ఈ మూలికలను వాడుకొంటూ యుంటారు. ఇంతేగాక సన్యాసులు, సుప్రసిద్ధవైద్యులు, మంత్రగాళ్లు, గారడివాళ్లు ఇట్టి మూలికలను సంపాదించి వాడుతూ యుంటారు. అందరికి ఈ మంత్రాలు అబ్బవు. ఎంతో నిష్ట, ఆత్మశుద్ధి యుంటేనేగాని యిట్టివి లభించవు.

ఓషధులను గ్రహించదగిన ఋతువులు

మార్గశిర పుష్య మాసములందు వచ్చు శరద్రుతువులో ఓషధులు సరియగు రసము గలిగి యుండును గాన సర్వరోగ నివారణార్థము ఈ ఋతువునందే ఓషధులను సంగ్రహించుట మంచిది.

జ్యేష్ఠాషాఢ మాసములందు వచ్చు గ్రీష్మ ఋతువునందు రూక్ష స్వభావముచేత ఓషధులు రసహీనములై యుంటాయి.

వర్షాకాలములో ఓషధులు అధికరసము గలిగియుంటాయిగాన అంత గుణవంతములుగా వుండవు. విరేచనము కిచ్చు ఓషధులు తీక్ష్ణములై యుండాలిగాని వానిని గ్రీష్మకాలమునందే సంపాదించాలి.

ఓషధులను గ్రహించ కూడని స్థలములు

పుట్టలు, చెడుస్థలాలు, జలముతో నిండియుండు ప్రదేశాలు, స్మశానాలు, చవిటి నేలలు, మార్గమధ్యము, దుష్టజంతువులు వుండు స్థలాలు, కాలిన చోటులు, అతి మంచుగల స్థలాలు వుండే స్థానము

లందు ఓషధులను గ్రహించరాదు. అవి మంచి గుణముల నీయకపోగా చెడు గుణముల నిచ్చుతాయి.

ప్రశస్తమగు ఓషధులు

వింధ్య పర్వతము మున్నగువాని పరిసరప్రాంతాలలో వుండే ఓషధులు అగ్ని స్వభావము కలిగి యుంటాయి.

హిమవత్పర్వతము మున్నగు పరిసర ప్రాంతాల యందుండు ఓషధులు సౌమ్యస్వభావము కలిగియుంటాయి. కాబట్టి ఆయా ప్రదేశాలలో పుట్టిన యోషధులను ఆయా పనులకై ఉపయోగించాలి. ఇంతియేగాక వనములందు, ఉపవనములందు గూడాఅట్టి స్వభావము గల యోషధులుత్పత్తి యగుతూవుంటాయి. కాబట్టి వనములందు పర్వతములందు నుత్పత్తియగుయోషధులనే గ్రహించాలి.

శిశిరఋతువునందు వ్రేళ్ళను గ్రీష్మఋతువునందు పత్రములను, వర్షవసంత ఋతువులందు పట్టలను, దుంపలను, శరదృతువునందు క్షీరమును ఏయేఋతువులందు ఏయేపుష్పములు ఫలములు ఉత్పత్తి యగునో ఆయాఋతువుల యందాయా పుష్పములను, ఫలములను, హేమంత ఋతువునందు సారములను సంపాదించాలి.

గ్రహించవలసిన సారములు

చంద్ర మొదలగు వృక్షముల నుండిసారమును, వేపమున్నగు వృక్షముల నుండి పట్టలను, దానిమ్మ మున్నగు వృక్షముల నుండి ఫలములను, చేదుపొట్ల మున్నగు వాటి నుండి పత్రములను, మర్రి మున్నగువాని నుండిపట్టలను, వేగిస మున్నగువానినుండి పత్రములను, త్రిఫలా వృక్షములనుండి ఫలములను స్వీకరించాలి. వృక్షములనుండి గ్రహింపదగిన మూలములు పెద్దవిగాలావుగా వ్రేళ్ళపైనుండు పట్టలను, చిన్నచిన్న వ్రేళ్ళను గ్రహించాలి.

ఓషధుల కాలపరిమితి

లవంగము మున్నగుపుష్పములు ఒకసంవత్సర కాల పరిమితిగా నుండి తరువాత గుణహీనములగుతాయి. పండ్లు ఆకులు మున్నగునవి ఒక సంవత్సరము, కాష్టములు నాళములు రెండుసంవత్సరాలు, వేళ్ళు మూడు సంవత్సరాలు, చంద్ర మున్నగునవి అయిదుసంవత్సరాలు, బూరుగ బంక మున్నగు నవి పదిసంవత్సరాలు దాటినతరువాత గుణహీనములగుతున్నాయి.

స్వరసము

అప్పుడే గ్రహించినట్టి పచ్చిద్రవ్యములను సమకూర్చి పురుగులు మన్ను వగైరాలులేకుండ బాగుచేసి తెచ్చినవెంటనే నీరుకలపకుండ త్రొక్కి వస్త్రములో వడియగట్టిన రసమును స్వరస మంటారు. ఎండిన యోషధులను చూర్ణించి రెండురెట్లు నీరుపోసి రాత్రిబవలు నాననిచ్చి మరునాడు ఆఉదకమును వడియగట్టిన మరొకవిధమగు అంగరస మంటారు. పచ్చివనమూలికలు దొరకనిచో ఎండినవాటిని తెచ్చి వాటికి ఎనిమిదిరెట్లు నీరుపోసి చతుర్థభాగముగ కాచినరసమునకు శృత మంటారు.

కల్కము

పచ్చిగనుండు ద్రవ్యములను రాతిపైనవేసి మెత్తగానూరి ముద్దజేసినదియు ఎండు ద్రవ్యములను నీటితోజేర్చి పైరీతిగా జేయ బడినదియు, కల్కమంటారు.

క్వాథము

రోగాల ననుసరించి ద్రవ్యముల నన్నిటిని లెక్కప్రకారము నలగగొట్టి కుండలోవేసి యందు తగినంతనీరుపోసి అగ్నితో కాచి దానిని వడియగట్టి కొంచెము వేడిగనున్నప్పుడే రోగపశువునకిచ్చు దానిని క్వాథము లేక కషాయమంటారు.

పదియవ భాగము

వనమూలికలు

అడ్డసరము

ప్రతి రైతునకు ఈ చెట్టు ఉపయోగము తెలియును. చూడండి తన పశువునకు దగ్గువచ్చినా, ఆయాసపడుతున్నా, వాతనొప్పులు వున్నా ఈ ఆకును ఉపయోగించుతాడు. కాని రైతు మాత్రం ఏ మూలిక ఏ గుణం కలిగి వుంటుందో, చలువ చేస్తుందా, వేడి చేస్తుందా అనే విషయాలు గుర్తించుకొని వాడాలి గాని తమ ఇష్టం వచ్చినటుల వాడరాదు. గుణము కనిపెట్టి మూలికలను వాడాలి గాని మీ యిష్టం వచ్చినటుల వాడిన తరువాత గ్రంథకర్తను దూషించినా లాభంలేదు. అందుచేతనే విషవంతంకానివి పశువులకు అపకారము చేయని ముఖ్యమైన మూలికలనే తెలుపుచున్నాను. అడ్డసరపుచెట్టు పొదవలె గుబురుగా పెరుగుతుంది. కొమ్మలు లేతగా వున్నప్పుడు ఆకు పచ్చగా, ముదిరితే తెలుపుగా వుంటాయి. మాఘ ఫాల్గుణ మాసాలలో ఇది చక్కగా పూత పూస్తుంది. కొమ్మల చివర జూలు వలె తమాషాగా చిన్న చిన్న ఆకులు పుట్టి వాటిమధ్య తెలుపుగా వుండే చిన్న పువ్వులు పూస్తుంది. దీని ఆకులు, చెక్క శ్వాసరోగాలు తగ్గించుటలో పెట్టింది పేరు. ఆకు రసము మాత్రము చలువ చేస్తుంది.

అ వి సె

ప్రతి రైతుకు అవిసె ఆకు మహాత్తు తెలియును. బస్తీలలో ప్రతి కొట్టువద్ద అవిసె ఆకు కట్టలు వుంటాయి. ప్రొద్దున్నే తమ కొట్ల దగ్గరకు, రాగానే వర్తకులు తమ నిత్యాజయము కొరకు వచ్చేపోయే గోవులకు, ఆబోతులకు ఒకటి రెండు అవిసె ఆకు కట్టలను కుడిచేతితో వాటి నోటి కందించి 'గోవు మాలచ్చిమికి కోటి దణ్ణాలు' అని ఒక నమస్కారం పెట్టి తమ పనిని తాము సాగించుకొంటారు. అవిసెచెట్లు అన్ని ప్రాంతాలలోను వుంటాయి. ఈ చెట్లలో ఎరుపు, తెలుపు

పువ్వులు పూస్తాయి. దీని చెక్క, ఆకు రసము చేదుగా వుంటుంది. వేడి చేస్తుంది. పశువు కంటిలో పువ్వు వేసిన, పొర వేసిన అవిసె ఆకు రసముతో తగినంత సొంటి గంధం కలిపి అప్పుడప్పుడు పెట్టితే తగ్గి పోతుందని ప్రతి రైతునకు తెలియును. ఈ రీతిగా పశువు శరీరమంతా కల్లవాపుగా వాస్తే దీని ఆకు రసంతో కొద్దిగా ముద్ద కర్పూరం కలిపి రెండు పూతలు పెట్టితే దిష్టి తీసినట్లుగా తగ్గుతుంది. అవిసె గింజల నుండి నూనెను శుద్ధిచేసి కడుపుబ్బు, దీర్ఘ కడుపునొప్పికి వాడితే బలేగా పని చేస్తుంది. అయితే ఒక విషయం మాత్రం ప్రతి రైతు గుర్తించు కోవాలి. బజారులలో రంగులలో కలిపి వచ్చిది, శుద్ధిచేయని అవిసె నూనెను వాడితే తిక్కపుట్టి మరణానికి సిద్ధమగుతుంది. గాన మీకు దగ్గరగానున్న మందుల షాపులో శుద్ధి చేసిన నూనె దొరికితే వాడాలి గాని శుద్ధి చేయనిది ఎంత మాత్రం వాడరాదు.

అల్లము

మానవునికి వలె పశువునకు కడుపుబ్బరం చేసినా, కడుపు నొప్పి వచ్చినా, అజీర్తి చేసినా తెనాలి సహదేవ పశువైద్య ఫార్మసీ వారి వాతారి అరఖులో అల్లపురసము కలిపియిస్తే వెంటనే గ్యారంటీగా తగ్గుతుందని ప్రతి రైతుకు నమ్మకము వుంది. అల్లము అంటే అదిరి పోయే మందు అంటారు. అంత చక్కగా జీర్ణరోగాలలో పనిచేస్తుంది. పశువులకు వచ్చే జీర్ణరోగాలకు, శ్వాస, వాత రోగాలకు వాడే మందులలో అల్లమును కలిపి వాడుతారు. ముఖ్యంగా కడుపులోని, వాయువును హరింపజేయాలన్నా, అజీర్తి, దగ్గు, వగర్పు తగ్గాలన్నా తగినంత మంచిబెల్లంతో అల్లపురసం కలిపివాడితే గోసాయిచిట్కా లాగా పనిచేస్తుంది.

అతిమధురము

ఈ మొక్కలు పెషావరు, అరేబియా, సింధుప్రాంతాలలో పెరుగుతాయి. చెట్టుఅంతా నాసిగా వుంటుంది. పువ్వులు గుత్తులుగా వుంటాయిగాని వాసనవుండదు. ఆకును చేతితో నలిపితే పొగటు

వాసనగా వుంటుంది. దీని ఆకు తిని సన్యాసులు యోగస్థితిలో జయము పొందుతారు. వేరురసము చలువ చేస్తుంది. దీనినే యష్టిమధుకం అంటారు. దగ్గులకు, వగర్పుకు వాడవచ్చును.

అ ర టి

ఈ చెట్టునుగురించి ప్రతివ్యక్తికి తెలియును. ఈ చెట్టుదుంప, వ్రేళ్ళు, పొత్తి, ఆకురసము వెగటుగా చేదుగా వుంటుంది. వేరురసం మాత్రం విషాన్ని విరుస్తుంది. మలబద్ధకంగా వుండే దూడలకు రెండు చిన్న అరటిపండ్లు తగినంత ఆముదముతో కలిపి అంగిటిలో వేస్తే చక్కగా విరేచనమగుతుంది. అరటిదుంపరసం విరేచనాలు కట్టిస్తుంది. అరటిపొత్తి మసిచేసి తగినంత వెన్నలో కలిపి రాస్తే అగ్రువాపులు తగ్గుతాయి.

అక్కల కఱ్ఱ

మానవులకువలె పశువులకుకూడ నోటినుంచి నీరువూరునప్పుడు నాలుక పిడచకట్టినప్పుడు, నాడీకా రోగాలలోను దీనిచూర్ణమునుఅప్పుడప్పుడు తదితర మందులతో కలిపి వాడితే మంచి పని చేస్తుంది. కందిరీగలు, తుండిగలు, జోరీగలు కుట్టి దద్దురు కలిగినప్పుడు దీని గంధం చక్కగా పని చేస్తుంది. ఆకు వేరు వేడి చేస్తుంది. కారంగా వగరుగా వుంటుంది.

అతివస

దీనిలో తెలుపు, ఎరుపు, నలుపు అని మూడు రకాలువుంటాయి. గుణముమాత్రం అన్నిసమానంగానే యుంటాయి. చేదుగా, కారంగా వుంటుంది. వేడిచేస్తుంది. దొమ్మలకు, కల్లవాపులకుపనిచేస్తుంది.

అత్తి

ఇదిపెద్దవృక్షము, ఆకులుకోలగా, మందంగా, గుండ్రంగా, గరగరలాడుతువుంటాయి. చెట్టుమాను వొలిస్తే పాలుకారతాయి. చెక్కరసం వెగటుగా తీపిగావుంటుంది. వాతరోగాలకు, మొండికంతులకు, చర్మరోగాలకు వుపయోగ పడుతుంది.

అంకుడు

ఇది సామాన్య వృక్షము. దీనిని పాలయని కూడా యంటారు. ఇంకను ఇది పాలుగలవృక్షము. ఆకురసం మిగుల వేడిచేస్తుంది. చర్మ రోగాలకు ఆకుపసరు చక్కగ పనిచేస్తుంది.

అత్తిపత్తి

ఇది చిన్న జాతులలోని మొక్క. నీటిరెయొడ్డున, తేమగల ప్రదేశాలలోను ఇదిపెరుగుతుంది. దీనివేరు ఎరువుగా వుంటుంది. దీని ఆకులను చేతితో తాకినా, పుల్లతో తాకినా ముడుచుకొని పోతాయి. రాత్రులందు వాటంతటవియే ముడుచుకొంటాయి. వీటిలో ఎరుపు పువ్వులు, పచ్చపువ్వులు గలవి రెండుజాతులు వుంటాయి. దీనిపట్ట, ఆకులుచేదుగా వగరుగావుంటాయి. చలువచేసేగుణము వుంది. రక్త, శ్వాస, మూత్ర, చర్మరోగాలకు వాడవచ్చును. వంధ్య పశువులు గర్భము ధరించుతాయి.

అడవిపొట్ల

అరణ్యప్రాంతాలకు దగ్గరగావుండే పొలాలలో మామూలు పొట్లచెట్లవలే పెరుగుతాయి. ఆకులు చిన్నవిగా వుంటాయి. తీగ మాత్రము నాలుగైదు గజాల దూరముకంటే ప్రాకదు. చెట్టుసమూల మంతా కాయతో సహా చేదుగా వుంటుంది. తీగఎండిపోయినా కాయలు ఎరుపుగా పండిచాలాకాలము నిలువయుంటుంది. శ్వాసరోగాలకు, చర్మరోగాలకు చక్కగా పనిచేస్తుంది. మిగుల వేడిచేస్తుంది. సమూల మంతా శ్లేష్మాన్ని హరింప చేస్తుంది.

అ గ రు

దీనినే అగురుఅని కూడా అంటారు. ఇదికూడ ఒకచిన్నచెట్టు. అగురులో చాలా జాతులు కలవు. ఆకులు తొగరాకులవలె కోలగా వుంటాయి. కృష్ణఅగురును మాత్రము వైద్యానికి వుపయోగిస్తారు. ఇదివేడిచేస్తుంది. రోగపశువులు ఆహారము తినాలంటే రుచికొరకు

దీనిని వాడవచ్చును. శ్వాసరోగాలకు, చర్మరోగాలకు ఈ అగురు ద్రవ్యాన్ని ధూపముగా వేసి ముక్కు రంధ్రాలకు పట్టించిన చక్కగా పనిచేయును. ఈ అగరు తోనే సువాసన కొరకు అగురువత్తులుగా తయారుచేసి వాడుతారు.

ఆముదపు చెట్టు

ఈ చెట్టుకూడ చాలా ప్రసిద్ధమైనది. దీనిలో చిట్టాముదము, పెద్దాముదము అని రెండుజాతులు. ఆకులువగరుగ చేదుగావుంటాయి. ఆముదమును గురించి ప్రతిరైతునకు తెలిసియేవుంది. నేత్ర, జీర్ణ వాతరోగాలలో ఆముదాన్ని వాడవచ్చును. ఆముదపు గింజలను దాణాలలో కలిపి అప్పుడప్పుడు వాడుతూవుంటే మలబద్ధకము పోతుంది. ప్రతిరోగానికి ఆముదాన్ని లోపలికి ఈయరాదు.

ఆవాలు

ప్రతియింటిలో ఆవాలు వాడుతారు. మామిడికాయ, నారదబ్బకాయ పచ్చడిలో ఆవాలు వేసినచో రుచేకాకుండా ఏ జబ్బు చేయదు. అందుచేత పశువులకు కడుపుకట్టుచేసినా, దొమ్మ తగిలినా కొంతమంది రైతులు మామిడికాయ పచ్చడి లోపలికి పెడతారు. ఆవాలను పశువులకు వాడే బలవర్ధక ఔషధాలలో కలిపి వాడవచ్చును. ఆవాల పట్టును మానవులకు వలె పశువులకు వచ్చే న్యూమోనియా మున్నగు రోగాలలో వచ్చే వాపులకు పట్టువేసి కొంత సేపు వుంచుతారు. మలిమిడి సోకి కాలిగుత్తి వాచినపుడు చిత్రమూలం వేరుతో ఆవాలు వేసి నూరి ఒకటి రెండు కట్లు తేలికగా కట్టితే వాపు తీసి బాధ తగ్గుతుంది.

ఆరుదొండ

ప్రతి చిన్న పిల్లవానికి దొండకాయ అంటే ఎంతో యిష్టం. దొండ తీగెగా ప్రాకుతుంది. అర్రువాపులకు, బెణుకులకు ఈ దొండ ఆకు పసరులో తగినంత మంచినూనె కలిపి మర్దనచేసి వేడినీటి కాపులు

తీస్తూవుంటే తగ్గుతాయి. మొత్తంమీద దొండాకు పసరు వాపులను తగ్గించుటలో మొనగాడు.

ఆకు జెముడు

జెముడు చెట్లలో చాలా రకాలు వున్నాయి. ఎంతో అవసరముంటే తప్ప అనవసరముగా నోరులేని పశువులకు వాడరాదు. ఇది ఎంతో విషవంతమైనది. మోటువైద్యులు ఈ చెట్టుతో పశువులతో సరసాలు ఆడతారంటారు. అంటే పశువు చస్తేచస్తుంది. బ్రతికితే బ్రతుకుతుంది. గరళములాగా పనిచేస్తుందని గొట్టాలకొలది జెముడు రసముపోస్తే పేగులుకూడ తెగి ప్రాణాపాయం కలిగించే విషముదీనిలో వుందిగాన ఎట్టివైద్యుడైన ఈజెముడురసాన్ని వాడుతూవుంటేరైతులు మాత్రం ఆ వైద్యునిసాగదీసి దేనికిఈ రసంవాడుతున్నావని ప్రశ్నించుట అత్యంతవసరము. జెముడు కాడరసములో వేపనూనె కలిపి అద్రువాపులకు కల్లవాపులకు పైన మర్దనచేయవచ్చును.

ఆరికలు

ఇది మాగాణిప్రాంతాలలోను, రేగటినేలలలోను పండుతాయి. ఇవి చింతగింజరంగుగా వుంటాయి. గింజ పలకగావుండి చిన్నదిగా వుంటుంది. ఇవికొర్రలకంటేకూడ వేడినిస్తాయి. బలవర్ధకపు మందులలో వీటిని కలిపిపెట్టిన మంచి పుష్టినిచ్చును. కఫమును హరింపజేస్తుంది.

ఆకాశ గరుడ

ఇది తీగెజాతిలోనిది. దీనినే రాకాసితీగె, నాగదొండ అంటారు. ఆకులు మందముగావుండి ముడుచుకొని వుంటాయి. గబ్బువాసనగా వుంటుంది. దీనికి దుంపకూడా వుంటుంది. ఆకాశమున గరుడపక్షి ఏరీతిగా వుంటుందో ఇదికూడ ఆకాశంలో వుంచితే జీవించగలదు. చేదుగా కొంచెము పులుపుగా వుంటుంది. పాము విషానికి మంచి విరుగుడుగల మూలిక. దీనిదుంపనే ఇట్టివాటికి వాడుతారు. పశువులు పాలీయనపుడు దీని ఆకుపసరును యోనికిరాసిన వెంటనే చేపుతాయి.

ఆకాశ వల్లి

దీనినే పాచితీగె యంటారు. చెట్లమీద సన్నని త్రాళ్ళవలె వ్రేలాడుతాయి. దీనికి వేరుయుండదు. ఇది వర్ష ఋతువులో బయలు దేరుతుంది. ఇది వగరుగ చేదుగావుంటుంది. ఇది చర్మరోగాలకు పని చేస్తుంది. నేత్రరోగాలను పోగొట్టుతుంది.

ఇంగువ

చూడి పశువులకు, తదితర పశువులకు, ఈనిన పశువులకు ఇంగువను మన రైతులు జాస్తిగా వాడతారు. ఇంగువ కారు వాసనగా, వెగటుగా, కారముగా, మంటగా వుంటుంది. మిగుల వేడి జేస్తుంది. గర్భంలోని వాయువును, వాతాన్ని, మలినాన్ని వెంటనే పోగొట్టుతుంది. జీర్ణరోగాలకు వాతరోగాలకు ఇది పెట్టిందిపేరు. కాని గుణము కనిపెట్టి మోతాదు వాడాలిగాని, ఎక్కువ మోతాదులు వాడితే జీర్ణకోశం చెడిపోతుంది.

ఇండుపగింజలు

వీటినే చిల్లగింజలు అంటారు. ఒంద్రు, మురికినీటిలోని మడ్డిని శుభ్రం చేయాలంటే ఈ గింజల గంధము నీటిలో కలిపితే చక్కటి నీరు తయారగుతుంది. కంటి తెలుపు, కంటి పువ్వులకు ఈ గింజలను మాడ్చి పొడిచేసి రెట్టింపు పంచదార కలిపి అప్పుడప్పుడు పట్టించితే తగ్గిపోతాయి.

ఇప్ప

ఇది యొక పెద్దవృక్షము. దీని పువ్వుతో సారాయి తీస్తారు. ఇంకా నూనెను తయారు చేస్తారు. పువ్వులుమాత్రము పొగడ పువ్వులులాగా మెత్తగా వుంటాయి. అరిష్టాలలోను, కషాయాలలోను ఈ పువ్వును వేసి కాచితే ఒకవిధమగు గ్యాసు, శక్తి కలుగుతుంది. ఇప్ప పువ్వు అంటురోగాలకు వాడుతారు.

ఈశ్వరి

ఇదియొక చిన్న మొక్క. దీనిలో తెలుపు, నలుపు రకాలు వున్నాయి. సమూలమంతా చేదుగావుంటుంది. దీని వేరురసము పాము కాటునకు తదితర జంతువుల విషాలకు అద్భుతముగా పనిచేస్తుంది.

ఒడ్డి చెట్టు

ఇదియొక పెద్దవృక్షము. ఈ చెట్టునకు చేదుగల పాలుంటాయి. ఈ చెట్టు చెక్కరసము చేదుగా కారముగా వుంటుంది. కఫాన్ని పోగొట్టుతుంది. విషాలను విరుస్తుంది. శిరోరోగములకు పనిచేస్తుంది.

ఏనుగపల్లేరు

మూత్రరోగాలు తగ్గాలంటే ముందు పల్లేరు వాడమంటారు. పెరుగు గట్టిగా తోడుకోవాలంటే పల్లేరు ఆకులను పెరుగులో కొంత సేపుంచితే గట్టిపడుతుంది. అన్నిరకాలపశువుల మూత్రరోగాలకు కాయలరసం చక్కగా పనిచేస్తుంది. చలువచేస్తుంది.

ఏనుగతుమ్మ

అదిఅర్ధగజమెత్తు పెరుగుతుంది. ఆకులు పసుపుఆకుపచ్చ రంగుగా వుంటాయి. ఒకవిధమగు సువాసనగావుంటాయి. పువ్వులు తెలుపుగాను, ఆకులు గరుకుగాను వుంటాయి. ఇవిగరపనేలలో పెరుగుతాయి. రక్తసంబంధమైన రోగాలలోను, జ్వరాలకు ఆకుపనిచేస్తుంది.

ఎలుకచెవితీగె

ఇది నేలమీద ప్రాకుతుంది. దీని ఆకులుమాత్రము ఎలుకచెవి ఆకారముగా వుండుటవల్ల ఎలుకచెవితీగెయని పేరు వచ్చింది. కాడలు సన్నముగ, ఆకులుకొంచెము ఎరుపురంగుగా తోకచివర గుండ్రని పువ్వులు పూస్తాయి. ఆకులు వగరుగ, చేదుగ వుంటాయి. శూలలకు, విషజంతువుల విరుగుడుకు, క్రిమిరోగాలకు పనిచేస్తుంది.

ఎద్దునాలుకచెట్టు

ఇది ఒక చిన్న మొక్క. దీని ఆకులు ఎద్దునాలుక ఆకారంగా వుంటాయి. ఆకులుగరుకుగా వుంటాయి. ఆకురసము చేదుగా వగరుగా వుంటుంది. శ్వాసరోగాలకు, విషరోగాలకు పనిచేస్తుంది.

ఉమ్మెత్త

ఉమ్మెత్త అంటేనే విషవస్తువని చాలామందికి భయం. వీటిలో నలుపుది చాలా శ్రేష్టమైంది. పచ్చపువ్వులది అన్నిటికంటె శ్రేష్టమైంది. సామాన్యంగా అది దొరకుటకష్టము. ఆకురసము అతివేడిచేస్తుంది. ఈ ఆకును చూస్తే విషపురుగులు, పాములు హడలిపోతాయి. విషపురుగుల కాట్లకు, పాముకాటుకు, విషసంబంధమైన రోగాలకు ఆకుపసరు బాగాపనిచేస్తుంది.

ఉత్తరేణి

ప్రతి నాటువైద్యుడు పాముకాటుకు మందుయిస్తాను, ఎముక విరిగి అతుకుకొనకపోతే నిమిషంలో ఆకువేసి కట్టిస్తాను అంటువుంటాడు. ఈ ఉత్తరేణి ఆకుతోనే అట్టివైద్యులు నాటకమాడుతారు. ఉత్తరేణి ఆకుపసరు కారంగా చేదుగావుండి వేడిచేస్తుంది. విరిగిన ఎముకలను అతుకుకొనచేయుశక్తి దీనిలోవుంది. చర్మరోగాలకు, విషసంబంధమైన రోగాలకు ఈ సమూలము అంతా పనిచేస్తుంది.

ఊడుగ

ఈచెట్టు సామాన్యంగావుంటుంది. ఆకులుసన్నంగా పొడవుగా రెండు మూడు అంగుళాలు వుంటాయి. ముఖ్యంగా ఈచెట్టు చెక్క రసం అంటురోగాలకు, విషపురుగుల కాట్లకు చక్కగా పనిచేస్తుంది. రసము చేదుగానుండి వేడిచేస్తుంది.

ఉసరిక

ఇది జీర్ణ, వాతరోగాలకు పరమౌషధము. ఈ చెట్టు కాయలు పువ్వులు ఆకులు వైద్యానికి వుపయోగ పడుతాయి. దీనిచెక్క

కాయలరసం వగరుగ పులుపుగ వుంటుంది. చలువచేస్తుంది. రక్త, జీర్ణ, వాత, శ్వాసరోగాలన్నిటికివాడే ఔషధాలలో ఉసరికను వాడకుండా వుండరు.

కరక్కాయ

సామాన్యంగా ప్రతి జీర్ణ, వాత, రక్తరోగంలోను వాడేమందులలో కరక్కాయపొడి కలవకుండా వుండరు. ఈ కరక్కాయలో పది రకాలు వున్నాయి. విజయ కరక్కాయ మాత్రం శ్రేష్టమైంది. కరక్కాయ కండలో మధురరసం, స్నాయువులలో ఆమ్లరసం, తొడిమలోచేదు, చర్మంలో కారము, గింజలో వగరు వుంటుంది. కరక్కాయ చలువచేస్తుంది.

కలబంద

ఇదికూడ సర్వాంగ సారమగు మూలిక. కలబంద మట్టలలో మదపువాసనగల గుజ్జువుంటుంది. వైద్యంలోమాత్రము మట్టలనే వాడుతారు. మట్టలరసం విరేచనం గావించుతుంది. చర్మరోగాలను పోగొట్టుతుంది. ఈ మట్టలనుంచియే ముసాంబ్రంను తయారు చేస్తారు. దీనిని బలవర్థక ఔషధాలలో వాడుతారు.

కవిరి

ఇది చంద్రచెట్టునుంచి తయారుచేస్తారు. దీనినే కైరసారం, కాంచు, కాచు, కవిరి అంటారు. తమలపాకుల కిల్లీలలో ఎరుపురంగు వచ్చుటకు, నోటిదుర్గంధాన్ని పోగొట్టుటకు కవిరిని వాడుతారు. ఇది వెగటుగా, వగరుగ వుంటుంది. చలువచేస్తుంది. ముఖ్యంగా విరేచనాలను కట్టించుతుంది. నాలుక నోటిపూతను హరింపచేస్తుంది.

కరివేప

ఈ చెట్టును గురించి ఎల్లరకు తెలిసినవిషయమే. ఆకుమాత్రం పశువులపాలిట అమృతంవంటిది. ఈనినతరువాత వాతమువల్ల మైలపడునపుడు మాత్రము నిమ్మకాయంత కరివేపాకును సేరు బియ్యపు

నీటిలో కలిపి నూరి రోజుకొకసారి త్రాగించిన మైలంతా పడిపోతుంది. వాతాన్ని హరింపచేస్తుంది. చూడి నిలుచుటకు కూడా దీనిని వాడవచ్చును.

కసివెంద

ఇది చిన్న చెట్టు. సమూలముంతా వెగటుగా వుంటుంది. ఆకు రసము వేడిచేస్తుంది. ఆకుపసరు చర్మరోగాలకు, వాపురోగాలకు, వాతరోగాలకు చక్కగా పనిచేస్తుంది.

కుప్పింట

ఈ చెట్టు ప్రతిచోటా పెరుగుతుంది. ఇది మూర్కొండాకుజాతి లోనిది. ఆకురసం ఘాటుగా వుంటుంది. స్మారకము తప్పినపుడు విష పురుగుల కాట్లకు ఆకుపసరును ముక్కులలోపోసిన తుమ్ములువస్తాయి. చర్మరోగాలకు ఈపసరు పనిచేస్తుంది.

కురంజీవాము

ఈ మొక్కలు గుబురుగా పెరుగుతాయి. పచారికొట్లలో ఇది దొరకుతుంది. జీర్ణరోగాలను వెంటనే తగ్గించుతుంది. ఇంకను ఈ వాములో మత్తును కలిగించే గుణముంది.

కురాసాని వాము

ఇది కూడా ఘాటుగా సువాసనగా వుంటుంది. గర్భ, వాత, జీర్ణరోగాలకు పనిచేస్తుంది. జీర్ణకారి.

కుంకుడు

ఈ చెట్టునుగురించి ఎల్లరకు తెలిసియుంది. ప్రతియింటిలో ఈ కాయలులేకుండ వుండవు. కాయలరసం చేదుగా వుంటుంది. దొమ్మ లకు ఈరసమును తాగించిన పనిచేస్తుంది. చర్మరోగాలకు వాడే మందులను పైనరాసినప్పుడు కుంకుడుకాయ రసంతో కడిగిగాని మందును వుపయోగించరు.

గా ను గ

క్షయ ఆస్పత్రులను, ఈ చెట్లువుండే ప్రాంతాలలో స్థాపించుట మనకు తెలిసియేయుంది. ఈ చెట్లగాలిలో విషక్రిములను చంపేశక్తి వుంది. గానుగగింజల నుండి తీసేనూనె చర్మరోగాలకు పనిచేస్తుంది. ఆకురసం గూడ చర్మరోగాలకు వాడవచ్చును.

కా క ర

ఇది తీగ జాతిలోనిది. సమూల మంతా చేదుగా వుంటుంది, చేస్తుంది. ఆకుపసరు విష జంతువులకాట్లకు, చర్మరోగాలకు వేక్షి. పనిచేస్తుంది. చ

క ం ద

మన పొలాలలోపండించే కంద దుంపను మావిపడని పశువులకు తగినంత దుంపను అనగా 10 తులాల వరకు తీసికొని శేరు బియ్యపు నీటిలో కలిపి త్రాగించిన చక్కగా పనిచేస్తుంది. ఇదొక మంచి చట్కా.

కుక్క వాయింట

ఆకులు చిన్నవిగా, గుండ్రముగా, చెడువాసనగా వుంటాయి. ఈ ఆకుకు పొక్కే గుణముంది. చర్మరోగాలకు, కర్ణరోగాలకు, వ్రణాలకు పనిచేస్తుంది.

క స్తూ రి బెండ

ఇది మధ్యరకపు చెట్టు. ఇది లక్ష్మీప్రదమైనది. ఆకురసము తీపిగా, వగరుగా వుంటుంది. వాతజీర్ణరోగాలకు పనిచేస్తుంది.

కృష్ణ తామర

ఇది అన్ని ప్రాంతాలలోను దొరుకుతుంది. దీని సమూల రసాన్ని మిరియాల రసముతో విషపు మొక్కలుతిన్న పశువులకు, ఉంగిడి తగిలిన పశువులకు త్రాగించిన చక్కగా పనిచేస్తుంది.

కొబ్బరి

కొబ్బరికాయలేనిదే ఏపూజ, ఏఫలహారము పూర్తి అవ్వదు. కొబ్బరిలో చమురువుంటుంది. పాడిపశువులకు, తదితర పశువులకు వాతముచేసిన, అజీర్తి చేసిన, పాల రుచితగ్గిన కొబ్బరికాయను పెట్టుట మనరైతులకు బాగా తెలియును. ప్రతిరైతు వాడవచ్చును. కొబ్బరి పువ్వుకూడ చక్కగ పనిచేస్తుంది. కొబ్బరినూనెకూడ పశువులకువాడ తారు. మితిమీరివాడితే వ్యాధి కుదరకపోగా తదితర రోగాలలోకి దింపుతుంది. గాన ఒక పౌను నూనెకంటె వాడరాదు.

కర్పూరశిలాజిత్తు

ఇది తెల్లటి ముక్కలలాగా వుంటుంది. కర్పూరరంగు కలిగి యుంటుంది. ఇది వగరుగా, తీపిగావుంటుంది. చలువచేస్తుంది. మూత్ర రోగాలకు పనిచేస్తుంది.

కలిగొట్టు

ఇది పెద్ద వృక్షము. ఇది దశమూలాలలో ఒకటి. దీనివేరు చేదుగావుండి వేడిచేస్తుంది. ఈ చెట్లలో తెలుపు, ఎరుపు రెండురకాలు వున్నాయి. వాత, జీర్ణ, శ్వాసరోగాలలో వేరు పనిచేస్తుంది.

కర్కాటక శృంగి

ఇదియొక చిన్నచెట్టు. ఇది రుచిగా వగరుగావుండి వేడిచేస్తుంది. వాతాలకు, రక్తరోగాలకు, శ్వాసరోగాలకు పనిచేస్తుంది. ఇంకను కఫాన్ని, దప్పికను తగ్గించుతుంది.

కొండిశపాల

ఈ చెట్లు అరణ్యాలలో పెరుగుతాయి. దీని మానుపట్టరసం ఎరుపురంగుగా వుంటుంది. చెక్కరసం కారంగా, రుచిగావుంటుంది. చర్మరోగాలకు, అతిసారము, విరేచనాలను కట్టించుతుంది.

కురువేరు

ఇది తూటికాడవలె వుంటుంది. నీరుగల ప్రదేశాలలో పెరుగు తుంది. వేరు సువాసనగా, రుచిగా, చేదుగా, తీపిగా వుంటుంది. జ్వరాన్ని, శ్వాసను కట్టించుతుంది. దప్పికను అణచుతుంది.

గంజాయి

దీనినే జ్ఞానపత్రి అంటారు. ఇది మత్తును కలిగించుతుంది. విరేచ నాలను కట్టించుతుంది. దీని ఆకురసము చెవిమాదకు, మొండి చర్మ రోగాలకు పనిచేస్తుంది.

గచ్చ

ఇది పొదలాగా పెరుగుతుంది. గచ్చపప్పు చేదుగా వగరుగా వుంటుంది. శ్వాసరోగాలకు పనిచేస్తుంది. ఆకును వెచ్చచేసి కల్లవాపు లకు, బుడ్డవాపులకు, దూడల బొడ్డువాపులకు నాలుగైదుకట్లు కట్టిన తగ్గుతుంది.

గుంటకలకర

ఇది ఒక చిన్న మొక్క. నలుపు, తెలుపు, పసుపు పువ్వులు పూసే రకాలు వున్నాయి. ఇది సర్వాంగసారమైన మూలిక. ఆకురసము చేదుగా వుంటుంది. నేత్ర, చర్మ, శిరోరోగాలకు ఆకురసము పని చేస్తుంది.

గోగు

ప్రతి యింటిలోను గోగు కూర వండుకొంటారు. చిన్నదూడ లకు రేజీకటిగల పశువులకు, కసిమిరి తగిలిన పశువులకు గోగుకూర, గోగుగింజలు పెట్టిన చక్కగా పనిచేయును. కంతులకు, గడ్డలకు, వ్రణములకు, కల్లవాపులకు గోగుకూర ఉడికించి కట్టిన తగ్గిపోవును. వేడిచేయును. పుచిగా పుల్లగా వుంటుంది.

గాడిదగడప

ఇది కంచెలమీద, కాలువగట్లమీద తీగెగా మొలుచుతుంది. సమూలమంతా చేదుగా వుంటుంది. ఆకుపసరు వాతరోగాలకు, చర్మ రోగాలకు, విషపురుగుల కాట్లకు, ఎలికపాములు ప్రేగులలోవున్నప్పుడు చక్కగా పనిచేస్తుంది.

గుగ్గిలము

గుగ్గిలముచెట్టుయొక్క బంక నీటిలో కలిసిన పాలవలె తెలుపుగా వుంటుంది. బలవర్ధకౌషధాలాలోను, ధూపవైద్యాలకు, వాతనొప్పుల పట్ల పనిచేస్తుంది.

గొల్లజిడ్డు

దీని ఆకులు తిప్పతీగె ఆకులవలె వుంటాయి. దీని ఆకులను మెత్తగా బెల్లముతో నూరి విరిగిన ఎముకలకు కట్టుకట్టిన వెంటనే అతుకుకొనచేస్తుంది. ఆకురసము మూత్రరోగాలకు, గాయాలకు పని చేస్తుంది.

గజ పిప్పలి

ఇది మలయా ప్రాంతాలలో ఎక్కువగా పండుతుంది. వేడి చేస్తుంది. గొంతురోగాలకు శ్వాసరోగాలకు, వాత, జీర్ణరోగాలకు పనిచేస్తుంది.

చింత

చింతచెట్టు ఉపయోగాన్నిగూర్చి ఎల్లరకు తెలిసినవిషయమే. చింతపండుపులుసు చలువచేస్తుంది. విరేచనాన్ని కలిగిస్తుంది. చర్మ రోగాలను పోగొట్టుతుంది. చింతగింజల జిగురు విరిగిన ఎముకలను అతుక్కొనచేస్తుంది. పులుసు విషాలను విరుగతీస్తుంది.

చిత్రమూలము

చిత్రమూలం చెట్టులో ఎరుపు, తెలుపు, నలుపు భేదాలు వున్నాయి. నలుపురంగుది పాడిపశువులకు వాసన చూపినా, పాలలో కలిపినా పాలు నల్లబడతాయి. చిత్రమూలం బెరడును చూర్ణంచేసి బలవర్ధక ఔషధాలలో కలిపి ఈయవచ్చును. ఆకును వేరును బెణుకులకు, పాతనొప్పులకు వుపయోగించిన పనిచేస్తుంది.

చేదుబీర

మంచిబీరవలె వుంటుంది. సమూలమంతా చేదుగా వుంటుంది. నాడికాసంబంధమగు రోగాలకు ఆకుపసరు పనిచేస్తుంది. నరాలకు సత్తువ కలిగించుతుంది.

చేదుపొట్ల

దీని సమూలమంతా చేదుగా వుంటుంది. వేడిచేస్తుంది. రక్త, చర్మ, క్రిమిసంబంధమగు రోగాలకు ఆకుపసరును వాడవచ్చును.

చేకొణిత

దీనినే సేగుర్తాకు అంటారు. ఇది దొడ్లలోను పొలాలలోను పెరుగుతుంది. ఆకు పసరు వాతాలకు బాగా పనిచేస్తుంది.

చిర్రి

దీనినే చిర్రికూర అంటారు. ముండ్లతోటకూరలాగా వుంటుంది. ముండ్లు వుండవు. తీపిగా రుచిగా వుంటుంది. చలువ చేస్తుంది. విషానికి విరుగుడుగా పనిచేస్తుంది. చిర్రివేళ్ళరసము ఉంగిడికి పశువులకు విషపు మందులు పెట్టినపుడు విరుగుడుగా ఈయవచ్చును. విషపు మొక్కలు తిని నోరు పొక్కినపుడు ఈ వేళ్ళ రసాన్ని త్రాగించాలి.

మంచిగంధపు చెక్క

చెక్కపొడి, చెక్క అరగదీసిన గంధము సువాసనగావుంటుంది. చలువచేస్తుంది. తాపాన్ని, మూత్రరోగాలను పోగొట్టుతుంది.

చిట్టిముట్టి

ఇది యొక చిన్న మొక్క. ఆకురసము మూత్ర రోగాలకు, దాహాన్ని తగ్గించుటకు పనిచేస్తుంది.

చేదు జీలకఱ్ఱ

దీనినే విషకంటకాలు అంటారు. ఇది నలుపుగా, చేదుగా వుంటుంది. వేడిచేస్తుంది. విషాలకు విరుగుడుగా పనిచేస్తుంది. చర్మవ్యాధులకు ఈ జీలకఱ్ఱను చింతపండు పులుసుతో కలిపి పూతగా పెట్టిన తగ్గుతుంది.

జీడిగింజలు

నల్లజీడిగింజలను నలగగొట్టితే మంచి ఘాటుగా వుండి శరీరము పొక్కుతుంది. ఇవి చేదుగా వెగటుగా చమురుకలిగియుంటాయి. పాడి పశువులకు తదితర పశువులకు ఈ గింజలను పులిచల్లలో నానవేసి పెట్టవచ్చును. అనుభవముగల రైతులే వీటిని వాడాలి. ఈ గింజలతో భల్లాతక లేహ్యం తయారు చేస్తారు. ఈ లేహ్యాన్ని పశువులకు వాడరాదు.

జీ ల క ఱ్ఱ

ప్రతి యింటిలోను యిది వుంటుంది. జీర్ణకారి. వేడి చేస్తుంది. రక్త, జీర్ణ, వాతరోగాలలో వాడే మందులన్నిటిలో కలిపి ఈయవచ్చును.

జి ల్లే డు

జిల్లేడుపాలు పొక్కుతాయి. తెల్లజిల్లేడు శివునకు ప్రీతియట. చెట్టు సమూలమంతా వెగటుగా చేదుగా వుంటుంది. చాలావేడి చేస్తుంది. ఆకురసం శ్వాసరోగాలకు, విషపు పురుగుల కాట్లకు, చర్మరోగాలకు పనిచేస్తుంది. కీళ్ళవాపులకు కీళ్ళదెబ్బలకు జిల్లేడాకులకు ఆముదమురాచి వెచ్చచేసి కట్టిన తగ్గుతాయి.

జ టా మాం సి

ఇది పీచుగావుంటుంది. చేదుగా తీపిగా వగరుగా వుంటుంది. చలువచేస్తుంది. నరాలబలహీనతను పోగొట్టుతుంది. ఇంకను ఇది సువాసనగా వుంటుంది. జర్వమును తగ్గించుతుంది. చర్మరోగాలను పోగొట్టుతుంది.

తు మ్మ

ఈ చెట్టునుగురించి ప్రతిరైతునకు తెలియును. సమూలమంతా వగరుగా వుంటుంది. చెక్కరసము విరేచనాలను కట్టించుతుంది. నోటిపుండ్లకు చర్మరోగాలకు చెక్కరసం పనిచేస్తుంది. తుమ్మకాయలు బలమును కలిగించుతాయి. తుమ్మఆకు వాతాన్ని పోగొట్టుతుంది.

తు ర క వే ప

ఈ చెట్టు చెక్కరసం ఆకురసం చేదుగా వుంటుంది. వేడిచేస్తుంది. ఆకురసం విరేచనం గావించుతుంది. చర్మరోగాలకు, వాతరోగాలకు వాతపట్లకు ఆకురసం పనిచేస్తుంది. ఈఆకువేసికాచిన నీటిని కల్లవాపులకు, వాతనొప్పులకు అప్పుడప్పుడు పట్టించిన తగ్గుతాయి.

తు ల సి

వీటిలో కృష్ణతులసి, లక్ష్మీతులసి, భూతులసి అనేవి వున్నాయి. కృష్ణతులసి సువాసనగా వుంటుంది. కఫాన్ని పోగొట్టుతుంది. దగ్గును హరింపజేస్తుంది. వేడిచేస్తుంది. మొగబంతి, ముక్కుపీనస మున్నగు రోగాలలో ముక్కులకు పట్టించిన తుమ్ములు వచ్చి శిరోభారము తగ్గుతుంది. చర్మరోగాలను పోగొట్టుతుంది.

త మ ల పా కు లు

ప్రతిరైతునకు ఈఆకువాడకం తెలియును. వాత, జీర్ణ, శ్వాస రోగాలలో ఈ ఆకుపసరు పనిచేస్తుంది.

నేల తంగేడు

ఈ చెట్టు సమూలమంతా వగరుగావుంటుంది. ఇదిచిన్న గుబురు గల చెట్టు. పసుపుపచ్చ పూలు పూస్తుంది. ఆకురసం విరేచనాలను కట్టించుతుంది. దూడలకు తెలుపుగా విరేచనాలగునప్పుడు ఆకును పెరుగుతో కలిపి పెట్టిన తగ్గుతాయి.

తిప్పతీగె

ఈ తీగెనుండి తిప్పసత్తును తీయవచ్చును. తీగె రసము కారముగా వగరుగా చేదుగా వుంటుంది. ఈ రసము వాత, రక్త, రోగాలకు వాడవచ్చును. తీగను పలుపుగా చుట్టి కురము తగిలిన పశువు మెడలో వేసిన జ్వరము, గ్రహ బాధలు తగ్గుతాయి.

తవాక్షరి

ఎదురు బొంగులలో పుట్టే తెలుపురంగుగల పలుకులనే తవాక్షరి అంటారు. వెగటుగా కారముగా వుంటుంది. మూత్రరోగాలకు చక్కగా పనిచేస్తుంది.

త్రిఫలాలు

కరక్కాయ, తాడికాయ, ఉసరిక్కాయలను త్రిఫలాలంటారు. వాత, రక్త, జీర్ణ, నేత్ర రోగాలకు చక్కగా త్రిఫల చూర్ణం పని చేస్తుంది.

త్రికటుకాలు

సొంటి, పిప్పళ్ళు, మిరియాలను త్రికటుకాలు అంటారు. ఈ మూడు కలిపిన చూర్ణాన్ని రక్త, జీర్ణ, శ్వాస, శిరో, నేత్ర రోగాలకు వాడవచ్చును.

తేనె

తేనెలో నాలుగు రకాలు వున్నాయి. తేనె మధురముగా వుంటుంది. వేడిగా వుంటే పదార్థాలలో తేనెను కలిపి వాడిన విష

ముగా మారుతుంది. బలవర్ధక ఔషధాలలోను, మాత్రలు లేహ్యాల లోను కలుపుటకు వాడవలసినపుడు చల్లారిన తేనెను వాడాలి.

తెల్లములక

వీటిలో వివిధ రకాలు వున్నాయి. చెట్లునకు ముండ్లుంటాయి. తెల్లములక పండ్లు తెలుపుగా వుంటాయి. ఆకు రసము చేదుగా వుండి వేడి చేస్తుంది. ముఖ్యముగా కఫాన్ని, వాతాన్ని పోగొట్టుతుంది. నేత్ర రోగాలను పోగొట్టుతుంది. ఈ ఆకురసముతో చూడి పశువులకు నస్యము చేయించితే మగదూడలు పుట్ట గలవని కొంతమంది నమ్మిక.

తుంగముస్తెలు

మామూలుగా మెట్ట, మాగానిగట్లమీద మొలచే తుంగ దుంపలనే తుంగముస్తలు అంటారు. మెట్ట దుంపకంటె మాగాని దుంప పెద్దదిగా వుంటుంది. తుంగముస్తెలు చేదుగ వగరుగ తీపిగా వుంటాయి. ఇవి రక్తాన్ని శుభ్రపరుస్తాయి. ఆకలిని కలిగించుతాయి. దుంపను త్రొక్కి కంతులకు కట్టిన తగ్గుతాయి. శ్లేష్మరోగాలలోను, జ్వరాలలోను విరేచనాలలోను తదితర మందులలో కలిపి ఈయ వచ్చును.

తాళిసపత్రి

ఇది పెద్ద వృక్షము. చెట్టంతా సువాసనగా వుంటుంది. దీని ఆకుయే ప్రసిద్ధమైనది. ఇది ఎండిన ద్రవ్యము చేదుగా, తీపిగా వుంటుంది. కఫరోగాలను, వాతాలను, శ్వాసరోగాలను తగ్గించుతుంది.

ధనియాలు

మెట్ట ప్రాంతాలలో మామూలుగా పండే పంట. ప్రతి యింటి లోను ధనియాలు లేకపోతే నంటింటి పనిసాగదు. ధనియపు మొక్కనే కొత్తిమీర అంటారు. ధనియాలు తీపిగా కొంచెము వగరుగా

వుంటాయి. మంచి జీర్ణకారి. కడుపులోని చెడువాయువును తీసివేస్తుంది. జీర్ణరోగాలలోను బలవర్ధకౌషధాలలోను కలిపి వాడవచ్చును.

దా ని మ్మ

ఈ చెట్టు చెక్క, ఆకు, వేరురసము వగరుగా వుంటుంది. లేత ఆకును తగినంత పెరుగుతో త్రొక్కి దూడలకు, పెద్ద పశువులకు పెట్టిన విరేచనాలు తగ్గుతాయి. చెక్క రసమును పశువు ఈనిన తరువాత మైలపడుతున్నప్పుడు మానాన్ని కడుగుచున్న యోని శుభ్రపడుతుంది. దుర్వాసనకూడ పోతుంది.

ది రి సె న

ఇది యొక పెద్ద వృక్షము. ఈ చెట్టు చెక్క, ఆకు రసము వెగటుగా కొంచెము చేదుగా వుంటుంది. వేడి చేస్తుంది. ఆకుపసరు రక్త సంబంధమగు రోగాలకు ఉపయోగపడుతుంది. చెక్క రసము వాత రోగాలలో వాడవచ్చును.

దూ స ర

ఇది తీగెగా ప్రాకుతుంది. వేరు ఘాటుగా వుంటుంది. దూసర తీగెను పలుపుగాచుట్టి కురమ, దొమ్మ మున్నగు రోగాలలో మెడలో వేసిన తాపము అణుగుతుంది. దూసరఆకు పసరును మూత్ర రోగాలలో వాడవచ్చును. ఆకుపసరు చలువ చేస్తుంది.

దుష్టపు తీగె

ఇదికూడ తీగెగా ప్రాకుతుంది. ఈతీగెను కూడ పలుపుగాచుట్టి కురమరోగము గలపశువు మెడలో వేసిన జ్వరము తాపము తగ్గుతుంది. శరీరపు నొప్పులుతగ్గుతాయి. ఆకుపసరు వేడిచేస్తుంది. వాత రోగాలకు, రక్తసంబంధమగు రోగాలకు ఈ ఆకుపసరును వాడుతారు. ఈ తీగె ఉపయోగము రైతులకు తెలియును.

దొండ

మామూలుగా దొండకాయను కూరగా వండుకొంటారు. దీనిలో కాకిదొండ, తియ్యదొండ, లింగదొండఅనే రకాలువున్నాయి. దొండఆకుపసరును వాతరోగాలకు వాడవచ్చును. దొండాకు పసరును తగినంత మంచినూనెలో కలిపి అర్రువాపులకు, బెణుకులకు వాడిన తగ్గుతాయి.

దేవదారు

ఇది పెద్దచెట్టు. కొంచెము సువాసనగా వుంటుంది. మ్రానులో ఒకవిధమగు చమురు వుంటుంది. దీనినే దేవదారు తైలము లేక టర్పెంటైన్ అంటారు. చెక్కకషాయము వాతరోగాలకు, మూత్ర రోగాలకు, చర్మరోగాలకు పనిచేస్తుంది.

దింతెన

దీనినే గంటెనచెట్టు అంటారు. వీటిలో తెలుపు నలుపురకాలు వున్నాయి. డొంకలలో పెరిగేతీగె. దీనివేరురసము కారముగ, చేదుగ, వగరుగ వుంటుంది. దీనివేరును అరగదీసి విషపురుగుల కాట్లకు కండ్లలో కలికెముగా వేయవచ్చును. క్రిమిరోగాలలోను, విషజంతువుల కాట్లకు, కుందేటి వెర్రికి వేరురసాన్ని యిచ్చినతగ్గుతాయి.

నల్లేరు

ఇది డొంకలమీద, చెట్లమీద ప్రాకుతుంది. నల్లేరునుభస్మాలు చేయుటకు, కాయలను మందులలోకి వుపయోగించుతారు. నల్లేరు రసము దురదగావుంటుంది. వేడిచేస్తుంది. ఉంగిడికి, విషపురుగుల కాట్లకు, విరేచనాలకు వుపయోగపడుతుంది.

నల్లమందు

నల్లమందు చేదుగా వుంటుంది. మత్తును కలగజేస్తుంది. మూత్రాన్ని బంధించుతుంది. శరీరనొప్పులను తగ్గించుతుంది. జీర్ణ రోగాలకు, అజీర్తి విరేచనాలను కట్టించుతుంది. క్షీణించిపోయే పశు

వులకు ఆవుపాలలో తగినంత నల్లమందు కలిపి వరుసగా కొన్నిదినాలు యిచ్చిన పశువు బాగుపడుతుంది.

నల్ల ఉప్పి

ఈ చెట్టుచెక్క, వేరు, ఆకులరసము చేదుగా వుంటుంది. పశువుల దీర్ఘవాతరోగాలకు చెక్కరసము చక్కగా పనిచేస్తుంది.

నీరుల్లి

ఇవి ఎరుపుగ, తెలుపుగ వుంటాయి. ప్రతియింటిలోను వుల్లిపాయలు లేకపోతే వంటచేసేవారు తృప్తిపడరు. వుల్లిపాయల రసము కొంచెము కారముగా వెగటుగావుండి చలువచేస్తుంది. నరాలకు సత్తువను కలిగించుతుంది. పశువుల శ్వాస రోగాలకు, వాతరోగాలకు వాడవచ్చును.

నేరేడు

నేరేడు చెక్క రసము, నేరేడు పండ్ల రసము వగరుగా కొంచెము తీపిగ వుంటుంది. ముఖ్యముగ ఇవి విరేచనాలను కట్టించుతాయి. మూత్ర, మల కోశాలను శుభ్రపరచుతుంది. చెక్క కషాయముతో పుండ్లను గాయాలను కడిగిన త్వరలో గారపట్టుతాయి.

నేలవేము

ఇదియొక చిన్నమొక్క. సమూలమంతా చేదుగ వుంటుంది. రక్త, జీర్ణ, వాత రోగాలలోవాడే మందులలోను బలవర్ధక ఔషధాలలోను నేలవేమును కలిపి వాడవచ్చును.

నువ్వులు

నువ్వులు లేకపోతే మనయింటిలోనికి కావలసిన స్వచ్ఛమైన నూనె దొరకదు. నువ్వులు వేడిచేస్తాయి. నువ్వులనూనెను, నువ్వులను పశువులకు వాడతారు. శీతాకాలములో నువ్వులు తాటిబెల్లం కలిపి

త్రొక్కి పశువులకుపెట్టిన వాతాన్ని శరీరంలో వుండే చెడునీటిని హరింపచేసి బలముకలిగిస్తుంది. మావివేయని పశువులకు నువ్వులను త్రొక్కి గోరువెచ్చని నీటిలో కలిపి పెట్టిన మావిపడుతుంది.

నీరుగొబ్బి

దీనినే గొబ్బిఅంటారు. ఆకు చేదుగ తీపిగా వుంటుంది. జీర్ణ రోగాలకు, ఉదరరోగాలకు, వాతరోగాలకు, మూత్రరోగాలకు వేరు రసము పనిచేస్తుంది.

నారదబ్బకాయ

ఈచెట్లు కొండప్రాంతాలలో ఎక్కువగా పెరుగుతాయి. ఇది కొంచెము వగరు, చేదు, పులుపుగా వుంటుంది. కాయరసము రక్త జీర్ణ, వాతరోగాలకు మంచి పనిచేస్తుంది.

నేలములక

ఇదికూడ తెల్లములకవలె పనిచేస్తుంది. ఇంకను ఈ ఆకుపసరు చర్మరోగాలకు, విషాలను విరచుటలోను, ఆకలిని పుట్టించుటలోను, జ్వరాలను తగ్గించుటలోను మంచిఉపయోగకారి.

నేలఉసిరిక

ఇది చిన్నమొక్క జాతిలోనిది. ఆకుసహాయంతో భస్మాలు చేస్తారు. దీనిఆకులు కాయలువగరుగా రుచిగావుంటాయి. చలువ చేయును. మూత్ర, చర్మరోగాలను పోగొట్టును.

పంచలవణములు

సైంధవ, సౌవర్చ, బిడా, కాస, సముద్రలవణాలను పంచలవణాలు అంటారు. ఇవి శరీరాన్ని పోషించడానికి అత్యవసరము. ప్రతి వ్యాధికివాడే మందులలోను, బలర్థక ఔషధాలలోను కలిపివాడవచ్చును.

ప సు పు

పసుపు లేనిదే దేవతారాధనలు జరుగవు. వంటింటి పనులు కొన్ని సాగవు. పసుపు వేడిచేస్తుంది. జీర్ణ, రక్త, వాత, చర్మ రోగాలలో పసుపును వాడవచ్చును. ఇది ఉద్రేకకారి, బలకారియగు మూలిక.

ప టి క

ఇది వగరుగ, పులుపుగ కొంచెము కారముగా వుంటుంది. నోటిని శుభ్రపరచుటకు, పండ్లను కడుగుటకు, నేత్రరోగాలకు, రక్త స్రావమును అణచుటకు పటిక చక్కగా ఉపయోగ పడుతుంది.

పు గా కు

పుగాకులో 'నికోటిన్' అనే విషపదార్థము వుంది. పుగాకు తోటల లోనికి విషజంతువులు పోజాలవు. పుగాకు రసముగాని ఎండిన చూర్ణముగాని పురుగులు పడిన పుండ్లను మాన్పుటకు, చర్మ రోగాలకు, నేత్ర రోగాలకు ఉపయోగించవచ్చును.

పి ప్ప ళ్లు

పిప్పలితీగె చల్లని ప్రదేశాలలో పెరుగుతుంది. పిప్పళ్ళు చమురు గలిగి యుంటాయి. రసము వేడి చేస్తుంది. రక్త, జీర్ణ, వాత, శ్వాస రోగా లన్నిటిలోను వీటిని వాడవచ్చును.

పె న్నే రు

ఇది యొక చిన్న చెట్టు. దీని దుంపనే వైద్యానికి వాడుతారు. దుంప చలువ చేస్తుంది. అజీర్తి, దగ్గు, వాతము, విరేచనాలను తగ్గించుతుంది.

ప్ర త్తి

ప్రత్తి చెట్టు లేకపోతే మన వస్త్రాలు తయారవ్వవు. ప్రత్తి గింజలను పశువుల దాణాలలో కలిపి పెడతారు.' ప్రత్తి ఆకు పసరు విరేచనాలు కట్టించుతుంది.

పులి చింతాకు

వీటిలో కూడ కుక్క పులిచింత, ఎర్రపులిచింత, తెల్లపులిచింత అనే రకాలు గలవు. ఆకులు పుల్లగా వుంటాయి. వేడి చేస్తుంది. ఆకు రసము వాత రోగాలకు, శ్వాస రోగాలకు, చర్మరోగాలకు, నేత్ర రోగాలకు వాడవచ్చును.

పున్నాగ

ఇది పెద్ద వృక్షము. గింజలు సువాసనగా వుంటాయి. ఆకుల రసము చలువ చేస్తుంది. చర్మ రోగాలకు, నొప్పులకు, కంతులకు గింజలు బాగుగా పనిచేస్తాయి.

పేంకణ

ఇది తీగె జాతిలోనిది. పువ్వులు నలుపుగా పండ్లు సువాసనగా వుంటాయి. ఎండినకాయలను బజారులో అమ్ముతారు. ఆకు రసము చలువ చేస్తుంది. తాపమును హరింపజేస్తుంది. విరోచనాలను కట్టించు తుంది.

పొగడ

ఈ చెట్టుమ్రాను గట్టిగా వుంటుంది. వీటి పుష్పాలు సువాసనగా వుంటాయి. సపోట చెట్టువలె వుంటుంది. చెక్కరసం దంతరోగాలకు, అతిసారమునకు పనిచేస్తుంది.

పొడపత్రి ఆకు

దీని ఆకురసము విరేచనమును కలిగించుతుంది. విషాన్ని హరింప జేస్తుంది. జ్వరాన్ని, నేత్రరోగాలను పోగొట్టుతుంది.

పాషాణభేది

దీనినే పిండికొండ చెట్టు అంటారు. ఈ చెట్టులో రాళ్ళను పిండి చేసే శక్తివుందట. చలువ చేస్తుంది. మూత్రకోశములోని రాళ్ళను కరిగించుతుంది. దీని ఆకు రసమును రాతి కల్వాలు చేయుటకు ఉపయోగిస్తారు. వగర్పు, దగ్గు, జ్వరము తగ్గించుతుంది.

బ్రహ్మదండి

ఇది పసుపుపచ్చని పూవులు పూస్తుంది. ఇది మెట్టచేలలోను, గట్లమీదను పెరుగుతుంది. దీని సమూలరసాన్ని తీసి చర్మరోగాలకు, విషపురుగుల కాట్లకు, మాదలకు వుపయోగించ వచ్చును.

బాడిత

ఇది పెద్దచెట్టు. చెక్కరసము ఆకురసము వెగటుగా వుంటుంది. వాత, కర్ణ, చర్మరోగాలకు వుపయోగపడుతుంది. ఆకురసము వుండ్లలోని పురుగులను చంపుతుంది.

బొక్కెన

దీనినే నీటిపిప్పలి అంటారు. మెట్ట మాగాని ప్రాంతాలలో ఈ తీగె పెరుగుతుంది. ఆకుపసరు గాయములను మాన్పుతుంది.

బంతి

మామూలుగా మన పొలాలలోను, ఇండ్లలోను, దొడ్లలోను పెరిగే పసుపుపచ్చ పువ్వులు బంతిమొక్కల విషయమై ఎల్లరకు తెలిసియుంది. బంతిఆకు పసరు చర్మరోగాలకు పొడలకు పట్టించిన తగ్గుతాయి. బంతిఆకు అరఖు రక్తస్రావమును ఆపుతుంది. బంతి ఆకు పసరు చంటివాపులకు రాసిన తగ్గుతాయి.

బలురక్కెస

బంగారురంగు గల పూవులు పూస్తుంది. కాయలకు ముండ్లు వుంటాయి. దీని సర్వాంగములకు పసుపుపచ్చని పాలు వుంటాయి. బ్రహ్మదండికి వుండవు. దీని సమూలమంతా చేదుగా వుంటుంది. విరేచనము గావించుతుంది. లోహాలను భస్మచేస్తుంది. జీర్ణరోగాలకు మూత్రరోగాలకు ఆకుపసరు పనిచేస్తుంది. లోపలకు యిచ్చిన ఎలిక పాములు క్రిములు చస్తాయి.

బో డ త ర ము

ఇది తెలుపు, ఎరుపు, పచ్చపువ్వులు పూయుమొక్క జాతుల లోనిది. చెట్టంతా జిడ్డుగావుండి మదపువాసన కలిగి యుంటుంది. చవుడు, పల్లము, పాటిగరువు భూములలో పెరుగుతాయి. ఆకురసం చర్మరోగాలకు, చంటివాపులకు పనిచేస్తుంది. బోడతరము సమూల ముతో వాముపాటరువలె యంత్రము ద్వారా తీసిన అర్కముచిపా లకు, వెర్రికి, శరీరములో వుండే మలిన పదార్థాలను తీసివేయుటకు వాడవచ్చును.

బా వం చా లు

ఇవి పల్లపు ప్రాంతాలలోను, రేగడి భూములలోను మూడు అడుగుల వరకు పెరిగే మొక్కలు. గింజలు సువాసనగా వుంటాయి. వీటినే బావంచాలంటారు. దీని ఆకును కూర వండుకుంటారు. బావం చాలు చర్మవ్యాధులకు, తెల్లపొడలకు, మచ్చలకు పని చేస్తాయి.

భూ తు ల సి

బీళ్ళలోను, గరువు భూములందు ఈ మొక్కలు పెరుగుతాయి. ఇదికూడ ఘాటయిన వాసన కలిగి యుంటుంది. ఈ వాసనకు భూత, పిశాచ, గ్రహబాధలు ఎగిరిపోతాయి. దీని ఆకు పసరు పశువు చర్మ రోగాలకు, కుక్కల గజ్జికి పనిచేస్తుంది.

భూ ర్జ ర ప త్ర ము

దీనినే భుజపత్రి అంటారు. ఈ చెట్లు హిమాలయ ప్రాంత ములందు పెరుగుతాయి. ఎన్నో గ్రంథాలు ఈ చెట్టు ప్రమానునుండి వచ్చే పొరలమీద పూర్వులు వ్రాసుకొనేవారు. ఆకులుకూడ అరటి యాకులవలె పెద్దవిగా వుంటాయి. ముఖ్యముగా పశువులకు గ్రహ బాధలు, దృష్టిదోషాలు, శనిగ్రహాలు, దుష్టగ్రహాలు అంటురోగాలు సోకకుండా ఈ భూర్జర పత్రంమీద యంత్రాలు, సంఖ్యలు వేసి రక్ష రేకులుగా తయారుచేసి, పశువులకు, పశుశాలల గోడలకు తగిలించు తారు.

బరివెంక

దీనినే బర్రెంక అంటారు. దీనిఆకులు తించే మేకల పాలు తగ్గుతాయి. దీని చెక్కరసము వాతాన్ని, కఫాన్ని, అతిసారాన్ని తగ్గించుతుంది.

మిరప

ఎండుమిర్చిలేని గృహ ముండదు. ఎండుమిర్చిని నీటిలో వేసి కాచి వడపోసి పశువుల వాత, జీర్ణ రోగాలకు వాడవచ్చును. మిర్చి పొడినిమాత్రం నీటిలో వేసి కాయకుండ పోసిన పశువులకు ఒక్కొక్క ప్పుడు ప్రమాదం కల్గించుతుంది.

మెంతులు

ఇవికూడ ప్రతి గృహములోను వాడుతారు. మెంతులు వేడి జేసి ఆర్పుతాయి. జీర్ణ, వాతరోగాలలోను, పాడిపశువుల దాణాల లోను వేయించిన మెంతిపొడిని వాడుతారు. పాలుకూడ రుచిగా వుంటాయి. దాణాలు త్వరగా జీర్ణమవుతాయి.

మిరియాలు

ఇవి వేడిచేస్తాయి. జీర్ణ, రక్త, వాత, నేత్రరోగాలలో వాడే మందులలో కలిపి వాడిన చక్కగా పనిచేస్తాయి.

మోదుగ

ఈ చెట్టుఆకులతో విస్తళ్ళు కుట్టుతారు. మోదుగ పువ్వును, మోదుగ చెక్కను, మోదుగ గింజలను వాత, జీర్ణ, రక్త, రోగా లలో వాడుతారు.

ముష్టి

దీనినే విషముష్టి, ముషిణి అంటారు. ఈ గింజలనుంచి నూనెను తయారు చేస్తారు. ముష్టి గింజలను శుద్ధిపరచి నాడికా సంబంధమగు రోగాలకు వాడిన చురుకుదనము, బలము కల్గించును. ఇంకను పక్ష వాతము, పార్శ్వపు వాతాలకు పొడి పనిచేస్తుంది.

మునగ

ఈ చెట్టు చెక్కరసను, ఆకురసము, పువ్వురసము వేడిచేస్తుంది. మునగ చెట్టులో పెన్సిలిన్‌ను తయారుచేసే ఓషధి యుంది. దొమ్మలకు, వాతాలకు, బెణుకులకు చెక్క, ఆకు రసం పనిచేస్తుంది. పువ్వుల రసం నేత్రరోగాలకు ఉపయోగపడుతుంది.

మూర్కొండ

వీటిలో కుప్పింట, మూర్కొండ అని రెండు రకాలు వున్నాయి. కుప్పింట ఆకులు గుండ్రముగాను, మూర్కొండాకులు కోలగాను వుంటాయి. ఈ రెండు ఒకే పని చేస్తాయి. అపస్మారకం, తుమ్ములు వచ్చుటకు, కలికెము వేయుటకు ఆకు పసరు వాడవచ్చును. పసరు మంటగా వుంటుంది. వేడి చేస్తుంది.

మయూరశిఖి

దేవాలయములలోను, తదితర ప్రాంతాలలో రాతికి రాతికి మధ్యగా వుండే పగుళ్ళలో పాచిపట్టి మొలచేది. ఇది మొక్కగా మొలుస్తుంది. అడుగున చిన్న దుంప వుంటుంది. దీని సమూలమంతా విషాలకు, గర్భరోగాలకు పనిచేస్తుంది.

ముండ్ల తోటకూర

వీనిలో తెలుపు, ఎరుపు రకాలున్నాయి. సమూలరసము విషరోగాలకు ఈయవచ్చును. పాడిపశువులకు పెట్టిన పాలు వృద్ధి యగుతాయి. ఎర్రతోటకూరలో బంగారం భస్మమగుతుంది.

ముల్లంగి

పెద్దదుంపగా వూరుతుంది. కారముగా రుచిగా వుంటుంది. త్రిదోషహరమైంది. విరోచనము గావించుతుంది. మూత్రరోగములను పోగొట్టుతుంది.

మా చి కా య

ఈ చెట్లు అడవులలో పెరుగుతాయి. కాయలు గుండ్రముగా వుంటాయి. కాయలే వుపయోగము. కాయ చూర్ణము వేడిచేస్తుంది. విరేచనాలను కట్టించుతుంది. నోటిపూతను పోగొట్టుతుంది. దీని గంధము చర్మరోగాలకు పనిచేస్తుంది.

మో డి

పిప్పిలి మోడి, మోడి యంటారు. ఎండినకట్టె ఘాటుగా, కారముగా వుంటుంది. జీర్ణకారి. జీర్ణ, వాతరోగాలకు పనిచేస్తుంది. వేడిచేస్తుంది.

మా మి డి

ఈ చెట్టు విషయమై ఎల్లరకు తెలిసిన విషయమే. మామిడి చెక్కరసం, మామిడి చిగుళ్ళరసం విరేచనాలను కట్టించుతాయి. మామిడి వేరు రసం కఫవాతముల హరించును.

మ ం జి ష్ట

ఇదియొక చిన్నతీగ. దీనివేరే ప్రధానమైనది. ఎరుపు రంగుగా వుంటుంది. వేడిచేస్తుంది. శ్లేష్మాన్ని హరింపజేస్తుంది. జ్వరాన్ని తగ్గించుతుంది. చర్మ రోగాలను పోగొట్టుతుంది.

మ ద్ది

ఇది పెద్దవృక్షము. దీనిలో తెలుపు నలుపు రెండు రకాలు. తెల్ల మద్ది ఔషధాలలో వాడుతారు. మ్రానుకు గంటు వేసిన పాలు కారుతాయి. చెక్క కషాయము మూత్రరోగాలకు, శ్వాసరోగాలకు పనిచేయును.

ము లు గో రిం ట

దీనిలో నాలుగు రకాలు వున్నాయి. మొత్తంమీద ఇవన్నీ కొంచెం మించుమించుగా సమానంగానే పనిచేస్తాయి. ఆకుపసరు చర్మరోగాలకు, వ్రణరోగాలకు పనిచేస్తుంది.

మెంతులు

మెంతులు వేయించినపొడి పాడిపశువులకు, తదితర పశువులకు దాణాలలోను కుడితిలో కలిపిన జీర్ణము గావించును. పాలకు రుచి వచ్చును. మెదడు రోగములకు మంచిది. బలవర్థక ఔషధాలలో కలిపి మెంతులను వాడవచ్చును. కఫాన్ని, వాతాన్ని పోగొట్టుతుంది.

ములుమోదుగ

దీనివేరు వగరుగా వుంటుంది. క్రిమిరోగాలకు, విషసారమునకు, కర్ణరోగాలకు ఉపయోగపడుతుంది.

మాదీఫలం

ఇది మధ్యరకపుచెట్టు. ఈ చెట్టు కాయలు దోసపండ్లంత వుంటాయి. ఈ పండ్లరసము జఠరరోగాలకు, శ్వాసరోగాలకు, కఫ, వాతరోగాలకు పనిచేస్తుంది. కాయతొక్క చేదుగా వుంటుంది. కఫాన్ని, వాతాన్ని పోగొట్టుతుంది. పండ్లరసము మూత్రాన్ని గావించుతుంది.

రావి

ఈ చెట్టు విషయమై ఎల్లరకు తెలిసినవిషయమే. చెక్కరసం వగరుగవుండి చలువచేస్తుంది. చెక్కరసము కషాయముగా కాచి నోటిపుండ్లకు, నోటి దుర్గంధానికి, నోటినుంచి వదరుకక్కే పశువులకు చక్కగా పనిచేస్తుంది.

రేవల్చిన్ని

ఇది యొక వేరుముక్క. పసుపుపచ్చగా వుంటుంది. వేరుగంధము చలువచేస్తుంది. పంటనీటిని లాగుతుంది. విరేచనము గావించుతుంది. మూత్రరోగాలను పోగొట్టుతుంది.

రేగు

మామూలుగా పొలాలలోను, అరణ్యాలలోను పెరిగే రేగు చెట్ల ఆకులను ఎండించగా వచ్చిన చూర్ణమును పాడిపశువుల పాల

వృద్ధికి, దుక్కి ఎద్దుల జీర్ణశక్తికి నీటితోగాని, కలినీటితోగాని రుబ్బి ప్రతిరోజు కుడితిలోగాని దాణాలోగాని కలిపి పెట్టవచ్చును.

రేల

ఇదికూడ యొక పెద్దచెట్టు. పువ్వులు, ఆకులు బంగారు రంగుగా వుంటాయి. రేల విరేచనము గావించుతుంది. చేదుగ వుంటుంది. ఆకుపసరు చర్మరోగాలకు పనిచేస్తుంది. రేలవేరు, రేలగుజ్జు విరేచనకారి.

లొద్దుగ

దీనినే లోధ్ర అంటారు. వృక్షజాతిలోనిది. హిమాలయ ప్రాంతాలలో ఎక్కువగ ఈ చెట్లు పెరుగుతాయి. దీని చెక్కకషాయము వగరుగవుంటుంది. చలువచేస్తుంది. చెక్కకషాయము పశువుల యోనిరోగములకు పనిచేస్తుంది. ఆకుల రసము విరేచనాలకు, దగ్గులకు, దాహమును అణచుటకు పనిచేస్తుంది.

వాము

వంటింటి వైద్యానికి వాము లేకపోతే ఏ పనీసాగదు. మామూలుగా మెట్టప్రాంతాలలో ఈ వాము మొక్కలు పెరుగుతాయి. వాము జీర్ణకారి. కడుపులోని వాయువును హరింపచేస్తుంది. పశువులపాలిటి అమృతమువంటిది. పశువులకు వచ్చే రోగాలన్నిటిలోను తదితర మందులలో కలిపి ఈయవచ్చును.

వాయింట

ఇదియొక చిన్నమొక్క. చెట్టంతా వెగటువాసనగా వుంటుంది. నీటిలో కుక్కవాయింట, వాయింట అని రెండురకాలు. మొత్తంమీద ఈ రెంటిగుణము యించుమించుగా యొకటే. వాయింటాకుపసరు చర్మరోగాలకు, చెవిరోగాలకు వుపయోగపడుతుంది.

వా వి లి

వీటిలోకూడ తెల్లవావిలి, నల్లవావిలి అని రెండుజాతులు వున్నాయి. దీని పసరు వాతరోగాలలో వాయుపట్లకు, తదితర బెణుకు లకు బాగా పనిచేస్తుంది.

వే ప

ఈ చెట్టు మహాత్మ్యం, ఉపయోగము అందరికి తెలుసును. దీని సమూలమంతా వైద్యానికి ఉపయోగపడుతుంది. ఆకులు అంటు రోగాలను, చెడువాయువులను పోగొట్టుతాయి. ఆకుపసరులో తగినంత మంచినూనె కలిపి పశువులకుపట్టే గోమారులకు, మిన్నల్లులకు, పట్టిం చిన తగ్గిపోతాయి. చెక్కరసము, పొడి పుండ్లకు ఉపయోగపడుతుంది.

వె ల్లు ల్లి

వీటినే చిన్న తెల్లగడ్డలంటారు. ఇది ఘాటుగావుంటుంది. రసము వేడిచేస్తుంది. ప్రేగులలోని క్రిములను నశింపచేస్తుంది. లోపలివాయు వును పోగొట్టుతుంది. నరములకు సత్తువ, చురుకుదనము కలిగించు తుంది. వాత, రక్త, జీర్ణ, చర్మ, నేత్రరోగా లన్నింటిలో వాడే మందులలో దీనిని తగినంతగా కలిపి యిచ్చిన చక్కగా పనిచేస్తుంది.

వె దు రు

వెదురు చెట్లు పెద్దవిగా పెరుగును. ఆకు పెలుసుగా, నారగా వుంటుంది. వెదురాకు చేదుగా పులుపుగా, వగరుగా వుంటుంది. వేడి చేస్తుంది. శ్వాసరోగాలకు, జీర్ణరోగాలకు ఆకు ఉపయోగపడుతుంది.

వె ట్టి పు చ్చ

ఏటి యొడ్డులందు ఈ తీగె పెరుగుతుంది. ఆకు కాయలు చేదుగా వుంటాయి. పశువుల వాత, జీర్ణ రోగాలకు కాయల రసం బాగా పని చేస్తుంది.

వ స

వస పొడి ఘాటుగా వుంటుంది. క్రిమిని చంపుతుంది. దీని గంధము చర్మరోగాలకు పని చేస్తుంది.

వా కు డు

నేలమీద ప్రాకుతుంది. చెట్టునకు ముండ్లు వుంటాయి. వాకుడు కాయ రసము శిరో రోగాలకు, నాసికా రోగాలకు పురుగులు పడిన పుండ్లకు వాడవచ్చును.

వ త్స నా భి

దీని ఆకులు కోలగా వావిలి ఆకులవలె వుంటాయి. ఈ చెట్టు దగ్గరగా ఏ చెట్లు పెరుగవు. దుంప నలుపుగా వుండి ఖర్జూరకాయవలె ఎండుగా వుండి నొక్కులు నొక్కులుగా వుంటాయి. ఇది విషవంత మైనది. వాపులకు, కంతులకు, విషాలకు దీని గంధము పని చేస్తుంది.

వి ష బొ ద్ది

ఇది నాభి దుంపవలె వుంటుంది. కారముగ చేదుగ వుంటుంది. వేడి చేస్తుంది. చర్మరోగాలకు వ్రణాలకు దీని గంధము ఉపయోగ పడుతుంది.

సీ తా ఫ ల ం

ఇది సామాన్యమైన చెట్టు. ఆకు మాత్రం వెగటుగా వుంటుంది. పురుగులు పడిన పుండ్లలో ఆకును రాతిసున్నముతో కలిసి త్రొక్కి పట్టించిన పురుగులు చచ్చి పుండ్లు మానుతాయి.

సో పు

సోపు గింజలు జీలకర్రకంటె రెట్టింపు పరిమాణముగా వుంటాయి. బహుజీర్ణకారి. కడుపులోని చెడువాయువును లాగాలంటే సోపుగింజల గుండ్లనే వాడాలి. అన్నిరకాల జీర్ణ, వాత రోగాలకు ఇది పనిచేస్తుంది.

సొంటి

ఇదికూడ వంటింటి వైద్యపు మూలికయే. కడుపునొప్పి వచ్చిందంటే సొంటిని వేడిచేసి తినమంటారు. సొంటి జీర్ణరోగాలకు, వాతరోగాలకు అమోఘముగా పనిచేస్తుంది. సొంటిరసం మంచిజీర్ణకారియే గాక మలమును జారీచేయించుతుంది. కడుపులోనిగాలిని తీసివేస్తుంది. నరాలను సడలిస్తుంది. సొంటిరసము వేడిచేసి చల్లార్చుతుంది.

సూరేకారము

ప్రతి కొట్టులోను ఇది దొరుకుతుంది. ఇదియొక లవణము. చలువచేస్తుంది. మూత్రరోగాలకు పనిచేస్తుంది.

సోడా ఉప్పు

ఇదికూడ లవణము. జీర్ణకారి. జీర్ణ రోగాలన్నింటిలోను ఇది చక్కగా పనిచేస్తుంది.

సర్పాక్షి

దీని ఆకు వెంపలిఆకువలె వుంటుంది. దీనిసమూలమంతా వైద్యానికి మంచిది. కారముగా, చేదుగావుంటుంది. వేడిచేస్తుంది. విషాహారము, విషజంతువుల కాట్లకు, సర్పవిషాలకు ఆకుపసరు పనిచేస్తుంది

పదునొకండవ భాగము

శారీరక శాస్త్రము

ఆయుర్వేద పశువైద్య శాస్త్రములో శరీరాన్ని గురించిన విజ్ఞానముచాలా తక్కువగానేవుంది. పశుపాలకాప్య, సుశ్రుతుడు, ధన్వంతరి మున్నగువారు శారీరక శాస్త్రవిషయాలను గూర్చి, మర్మ స్థానాలు, సిరలు, ధమనులను గూర్చి చక్కగా తెలిపియుండిరి. దశ రథుని పరిపాలనలో పశుపాలకాప్య అనేఋషి జంతువులకు సంబంధించిన శస్త్రచికిత్సలు, శారీరకవిషయాలనుగూర్చి చిత్రాలతో సహా కొన్ని గ్రంథాలు ప్రకటించాడు.

పశుశరీరాన్ని వర్ణించి వివిధ భాగాలను సమగ్రముగా తెలియజేసి ఆయాభాగాలలో వుండే ప్రయోజనాలను గూర్చి తెలియ పరచుట శారీరశాస్త్రముయొక్క కర్తవ్యము. ఎనాటమి, ఫిజియాలజి, పెథాలజి, హిస్టాలజి, ఎంబ్రియాలజి అని వివిధ భాగాలుగా విభజింప బడింది.

ఎనాటమి:- శరీరము ఏరీతిగా నిర్మింపబడిందో తెలిపేశాస్త్రానికి ఎనాటమి అంటారు.

ఫిజియాలజి:- శరీరములో వుండే యంత్రాలన్నీ ఏరీతిగా పనిచేయు చున్నది తెలిపే శాస్త్రానికి ఫిజియాలజి అంటారు.

పెథాలజి:- రోగకారణాలవల్ల దేహ యంత్రములో కలిగే మార్పులను గుర్తించి, వర్ణించే శాస్త్రానికి పెథాలజి అంటారు.

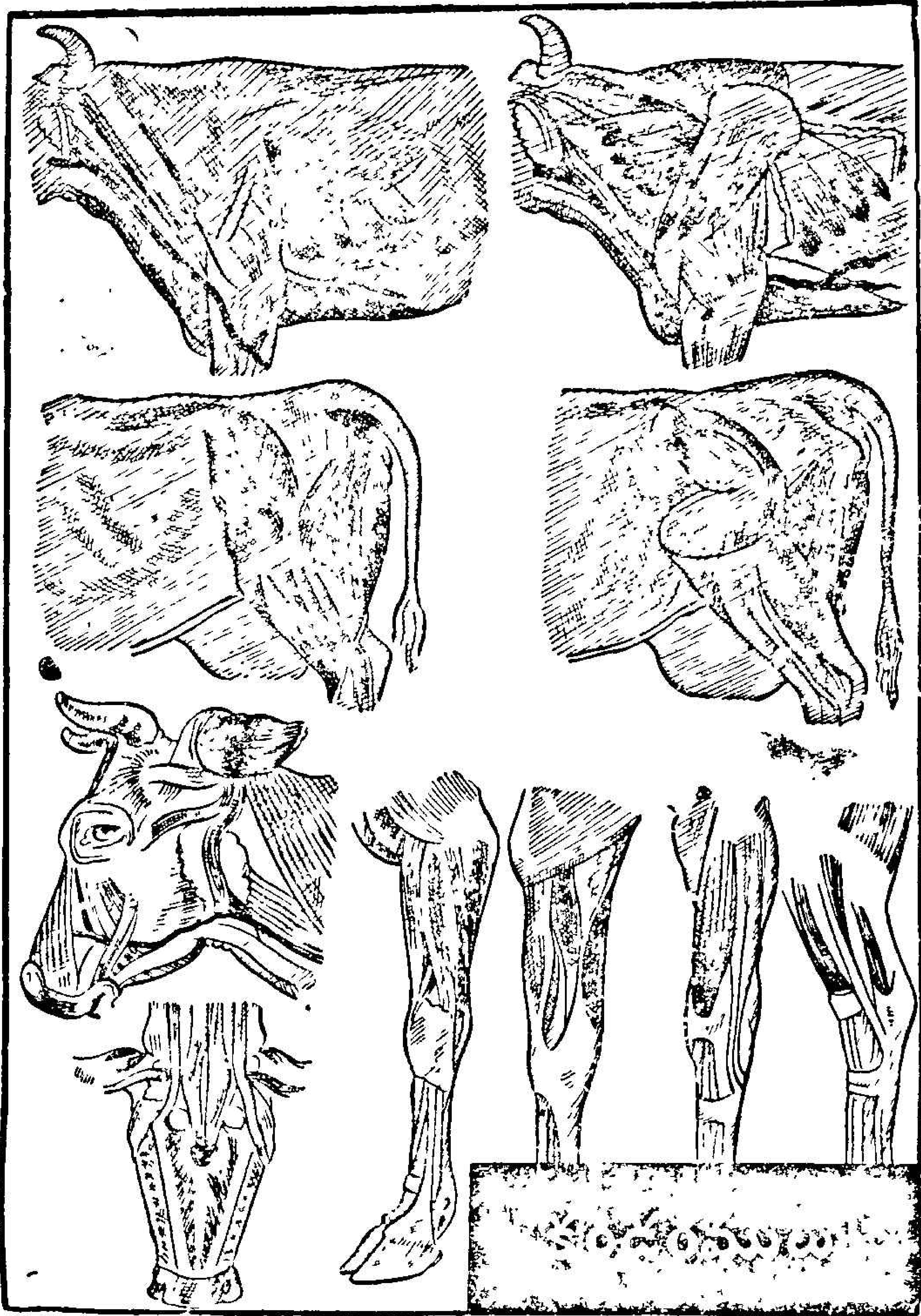
హిస్టాలజి:- కంటికి కనపడని సూక్ష్మ భాగాలను భూతఅద్దముతో పరీక్షించి వర్ణించే శాస్త్రాన్ని హిస్టాలజి అంటారు.

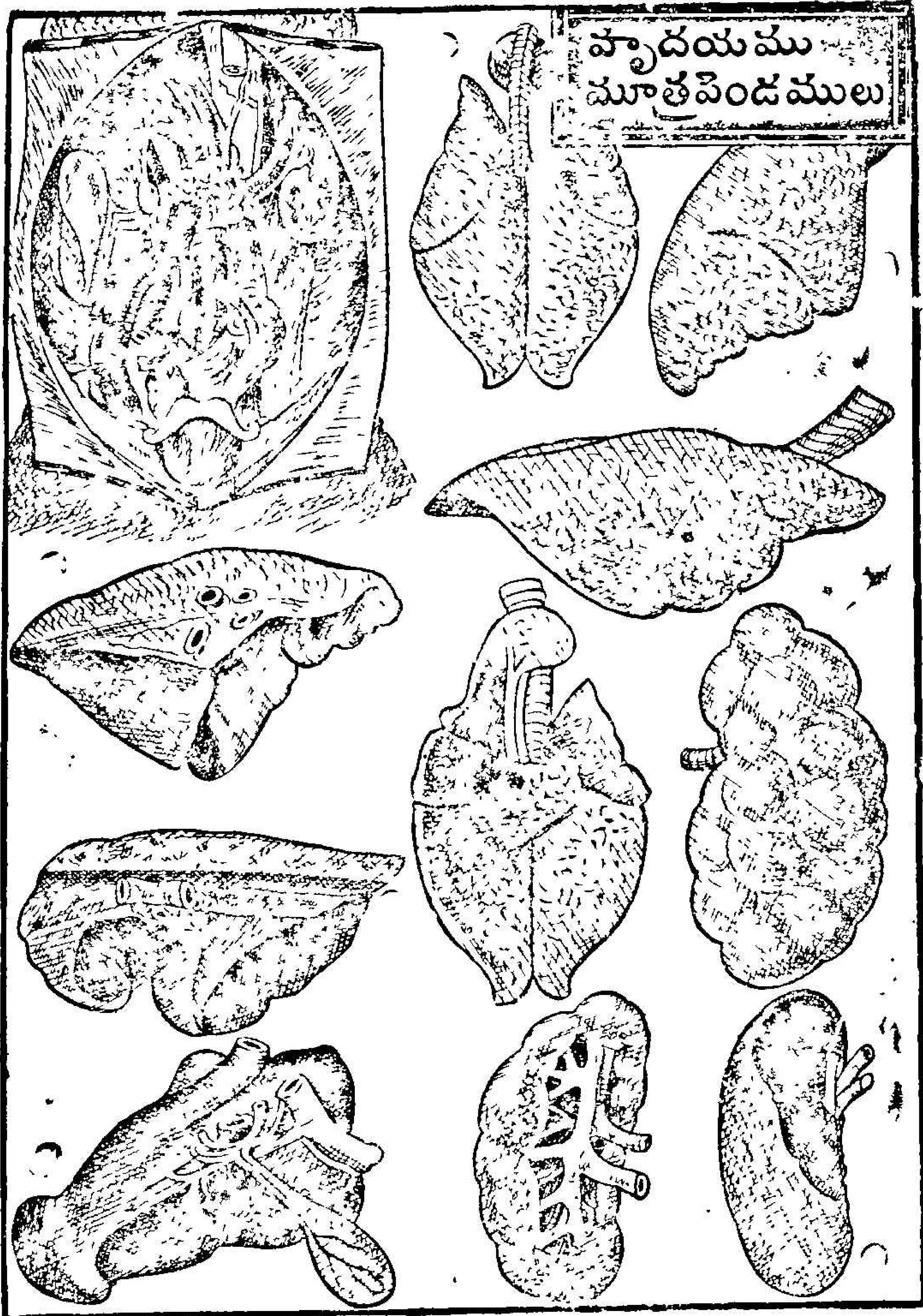
ఎంబ్రియాలజి:- పిండోత్పత్తి శాస్త్రమంటారు.

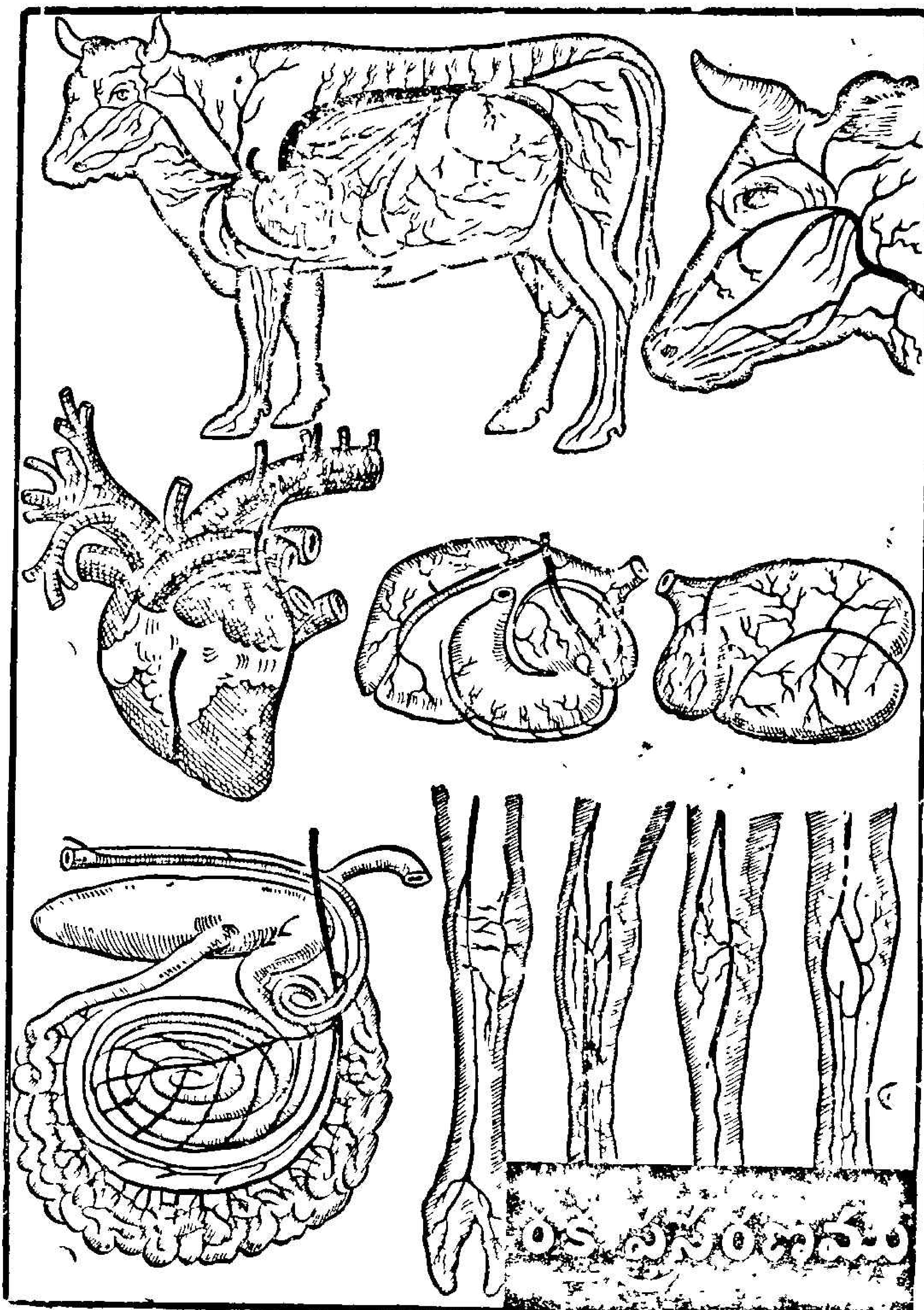
శరీర నిర్మాణము

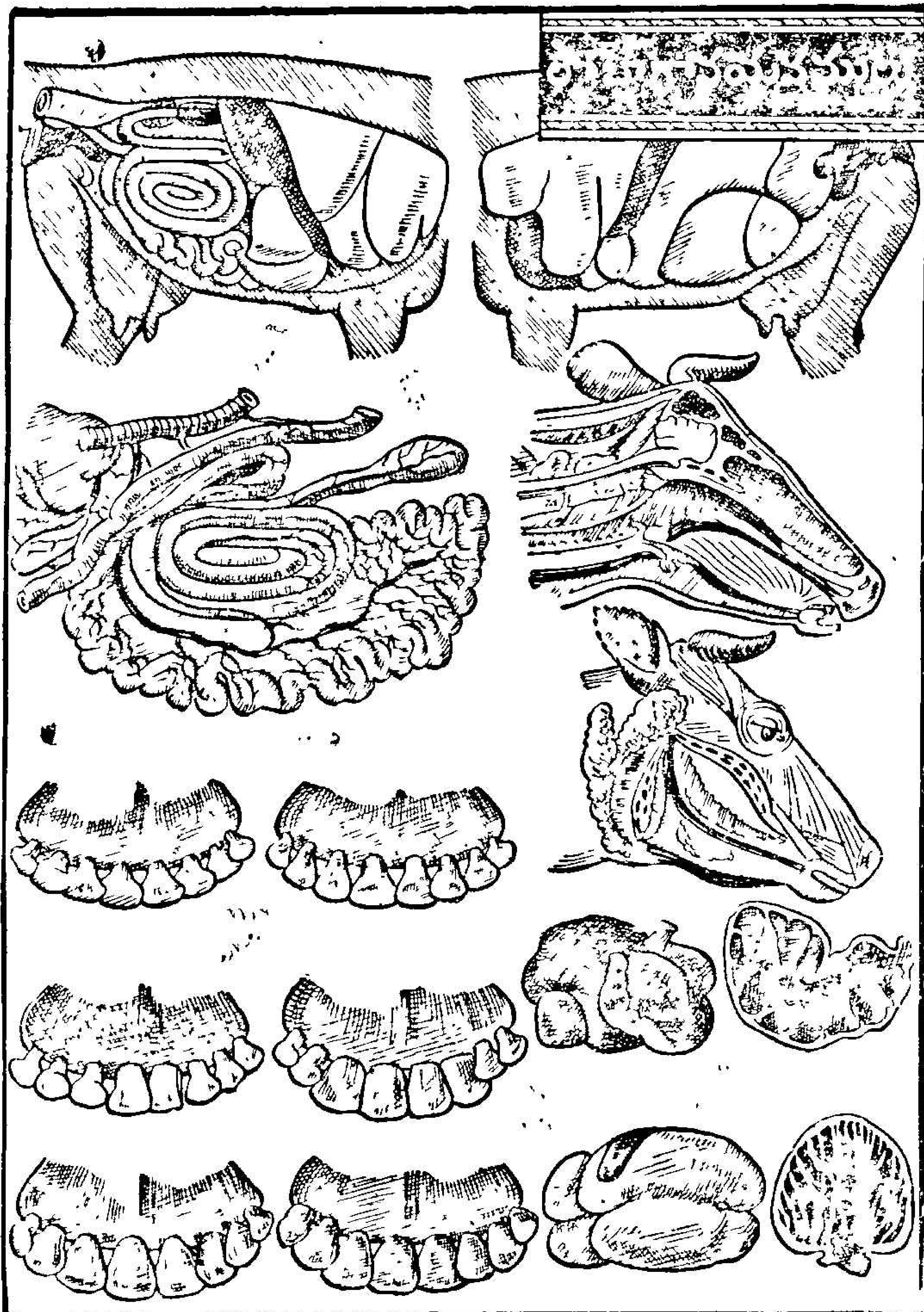
పశువు శరీరములో రెండు ముఖ్య విభాగాలు వున్నాయి. తల, మొండెము. కాళ్ళు, మొండెములో మాత్రము ఒక పెద్ద సందు వుంటుంది. మొండెములోనే ముఖ్యమైన గుండె, ఊపిరితిత్తులు, శ్వాసనాళము, కంఠనాళము, కాలేయము, ఆహారకోశము, ప్లీహము, చిన్న ప్రేవులు, పెద్దప్రేవులు, మూత్రపిండాలు మున్నగునవి సృష్టించ బడియున్నాయి. పశువు శరీరములోవుండే ప్రతి అవయవానికి ప్రత్యేక ఉపయోగము వుంది. నోరు, కుత్తుక, పండ్లు, ఆహారకోశము, ప్రేవులు కలిసి తిన్న మేతను జీర్ణాన్ని చేస్తున్నాయి. వీటన్నిటినికలిపి జీర్ణావయ వము లంటారు. ముక్కు, ఊపిరిగొట్టము, ఊపిరితిత్తులు, కలసి మంచి గాలిని పీల్చుకొంటూ, బొగ్గుపులుసుగాలిని బయటకు నెట్టుతూ వుంటాయి. వీటన్నిటిని శ్వాససంబంధమైన అవయవములు అంటారు. గుండె, రక్తనాళాలు కలిసి పశుశరీరమంతటిలోను రక్తాన్ని వ్యాపింప జేస్తాయి. అందుచేత వీటిని రక్తప్రసరణావయవములంటారు. మూత్ర పిండాలు, చర్మము, ఊపిరితిత్తులు, కాలేయము, పెద్దప్రేగులు కలసి శరీరములోని మలినపదార్థాలను బైటికి నెట్టివేస్తాయి. వీటిని విసర్జక అవయవాలంటారు. మెదడు, వెన్నుపాము, పెద్ద చిన్ననరాలు అన్నీ కలసి లోపలవుండే అవయవాలన్నిటిచేత కావలసిన పనులు చేయించు తాయి. ఎముకలన్నీ శరీరానికి చట్రమువలె పనిచేస్తాయి. కండరాలు శరీరముయొక్క అన్ని భాగాలను కదలునట్లు చేస్తాయి.

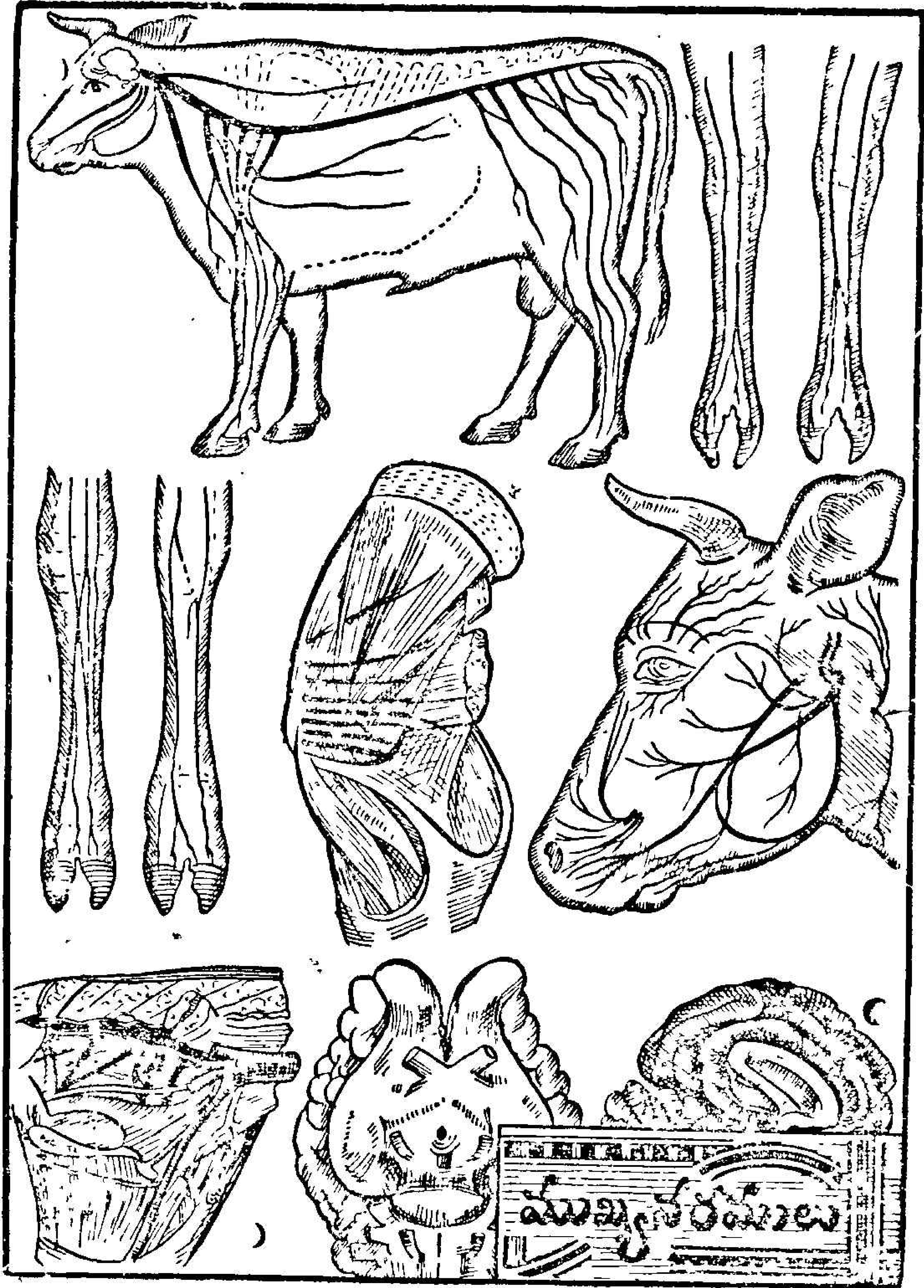
షరా:- శరీరశాస్త్ర విషయమై ఈ గ్రంథములో క్లుప్తంగా ప్రకటించి తిమి. ప్రక్క ఎముకలు వెన్నెముకలతో శరీరాన్ని నిలబెట్టు తున్నాయి. ఈ ఎముకలన్నీ కార్టిలేజివంటి మెత్తని పదార్థ ముతో బిగించబడినాయి. ఎముక లన్నిటి పై భాగమందు దంతాలవలె తెలుపుగావుండే పొర యొకటి కప్పబడియుంటుంది. ఈ పొర గట్టిగా వుంటుంది. దీని లోపల స్పంజి వంటి మెత్తని పదార్థము వుంటుంది. దీనినే మూలుగ అంటారు. ఇది గుల్ల ఎముకలలో కడ్డీవలె యుంటుంది.

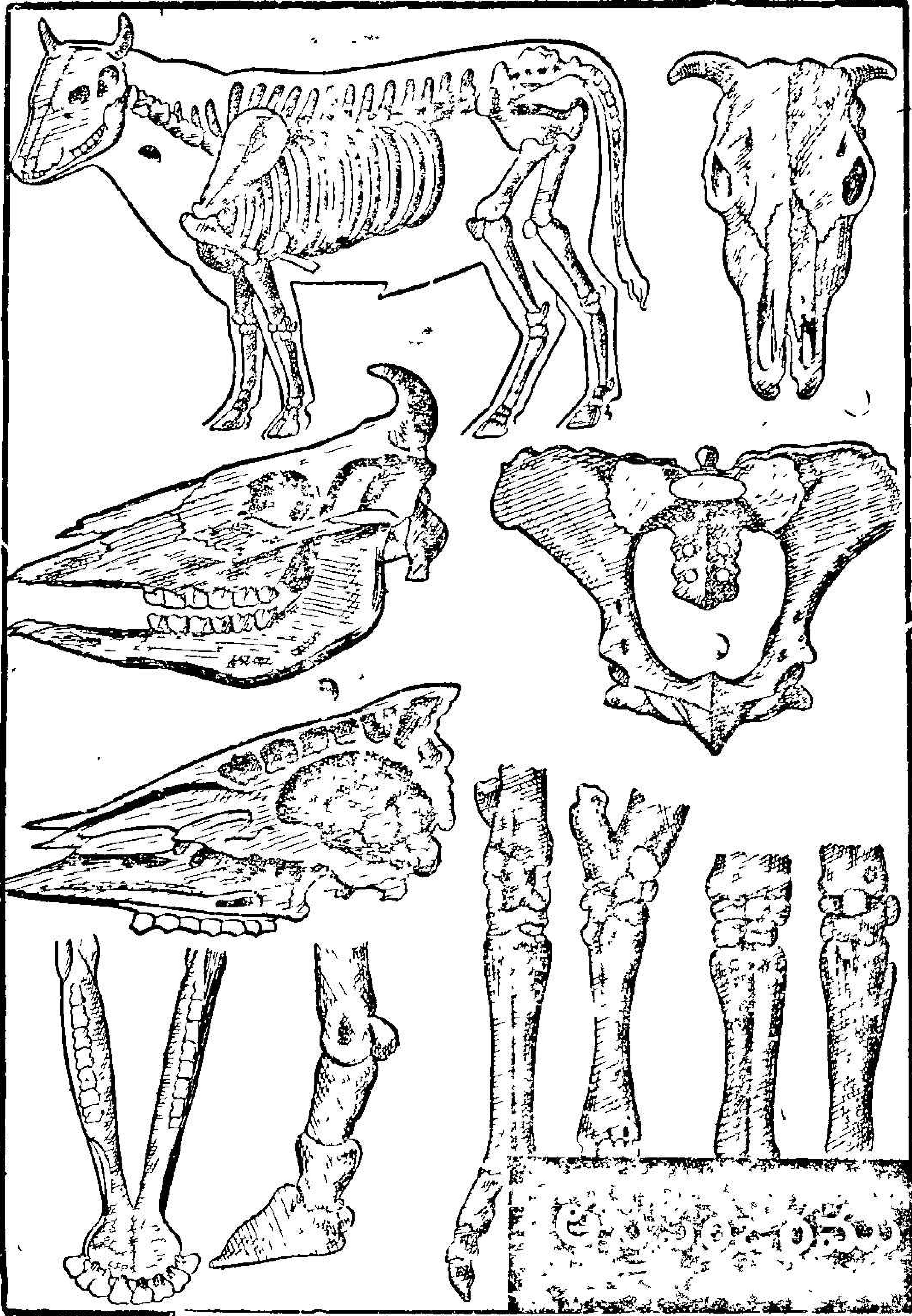

హృదయము
మూత్రపిండములు

ముఖ్యనరములు

వెన్నెముక

వెన్నెముకలోని భాగము మెదడు యొక్క తరువాత భాగమే. ఈ నరాల త్రాడు మనవేలంత లావుగా వుంటుంది. అది మెదడు క్రింది భాగానికి అతుకబడి పుర్రెలోనికి పెద్ద రంధ్రముగుండా పోతుంది. వెన్నుపూస ఎముకలు ఒకదానితో నొకటి కలసి పేర్చుటచేత మధ్యగా దిండ్లవంటి మెత్తటి ఎముక పదార్థము అమర్చబడి యుండుటవల్ల వెన్నెముకను వంచుటకు వీలగుతూంది.

ప్రక్క ఎముకలు

ఇవి వంకరటింకరగా వుంటాయి. హృదయానికి రెండువైపులా 26 ప్రక్క ఎముకలు వుంటాయి. ఇంకను ఇవి వీపు ఎముకకు అతుకుకొని వుంటాయి.

వస్తికము

ఇది తొంటి ఎముకల పై ప్రక్కల అమర్చబడి యుంటాయి. పశువు శరీరములో వుండే ప్రాణాధారమగు అవయవాలు ఈ వస్తికము నందు ఏర్పడి వుంటాయి. దండఎముక, మోకాలుఎముక, మణికట్టు మున్నగునవి దీనికి అమర్చబడతాయి.

కండరాలు

పశువు పై చర్మము తీసివేస్తే ఎఱ్ఱని మాంసపు ముద్ద కన్పించుతుంది. దీనినే కండర మంటారు. ప్రతి కీలువద్ద మెత్తని పదార్థము వుంటుంది. ఇవి శరీరముయొక్క ప్రదేశాన్ని బట్టి ఎక్కువ తక్కువలుగా వుంటాయి. ఈ కండరాలు మాంసంతో తయారై కంటికి కనపడని దారాలుగా కట్టలుగా కట్టబడి వాటిపైన పలుచటి పొర కప్పబడి యుంటుంది. ప్రతి కండరములోను ఒకనాడి, కొన్ని రక్తనాళములు వుంటాయి. ఈ కండరాలు ఎముకలు వంగుటకు, సాగదీయుటకు, నిలబడేటట్లు చేయుటకు, బరువు మోయుటకు సహాయపడతాయి.

రక్త ప్రసరణ

చర్మము కండరాలు నరాలు రక్తనాళాలతో కప్పబడియున్న పుడు దాని కొక అందము వస్తుంది. జీవించియున్న ప్రతి పశువు శరీరములోను ప్రవహించే రక్తమే జీవరసం. కాబట్టి పశువు శరీరములో జీవకళ వుండుటకు రక్తమే ప్రధానము. రక్తములో ఎఱ్ఱకణాలు, తెల్ల కణాలు వుండి ప్రవాహములో దొర్లుతూ రక్తాన్ని శుభ్రము చేస్తాయి. ఇంకను ధమనులు, శిరలు, టిస్యూలు వుంటాయి.

హృదయము

ఇది గోపురపు ఆకారముగ వుండి దీనిచుట్టు ఒక పొర ఆవరించి తోలు సంచివలె యుంటుంది. ఇది గుండెను తదితర కోశములతో తగులనీయక రక్షించుతుంది. గుండె మాత్రము రొమ్మెముక, శ్వాస కోశాల మధ్యగా క్రింది భాగాన వుంటుంది. హృదయము బరువు 4 నుంచి 5½ పౌనులు వుంటుంది.

నాడి

మానవుని నాడి పరీక్షించి నటులనే పశువుల నాడిని కూడా తోక మట్టక్రిందనూ దౌడ వద్దనూ కనుగొన వచ్చును.

నరాలు

పశువు మెదడునుంచి వెన్నుపామునుంచి చిన్నచిన్న నరాలు పుట్టి శరీరమంతా వ్యాపించుతాయి. ఇవి చాలా చిన్నవి గాన శరీరములో ఎచ్చట గ్రుచ్చిన ఏదోయొక నరముతగిలి నొప్పికలుగుతుంది. ఈ నరాలు చమురుతో నిండియుంటాయి. వీటిలో జ్ఞాననాడులు, స్పర్శనాడులు, చలననాడులు యనేవి యున్నాయి. ఇవి స్పర్శ, రస, శబ్ధ, రూప. గంధరూపకముగా మెదడుకి తీసికొనిపోతాయి. వీటినే జ్ఞాననాడులు అంటారు.

మెదడు

పెద్దమెదడు, చిన్నమెదడు అనేవి పశువు తలలోనుండే కపాల మందుంటాయి. ఆలోచనకు, జ్ఞాపకశక్తికి యివి ముఖ్యమైనవి.

మూత్రకోశము

ఈ కోశములో రక్తనాళాలు వుంటాయి. వెన్నెముకకు రెండు వైపుల తొంటిఎముకలకు మధ్యగా ఒక్కొక్క పిండము వుంటుంది. వీటిని ఆనుకొని మూత్రనాళముకు కోశము వుంటుంది. దీనినుండియే మూత్రము తయారగుతుంది.

ఊపిరితిత్తులు

ఇవి కమ్మరివాని కొలిమితిత్తులవలె వుంటాయి. ఈ తిత్తులలో రక్తనాళికలు, గాలిగొట్టాము, రబ్బరువంటి మాంసకరపదార్థాలు వుంటాయి. ఊపిరితిత్తులు ప్రాణవాయువును పీల్చుతాయి, చెడుగాలిని పీల్చుతాయి.

ఆహారతిత్తులు

పశువు ఆహారకోశము నాలుగుభాగాలుగా వుంటుంది. దీనిలో అన్నిటికంటె పెద్దపొట్టవుంటుంది. ఇదిప్రక్క ఎముకలకు మధ్యగా వుంటుంది. దీని లోపలవుండే కండరాలు తేమగావుంటాయి. ఇందులో జీర్ణరసము తయారగుతుంది.

రెండవదానిని కాసులపొట్ట లేక దీనినే నెమరుతిత్తి అంటారు. పెద్దపొట్టలోని మేత దీనిలోనికివచ్చి వుండలు వుండలుగా తయారై ఈ వుండలను చక్కగా నోటిలోనికి తెచ్చుకొని నెమరువేసి మరల రసాన్ని మ్రింగుతుంది. జీర్ణముకాని రాళ్ళు, ముక్కలు ఇందులో చేరతాయి. మూడవపొట్టను అరలపొట్ట అంటారు. నెమరువేయబడిన ఆహారము ఇందులోచేరి జీర్ణమగుతుంది. ఇది కాగితపుపొరలుగా వుంటుంది.

నాలుగవపొట్టలో జీర్ణమైనమేత జేరుతుంది. ఇచటనే జఠర రసము పుట్టుతుంది. ఈ పొట్టచివరనే పేగులు ఆరంభమగుతాయి. ఇంకను ఆహారనాళము, చిన్న పెద్ద పేగులు, కార్జము, పిత్తము, ప్లీహము, కీళ్ళు, చర్మము మున్నగు భాగాలువున్నాయి. ఇవన్నికూడ పశువును అనేకవిధాలుగా సంరక్షించుతాయి.

పంద్రెండవ భాగము

పశురోగ విజ్ఞానము

పశువైద్యులు

గ్రామాలలో ప్రాచీనకాలమునుంచి నోరులేని పశువులకు సాంప్రదాయంగా చేసే పశువైద్యులు అప్పుడూ యిప్పుడూ యున్నారు. కాని ఒక్కొక్క వైద్యుని దగ్గర ఒక్కొకచట్కా చికిత్సవుండేది. ఏ తాటాకుమీదనైనా ఆ చికిత్స వ్రాసిగాని యుండక పోవడంవల్ల మనదేశములో మన ఆయుర్వేద వైద్యము అభివృద్ధి చెందలేదన వచ్చును.

మనదేశములో యిప్పటికీ తెలివి, మంచి అనుభవము గల వైద్యులున్నారు. వీరిలో కూడ యిప్పటికీ కొందరు ఏ ఆకు పసరో ఏ మూలికో ఎవరికి తెలియనీయకుండా తీసికొని వాడుట, కొంతమంది తెలిసి తెలియని చికిత్సలు చేయుట జరుగుతూంది. మరి కొంతమంది రోగనిదానము గ్రహించక తమ యిష్టము వచ్చిన మందులను ఉపయోగించు చున్నారు. ఈ కాలములో అన్నిరకాల వైద్యాలలోను సూదిమంగి లేకపోతే భత్యాలు గిట్టపని తెలిసి తెలియని ఇంజెక్షన్సు యిచ్చి నాటకమాడు తున్నారు. మరికొందరు యమకింకరులుగాగా ఆయిన దానికి కానిదానికి నోరులేని పశువులను వండకాల్చుట కూడా జరుగుతోవుంది. మరికొందరు ఓనమాలు చదువుకొని ఎవరైనా శాస్త్ర

జ్ఞులు శాస్త్రోక్తంగా తయారుచేసిన ఏ వాతారి అరఖుసీసానో తీసికొని దానిలో నీరు కలిపి రైతులను దగాచేయుట, ఏ డిస్టిల్డువాటరో, ఏ పెన్సిలిన్‌నో తీసికొని రోగనిదానము తెలియనప్పటికి, ధనార్జన కొరకు ఇంజెక్షను ఇచ్చి మోసాలు చేయుట, మరికొందరు క్యాటిల్ మసాల వాతహారి, జీవామృతం అని ఏ వామో, ఏ సొంటిరొయో కలిపి డాబుగా పొట్లాలు కట్టి అమ్మడం ప్రారంభించారు. కాబట్టి రైతులు ఇట్టి వారిని జాగ్రత్తగా పరీక్షించి సక్రమముగా లేనిచో తగిన చర్య తీసికోవలసి వుంటుంది. నేను 30 సంవత్సరాలనుంచి కొన్ని వేల రూపాయలు ఖర్చుపెట్టి ఈ వైద్య విషయాలను పరిశీలించి ఈ చింతామణి గ్రంథాన్ని యిప్పటికి ఎనిమిది వేల ప్రతులనేగాక ఇంకా ఎన్నో పశుసంబంధమైన, జంతు సంబంధమైన గ్రంథాలు వ్రాసినప్పటికి, ఎన్నో వేల పశువులకు అనుభవంతో రోగనిదానంతో చికిత్సలు చేసినప్పటికి ఒక్కొక్కప్పుడు నేను కూడా పొరబడుతూ ఇంకా అనుభవము కావాలనుకొంటూ దీర్ఘంగా ఆలోచనలో పడుతూ వుంటాను. కాబట్టి శాస్త్రజ్ఞానము కలిగిన అనుభవ చికిత్సలు చేయువాడే పశువైద్యాచార్య అనిపించుకుంటాడు. శాస్త్రము తెలియనివాడు పశువుల పాలిట యమదూతయంటారు.

గ్రామాలలో వుండే కొంతమంది వైద్యులు అతిగర్వంతో వుంటారు. వారి యింటిచుట్టు తిరిగినప్పటికి ఒక్కొక్క సమయములో రారు. ఇట్టి వారితో వైద్యము చేయించుట పొరబాటు. ఇట్టి వారికి ఏ గురువైనా యుండి మంచి నేర్పరి యని యోగ్యతా పత్రం యిస్తే గురువునకు పంగనామాలు పెట్టేవారున్నారని తెలుపుటకు పశ్చాత్తాపపడుచున్నాను. కాబట్టి మీ ప్రాంతాలలో అనుభవము, శాస్త్రజ్ఞానము గల వైద్యు లుంటారో వారితోనే చికిత్స చేయించాలిగాని అటొక గంటు ఇటొక గంతు వేసి వారిని వీరిని రప్పించి చికిత్సను చేయించరాదు. ఎవరినైతే నమ్మి చికిత్స చేయించుచున్నారో చివరవరకు వారితోనే చేయించమని నా సలహా.

వైద్యములో మార్పులు

ప్రతి పది సంవత్సరాలకు శీతోష్ణస్థితులను బట్టి మానవులకు పశువులకు సోకే రోగాలలోకూడ వ్యత్యాసాలు కలుగుతున్నాయి. నేను యింతవరకు పశువైద్య చింతామణి, పశువైద్య వస్తుగుణదీపిక, జంతు శాస్త్రము, ప్రాచీన పశుసంజీవి, ఆంగ్లేయ వస్తుగుణదీపిక, పాడి పరిశ్రమ, పశురోగ విజ్ఞానము, భేషజ కల్పము, విషతంత్రము, శస్త్రచికిత్స, రాక్షస వైద్యము, శారీర శాస్త్రం, పశురోగ విజ్ఞానము, పశుచికిత్సాసారము, కోళ్ళ పరిశ్రమ, జంతు విజ్ఞాన శాస్త్రము, హోమియోపశువైద్యము, స్వస్థవృత్తము, నూరుపశువైద్యమూలికలు, ప్రాథమిక పశు చికిత్స, అంటువ్యాధులు, అశ్వ వైద్యము, పశువైద్య యోగావళి, పశువైద్య యింజెక్షన్సు మున్నగు గ్రంథాలు 30 వరకు ప్రకటించాను. పది సంవత్సరాలనుంచి గోసేవ యనే తెలుగు మాస పత్రికను ప్రకటించుతూ కొన్ని వేల కాపీలు ప్రకటించి ఆంధ్ర ప్రదేశ్ అంతటా వ్యాపింపజేసాను. పశువులకు పనికివచ్చే ఆంగ్ల ఆయుర్వేద మూలికలను ఔషధాలను స్వయంగా నా స్వంత ఖర్చుతో తెప్పించి ముప్పది సంవత్సరాలనుంచి పరిశోధించాను. ఇంత పని సాధించినప్పటికి చేయవలసిన సేవ, పరిశోధనలు యింకా ఎన్నో వున్నాయి. ఈ విషయాలన్నీ ఎందుకు చెప్పుతున్నానంటే కొందరు వైద్యులు నేనొక పశువైద్యుడనని డాంబికంతో ఈ కాలములోనాటక మాడి నోరులేని పశువులేకదాయని తెలిసీ తెలియని మందులు ఇంజెక్షన్సు చేస్తున్నారు. ఇట్టివార్ని ప్రభుత్వం తగినచర్య తీసికో వలసి యుంటుంది.

వ్యాధినడకను గుర్తించుట

వ్యాధియొక్క నడకను గుర్తించుటకుముందు మిగుల అనుభ వము, మంచి బుద్ధికుశలత కావాలి. వ్యాధియొక్క ముందునడకను సరిగా చెప్పగలుగుటకు వ్యాధియొక్క సహజ గమనాన్ని చక్కగా తెలిసినవాడై ఆరోగ్యము యొక్క సహజ తత్వమును యెరిగినవాడై

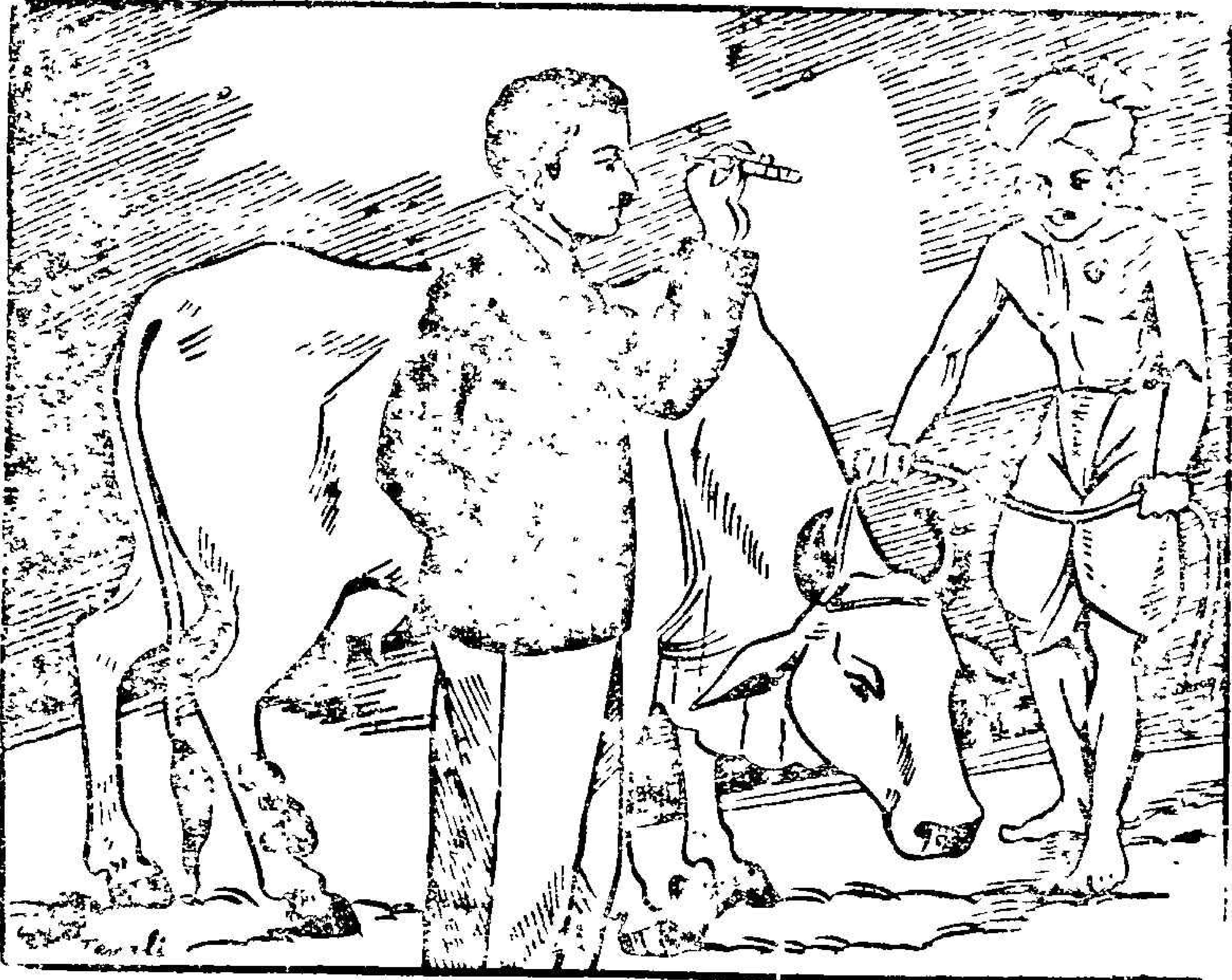
తను వుపయోగించు గుణాలను శక్తులను గ్రహించుటలో మిగుల అనుభవము గలవాడై యుండాలి.

వ్యాధియొక్క ముందునడకనుగూర్చి వైద్యుడు తనంతటతాను పశుయొక్క యజమానికి చెప్పరాదు. ఎవరైనా అడిగిన యెడల స్పష్టముగా తెలిసియున్న సంగతి మాత్రము చెప్పవచ్చును. అనుమానముగానున్న సంగతిమాత్రము చెప్పుటలో బహు జాగ్రత్తగా వుండాలి. వైద్యులు చెప్పుసంగతులు సాధ్యమైనంతవరకు ఆశనుకలుగ జేయునట్లుగా వుండాలి. స్పష్టముగా పశువునకు మరణము సంభవించే స్థితిలో వైద్యుడు తానెరిగిన సంగతిఅంతా స్పష్టముగా యజమానికి చెప్పాలి.

ధర్మామీటరుతో పరీక్షించుట

రక్త ప్రవాహాన్ని గురించి కొంత పరీక్షించిన తరువాత జ్వరానికి తగిన చికిత్స చేయాలి. ఆ దేసమయములో రోగనిర్ణయము చేయడానికి తరువాత లక్షణములను కనుగొనడానికి ధర్మామీటరు ఉపయోగించాలి. పశువు రోగచిహ్నములు స్పష్టముగా తెలిసినప్పటినుండి దానికేవిధమగు పనిచేయకుండా విశ్రాంతి ఈయాలి. శస్త్రచికిత్సా సంబంధమగు రోగాలలో జ్వరము వచ్చినచో అది హానికి ముఖ్య చిహ్నము. నరముల సముదాయము ఎక్కువగా పనిచేసినప్పుడు వుండవలసిన పరిమాణముకన్న ఉష్ణము తక్కువయుండిన అది అపాయ చిహ్నము. పశువుల యొక్క శీతోష్ణపరిమాణము కనుగొనవలెనంటె ధర్మామీటరును దాని మలాశయములో పెట్టి ఆ ధర్మామీటరు యొక్క మంచి చెడ్డలను అరనిమిషమునుండి మూడు నిమిషాలవరకు వుంచితే జ్వరం ఎంతయుందీ తెలుస్తుంది. ధర్మామీటరు యొక్క పాదరస ముండేచోట (గుబ్బ) పశువు పోగులకు సంబంధించిన పొరల నంటుకొనేవరకు జాగ్రత్తగా వెళ్ళునటుల తోయాలి. అంతవరకు పోనీయని యెడల శీతోష్ణపరిమాణము తెలియదు.

ఆధర్మామీటరుపైన కచ్చితమైన కొలతలు వీలగునట్లు అంకెల వరుస 98 నుంచి 110 వరకు విస్తరించి పదిభాగాలుగా విభజింపబడి యుంటుంది. ప్రతిరైతుదగ్గర ధర్మామీటరుండుటవసరము. రోగపశువు యొక్క శరీరోష్ణమును ధర్మామీటరుతో దినమునకు రెండుమూడు పర్యాయములు కొలుచుట మంచిది. అవుసరాన్నిబట్టి మధ్యకాల

ఉదయం 6 గం. నుంచి 9 గం. వరకు, సాయంకాలము 5 గం. నుండి 7½ వరకు

ములో కూడ కొలవవచ్చును. చెవిదగ్గరగాని, ఎదరాలలోగాని, ఆసనములోగాని, కాలికి గంగడోలునకు మధ్యగాని, జ్వరముయొక్క పాదరస భాగమును 4 లేక 5 నిమిషములుంచి కొలవాలి. ఆసనములో కంటే తదితరభాగములందు పెట్టి చూడబడిన యుష్ణము ఒక డిగ్రీ తక్కువగా యుంటుంది. కనుక తదితరభాగాలలో పెట్టి చూచినపుడొక డిగ్రీ అదనముగా కలుపుకొని లెక్కచూచుకోవాలి. జ్వరము కొలుచునపుడు రెండుమూడు నిమిషాలువుంచి చూడాలి.

ఆరోగ్యస్థితిలో పశువు శరీరవేడిమి 102 డిగ్రీలు వుంటుంది. అంతకంటె అధికంగావున్నా, తక్కువగావున్నా అనారోగ్యమని తెలిసికోవాలి. పశువునకు సామాన్య జ్వరమున్నచో సామాన్య ఉష్ణము 100 డిగ్రీలకుపైగా పాదరసము ప్రవహించుతూ వుంటుంది. సామాన్య గుర్తుకు అనగా 101 డిగ్రీలకు తక్కువగా పాదరసము దిగిన యెడల పశువు నిస్త్రాణస్థితిలోనూ, వాతములోనూ వుందని తెలిసికోవాలి.

107, 108 పైనయున్నచో దారుణమైన వేడియనిగ్రహించాలి. 104 నుంచి 105 వరకు దీర్ఘకాలము నిలబడియున్నచో ప్రమాదము రానైయున్నదనీ, 102 నుంచి 104 వరకున్న సామాన్న జ్వరమనీ భావించాలి. 95 డిగ్రీల వరకున్న అధిక అపాయుమనీ అంత్యదశయనీ తెలిసికోవాలి. పశువుయొక్క ఉష్ణము కొలిచినతరువాత ధర్మామీటరు క్రిందివైపునకు జాడించి దానిలోని పాదరసాన్ని సామాన్యపు గుర్తుకంటె క్రిందికిదింపి వేడినీటితోగాని, తదితర ద్రావకములలోగాని కడగాలి.

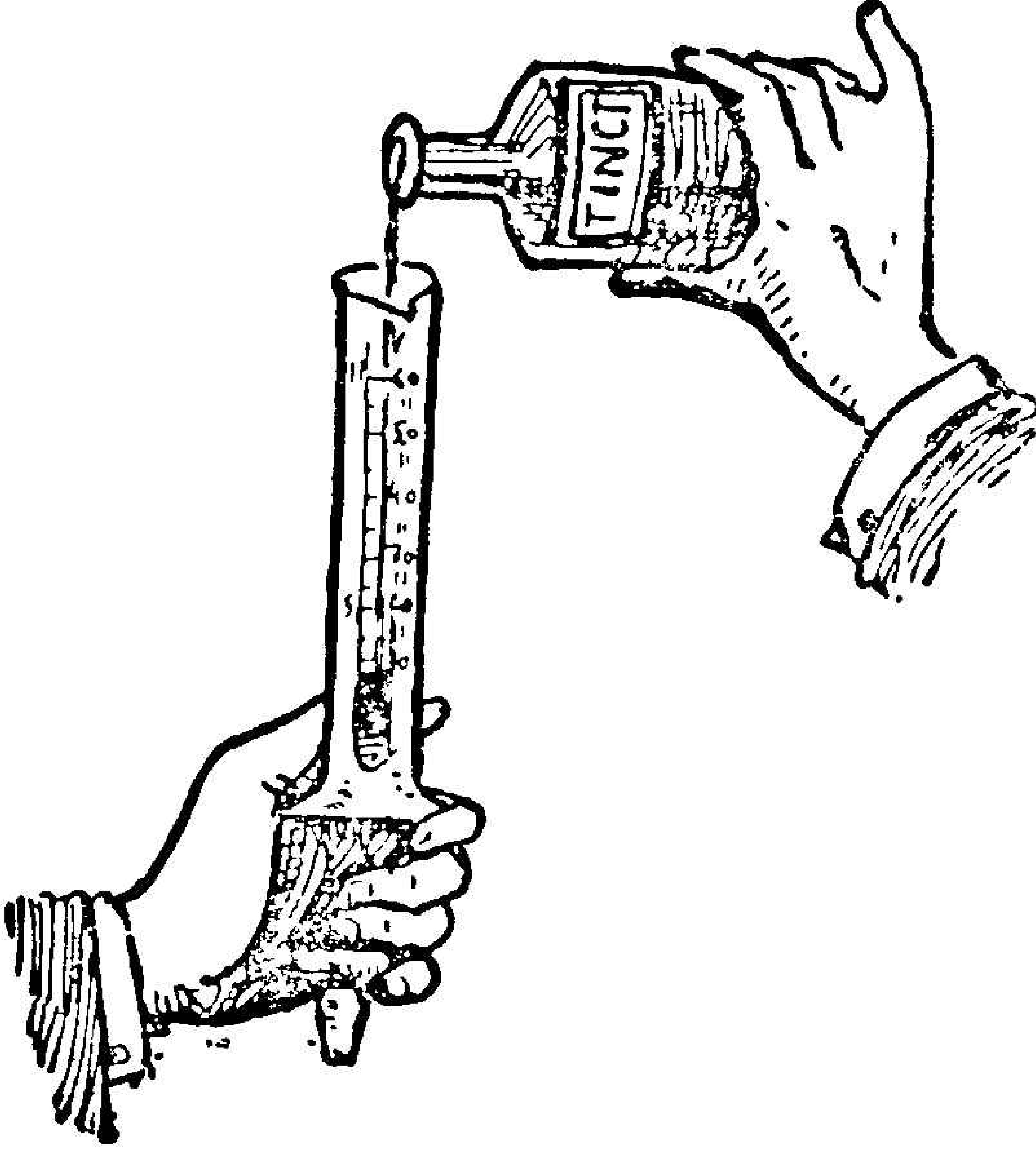
నాడి, శ్వాస, ఉష్ణము తెలుపు పట్టిక

జంతువు	నాడి నిమిషమునకు	శ్వాస	టెంపరేచరు
గుఱ్ఱము ...	35-45 ...	10-12 ...	100-102
ఎద్దు ...	50-60 ...	12-16 ...	101-101½
దున్న ...	45-50 ...	20-25 ...	100-101
గొఱ్ఱె ...	70-80 ...	30-40 ...	102-104
మేక ...	60-70 ...	25-30 ...	101-103
కుక్క ...	70-95 ...	15-25 ...	101-105
దూడ ...	65 వరకు ...	12-16 ...	102-104
కోడి ...	65 వరకు ...	8-12 ...	102-103

ఎక్కువ వెలపెట్టి గుడ్డను, తక్కువ వెలపెట్టి గొడ్డును కొనరాదు.

మోతాదులు

ఈ గ్రంథములో పశువైద్య మూలికలు తెలిపియున్నాను. మోతాదులు మాత్రము ఖచ్చితంగా తెలుపలేదు. మానవులకంటె

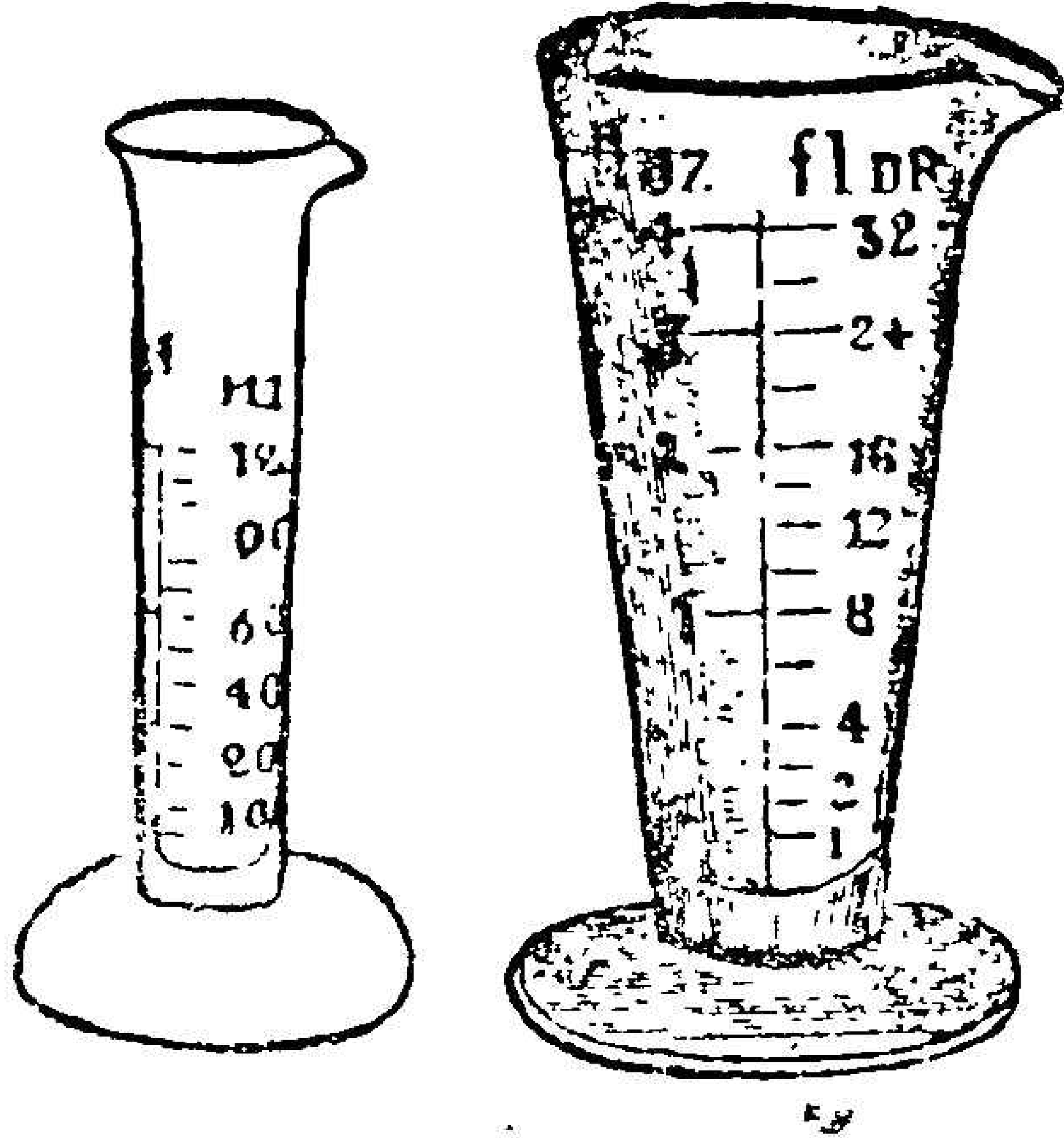

పశువులకు ఇచ్చేవి సుమారు నాలుగురెట్లు వుంటాయి. రైతులుగాని, వైద్యులుగాని మందులు తూచకుండగనే సుమారుగా పెడతారు. ఇదిచాలాపొరబాటు. మోతాదు ఎక్కువపడితే అపకారముచేస్తుంది. తక్కువ పడితే పనిచేయదుగాన తూచిపెట్టుట మంచిది. పెద్దపశువుల కంటె చిన్నపశువుల విషయమై మోతాదులుయిచ్చుటలో జాగ్రత్తగా వుండాలి. విషపుమందులను అతిజాగ్రత్తగా యీయాలి.

ద్రవపదార్థాలు గాక ఘనపదార్థలు వాడేటప్పుడు మాత్రల రూపముగాగాని వుండల రూపముగాగాని వాడుటమంచిది. వుండలు పెట్టిన తరువాత గొంతు లోపలికి గోరువెచ్చని నీటినిగాని, అనుపాన మును గాని త్రాగించితే గొంతుకకు వుండ అడ్డుతగల కుండ జారి పోతుంది.

కొలతగ్లాసులు - తూనికత్రాసు

ఔషధాలు తూచుటలో బహు ఖచ్చితంగా వుండాలి. తూనికకై ప్రత్యేకంగా త్రాసులు వుంటాయి. త్రాసుతో తూచిన తర్వాత ఎప్పటి కప్పుడే పరిశుభ్రముగా వుంచాలి. ఔషధాలు

కాచుటలోకూడా చాలా జాగ్రత్తగా వుండాలి. ఈ కొలతలు గుర్తు పెట్టడానికి గాజుగ్లాసులు అమ్మ బడతాయి. ఆ గ్లాసులకు రెండు వైపులా ఔన్సు, అర ఔన్సు, పౌను, అరపౌను అనిగ్లాసుల కొలతలు వేసి వుంటాయి. గాన వాటినే వాడుట మంచిది.

కొలత గ్లాసులు ఎడమ చేతియొక్క బొటన వ్రేలునకున్ను, పిమ్మట రెండు వ్రేళ్ళమధ్యగా పట్టుకొని కంటితో సమానమైన ఎత్తువరకు తీసికొని రావాలి. ఏసీసానుంచి మందుపోయాలో ఆసీసాను కుడిచేతితో పట్టుకొని దానియొక్క మూతను ఎడమచేతిచిన్నవ్రేలుతో పట్టుకొని యుండాలి. ఈ రీతిగా మూతను పట్టుకొనడానికి కొంతవరకు అలవాటు కావాలి. లేనిచో సీసాలు పగిలి పోవచ్చును.

తూనికలు	—	కొలతలు
30 చిన్నాల ఎత్తు	—	1 తులము
3 తులాలు	—	1 ఫలము
8 ఫలాలు	—	1 శేరు
12 తులాలు	—	1 అర్థశేరు
5 శేర్లు	—	1 వీసె

2

5 తులాల ఎత్తు	—	1 గిద్ద
2 గిద్దలు	—	1 అరసోల
2 అరసోలలు	—	1 సోల
2 సోలలు	—	1 తవ్వ
2 తవ్వలు	—	1 మానిక
2 మానికలు	—	1 అడ్డ
2 అడ్డలు	—	1 కుంచము

3

60 చుక్కలు	—	1 డ్రాము
8 డ్రాములు	—	1 ఔన్సు
20 ఔన్సులు	—	1 పైంటు
24 ఔన్సులు	—	1 క్వార్టు
8 పైంట్లు	—	1 గాలను

4

4 వండ్లగింజల ఎత్తు	—	1 గ్రెయిను
20 గ్రెయినులు	—	1 స్క్రూపిలు
3 స్క్రూపిల్సు	—	1 డ్రాము
8 డ్రాములు	—	1 ఔన్సు

5

16 ఔన్సులు	—	1 పౌను
2½ ఔన్సులు	—	1 తులము
180 గ్రెయినులు	—	1 తులము
5 తులాలు	—	1 చటాకు
16 చటాకులు	—	1 సేరు

పదమూడవ భాగము

భేషజ కల్పము

పశువులకు ఔషధాలు త్రాగించుట

పశువు తలను ఎత్తిపట్టుకొని నోరు తెరచి ఒక్కొక్క గొట్టము వంతున నెమ్మదిగా ఔషధాన్ని త్రాగించాలి. లేనిచో పొలమారి పశువు ఉక్కిరి బిక్కిరి అగుతుంది.

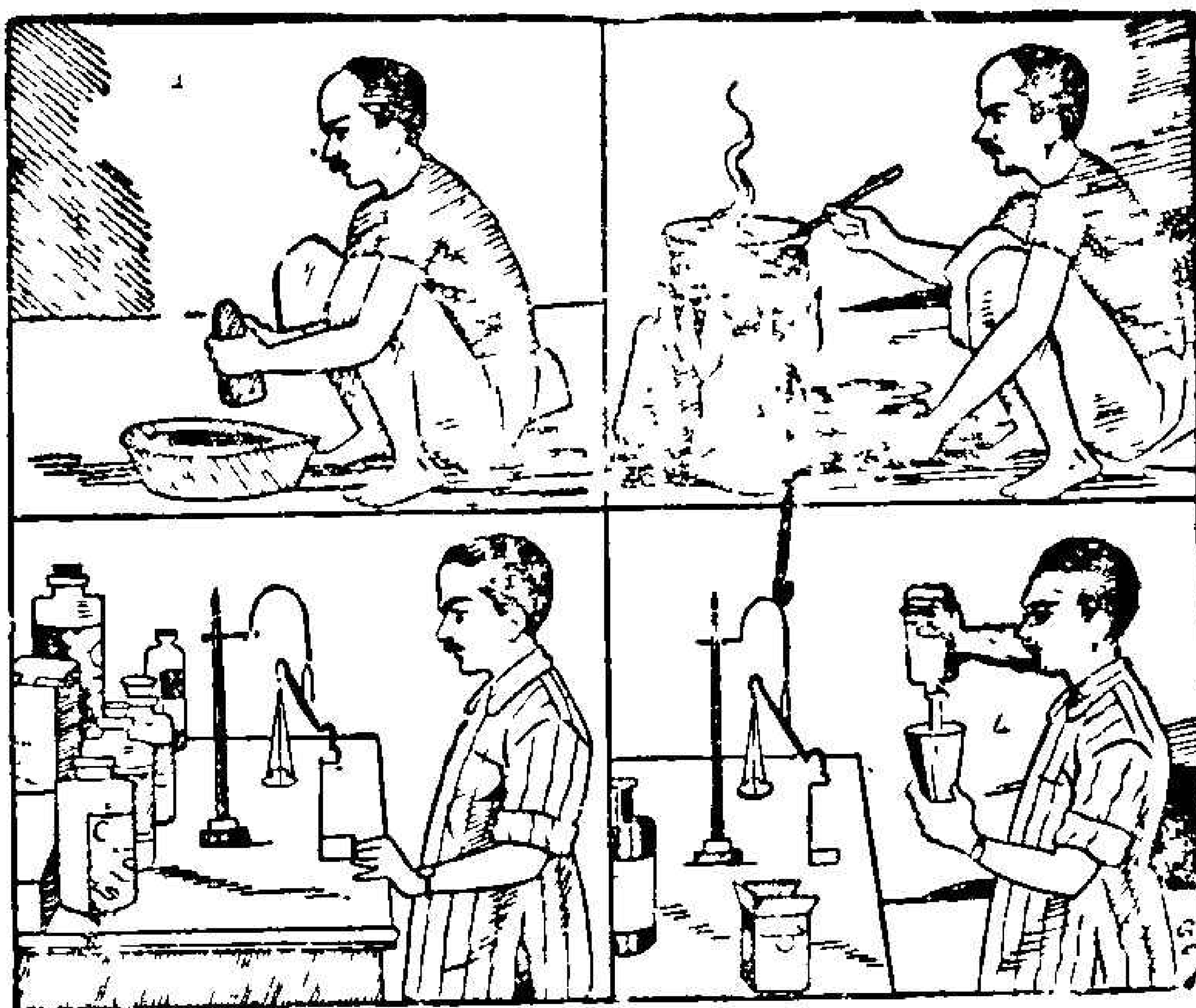
పశువునకు మందు పోయినపుడు త్రాడు గట్టిగా బిగించరాదు. మందును నెమ్మదిగా పోస్తూ ఒకవేళ దగ్గు వస్తున్నట్లు కన్పడిన వెంటనే మందు పోయుట ఆపాలి.

కొన్ని పశువులు జడిసిగాని, పొగరుబోతు తనము వలనగాని మందు త్రాగక గల్లంతుచేస్తూ త్రాళ్ళుగట్టి బిగించినప్పటికి నేలమీద పడిపోతుంది. అట్టి సమయములో వెంటనే కట్టిన త్రాళ్ళు ఊడదీసి విశ్రాంతి ఇచ్చి మరల సరియగు స్థానమునందుంచి మందును పోయాలి.

జబ్బుతో వున్న పశువు లేవలేనప్పుడు మందు త్రాగించాలనుకుంటే, పరుండబెట్టియే నెమ్మదిగా త్రాగించాలి.

మందులు పోసిన తరువాత సీసా అడుగు భాగాన మందు సంబంధమగు మడ్డి వగైరాలు వున్న కుదిలించి పోయాలి.

అంటురోగాలలో మందులు వాడే పశువులకు ప్రత్యేకమైన గొట్టాలుగాని, సీసాలుగాని ఉపయోగించాలిగాని వీటినే మంచి పశువులకు వాడరాదు.

నస్యము చేయించుట

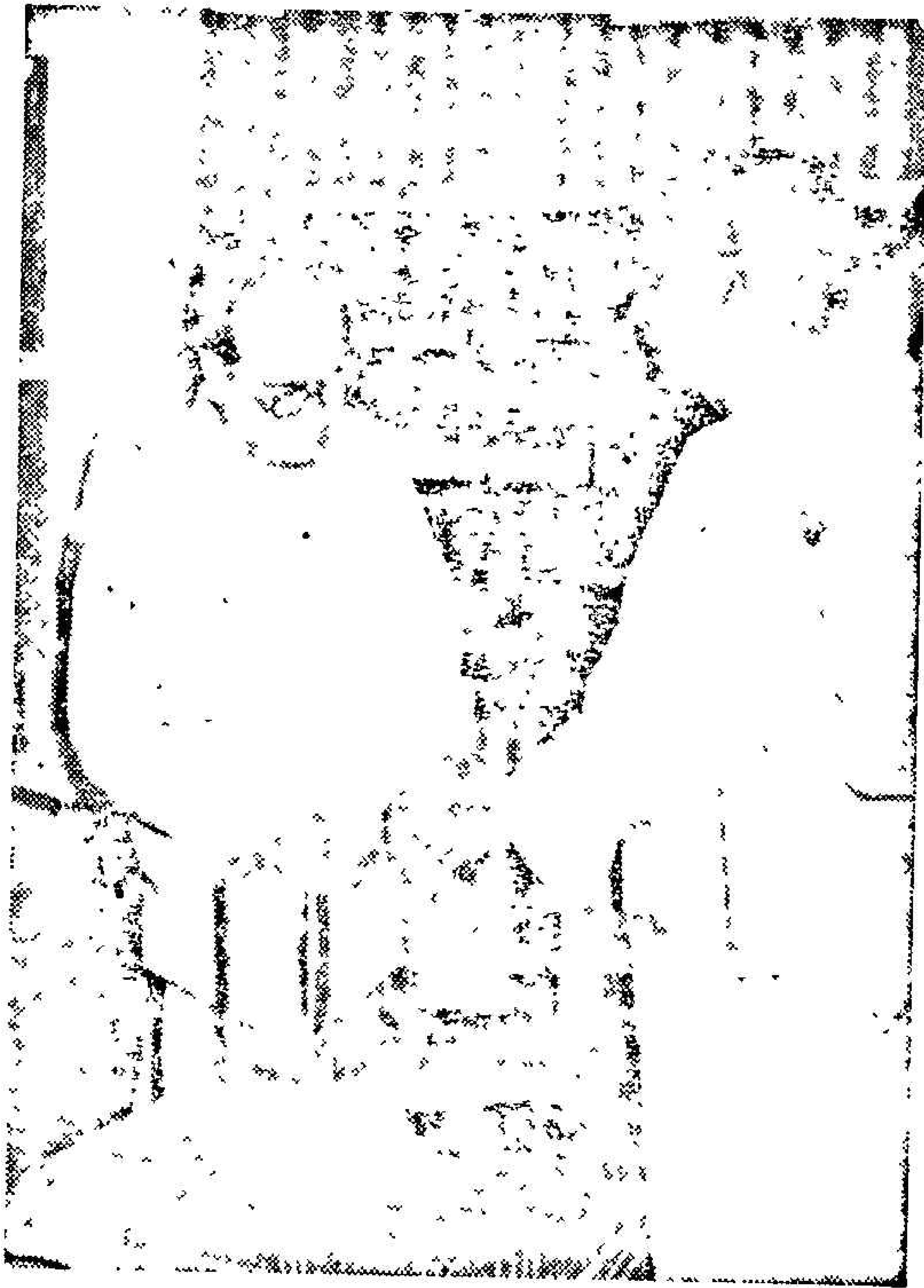
ఆకుపసరులుగాని, చూర్ణాలుగాని, తైలాలుగాని ఆయా రోగాల ననుసరించి ముక్కురంధ్రాలలోనికి పట్టించుట లేక పోయుటే నస్యకర్మ అంటారు. పశువులకు వచ్చే ముక్కుపీనస, మొగబంతి, రొంప, జలుబు శిరోవాతము మున్నగు రోగాలలో నస్యకర్మ చేయిచాంలి.

ధూపాలు వేయుట

ఘాటుగల వనమూలికల చూర్ణాలుగాని, సాంబ్రాణి, గుగ్గిలము వంటి వస్తువులనుగాని ధూపము వేయుట అనగా ముక్కురంధ్రాలకు పొగవేయుపద్ధతికే ధూపాలు లేక ధూమపానముఅంటారు. రొంప, ఊర్ధ్వశ్వాస, వగర్పు, ఉబ్బసము, దయ్యాలు, భూతాలు, దృష్టిత్రాళ్ళు వేసేడప్పుడు పశుశరీరమునకు ముక్కురంధ్రాలకు, పొదుగుభాగానికి, దవుడలు బిగిసినపుడు, శిరోరోగాలకు ధూపాలు వేయాలి.

అంజనము

నేత్రరోగాలలో కాటుకగా మందులను పెట్టుటే అంజన మంటారు. మందమతి, విషపురుగుల కాట్లకు, శిరోరోగాలకు, నేత్ర రోగాలకు అంజనమును వాడవచ్చును.

గండూషము

వగరు కషాయాలను నోటిపుండ్లకు, నోటిదుర్గంధానికి, విష వస్తువుల విరుగుళ్ళకువాడే పద్ధతికే గండూష మంటారు.

శిరోమర్దన

పశువుల రెండుకొమ్ములమధ్య అనగా భాషికపుసుడిదగ్గర భాగాన ముచ్చిలిగుంటవద్ద తైలాన్నివేసి మర్ధించుటే శిరోమర్దన

అంటారు. ఈ మర్ధనవల్ల పుట్టుకలకు మొనదుకి బలముకలుగుతుంది. పశువులకు వాతము చేసినప్పుడు, నేత్రాలు వేడెక్కినపుడు ఆముదాన్ని కాచి ఆయా భాగాలను మర్ధనచేయుట మంచిది.

వేడికాపడములు

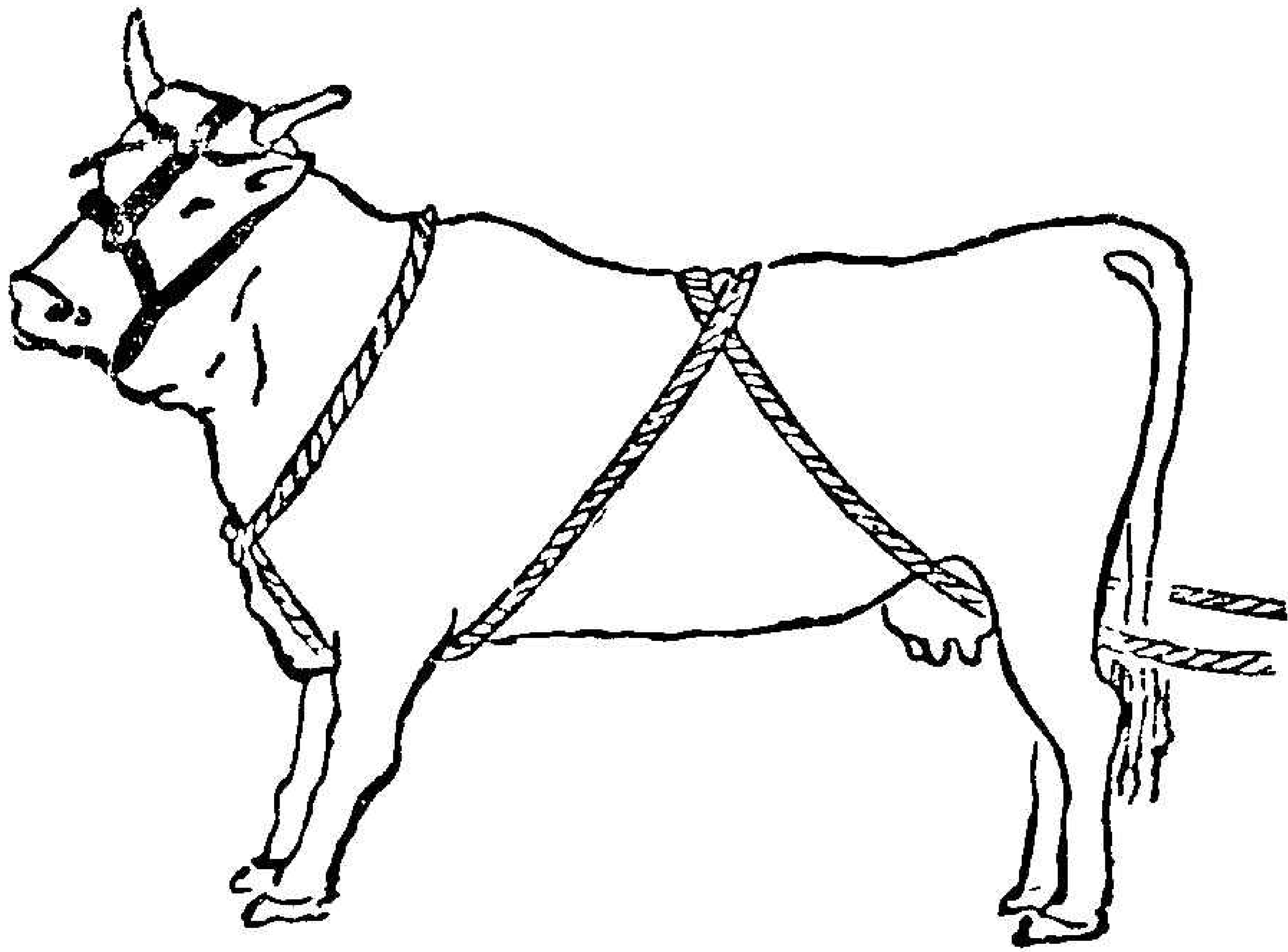
పశువులకు దెబ్బలు తగిలినపుడు, బెణుకులకు, వాపులకు, వాత నొప్పులకు, నరాల సంబంధముగు రోగాలకు శరీరంలోవుండే చెమటను తీయడానికి, నొప్పులు తీయుటకు ఈ కాపడాలు చాలా మంచివి. ఈ కాపడాలు ఇసుకతోగాని, తవుడుతోగాని, వేడినీటితోగాని తీయుట మంచిది.

పదునాలుగవ భాగము

పశువులను పడగొట్టుట

గ్రామాలలో వుండే రైతులు తమ పశువులకు ప్రమాదమైన రోగాలు సోకినప్పుడు మందులు పోయనీయక విసిగించినపుడుగాని, డెక్కలకు నాడాలు వేయడానికిగాని, బుడ్డకొట్టుట, బర్డోజీ వంటి పనిముట్లతో నొక్కవలసి వచ్చినప్పుడు పశువులను పడవేయవలసిన అవుసరముంది గాన అట్టి వానిని జాగ్రత్తగా మెత్తని పక్కగా ఎండు గడ్డివేసిగాని, మెత్తని ఇసుకలోగాని పడవేయాలి. ఇంకను పశువులను పడవేయుటకు ముందు పడవేసే పశువు పొగరుబోతుదా ? పిరికిదా ? పోట్లదా ? కరచేదా ? తన్నేదా ? తలతో కొమ్ములతో కుమ్మేదా ? పొడిచేదా ? కోపముతో వుండేదా ? బెదిరేదా ? మున్నగు విషయాలు తెలిసికొని సూత్రంగా దానికి నొప్పిలేకుండా, దెబ్బతగలకుండా పడ వేయాలి. పడవేసే ప్రాంతములో గట్టుకొయ్యలు, మేకులు, తదితర వస్తువులు తీసివేయాలి. లేనిచో అదిరిపాటు పశువులు కన్నుమిన్ను కానకుండా ఎచ్చట పడితే అచ్చట పడగానే అవి గ్రుచ్చుకొనియో, దెబ్బలు తగిలియో బాధపడతాయి. అట్టి సమయములో దగ్గరవున్న మనుష్యులు కూడ ప్రమాదాలకు గురియగుతారు.

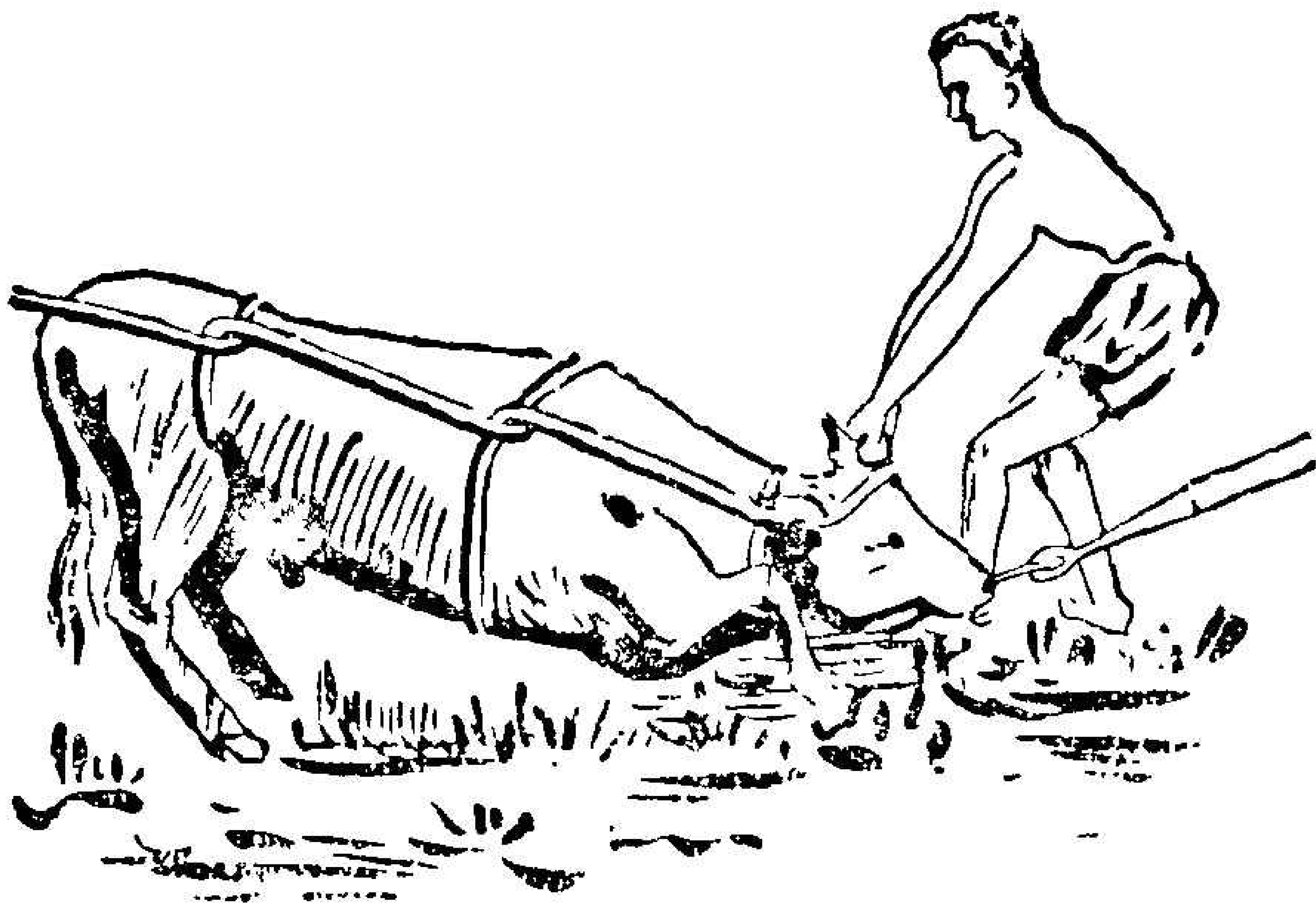
పడగొట్టిన తరువాత కాళ్ళను కట్టునపుడు వెనుక కాళ్ళ దగ్గరగ నుండరాదు. అట్లుండి కట్టితే వెనుక కాళ్ళతో పొట్టమీదగాని, తల మీదగాని, మూత్రకోశములో గాని తన్నినదంటే ప్రాణాపాయం కట్టే వారికి రాగలదు గాన జాగ్రత్తగ పడవేయాలి. ఇది నా ప్రత్యక్ష అనుభవము. పడిన వెంటనే తోకను వెనుక కాలిక్రిందగా పైకి మడచి పెట్టి తోడను గట్టిగా పట్టుకోవాలి. దీనినే మడితోక అంటారు. పడగొట్టేముందుగా పశువునకు కడుపునిండా నీరు త్రాగించరాదు. మేతకూడా ఎక్కువగా పెట్టరాదు. అట్లు పెట్టిన ఆయాసపడుతూ కడుపుకూడా ఉబ్బుతుంది. అట్టి సమయములో నోటిని తెరచి నాలుక

ప్రక్కన మన వేలును దూర్చి కొంచెముసేపు వుంచాలి. దూడలను జాగ్రత్తగా పడవేయాలి. సాధ్యమైనంతవరకు పశువులను పడగొట్టకుండా ఆస్పత్రిలో వుండే కర్రలలాగా పాతి మధ్యగా పశువును నిలబెట్టి త్రాటితో కట్టి నోరు తెరచి మందులు పోయుట మంచిదిగాని అయిన దానికి కానిదానికి పశువులను పడవేయరాదు.

రోగపశువులకు వాతలు లేక రక్షలు వేయవలసినపుడు జాగ్రత్తగా పడవేయాలి. ఆ పశువునకు మందు పెట్టినపుడు తగ్గదని రాక్షసవైద్యము చేస్తారు. అట్టి సమయములో కొన్ని పశువులు ఆ నిప్పును, అచ్చటవుండే మనుష్యులను చూచి జడిసి వెంటనే ప్రాణము పోగొట్టుకొనేవి కూడా

వున్నాయి. మరికొన్ని పశువులకు దొమ్మ గురక మున్నగు ప్రమాద కరమగు రోగాలువచ్చినపుడు రోగగుణాలవల్ల మందుత్రాగనందువల్ల రైతులు ఆతురతపడి అట్టిపశువులను పడవేసి పశునాలుక తెరచి, గొంతు వాచి బాధపడుచున్నపుడు మందులు బలవంతముగా నోరు తెరచి పోస్తారు. ఇట్టిసమయములో రోగతీవ్రతవల్లగాని, మందుల ఘాటువల్లగాని, మెడత్రాళ్ళు, కాళ్ళత్రాళ్ళు బిగువుగా కట్టుటవల్ల గాని, బలవంతంగా ఆపశువుమీద పదిమందిపడి అటునిటు కదల కుండా అదిమిపట్టుటవల్లగాని, ప్రాణాపాయము కలిగి వెంటనే "అంబా" అని అరచి ప్రాణాలు విడుస్తుంది. కాబట్టి జాగ్రత్తగా ఆలోచించి పడవేయాలి.

తెల్లజాతి పశువుకంటె నల్లజాతి పశువులు దున్న, గేదె మున్నగునవి మిగుల క్రూరమైనవిగాన చాలా జాగ్రత్తగా ఈగ్రంథ ములో చూపించిన చిత్రపటాలలోవుండే రీతిగా పడవేయాలి ఆవులను గేదెలను మాత్రము ఎంతో అవుసరమున్ననే తప్ప చీటికిమాటికి పడ వేయరాదు. వాటి ఆహారకోశము, నీళ్ళడొక్క, పాలసంచి, నిండుగా సున్నితముగావుంటుంది. గాన పడవేసినను ఎక్కువసేపు వుంచరాదు. గాన పశువును పడవేయరాదు. దూడను సాధ్యమైనంతవరకు కాళ్ళకు కట్టకుండగానే నొక్కిపట్టి చికిత్సచేయాలి. ఎందుచేతనంటే వీటికాళ్ళు చాలా సున్నితముగా వుంటాయి. బిగించికట్టితే తిమ్మిరి ఎక్కుటగాని

నరాలు ముడుచుకొనుటగాని, ఎముకలు వంగుటగాని, విరుగుటగాని, జరుగుతాయి గాన జాగ్రత్తగా పడవేయాలి. మరొక ముఖ్యవిషయ మేమన పశువును పడవేసేముందు నీటినిగాని, తదితర ద్రవపదార్థాలను గాని త్రాగించరాదు. అట్లు త్రాగించిన కడుపు పొంగుతుంది. పశువును పడవేసేముందు ఎంతసేపు పడగొట్టి యుంచాలో కటిక నేలమీద పడ గొట్టితే ఏమైన గడ్డి, చెత్త వగైరాలు ప్రక్క వేయాలో, లేక దగ్గ రలో ఇసుకవుంటే ఒకపర్యాయం పారతో తేలికగా కుదిలింపబడ వేయాలో ఆలోచించి పడవేయాలి. పశువును పడవేసిన జడిసిగాని, తదితర కారణాలవలనగాని వుక్కిరిబిక్కిరి అయినప్పుడు నోటిలో మనవ్రేలును దూర్చి కొంచెముసేపు వుంచాలి.

వ్యాధి ముదిరిన తరువాత ఇంకా బ్రతుకుతుందని ఆశయున్న ప్పుడు కొందరు అట్టి పశువును పడవేసి మందు పెట్టుటో వాత వేయుటో చేస్తారు. అట్టి సమయములో అరచుచు, కనుగ్రుడ్లు తేలవేసి

ఘూకా పద్ధతిని పడవేయుట

మరణించే దశ రాగలదని అనుమాన మున్నప్పుడు మాత్రము వెంటనే పశువును లేపాలి. సామాన్యంగా పశువును పడగొట్టిన తరు వాత తోకను మడిదగ్గరగా దూర్చి పట్టుకోవాలి. లేనిచో వెంటనే లేచే స్వభావము వుంటుంది.

పదునైదవ భాగము

రాక్షస వైద్యము

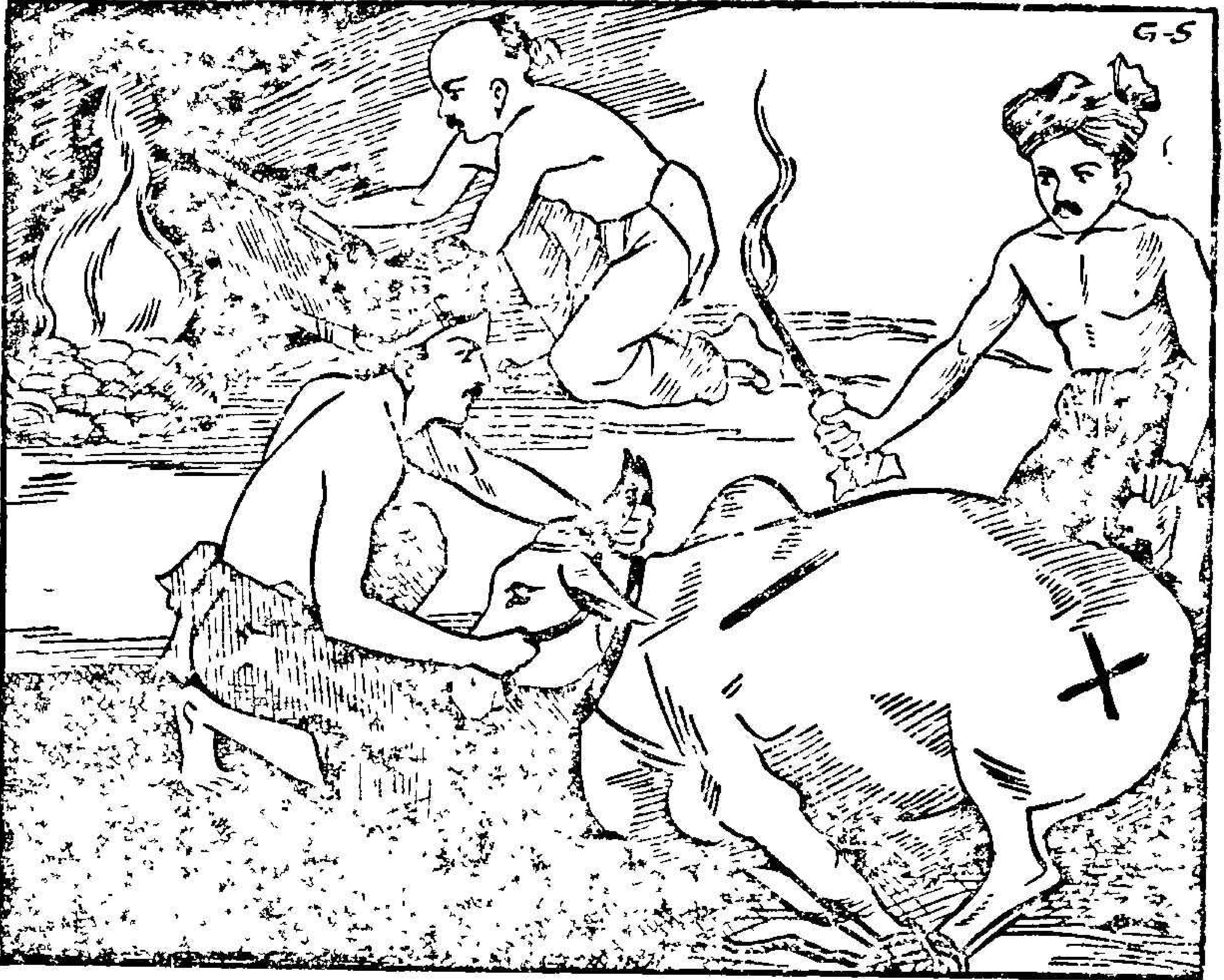
మన దేశంలో పశువులకు ఏ రోగమువచ్చినా, రాకపోయినా, అయినదానికి కానిదానికి వాతలు వేస్తారు. వ్యాధులు రాకపోయినా తమాషాగా పిఠాపురం కాల్పులు, వరహా కాల్పులు కాల్చుతారు. వరహాకాల్పులు అంటే నాలుగురూపాయలు తీసుకొని కాల్చే కాల్పు లట. ఈ రీతిగా కాల్చుట చాలా అన్యాయము. మానవవైద్యములో, ఇంగ్లీషువైద్యములో కూడ వాతలు అనగా రక్షలు లేక చురకలు కొన్నిరోగాలలో కాల్చవచ్చునంటారు. వాటికి తగిన కాల్చే పనిముట్లు కూడా వుంటాయి. పశువులకు వచ్చే ఆకస్మిక రోగాలకు దొమ్మ, గురక, కుంటేటివెర్రి మున్నగు రోగాలలో వాతలు వేస్తే తగ్గేగుణము వుంది. కాని ఎంతో అనుభవమున్నవారుతప్ప తదితరులు కాల్చరాదు. కీలెరిగి వాత వేయాలంటారు మనపెద్దలు. కాల్చే స్థలములో ఏ అవ యవాలు, కీళ్ళు, నరాలు, రక్తనాళాలు వున్నవో గుర్తుంచుకొని వాతలు వేయాలిగాని యిష్టము వచ్చినటుల కాల్చిన తదితర రోగాల పాలై త్వరలో మరణిస్తాయి.

వాతలు వేసే పనిముట్లు త్రుప్పుపట్టకుండా జాగ్రత్తగావుంచాలి. అవి అందరి దగ్గర వుండవు. గ్రామాలలో ఎవరో ఒకరు వాతలు వేసే వారుంటారు. వారి దగ్గరనే యిట్టివి వుంటాయి. కాని రైతులు తమ ఇండ్లలోవుండే గడ్డపార, కొడవళ్ళు, కిటికీ ఇనప ఊచలు మున్నగునవి తాత్కాలికంగా వాడుతారు. ఇల్లు వాడుటకూడ పొరబాటే. ఒక వేళ వైద్యుని దగ్గరలేకపోతే ఇండ్లలోవుండే పనిముట్లను తెచ్చి లోపను నీటితో కడిగి నూనె రాసి వుపయోగించాలి.

వాతలువేసే మనిషి తన కట్టుపంచెను పైకి దోపుకోవాలి గాని క్రిందకు వ్రేలాడనీయరాదు.

పశువును పడగొట్టిన తరువాత చెవులు మడత పడినవేమో చూడాలి. లేనిచో చెవి నరాలు మడతలుపడి కాలు రెల్లపోతుంది.

వాతలను తీవ్రముగాను, అంత తేలికగాను కాల్చక యెంత వరకు కాల్చాలో అంతవరకు కాల్చాలి.

కాల్చేముందు పశువును ఇసుకలోగాని, మెత్తని పచ్చిగడ్డి వంటిదియున్న స్థలంలోగాని, పశువును పడవైచి కాల్చాలిగాని ఎండు గడ్డి ప్రక్క వేసి కాల్చరాదు.

వాతలు వేసేముందు ఎచ్చటకాల్చాలో ముందు సిరాతో గుర్తులు పెట్టుకోవాలి.

పశువునకు అదివరకు చమురు, తైలాలు మర్ధనచేసినచో ఆభాగమంతా గుడ్డతో తుడిచి కాల్చాలి. లేనిచో చర్మమంతా మాడిపోతుంది.

వాతలువేసే మనిషి ఎవరితో మాట్లాడక నోటిలో చుట్ట వగైరా వుంచుకోక కీలెరిగి వాతలుపెట్టాలి.

వాతలువేసే భాగాలలో వుండే నరాలు, కీళ్ళు వగైరా చిట్లకుండా కాల్చాలి.

వాతలు వేయునపుడు ఆ పొగను పీల్చరాదు.

వాతలు వేయునపుడు చాలామంది గుమికూడతారు. పశువును బెదరకొడతారు. పడకపోతే త్రాళ్ళతో అటుఇటు గుంజుతారు. కాళ్ళతో తన్నుతారు. మరికొందరు మూర్ఖులు అమ్మబూతులు తిడతారు. పశువు లేవలేకపోతే రాక్షసులలాగా తోక కొరుకుతారు. పశువు వెన్నెముక, ప్రక్క ఎముకలమీద, చెవులమీద, యెముకింకరులు లాగా కొడతారు. ఇట్టిపనులు చేసేవారుంటే ఆ పశువు యజమాని తప్పకుండా మొగమాటము లేకుండా అవతలకు మర్యాదపూర్వకంగా పంపించాలి. వాతలువేయుట పూర్తిఅయిన తరువాత నెమ్మదిగా పశువునులేపి తోకనుపట్టుకొని తిన్నగాలాగి శరీరమును చేతితో తట్టి జాగ్రత్తగా కట్టివేయాలి. చెవులనుకూడ చవరదీయాలి. వాతలు వేసిన తరువాత నీటిలోగాని, ఎండలోగాని, వర్షములోగాని లేకుండా కాపాడాలి. వాతలువేసిన తరువాత పుండ్లను కాకులుపొడవనీయకుండా, ఈగలను, దోమలను వాలనీయకుండా కాపాడాలి. ఫార్మసీ వారి గ్లయిమాల్‌నుగాని, చెర్చారినిగాని, వెటరినరీ ప్లాస్టరునుగాని వాడాలి.

పదునాఱవ భాగము

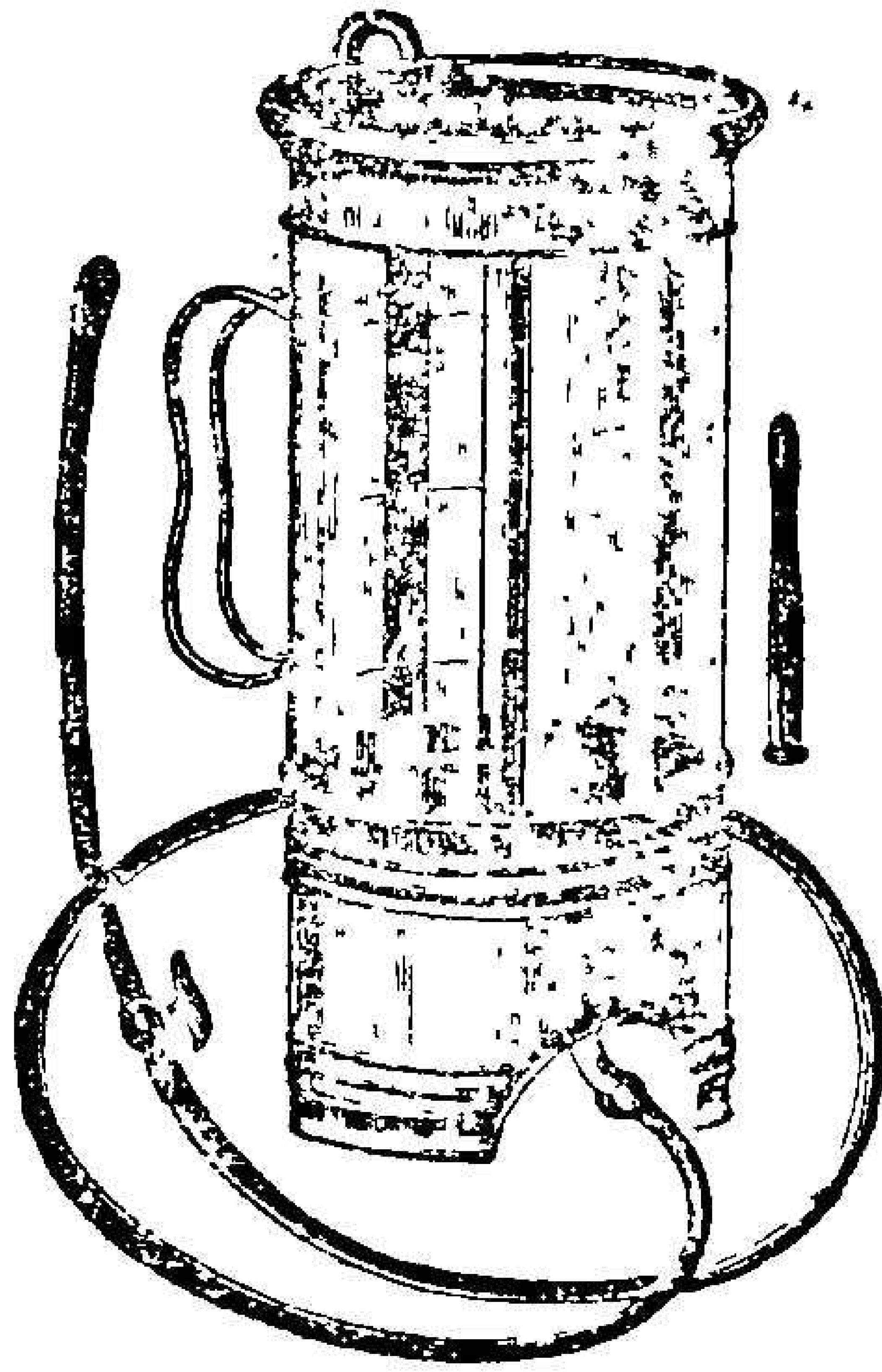
ఎనిమా చేయు పద్ధతులు

ఎనిమా

మానవులవలెనే పశువులకుకూడ మలకోశములోనికి నీరు ఎక్కించి ఎనిమాచేయుట యిప్పటికీ కొంతమందికి ఆశ్చర్యము కలిగించుతుంది. కొందరు రైతులు ఎనిమా చేయవద్దు, లోపలనీరు బైటకు రాదు, అది చచ్చిపోతుంది, రోగం తగ్గకపోతేపోతుంది, ఎనిమాచేయవద్దుఅనేవారు ఈకాలంలో లేకపోలేదు. ఇదివరకు డాక్టర్లుతప్ప తదితరులెవరు ఎనిమా చేయుట ఎరుగక పోవుటవల్లను, డాక్టర్లు బెట్టుగుట్టులు ఎచ్చట తెలిసి పోతాయో యని ఈ విషయములను బయటపెట్టువారుకారు.

ఇప్పుడంటారా తెనాలి ఆయుర్వేద పశువైద్య సంస్థవారుచేసే చికిత్సలవల్లగాని, వారి గ్రంథమాల రచించిన యిట్టి గ్రంథాలవల్లగాని, వారి కళాశాలలో తర్ఫీదైన రైతుబిడ్డలవల్లగాని, పశువైద్యంలో గుట్టుబెట్టు లేకుండా ఈ ముప్పది సంవత్సరాలనుంచి చేసే సేవవల్ల రైతు లెల్లరు అన్ని విషయాలు గ్రహించడంవల్ల ఎనిమా చేయడమంటే, ధర్మామీటరుతో ఉష్ణాన్ని పరిశీలించడ మేమిటో చాలావరకు తెలిసికొన్నారని తెలుపుటకు నేనూ రైతుబిడ్డను కాబట్టి, నాకు ఎట్టి ప్రభుత్వ డిగ్రీలు లేనప్పటికి, మా రైతు సోదరులలో కొంతమంది ఎనిమా చేయుచున్నారని తెలుపుటకు నేను ఎంతో గర్వపడుతున్నాను. కాని రైతులు కూడా పశువునకు ఎట్టి సమయములో ఎనిమా చేయాలో, ఎట్టి సమయములో ఎనిమా చేయగూడదో, తెలిసికొని చేయాలిగాని పశువు పేడ వేయలేదని మాటిమాటికి మాత్రము ఎనిమా చేయక ఈ గ్రంథములో తెలిపిన విషయాలను గ్రహించి ఎనిమా చేయాలి.

ఎనిమా పశు పేగులు శుభ్రము చేయుటకు ఉపయోగ పడుతుంది. ఎనిమా చేయడానికి 100 డిగ్రీల వేడి గల నీరు రెండు లేక నాలుగు సేర్లు ఉపయోగించవచ్చును. నీటిని ఎనిమా డబ్బాలో పోసి దానిని మూడడుగుల ఎత్తు భాగాన పట్టుకోవాలి. నీరు పోకుండా రబ్బరు గొట్టాన్ని నొక్కాలి. నీరు పేగులలోనికి యెక్కిన తరువాత పొట్ట భాగాన్ని చేతులలో నొక్కగానే లోపలనుంచి బయటకు మలముతో సహా పడిపోతుంది. జ్వరాలలోను, అంటురోగాలలోను 85 లేక 90 డిగ్రీల వేడి నీటితోనూ, జీర్ణ వాత రోగాలలో 110 లేక 115 డిగ్రీల వేడి నీటితోను ఎనిమా చేయాలి.

ఎనిమా చేయునపుడు బట్టలను పైకి దోపుకోవాలి. పశువు ఆసనము దగ్గరగా నుండక కొంచెము దూరముగా నుండి ఎనిమా డబ్బా చేతితో పట్టుకోవాలి. ఎనిమా చేయగా వచ్చిన మలినములో ఏ రకమైన గింజలు, తుక్కు పదార్థాలు, జిగురు, రక్తము మున్నగునవి వున్నవేమో పరీక్షించాలి. మలినము పోయేవరకు పదేపదే పేగు లోనికి నీటిని ఎక్కించ వచ్చును. పశువులను నిలబెట్టి దూడలను పడుకోనబెట్టిగాని, నిలబెట్టిగాని ఎనిమా చేయాలి. సన్ లైట్ సబ్బుతో గాని తదితర కంపెనీల సువాసనగా వుండే సబ్బులను గాని వాడరాదు.

శీతకాలంలో దూడలకు యెక్కువతక్కువలై మలబద్ధకం కలిగి పేడ వేయలేక బాధపడుతూ వుంటే ఏ గోలిమిడాకో, ఏ గాడిదగడ పాకో, ఏ బలుసుఆకో ఉండలు చేసిపెడతారు. అట్లు వేయుటవల్ల మలము గట్టిపడి పిట్టంకట్టి విషమంతా శరీరంలో జీర్ణమై సంధించి మెడ తిరిగి చనిపోతాయి. కాబట్టి యిటువంటివి పెట్టకుండా ఆరంభములోనే ఎనిమా చేయుట మంచిది. యెక్కువ శీతలములో నుండి మామూలు వేడికూడా లేనప్పుడు ఎనిమా చేయకుండా చేతికి ఆముదము రాచుకొని లోపల మలాన్ని తీసివేయాలి.

పదునేడవ భాగము

ఇంజక్షన్సు

సూచీవ్యధ

పశువులకు జెముడు టీకాలు వేయుట

ప్రాచీనకాలంలో చేయబడే ఇంజక్షన్సు (సూచీవ్యధ) మరొక రీతిగా వుండేది. కొన్నివందల సంవత్సరాలకు పూర్వమే కనిపెట్టిన సూచీవ్యధనే నేటికాలములో విదేశీయులు వివిధరకాల ఇంజక్షన్సు, వివిధ రూపాలుగా యెన్నో కంపెనీలు తయారు చేయుచున్నాయి. మానవులకు ఆయుర్వేద ఇంజక్షన్సులను కూడ నేడు తయారు చేయుచున్నారు. పశువులకు కూడ ఆయుర్వేద ఇంజక్షన్సు తయారుచేయడానికి ప్రయత్నాలు జరుగుచున్నాయి.

ఆంగ్ల పశువైద్యులు యిప్పటికి ఈ పద్ధతిప్రకారము పశువులకు గూడ టీకాలువేయుట ఆచరణయందున్నది. ఇంకను మానవులకు ప్రాచీనకాలమునుంచీ 'పచ్చబొట్టును' సూచీవ్యధ యిప్పటికి ఆచరణలో వుంది. ఈ రీతిగానే ప్రాచీనకాలమునుంచీ నేటివరకు అంటు

రోగాలు సోకకుండ ముందుగానే శాస్త్రసమ్మతముతో, అతి నిష్టతో 'జెముడు పాల'తో పచ్చబొట్టు సూచీవ్యధలాగా పశువు డొక్క భాగమందు వేయుట ఆచారమైయుంది. ఈ టీకాలమందు పొక్కి పుండయి జ్వరము క్రమేపి తగ్గుతుంది. ఈ రీతిగా యెన్నో ప్రయోగాలు ప్రాచీన ఋషీశ్వరులు పరిశోధించినటుల తెలుస్తున్నది.

వాత, పిత్త, కఫాలు

మానవులకుగాని, జంతువులకుగాని వ్యాపించు సకల రోగాలకు విహారత్రిదోషాలు (వాత, పిత్త, కఫాలు) ప్రధానములై ఆహారభేదములచేతను, శరీరము ప్రకృతి భేదముచేతను వేరువేరు లక్షణాలతో వేరువేరు చికిత్సలతో చికిత్సింపబడుతున్నాయి. ప్రకృతిసిద్ధమైన పంచభూతములచే నిర్మింపబడిన ఈ కాయము (శరీర భేదము)లు కాలకర్మదోషములచే వివిధ రూపాలు గల రస, రక్త, మాంస, మజ్జ, అస్థి, మేద, శుక్ర రూపాలతో ఉత్పత్తియై మానవులకు, పశువులకు శరీర భాగములు స్వల్ప భేదములతో సమానముగా వున్నాయి.

సూచీ వ్యధ

ప్రాచీన ఆయుర్వేద చికిత్సా విధానములన్నీ మానవులకువలెనే పశువులకుకూడ ఉపయోగింప బడుతున్నవి. ఈ కారణమువల్లనే ఆంగ్లేయ వైద్యులు కొన్ని జంతువులనుండి తయారుచేసిన మాంసరసము, రక్తము, చీము మొదలైన పదార్థాలు మనుష్యులకు టీకాలరూపాన, ఇంజెక్షన్స్ రూపాన ప్రయోగించుతున్నారు. ఇట్టివి ఉదాహరణకు ఎన్నియో వున్నాయి. గాన ఏరీతిగానైనా, ఏ పనిముట్టుతోనైనా ఔషధాన్ని రక్తములో ప్రవేశింపజేయు విధానానికే ఇంజెక్షన్ లేక సూచీవ్యధ యని పేరు వచ్చింది.

చరకాచార్యులు

ప్రాణావశిష్టంబగు రోగములందు ఉపయుక్తమగు ఔషధాన్ని రక్తమందు ప్రవేశింపజేసిన జీవించునని తెలిపియున్నాడు. ఆ రీతిగానే

పూర్వశాసనమే నేటికిని ఆచరణీయమై ఆంగ్ల, ఆయుర్వేదీయులు టీకాల మూలాన రక్తాన్ని చిమ్మించి అందు ఔషధాన్ని ప్రయోగింప జేయుటే ప్రధాన కర్తవ్యమై యుంది.

సుశ్రుతాచార్యులు

శల్యతంత్రమున శస్త్ర పనిముట్లను కొన్నిటిని నిరూపించి చెప్పచూ బుద్ధివంతుడగు వైద్యుడు సారూప్యము వలనా, శాస్త్ర జ్ఞానమువలనా, గురూపదేశమువలనా, యితర యంత్రాలను జూచుట వలనా తయారు చేసికోవచ్చునన్నాడు.

ఈ నవీన నాగరిక ప్రపంచములో శాస్త్రజ్ఞాన మభివృద్ధియగు కొలది వివిధ రూపాలుగ, వివిధ ఉపయోగాలుగ వుండే నూతన పరికరాలు బయలు దేరుతున్నాయి. అయినప్పటికి పూర్వులు నియమించిన 101 శస్త్రకర్మములలోను రక్తమునందు ఔషధ ప్రయోగము చేయుట సూచీ ముఖప్రయోగమును నిర్ణయించి యున్నారు. రక్తమునం దెక్కించుటకు ఈ ప్రయోగము చాలా మంచి పద్ధతి యని చరక సుశ్రుతాదులు ఏకగ్రీవముగా సమ్మతించారు. ఈ శతాబ్దములో పాశ్చాత్యులు ప్రయోగించు ఇంజెక్షన్ అను సూదిమందు, పూర్వము సూచీ ముఖప్రయోగము వలన సూది మొనవంటి సాధనము (సిరంజి) తో జంతువుల రక్తమునందు ప్రవేశపెట్టుచున్నారేగాని మరెట్టి పద్ధతిగాను మారలేదు.

ఆంగ్లేయ వైద్యులు చేయుచున్న ఇంజక్షనులకు పూర్వం టీకాలను చర్మాన్ని గీచి అచ్చటి రక్తమునందు ఔషధ ద్రవ్యాన్ని ప్రయోగించుతూ క్రమక్రమముగా పరిశోధనలుచేసి రక్తమునందు ఔషధము ప్రవేశపెట్టుటయే, ముఖ్యవిషయమని గ్రహించి పూర్వ శాస్త్రములందు చెప్పబడిన రీతిగా ఆయుర్వేదీయ సూచీ ముఖ శస్త్రమను (సిరంజితో) పనిముట్టుతో పశువులకును తదితర జంతువులకును మానవులకున్ను ఇంజెక్షన్ (సూచీ ముఖప్రయోగము) చేస్తున్నారు. ప్రాచీనులగు చరకాదులు జెప్పినట్లుగానే ఔషధాలను రక్త

మందు ప్రవేశపెట్టుట కనుకూలించునట్లుగానే ద్రవరూప పద్ధతులతో ఉపయోగించుచున్నారు.

ఇంజెక్షన్ అంటే ఏమిటి ?

ఇంజెక్షన్ అను పదము సామాన్యంగా ఏ భాషలో చేరిందో బోధపడుట లేదుగాని, దేశమంతా సర్వసామాన్యంగా వాడుకమైయుంది.

ఇన్ = లోనికి

జెక్షన్ = జొనుపుట

అనగా శరీరములోనికి యంత్రసాధనముచేత ఔషధాన్ని గాని, మరి యే యితర పదార్థాలను గాని ప్రవేశింపజేయు విధానమునకే ఇంజెక్షన్ యని వాడుతున్నారు. ఈ మాటకు సరియగు పదము గానరాదు. ఆయుర్వేదములో సూచీ ముఖప్రయోగమని వృద్ధ వైద్యులు తెలుపుతున్నారు. శరీర భాగము లోనికి సూది వంటి ఏ యితర పనిముట్లు (పిచికారి)తో చర్మములోకి గాని, మాంస కండరములోకి గాని, రక్తనాళములోకి గాని ఔషధమును పంపుటకు ఇంజెక్షన్ అందురు. వీటిలో రెండు రకాలు వున్నాయి.

1. చర్మ, మాంస, నరములగుండా రక్తములోనికి ఔషధములు ప్రయోగించుట.

2. ఆసనముద్వారా లేక యోనిగర్భాశయ, మూత్రాశయ ములద్వారా ఔషధములు ప్రయోగించుట. ఈ రెండువిధములగు ప్రయోగాలకు సాధారణముగా ఇన్‌జెక్షన్‌యని వాడవచ్చును. ఇప్పటి వైద్యులు ఆసన, మర్మావయవములగుండా ప్రవేశపెట్టు సాధనమునకు ఎనిమా (వస్తికర్మ) యని వాడుతున్నారు.

రికార్డు సిరంజీల కొలతలు

సిరంజికి రెండువైపుల లోహముతో తయారు చేయబడిన మూతలవంటివి యిమిడ్చియుంటాయి. ఇంకను సిరంజిలోని మందును

లాగుటకు, విడుచుటకు యేర్పడియుండు కడ్డీకూడ లోహముతో తయారుచేయబడి యుంటుంది. ఇంకను సిరంజికి మధ్యగాగాని, ప్రక్కగా గాని మొన (ముక్కు) గలిగి యుంటుంది.

సామాన్య ఇంజక్షన్సు

గాజుపిచికారి, రబ్బరుట్యూబ్, ఎనిమాట్యూబ్, నిక్కల్ పిచికారి, పెద్దప్రేగులోనికి ఎక్కించే ఎనిమాట్యూబ్సు మున్నగువాటిని సింపిల్ ఇంజక్షన్సు అంటారు.

రెక్టల్ ఇంజక్షన్స్

పశువు మలకోశములో మలముజారక గట్టిగా నున్నపుడు ఎనిమాడబ్బాకు రబ్బరుట్యూబును తగిలించి సబ్బునీటితోగాని, తదితర గ్లిసరైన్ ఆముదమువంటి పదార్థములతో ఎనిమా చేయుటకే రెక్టల్ ఇంజెక్షన్ అందురు. దీనినే వస్తికర్మయంటారు.

యూరెథల్ ఇంజక్షన్

పశువు మూత్రకోశములో రాళ్ళు అడ్డుపడినపుడుగాని, చేరు లోపల పుండ్లుకురుపులు లేచినపుడుగాని చేరుమాదతో పెద్దపుండయి బాధపడుచున్నప్పుడుగాని, మందునీటినిగాని, లోషన్ నీటినిగాని మూత్రకోశభాగమునకు ఎక్కించవలసినపుడు వాడేదానికి యూరెథల్ ఇంజెక్షను అంటారు.

వెజైనల్ ఇంజక్షన్

ఆడపశువుమీద మగపశువు బలవంతముగా ఎక్కుటవలన యోనిభాగమంతా వాచి బాధపడుచున్నప్పుడు ఏ సూరేకారపు నీటినో, తదితర మందులనో కలిపి డూష్ చేయుపనికి వెజైనల్ ఇంజక్షన్ అంటారు.

యూట్రెన్ ఇంజక్షన్

మావిపడినపుడు, లాగిన తగువాతను, అకాలప్రసవములో యోనిని శుభ్రముచేయుటకు వాడేపనికి యూట్రెన్ ఇంజెక్షన్ అంటారు.

గాస్ట్రిక్ ఇంజక్షన్

లోపలికి ఆహారము పోవునపుడు కంఠనాళముగుండా పంపే దానికి గాస్ట్రిక్ ఇంజక్షన్ అంటారు.

బ్లాడర్ ఇంజక్షన్

నీరుడు బంధించి బాధపడునపుడు వుచ్చబుడ్డలో రాళ్ళుపుట్టి నపుడు, మూత్రనాళముగుండా మందులు వగైరా పంపేదానికి బ్లాడర్ ఇంజక్షన్ అంటారు.

కోలన్ ఇంజక్షన్

పెద్దపేగులో మలముతో శ్లేష్మము, తదితరపదార్థములు చిక్కు కొని ఎన్నిమందులు వాడినను పనిచేయునపుడు మలకోశమును ఒత్తిడితో కడిగేదానికి కోలన్ ఇంజక్షన్ అంటారు.

ఇయర్ ఇంజక్షన్

చెవిమీద, చెవిలో కురుపులు. దురద, రసి మున్నగు వాటిని కడిగే పిచికారికి ఇయర్ ఇంజక్షన్ అంటారు.

నాసా ఫెరింజియల్ ఇంజక్షన్

ముక్కులలోను, కంఠనాళములోను పుండ్లుగాని కురుపులుగాని వ్రణములుగాని పుట్టి బాధించునపుడు వాటికి తగిన మందులను పంపే దానికి నాసాఫెరింజియల్ ఇంజెక్షన్ అంటారు.

ఇన్యులేషను ఇంజక్షన్

చర్మము పై భాగమునందు మందులు మర్దన రూపముగా, మాలీషు రూపముగా ప్రవేశపెట్టుట.

గమనిక :- మానవులకు వలెనే పశువులకు కూడ అల్లోపతిలోను, ఆయుర్వేదములోను, హోమియోపతిలోను ఇంజక్షన్సు (సూదిమందులు) వున్నాయి. కాని పశుశాస్త్రములో ఆరితేరిన వారే ఇంజెక్షను ఈయాలేకాని ఎవరుబడితే వారు యిచ్చుటవల్ల పశువులకు ప్రమాదాలు కలుగు చున్నటుల తెలుస్తూవుంది. అందుచేత ఈపర్యాయం ఈ గ్రంథములో యింజెక్షను మందుల వివరాలు తెలుపలేదు.

పదునెనిమిదవ భాగము

మెస్మరిజము

పూర్వము మన దేశంలో మంత్రశాస్త్రజ్ఞులు, యోగాభ్యాస పరులు అసంఖ్యాకులుగా వుండేవారట. మన దేశానికి అమెరికా, ఇంగ్లాండు, గ్రీకు, ఫ్రాన్సు, జర్మనీ మున్నగు దేశాలవారు వచ్చి ఈ మెస్మరిజాన్ని, మంత్రాలకు సంబంధించిన విషయాలను నేర్చుకొని వెళ్ళి వారి దేశాలలో ఈ రహస్యాలను వెల్లడిజేస్తుంటే ఆశ్చర్యపడే వారు. ఈ మెస్మరిజము వగైరాలు ఆ దేశాలు అతి శీతలమయిన దేశాలు అగుటవల్ల, తగిన శీతోష్ణస్థితి లేనందువల్ల ఇట్టివి వుండేవి గావు. ఆ దేశములో నదులు ప్రవహించలేక చలిచే గడ్డకట్టుటవల్ల, ఆ దేశపు ప్రజలు చలిచే గజగజ వణకుటవల్ల, ప్రకృతి ఆహారాలకు తగిన శాఖాహారాలు దొరకనందువల్ల యిట్టివి జరుగుట మిగుల దుర్లభముగా వుండేది. ఇంకను ఇండ్లమధ్యనే కొరివి దయ్యాలులాగా

అగ్నిహోత్రాలు ఏర్పరచుకొని వానిచుట్టూ కూర్చుండి తమతమ పనులను చేసికొంటారు. మన దేశంలో అట్లు కాదు. మన దేశ శీతోష్ణస్థితే వేరు. మన దేశంలో ఎన్నోరకాల ఫలవృక్షాలు, మంచినీటిప్రవాహాలు, మహానదులు, చెరువులు, వాగులు, సరస్సులు వున్నమాట యెల్లరకు తెలిసిన విషయమే. అందుచేత మన దేశం ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానానికి, యోగాభ్యాసలకు ప్రపంచాని కంతటికి మన దేశము విజ్ఞానమయమైంది.

ఈ రీతిగా మన దేశానికి వచ్చిన విదేశాలవారిలో మిష్టర్ ఆంథోనీ ఒకడు. ఇతడు 1734లో రైన్‌నది యొడ్డునవున్న స్టెయి అను పట్టణములో జన్మించి, మెస్మరిజమను వైద్యశాస్త్రాన్ని నేర్చుకొని వియన్నా దేశంలో గొప్ప పేరు సంపాదించాడు. అట్టిసమయంలో నే 'హేహాలను' గొప్ప భగవద్భక్తుడు ఆదేశమందేపుట్టి 'మాగ్‌నేటిజం' అను ఆత్మశక్తిని సంపాదించి ఎన్నో రోగాలు కుదిర్చాడు. మాగ్‌నేటిజం అంటే మంత్రశక్తి అంటారు. ఆకర్షణశక్తిలో ప్రభావం వుందని మెస్మరిజందార తెలిసికొని లోహ సంబంధమైన ఉక్కుముక్కలను తెప్పించి ఉపయోగించి అనేక రోగాలకు చికిత్సలు చేసేవాడు. ఆ కాలములో మన దేశానికి కూడ ఈ దార వచ్చి కాశ్మీరు పండితులవద్ద ఈ విద్యను నేర్చుకొని తన దేశంలో బాగా ప్రచారం చేసారు. ఈరీతిగా మహాపవిత్రవంతమైన ఈ సమ్మోహన విద్యకే మెస్మరిజం అనే పేరువచ్చింది.

మాగ్నెటిజం అనునది నరాల సంబంధమగు రోగాలలో మిక్కిలి సులభంగా జేరి వెంటనే గుణము కనిపించుతుంది. ఈ శక్తి మిక్కిలి దూరములోవుండే శరీరాలకు కూడా వ్యాపించుతుంది ఈ శక్తి పెద్ద శబ్దాన్ని కూడా కలుగజేస్తుంది.

హిప్నాటిజం అనేది ఒక రకపు మెరుపుశక్తి. ఈ మెరుపును మన కన్నులతో చూస్తే కష్టంగా వున్ననూ సారప్రయోగమువల్ల కలిగే అత్యద్భుత శక్తివలన స్పష్టమగుతూవుంది. ఇది యే మెరుపులో

వుండే సారపుశక్తి, సూర్యుని వెల్తురు కిరణంగా వెలువడుటవల్లనే, మానవ శరీరమందుండే జీవకాంతి తేజస్సే తిన్నగా దగ్గరగా వుండే వస్తువులలో ప్రవేశించుతుంది. ఈ శక్తివల్లనే నరాలకు సంబంధించిన రోగాలను తగ్గించవచ్చును. దీనిశక్తి మందుల ప్రభావంకంటె గొప్పది.

డాక్టర్ యస్. డెయిలను నతడు ఈ ఆకర్షణాశక్తివల్ల రోగులకు మత్తుమందు యిచ్చి పెద్ద పెద్ద ప్రణాలను శస్త్రచికిత్సలు చేసేవాడు. డాక్టర్ బ్రెయిడు దొర 1843లో సమ్మోహన శాస్త్రాన్ని హిప్నోలని పేరుతో ఒక గ్రంథము వ్రాశాడు. ఇంకను ఈ విద్యవలన ఎంతోమంది ఇంద్రజాల మహేంద్రజాలాది విద్యలు నేర్చుకొని ప్రజల నుంచి ఎంతో ధనాన్ని సంపాదించారు.

పూర్వము మన దేశంలో మహారాజులలో ఈ ఇంద్రజాల మహేంద్రజాలాది విద్యలు చూపించే వారని పురాణాలలో చెప్పబడి వుండేవి. ఇవన్నీ ఈ మెస్మరిజం సహాయంవల్లనే కలుగుచుండేవి. పశువులకు దృష్టిదోషం తగిలి పాలు ఈయకపోతే మంత్ర మహత్తుచే ఈ మెస్మెరిజాన్ని ఉపయోగించి విరాటురాజు కొలువులో సహదేవుడు చికిత్స చేసేవాడట. ఈ మెస్మరిజమే ఒక మంత్రశక్తి, దివ్యదృష్టి. కుక్క జనసమూహంలోవున్న తన యజమానుని తేలికగా గుర్తించుతుంది. ఆ యజమాని దగ్గరవుండే ఆకర్షణశక్తియే కుక్కను తన దగ్గరకు లాగుకొని వచ్చింది. కాబట్టి ఈ ఆకర్షణాశక్తి కొందరిలో అధికంగాను మరికొందరిలో తక్కువగాను వుంటుంది.

తులసీదళాలు భగవంతునికి ప్రీతికరమైన వస్తువు అని చెప్పిననే గాని మనము వాటిని భక్షించాలని మన పూర్వులు చెప్పేవారు. ఈ చెట్టుతో మన శరీరములో అతివేగంగా ప్రకాశించే మంచిశక్తులు వున్నాయి. అందుచేత ఆ తులసీదళాలు వేసికొని త్రాగిన నీటిలో మంచి శక్తి ప్రవేశించి బలాన్ని కలుగజేస్తుందని తులసిపూసలలో కూడా మనకు పనికివచ్చే ఆరోగ్యం, తేజస్సు కలుగజేసే ఆకర్షణశక్తి వుందని మన పూర్వులు తెలియజేసారు.

రోగాలచే .బాధపడు చున్నపుడుగాని, దయ్యాలచే బాధపడు చున్నపుడు గాని, గ్రహస్థితి బాగులేనపుడు గాని రావి చెట్టును పూజిస్తారు. ఏక దృష్టితో బలముతో ఆత్మబలముతో చెట్టు చుట్టూ ప్రదక్షిణాలు చేస్తారు. ఇట్లు చేయుటవల్ల బలము, ఆత్మశక్తి, తేజస్సు, మనోధైర్యము కలిగి ఎంతోమంది ఆరోగ్యం చెందినవారు వున్నారు. వేయిమంది మానవులయందు ఎంతశక్తి వుంటుందో అంత శక్తి ఈ చెట్టులో వుందనీ, అట్టి శక్తిని మానవశరీరంలోకి దివ్య దృష్టితో రావాలంటే ఎంతో నిష్ఠతో, మంత్ర ఉచ్ఛారణతో చేస్తే తప్పక ఆకర్షించి ధన్యతను చేయగల మహత్తు వుందని మన పూర్వ శాస్త్రాలు తెలుపుతున్నాయి. యిప్పటికి కూడా ఈ ఆచారము మన దేశములో వుంది.

మన దేశములో ప్రతి మానవుడు, ప్రతి గృహిణి నొసటి మధ్య భాగమున బొట్టుపెట్టుకొను ఆచారము వుంది. ఈ బొట్టులో మానవ దృష్టి దోషము పోవు మహాశక్తి వుంది. ఎంత అందగాడైనా, ఎంత అందమైన స్త్రీమైనా, ఎంత అందమైన జంతువైనా కూడా నొసటి భాగమే ప్రధాన లక్షణము. అందుచేతనే ప్రాచీన ఋషీశ్వరులు నొసటబొట్టు లేనినాప ఎందుకు పనికిరారన్నారు. ఎంత దుర్మార్గుడైనా, ఎంత రాక్షిమైనా, ఎంత కఠినుడైనా ఆ నొసటను వున్న కుంకుమ లేక గంధపుబొట్టు దివ్యదృష్టితో చూచినా తనుఅనుమన్న మాయా బజారంతా పటాపంచలై తానుకూడ పవిత్రత పొందగల శక్తి, తానుకూడ బొట్టు పెట్టాలనుకొనే అంత శక్తి ఆ బొట్టులోవుంది. ఇప్పుడు చాలామంది బొట్టుపెట్టుటే మానేశారు. పెంపుడు కుక్క పిల్లను, సాంప్రదాయము మంచి లక్షణాలు అందముగల వాటి నొసటి భాగమందు ఎరుపురంగు లేక పసుపురంగుగల బొట్టు సన్నని చార లాగా యజమానులు పెడతారు. గోపూజ చేసి ఆవు నొసటికి పసుపు, కుంకుమ పెడతారు. ఇట్లు పెట్టుటవల్ల ఆ జంతువులకు దృష్టిదోషం పోయి కులాసాగా వుంటాయని వారి తలంపు. ఈరీతిగా గడ్డాలు పెంచే వారు, జటాజూటాలు పెంచేవారు, గ్రహాలనుబట్టి క్షవరము చేయించు

కొనేవారు, దేవుడి గుళ్లో వెంట్రుకలు తీయించుకొనేవారు యెంతో మంది యున్నారంటే వారంతా పిచ్చివాళ్ళయికాదు. ప్రాచీన సిద్ధాంతముల ననుసరించి వారివారి నమ్మికలనుబట్టి చేస్తూ వున్నంతమాత్రాన మనము హేళనచేయక వాటిలో శక్తిసామర్ధ్యాలు ఏమిటో తెలిసికోవాలి.

జంతువులను లోబరచుకొనుట

ఈ కాలంలో మెస్మిరజం, గారడి, అంటే అంతా టక్కుటమారము అనేవారూ వున్నారు. జంతువుల స్వభావాలను తెలిసికొని వశపరచుకొనే సూత్రాలు ఎన్నోవున్నాయి. అడవిమృగాలకంటే గ్రామాలలోవుండే జంతువులను సులభంగా వశపరకోవచ్చును. అరణ్యములలోవుండే కోయవాండ్రు సింహాలను, పెద్దపులులను తదితర జంతువులను ఒక విధమగు కట్టుకట్టి వశపరచుకొంటారు. ఈకట్టు కట్టుటకు అనేకరకాల మంత్రాలు వున్నాయి. ఎన్ని మంత్రాలున్నప్పటికీ మనస్సును శుద్ధిపరచుకోవడంలోవుంది.చూడండి పాములనరసయ్య, పాముల శీతయ్యగారలు పాముమంత్రాలుపెట్టి మంత్రప్రభావంవల్ల ఎంతమంది మనుష్యులను, పశువులను సమాచారాలద్వారా రక్షించారో! ఈ కాలములో కూడా ఋజువగుతూవుంది. మన పూర్వులు అకర్షణాశక్తితో జంతువులను లోబరచుకొనేవారు. ఈ ఆకర్షణాశక్తి కొన్ని జంతువులయందూ వుంటుంది. అట్టి జంతువులను లోబరచుకోవాలంటే ఎంతో కష్టం. ఆకర్షణశక్తిగల యిట్టిజంతువులు మనుష్యులనే ఆకర్షించుతాయి.

చూడండి పాములవాడు ఎట్టిపామును అయినా మంత్రముచే నిలుపుతాడు. ఈ ఆకర్షణాశక్తి ఒకొక్కవంశములో పరంపరగా కలుగుతూ వుంటుంది. ఈ రీతిగా చిన్నజంతువులనుంచి పెద్దజంతువుల వరకు తదేకధ్యానంతో దృష్టినివుంచి అరికట్టుచున్నచో జయము గాంచవచ్చును. కాని అందరు ఈరీతిగా చేయజాలరు. పట్టుదల, ఓర్పు దైవభక్తి, ఏకదృష్టి, భూతదయ, పరోపకారముగలవారికే ఈవిద్య అబ్బుతుంది.

మానవశిరస్సును 42 భాగాలుగా శాస్త్రజ్ఞులు విభజించారు. ఒక్కొక్క భాగంలో ఒక్కొకశక్తిని భగవంతుడు సృష్టించాడు. వయస్సు పెంపొందినకొలదీ బుద్ధియొక్క అభివృద్ధిశక్తి తగ్గుతూ వుంటుంది. పుట్టినబిడ్డకు ఏడవరోజున ఎంతజ్ఞానశక్తివుంటుందో, ఏడవ మాసాన అంతకు రెట్టింపుగావుంటుంది. ఏడవసంవత్సరములో అంతకు మూడు రెట్టింపులు అభివృద్ధియగుతుంది. ఈరీతిగా చిన్నతనంలో జ్ఞాన శక్తి దినదినాభివృద్ధిచెంది, వయస్సు ముదిరినకొలదీ తగ్గిపోతూంటుంది. కాబట్టి ప్రతివ్యక్తి పైనచెప్పిన విషయాలన్నీ గుర్తుంచుకొని మంత్రా లలో ప్రతిభాశక్తిగలవారిని ఆక్షేపించక, హేళనచేయక తగిన ప్రోత్సాహమిచ్చుదురుగాక.

రేడియో ఐసోటోపులు

మైక్రోస్కోప్ తరువాత ఈ రేడియో ఐసోటోపులు అతిముఖ్య మైనవని పరిశోధకులు తెలుపుచున్నారు. ఇంకను దీనిని పరమాణువు, రేడియో ధార్మికశక్తి అనికూడ అంటారు. వ్యాధులను చికిత్స చేయడంలోను, నొప్పులు, రాచపుండ్లు, క్యాన్సర్, మాదలు నివారిం చడంలోను, అణుశక్తినుంచిపుట్టే పదార్థాలను వినియోగించడం లోను ప్రపంచమంతటా క్రమేపి అభివృద్ధి కలుగుతూవుంది. రేడియో ఐసోటోపులు అనగా మామూలుగా దొరకే కర్బనము, భాస్వరము, అయోడిన్, గంధకము మున్నగు లోహాలతో రసాయనికపదార్థాలను అణుశక్తి రియాక్టర్లలోవేసి న్యూట్రానులతో కొట్టడంద్వారా వాటికి రేడియో ధార్మికశక్తి అబ్బుతుంది. వాటినే రేడియో ఐసోటోపులు అంటారు. ఇవి యెల్లప్పుడూ రేడియేషన్ కక్కుతూ, ఎచ్చటవున్నాతమ స్థానాన్ని సూచిస్తూ వుంటాయి. అందుచేత వీటిని గుర్తించే అణువులు (ట్రేసరు ఆటమ్సు) అనికూడ అంటారు. కాబట్టి వీటి రేడియేషన్ బట్టి మానవ, జంతువుల శరీరాలలో అవి యెచ్చటెచ్చట తిరుగుతూ వుందీ గమనించడానికి వీలు కలుగుతుంది. వ్యాధి పరీక్ష పరిశోధన సందర్భాలలో ఈ రేడియో ఐసోటోపులను లోపలికి మ్రింగించుట గాని లేక ఇంజెక్షనుద్వారా శరీరంలోకి ఎక్కిస్తారు. తదుపరి వాటి

గమనమార్గాన్ని గమనిస్తూవుంటారు. ఇవికూడా చాలవరకు రేడియం, యక్సురేలవలె పనిచేస్తాయి. వీటిని మెదడు రోగాలు, క్యాన్సర్ మున్నగు రోగాలకు చికిత్సలుచేస్తారు. అమెరికా మున్నగు దేశాలలో వున్న శాస్త్రపరిశోధకులు యిప్పుడిప్పుడే పరిశోధించుతున్నారు.

ఎక్సురే

పూర్వం యిప్పటికి అన్ని విషయాలలోను ఎన్నో నూతన మార్పులు కలిగినాయి. ఎంతోమంది పరిశోధకులు మానవకోటిని, జంతుకోటిని పీడిస్తున్న రోగాలకు చికిత్స చేయడంలోను ఔషధ ప్రభావాలు గుర్తించడంలోను మంచిఉత్సాహంతో ముందంజ వేయుచున్నారు. మానవుల అజ్ఞానం పటాపంచలై వైద్యవిజ్ఞానంలో ఒక గొప్ప విప్లవంలాగా వస్తూవుంది.

1840 ప్రాంతాలలో కాస్త జ్వరంవచ్చి మంచంపట్టితే ఆశలు వదలుకోవచ్చేది. ఆ రోజుల్లో చిన్నచిన్న రోగాలకు కూడతగిన చికిత్సలులేక కోట్లకొలది జీవాలు అసువులు బాయవలసివచ్చేది. ఒకవంద సంవత్సరాలక్రితం లండను పౌరులు ఇంచుమించు మన బక్కింగ్‌హాం కాలవలో నీరువలె దుర్గంధభూయిష్టంగా వుండే థేమ్సు నదీజలాలను బక్కెట్టు అర్ధణాకు తీసికొని త్రాగేరంటే పాఠకులు ఆశ్చర్యపోవచ్చు. వడపోసుకోనైనా, వడపోసుకోకుండా నగరంలో మురికి కల్మషంఅంతా కలుస్తూవుండే ఈ నీటినే త్రాగుతూవుండేవారు. ఆ సంగతి యిప్పుడు తలచుకొంటే, వాళ్లు ఆ కాస్తకాలం ఎలా బ్రతికారా అంటూ ఆశ్చర్యంతో శరీరం గగుర్పొడుస్తుంది.

ఆధునిక విజ్ఞానవుణ్యామాయంటూ ఎన్నో నూతన విషయాలు తెలుసుకొంటున్నాము. మత్తుమందులు కనిపెట్టకవూర్వం శస్త్రచికిత్స అంటే రోగులకు బ్రహ్మప్రళయంగా వుండేది. మొండికత్తుల పీడ

విరగడమైంది. ఈ కత్తులకు బదులుగా సన్నని ఎలెక్ట్రోతీగతో శస్త్రం చేస్తున్నారు. ఈ తీగద్వారా వైర్లెస్ హైఫ్రీకెన్సీ కరెంటును శస్త్రం చేయవలసిన చోటికి పంపిస్తారు. దానితో ఒక్క చుక్క నెత్తురైనా క్రిందపడకుండా శస్త్రచికిత్స జరిగిపోతుంది.

పశువులకు కూడా వాత నొప్పులు, బెణుకు నొప్పులకు ఈ కరెంటుప్రసారంద్వారా మా కాలేజి తరపునవున్న పశువైద్యశాలలో అమలులోపెట్టి చికిత్సలు చేస్తున్నారము.

జంతువులమీద మంత్రాలు

ఎన్నో రకాల మంత్రాలు కొంతమంది మహానుభావులు ఆచరణలో పెట్టి నమ్మించిన తరువాతనే మంత్రాలంటే నమ్మకం కలిగింది. ఈ రీతిగా పశువులకు వచ్చే దొమ్మలకు, ఊపిరివాపులకు, చనుకుదురు మున్నగు రోగాలకు మంత్రాలు కొందరు పెట్టుతూ వుంటారు. మంచి గేదెగాని, మంచి గోవునుగాని ఏక దృష్టితో పరిశీలించిన మెస్మరిజంవలె ఆ పశువు చన్నో, పొదుగో, ఏ అవయవమో చెడిపోతుంది. ఇది నా ప్రత్యక్షానుభవము. దీనినే దృష్టిదోషం అంటారు. ఏమైనా మంచి మందులు వుంటే ఉండవచ్చునుగాని, అవి మనకు అందుబాటులో లేనప్పుడు ఈ మంత్రాలు అవసరమని తెలుసుకోవాలి. మంత్రాలు ఈ కాలంలో అందరూ పెడతామంటే నమ్మవద్దు, భూతవైద్యమని, పశువులకు మనుష్యులకు దయ్యాలు పడతాయని మేము నెమ్మది చేస్తామని డాంబిక వైద్యులు బయలుదేరుతారు. అట్టి వారిని నమ్మరాదు. దైవసంభూతులై మంత్రశక్తిగల మహాత్ములున్నారనుటలో సందియము లేదు.

పశువులకు మళయాళ మంత్రాలు

మనదేశంలో మంత్ర తంత్రాలకు మలబారుజిల్లా ప్రసిద్ధి. అందుకనే మళయాళ మంత్రాలు మహత్తరమైనవంటారు. మలబారు

లోని ప్రతివ్యక్తికి దయ్యాలన్నా, భూతాలన్నా, మంత్రాలన్నా తగనినమ్మకంవుంది. అచ్చట భూతాలలో ఒక తెగ వుందట. ఆ తెగ భూతాలను 'కట్టిచాదను' లంటారు. కట్టిచాదనులంటే భూతాలని అచ్చటవుండే చిన్నపిల్లలకుకూడా తెలుసు. ఈ భూతాలను వశపరచుకోటానికి ఒక విచిత్రముందట. 'కట్టిచాదను'లకు కొన్ని పదార్థాలంటే మిక్కిలి ప్రీతియట. అట్టి పదార్థాలలో గేదెపాలు ముఖ్యమట. పశువు ఈనగానే ముందుగా ఆ పశువు పొదుగునుంచి పాలు త్రాగడానికి ఒక చేబాటికర్రను చేతబూని ఈ భూతం వస్తుందట. ఇది స్థూల నేత్రాలకు మాత్రము కనపడదట. కక్కకన్నుతో తయారుచేసిన ఒక అంజనాన్ని కాటుకగా పెట్టుకుంటే కనిపిస్తుందట. పశువు ఈనగానే దాని పాలు త్రాగడాని ఈ దయ్యం రాగానే, దానిని వశపరచుకో దలచినవారు ఆ కర్రను లాక్కొని దగ్గరలోవున్న ఏ చెరువుకైనా, కాలువకైనా పారిపోయి మెడలోతు నీటిలో నిలబడాలట.

అప్పుడు భూతాలు నీటిలో ప్రవేశించవుగాన ఏలాంటిప్రమాదం వాటినుంచి రాదట. తనకర్ర తిరిగి యిచ్చివేయమని ఆ భూతం ఎన్ని విధాల బ్రతిమాలిన ససేమిరా అనాలట. నేను చెప్పినట్లు వింటానంటే నాకు వశమై వుంటానంటే ఇస్తానని చెప్పాలట. అప్పుడు విధి లేక ఆ భూతం మనం చెప్పినరీతిగా చేస్తానని చెప్పిన తరువాత ఆ భూతం మాట తిరిగిపోదట. తిరస్కృతులైన ప్రేమికులు, రాజకీయాలలో కక్షగలవారు ఈ భూతాల్ని తమ ప్రయోజనాల సాధనాల కొరకు వినియోగించుకొంటారట. మన పశువులు ఈనగానే గృహాంగనలు గంగానమ్మ, పోలేరమ్మకు చల్దిఅన్నంపెట్టి పూజిస్తారు. దృష్టి తాళ్ళు వేయించుతారు. విభూతితో జపం చేయించుతారు.

పందొమ్మిదవ భాగము

స్వస్థవృత్తము

జీవముగల ప్రతిదానికి ఆహారమత్యావసరము. శక్తికి, ఎదుగుటకు, దేహములోని అవయవాలు సరియగుపద్ధతులలో నుంచుకోవడానికి సరియగు ఆహారము అవసరము. శరీరానికి కావలసిన ఆహార పదార్థాలు వివిధరకాలుగా విభజింపబడినాయి. నీరు, మాంసకృత్తులు, పిండిపదార్థాలు, నూనెలు, విటమినులు, ఖనిజాలను గూర్చిన ముఖ్యవిషయాలు ఈ గ్రంథములో తెలుపబడినాయి. నీరు, ఖనిజాలు తప్ప మిగతావన్నీ వృక్షజాతినుంచి మానవులు, పశువులు, తదితర జంతువులు తమ ఆహారముకొరకు సంపాదించుకొంటున్నారు. దేహానికి వేడిమిని పుట్టించే పిండిపందార్థాలు కాయలలోను, గడ్డిజాతుల లోను, దుంపలలోను అధికంగా లభించుతాయి. క్రొవ్వుపదార్థాలు కూడ వేడిని, సత్తువను పుట్టించుతాయి. ఇవి వేరుశెనగ, నువ్వులు, ప్రత్తివిత్తులు, సోయబీను మున్నగువాటిలో లభించుతాయి.

ఈ రీతిగా ప్రతిదీ ఆయావృక్షాలనుంచి, జంతువులనుంచి లభించగలవు. ఇంకను పశువులకు శరీరపరిశ్రమ, విశ్రాంతి, మాలీషు చాలా అవసరము. మనదేశములో పశువులు ఆరోగ్యంగా వుండాలంటే తినుటకు మంచిమేత, త్రాగుటకు మంచినీరు, పీల్చుటకు మంచిగాలి పశువు చాలకాలము బ్రతకాలంటే, పైనచెప్పిన శరీరధాతువులు, ఖనిజాలు, విటమినులు కావాలి.

శరీర ధాతువులు

సమస్త జీవులకు ఆహారం ముఖ్యావసరము. పశువు శరీరములో గల మూలపదార్థాలన్నీ సమానభాగాలు గల ఆహారమే సంపూర్ణమైన ఆహారము. అట్టి ఆహారపదార్థాలు అన్నిటిలోను జలము, జంతువృక్ష సంబంధమైన పదార్థాలు, ఖనిజపదార్థాలు వున్నాయి.

ఇంకను వృక్షసంబంధమగు పదార్థాలలో మాంసకృత్తులు, క్రొవ్వు పదార్థాలు, పిండిపదార్థాలు అనే మూడురకాలుకూ వున్నాయి. ఇవేగాక జీవనశక్తిని యిచ్చే జీవనీయులు అంటే విటమినులు కూడా వుంటాయి.

నీరు

ప్రతిఆహారములోను తప్పకకొంతభాగము నీరువుంటుంది. ఎండుగడ్డిమున్నగు మెత్తటిఆహారంలో నూటికి 80 పాళ్ళు నీరువుంటుంది. ప్రతి జంతువు ఎముకలయందు నీటిబరువు సగంవరకూ వుంటుంది. ప్రతి దినము పశువు శరీరాన్నుంచి చెమటద్వారా మలమూత్రాలద్వారా కొన్నివందల ఔన్సులునీరు బయటకుపోతూ వుంటుంది. ఈలోపాలన్నిటిని పూర్తిచేయడానికి ప్రతివేళ నీటినిత్రాగుతూవుండాలి. ఆహారము జీర్ణమగుటకు, మూలపదార్థాలు రక్తములో మిళితమగుటకు, మలినపదార్థాలు విసర్జించుటకు నీరుచాలా తోడ్పడుతుంది. శరీరోష్ణత సక్రమంగా వుండుటకుకూడా నీరు కావాలి. ఈనీటివలననే వివిధ రకాల గ్రంధులు వివిధ రకాల రసాలను, ధాతువులను అభివృద్ధి చేస్తాయి. రక్తములో కూడా 90 పాళ్ళునీరు వుంటుంది.

మాంసకృత్తులు

వీటినే ప్రొటీనులు అంటారు. ఆహారంలో మాంసకృత్తులు ముఖ్యమైనభాగాలు. కండరాల పెంపకానికి, మాంసాభివృద్ధికి, మాంసకృత్తులు ఆవశ్యకములు. నీరసపడుతూవుండే కండరాలకు అప్పటికప్పుడే కొత్తశక్తిని కలిగించేపదార్థాలుకూడా ఇవియే. వీటిలోశాఖాహార సంబంధమైనవి, మాంసాహార సంబంధమైనవి రెండురకాలు.

శాఖాహార సంబంధమైన మాంసకృత్తులు నెమరువేయు జంతువులే ఎక్కువగా తీసి కొంటాయి. పాలలోని మాంసకృత్తులు పాలకొరకు పశువులు తినే ఆహారంలో చేర్చి ఈయాలి. మాంసకృత్తులు ఎక్కువగా మేపితే వట్టిపోతాయి. దాణాదినుసులు ఎండుమేత, జొన్న, కంది, మినుము, ఉలవ, కొబ్బరిమున్నగు వాటిలో

శాఖాహార సంబంధమైన మాంస కృత్తులు ఎక్కువగా వుంటాయి. వీటివల్ల కండరాలు, నరాలు, స్నాయువులు, మెదడు మున్నగునవి వృద్ధిజెందుతాయి. పసిదూడలకు పాడిపశువులకు యివి అత్యవసరం.

మాంసాహార జంతువులగు సింహము, పెద్దపులి, తోడేలు, కుక్క మున్నగు జంతులకంటె శాఖాహారులగు పశువులు కోతి, లేడి, ఏనుగ, మేక, గొఱ్ఱె, కుందేలు మున్నగు జంతువులకు తెలివి తేటలు అధికము. మాంసాన్ని తినే జంతువుల పేగులు శాఖాహార జంతువులంత పొడవుగా వుండవు.

క్రొవ్వు పదార్థాలు

ఇవి జంతువుల శరీరానికి అధికమయిన శక్తిని, వేడిమిని కలిగించుతాయి. ఇంకను యివి గుండె మున్నగు సున్నిత అవయవాల చుట్టూచేరి, పనిచేత అరిగిపోకుండా చేస్తూ అపాయము రానీయకుండా కాపాడుతాయి. జంతువులకు యిచ్చే నిత్యాహారాలలో ప్రతి రోజు మాంసకృత్తులు, ఈ క్రొవ్వు పదార్థాలు కావాలి. జంతువుల శరీరములో ఈ క్రొవ్వు లేనిచో చలి అధికంగా వుంటుంది. జంతు సంబంధమైన క్రొవ్వులలో ఎ. డి. విటమినులు ఎక్కువగా వుంటాయి. జంతువుల శరీరములోని క్రొవ్వు పదార్థాలలో కొన్ని వెంటనే శరీరానికి శక్తి నివ్వడానికిగాను కొన్ని ధాతువుల వుత్పత్తికి ఖర్చగుతూ వుంటాయి. కొన్ని చూడిజంతువుల స్తనాలందు పొదుగులందు, చర్మమందు, హృదయ కుహరమందు ఈ క్రొవ్వు పదార్థము నిలువ యుంచబడి అవసరాన్నిబట్టి శరీరానికి ఉపయోగపడుతుంది.

పిష్టమధుర పదార్థాలు

వీటినే కార్బోహైడ్రేటులు అంటారు. మొక్కలలోవుండే నీటి పదార్థాన్ని తీసివేయగా మిగిలిన ఏడు పదార్థాలలో మూడుపాళ్లు పిండి పదార్థాలు శరీరమునకు కావలసిన ఉష్ణము శక్తిని ఇచ్చుచున్నాయి.

ఆహారపు విలువలోను జీర్ణవిషయములోను మేతలలో గల పిండి పదార్థములో చాలా వ్యత్యాసము వుంది. పిండి, చక్కెర త్వరగా జీర్ణమగుతుంది. మిశ్రమ పిండిపదార్థాలు గడ్డి ఎండుగడ్డి పొట్టు గింజలు మున్నగు వాటిలో ఎక్కువ పాళ్ళు కలిగి వుంటాయి. పశువుల జీర్ణకోశములో బాక్టీరియా అనే సూక్ష్మజీవుల సహాయంతో జీర్ణమగు తుంది. అందుచేత పశువులు తక్కువ విలువ గల ఆహార పదార్థము లను గడ్డి జాతులను పిండి పదార్థాలు తక్కువగా నున్నను తిని జీర్ణించుకో గలుగుతున్నాయి. పని చేయుటకు పశువులకు శక్తిని ఈయాలంటే ఈ కార్బోహైడ్రేటులే మూలాధారము. శరీర మందలి క్రొవ్వువుత్పత్తికి, పాలలోని క్రొవ్వుపదార్థానికి ఇవి చాలా అవుసరం.

ఖనిజ లవణాలు

పశువులు తినే ఆహారాన్నిబట్టి, వయస్సునుబట్టి శరీర ఆరోగ్యా నికి ఈ లవణాలు అత్యావసరము. చూడి పశువులు తమ పిండాలను పోషించు కొనడానికి ఎముకలను గట్టిపరచడానికి కాల్షియం, ఫాస్ఫేటు కావాలి. రక్తాన్ని చక్కని దారిలో వుంచుటకు, ఎరుపుదనాన్ని కలిగించుటకు ఇంకను హృదయకోశం వూపిరితిత్తులద్వారా బొగ్గు పులుసుగాలి బయటకు పంపే స్థితికలగడానికి, తిన్న మేత జీర్ణం కావ డానికి, పేగులలో విషపదార్థాలు చేరకుండా వుండటానికి మరికొన్ని గ్రంథులు పనిచేయడానికి ఈ లవణాలు చాలా అవసరం. ఇనుము, సున్నం, భాస్వరం, ఐడీనులు తదితర లవణాలకంటే శరీరానికి ఒంట బట్టుతాయి.

కాల్షియం

పశువు శరీరంలో ముఖ్యమైంది కాల్షియం ఒకటి. కాల్షియం అనగా సున్నం. ఎముకలకు, దంతాలకు కండరాలు ముడుచుకొన డానికి శరీరపనులు నిర్వహించడానికి, నరాలు చురుకుదనముకలగడానికి ఈ లవణం అత్యావసరం. దూడలు పుట్టినతరువాత ఎముకలు మెత్తబడి సాగుతూవుంటాయి. తల్లిపాలనుంచి కాల్షియం గ్రహించి ఎముకలు

గట్టిపడతాయి. దంతాలు మొలుస్తాయి. చూడిపశువులకు ఈ లవణం లేకపోతే దూడఎముకలు పెరుగక సన్నకాళ్ళు, సన్నమెడ, అంగ వైకల్యాలు గలిగి వికృతాకారం ఏర్పడుతుంది.

ఈ లవణం లేకపోవుటవల్ల పశువు ఎక్కువగా ఆయాసపడుట, అప్పుడప్పుడు కాళ్ళు ఎగలాగుట, శరీరంపై గ్రంధులుపుట్టుట, చర్మం పొలుసు రేగుట, బిరుసెక్కుట, కసిమిరి తగులుట, కొమ్ముల చివర భాగమందు పూతపూయుట, మెత్తగాళ్లుపడుట, నరములు బలహీనత జెందుట మున్నగురోగాలు కలుగుతాయి. ఈ లవణంవల్లనే రక్తం పల్చబడకుండ పేరుకొంటూ వుంటుంది. ఎముకలు దంతాలుదీని వల్లనే తయారగుచున్నవి.

అయోడిన్

శరీర అవయవాలకు చురుకుదనం గలిగించుటకు అయోడిన్ అతిముఖ్యం. పశువు మెడయందుండే థయిరాడ్ అను కోశంలో ఈ అయోడిన్ భద్రపరచబడి యుంటుంది. పశువుతినే ఆహారమునుండి ఈ లవణంతీసికొని రక్తానికి అందీయబడుతుంది. రక్తంతగినంత వడిగా వ్యాపించుటకు, చర్మం మృదువుగా వుండుటకు వీర్యవృద్ధికి ఈ అయోడిన్ అవసరమైయుంది. ఇదిమంచి వేడిమిని కలిగిస్తుంది. గాలిలో మాత్రం త్వరగా కర్పూరంలాగా హరించిపోతుంది. అందుచేత మన ఉష్ణదేశ పొలాలలో పండేపంటలో ఈ లవణం తక్కువగావుంటుందని శాస్త్రజ్ఞులు నిర్ణయించారు. పశువు మేత మేయునపుడు క్రక్కుట, నోరువాసన యుండుటకూడ ఈ లవణం లేకపోతే రావచ్చు. నోటి నుంచి జిరుగుపదార్థము ఊరుట, ఉపిరివాపులు. గంగడోలుక్రిందవాపు, చర్మరోగాలు, తూలుట, మున్నగు లక్షణాలు ఈ లవణం లేకపోతే కలుగుతాయి.

ఇనుము

పశువులకు ఈ లవణం ప్రధానమైంది. రక్తానికి ఎరుపురంగు రావాలన్నా, ప్రాణవాయువును పీల్చాలన్నా, రక్తంలోను, శరీరం

లోనూ వున్న జీవాణువులన్నీ పెరగాలన్నా, నేత్రాలు తేజస్సుగా వుండాలన్నా ఈ లవణం చాలా అవుసరం. చూడిపశువులు రెండు నెలలకు ఈను ననగా ఈ ఇనుము చాలా అవసరం. గుండెకు, పేగుల కండరాలకు ఇది మంచి శక్తిని యిచ్చుతుంది.

రేజీకటి, నీరుచురుకు, పాండురోగము, ఎండువాతము, చర్మ రోగాలు, గుండె వగర్పు, మొదలైన రోగాలు ఈ లవణం లేకపోతే కలుగుతాయి.

సల్ఫర్

దీనినే గంధక మంటారు. అన్ని జంతువుల వెంట్రుకలలో, గోళ్ళలో, డెక్కలలో ఇది కలదు. శరీరంలో వేడిమి చురుకుదనము కలిగియుండుటకు తప్పక ఈ గంధకము కావాలి. ఇది లేనియెడల కండ్ల జబ్బులు, కోపము, తాపము, చిరుబుస్సు, మెడజబ్బులు కలుగుతాయి.

మ్యాంగనీస్

ఈ లవణంకూడా రక్తకణాల ఉత్పత్తికి తోడ్పడుతూ వుంటుంది. ఇది తక్కువైన చెవిరోగాలు, మందమతి, నరాల బలహీనత, పక్ష వాతం, పొట్టలో గాలిచేరుట కలుగుతాయి.

క్లోరిన్

శరీరంలో పేరుకునే దుష్టపదార్థాలను తీసివేసే గుణము దీనిలో వుంది. అవయవాలసంధులకు మంచి శక్తినిచ్చే గుణముకూడా వుంది. ఈ లవణం లేకపోతే కీళ్ళనొప్పులు, కీళ్ళవాపులు, మూత్రరోగాలు, దంత వాపులు, చిగుళ్ళవాపులు వగైరా కలుగుతాయి.

సిలికన్

ఈలవణం పొటాషియంతో కలిసివుంటుంది. మూత్రంతో వీర్యంపడుట, దగ్గు, కంతులు, వ్రణాలు, నాడినీరసంగా నుండుట ఈ లవణంలేనిచో కలుగుతాయి.

రాగి

ఈ లవణం లేకపోతే చర్మరోగాలు తప్పక కలుగుతాయి.

ఫోరిల్ల

ఈ లవణం తక్కువైతే దంతాలు, కొమ్ములు, గిట్టలుబలహీనత నొందుట, గర్భకోశంలో పుండ్లుపుట్టుట, ముక్కుపీనస, ముక్కుబంతి, కండ్లు పుసులుకట్టుట జరుగుతాయి.

సోడియం

ఈ లవణం పశువుశరీరమంతటా వుంటుంది. గుండెసరిగాపని చేయుటకు ఈ లవణం బాగాతోడ్పడుతుంది. జీర్ణకోశంలోని జఠరరసం పనిచేయుటకు, రక్తభాగాలను పెంపొందించుటకు ఈలవణం కావాలి. ఇదిలేనియెడల అన్నిరకముల వాతాలు, దొమ్మలు, అంటురోగాలు కలుగుతాయి.

పొటాషియం

కండరాలకు బలమునిచ్చేలవణం పొటాషియమని గుర్తించు కోవాలి. ఇదిలేనియెడల కండరములకు బలముతగ్గుట, అవయవములు పుష్టిలేకుండుట, ఎప్పుడుశరీరము నిక్కాకగానుండుట, నల్లకప్పవేయుట, తరచు అంటువ్యాధులు కలుగుట జరుగుతాయి.

భాస్వరము

పశువుల శరీరభాగాలన్నిటిలోను ఈలవణముంది. ఇది లేని యెడల ఈడ్పు, మూర్ఛ, హిస్టీరియా, కుండెటి వెర్రిమున్నగు రోగాలు పుట్టుతాయి. రక్తములోని కొన్నివిషపదార్థాలకు ఇదివిరుగుడుగా పని చేస్తుంది.

విటమినులు

నేడు ఏఆహార శాస్త్రాలు చూచినను విటమినుల ప్రాశస్త్యం విశేషంగా కనబడుతూ వుంది. విటమిన్ అనునది ఆంగ్లపదం. దీనికి

తెలుగులో ప్రాణకృత్ లేకజీవనీయము అంటారు. ఇవిప్రకృతిసిద్ధమైన ఆహార పదార్థాలలో వుంటాయి. పశువులు ఆరోగ్యంగా వుండడానికి అవితినే ఆహారాలలో జీవశక్తిని యిచ్చే కొన్ని పదార్థాలువుండితీరాలని నవీనపశుశాస్త్రజ్ఞులు తెలుపుచున్నారు. కృత్రిమంగా తయారు చేయబడే మాంసకృత్తులు, క్రొవ్వులు, కార్బొహైడ్రేట్సు, లవణాలు ఎంతఅధికంగా వాడినా సరియగు పెరుగుదల నొందక శుష్కించి పోతాయి. కాబట్టి అవితినేఆహారంలో జీవనశక్తి యిచ్చేకొన్నిముఖ్య పదార్థాలు కావాలి. వీటినే విటమినులుఅంటారు. ఈవిటమినులువున్నప్పటికి తక్కినపదార్థాలులేకపోతే ప్రయోజనములేదు. పశువులకు యిచ్చే ఆహారపదార్థాలు జీర్ణమై శరీరపోషణకు పనికిరావడానికి ఒక్కొక్క రకపు విటమిను ఒక్కొక్కరీతిగా ఉపయోగపడుతుంది. ఇవిశరీరంలో వుండే ఆయాగ్రంథులు ఆయారసాలను వుత్పత్తిచేస్తూ వుంటాయి. సృష్టిజాలమందు వృక్షజాలానికిమాత్రమే ఈవిటమినులు తయారుచేసేశక్తివుంది. పచ్చనిఆకులపైసూర్యరస్మిపడుటవల్ల ఈవిటమినులు ఉత్పత్తియగుతాయి. పచ్చిగడ్డి తినేఆవుపాలలోను, పచ్చని నాచుతినే చేపలలోను విటమినులు ఎక్కువగా వుంటాయి. పచ్చిక తినే ఆవుపాలలో ఏ. విటమిను ఎక్కువగా వుంటుంది. ఇంతవరకు 15 రకాలవిటమినులు వున్నవని పరిశోధకులు తెలుపుచున్నారు. ఏ. విటమిను డి. విటమిను ఆహారంద్వారానే సప్లయి చేయవలసివుంది. కాని బి.కాంప్లెక్సు, సి. విటమినులు పశువులుతమశరీరంలోనే ఉత్పత్తి చేసుకొంటాయి. మనదేశములో సూర్యరస్మికి కొదువలేదుగాన విటమిను డి. కొరవలేదు. విటమిన్ ఏ. మాత్రము అవసరము.

విటమిను ఏ

పశువు దేహంలోవుండే పొరలన్నింటిని రోగక్రిములు చేరకుండా కాపాడుతూవుంటుంది. ఇది పెరుగుటకు, సంతానోత్పత్తికి, యుక్తవయస్సు చెందిన పశువుల పోషణకు యీ విటమిను చాలా

అవుసరం. పచ్చిమేతలో యిది విరివిగా కనబడుతుంది. ఇంకను పచ్చి మేతలో గల కారొటిన్ అను పదార్థము పశువుల జీర్ణకోశములో విటమిన్ ఏ. గా మారుతుంది. ఇంకను కారొటిన్ పెరిగే ప్రతిమొక్క భాగములోను వుంటుంది. కాబట్టి వీటిలో విటమిన్ ఏ విలువ హెచ్చు. గుమ్మపాలలో మాత్రము విటమిన్ ఏ. హెచ్చుగా వుంటుంది. అందు చేతనే దూడ పుట్టగానే ముఱ్ఱుపాలు త్రాగించుతారు. ఈ విటమిను తక్కువైతే నేత్రాల హీనత, రేచీకటి, వెలుతురులో చూడలేక పోవుట, ఎముకలు సరిగా ఎదగకపోవుట, చచ్చుదూడలు పుట్టుట, పిండము వృద్ధిగాక ఎండుకొనిపోవుట మున్నగునవి సంభవించుతాయి. ఈ విటమిను చమురు పదార్థాలలోను, పచ్చిగడ్డిలోను, వృక్షసంబంధ మైన ఆహారపదార్థాలలోను, లేత మొక్కలలోను, ధాన్యము, పచ్చ జొన్నలు, గోధుమలు, శనగలు, చోళ్ళు, రాగులు, మినుములు, పెసలు, మొక్కజొన్నలు, ప్రత్తిగింజలు, ఎండిన జనుపకట్టె, తవుడు, దుంపలు మున్నగువాటిలో వుంటుంది.

బి. విటమిను పప్పులు దాణా దినుసులు, గోధుమలు, తవుడు మున్నగు పదార్థాలలో వుంటుంది. ఇది లోపించితే చర్మరోగాలు, విరేచనాలు, మలబద్ధకం, జీర్ణ వాతరోగాలు రాగలవు.

సి. విటమిను మొలక ధాన్యాలలోను, కూరగాయలలోను, పెద్దఉసరికలోను వుంటాయి. ఇది లోపించితే దంతరోగాలు, కీళ్ళ నొప్పులు, ఎముకలు పటుత్వం తగ్గుట. చర్మరోగాలు కలుగుతాయి.

డి. విటమిను చమురు పదార్థాలలోను, యెండిన గడ్డిలోను, పాలలోను వుంటాయి. ఇది లోపించితే యెముకలకు సంబంధించిన రోగాలు కలుగుతాయి. వీటిలో 15 వున్నప్పటికి ముఖ్యమైన వాటినే తెలిపితిని.

ఇరువదవ భాగము

నర్సింగ్

రోగపశువును కాపాడే మగమనిషిగాని, ఆడమనిషి గాని ప్రభుత్వ డెయిరీ ఫారాలలోను, ప్రయివేటు డెయిరీఫారాలలోను, పాల సప్లయి ఫారాలలోను కొంతజీతమిచ్చి నియమిస్తారు. ఈ పద్ధతి చాల మంచిది. పెద్దపెద్ద పశువైద్యశాలలోకూడా ఈ నర్సులను ఏర్పరచుట చాల మంచిది. మానవసేవ చేసే నర్సుల మాదిరిగానే జంతుసేవ చేసే నర్సులుకూడా చక్కని పరిశుభ్రమగు దుస్తులను ధరించునట్లు చేసిన రైతులుకూడా తమ పశువుల ఆరోగ్యాన్ని కాపాడే చురుకుదనం కలుగుతుంది. ఈ నర్సులను రైతులు చాలా గౌరవముగా చూస్తారు. ఈ నర్సులు మాత్రము పసిదూడలకు పాలుపోయుట, పాలుకుడుపుట, మంచి పశువులను బ్రషులతో తుడిచి చర్మాన్ని శుభ్రపరచుట, మలబద్ధకము లేకుండా కాపాడుట, అవుసరముంటే మందులుపోయుట, రోగపశువులను మేపుట కాపుట ధర్మామీటరుతో జ్వరాన్ని కొలచుట, యెన్ని పాలు కుడపాలో ఎన్నిపాలు తగ్గించాలో పరీక్షించుట మున్నగు విషయాలు గుర్తుంచుకొని గోమాతకు సేవ చేయాలి. అందుకనే మా ఆంధ్ర జాతీయ పశువైద్య కళాశాలలో గ్రామ పశు సేవక్ తరగతుల నేర్పరచి యెంతోమంది పురుషులకు, కొంతమంది స్త్రీలకు తర్ఫీదు యిచ్చి గ్రామాలకు పంపుట తమ కెల్లరకు తెలిసిన విషయమే. ప్రభుత్వం మాత్రము ఈ నర్సింగ్ విషయమై తగిన ప్రోత్సాహ మీయాలి.

రోగం అంటే ఏమిటి ?

పశువు ఈనిన తరువాత దూడ భూమిమీదపడి కనుతెరచి అంబా యని అరచినప్పటినుంచీ మలబద్ధకం, పాల అజీర్తి వేధిస్తునే వుంటుంది. అందుచేత "వాతాపి జీర్ణం వజ్ర శరీరం" అని దూడలకు ఆముదము పెటుతూ వుంటారు. ఇంకను దూడలకు వచ్చే అంటు

రోగాలుపోవాలనీ, రాకుండావుండాలనీ సాంబ్రాణి గుగ్గిలపు ధూపాలు పశుశాలలలో వేస్తూ వుంటారు. రోగాలు మానవులకు పశువులకు అనాదినుంచీ వేధించుట ఎల్లరకు తెలిసిన విషయమే. అసలు రోగం అంటే ఏమిటీ అనే విషయం తెలుసుకోవాలంటే మనం అనేక శతాబ్దాలు వెనుకకు వెళ్ళాలి. మొదట రోగం అంటే ఒక దయ్యామో, భూతమో అని భయపడేవారు. ఇప్పుడు కూడ మళయాళ దేశంలో ఈ తంతులు ఎన్నో చేస్తూ వుంటారు. ఇంకను ఒక మహత్తరశక్తిగల అమ్మవారో, మహంకాళో, గంగానమ్మో, పోలేరమ్మో అని నమ్మేవారు. కొబ్బరికాయలు కొట్టేవారు. మేకలను బలి యిచ్చేవారు. కోళ్ళను కొరికేవారు. పోలేరమ్మకు నైవేద్యాలు పెట్టేవారు. ఊరిబయట పెద్ద మట్టిబొమ్మలుచేసి కుంభాలు వండి ఏవేవో మంత్రాలు చదివేవారు. తరువాత కొంతమంది మహాశయులు, ఆరితేరిన శాస్త్రజ్ఞులు మానవరోగాలకు, జంతువుల రోగాలకు ఒక ముఖ్యమైన కారణం ఉంటుందని తెలిపారు. పశువు అలవాట్లకూ, శరీరతీరుకూ, వాతావరణానికి, వ్యాధికి సంబంధము వున్నదని వారి అభిప్రాయం. మరికొన్ని సంవత్సరాలు గడచిన తరువాత కొన్ని చిన్న చిన్న కణాలుంటాయని, అవి నోటి ద్వారానో, ఏ ఇతర మార్గాలద్వారానో శరీరం లోపలికి ప్రవేశిస్తే వ్యాధి కలుగుతుందని కొందరన్నారు.

సూక్ష్మ క్రిములు

ఇవన్నీ అయిన తరువాత తెలుసుకొన్నది పశువుల రోగాలకు క్రిములే కారణమని తేలింది. ఈ క్రిములు సర్వాంతర్యామి. ఇవి ఇందు గలవు అందు లేవని సందేహము లేదని తేలింది. ఈ క్రిములు పశువులు పీల్చేగాలిలో తినే ఆహారపానీయాలలో ఉన్నాయి. ఇంకను త్రాగే నీటిలో ఉన్నాయి. మనంవున్న భూమిలో ఉన్నాయి. నిజానికి క్రిములు లేనిచోటే లేదు. అయితే యిన్ని వున్నా. మానవులకు, పశువులకు హానికలిగించేవి మాత్రము కావు. కొన్ని ఉపయోగకరమైనవి కూడా వున్నాయి. కాయలు ఫలాలు అవుతున్నాయి. పాలు

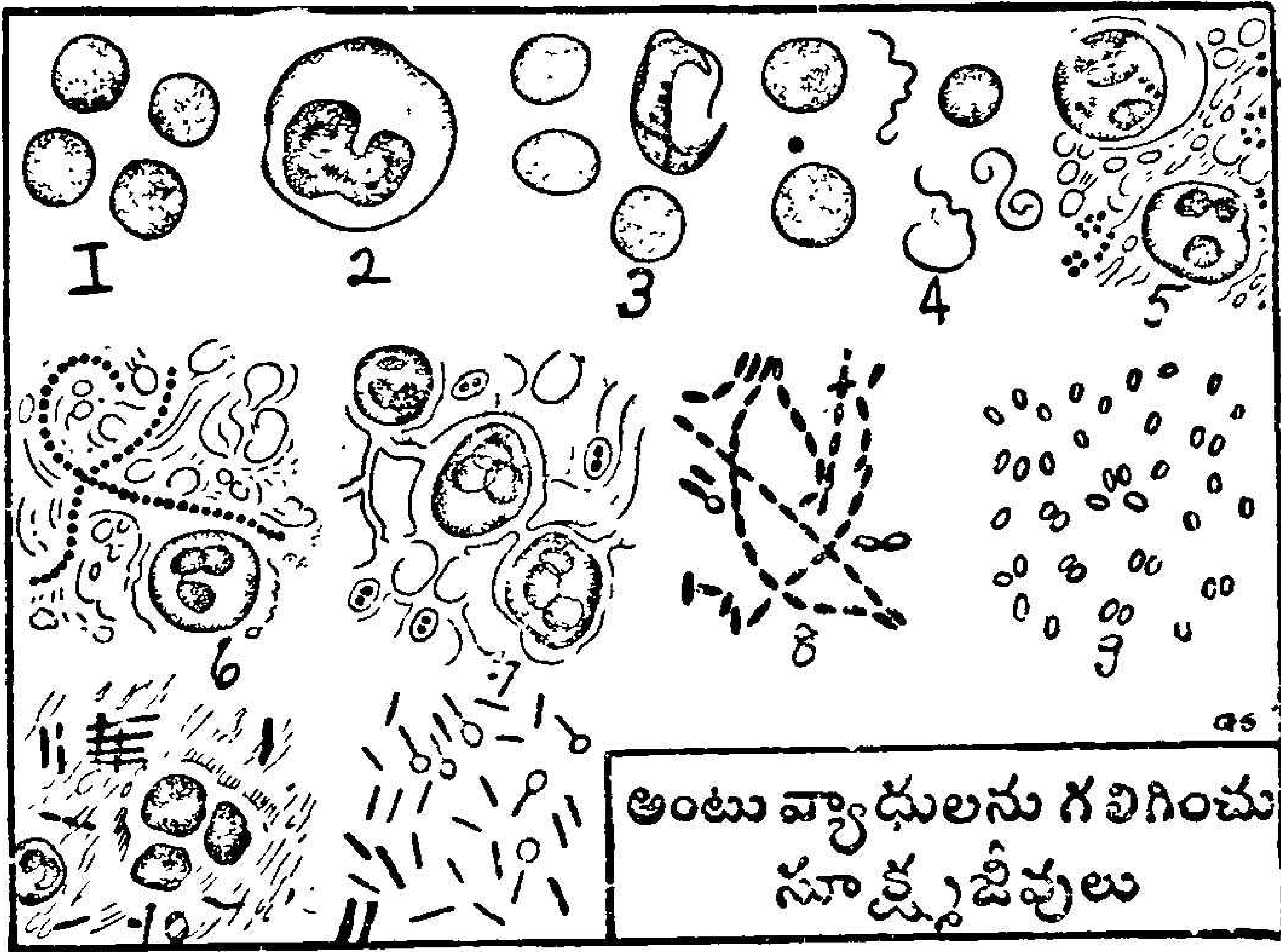
పెరుగు అవుతూ వుంది. అట్టి బాధకరమైన మార్పులకు కారణం ఒక విధమగు జీవాణువులే. ఏ వ్యాధియైనా వ్యాపించడానికి మొట్టమొదట ఒక మూలస్థానం వుండాలి. ఆ మూలస్థానంలో క్రిమి వుండాలి. ఆ క్రిమికి తీవ్రత వుండాలి. పశువు శరీరంలో దీనిని ఎదుర్కొనేశక్తి వుండాలి. సూక్ష్మక్రిములు దేహాన్ని ప్రవేశించినపుడు పశువు శరీరంలో జరిగే సంఘటనలు తమాషాగా వుంటాయి. శత్రువులు రాజ్యాన్ని ప్రవేశించి కోటను ముట్టడించటానికి ప్రయత్నిస్తే ఏమి జరుగుతుంది ? రాజ్యంలోని సైన్యం సిబ్బంది సిద్ధమై శత్రువులను ఎదుర్కొని పోరాడుతారు. అదే విధంగా పశువు శరీరంలో కూడా క్రిములు రక్తాన్ని ప్రవేశిస్తాయి. రక్తంలో ఎఱ్ఱకణాలు తెల్లకణాలు వుంటాయి. వ్యాధులలో తెల్లకణాలు ముఖ్యమైన పాత్రలు వహిస్తాయి. తెల్ల కణాలు సిపాయిలలాగా తయారై క్రిములను ఎదుర్కొంటాయి. అయితే ఈ క్రిములతో ఒక పెద్ద చిక్కు వుంది.

ఇవి శరీరంలో ప్రవేశించి నప్పటినుంచీ కూడా ఇవి విపరీతంగా పుట్టి పెరుగుతాయి. రెండు నాలుగై, నాలుగు ఎనిమిదై, ఎనిమిది పదహారై ఈ రీతిగా విధి విరామము లేకుండా వుత్పత్తి అవుతాయి. ఒక్క రోజులో ఒక్క క్రిమిలో నుంచి కొన్ని కోట్ల క్రిములు తయారవుతాయి. ఇంద్రజాలం లాగా పెరుగుతాయి. ఇవి యిట్లు పెరుగుతూ వూరికే వుండవు. వీటిలో కొన్ని విష పదార్థములను తయారు చేస్తాయి. ఈ సూక్ష్మజీవులు సామాన్యంగా కంటికి కన పడనంత చిన్నవిగా వుంటాయి. ఇవి సన్నని సూది మొనలో కోట్ల కొలది క్రిములు యిమిడి వుంటాయి. వీటిని మనం సూక్ష్మదర్శిని సహాయంతో చూడ వచ్చును. దీనిని ఉపయోగించి చూస్తే క్రిములు తదితర వస్తువులు ఎన్నో రెట్లు పెద్దవిగా కనబడుతాయి. ఇట్టి క్రిములను చూడటానికి మనం రక్తంకానీ, చీముకానీ, కఫంకానీ పరీక్షించవచ్చు. ఈ క్రిములలో కొన్ని చిన్న చిన్న పుల్లలు గాను, మరికొన్ని చిన్నవిగా గుండ్రముగా వుంటాయి. కొన్ని

రోగాలను కలిగించే వ్యాధి బీజాలు వృక్షజాతికి చెందినవి. ఇవి కొన్ని రకాల చర్మరోగాలను కలిగిస్తాయి.

సూక్ష్మ జీవులు

పశువుల రోగాలు పలురీతులుగా వుంటాయి. కొన్ని రోగాలు అవయవాలు తమతమ నియమిత పనులను నెరవేర్చని కారణాన కలుగుతాయి. మరికొన్ని శీతోష్ణస్థితి భేదాలవల్ల కలుగుతాయి. పెద్దరోగము, దొమ్మ, గురక, కురమ మున్నగు రోగాలు ఒక పశువు నుండి మరియొక పశువునకు అంటుకొనేరోగాలు. ఇవి కంటికి కనుపడని

ఎర్ర కణములు, తెల్లకణములు, క్షయ, గాలికుంటు, దొమ్మ, పెద్దరోగాలను కలిగించు సూక్ష్మజీవులు.

సూక్ష్మజీవులవలన కలుగుతున్నాయి. వృక్షాలలో ఒక్కొక్క చెట్టునకు ఒక్కొక్క జాతి బీజముంటుంది. ఆ బీజము ఏప్రదేశములోపడితే ఆప్రదేశమునందు మొలకెత్తి దానినుండి ఆ వృక్షమే మొలచుతుంది. అలాగే అంటువ్యాధులను ఒక్కొక్క వ్యాధిని వ్యాపింపజేయడానికే సూక్ష్మజీవులు బీజములగుచున్నాయి. ఒక జంతువునుండి వేరొక

జంతువునకు వ్యాపించే వ్యాధి అంటువ్యాధి యనబడుతుంది. ఒకే విధమగు లక్షణాలు కలిగిన రోగము ఒకే విధమగు సూక్ష్మజీవి వలన కలిగిన రోగము ఒక విధమగు సూక్ష్మజీవివలన కలుగుచున్నట్లు ధృఢ పడినది. పెద్దరోగపు విత్తనము నాటిన శరీరమున పెద్దరోగపు లక్షణములే కనపడును గాని గురక లక్షణాలు కనబడవు. ఒక పశువునుండి మరియొక పశువునకు అంటువ్యాధి వ్యాపించవలెనన్నచో ఈ క్రింది పరిస్థితులు అనుకూలవడాలి.

1. వ్యాధిని కలగ జేయుటకు తగిన తీవ్రతగల సూక్ష్మ జీవుల సమూహము.
2. వ్యాధిని కలుగచేయుటకు చాలినన్ని సూక్ష్మజీవులను ఒకప్రదేశము నుండి మరొక ప్రదేశమునకు గొనిపోగల సాధనము.
3. సూక్ష్మజీవులు సులభముగ ప్రవేశించుటకు అనుకూలమైన శరీర క్షేత్రము

పై పరిస్థితు లెంత పూర్తిగా అనుకూల పడితే అంత త్వరలో తగినంత తీవ్రతతో వ్యాధి ఒక పశువునుండి మరియొక పశువునకు వ్యాపింపగలదు.

అంటువ్యాధుల వ్యాపకము

ఒక ప్రాంతమునుండి మరియొక ప్రాంతానికి అంటువ్యాధులు వ్యాపించడానికి ఆప్రాంతములో కలిగే మనుష్య సంచారము, జంతు సంచారమే కారణాలు. పశువులు మేతకొరకు దూర దేశానికి పోవుట, చచ్చిన జంతువుల మాంసమును మాదిగవాండ్రు వేరొక ప్రదేశానికి తీసికొనిపోవుట, కాకులు, కుక్కలు అంటుజాడ్యముగల జంతువు మాంసము ఎత్తుకొనిపోయి అక్కడక్కడ పారవేయుట,అంటువ్యాధులు గల పశువులను సంతలకు తీసికొని పోవుట, చచ్చిన పశువులను పాతి పెట్టక నదుల్లో పారవేయుట మున్నగు కారణాలవల్ల అంటు వ్యాధులు వ్యాపించుతాయి.

సూక్ష్మజీవులకు కారణము ఈగలే

కొన్ని ఈగలు కరచి రక్తము పీల్చుతాయి. ఇవి నీటిలో ఎక్కువగా వుంటాయి. మరికొన్ని ఈగలు కరవకుండగనే ఆజంతువుల శరీరము మీది పుండ్ల రసినిగాని, ఎండిన పుండ్లరసిగాని లేక క్రుళ్ళు పదార్థమునుగాని ఆహారముగా తీసికొంటాయి. ఇంకను యివి ఎరువులో క్రుళ్ళిన మాంసాదులలో లేక జీవించియున్న జంతువుల మాంసకండరములలో ఉత్పత్తియగుతాయి. ఈగలు వాటికాట్లు దురదనుపుట్టించుటయే గాక దొమ్మ, పెద్దపాండు మున్నగు అంటు వ్యాధులు కలిగించుతాయి. ఈగలు నొప్పికలుగజేయు కాట్లను వేస్తాయి. అందువలన గాయములనుంచి రక్తము కారుతుంది. అందుచే యింక ఎక్కువగా ఈగలు జేరి రక్తమును నష్టపరుచుతాయి. కాబట్టి ఈగలను చంపే సూత్రాలు కనిపెట్టాలి.

సూక్ష్మజీవులప్రవేశము

శరీర చర్మము పైభాగమున నున్నంత వరకు సూక్ష్మజీవులు ఎట్టి హానిని కలిగింప జాలవు. ఏదోయొకరీతిగా ఇవి శరీరములోపల ప్రవేశించినపుడే రోగమును కలుగజేస్తాయి.

గాయములద్వారా, నోటిద్వారా శ్వాసకోశములద్వారా శరీరమందలి పలుచని పొరల ద్వారా కొన్ని సూక్ష్మజీవులు వీనిలో నేదోయొక మార్గమున ప్రవేశించు తాయి. మరికొన్ని రెండు మూడు మార్గముల ద్వారా ప్రవేశించుతాయి.

గాయాలద్వారా

పిచ్చికుక్క కరచుట చేతకలిగే వ్యాధికి కారణమగు సూక్ష్మజీవి గాయము ద్వారా, దొమ్మ, గురక రోగాలను కలిగించే సూక్ష్మజీవి కూడా గాయముల ద్వారా ప్రవేశించుతాయి. ధనుర్వాతమును కలిగించు సూక్ష్మ జీవి పశువులలో చీముపుట్టించు సూక్ష్మ జీవి యిట్లే

ప్రవేశించుతాయి. ఖురమను కలిగించు సూక్ష్మజీవి దోమల వలన ప్రవేశించుతుంది.

శ్వాసకోశాలద్వారా

సూక్ష్మజీవులు ఊపిరితో పాటు శ్వాసకోశాలలో ప్రవేశించి వాని యందలి పలుచని పొరలలో నివాస మేర్పరచుకొని రోగాన్ని కలిగించుతాయి. గాలివలన వ్యాపించే మశూచి, విషజ్వరము మున్నగు వ్యాధులు వానికి కారణములగు సూక్ష్మజీవులను ఊపిరి పీల్చుట వల్లనే కలుగుతాయి.

పలుచని పొరల ద్వారా

పశువు నోటిలోపలా మర్మావయవములందూ ఆసన ద్వార మందుగల మృదువైన పలుచని పొరలద్వారా గాయము లేకున్ననూ సూక్ష్మజీవులు లోనికి ప్రవేశించి రోగాలను కలిగించుతాయి. కంటి లోని పలుచని పొరలలో సూక్ష్మజీవులు చేరుట వలన కండ్లకలకయు, ముక్కురంధ్రములందు సూక్ష్మజీవులు ప్రవేశమువలన పీనసరోగము కలుగుతాయి.

నోటి ద్వారా

ఆహారపానీయాలతో సూక్ష్మజీవులు నోటిద్వారా జీర్ణకోశమున ప్రవేశించి వ్యాధులను కలిగించుతాయి. వీనిలో పెద్దరోగము, పారుడు, రక్తవిరేచనములకు, సూక్ష్మజీవుల సంపర్కం అనేక విధాలుగా కలగ వచ్చును. పెద్దరోగముచే బాధపడిన పశువు మల మూత్రములలో తత్కారణములగు సూక్ష్మజీవులు రోగమువిడిచిన కొంతకాలము వర కును విసర్జింపబడుతాయి. వీనిచే జలాధారము వికలకము కావచ్చును. మలమూత్రములపై వ్రాలిన ఈగలు దోమలు సూక్ష్మ జీవులను తోడ్కొని వచ్చి జావ, గుగ్గిళ్ళు, పచ్చిగడ్డి మున్నగు ఆహార పదార్థము లందు చేర్చుతాయి. క్షయ వ్యాధిగల ఆవుల పాలద్వారా ఆవ్యాధి సూక్ష్మజీవులు పాల నాహారముగా గొనుచున్న పిల్లల శరీరమున ప్రవేశించి క్షయ వ్యాధిని కలిగించుతాయి.

ఇరువది ఒకటవ భాగము

అంటురోగాలు

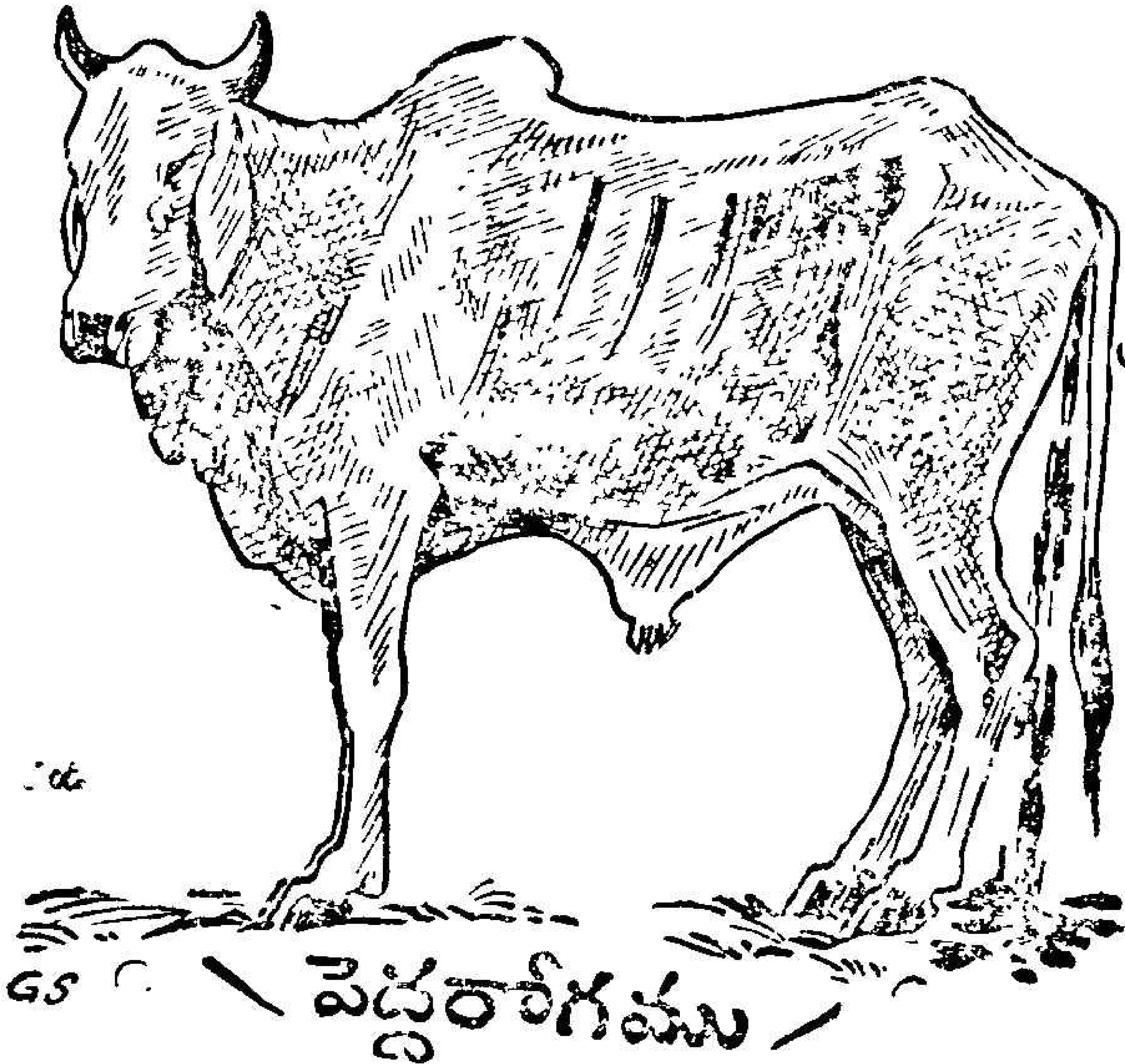
అంటువ్యాధుల పట్టిక

వ్యాధి పేరు	అంతర్గత కాలము	వ్యాధి నిర్ధారణయగు దినము	పశువును బహిష్కరింప వలసిన కాలము
పెద్ద రోగము	2 దినములు మొదలు 8, 12 వరకు	జ్వరము వచ్చిన తరువాత మేత మేయకుండుట	పారుడు సాంతముగా కట్టిన వారము దినముల వరకు
దొమ్మ	2 మొదలు 3 దినములు	నోటి వెంట చొంగ పడుట	పశువు మేత తినువరకు
గురక	24 గంటలు	గురక పెట్టుట	సామాన్యముగా చికిత్సకు లొంగదు
జబ్బవాపు	2 దినములు	జ్వరము తగిలి వాపు కనబడుట	పశువు మేత తినువరకు
కురమ	2 మొదలు 5 దినముల వరకు	అతితీవ్రమైన జ్వరము కలిగి కాళ్లు పట్టుబట్టుట	పశువు మేత తినువరకు
గాలికుంటు	24 గంటల నుండి 7 దినముల వరకు	తీవ్రమైన జ్వరము, పుండ్లు పడుట	పుండ్లు మాని మేత తినువరకు
క్షయ	10 దినముల నుండి కొన్ని వారముల వరకు	దగ్గు, కళ్ళి పడును	దగ్గు కట్టువరకు
మశూచి	3 నుండి 5 దినముల వరకు	తీవ్రమైన జ్వరము, రసికుండలు పోయుట	పొక్కు లన్నియు ఊడి పోయిన తరువాత ఒక వారము వరకు
కల్లవాపు	3 నుండి 18 దినముల వరకు	వాపులు వాచును	వాపులు తగ్గి మేత మేయు వరకు

పెద్దరోగము

దీనినే పెద్దరోగము, కింక, చీడపారుడు, సరకు, కలరా, అమ్మవారు, గొట్టాలమ్మా, విష జ్వరమనీ ఆయా దేశభాషలలో, వాడుక పేర్లతో పిలుస్తారు.

గ్రామాలలో ఈ వ్యాధి లేకుండా నూతనముగా ఏ పశువునకో తదితర జంతువులవల్ల సోకినప్పుడు రోగ నిదానాన్ని గ్రహించుట చాలాకష్టము. అందువలన వ్యాధి లక్షణములు జాగ్రత్తగా పరిశీలించి తగిన సేవ చేయుదురుగాక. ఆంగ్లేయ వైద్య సిద్ధాంతమునందు ఈ

వ్యాధికి టీకాలుతప్ప వేరేమందులు లేవని తెలిపారు. వారి దేశములో సరియగు చికిత్సలు లేవేమోగాని మన దేశములో చక్కని మూలికా ప్రభావాలవల్ల వ్యాధిని నెమ్మదింప జేయవచ్చునని నా యభిప్రాయం.

స్వభావము-వ్యాపకము

మానవజాతికి కలరా యెటువంటిదో పశుజాతికి ఈ పెద్దరోగము అటువంటిది. పశువులకు సంభవించే వ్యాధులలో ప్రమాదకరమైంది. ఈవ్యాధి ఒకవిధమగు సూక్ష్మజీవులవలన కలుగుచున్నది. ఈసూక్ష్మ జీవులు సాధారణముగా గాలిమూలాన పశువుశరీరములో ప్రవేశించు తాయి. దొమ్మ, గురక, జబ్బవాపు మున్నగువ్యాధులను కలిగించు సూక్ష్మజీవులవలె గాక ఇవి పరోక్ష విధముగా వుంటాయి. ఈవ్యాధి

కలిగించే సూక్ష్మజీవులను నీడలో వుంచితే రెండుదినాలవరకు బ్రతుకుతాయి. ఈజీవులకు సూర్యోష్ణత సోకినపుడు 12గంటలలోగా చనిపోతాయి. ఈసూక్ష్మజీవులు వ్యాధితగిలిన పశువునుంచి రెండు ఫర్లాంగుల దూరము వరకు వ్యాపించుతాయి. వ్యాధితగిలిన పశువురక్తమందు, మాంస కండరములందు, పేగులయందు, ఎముకలయందు ఈ జీవులాక్రమించుకొనివుంటాయి. కనుక జబ్బుతోవున్న పశువుల మలమూత్రాదులు విసర్జించిన ప్రదేశములందెల్లెడలా ఈవ్యాధి వ్యాపించుతుంది. అందువలన జబ్బుగావుండే పశువులను మంచిపశువులనుంచి విడదీయాలి.

ఈవ్యాధి నెమరువేయుజంతువులకు, గోళ్ళకు, కుక్కలకు, పందులకు, దుప్పులకు, పక్షులకుకూడా సోకుతుంది.

వ్యాధిసోకుట

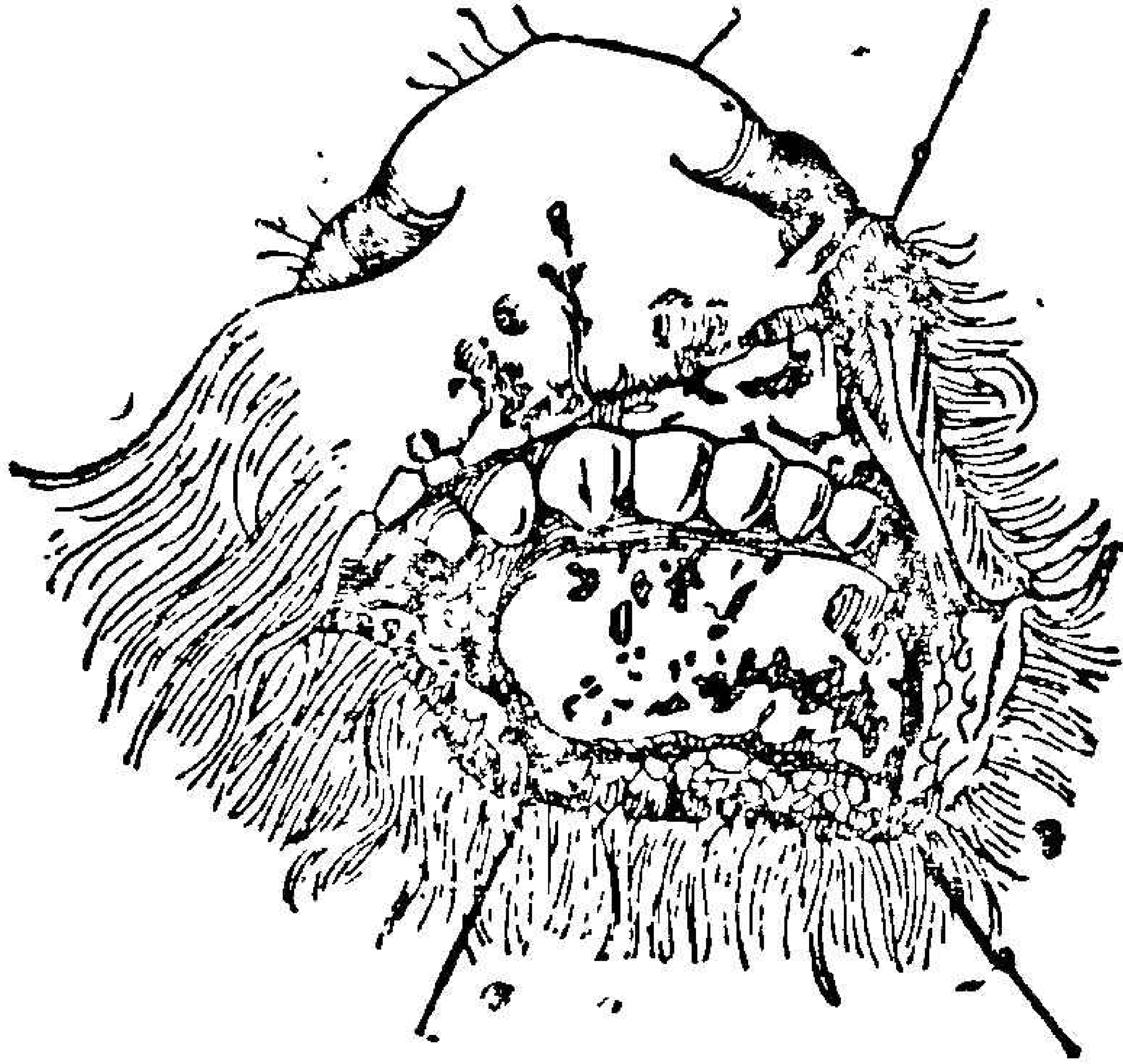
ఈరోగముతో వుండే పశువులను మంచిపశువులు నాకుటచేత రోగపశువుయొక్క మలమూత్రములు, చొంగపడిన మేత వగైరాలు మంచిపశువులు తినుటచేత, సోకిన పశువుల కుపయోగించు తొట్లు, మట్టి పాత్రలు మున్నగునవి మంచి పశువులు వాడుటచేత మాదిగవాండ్రు తమబంధువులకు ఈవ్యాధి సోకిన పశువుల మాంసమును పంపించుటచేత ఈవ్యాధితగిలిన గ్రామములద్వారా మంచిపశువులను సంతలకు గాని బంధువుల ఇండ్లకుగాని తోలుకొని వెళ్ళుటచేత గ్రద్దలు, గోళ్ళు, కుక్కలు, కాకులు మొదలగు అల్ప జంతువులు ఈవ్యాధిచే చనిపోయిన పశుమాంసము నచ్చటచ్చట తినుచు విడచుటచేత వ్యాధిగల పశువులను స్టీమర్లలోనుంచి తదితరప్రాంతాలకు పంపుటచేత చచ్చిన పశువులను పాతిపెట్టక పోవుటచేత ఈ వ్యాధి సోకిన ఆవు, గేదె మున్నగు పశువులను మగపశువులు దాటుటచేత ఈ వ్యాధి సోకుతుంది.

ఈవ్యాధి గేదెలను దున్నలను ఎక్కువగా బాధించు తుంది. ఒక్కొక్కసమయంలో రైతునకున్న నల్లపశువులన్నీ చనిపోవుటయు

గలదు. ఎద్దులకు ఆవులకు ఈవ్యాధి సోకిన ఆరంభములో తగినసలహా తీసికొని చికిత్సచేసిన నిరభ్యంతరముగా తగ్గుతుంది. ఈవ్యాధి తగిలిన పశువుల చర్మముపైన దద్దురు దద్దురుగా ఒకవిధమగు పూత పూసినట్లుండిన ఆ పశువులకంత ప్రమాదము రాజాలదు.

లక్షణాలు

ఈ వ్యాధి సోకినపిమ్మట బయటకు కనబడుటకు 3 నుంచి 8 దినముల వరకు పట్టుతుంది. కొన్ని జంతువులకు 10, 15, 30 దినములవరకు

పట్టుతుంది. రైతులలో చాలమంది పారుడుపుట్టినతరువాత వైద్యులకు చూపించుతారు. ఈపారుడు పసుపుపచ్చగానుండి రక్తకండలుపడుతూ ముడ్డి తీపుగానుండి పదేపదే విరేచనములగుచు గబ్బిలపు వాసన కొట్టుచున్నపుడు అట్టిపశువు బ్రతుకుట చాల కష్టమని గ్రహించాలి. మిగుల అనుభవముగల వైద్యుడున్నగాని ఇట్టి ప్రమాద స్థితిలో సరియగు చికిత్స చేయజాలడు. మన రైతులలో అధిక చాదస్తము గలవారున్నారు. ఏ వెంకయ్యో ములగచెక్క రసం ఉప్పు కలిపిపెట్టగా తగ్గినదని చెప్పగానే అదేమాదిరిగా అందరూనమ్మి చేస్తారు. ఇప్పటి కాలపరిస్థితులలోకూడా వున్నారు. ఇట్లుచేయుట చాలా పొరపాటు.

ప్రథమ అవస్థ

ఈ వ్యాధి సోకినవెంటనే 105, 106 డిగ్రీల జ్వరము వుంటుంది. మనుష్యులకు పెట్టు థర్మామీటరునే పశువుల ముడ్డిలో పెట్టితే తెలుస్తుంది. అరమేత మేస్తూవుంటుంది. ముఖ్యముగా దగ్గువుంటుంది. కొన్నిటికి యుండదు. చెవులనుండి రసికారుతూ తలను అటూ ఇటూ కొట్టుకొంటూ వుంటుంది. కనుగోలుకలు సూక్ష్మంగా చిట్లి పుసులు కట్టుతాయి. కొన్ని కండ్లనుండి నీరు కార్చుతాయి. మలము గట్టిగా వేస్తుంది. గుండెతీవ్రముగ కొట్టుకొంటూ వుంటుంది. పాడిపశువులైన వెంటనే పాలు ఎండిపోతాయి. కొన్నిటికి కండ్లు కనురెప్పలు యెర్ర బడతాయి. ఈ ప్రథమావస్థలోనే రొప్పవుట్టిన ఆ పశువు బ్రతుకుట కష్టము. కావున జాగ్రత్తగ పరిశీలించి రొప్పను పోగొట్టు సదుపాయాలు చేయాలి.

రెండవ అవస్థ

పశువు నోటిలోపల ఎరుపుగా కంది, పొక్కులు పొక్కులుగ వుంటాయి. ఈ అవస్థనుంచి మేత, నీరు మానుతుంది. చెవులను వ్రేలాడవేసి క్రమేపి జ్వరము తగ్గుతుంది. ముక్కులగుండా చిక్కని చీమిడి, నోటిగుండా చొంగపడుతూవుంటుంది. ముక్కులను శుభ్రంగా కడుగనిచో పురుగులు పడతాయి. నోటిలోపలినుంచి ఒకవిధమగు దుర్వాసన వేస్తుంది. ప్రథమావస్థలోనే దుక్కిటెద్దులను బండిపనిగాని నాగలిపనిగాని చేయించిన ఆ పశువులుకూడ ప్రమాదానికి గురియగుతాయి. నా అనుభవముమీాద ఇట్టి పశువులకు యెంతో అనుభవచికిత్స చేసినగాని తగ్గవు. శరీరమం దేభాగమందైన ఈ రెండవఅవస్థలో ఒకవిధమగు వాపులు వుట్టుతాయి. ఈ వాపులు మెత్తగాగాని గట్టిగగాని యుంటాయి. క్రమేపి కనుగోలుకలు ఒరిసి పుండ్లు అగుతాయి. ఆడ పశువులైన శరీరముమీాద పుండ్లుపడి యెరుపురంగుగా వుంటాయి. దీనినే మశూచి పూత యంటారు. కండ్లనుండి కారు నీరు వగరుగ, కారంగా వుంటుంది. దాహమెక్కువగుతూ ఆకలి నిలిచిపోతుంది.

నాడి తీవ్రముగ కొట్టుకొంటూ విరేచనరంగు పులుసు వాసనగా కొద్ది పసుపురంగుగా వుండి దినమునకు రెండు మూడు పర్యాయములు పారుతూ వుంటాయి.

మూడవ అవస్థ

ఈ అవస్థలో పశువు మిక్కిలి శుష్కించి చాలా విచారకరంగా వుంటుంది. వ్యాధి ముదిరినకొలదీ విరేచనాల రంగుమారి దుర్వాసనగా వుంటుంది. ముడ్డిలో తేండ్రుపుట్టి ముక్కుతూ జ్వరము క్రమేపీ తగ్గుతూ వుంటుంది. ఈ సమయములో జ్వరము తగ్గకుండ విరేచనాలను కట్టించు సదుపాయాలు చేయాలి. ఉచ్ఛ్వాస నిశ్వాసాలను ఆటంకపరుస్తూ నీరసింపజేస్తుంది. పసుపురంగు నీరువలె పదేపదే పారుతూ వుంటుంది.

నాలుగవ అవస్థ

పశువు శరీరము, కాళ్లు, ముఖముల రంగుమారి ముడతలు పడుతాయి. శరీర వేడిమి తగ్గుతూ శీతలానికి వచ్చుతుంది. మూత్రకోశము చెడి నాలుక తెలుపు పసుపు కలిసిన రంగుగా వుంటుంది. నోరంతా ఆరిపోయి దాహ మెక్కువగుతుంది. కొన్ని దాహాన్ని కోరవు. ప్రేగులు అరుస్తూ కాళ్ళనరాలు లాగుతూ పశువు నిలబడుతూ లేచుతూ బాధపడుతూవుంటుంది. దేహమంతా శీతలానికి వచ్చుతుంది. కనుగుంటలు విడచిపెట్టిన మందులు మలముగుండా పోతూ కండలు కండలుగా కొద్దిగా పారుతూ బరిఎముకలు బయటబడి నీరసించి మరణించుతుంది. కొన్నిపశువుల తత్వాన్నిబట్టి పైలక్షణాలలో మార్పులు వుండుటయూగలదు. కాబట్టి జాగ్రత్తగా చికిత్సచేయుట మంచిది.

సంరక్షణ

ఈ వ్యాధికి ఔషధాలకంటె సంరక్షణే ముఖ్యము. ఈ వ్యాధి వర్షాకాలమందు ఎక్కువగా వేసవికాలమందు తక్కువగా ప్రబలుతూ వుంటుది. వర్షమునకు తడియనీయక ఆయాకాల పరిస్థితులనుబట్టి

జాగ్రత్తగా కాపాడాలి. ప్రతిగంటకు ముక్కులను నోటిని పటికనీటితో గాని, తదితర వగరుపదార్థాలతోను కడుగుతూ ఈగలు వాలకుండ కాపాడుతూ దాహము కావాలని కోరికయున్న అర్ధగా కాచిన నీరు పెట్టుతూ అప్పుడప్పుడు ముక్కురంధ్రాలకు మంచినూనెను రాస్తూ మలమూత్రాలను తీసివేస్తూ, కండ్లను పరిశుభ్రము చేస్తూ, కుక్కలను కాకులను మంచిపశువులను దగ్గరకు రానీయకుండ కాపాడుతూ, విరేచనము లగుచున్నప్పుడు తీసివేసి నేలను పాటిమట్టితో గాని, సున్నముతో గాని జల్లి శుభ్రముచేస్తూ, కాపాడుచున్న యెడల తగ్గిపోతుంది.

చికిత్సలు

ఆరంభములోనే చింతపండు పులుసుసేరు, ఉప్పు 6 తులాలు కలిపి తగిలిన వెంటనే ఒక్కపర్యాయమే ఈయాలి. లేకశొంఠి 1తు, వాము అరగుప్పెడు, మోదుగపువ్వు 1½ తు, ఉప్పు 3 తు, బియ్యపునీరు సేరుకలిపి ఒకపర్యాయమే త్రాగించాలి.

లేక ఉదయముపూట 100న్ను, సాయంకాలము 100న్ను తమలపాకులకు మంచినూనె రాసి తినిపించాలి.

లేక వెల్లుల్లిపాయలు 2తు, వాము4తు, ఉప్పు4తు, చింతపండు పులుసు అర్ధశేరు, కలినీరు అర్ధశేరుకలిపి ఒక్కమోతాదు యీయాలి.

లేక వెదురాకు అరగుప్పెడు, నేలవేము 1తు, నల్లేరువ్రేళ్ళు 1తు, తెల్లఆవాలు 1తు, బియ్యపునీరుశేరు కలిపి త్రాగించాలి.

లేక నేలవేము 2తు, మోదుగపువ్వు 6తు, నువ్వులనూనె అర్ధశేరు కలిపి త్రాగించాలి.

లేక నల్లేరుకాడల రసము 3తు, వెల్లుల్లిరసము 4తు, నువ్వుల నూనె అర్ధశేరుకలిపి త్రాగించాలి.

వ్యాధి సోకిన ప్రథమ ద్వితీయ అవస్థలలో ఒకటి రెండు మోతాదులకంటె పైమందులు పెట్టరాదు.

దినమునకు రెండు మూడు పర్యాయములు పారుతూవుంటే పచ్చితుమ్మచెక్క, పచ్చినేరేడుచెక్కను తెచ్చి నీరుపోసితొక్కి 2 శేర్లు చిక్కనిరసము వచ్చునట్లుగా చేసికాచి రెండువేళల పెట్టవలెను. ఈ చికిత్సకుకూడా పారుడు కట్టినచో మరొకమోతాదు ఈయవచ్చును.

లేకదానిమ్మ చిగుళ్ళను 15 తులాలు తెచ్చిమెత్తగానూరి అర్ధ శేరుపెరుగుతో పెట్టాలి. లేకపైడిపత్తి ఆకురసము శేరు, మజ్జిగ అర్ధ శేరు కలిపికాచి పెట్టాలి. లేక నేల తంగేడాకును కచ్చపచ్చగాదంచి శేరు మజ్జిగలో కలిపి త్రాగించాలి. ఈ చికిత్సలన్నీ విరేచనాలు తీవ్రముగా నగుచు లోపల జ్వరంతగ్గకుండ నున్నపుడు విరేచనములు కట్టువరకు మూడు నాలుగు పర్యాయముల వరకు పెట్టవచ్చును. ఈ మందులు పెట్టునపుడు విరేచనములు కట్టినచో వెంటనే ఆపాలి. లేనిచో మలబద్ధకము కలిగి పశువులకు వగర్పు పుట్టుతుంది. ఇంకను దేహ మంతా మిగుల వేడిగానుండి విరేచనాలు అగుతున్నప్పుడు అరటి దూపను మానెను నీటిలోవేసి దంచిరసముతీసి దానిలో తవ్వెడు జొన్నపిండి కలిపి కాచి చల్లార్చి పెట్టాలి. లేక తంగేడాకుపసరు సేరు, పెరుగు అర్ధసేరు కలిపి త్రాగించాలి.

ఎన్ని మందులు పెట్టినను పారుడు కట్టనపుడు వరిపిండి సోలెడు, హారతికర్పూరము ¼ తులము, పాలు సేరు, కవిరి 2 తు కలిపి త్రాగించాలి.

లేక సీమసున్నం 4 తు, కవిరి 2 తు, మాచికాయలు 1 తు, నల్లమందు ¼ తు, గంజాయిపత్రి ¼ తు, వరినూకలజావ సేరు కలిపి పారుడు తగ్గువరకు ఒకటి రెండు మోతాదులు ఈయాలి.

(పారుడు కట్టుటకు పార్మసీవారి బేల్ పౌడరు బాగుగా పనిచేయును.)

పథ్యము

రైతులలో చాలమంది వ్యాధి తగిలిన పశువులకు నీరు, మేత పెట్టరాదని చెప్పుతారు. మరికొందరు నీరు పెట్టుట బొత్తిగా మాని

వేయుట వలన ఆహారనాళము ఎండి మరణించుచున్నవి. ఇప్పటి కాల పరిస్థితులలో 'పశువు పోతే బ్రతుకు పోవురా' యను సిద్ధాంతముతో ఎట్టి చిన్న పశువునకైనా తగుజాగ్రత్తగా చికిత్సలు చేయుచున్నారు. వ్యాధి సోకినది లగాయతు నెమ్మదియగువరకు తుమ్మచెక్కగాని రావి చెక్కగాని వేసి సలసల కాగిన తేలిక కషాయాన్ని చల్లార్చి పెట్టుట మంచిది. ఈ కషాయమును పెట్టుటవల్ల నీరు అర్థగా త్రాగుతుంది. పేగులు నోరు గారపట్టుతుంది. పారుడు కూడ గట్టిపడుతుంది. నా అనుభవముమీద ఈ కషాయమే బాగుగా పనిచేయుచున్నదని తెలుపుచున్నాను. ఇంకను వేడిచేసి చల్లార్చిన నీటిలో కొద్దిగా పసుపు వేసి పెట్టవచ్చును. వ్యాధి తిరిగిన తరువాత కూడ జావ, వగరు కషాయములు తేలికగా తయారుచేసి పెట్టాలి. రోగమునుండి తేలిన పశువులను పక్షము దినముల వరకు మందలో కలుపరాదు. నూకలు తేలికగ వేయించి కాచి జావ పెట్టుట మంచిది.

వ్యాధిని నివారించు మార్గాలు

గ్రామములోకి ఈ రోగము రాగానే జాడ్యము తగిలిన వాటిని తక్షణమే మరొకచోట కట్టాలి. కొంతమంది రైతులు దేవుడుంటే ఎచ్చట కట్టివేసినా ఫరవాలేదని తీగెలు తీయుచు పశువుమీద ప్రేమ లేక మాట్లాడుతారు. మనిషికి కలరా రాగానే అమ్మో నాయనో యని గుండెలు బాదుకొంటారు. అంత తాపత్రయమే నోరులేని పశువులకు కూడ యుంటుందని పాపము వీరికి తెలియదు. చూడండి మంచి పశువును జబ్బు పశువుతో వుంచండి. అది ఎంత బాధ పడు తుందో జాగ్రత్తగా చూస్తే తెలుస్తుంది. కాబట్టి తప్పక జబ్బు పశువు లను విడదీయాలి. జబ్బు పశువులున్న స్థలమునకు సంబంధించిన కొట్టపు గోడలు, నేల, నీటి తొట్లు శుభ్రముగా వుంచాలి. రోగ పశువులకు చికిత్స చేయువారుగాని, అంటుసోకియుండే స్థలాలలో తిరుగు కుక్కలు కాకులనుగాని మంచి పశువులున్న చోటుకు రానీయరాదు. చచ్చిన పశువులను మాత్రము కోయించక పది పండ్రెండడుగుల లోతునపాతి

పూడ్చుట మంచిది. ఫార్మసీవారి జంతురక్షణి రోగాన్ని రానీయకుండా కాపాడుతుంది.

ప్రభుత్వ టీకాలు - జంతురక్షణి

భారతప్రభుత్వంవారు యిటీవలెనే పెద్దరోగము తదితర అంటు రోగాలు రాకుండా సూదిమందులను పరిశోధించి తయారు జేసారు. ఈ టీకాలను ప్రతిరైతు పశువులకు తప్పక వేయించాలి. చాలా అవసరం. ఈ టీకాలు వేసిన తరువాత పెద్దరోగము రాకుండా ఎన్నో పశువులు సురక్షితంగా వున్నాయి. కాని రైతులు మాత్రం ఈ టీకాల మందు తప్ప తదితర ఇంజెక్షన్సు వేయించుకోరాదు. స్వలాభపరులగు వైద్యులు వివిధ రకాల ఇంజెక్షన్సు యిచ్చి డబ్బుకొరకు నాటకమాడతారు. అట్టి వైద్యులను ప్రభుత్వానికి ఒప్పగించి తగినశిక్ష వేయించితే గాని మన పశు సంతతి బాగుపడదు.

ప్రభుత్వటీకాలు దొరకని పక్షంలో సహదేవ పశువైద్యఫార్మశీవారి జంతురక్షణిని వాడండి. ఇదికూడా దేశంలో పశువులపాలిట మంచిపేరు గాంచినది. ఇంకను ఈ ఫార్మశీవారు ఈ అంటురోగాలకు లహాసన్ సంబంధముగు ఇంజెక్షన్ మందును తయారు చేస్తున్నారు. వివరములకు ఫార్మశీవారిని సంప్రదించండి.

షరా:- ఈ రోగానికి ఈ గ్రంథంలో ప్రకటించిన ఔషధాలు గాక ఈ గ్రంథము చివరభాగంలో వున్న చిట్కా చికిత్సలు చూచి మీ అనుభవంతో వాడవచ్చును.

దొమ్మ రోగము

పశువులకు సంభవించే రోగాలన్నిటిలో దొమ్మ మిగుల హానికరమైంది. ఇది ఒక జంతువునుంచి మరొక జంతువునకుసోకు రోగమైయున్నది. పెద్దరోగము తగిలిన పశువువలె యెక్కువ కాల ముండక గంటలప్రకారము చచ్చిపోతుంది. అందుచేత రైతులు ఆతురత పడుతూ వుంటారు. పెద్దరోగమంత తీవ్రముగా అన్ని పశువులకు

సోకదు. ఈ వ్యాధిని కలిగించు సూక్ష్మజీవులు మట్టితో కలిసి పది సంవత్సరాలవరకు జీవించియుంటాయి. ఈ సూక్ష్మజీవుల గ్రుడ్లను సీలుచేసిన గొట్టములో పెట్టి కాపాడగా 22 సంవత్సరముల వరకు బ్రతికినవని లూయిపాశ్చరు తెలిపాడు. పల్లపు నేలలో వుండే గడ్డి వేళ్ళను ఈ సూక్ష్మజీవులంటియుండి పశువు మేయునప్పుడు ఆ గడ్డితో గూడ శరీరములోనికి ప్రవేశించిన తరువాత ఈ వ్యాధి సోకుతుంది. ఎఱ్ఱులు విశేషముగావుండే నేలలో ఈ వ్యాధి ఎక్కువగా వుంటుంది. ఈ జాడ్యపు విషాంకురాలు మనుష్యులకు వుండే గాయాలగుండా ప్రవేశించితే రాచపుండ్లు చెడు వ్రణములు కలుగుతాయి. ఈ వ్యాధిగల పశువును చికిత్సించు వైద్యులు చాలా పరిశుభ్రముగా నుండి జాగ్రత్తగా చికిత్స చేయాలి.

చచ్చిన జంతువులను కాల్చక పాతిపెట్టక ప్రవహించు కాలువలలో నదులలో కళేబరాలు పారవేయుటచేత, ఈ వ్యాధిచే బాధపడు పశువుదగ్గరవుండే మలమూత్రాదులు బాగుచేయక అచ్చటనే యుంచుటచేత, ఈ రోగపశువు నెత్తురుమీద తదితర స్థానములందు ఈగలు వ్రాలి అవి మంచి పశువుల పుండ్లమీద గాయములమీద వ్రాలుటచేత ఈ వ్యాధి యెక్కువగుతుంది. చూడిపశువులకు ఈ వ్యాధితగిలిన లోపలి పిండమునకు మాత్రము తగలదనియు అచ్చట విషజీవులను చంపు పదార్థ మొకటి కలదనీ పశుశాస్త్రజ్ఞులు తెలిపియున్నారు. ఈ వ్యాధి పశువులకు, గుఱ్ఱములకు, గాడిదలకు, మేకలకు, పందులకు సోకుతుంది. దొమ్మరోగముచే చనిపోయినా పశువు చర్మముల ద్వారా, కంబళ్ళద్వారా, ఎరువులద్వారా ఈ వ్యాధి రావచ్చును.

లక్షణాలు

పశువు ఆరోగ్యముగా వుండినట్లే యుండి అకస్మాత్తుగా చనిపోతుంది. అట్లుగాక లక్షణాలు కనపడినయెడల జంతువునకు తీవ్రమైన జ్వరము (106,107 డిగ్రీలవేడిమి) యుంటుంది. పశువుగజగజవణకుతూ కన్నులనుండి నీరు కార్చుతూ దీనంగాచూస్తూవుంటుంది. కన్ను,ముక్కు

నోరు మున్నగువాని లోపలి చర్మపుపొరలు ఎక్కువగా కంది నాడి తీవ్రముగా కొట్టుకొంటుంది. కన్నులు, ముక్కు, కొమ్ములు, పాదములు చల్లగావుంటాయి. నల్లకప్పవేస్తుంది. కాళ్ళుగుదులుపట్టి నిలువలేక తూలుతూ వుంటుంది. చెవులను వ్రేలాడవేస్తూ ముక్కుల యందు చెమటయుండదు. ఆయాస మెక్కువగావుండి నోటినుండి నీరుకొద్ది కొద్దిగా పడుతూవుంటుంది. లోపలి కఫము బైటకుతన్నుచుండుట చేత నాలుకనుజారవిడుచుతుంది.కడుపుబ్బు,నెత్తురువిరేచనాలు కొద్దికొద్దిగా అగుతూ వుంటాయి. క్రమేపి తూలుతూ కండ్లలో నిస్సత్తువ యేర్పడి క్రిందపడి మరణించుతుంది. ఈ వ్యాధి 24 గంటల నుంచి 48 గంటల వరకు యుండవచ్చును. లేక ఈలోపుగానే చచ్చుటయుగలదు. చచ్చిన తరువాత మలకోశము ఉబ్బుతుంది,

ఆయుర్వేదచికిత్స

ఆరంభములోనే ఈవ్యాధిని కనుగొంటే మూడుడ్రాముల సారాయిని పెట్టాలి. లేక సేరునీటిలో రెండుగుప్పెళ్ళు ఎండుమిరపకాయలు వేసి సలసల కాగనిచ్చి పిసికి, వడపోసి కాఫీత్రాగినంత వేడితో నున్నపుడు త్రాగించాలి.

లేక ముద్దకర్పూరం అరతులము, మంచిబెల్లం 10 తులాలు, కొట్టుపసుపు 1తులము మెత్తగానూరి ముద్దచేసి ములగ చెక్క రసముతో పదునుచేసి పెట్టాలి.

లేక శొంఠి 3తులాలు పిప్పిళ్ళు మిరియములు 6తులాలు, కరక్కాయలు 3 తులాలు ఉసిరికపప్పు2తులాలు కొట్టుపసుపు 3తులాలు కలిపి మెత్తగానూరి సేరుచింతపండు పులుసుతో కాని, సేరున్నర బియ్యపుకలితో కాని ఒక్క మోతాదే యీయాలి. లేక వెల్లుల్లిపాయలు 10తులాలు, పసుపు 3తు, ఉప్పు 10తు, తెల్లతుమ్మ చెక్కరసము సేరు, మేకమూత్రము అర్ధసేరుకలిపికాచిపెట్టాలి.ఈరీతిగా 6గంటలకొకపర్యాయము యీయాలి,

లేకశొంఠి పిప్పళ్ళు మిరియాలు ఒక్కొక్కటి 4తులాలున్ను, దిరిసెనాకు పసరుసేరు, మేకపంచితము అర్ధశేరుకలిపి రెండుగొట్టాల వంతున మూడుసార్లు యియ్యాలి. మంచిపశువులకు సోకకుండ దొమ్మ లన్నిటికి జంతురక్షణి వాడుడు.

లేకనల్లఉలవలు వేయించి నరమూత్రముతో పెట్టిన తగ్గుతుంది.

పథ్యము:—వ్యాధితగ్గువరకు నీరు ఆహారము పెట్టరాదు. వ్యాధి తగ్గిన నాలుగుదినములవరకు కాచిన నీరు, కొర్రజావ, వరిగెరా పెట్ట వచ్చును.

మిడిదొమ్మ

స్వభావము - వ్యాపకము

జీర్ణకోశము తగినంత పనిచేయక పోవుటచేత రక్తహీనతవల్ల అజీర్తివల్ల ఎక్కువగ ఎండలో పనిచేయుచుండటవల్ల గుండె అదురుటవలన ఈవ్యాధి రావచ్చు. లేదా ఒకటి రెండు దినాలకు తరువాత తీక్షణమగు గుణాలుపుట్టి మృతినొందవచ్చు. చక్కగా కండ బట్టిబలిసియుండే గిత్తలకు, కోడెదూడలకు తరచుగా ఈవ్యాధిసోకుతుంది. ఈ వ్యాధి తగిలిన పశువు బ్రతుకుట చాలాకష్టము. అందువలననే మిడిదొమ్మయని పేరువచ్చినది.

లక్షణాలు

ఆరంభములో మందమతిగా వుంటూ అరమేత మేస్తుంది. ముఖ్యముగా సల్లకప్పు జ్వరముకూడా తీవ్రముగా వుంటుది. గుండె చెడిపోతుంది. ముక్కురంధ్రాల పైభాగాన వాపుపుట్టి క్రమముగ పెద్దదగుతుంది. మెదడులోనికి నెత్తురు విశేషించి పోతూవుంటుది. వాపు పెద్దదయినకొలదీ ఊపిరి పీల్చుట కష్టముగావుంటుంది. చొంగ ముక్కులనుండి నోటినుండి ఎక్కువగ పడుతూవుంటుంది. ఒకవిధమగు గురకకూడా పుట్టుతుంది. కండ్లువాచి పశువు దీనంగాచూస్తూ కన్నీరు

కార్చుతూ వుంటుంది. చనిపోవుముందు వెఱ్ఱిచూపు చూస్తుంది. నడుముమీద నొక్కితే క్రుంగుతుంది. కొన్ని రక్తమూత్రము పోస్తాయి. మరికొన్ని పారుతాయి. వాపు గురక ఎక్కువై మరణించుతుంది.

చచ్చిపోయిన తరువాత లక్షణాలు

నోరు దుర్వాసనగ వుంటుంది. నాలుక లావుబారుతుంది. వాపు బురబురలాడుతూ వుంటుంది. కండ్లనుండి నీరు కారుతుంది. మూతి మీద వాపు కోసిచూస్తే పసుపురంగు గల ద్రవము కనబడుతుంది. ఈ ద్రవము విషపురుగులతో కూడుకొని యుంటుంది. గుండె ఎరుపుగ కంది యుంటుంది. ప్రేగులను చీల్చిచూస్తే నీలిరంగుగా వుంటుంది.

వాపు పుట్టకపూర్వమే నాలుగు డ్రాములసారాయిలో 1 తులము ముద్దకర్పూరము, 2½ తులముల పిప్పళ్ళ చూర్ణము కలిపి ఒక్క మోతాదే యీయాలి.

లేక వెల్లుల్లిపాయలు 20 తులాలు, పసుపు 3 తులాలు, ఉప్పు చేరెడు, కరిధూపము 2 తు, ములగచెక్కరసము అర్ధశేరు, మేక పంచితము సేరు కలిపి ఒక్క పర్యాయమే త్రాగించాలి.

లేక శేరు ఆవు పాలలో 4 తులాల వసపొడి కలిపి కాచి కాఫీ త్రాగినంత వేడితో నున్నపుడు త్రాగించాలి. గుటక వేయనపుడు లాభము లేదని గ్రహించాలి.

లేక మూడు గుప్పెళ్ళు ఎండుమిరపకాయలు, గుప్పెడు కురంజీ వాము లేక వాము, తులము శొంఠి మెత్తగా నూరి రెండు సేర్ల నీటిలో కలిపి కాచి గోరువెచ్చగా నున్నపుడు త్రాగించాలి.

వ్యాధి తగ్గిన తరువాత రెండు లేక నాలుగు దినాల వరకు కాచిన నీరు కొఱ్ఱగంజి పెట్టిన తరువాత అనుభవము మీద అనుపానాలు వాడాలి. మూతిమీద వాపునకు మాత్రము సూరేకారము 2 తు, ఆముదము 10 తు, కర్పూరము 1 తు, పొగాకుపొడి 1 తు నూరి పట్టు వేయవచ్చును.

నె ర డు దొ మ్మ

ఈ వ్యాధి పాటుపడే పశువులకు తరచుగా వస్తుంది. పశువు దేహంలో నెరడుగుండె వుంటుందని అందరికి తెలుసు. పశువునకు మత్తు పదార్థాలను పెట్టుటచేత ఎండ యనక వాన యనక విరామము లేక పనిచేయించుటచేత ప్రతిదినము చలిగాలిలో, వర్షములో కట్టుటచేత మలపదార్థాలు పేగులలో చిక్కుకొనుటచేత పశువు ఎల్లప్పుడు దీర్ఘ శ్వాసను తీసుకొనుటచేత చాలా కాలమునుంచి నిలువయున్న గడ్డి, దాణా దినుసులు తినుటచేత ఈ వ్యాధివస్తుంది. ఈ వ్యాధి 24 గంటల నుంచి 7, 10, 30 దినముల వరకు వుంటుంది.

ల క్ష ణా లు

పశువు శరీరము ఒక విధమగు మెరుపు రంగుగా వుంటుంది. అప్పుడప్పుడు నల్లకప్పువేయును. నెరడుగుండెలో చెడునీరు జేరి వాపుగా వుంటుంది. వ్యాధి ముదిరినకొలదీ అరమేత మేస్తుంది. నీరు తృప్తికర ముగా త్రాగదు. దగ్గుకూడా యుంటుంది. నెరడువాపు హెచ్చిన కొలది పశువు శుష్కించుతుంది. బరి ఎముకలు ఉబ్బుతాయి. ఎద రాలు సరిగా కొట్టుకొనవు. కడుపులో ఒక విధమగు నొప్పియుండి అప్పుడప్పుడు మూల్గుతూ వుంటుంది. ఇంకను అప్పుడప్పుడు వెన్ను విరుస్తూ వుంటుంది. నోటివెంట చొంగ పడుతూవుంటుంది. క్రమముగా పశువురొమ్మున కడ్డంగా ఈ వాపువిస్తరించి ఊపిరాడక చస్తుంది.

ఈ వ్యాధి ఆరంభమునుండి చికిత్సచేయాలి. జీర్ణము కలుగ జేయు ఆహారాన్ని పెట్టాలి. చురుకుదనము రక్తవృద్ధియగు మందు లను పెట్టాలి. చలిలోను, ఎండలోను పశువును యుంచరాదు. వ్యాధి ప్రారంభమునుంచి మోదుగపువ్వు 2 తు, ఉప్పు 3 తు, జొన్నకడుగు సేరు కలిపి మెత్తగ రుబ్బి దినమునకొక మోతాదువంతున పక్షము దినములు పెట్టాలి. లేక ఓరెసెనచెక్క రసము సేరు, నేలవేము పొడి 3 తు, తురకవేపాకు గుప్పెడు, బ్రహ్మదండివేళ్ళు గుప్పెడు కలిపి మెత్తగ త్రొక్కి మూడు దినముల కొక మోతాదు యిస్తూవుండాలి.

లేక వెదురాకు 2 గుప్పెళ్ళు, నేలవేము 2 తు, శొంఠి 2 తు, పిప్పలిమోడి 2 తు, దిరిశెనవేళ్ళపొడి 2 తు, పిప్పళ్ళు 2 తు, మిరియాలు 2 తు, వాయింటచెట్టు సమూలం తెచ్చి శుభ్రపరచి పొడిచేసి కలిపి ఒకే కుండలో వేసి 6 సేర్లు నీరు కలిపి సలసల కాచి వడపోసి పూటకు మూడుగొట్టములవంతున వారము దినములు పెట్టాలి.

లేక దిరిసెనచెక్క రసము సేరు, ఆవుపాలు అర్ధసేరు, మోదుగ పువ్వు 2 తులాలు కలిపి దినమున కొక మోతాదు వంతున వారము దినములు త్రాగించాలి.

లేక నల్లఉప్పివేరు పొట్టు, సున్నం ఉడకబెట్టి నిమ్మకాయంత చేసి నాలుగు దినములు పెట్టాలి. నీరు కాచి దాహముగా యియ్యాలి. తెలికపిండిని పెట్టవచ్చును. వాతముచేయు దాణాలను పెట్టరాదు. ఫార్మశీవారి పశురక్షామృతము వరుసగా వాడితే అద్భుతంగా పని చేస్తుంది.

చ లి దొ మ్మ

ఈ వ్యాధి తొలకరి వర్షాలు కురిసినతరువాత పల్లపునేలలయందు, బురదనేలలయందు ప్రబలుతుంది. దోమలు మిక్కుటముగా కరచుట చేత మురికినీరు పులిసి వాసనకొట్టు దాణాలు, కుడితి త్రాగుటచేత, విషసంబంధమగు గాలి పీల్చుటచేత, ఏ కారణముచేతనైనా జవ సత్వము తగ్గుటచేత వ్యాధి రావచ్చును.

ల క్ష ణా లు

పశువునకు ఆరంభములో 106, 107 డిగ్రీల జ్వరము వుంటుంది. చలిచే వణకుతుంది. నల్లకప్పవేసి వెన్ను, కాళ్లు అస్వస్థత నొందుతాయి. నాలుక తెలుపుగావుండి ఎదరాలు త్వరితముగా కొట్టుకొంటాయి. చలిచే పండ్లు కొరుకుతూ మూత్రము బిగబట్టి పోస్తుంది. కడుపుబ్బరముగా వుండి వ్యాధి ముదిరినకొలది నోటివెంట చొంగ పడుతూ వుంటుంది. నాలుకజారవిడుస్తూ కఫము పెరుగుతూ పలుచగా పారుతూ క్రమేపి పశువు శుష్కించి చనిపోతుంది.

చికిత్స

మూడు డ్రాముల సారాయిలో అర్ధసేరు దుష్టుపాకు పసరుకలిపి త్రాగించుము.

లేక శొంఠి, పిప్పళ్లు, మిరియాలు సమానభాగాలు తీసికొని సేరు కారపు పాలలో కలిపి త్రాగించుము.

లేక గోమూత్రము అర్ధసేరు, నరమూత్రము అర్ధసేరు కలిపి త్రాగించుము.

లేక ఇంగువ 3 తులములు, ఆవాలు 2 తు, వెల్లుల్లి 4 తు, పసుపు 2 తు, దుష్టుపాకు గుప్పెడు, తాటిబెల్లం 8 తు కలిపి ఉండ చేసి పెట్టుము.

లేక ఖురాసానివాము గుప్పెడు, నల్ల ఉప్పు 3 తులములు, వెల్లుల్లి 8 తు, నేలవేము 3 తు, త్రిఫలములు 6 తు, ఎండుమిర్చి గుప్పెడు కలిపి త్రొక్కి 2 సేర్ల నీటిలో వేసి కాచి వడపోసి గోరువెచ్చనివి త్రాగించుము.

లేక కరక్కాయలు, ఉసిరికపప్పు, శొంఠి, పిప్పళ్ళు, మిరియాలు ఒక్కొక్కటి 4 తులముల వంతున పొడిచేసి గేదెపేడ రసములో కలిపి కాచి వడపోసి త్రాగించుము.

ఈ రీతిగా అనుభవముమీద వస్తుగుణాలు గ్రహించి తగిన అనుపానాలతో యీయవచ్చును.

నాలిదొమ్మ

ఈ వ్యాధికూడ ప్రమాదకరమైంది. పశువు బాగుగా ఉన్నట్లే యుండి చివరి దశలో దుర్గుణాలు పుట్టి ప్రమాదము కలిగించుతుంది. పశువు నాలిగానుండుటవల్లనే నాలిదొమ్మ యని పేరు వచ్చింది. ఇది పది, పదునైదు రోజులవరకు యుంటుంది. పశువునకు చలిగాలి తరచుగా తగులుట వలన, విపరీతముగా తవుడు కృత్రిమ పదార్థములు

మేపి పని చేయించకపోవుట వలన, మలబద్ధక ముండుటవలన ఈ వ్యాధి కలుగుతుంది.

లక్షణములు

ప్రారంభములో తీవ్రముగా జ్వరము ఉంటుంది. దగ్గు తక్కువగా ఉంటుంది. మూత్రము పసుపురంగుగా పోస్తూ నల్ల కప్పవేస్తుంది. నోరు వాసనగా వుండి, నోటినుండి ముక్కులనుండి చీమిడివంటి పదార్థము పడుతూ ఉంటుంది. పశువు మందమతిగా వుండి వ్యాధి ముదిరినకొలది తలను వూపుతూ ఉంటుంది. పొట్ట ఉబ్బరముగా ఉండి క్రమేపి మేత నీరు తగ్గించి, కనుగుంటలు విడచుతుంది. వ్యాధి ముదిరిన కొలది మలము దుర్వాసనగా నుండి రంగు మారి పండ్లు కొరుకుతూ, అపానవాయువులు విడచుతూ పశువు క్రమేపి శుష్కించి మరణించుతుంది.

చికిత్స

ఆరంభములోనే తాడికాయలు 3 తు, ఉసిరికపప్పు 2 తు, కరక్కాయలు 1 తు, పిప్పళ్ళు 2 తు, శొంఠి 2 తు, మిరియాలు 1 తు, చింతపండు నిమ్మకాయంత మెత్తగా నూరి రెండుసేర్ల గేదె పేడ రసములో కలిపి కాచి వడపోసి త్రాగించుము.

లేక వెల్లుల్లి 10తు, మునగచెక్క రసం అర్ధసేరు, త్రికటకములు 4తు, ఆవాలు 4తు, ఎండ మిర్చిపొడి 3 తు మెత్తగానూరి సేరు కారపు పాలతో కలిపి త్రాగించుము.

లేక మోదుగపువ్వు 4 తు, జొన్నకలి సేరు కలిపి త్రాగించుము.

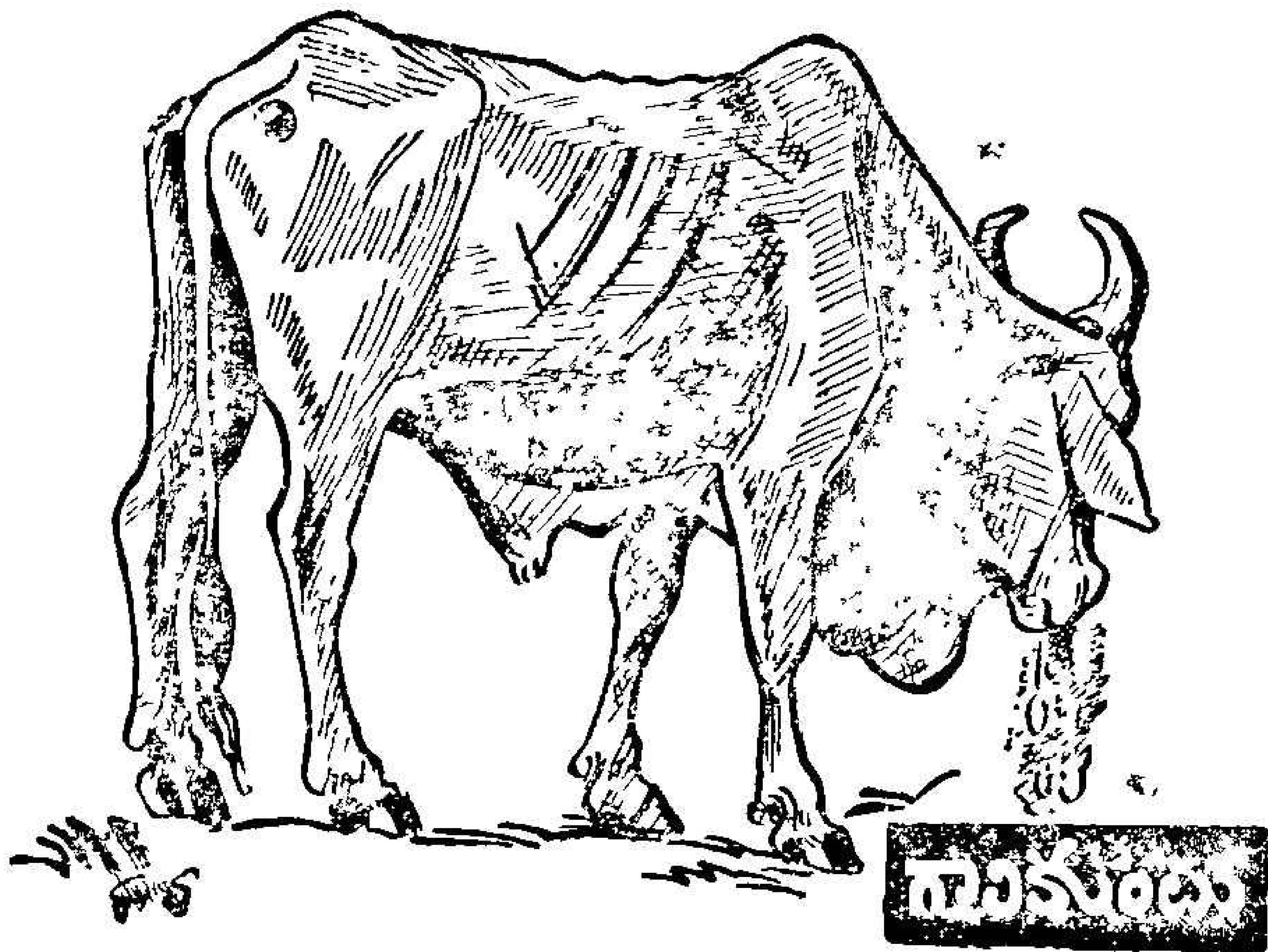
లేక ధనియాలు సోలెడు, కురంజీవాము గుప్పెడు, జీలకర్ర 2 తు, నేలవేము 3 తు, ఉప్పు చేరెడు కలిపి నూరి సేరు జొన్నకలితో పెట్టుము. లేక మూడు డ్రాములు సారాయినిగానీ, ఫార్మసీవారి జంతురక్షిణిని నాలు గైదు పర్యాయములుగానీ వాడుము తప్పకుండా తగ్గుతుంది.

గాలికుంటు

దీనినే కాలుకుంటు, గాలిగాళ్ళు, నోటిగాళ్ళు, కాలినోటిగాళ్ళని వివిధ రకములుగా పిలుస్తారు.

స్వభావము - వ్యాపకము

ఇది తీవ్రమైన అంటువ్యాధి. ఈ రోగము దేశము నందంతట అప్పుడప్పుడు శీతోష్ణస్థితి గతులనుబట్టి వ్యాపించుతూ వుంటుంది. రైతులకు మంచిపనులు చేయుకాలములో ఈవ్యాధి వచ్చినపుడు వారుపడుఆతురత ఇంతయని చెప్పనలవికాదు. ఈ వ్యాధి పందులకు, గొఱ్ఱెలకు, మేకలకు కూడ వస్తుంది. ఇదిబహువేగముగా వ్యాపించే రోగము.

ఈగాలికుంటును కలిగించే సూక్ష్మజీవులు పశువు రక్తములోను బొబ్బలయందును వుంటాయి. ముఖ్యముగా ఒకజంతువునుండి మరొక జంతువునకు సోకుతుంది. ఈజాడ్య సంబంధమగు విషము, మేత, నీరు, గాలిమూలాన దేహములో ప్రవేశించి నాలుగుదినాలు దాగి అయిదు లేక ఆరవనాడు బయటకు వుబుకుతుంది. ఈవ్యాధికొన్నిటికి నోటికిని, మరికొన్నిటికి పాదములకును రావచ్చును.

లేదా నోటికి ముందుసోకి పాదములకు తరువాత రావచ్చును. ఈ వ్యాధి పశువును చంపకపోయినా రైతుయొక్క పనికి అడ్డువస్తుంది. కొండ ప్రదేశాలలోవుండే పశువులకు ఎక్కువగా సోకుతుంది. ఇంకను పశువులకొట్టములు, రైలువాగెనులు, గాడితొట్లు మున్నగునవి కూడా

ఈ వ్యాధివ్యాపింప జేయుటకు ఆధారములై యున్నాయి. గొర్రె పిల్లలకు, కుక్కలకు, పందులకు, దూడలకు కూడా తమ తల్లుల పాల నుంచి వస్తుంది. కోళ్ళకు, గుఱ్ఱములకు, దుప్పులకు, ఒంటెలకు కూడా సోకుతుంది. మేత నీరు గాలివల్ల రోగపశువు దగ్గర పనిచేయు పరిచారకులవల్ల పాలుపితికెడు వారివల్ల కుక్కలు, పిల్లులు, ఎలుకలు, పక్షులు, ఈగలు మున్నగువానివల్ల రోగపశువులను సంతలకు కసాయి దుకాణములకు తోలుకొని వచ్చుటవల్ల ఈవ్యాధి వ్యాపించుతుంది. ఈవ్యాధిని కలిగించు సూక్ష్మజీవి 15 మైళ్ళ విస్తీర్ణమువరకు పోగలదని శాస్త్రజ్ఞులు తెలుపు చున్నారు.

లక్షణాలు

పశువునకు ఆరంభములో 106, 107 డిగ్రీల జ్వరము వుంటుంది. నల్లకప్పవేస్తుంది. మూతి చెమ్మలేకయుంటుంది. నోటినుండి చిక్కని చొంగపడుతుంది. కాళ్ళు చెవులు వేడిగావుంటాయి. అరమేత మేస్తుంది. కొద్ది మలబద్ధకం వుంటుంది. పెదవులతో చప్పరించుతుంది. నోటిలోని చర్మముపొర ఎరుపుగా కందియుంటుంది. నాలుకమీద నోటిలోపల, పేగులలో, నాలుగవపొట్టలో, దవుడల లోపలిభాగమందును, గిట్టల సందున, కండ్లలోను, కొమ్ములలోను, పాడిపశువు పొదుగుమీద చిన్న చిన్న బొబ్బలు కనబడతాయి. ఇవి కందిగింజలంత పరిమాణముగల్లవై చిటికి రసికారతాయి. కాళ్ళడెక్కలమధ్య ఈవుండ్లురెండుమూడు కలిసి అట్టకట్టుకొంటాయి. వీటిని శుభ్రము చేయనిచో పురుగులుపడి దుర్వాసనవేసి డెక్కలువూడిపోతాయి. ఈవ్యాధితగిలిన పశువును ఎండలో వుంచితే కసిమిరి తగులుతుంది. కొమ్ములను శుభ్రము చేయనిచో కొమ్ములువూడిపోతాయి. పాడిపశువులకు ఈ పుండ్లు లేచుటవల్ల పాలు తగ్గుతాయి. కండ్లు నోరు తదితర అవయవములమీద లేచే పుండ్ల విషయమై సరిగాచూడనిచో అచ్చట పురుగులుబడి పశువును బాధించుతాయి.

చికిత్స

జాడ్యముతగిలిన పశువును ఎండలో నుంచరాదు. ఈ వ్యాధికి కూడ సంరక్షణయే ముఖ్యమగుచికిత్స. ఈ వ్యాధిసోకిన పశువులను వాని చుట్టుప్రక్కలనుండు ప్రదేశములను శుభ్రపరచాలి. పశువుల కొట్టములు పరిశుభ్రముగా వుండుటకు పేడకలిపిన నీటినిగాని సున్నపు నీటినిగాని చల్లుతూవుండాలి. పాలిచ్చు పశువులను, లేగదూడలను బలహీనమగు పశువులను జాగ్రత్తగచూచి తగిన సంరక్షణ, చికిత్స చేస్తూవుండాలి. పాడిపశువులకు తగిలినతరువాత దూడలను పాలు కుడుపరాదు. అట్లు కుడిపిన అవి మరణమునకు సంప్రాప్తమగుతాయి. ఈ వ్యాధితగిలిన పశువును బురదలో దింపరాదు. పుండ్లను మట్టిని, చవుడును కొట్టరాదు. ఇట్లు చేయుటవలన డెక్కలు కాటువేసి చాల కాలము కుంటుగా నేర్పడి పశువును బాధించుతాయి.

ఆరంభములోనే సూరేకారము 2 తులాలు, వేడినీరు సేరు కలిపి త్రాగించిన జ్వరముతగ్గి పుండ్లు తేలికపడి బాధ తగ్గుతుంది.

లేక ఉప్పు 4 తు, నేలవేము 2½ తు, మంచిబెల్లం సవాసేరు కలిపి నూరి నాకించుము.

లేక పెసరపప్పు అర్ధసేరు, వేలపిండి సోలెడు, మంచినూనె సవాసేరు కలిపి పెట్టుము.

లేక తమిదెజావ అర్ధశేరు, మంచినూనె సవాశేరు కలిపి త్రాగించుము.

లేక నీరుల్లిపాయలు 10 తులాలు, జొన్నఅన్నము సేరు, పెసర పప్పు అరసోలెడు, పసుపు 2 తు కలిపి పెట్టుము. మంచి పశువులకు స్వర్ణాసవ వాడిన సోకదు. చాలామంది రైతులు ముందుగనే స్వర్ణాసవను తెప్పించుకొని వాడుతారు. ఇంజెక్షన్‌వలె పనిచేస్తుంది.

పుండ్లకు చికిత్స

కవిరిగాని, మాచికాయగాని, పటిక, తుమ్మచెక్క, లేక వేపచెక్క వేసి కాచిన చిక్కని కషాయముగాని తీసికొని రెండుమూడు సేర్ల నీటిలో కలిపి నోటిపుండ్లకు అప్పుడప్పుడు పుక్కిలింపు జేయించిన గార పట్టుతాయి. ఇంతేగాకుండ తుమ్మచెక్క కషాయాన్ని ప్రతిరోజూ కాలిపుండ్లు, తదితరపుండ్లు కడుగుట కుపయోగించుట మంచిది. కాళ్ళకు గాలికుంటుతగిలిన వెంటనే మీగడలో తగినంత పసుపుకలిపి అప్పుడప్పుడు డెక్కల భాగములకు రాసినచో పుండ్లు అంతగా పడక త్వరగామానును. లేక నీలిమందును కొబ్బరినూనెలో కలిపిగాని, నవాసారమును నీటిలో కలిపిగాని, గానుగనూనెగాని రాసిన తగ్గుతాయి. కలరావుండలపొడిని వేపనూనెతో కలిపిరాసిన పుండ్లు, గాయాలు మానుతాయి.

పురుగులుపడి పశువు బాధపడుచున్నపుడు మాత్రము ఫినైల్‌ను కొన్నిచుక్కలువేసి కట్టుకట్టిన పురుగులు చచ్చును. సాధారణంగా రైతులలో చాలమంది పురుగులు లేనిపుండ్లకుకూడ గాయము మానునని విస్తారముగా పోస్తారు. అట్లు పోయుటవల్ల పశువుచకు జ్వరము ఎక్కువై పుండు పెద్దదై పశువు శుష్కించుతుంది. గాన జాగ్రత్తగా వాడాలి. లేక శీతాఫలపుఆకు, సున్నము, పుగాకుపొడి మెత్తగా నూరి పురుగులున్నపుండుకు పట్టించిన పురుగులు చచ్చిపోతాయి. లేక బారిజ పాకు గుప్పెడు, ఉప్పు 2 తు, మిరియాలు 1 తు మెత్తగా పాలతో నూరి పట్టించుము. లేక పొగాకు, కరిధూపము, పొట్లాము, రాతి సున్నము, సారాకు తగినంత తీసికొని మెత్తగానూరి పట్టించుము. లేక వసపొడిని పట్టించుము.

పథ్యము - హెచ్చరిక

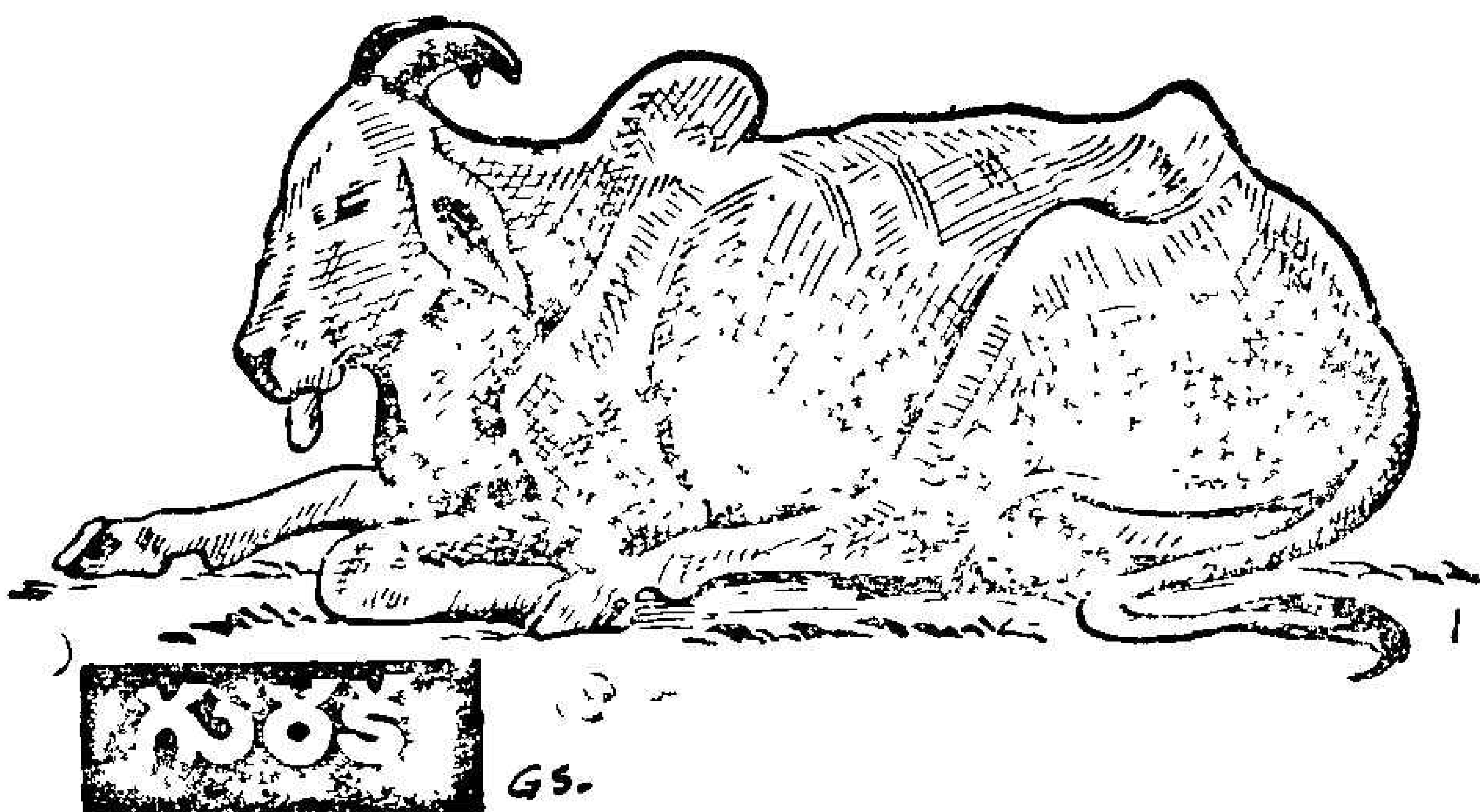
పాలిచ్చే పశువులు ఎండిపోతాయి. చూడిపశువులు ఈచుకొని పోతాయి. దుక్కిటెద్దులు డెక్కలు పాడవుతాయి. వగర్పుపట్టుతుంది. గాన ఆరంభములోనే జాగ్రత్తగా చికిత్స పోషణ చేయాలి, మను

ష్యుల శరీరముమీద వుండే గాయాలకు ఈ పశువు చొంగ తగిలినా ఈ వ్యాధి సోకిన పాడిపశువుల పాలు త్రాగినా చంటిపిల్లలకు త్రాగించినా ఈ వ్యాధి కలుగుతుంది. గాన జాగ్రత్తగా వుండాలి. అప్పుడప్పుడు పశువులశాలలో సాంబ్రాణి పొగ వేయుట మంచిది.

ఆవు మజ్జిగ సేరు, మంచినూనె నవటాకు, ఆరిగ అన్నముగాని వరిబియ్యపు అన్నముగాని అర్ధసేరు కలిపి మంచి పశువులకు త్రాగించిన వ్యాధి సోకదు. జబ్బు నెమ్మదించిన తరువాత జొన్నలను వండి మంచి నూనెలో కలిపి ప్రతిరోజు పెట్టిన మంచిది. దీనినే మడ్డికూడు అంటారు. ఫార్మసీవారి పశుబలవర్ధనిని వాడుడు.

గురక

దీనినే కంఠమాద, కుత్తుకవాపు, గురక, గొంతురోగము, ఎట్టి దొమ్మ, దున్నలప్లేగు అంటారు.

స్వభావము - వ్యాపకము

పశువులకు సంభవించు రోగాలన్నిటిలో ఈ వ్యాధి తుపాకి గుండువంటిది. ఈ వ్యాధి తగిలిన కొన్ని గంటలలోనే మరణించుతాయి. ఈ వ్యాధి గ్రామములో వ్యాపించినదనగానే రైతులకు గుండెలు దడదడ కొట్టుకొంటాయి.

ఈ వ్యాధిచే నూటికి 90 వరకు మరణించుతాయి. ఇదికూడ అంటురోగమై యుంది. ఈ వ్యాధి దుప్పులకు పక్షులకు దున్నలకు తదితర పశువులకు సోకుతుంది. ఈ వ్యాధిని కలిగించు సూక్ష్మజీవి వల్లముగా, అనారోగ్యముగా తేమగా యుండే పట్టనేలలయం దుంటాయి. అట్టి నేలలో మొలచేగడ్డిలోగాని, త్రాగునీటిలోగాని యుండి తొలకరించగానే వ్యాపించి దున్నలకు గేదెలకు తగులుతుంది. అందుచేత నే దున్నల ప్లేగంటారు. ప్రారంభములో గేదె, దున్న, దూడలకు వచ్చి చచ్చిపోతాయి. క్రమేపి వ్యాధి వ్యాపించి గేదె, దున్న, ఎడ్లకు కూడ వస్తుంది. ఈ వ్యాధి లోపల దాగియుండి బయటకు కనబడు అంతర్గత కాలము ఒకటి రెండు దినాలని గ్రహించాలి. నూటికి 98 దున్నల వరకు ఈ వ్యాధిచే మరణించుతాయి.

లక్షణాలు

పశువునకు తీవ్రమగు జ్వరము 106, 108 డిగ్రీల వరకు వస్తుంది. మేతమాని మందమతిగా వుంటుంది. కన్ను, ముక్కు, నోరు మున్నగు శరీరావయవాలలో వుండే పొరలు ఎరుపుగ కందియుంటాయి. మూతి పొడవుగా విస్తరించుతుంది. నోటినుండి చొంగపడుతుంది. గొంతును పట్టి చూచిన వాపు గలిగి చల్లదనంగా యుంటుంది. ఈ వాపు క్రమేపి గొంతుక, దవుడలు, గంగడోలు, మెడ, ముందరికాళ్ళు మున్నగు భాగాలకు పోతుంది. ఇంకను తలమీాద, కంటిరెప్పలమీాద, ముక్కురంధ్రాలమీాద, నోటిలోపల ఈ వాపు కనబడుతుంది. ఈ వాపులు కనబడిన ఆయా భాగాల చర్మము లోపల ఎరుపుగా కంది రక్తపు మచ్చలు కనబడుతాయి. నాలుక వాచి ఎఱ్ఱబడి జిగురువంటి పదార్థము పడుతూ నరములు లాగుతూ వుంటాయి. నోరు నలుపుగావుండి దగ్గుకూడ యుంటుంది. వాపు త్వరలోనే హెచ్చుతూ ముదిరినకొలది చల్లగా వుంటూ, పశువులేస్తూ పడుకొంటూ పశువునకు ఊపిరి సలుపక కఫము తన్నుతూ వుంటుంది. కన్నుగుంటలు విడుస్తూ చూచే మనిషికే విచారముగా వుంటుంది. పశువులకుకూడ యిట్టి జబ్బులు భగవంతుడు సంప్రాప్తించినాడా యని రైతులు పదే పదే విచార

పడుతూ వుంటారు. ఈ వాపు గొంతుకవద్ద కనబడుట వలన కంఠ మాద యని, ఊపిరాడక పోవుట వలన గురకయనీ చెప్పుతారు. ఆ గురక చాలా దూరము వరకు వినబడుతుంది. పశువు తన పీపును బాధచే ముడుచు కొంటుంది. పశువు పేగులు వాది కందుతాయి. నొప్పి గల దగ్గు వుంటుంది. శ్వాసకోశములు చిన్నవగుతాయి. క్రమేపి వ్యాధి ముదిరి అకస్మాత్తుగా మరణించుతుంది.

చికిత్స

ఈ వ్యాధి సామాన్యముగా చికిత్సకు లొంగదు. మంచి పశువులను వీనితో కలుపక ప్రత్యేకముగా వుంచాలి. నాలుక జారవిడచి గొంద్రుపెట్టుచున్నపుడు ఆ పశువు బ్రతుకదని గ్రహించాలి. ఏ మందయిన పోసిన గుటక వేయక వెంటనే మరణించుతుంది.

ఆరంభములోనే నాలుగు డ్రాముల సారాయితో అర్థసేరు దుష్టుపాకు పసరు కలిపి త్రాగించుట మంచిది.

లేక సేరున్నర పాలలో 4 తులములు వసపొడి కలిపి కాచి కాఫీ త్రాగునంత వేడిగా నున్నపుడు నాలుగు గంటల కొక పర్యాయము త్రాగించుము.

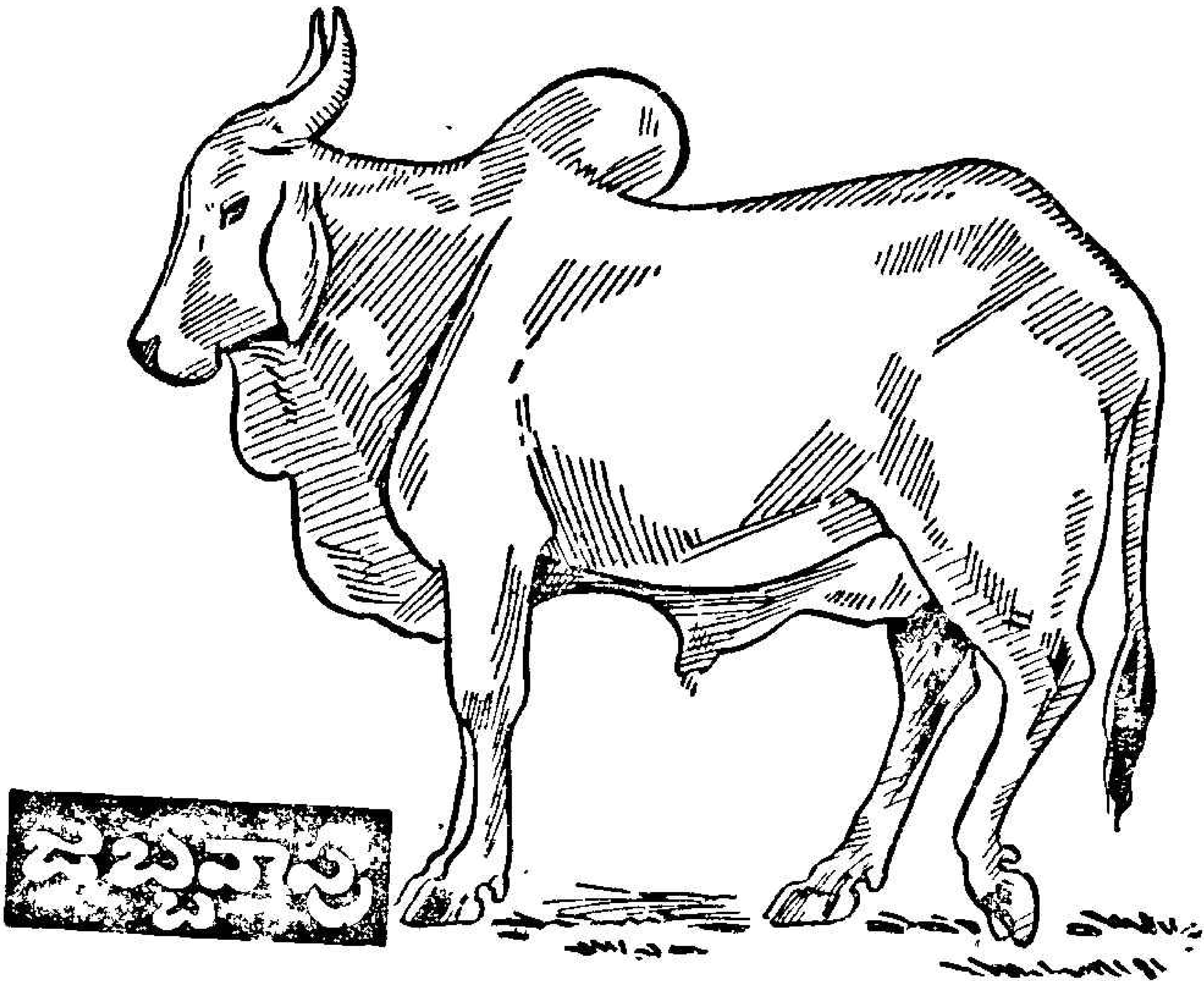
లేక పసుపు 2 తు, సొంఠి 2 తు, పిప్పళ్ళు 2 తు, వెల్లుల్లి 10 తు, ఎండుమిర్చి 6 తు, మెత్తగా నూరి అర్థసేరు మునగచెక్క రసముతో పెట్టుము.

ఆరంభములోనే మీ పశువు లన్నిటికి ఫార్మసీవారి జంతు రక్షణిగాని, పశురక్షామృతముగాని రాకుండా వాడవచ్చును. అద్భుతంగా పనిచేస్తుంది.

స్వభావము - వ్యాపకము

ఇదికూడ విచిత్రమైన వ్యాధియే. ఈవ్యాధి కొండప్రదేశములందు, అరణ్యప్రాంతములందు, రాతినేల ప్రాంతాలలోవుండే పశువు

లకుతరచుగా కఠినముగా సోకుతుంది. ఈవ్యాధిని కలిగించుసూక్ష్మజీవులు గాలిరూపాన, నీటిరూపాన, ఆహారమువల్ల పశువునందు ప్రవేశించు తాయి. లేతవయస్సులో వుండే పశువులు అనగా 4 నెలలనుండి ౬ సంవత్సరములలోపు వానికి విస్తారముగాను తక్కినవానికి తక్కువగా సోకుతుంది. ఈవ్యాధి కొన్నిపశువులకు పై కుబకక లోపలనే దాగి యుంటుంది. కండబట్టిమిగుల బలిసియున్న గిత్తలకు తరచుగా నీవ్యాధి

దీనినే గూడవాపు లేక జబ్బవాపు అందురు.

సోకుతుంది. వేసవి కాలములో సరియగు మేత లేక తొలకరించగ నేమిక్కిలి ఆతురతతో పచ్చికను తిను పశువులకు గూడ ఈవ్యాధి సోకుతుంది. ఈవ్యాధి ఒంటెలకు, గుఱ్ఱములకు, గేదెలకు, ఎద్దులకుకూడ తగులుతుంది. భూమిలో పెరిగే ఒకవిధముగు సూక్ష్మజీవులు రోగము తగిలిన పశువు యొక్క రక్తప్రవాహములో సాధారణముగా కనిపించవు. వాపు కనిపించినచోట మాంసములో అవి తప్పక కనిపించుతాయి. ఈసూక్ష్మ జీవులు సులభముగా చావవు. ఈ వ్యాధి పశువునకుసోకిన రెండుమూడు దినములకుగాని బయటకు కనపడదు. తీవ్రముగా వచ్చిన కొన్నిగంటల లోనే చనిపోతాయి.

లక్షణాలు

ఈవ్యాధితగిలిన పశువు మిగిలినవానితో నుండక ప్రత్యేక స్థలమునందు వుంటుంది. పశువు మందమతిగా వుండి కుంటుతుంది. జాగ్రత్తగా పరీక్షించినచో ముందు జబ్బమీదనో, వెనుక తొడల మీదనో, లేక మెడ, పిర్రలు, రొమ్ము, వీపు, నడుముమీదనో వాపు కనబడుతుంది. ఆవాపును పట్టిచూస్తే ఎక్కువ వేడిగా వుంటుంది. ఆవాపు చుట్టూ వృద్ధిపొంది పశువును కదలకుండునట్లు చేస్తుంది. మరి కొంతసేపటికి ఆవాపు పైకి పొంగినట్లుంటుంది. అప్పుడు ఆ వాపుమీద చేతితో తట్టినయెడల బురబురలాడుతుంది. వాచిన ప్రదేశముయొక్క చర్మము క్రిందభాగాన చీల్చితే ఆ మాంసము కుళ్ళియుంటుంది. పులిసిన నురుగువంటి ద్రవము కారుతుంది. ఈవాపును నొక్కిన కరకర మను శబ్దముకూడా యుంటుంది. ఈ వాపునుబట్టియే జబ్బవాపు, గూడ వాపు అని పేరువచ్చింది. ఇంక ఈ వాపు శీఘ్రముగా పెరిగి 24 గంటలలోగాని, రెండుమూడు దినములలోగాని పశువును చంపుతుంది. వ్యాధి ముదిరినకొలది శరీరము శీతలములోనికి వచ్చి నాడి బలహీనమై వణకుతూ ఊపిరి కష్టముగ విడుస్తూ, మూలుగుతూ క్రమేపి మత్తు వచ్చి చనిపోతుంది. ఈ రీతిగా నూటికి 95 వరకు చనిపోతాయి.

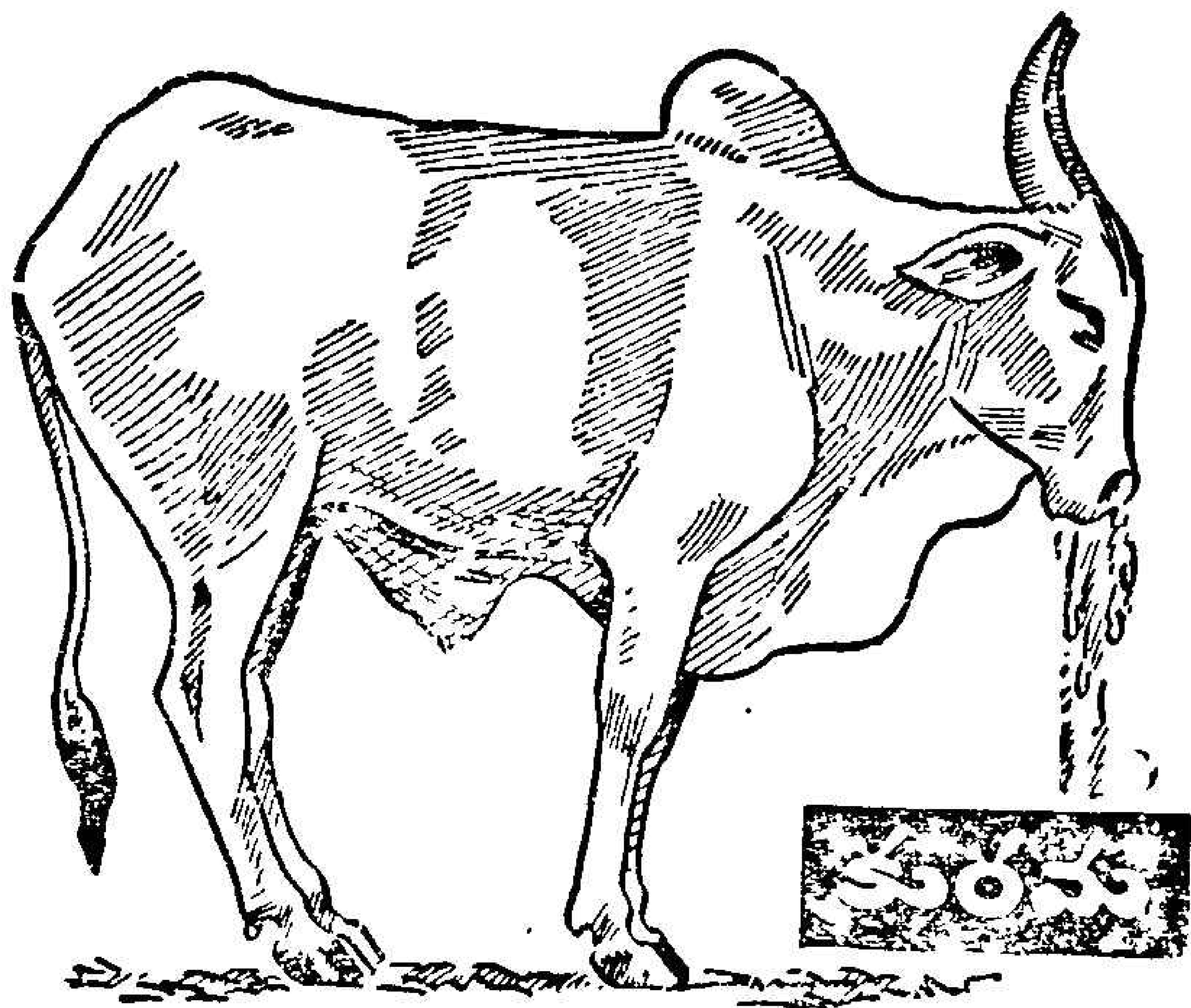
చికిత్స

వాపును కత్తితోకోసి కుళ్ళిన మాంసాన్ని తీసివైచి కర్పూర తైలమునుగాని, లేక జిల్లేడాకు, దుష్టుపాకు పసరు సమానభాగాలు, రాతి తడిసున్నం ఒకభాగము కలిపి పట్టించాలి.

లోపలికి మూడుడ్రాముల సారాయిని త్రాగించుము.

లేక నాగజెముడు మట్టను ఉడికించి దానిలో సన్నావాలు కొద్దిగావేసి త్రొక్కిన జిగురుగావస్తుంది. దానిని వాపునకు పట్టించాలి. అంతకూ వాపు ఆగనప్పుడు వాపుచుట్టు రక్షలువేయుట మంచిది.

లేక బాలింతబోలు 1 తు, గండఫిరోజు 2 తు, ముసాంబ్రము 1 తు మెత్తగానూరి సారాయితో వాపుమీద పట్టించవలెను. మంచి పశువులకు రాకుండ జంతురక్షిణి వాడుడు.

దీనినే కురుమ - చలికురుమ, ఒకవిధమగు విషజ్వరము అని చెప్పుదురు.

స్వభావము - వ్యాపకము

ఈ జాడ్యము వర్షాకాలమునుంచి శీతాకాలమువరకు వ్యాపించియుంటుంది. రైతులలోను నాటువైద్యులలో కొంతమంది ప్రతిజబ్బునూ కురుమయంటారు. ఈ వ్యాధిని కలిగించే సూక్ష్మజీవులు ఒకతరగతి దోమలయందు నివాసమేర్పరచుకొంటాయి. పశువులరక్తములోవుండే ఎఱ్ఱకణాలలో ఇవి జేరియుంటాయి. ఇవి పల్లపు భూములందు, గొప్ప నదులు సముద్రములో కలియుచోటులందూ, అడవి ప్రదేశములందూ, బురదనేలయందూ, కుళ్ళుచుండు పెంటపోగులందూ దాగియుంటాయి. ఎండలు తీవ్రముగా వున్నపుడు ఈ సూక్ష్మజీవులు పైకివచ్చుతాయి. పశువును ఎండలో పని చేయించుటవల్ల లోపలి నెత్తురు ఉడుకెత్తునపుడు ఈ వ్యాధిరావచ్చును. ఇంకను చక్కని కోడెలకు, ఆవులకు, మధ్య వయస్సుగల జంతువులకు, పెద్ద వయస్సులో వున్నవానికి తక్కువగా ఈ వ్యాధి సోకుతుంది.

లక్షణాలు

ఆరంభములో పశువు వణకుతుంది. మలబద్ధక ముంటుంది. ముఖ్యముగా దగ్గు వుంటుంది. అన్నిటికంటె ముఖ్యమైన లక్షణము చెవులు వ్రేలాడక నిక్కపొడుచుకొని వుంటాయి. నల్లకప్పు వేస్తుంది. కాళ్ళు ఒకటి రెండుగాని అన్నీగాని పట్లుపట్లుతాయి. వెన్ను చర్మము బిగిసియుంటుంది. మూత్రము పసిమిరంగుగా పోస్తుంది. మేత నెమరు మానుతుంది. మరికొన్ని కాళ్ళు పట్లు బాధ సహించలేక వెల్లకిలిగా పరుండి గోండ్రుపెట్టుతాయి. మరికొన్ని మంచి బలముమీద వుండి గురక రోగములోవలె గోండ్రుపెట్టుతాయి. మరికొన్నిటికి నోటివెంట చొంగపడుతూ వుంటుంది. వ్యాధి తీవ్రముగా వుంటుంది. 106, 107 డిగ్రీల జ్వరము వుంటుంది. కాళ్ళు, చెవుల చివరి భాగాలు, చల్లగా వుంటే చలికురుమ యంటారు. కడుపుబ్బరముగా వుండి మునగతీసుకొంటుంది. పశువుయొక్క తత్వాన్నిబట్టి పై లక్షణాలలో తదితర లక్షణాలుకూడ యుండవచ్చును.

చికిత్స

ఈ వ్యాధిని గూర్చి ప్రతి రైతునకు తెలియును. ఈ వ్యాధి వలన ప్రమాదము రాదు. కాని కొన్ని పశువులకు ప్రమాదము వస్తుంది. పశువు బలహీనమై నాలుగు కాళ్ళను కదల్చలేక కనుగ్రుడ్లు బయటకు వచ్చిన దీర్ఘశ్వాస కలిగినపుడు మాత్రము ప్రమాదము రావచ్చును.

తిప్పతీగె రసము సేరు, మంచినూనె అర్ధసేరు కలిపి ఒకసారి త్రాగించుము. లేక దుష్టపాకురసము అర్ధసేరు, సారాయి 2 డ్రాములు త్రాగించుము.

లేక దుష్టపాకు అరగుప్పెడు, తూరకవేపాకు అరగుప్పెడు, వావిలాకు అరగుప్పెడు, వాము 4 తు, వెల్లుల్లి 4 తు, పసుపు 1 తు, నీరు రెండు సేర్లు కలిపి కాచి వడపోసి పూటకు రెండు గొట్టముల వంతున తగ్గువరకు పెట్టుము.

కాళ్ళ పట్లకు హారతికర్పూరం ½ తు, కొబ్బరినూనె 10 తు, కలిపి గోరువెచ్చగ కాచి రాసి వేడినీటి కాపులుగాని, చన్నీటిలో గుడ్డను తడిపి ఆ భాగాలకు కట్టిగాని చికిత్స చేయాలి. ఇంకను కాళ్ళ పట్లకు తిప్పతీగె రసమునుగాని దూసరాకు, ఉమ్మెత్తాకు పసరుగాని దుష్టుపాకు రసమును కలిపి తగినంత వెన్నలో కలిపి మర్దన చేయాలి. లేక పిడకబూడిదగాని, విభూతినిగాని కాళ్ళపట్టులకు, మొత్తలకు రుద్దిన మంచిది.

ఈ వ్యాధి తగిలిన ఆరంభములోనే దుష్టుపు తీగెనుగాని, దూసర తీగెనుగాని, తిప్పతీగెనుగాని పలుపులువలెచుట్టి మెడలో వేసిన తాత్కాలిక జ్వరము, నొప్పులు ఆ ఘాటువలన తగ్గును గాన తప్పక ప్రతి రైతు ఆచరించాలి.

కాళ్ళ పట్లకు స్పెయిన్ కిల్లర్ చక్కగా పని చేయును.

పథ్యము:- జ్వరము తీవ్రముగా నుండి రొప్పుతున్న ఎండు కర్జూరకాయలు 10 కొట్టి సేరు నీటిలో వేసి త్రాగించాలి. నూకల జావను, బియ్యపు నీటిని, కాచిన వేడినీటిని అప్పుడప్పుడు త్రాగించాలి. ఫార్మసీవారి స్వర్ణాసవను వాడాలి.

మశూచి

ఈవ్యాధినే స్ఫోటకమంటారు. పశువులకు, మేకలకు, గుఱ్ఱములకు, గొఱ్ఱెలకు, పందులకు, ఒంటెలకు, కుక్కలకు సోకుతుంది. ఇది అంటుసంబంధమైనట్టి పొక్కులు లేచునట్టి జీవితమునందు సామాన్యంగా వొకపర్యాయము కలుగునట్టి జ్వరమైయుంది. ఈవ్యాధిప్రారంభించినదిలగాయతు నెమ్మదియగువరకు ఈస్థితిలో అస్వస్థతగాయుండినా మాలిన్యమేర్పడినా చర్మమునుండిపూర్తిగాపొక్కులుపోవువరకు విశేష అంటుగుణము వహించియుంటుంది. చీడ,పారుడు మీదవచ్చుపొక్కులనే కొందరు మశూచియంటారు. అట్లనుట పొరబాటు. ఈరోగము గల పశువులతో మంచిపశువులు కలియుటవలన, పశువుల కాపరులు పాలు

పితుకువారు, జబ్బుపశువులను తాకి మంచిపశువులను తాకుటచేత ఈ వ్యాధికలుగుతుంది. పట్టణాలలో వుండేవాటికే ఈవ్యాధిఎక్కువగా వస్తుంది. కొన్నిపశువులు గుజ్జుపులద్దెలు ఒంటెలద్దెలు తినుటవల్ల కూడరావొచ్చును.

లక్షణాలు

ఆరంభములో జ్వరమువుంటుంది. కండ్లనుండి నోటినుండి నీరు కారుతుంది. మేతతినదు. పాలిచ్చు పశువుల పొదుగుమీద చన్నుల మీద దూడలకు మూతిమీద ఎద్దులకు తొడలమధ్య వెంట్రుకలు లేని చోట్లను ఒకానొకగింజలంత పొక్కులై పక్వమై పలుచబారి పగిలి ఒకవిధమగు రసికారుతాయి. వీటినే రసికుండలంటారు. మనుష్యులకు వేయు టీకాల రసము ఈ రసికుండిలనుండియే తయారు చేస్తారు. ఈ వ్యాధి మన దేశములో చాలా తక్కువ. పాడిపశువులకు ఈ వ్యాధి తగలగానే పాలు తగ్గుతాయి. రెండుమూడు దినములైన తరువాత యెర్రని చుక్కలు పశువు శరీరముపైన కనపడతాయి. తర్వాత పొక్కులుగా మారి నాల్గుదినములైన తరువాత పొక్కులు శరీరమునందంతట వ్యాపించి నీరు పట్టి ఎఱుపుగానుండి మలినమేర్పడి మశూచి వాసన స్పష్టముగ కనబడుతాయి. ఈ వ్యాధి ఉధృత వహించినచో ముఖము వాడిపోయి కన్నులు మూసుకొనిపోతాయి. పొక్కులు ఎండి గోధుమ రంగుగా మచ్చలుపడి పక్షములేక అరమండలము రోజుల తరువాతగాని నెమ్మదికాదు.

చికిత్స - పోషణ

జబ్బు పశువును ప్రత్యేకముగా వుంచి జాగ్రత్తగా పోషణ చేయాలి. విరేచనము గావించు పదార్థాలను పెట్టుచు, పుండ్లకు దగిన చికిత్సలు, తగిన సంరక్షణ చేయాలి. చురుకుదనము కలిగించు ఆహార పానీయాల నిచ్చుతూ అప్పుడప్పుడూ ఘాటుగల ధూపాలను వేయుచుండాలి.

జ్వ ర ము లు

మానవులకు వలెనే పశువులకు కూడ వివిధరకాల జ్వరాలు గలవు. వాటి జ్వర లక్షణాలను బట్టి, రోగపశువు యొక్క తత్వాన్ని బట్టి, వ్యాధియొక్క ఉద్రేకతను బట్టి జ్వరాలకు మందులు వాడాలి. వాతసంబంధమైన జ్వరాలు, పైత్యసంబంధమైనజ్వరాలు, శ్లేష్మసంబంధ మైనజ్వరాలు, అజీర్ణసంబంధమైన జ్వరాలు, వరుసజ్వరాలు, చలి జ్వరాలు, కాలజ్వరాలు, సూతికా జ్వరాలు అని ఆయావ్యాధులలో వచ్చేజ్వరాలకు తగినమందులు, ఆహారపానీయాలు బలవర్ధక ఔష ధాలు అనుపానాలతో అనుభవాలతో చికిత్సలు చేస్తూవుండాలి. ఇంకను ఈ దిగువజ్వరాల విషయమై గమనింతురుగాక. ఈ విషయా లన్నీ ఎందుకు తెలుపుతున్నాననగా పశువులకుకూడా మానవులకు వలె యిన్నిరకాలజ్వరాలు ఉన్నవని. విదేశాల పశువుల జ్వరాలు, మనదేశపు జ్వరాలు తేడాలు కూడా గమనింతురుగాక.

టెక్సాస్ జ్వరము

ఆఫ్రికా, అమెరికా, ఇండియా, క్వీన్సులాండ్, యూరపు దేశాలలో ఈజ్వరాన్ని కలిగించే సూక్ష్మజీవులను కనుగొన్నారు.

ఈస్టుకోస్టు జ్వరము

తూర్పు ఆఫ్రికాలో ఈరోగము టీపర్వా అనుసూక్ష్మజీవివల్ల కలుగుతుంది.

హార్సుఎక్వైన్ బిల్లారిజ్వరము

యూరపు, రష్యా, అమెరికా, ఇండియా, దక్షిణ ఆఫ్రికా, ఆస్ట్రేలియా దేశాలలో బి. కబ్బలిస్ అను సూక్ష్మజీవులవల్ల కలుగు తుంది.

ఎల్లో జ్వరము

ఇది వేటకుక్కలకు ఎక్కువగా వస్తుంది. ఈరీతిగా పశువులకు రకరకాల జ్వరాలువున్నవని తెలియుచున్నవి. గాన పైచెప్పినజ్వరాల విషయాలు గుర్తించుకొనుటే తప్ప వాటికి తగిన చికిత్సలు పెద్ద డాక్టర్లకుతప్ప సామాన్య వైద్యులకు అర్థముకావని గుర్తించుకోవాలి.

జ్వ ర ము

పశువు శరీరంలో జ్వరము మామూలుగా వుండే ఉష్ణముకంటె ఎక్కువగా వుండి బడలిక, బలహీనత, ఆహారంమీాద యిష్టత లేకుండుట, ఉష్ణము వలన వణుకుట, నోరు పొడిగా వుండుట, నెమరు మానుట, ప్రక్కలు వుబ్బుట, కొమ్ములు వేడిగా వుండుట, చర్మము బిరుసుగా వుండుట, నాడి తీవ్రముగా వుండుట, నాలుగునుంచి ఆరు గంటలలో మరల పశువునకు తెలివి వచ్చి మేతమేయుట మున్నగు లక్షణాలతో జ్వరము వుంటుంది.

చి కి త్స

జ్వరము మాత్రమే యున్నచో సేరున్నర వరినూకల జావలో 2 తులాల సూరేకారము, 4 తులాల అల్లపు రసము కలిపి రోజువిడచి రోజు యిచ్చిన తగ్గుతుంది. లేక ఫార్మసీవారి పశురక్షామృతం ఇచ్చిన బాగా పనిచేస్తుంది. తదితర రోగాలలో జ్వరముంటే రోగనినాదము గ్రహించి తగిన చికిత్స చేయాలి.

క్రిమి సంబంధ రోగాలు

పశువులు, గొర్రెలు, మేకలు, గుఱ్ఱములు మున్నగు జంతువులు క్రిమిదోషపూరితములగు పచ్చిగడ్డి, తదితర కాడజాతులను తినుట వలన దొమ్మ, గురక తదితర అంటురోగాలను కలిగించే బాసిలెస్ యెన్థరసీస్ అనే క్రిమి సంబంధమగు రోగాలు ఉత్పత్తియగుతాయి. ఇట్టి క్రిమిసాంక్రమిక రోగాలతో కృశించుతూ వుండే పశువు

లను మేపుట, వాని ముందర మేతపడవేయుట, వాని పాలు పిండుట, స్వారి చేయుట, కోయుట, అమ్ముట, చర్మములు పదును చేయుట, ఉన్ని వడుకుట, కత్తిరించుట, మున్నగు పనులు చేయునప్పుడు ఈ బాసిలెస్ యెన్ థరసీస్ క్రిములు మానవుల శరీరమందు గాని, శ్వాసకోశములలో గాని చేరి చర్మవ్యాధులు, విషజ్వరాలు సోక గలవు. గాన జాగ్రత్తగా పై విషయాలు గ్రహించి తమ ఆరోగ్యాలను కాపాడుకోవాలి.

అశక్తత

పశువు జబ్బుపడి లేచిన తరువాత ఆహారలోపమువల్ల ఆహారము తక్కువపెట్టి పనిఎక్కువగా చేయించుటవల్ల, జబ్బుకు తగినంత పోషణ, ఔషధాలు యీయక పోవుటవల్ల అశక్తత యేర్పడి బలహీనత చెంది, ఎల్లప్పుడు నిస్సారము, గుండె నీరసము, ఆయాసము మున్నగు లక్షణాలతో వున్నప్పుడు బలముగల జీర్ణముచేయు తేలిక దాణాలను, పచ్చిగడ్డి వగైరాలను యిచ్చుతూ కొంతకాలము అట్టి పశువులకు విశ్రాంతి యీయాలి. మంచి గాలి, వెలుతురువచ్చు ప్రదేశములలో వుంచాలి.

సంధిగుణము

మానవులకువలెనే పశువులకుకూడ వ్యాధి ముదిరిన తరువాత చివరదశలో ఈ సంధిగుణము వస్తుంది. కొన్నిజ్వరాల తీవ్రతవల్లగాని, పెద్దరోగము, గురక, ధనుర్వాతము, దొమ్మ, సాంక్రమిక రోగాలను కలిగించే సూక్ష్మజీవుల తీవ్రతవల్లగాని, తెలిసీ తెలియని మందులను, విషపుమందులను వాడటవల్ల కలిగే ఉద్రేకతవల్లగాని ఈ గుణము పుట్టి కాళ్ళతో తన్నుకొనుట, అటునిటు కొట్టుకొనుట, ఆయాసపడుట, తలకు తీవ్రమైన వేడిసోకుట, పండ్లుకొరకుట, టెంప రేచరు హెచ్చుతూ తగ్గుట, నోటివెంట చొంగపడుట, నాలుక జార విడచుట మున్నగు లక్షణాలు వుంటాయిగాన అనుభవముగల పశు వైద్యునకు చూపించాలి.

శోషగ్రంధులు వాచుట

పశువు మెడభాగానికి ఇరుప్రక్కల శోషగ్రంధులు, లాలాజల రసగ్రంధులు, థైరాయిన్ గ్రంధులు, పిట్యూటరీగ్రంధులు మున్నగునవి మానవులకువలె పశువులకుకూడ సృష్టించియున్నాయి. అందుచేత ఇట్టి గ్రంధులు తదితర కారణాలవలన వాపుజెంది తీవ్రమైన అనారోగ్య లక్షణాలుకలిగి బాధించుతాయి. ఈ గ్రంధులు వాచినపుడు తగిన చికిత్స చేయక పోయిన శరీరము అతి నీరసమేర్పడి, మేతతినక, నీరు త్రాగక, శ్వాస నెమ్మదిగా విడుస్తూ పశువు బాధపడుతూవుంటుంది. కాబట్టి అనుభవముగల వైద్యునకు చూపించి తగిన చికిత్సలు చేయించాలి గాని తెలిసీతెలియని చికిత్సలు చేయరాదు.

వణకుట

పశువులకు తీవ్రమైనదొమ్మ, కురుమ, శీతవాతము, ఉష్ణవాతము, అపస్మారము, కుందేటివెర్రి మున్నగురోగాల కారణాలవలన శరీర కండరాలు వణకుట, వెంద్రుకలు నిక్కబొడుచుట, కొన్నిటికి చలి, వేడితో బాధపడుట మున్నగు లక్షణాలువుండి కొన్నికండరాలు అదురుతూ వుంటాయి. అట్టిసమయంలో మనరైతులు ఏమైనా విషపు పురుగులు కుట్టెనవో, కరచినవోయని తడబడచూ వసుపు ముక్కు రంధ్రములకు రాసి పరీక్షించుతారు. రాసిన పసుపు భాగము ఎర్రగా వుంటే పాము కరచినదని, పురుగు ముట్టుకుందని తొందరపడి పిచ్చిపిచ్చి వైద్యాలుచేస్తారు. ఇట్లుచేయుటపొరపాటు. అనవసరముగా ఆపశువును బాధపెట్టుటతప్ప మరొకటికాదు. ఈగ్రంథములో విషతంత్రముచూస్తే ఆ భాగమందు పసుపు ఎట్టివ్యాధులకు రాయాలో తెలుస్తుంది. కాబట్టి ఎప్పుడైతే పశువు వణకుతుందో అప్పుడు చురుకుదనము కలిగించే మందులు యీయాలి. లేదా ఫార్మసీవారి పశురక్షామృతం వాడితే చక్కగా పనిచేస్తుంది.

క్షీ ణిం చు ట

పశువునకు పారుడురోగం, దొమ్మ, గాలికుంటు, కురుము, రక్త మూత్రము, శస్త్రచికిత్స, సూతికావాతము మున్నగురోగాలు సోకి నెమ్మదించిన తరువాత బలహీనత, నిస్త్రాణ, కన్నులలోని కాంతి, కన్నుగ్రుడ్లు లోతునకుపోవుట, శరీర వేడిమి తగినంత లేకుండుట, ఆకలి లేకుండుట మున్నగు విలక్షణాలతో పశువు విచారముతో వుంటుంది. రైతుమాత్రము రోగం తగ్గినదికదా పనిపాటలకు ఎప్పుడు పనికి వచ్చునాయని నిరీక్షించు తుంటాడు. ఈపరిస్థితిలో వుండేపశువులకు చలిగాలి, ఎండ తగులనీయక, వర్షాలలో కట్టివేయక గాలి వెలుతురు వచ్చే పశువుల కొట్టంలోకట్టివేసి వెచ్చగావుండే పొడిగడ్డిని పక్క వేసి బలము జీర్ణం కలిగించే దాణాలు మేతలు పెట్టుచూ ఫార్మసీ వారి 'పశుబలవర్ధని' నిగాని వాతారి అరఖునుగాని ప్రతిరోజూ వాడుతూ వేళలప్రకారం నీటిని త్రాగించుతూ ఒకపక్షము లేక మండలము రోజులు కాపాడిన పశువుయొక్క క్షీణత, నిస్త్రాణతగ్గి ఆరోగ్యం చెందుతుంది. లేనిచో మరల రోగము తిరుగబెట్టి అకస్మాత్తుగా వేడి తగ్గి ప్రమాదమునకు రాగలదు.

అ రో చ క ము

పశువులకు అజీర్తిచేసిగాని, వాతముచేసిగాని, జ్వరము వచ్చిన తరువాత తగ్గిగాని, అంటు రోగాలుసోకి దైవవశాత్తు తగ్గినపుడు గాని నోరంత జిగటగా బంకగావుండి ఒకవిధమగు వెగటువాసన వేస్తూ వుంటుంది. అందుచేత ఏద్రవపదార్థంగాని, ఏఘనపదార్థంగాని లోపలికి యిచ్చినపుడు తినుటకు త్రాగుటకు యిష్టములేక కొన్నిదినాలు ఆకలి మందగించి తిన్న మేత నెమరకురాక కండ్లనుండి నీరుకార్చుతూ యజ మానివంక దీనముగా చూస్తూవుంటుంది. అట్టిసమయంలో రెండుసేర్ల గోరువెచ్చని నీటిలో $\frac{1}{8}$తులముల పటిక పొడికలిపి ఉదయం సాయంకాల

మందు నోటిని, నాలుక, దవుడల లోపలభాగాన్ని, ముక్కులను డూష్ చేస్తూవుంటే పశువు ఆరోగ్యంచెంది ఒకవిధమగు లాలాజలరసం ఉత్పన్నమై ఆకలియై ఆహారంకొరకు నిరీక్షించుతూ వుంటాయి. మరికొన్నిటికి ఈపటికలో లోషన్‌తోగాని, వగరుగల తుమ్మ, నేరెడుచెక్కల కషాయంతోగాని పుక్కిలింపచేస్తూ రెండువేళల సాంబ్రాణిపొగ ముక్కు

లకువేస్తూ జీర్ణముచేసే ఆహారాన్నియిచ్చిన కొలదికాలంలో నెమరుకు తిరిగి పశువు ఆరోగ్యం చెందుతుంది. ఇటువంటి చట్కాలను రైతులు అనుభవంతో చేసికోవాలిగాని అయినదానికి కానిదానికి డాక్టర్లకోసం నాటువైద్యులకోసం పరిగెత్తవద్దు.

ఇరువది రెండవ భాగము

జీర్ణ రోగాలు

పశువుయొక్క జీర్ణకోశము చెడుటచే అజీర్తి యనబడుతుంది. నెమరువేయు ప్రతి జంతువు యొక్క పొట్టనూ నాలుగు భాగాలుగా విభజింపవచ్చును. కాబట్టి నాలుగు పొట్టలలోనూ అజీర్తి యేర్పడ వచ్చును. వ్యాధి లక్షణాలను బట్టి నాలుగు కోశాలలో ఏ కోశము చెడిందీ పరీక్షించవచ్చును. ముఖ్యముగా ఈ వ్యాధి పాడిపశువులకు ఎక్కువగా వస్తుంది. వేసవికాలమందు మేత తక్కువగా, వర్షాకాల మందు మేత ఎక్కువగా తినుటచేత మామూలు ఆహారము తినుచు జొన్నపిండి, ఉలవపిండి తదితర దాణాలు గొంతుక వరకు పెట్టుటచేత పశువును పని చేయించక సోమరితనముగా నుంచుటచేత పశువు ఆహార కోశములో పురుగులు, సున్నము, జీర్ణముగాని కఠిన పదార్థములు యుండుటచేత ఈ వ్యాధి కలుగుతుంది. తదితర వ్యాధులు కలిగియుండి అజీర్తికూడ కలుగవచ్చును.

లక్షణాలు

ఆకలి తగ్గి అరమేత మేస్తుంది. చక్కగా లెక్క ప్రకారము 36 నెమర్లు వేస్తూనే వుంటుంది. మలబద్ధక ముంటూ అప్పుడప్పుడు అపానవాయువులు వదలుతూ వుంటుంది. పేగులు అరుస్తాయి. కడుపు వెన్ను నంటి యుంటుంది. నల్లకప్పు వేస్తుంది. అప్పుడప్పుడూ కడుపులో గాలికూడ యుంటుంది. పాడి పశువైన యడల పాల రుచి తగ్గుతుంది. వ్యాధి ముదిరినకొలది పశువు కృశించి ఆకలి తగ్గి రక్తము క్షీణించుతుంది. అంగిటిముండ్లుకూడ పెరిగి నోరు వాసనగా వుంటుంది. సరియగు బలవర్ధకౌషధ మీయనిచో నీరసించి చనిపోవచ్చును.

చికిత్స

సోడాఉప్పు 2 తు, కురంజీవాము 4 తు, ఇంగువ 1 తు, నేల వేము 1 తు, ఉప్పు 4 తు కలిపి సేరు గోరువెచ్చని నీటితోగాని,

నిమ్మకాయంత తాటిబెల్లంతోగాని దినమున కొక మోతాదువంతున పక్షము లేక నెల దినములు పెట్టిన తగ్గుతుంది.

లేక శొంఠి 2 తు, మిరియాలు 1 తు, పిప్పళ్ళు 1 తు, ఇంగువ 2 తు, వాము గిద్దెడు, ఉప్పు 3 తు కలిపి పై మాదిరిగనే పెట్టుము.

లేక ధనియాలు చేరెడు, పిప్పళ్లు 2 తు, చేదుజీలకర్ర 2 తు, కురంజీవాము 4 తు, ఉప్పు 4 తు కలిపి పెట్టుము.

లేక మిరప ఆకు రసము అర్ధసేరు, మిరియాలు 1 తు, ఉప్పు 2½ తులములు కలిపి పెట్టుము.

లేక మహిసాక్షి 2 తు, కటకరోహిణి 1 తు, శొంఠి 1 తు, ఉప్పు 4 తు కలిపి పెట్టుము.

లేక లవంగాలు 1 తు, శొంఠి 2 తు, నేలవేము 1½ తు, సోడా ఉప్పు 2 తు, తాటిబెల్లం 8 తు కలిపి దినమున కొక మోతాదు వంతున పక్షము రోజులు పెట్టుము.

లేక చింతపండు పులుసు, కారము, ఉప్పు, ఆవపిండి కలిపి రోజు కొక మూడు గొట్టములు పెట్టుము. పై చికిత్సలను వరుసగా కొంత కాలము వాడుము.

లేక ఫార్మసీవారి పశుబలవర్ధిని, వాతారి కలిపి కొన్ని దినములు పెట్టుము.

మరొక సలహా

వరి కుప్పలు అపర ధాన్యాదుల నూర్చు నపుడు పశువులు ఆతురతతో తినుటవలన జీర్ణముకాక ప్రేగులలో చిక్కుకొని బాధపడు తాయి. ఇట్టి సమయములో కొందరు వంకాయలను, దోసకాయలను, ఉప్పును, కొబ్బరినూనెను పోస్తారు. ఇట్టి చికిత్సలను అనుభవపరుల సలహాలనుతీసుకొని చేయుట మిగుల మంచిది. కాని చేరెడు లేక రెండుచేరెలు ఉప్పును మెత్తగా నలగకొట్టి దానిలో 4 తులాల శొంఠి పొడిని కలిపి కాఫీ త్రాగునంత వేడినీటిలో కలిపి పెట్టిన తగ్గుతుంది.

లేక కొబ్బరిని వేడినీటిలో వేసి తొక్కి 10 తులాల ఉప్పును కలిపి పెట్టుము.

లేక గిద్దెడు పేరినేతిలో సేరు గోరువెచ్చని నీరుకలిపి మోతాదు యీయుము.

లేక మూడుడ్రాములు సారాయిని త్రాగించుము.

లేక మూడుగుప్పెళ్ళ ఎండుమిరపకాయలు రెండుసేర్ల నీటిలో కలిపి కాచి పిసికి వడపోసి త్రాగించుము.

లేక పశుమిత్ర లేక వాతారి అరఖు గ్యారంటీగా పనిచేస్తుంది.

కడుపుబ్బు

జీర్ణముకాని పదార్థాలు నెమరు పొట్టలో నిలువయుండుటవల్ల, అవి పులియుటవల్ల, దూరప్రయాణమైన వెంటనే నేదైన మేత తిని, తరువాత కుడితి మున్నగు పదార్థాలు త్రాగుటవల్ల, తొలకరి వర్షములు కురిసిన తరువాత మొలచు గడ్డిని ఎక్కువగా తినుటవల్ల, విషవంతములగు పొదలు, మొక్కలు తినుటవల్ల, పచ్చిజనుము, వరిపిలక మున్నగు వాతపదార్థము రుచిగానున్నవని ఎక్కువగా తినుటవల్ల ఈ ఉబ్బు కలుగుతుంది. ఇంకను ఇతరరోగాలలో కూడ ఇది కలగవచ్చును.

లక్షణాలు

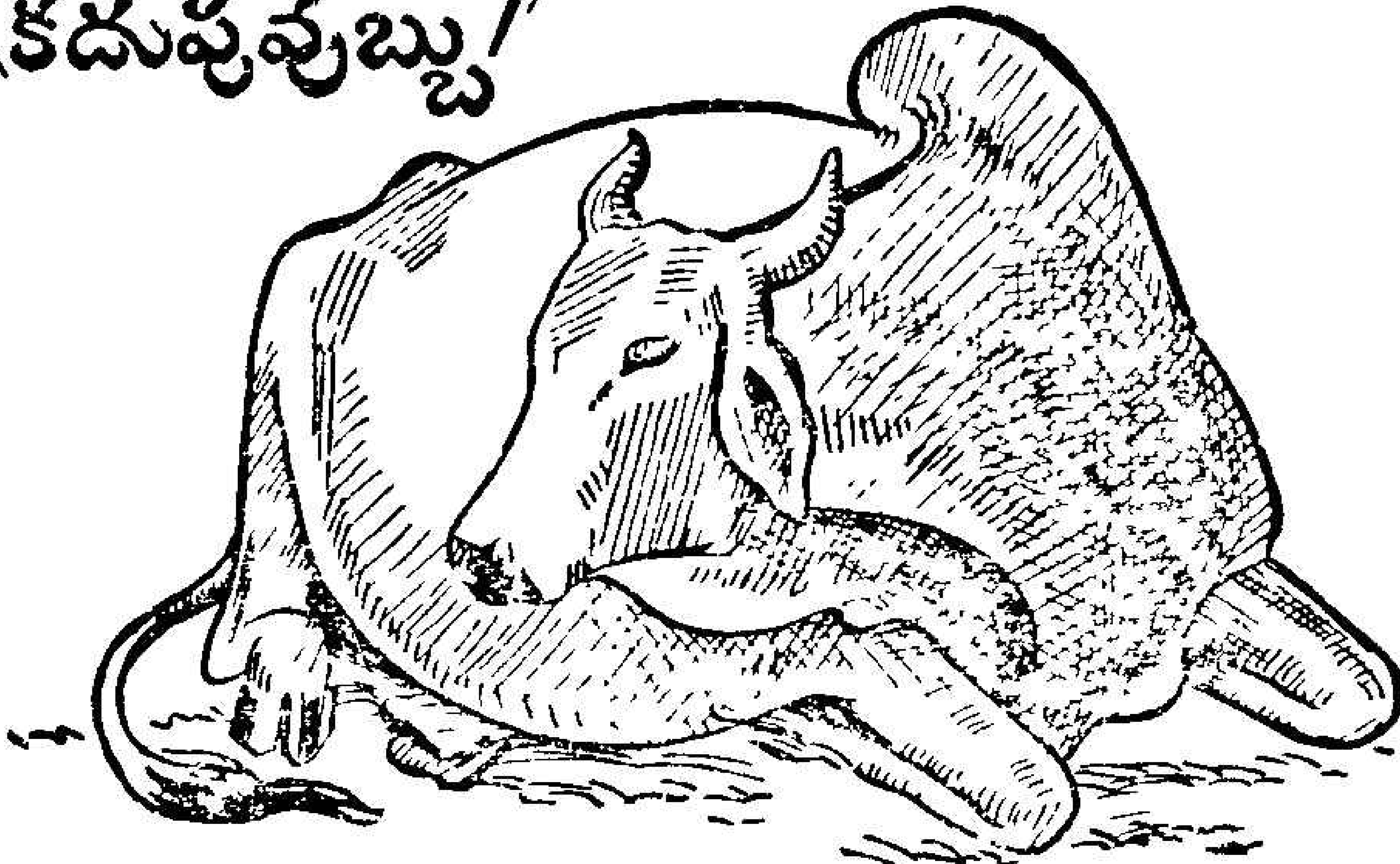
కడుపు విస్తారముగా పొంగుటయే ముఖ్యమగు గుర్తు. ఎడమ డొక్క భాగములోనే ఆహారకోశము వుంటుంది. ఎడమడొక్కే ఉబ్బుతుంది. ఆ ఉబ్బుమీద వ్రేళ్ళతో తట్టినయెడల గాలి తిత్తివలె మ్రోగుతుంది. సకాలములో తగుచికిత్స చేయనిచో నెత్తురు తలకెక్కుతుంది. అప్పుడు ముఖముమీదవుండే రక్తనాళాలు ఉబ్బుతాయి. కన్నులు కనబడవు. ఊపిరి పీల్చుట కష్టముగా వుంటుంది. పశువు మూల్గుతూవుంటుంది. వ్యాధి ముదిరినకొలది మరణమునకు కూడ సిద్ధమగుతుంది. డొక్కలో గాలిజేరితే గాలి తీయాలి.

చి కి త్స

ఆరంభములో అరసోలెడు ఉప్పును మెత్తగానూరి సేరున్నర గోరువెచ్చని నీటిలో కలిపి త్రాగించుము. లేక నాలుగు గుప్పిళ్ళ ఎండుమిర్చిని మెత్తగా నలుగగొట్టి మూడుసేర్ల నీటిలో కలిపి కాచి వడపోసి త్రాగించుము.

లేక కడుపులో గాలి జేరియున్న గాలితీసే పద్ధతి చేయుము.

లేక మామూలుగా తిండి ఎక్కువై ముక్కుచున్న పశువునకు మూడు డ్రాముల సారాయిలో 2 తులముల ఇంగువ కలిపి పెట్టుము.

లేక ముఖముమీద రక్తనాళములుబ్బి శ్వాస కష్టముగ పీల్చుచున్న ఉలితో ఆ రక్తనాళములను తెగగొట్టుము.

లేక కోడిరెట్టను 10 తులములు తీసికొని సేరున్నర గోరువెచ్చని నీటిలో కలిపి త్రాగించుము.

లేక జొన్నదంటుగాని వరిగడ్డినిగాని కాల్చి మసిచేసి మూడు గొట్టములు పెట్టుము.

లేక దిరిశెన ఆకుపసరుసేరు, కారం 4తు, ఉప్పు చేరెడు, కలి నీరుసేరు కలిపి త్రాగించుము.

లేక సోపు 2తు, ఏలకులు 2తు, జీలకర్ర 2తు, శొంఠి 2తు కలిపి శేరు గోరువెచ్చని నీటితో త్రాగించుము. లేక వాతారి అరఖును యీయుము.

ఆకస్మిక కడుపుబ్బు

పశువు కడుపులో విషపదార్థములు చిక్కుకొనుటవల్ల, తాటి పండ్లు తదితర వస్తువులు గొంతుకకు అడ్డుపడుటవల్ల జీర్ణముకాక తినినపదార్థములు పులిసి ఆహారకోశములో నిలువయుండి ఒకవిధమగు గ్యాసుగా ఏర్పడుటవల్ల, తదితర కారణములవల్ల ఆకస్మికంగా కడుపు వుబ్బుతుంది.

ఇట్టి సమయంలో పశువు తత్తరపడుతూ దేహము ముడుచు కొంటుంది. ఎడమడొక్క గ్యాసుతో బాగా వుబ్బుతుంది. వ్రేలితో నొక్కిన గుంటపడక డండం అను ధ్వని కలుగుతుంది. మలబద్ధకము వుంటుంది. వెంటనే తగిన చికిత్స చేయనిచో చనిపోతుంది.

చికిత్స

కడుపు విస్తారముగ పొంగి శ్వాస ఆడనపుడు ఎడమప్రక్క నడుముఎముక కడపటి ప్రక్కఎముక, తొంటిఎముక ఈ మూడు ఎముకలకు మధ్యగావుండే భాగములో అనగా రమారమి గుంటగా నుండు ఎడమప్రక్కకు మధ్యభాగాన సిరాతోగాని, పేడతోగాని గుర్తుపెట్టి పశువును పడవేసి ఆ గుర్తుమీద డొక్కలో ఒకచిన్న చాకుతోగాని ట్రోకారు అను పనిముట్టుతోగాని పొడిచి గాయము గుండ గొట్టమును తగిలించిన లోపలనున్న గ్యాసుఅంతా బుస్సుమని దుర్గంధముతో పైకివచ్చి ఉబ్బరము తగ్గుతుంది. మరునాడు కూడ ఈ రీతిగ గ్యాసుతీసి ఆముదమును సేసున్ను, వాము 6 తులములును నూరి కలిపి ఒకమోతాదు యీయాలి. లేక గ్యాసును పోగొట్టు వస్తువులను యీయాలి. గొంతుకలో తాటిపండ్లు, ఎముకలు అడ్డుపడిన ఒక నున్నని తిన్నని కర్రను గొంతులోనికి పోనిచ్చి కొద్దిగా ఆముదము పోయుచు బైటకో లోపలికో నెట్టాలి. ఇంకను ఏమైన చిన్న వస్తు

వులు చిక్కుకొన్న కోడిగ్రుడ్ల తెల్లసొనతో ఆముదము కలిపి గొంతుక లోనికి జారవిడువాలి. లేదా ప్రోబాంగు అను పనిముట్టును గొంతుకలోనికి జొనిపి తీయాలి. ట్రోకారుతో పదేపదే చేయరాదు. చేసినను లాభము లేదు.

ఉదయ సాయంకాలపు ఉబ్బు

కొన్ని పశువులకు అజీర్తి వల్లగాని తదితర కారణమువల్లగాని ఆహారకోశములోగాని జేరుచూపోతూ వుంటుంది. కొన్నిటికి ఉదయం పూట మరికొన్నిటికి సాయంకాలము ఇంకా కొన్నిటికి అన్ని వేళలందూ డొక్క భాగములో ఉబ్బు కనబడుతూ వుంటుంది. ఈ వాపు ఉన్నంత సేపు పశువునకు బాధగా ఉంటుంది. మేత సరిగా తినదు. కొన్నిటికి దగ్గు వుంటుంది. చికిత్స చేయకపోతే దీర్ఘరోగముగా ఏర్పడి ఆహార కోశము చెడి మలబద్ధక మేర్పడి పశువు మృత్యువున కాసన్న మగు తుంది. గాన ఆరంభములోనే చికిత్స చేయాలి. ఈ ఉబ్బునే ఎగు బోరవలి దిగుబోరవలి యంటారు. ఈ వ్యాధినిబట్టి మందులు వాడాలి. లేనిచో ప్రేగులకు అపాయము కలుగుతుంది.

చికిత్స

ఆరంభములోనే అడ్డసరపాకులు 3 గుప్పెళ్లు, ఉప్పు చేరెడు, ఇంగువ 2 తు కలిపి త్రొక్కి దినమున కొక మోతాదు వంతున సేరు గోరువెచ్చని నీటితోగాని, కారపు పాలతోగాని నాలుగు దినములు వరుసగా యిచ్చిన తగ్గుతుంది.

లేక మెడికల్ అవిసెనూనె సవాసేరు, కర్పూరతైలం 2½ తు, నవాసారం 1 తు కలిపి ఒక మోతాదుమాత్రమే యిచ్చిన తగ్గు తుంది. అవిసెనూనె మందులషాపులలో దొరకుతుంది. రంగులలో కలిపేది వాడరాదు. అది విషము.

లేక మసిబొగ్గుపొడి 6 తు, కారవుపొడి 4 తు, సున్నపుతేట సేరు కలిపి త్రాగించుము.

లేక వావిలాకు పసరు సేరు, శొంఠి 2 తు, పిప్పళ్లు 1 తు, మిరియాలు 1 తు, చేదు జీలకర్ర 2 తు, మసాంబ్రము ½ తు, మహిసాక్షి 1 తు, కారపుపాలు సేరు కలిపి త్రాగించుము. లేక పశుమిత్రనుకాని వాతారి అరఖునుగాని వరుసగా మూడు రోజులు వాడిన మంచిది.

కడుపునొప్పి

పశువు ఎండుగడ్డిని, పచ్చిగడ్డిని వెంటవెంటనే . మేయుటచేతను ఆతురతతో అందిన ముండ్లచెట్లు, కంపజాతులను తినుటచేత ఎల్లప్పుడు చల్లనినీటిని త్రాగుటచేత పేగులలో జీర్ణముకాని పదార్థములు నిలువయుండుటచేత, వాయుపూరితంగా కడుపుబ్బరంగా వుండునపుడు పని చేయుటచేత, మత్తుపదార్థాలు ప్రేగులలో చిక్కుకొనిపోయి బాధ కలుగుటవల్ల, తవుడు, జొన్నలు, వడ్లు, మున్నగు గట్టి పదార్థములు మిక్కుటముగా తిని జీర్ణము కాకపోవుటవల్ల, ఈ వ్యాధి కలుగుతుంది. ఈ నొప్పి అనేక కారణాలవల్ల పలువిధాలుగా రావచ్చును.

ల క్ష ణా లు

పశువు మేతమేయుట మానుతుంది. ఏమియూ తోచక పసుండును. ముఖ్యముగా పశువులకు ఎడమ డొక్క దగ్గర ఆనించి మూల్గుతూ వెనుకకాళ్ళతో తన్నుకొంటూ వెన్నును విరుస్తూ, పడుకొంటూ, లేస్తూ, తోకను ఎత్తుచూ. మాటిమాటికి మూత్రమును పోయుచూ, పేడపలుచగగాని, గట్టిగగాని, అసలు వేయకుండగగాని యుంటూ అప్పుడప్పుడు పండ్లుకొరుకుట కన్నులు త్రిప్పుట, నురుగు కక్కుట మున్నగులక్షణాలు వుంటాయి.

చికిత్స - పరీక్ష

ఈ వ్యాధి ఏ కారణమువల్ల వచ్చిందో, ఏ పరిస్థితిలోవుందో, వెంటనేతగ్గునా, ఎంతకాలము పట్టును ? అప్పుడప్పుడు వచ్చిన ఏ లక్షణాలతో వుంది ? ఎనిమా అవుసరమా ? మున్నగు విషయములను పరీక్షించి తగిన చిగిత్స చేయాలి.

ఆరంభములో ఉప్పు చేరెడు, వాము అరసోలెడు, ఇంగువ 4తు, సన్నావాలు 4 తు కలిపి సేరున్నర గోరువెచ్చని నీటిలోకలిపి ఒక మోతాదు ఈయాలి.

పేడ వేయక మలబద్ధకముగ నున్నపుడు సబ్బునీటితో ఎనిమా చేయుట మంచిది.

లేక గచ్చాకురసము అర్ధసేరు, ఇంగువ 4 తు, ఉప్పు చేరెడు కలిపి త్రాగించాలి.

లేక దీర్ఘకాలపు నొప్పిగానున్న శొంఠి 1 తు, మిరియాలు 2 తు, కురంజీహము 2 తు, సోడాఉప్పు 1 తు, వాయులవంగాలు 1తు, నీరు సేరున్నర కలిపి రెండుదినముల కొక మోతాదు యీయాలి.

లేక నొప్పిచే తన్నుకొనుచుండిన గాడిదగడపాకు పసరుగాని, వాముఃవాటరుగాని యీయాలి. లేక ఫార్మసీవారి వాతారి అరకు అద్భుతముగా పనిచేస్తుంది.

మలబద్ధకము

పశువుయొక్క తత్వాన్ని బట్టి అప్పుడప్పుడు గాని, ప్రతిదినము గాని మలబద్ధక మేర్పడుతుంది. ఈ వ్యాధి కూడ అనేక కారణాల వల్ల-రావచ్చును. పేగులు సరిగా పనిచేయక పోవుటవల్ల అనారోగ్య మగు మన్య ప్రదేశాలలో వుంచుట వల్ల మేత, నీరు సరిగా పెట్టక ఎల్లప్పుడు ఎండలోనుంచి పనిచేయుటవల్ల పేగులు ఆరిపోవుటవల్ల మల బద్ధకము కలుగుతుంది. పశువు అనారోగ్యముగా నున్నపుడెల్లా యీ వ్యాధి కలుగుతూనే వుంటుంది.

లక్షణాలు

పశువు నాలుక పై ఒకవిధమగు పొర గ్రమ్ముతుంది. మలము గట్టిగా వేస్తుంది. ఆకలితగ్గి మందమతిగ వుంటుంది. నెమరు సరిగా వేయదు. తోక అప్పుడప్పుడు ఎత్తుచు ముక్కుతూ వుంటుంది. జ్వరము

కూడ యుంటుంది. అపాన వాయువులు విడుస్తూ వుంటుంది. కాళ్ళు, నరములు లాగుతూ వుంటాయి. చిన్నదూడలైన పేగులలో ఎలుక పాములు పుట్టుతాయి.

ఆరంభములో చింతపండు పులుసుసేరు, ఉప్పుచేరెడు, గోరు వెచ్చని నీరు సేరు త్రాగించుము.

లేక అర్ధసేరు ఆముదములో 49 చుక్కల నేపాళనూనె కలిపి యీయాలి.

లేక 10 నల్ల జీడిగింజలు కొట్టినవి, పాలు సేరున్ను కలిపి కాచి వడపోసి త్రాగిచాలి.

లేక ముసాంబ్రము 1 తు, నేలవేము 2 తులాలు, ఉప్పు 6 తులములు, శొంఠి 8 తులములు కలిపి సేరు వేడినీటితో కలిపి యీయుము.

లేక ఆముదము సేరు, ఎండుమిర్చి గుప్పెడు, అల్లము 2 తులములు కలిపి కాచి వడపోసి త్రాగించాలి.

ఈ రీతిగా అనుభవ చికిత్సలు చేయవలెను. విరేచనము లైన తరువాత బలముగల తేలిక పదార్థములను, పచ్చిగడ్డిని పెట్టాలి. లేక వాతారి అరుఖురు వాడుడు.

విరేచనాలు

ఈ వ్యాధి మేత లోపములవల్ల ఆహారకోశములో, పేగులలో ఒకవిధమగు పురుగులుండుటవల్ల పచ్చికమేస్తూ వెంటనే ఎండుగడ్డి తినుటవల్ల వర్షము కురిసిన తరువాత పచ్చిగడ్డి తినుటవల్ల ముక్కిపోయిన గడ్డికాడలు, పురుగులుపడిన తవుడు, నిలువయున్న కుడితి వగైరాలు తినుటవలన కలుగుతుంది. ఇంకను పెద్దరోగము మున్నగు తదితర రోగాలలో విషపు సాలీళ్ళను తినుటవల్లకూడా ఈ వ్యాధి రావచ్చును.

లక్షణాలు

పలుచగా పేడవేయుటయే దానిముఖ్యలక్షణము. కడుపునొప్పి, ఆకలి లేకుండుట, వేడిజేసిపారుట ముడ్డితీపుతో ముక్కుతూ వుంటుంది. వాతముజేసి పారుతూవుంటే ముడ్డి తీపుయుండదు. దుర్వాసన బంకతో గూడిన నెత్తురుకూడ యుంటుంది. విరేచనములగుకొలది మల పదార్థము తగ్గుతుంది. చెవులను వ్రేలాడవేసి నల్లకప్పు వేస్తుంది. దినమునకు 10 లేక 16 వరకు విరేచనములగుతాయి. నెమరు మాని మూల్గుతూ డొక్కలు తెంచుకొనిపోతాయి. అంటురోగాలలో వచ్చే విరోచనాల లక్షణాలు మరొక విధముగా వుంటాయి.

చికిత్స

ఆరంభములోనే సేరు ఆముదము యిచ్చితే లోపలి మలమంతా కదిలి పడిపోయి వ్యాధి తగ్గుతుంది.

లేక పచ్చి తుమ్మచెక్క రసము, పచ్చి నేరేడుచెక్క రసము, పచ్చి వేపచెక్కరసము మూడు అర్ధసేరుల రసము తీసి నిమ్మకాయంత వెన్న కలిపి ఒకటి రెండు మోతాదులు యిచ్చిన తగ్గుతుంది.

లేక కవిరి 2తులాలు, మాచికాయలు 2 తులాలు, సీమసున్నము 4 తులాలు, గంజాయి 1 తు, నల్లమందు పావుతులము, కలిసీరు సేరు న్నర కలిపి పారుడు తగ్గువరకు రెండుమూడు మోతాదు లిచ్చిన తగ్గుతుంది.

లేక మారేడు గుజ్జు 10 తులాలు, కవిరి 2 తులాలు కలిపి నూరి సేరు నీటిలో కలిపి యీయాలి.

లేక కర్పూరము పావుతులము, ఇంగువ 2 తులాలు, శొంఠి 1 తు, కవిరి 3 తు కలిపి సేరు జొన్నకలితో పెట్టుము.

లేక కాసిని గింజలను నీటిలో నానవేసి పిసిగి త్రాగించిన ముడ్డి తీపు తగ్గి విరేచనములు కట్టుతాయి.

లేక పయిడిప్రత్తిఆకు రసము సేరు, మజ్జిగ సేరు కలిపి కాచి యిచ్చిన తగ్గుతుంది.

పరా:- ఈ వ్యాధి కాకవలన పారుచున్నదీ లేక వాతమువలన పారుచున్నదీ, లేక తదితర వ్యాధులచే పారుచున్నదీ, బాగుగా పరీక్షించి అనుభవంతో చికిత్స చేయాలి. కాకవలన పారితే అంత ప్రమాదము లేదుగాని వాతమువలన పారితే శీతలము లోనికి వచ్చి ప్రమాదము కలిగించుతుంది. విరేచనములగు చోట యెప్పటికప్పుడు పరిశుభ్రము చేయుచుండాలి. యెక్కువగానై నీరసించితే జొన్న జావతో సారాయి, శొంఠిపొడి కలిపి పెట్టాలి. ఫార్మశీవారి బేల్ పౌడర్ మంచిది.

రక్త విరేచనాలు

ఈ వ్యాధి శీతోష్ణస్థితిగతులు మారునప్పుడు తరుచుగా వస్తూ వుంటాయి. పశువులు క్రొత్తగడ్డి తినుటవల్ల కాల్వలలోని క్రొత్త నీరు త్రాగుటవల్ల, కొన్ని సమయములలో అతివేడిజేయుటవల్ల, జీర్ణముకాని పదార్థములు జీర్ణకోశములో నిలువయుండుటవల్ల ఒకవిధమగు పురుగులు పేగులలో వుండుటవల్ల, విషవస్తువులు, విషపు మొక్కలు, విష పురుగులను తినుటవల్ల, తదితర కారణములవల్ల ఈ వ్యాధికలుగుతుంది.

లక్షణాలు

ఈ రోగము ఆకస్మికముగా రావచ్చును. పశువునకు చలి సోకుతుంది. మలమువెంట చీము నెత్తురు పడుచు గుదస్థానమున బాధగా యుంటుంది. కడుపు నొప్పిచే పండ్లు కొరుకుచు వచ్చి మాంసపు ముక్కలవలెవుండే చిన్నచిన్న నెత్తురు కండలతో విరేచనాలు అగుతూ దుర్వాసనగా వుంటాయి. ప్రేగులపై ఒత్తిన బాధగా వుంటుంది. పగలుకంటె రాత్రులందు వాతము వలన పశువు బాధ పడుతూ వుంటుంది. పేగులు అరస్తూ వుంటాయి. వ్యాధి ముదిరిన కొలది శుష్కించుతుంది. దుర్వాసనగల చెమట శరీరముపైన వుబుకుతుంది. తగిన చికిత్స చేయనిచో చనిపోతుంది.

చి కి త్స

ఈ వ్యాధికి జాగ్రత్తగా సంరక్షణ చేయాలి. వగరు పదార్థాలను కాచిననీటిని యిస్తూ వుండాలి.

ఆరంభములో పెసరగుగ్గిళ్ళు తవ్వెడు లేక మానెడు, పేరినేయి సోలెడు, ఉప్పు 4 తు కలిపి పెట్టాలి.

లేక అరటి పువ్వుల రసం అరసోలెడు, పెరుగు సేరు, వెన్న 5తు కలిపి ఒకటి రెండు మోతాదులు యీయాలి.

లేక ఆవుపాలు సేరు, హారతి కర్పూరము ½ తు, కవిరి 2 తు, వరిపిండి సోలెడు కలపి పెట్టుము.

లేక ఎఱ్ఱకలువ దుంపలు అరవీసెడు త్రొక్కి సేరు జొన్నకలితో కలిపి కాచి విరేచనాలు తగ్గువరకు నాలుగు గంటలకొక మోతాదు యీయాలి.

లేక నీరుల్లిపాయలు 25 తు, పెరుగు సేరు, మెంతిపొడి 2 తు, వెన్న నిమ్మకాయంత కలిపి పెట్టుము.

లేక ఉడక బెట్టిన నీరుల్లిపాయలు 20 తు, పిచ్చి బెండాకు 2 గుప్పెళ్ళు, నల్లమందు ¼ తు కలిపి మెత్తగా నూరి పెట్టుము.

హెచ్చరిక

తోకను ఆసనాన్ని వేడినీటితో కడుగుచుండాలి. ఆహారము, జీర్ణము కలుగ జేయునదిగా పెట్టాలి. నీరు కాచి పెట్టాలి. దుర్వాసన యున్న సాంబ్రాణిపొగ శరీరమునకు, ముక్కులకు వేయాలి.

పాండు రోగము

పశువునకు తగినంత ఆహారము పెట్టక పోవుట చేత చీకటికొట్టములో ఎప్పుడు నుండుటవల్ల తగినంత గాలి లేకపోవుట చేత సోమరితనముగా ఎప్పుడు నీడను, పశువుల చావడి లోను వుండుట చేత,

రక్తము నందుండే ఎఱుపు కణములు తగ్గుటచేత ఈ వ్యాధి కలుగుతుంది. రక్తము నందలి దౌర్బల్యమే దీనికి ముఖ్య కారణము.

లక్షణాలు

పశువు శరీరకాంతి పాలి పోతుంది. సామాన్య జ్వరము వుంటుంది. కంటిరెప్పలుచూచిన రక్తములేక తెలుపు రంగుగా వుంటాయి. నాలుక, పెదవులు, కనురెప్పలు, చర్మము మున్నగు భాగాలన్నియు పాలిపోతాయి. వ్యాధిముదిరిన కొలది బరువు తగ్గుతుంది. ముఖము వాచుతుంది. రక్తము క్షీణించిన కొలది అవయవాలు అస్వస్థత నొందుతాయి. క్రమేపి పక్షవాతము కూడ రావచ్చును. క్రమక్రమముగా కృశించి కొన్నాళ్ళకు మరణించుతుంది.

చికిత్స

బలము, రక్తవృద్ధి కలుగజేయు పదార్థములను పెట్టుచుండాలి. గాలి ధారాళముగా వచ్చు ప్రదేశమునందు వుంచాలి.

అన్నభేది 1 తు, విషముష్టిగింజల పొడి 2 తు, సోడా ఉప్పు 1 తు, కురంజీ వాము 1 తు, ఉప్పు 2 ½ తు, పసుపు ½ తు కలిపి ఉదయ సాయంకాలము లందు గోరు వెచ్చని నీటితో గాని, బెల్లముతో గాని పెట్టాలి.

లేక జిల్లేడిమొగ్గల పొడి 1 తు, వాము 8 తు, మిరియాలు 2 తు, శొంఠి 3 తు, ఇంగువ 1 తు కలిపి పైమాదిరిగనే పెట్టాలి.

లేక విషముష్టి గింజలపొడి 2 తు, నేలవేము 1 తు, అన్నభేధి 1½ తు, పసుపు 1 తు, కలిపి పైమాదిరిగనే పెట్టాలి.

లేక మహిసాక్షి 1 తు, కటకరోహిణి 2 తు, శొంఠి 2 తు, ఉప్పు 3 తు, కలిపి దాణాలోగాని, వేడినీటితోగాని పెట్టవలెను. పై మందులను వరుసగా నేదోకక పక్షము లేక నెలరోజులు పెట్టవలెను. లేక పశుబలవర్ధని, వాతారి పొడరును కలిపి పెట్టాలి.

గుండె ఆగుట

ఈ రోగము పశువులకు దుర్బలత్వమువల్ల కలుగుతుంది. ఇంకా వేసవికాలంలో మేత సరిగా దొరకక తొలకరించగనే మిక్కుటంగా తినుటచేత వర్షాకాలంలో నూతనంగా చిగిర్చి నీటిమయమైయుండే పచ్చిక తినుటచేత, ఎల్లప్పుడు చలిగాలిలో వుంచుటచేత, శ్వాసకోశాలలో అస్వస్థత యేర్పడుటచేత, రక్తహీనతచేత కలుగుతుంది. ఈ జాడ్యము పశువు రొమ్మునకు, కడుపునకు మాత్రము ముఖ్యముగా సోకుతుంది. ఇదే గుండెకుసోకి గుండెనంజుగానై క్రమేపి గుండె ఆగిపోయి తటాలున పశువు పనిచేయునప్పుడు క్రిందపడి మరణించుటగూడ గలదు.

చికిత్స

నేలవేము 1 తు, ఉప్పు 2½ తు, కలిపి చూర్ణముచేసి ప్రతి దినము ఈ మోతాదువంతున వారము దినములు పెట్టుచు జీర్ణశక్తి గలుగు పదార్థాలు పెట్టుచుండాలి.

లేక ఆరెదొండాకు పసరు అర్ధసేరు, మిరియాలపొడి 1 తు, శొంఠి 1 తు, వెల్లుల్లిపాయలు 4 తు, పసుపు 1½ తు. కలపి పైమాదిరిగనే నాలుగుదినములు పెట్టాలి.

లేక ఆవుపాలుగాని, గేదెపాలుగాని సేరు, తెలికపిండి సవాసేరు కలిపి ఒకపూట నాననిచ్చి పెట్టాలి.

లేక కర్పూరము ½ తు. యష్టిమధుకము 1 తు, ఇంగువ 1 తు, బెల్లము 6 తు, కలిపి అప్పుడప్పుడు నాకించుచుండాలి.

లేక ఫార్మసీవారి పశుబలవర్ధని, (స్ప్రెయిన్ కిల్లరును) వాడవచ్చును.

గర్భశూల

ఈ వ్యాధి చిన్న పశువులకు వచ్చుతుంది. దాణా దినుసులు కందులు, వులవలు, మినుములు మున్నగునవి ఎక్కువగా తిని మరల

పచ్చిగడ్డి తదితర పొట్టుధాన్యములు తినుటవల్ల క్రొత్తగడ్డి కాడలు తినుటవల్ల నెమరు సరిగా వేయకపోవుటవల్ల చలిగాలిలోను, వర్షము లోను వుండుటవల్ల రావచ్చును. ఈ వ్యాధి కొన్నిరోజులుగాని ఒకటి రెండుమాసములుగాని వుంటుంది.

లక్షణాలు

ముఖ్యముగా ఈ వ్యాధిలో విరేచనమవ్వక జిగురుతో కొద్దిగ పడుతూఉంటుంది. శూలనొప్పి వచ్చినప్పుడు కాళ్ళనుజాపి తనతలను పొత్తికడుపునకు ఆనించి మూలుగుచు దీనముగ చూస్తూవుంటుంది. నెమరు పొట్ట వుబ్బరంగావుంటుంది. అప్పుడప్పుడు నోటినుండి చొంగ పడుతూవుంటుంది. ఎన్నిపర్యాయములు ఎనిమాచేసినా విరేచనము కాదు. పశువు లేచుట, పండుకొనుట, మూల్గుట, వెన్నువిరచుట, అపానవాయువులు విడచుట క్రమేపి వ్యాధిముదిరి మరణమునకు సిద్ధ మగుతుంది. మూత్రము, మలము ఎరుపురంగుగ నుండవచ్చును.

చికిత్స

ఈ వ్యాధిగల పశువునకు ముందు విరేచనమయ్యే సూత్రమును చూడాలి. ఈవిరేచనమగుటకు ఆతురతతో రైతులు వివిధ చికిత్సలు, అనగా కొబ్బరినూనె, వంకాయలు, నల్లేరు, పందిపెంట, జెముడుకాడల రసము మున్నగు వస్తువులు పెట్టుటవలన మలము గట్టిపడి దీర్ఘ వ్యాధిగానై మరణానికి సిద్ధమగుతుంది.

ఆరంభములోనే నల్లజీడివిత్తులు 15 మెత్తగా కొట్టి సేరు గేదె పాలలో కలిపి కాచి ఒకపర్యాయమే యీయాలి.

లేక రెండుగిద్దల ఉప్పును కారపు పాలతో కలిపి గోరువెచ్చగ నుండునట్లు ఒక్కపర్యాయమే త్రాగించాలి.

లేక నేపాలగింజలనూనె 60 చుక్కలున్నూ, ఆముదము సేరును కలిపి యీయవలెను. ఈరీతిగా గాఢవిరేచనము అగునట్లు ఒక మోతాదు యిచ్చిన లోపలనున్న చెడుమలమంత పడిపోయిన తరువాత

ఏ వాముర సమో, ఏ శొంఠిరసమో, ఏ ఇంగువపాలో దినమున కొక మోతాదును యిచ్చుచు జీర్ణమగు తేలిక పదార్థములను పెట్టుచుండ వలెను. కాచిననీటిని దాహముగాయియ్యాలి. అవుసరముంటే ఎనిమా చేయాలి. పేగులలో తెల్లని జిగురుపదార్థమువుంటే ఎనిమా చేసినను విరేచనం కాదు. కాన పశురక్షామృతంతో చింతపండు పులుసు కలిపి యిచ్చిన తగ్గుతుంది. ఈ వ్యాధి విషయమై ఫార్మశీవారికి తెలిపిన తగిన సలహా యీయగలరు.

జలగ రోగము

పశువు ఆహారకోశంలో జలగ ఆకారముగ వుండే పురుగులు పుట్టి గ్రుడ్లుపెట్టి ఒకవిధమగు రోగాన్ని కలించుతాయి. ఈ రోగము పల్లపు ప్రదేశాలలో వుండే కొల్లేరు ప్రాంతాల పర నేలలలో వుండే పశువులకు తరచుగా వస్తుంది. ఈ వ్యాధి యెక్కువైనకొలది పశువు క్షీణించుచు ప్రక్కటెముకలు కనబడుతాయి. అప్పుడప్పుడు దగ్గుతుం టుంది. నిస్సారముగ వుంటుంది. రక్తము క్షీణించినకొలది, పురుగులు జలగల ఆకారముగా పెరిగినకొలది విరేచనాలు అగుతాయి. క్రమేపి విరేచనాలతో జలగ ఆకారమగు పురుగులుండి బయటపడుతూ దుర్బలమునొంది క్షీణించుతుంది.

చికిత్స

జలగలను ఎండించి చూర్ణముచేసి పూటకు పావుతులం పొడిలో అరతులం పొగాకు పొడిని కలిపి సేరు గోరువెచ్చని నీటితో కలిపి దినమున కొక మోతాదు యీయాలి.

లేక ఫార్మశీవారి వాతారి యను అరఖును అనుపాన పత్రిక రీతిగా త్రాగించిన తగ్గుతుంది.

అనుభవముగల వైద్యునికి చూపించి తగిన చికిత్సచేయించాలి. లేనిచో ప్రమాదమునకు గురియగుతుంది.

శక్తికి మించిన బరువులు

రొమ్ము పట్టు

రైతులలో చాలమంది బాడుగకు బండ్లుతోలుచు మోయరాని బరువులువేసి పశువును చంపుతారు. ఇట్లు చేయుటవల్ల అర్రు అడుగు భాగాన, మెడభాగానవుండే నరాలు, కండరాలు పాడై వాపు, పోటు కలిగి శరీరము కదలుచున్నప్పుడు ఎంతో బాధపడుతూ వుంటుంది. మరికొన్ని పశువులకు అపస్మారం వచ్చి గుండె ఆగిపోయి దారిలోనే విరగదీసుకొని క్రిందపడిపోయి ప్రాణాన్ని విడుస్తాయి. కాబట్టి శక్తికి మించిన బరువులు వేయక తగినంతగా వేసి కాపాడాలి.

పేడుపూత రేగుదల

పశువులకు సరిపడని మేతలు, దాణాలు, వేరుశనగపిండి, మినప కుడితి, మినపపొట్టు మున్నగునవి అతిగా పెట్టుటవల్ల తాత్కాలికంగా బలిసినను కొన్ని మాసాలైన తరువాత పశువు పాలిపోయి శరీర కాంతి తగ్గి వెంట్రుకల రంగుకూడా మారి బరిఎముకలు కనబడుతూ జీర్ణశక్తి తగ్గి క్రమేపి క్షీణించుతుంది. ఈ రీతిగా కొంత కాలము బాధ పడుతూ పేగులలో ఒకవిధమగు రేగుదలగాని, పూతగాని, ఇంకా వ్యాధిముదిరిన పుండ్లుగాని పడవచ్చును. ఇట్టిపశువులను జాగ్రత్తగా పరిశీలించి తగిన విశ్రాంతియిచ్చి తగిన జీర్ణానికి సంబంధించిన ఔషధాలు యిచ్చినగాని తగ్గవు.

పేగుల రుగ్మత

పశువులపేగులను గూర్చి ఈ గ్రంథములో తెలుపబడినది. పేగులను శుభ్రపరచనిచో వాపు, జిగట, శ్లేష్మముచేరి మలాన్ని బంధించుతుంది. సామాన్యంగా మనపశువులకు మేపేదాణాలు, కుడుతులు, మేతలు, పొట్లధాన్యాలు, కందులు, మినుములు మున్నగు నవి మిక్కుటముగా తినుటవలన జీర్ణముకాక మలబద్ధకము కలిగి

పేగులలో చీమిడివంటి తెల్లని బంకపదార్థము పేరుకొని మలాన్ని అటు నిటు పోనీయక పశువును బాధపెట్టుతుంది. ఆహారము తినక, నెమరు వేయక, నీరు త్రాగుటకుకూడ యిష్టపడక నోరు, నాలుక దుర్వాసనగా జిగటగావుండి బాధపడుతూ వుంటుంది. రైతులు చాలామంది తెలిసి తెలియని చికిత్సలు అనగా కొబ్బరినూనె, ఆముదము, మంచినూనె, కారపునీళ్ళు మున్నగునవి ఎవరి యిష్టమువచ్చినట్లు వారు పోయుటవల్ల పశువు అశక్తతనొంది, లోపలవున్న కల్మపాదులు బయటకురాక మలాన్ని అడ్డగించి 40 రోజులవరకు బాధపడి మరణించిన పశువులున్నవి. కాబట్టి జాగ్రత్తగా అనుభవముతో చికిత్సలుచేయాలి. ఇట్టివాటికి జీర్ణము కలిగించేమందులను వాడుచుండాలి. ఎనిమా చేసినను పేడపడక శ్లేష్మమువంటి తెల్లటి క్రొవ్వువంటి జిగురు పదార్థము పడుతుంది. ఫార్మశీవారి సలహాతీసికొని వాతారి లేక పశురక్షామృతమును వాడుట మంచిది.

స్నాయువులు, పొరల యవరోధము

పశువుయొక్క ముక్కు, శ్వాసనాళాలు, ఆహారకోశము, ఆంత్రములు మున్నగు అవయవాలలో వుండే సున్నితమైన పొరలు యేకారణముచేతనైనా అస్వస్థత జెంది తెమడ, చీమిడి, జిగట, బంక మున్నగు లక్షణాలు వుండి పశువు బాధపడుతుంది. పశువు దవడల లోపలి భాగాన పెదవుల ప్రక్కన అంగిటిముళ్లు పెరిగి ఈరీతిగనే బాధపడుతూ మేత తినాలని కోరికతో నోటిలో పెట్టుకోగానే ముండ్ల బాధకు తట్టుకోలేక బయటకు క్రక్కుతూవుంటుంది. కాబట్టి జాగ్రత్తగా పరిశీలించాలి. దగ్గు, రొంప, జలుబు, ఆంత్రములలో శ్లేష్మము పేరుకొనుట మున్నగు రోగాలలో కలిగే లక్షణాలనుకూడ తెలిసికొని తగిన చికిత్స జేయాలి.

జీర్ణాశయపొర వాపు

పశువులకు మితిమీరిన వేరుశనగ, పిల్లిపెసర, తదితర దాణాలు ఎక్కువగా మేపుటవల్లను, అంటురోగాలు సోకి నెమ్మదించినతరువాత

తగినంతగా ఆహారపానీయాలు యెక్కువగానో, తక్కువగానో యిచ్చుటవల్లను, పశువు కుడిడొక్క భాగపు పొరలలో ఒకవిధమగు వాపు జేరి పెద్ద బంతివలె అటునిటు తిరుగుతూ వున్నట్లు కన్పడుతుంది. ఇట్టి సమయములో పశువు నెమరువేయక బాధపడుతూ వుంటుంది. కొలది జ్వరముకూడ యుంటుంది. మేత సరిగాతినక నీరసించిపోతుంది. ఈ రీతిగా తగిన చికిత్స చేయకపోయినచో నెల రోజులుకూడ యుంటుంది గాన జాగ్రత్తగా రోగనిదానము గ్రహించి అనుభవముగల వైద్యునితో చికిత్స చేయించుము. లేదా తెనాలి సహదేవ పశువైద్య ఫార్మశీ వారికి తెలిపితే తగిన మందు పంపించుతూ చక్కని సలహా యిస్తారు.

N. B:- ఈ గ్రంథములో తెలిపిన వ్యాధులలో కొన్నిటిని శక్యముకాని వాటిని అనుభవముగల వైద్యునకు చూపించమని తెలుపుచున్నారము. లేదా తెనాలి సహదేవ పశువైద్య ఫార్మశీవారి సలహా తీసికొనమని కోరుచున్నాము. ఈ రీతిగా ఎందుకు తెలుపుచున్నామంటే సామాన్య చికిత్సలకు, సామాన్య వైద్యులకు లొంగవు గాన ముప్పది సంవత్సరాల అనుభవంతో తయారుచేసి అనుభవము సంపాదించి పేరుప్రతిష్టలు గాంచిన తెనాలి ఫార్మశీవారి సలహా తీసకొనుట మంచిది.

నెమరుమానుట

ఆరోగ్యం గల పశువు మేతతిన్న తర్వాత నెమరుకు తెచ్చుకొని 24 నుంచి 36 వరకు నెమరు గుటకలువేస్తుంది. నెమరుకు తెచ్చుకొన్న మేత వుండను నమలి గుటక (మింగుట) వేయుటనే నెమరు అంటారు. ఇది ఒక రోగమనుటకంటె రోగలక్షణ మనవచ్చును.

పశువు నెమరువేయక మందమతిగా వుంటుంది. కడుపుబ్బు వుండవచ్చును. మూత్రకోశము, పేగులు అంతగా పనిచేయవు. పేడ సరిగావేయదు. మూతిన చెమ్మ యుండదు.

చి కి త్స

సేరు గోరువెచ్చని నీటిలో పావుగిద్ద అల్లపురసం, ఆరు తులాల పేరిననెయ్యి కలిపి రెండు మోతాదులు ఒకదాని తరువాత మరొకటి యిచ్చుతూ పొట్టను మాలీషు చేయాలి.

లేక ఫార్మసీవారి వాతారి అరఖు అద్భుతంగా పనిచేస్తుంది.

హృదయకోశములో నీరు చేరుట

ఈ రోగాన్ని కనుగొనుట కష్టము. అకస్మాత్తుగా కంఠముదగ్గర గాని, గంగడోలునకుగాని, వెనుకపిర్రలకుగాని, బొడ్డునకుగాని, వృషణాలకుగాని ఒకవిధమైన వాపుపుట్టి క్రమేపి నాగుపాము విషమువలె ఈ వాపు శరీరమంతా పాకుతుంది. ఈ వాపు గట్టిగానైన, మెత్తగానైనా రావచ్చును. తీవ్రమైన జ్వరముంటుంది. నాడి ఉద్రేకత, మూల్గుట, ఎక్కువగా బాధపడుట క్రమేపి వాపులోపలి భాగాన చెడునీరు చేరి కఫమెక్కువై కుత్తుక స్థానమునకుజేరి పశువును చంపుతుంది. ఇది ఒక విధమగు దొంగజబ్బు. ఇట్టి రోగము గల పశువును అనుభవముగల పశువైద్యునకు చూపించాలి.

అంగవికృతి రోగము

ఈ రోగము పశువులకు ఆకస్మికంగా వస్తుంది. తలలోనికి, మెదడులోనికి రక్తము అతివేగముగా ప్రసరించుటవల్ల రక్తనాళములలో కొన్ని భాగాలు పగులుటవల్ల పశువు ఆకస్మికంగా స్మారకం తప్పి తెలివితేటలులేక బాధపడుతుంది.

ల క్ష ణా లు

పశువు కదలుటకు యిష్టము వుండదు. శ్వాస నెమ్మదిగా వినుస్తుంది. కనుగ్రుడ్లు త్రిప్పుతూ వుంటుంది. నాడి తీవ్రముగా కొట్టుకొంటుంది. శ్వాస తీవ్రతవల్ల గురక పుట్టుతుంది. నోటినుండి చిక్కని చొంగపడుతూ వుంటుంది. శరీరము శీతలమునకువచ్చి కాళ్ళతో తన్నుకొంటూ 24 గంటల లోపల పశువు మరణించుతుంది.

చి కి త్స

ఆరంభములో ముక్కులకు యూకలిప్టస్ ఆయిల్ కొన్ని చుక్కలు రాసి చన్నీటిని పశువు తలమీద ఎత్తునుంచి ధారగా పోయాలి. పశువు ఏదైనా త్రాగాలని కోరికగావున్న నాలుగు నిమ్మ కాయల రసాన్ని సేరు గోరువెచ్చని నీటిలో కలిపి ఈయాలి. లేక ఫార్మసీవారి పశురక్షామృతమును సేరు నీటిలో 6 తులాలమందును నాలుగు గంటల కొకసారి ఈయాలి. పశువునకు స్మారకముపోయి తెలివివచ్చిన బ్రతికినదని గ్రహించి కొద్దిగా వరినూకల జావను యిచ్చుతూ క్రమేపి ఆహారపానీయాలను శక్తివచ్చి లేచేవరకు ఈయాలి.

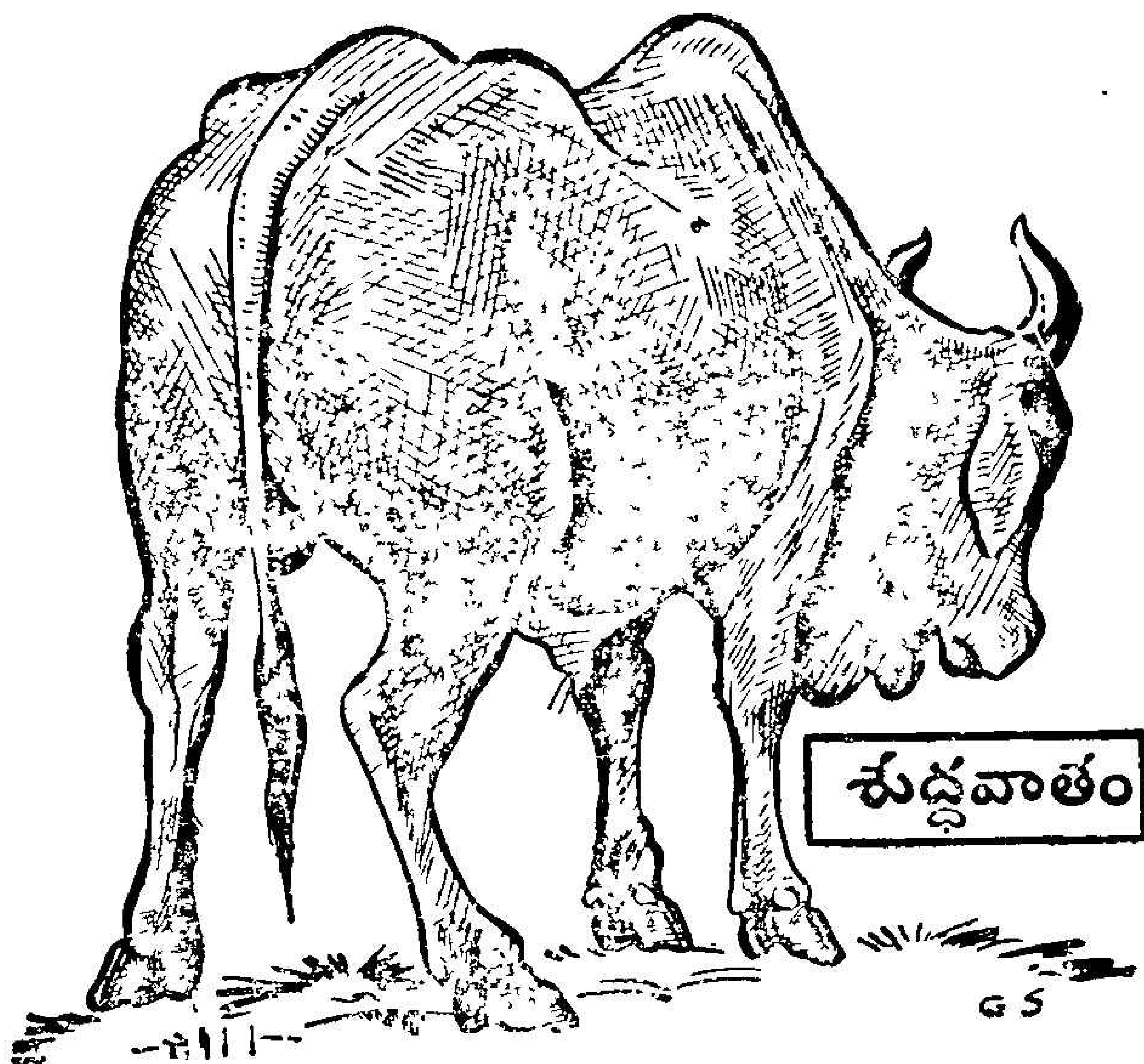
ఇ రు వ ది మూ డ వ భా గ ము

వాతరోగాలు

రైతులలో చాలా మంది మా పశువునకు వాతము చేసింది, యేమియు తినుట లేదని మామూలుగా తదితరులతో చెప్పతూ వుంటారు. వాతము అనేవ్యాధి దేనివల్ల వస్తుందో ఆ లక్షణాలు ఏరీతిగా వుంటాయో ఈ వాతాలలో ఎన్నిరకాలున్నవో ఏయే వాతా లలో పశువు లక్షణాలు ఎట్లుండునో, ఏ ఆహార పదార్థాలు తిననందు వల్ల ఈ వ్యాధి వచ్చిందో మున్నగు విషయాలు తెలిసి కోవాలి.

పశువులు తినే మామూలు ఆహారము గాక అదనంగా బలము కలిగించే తొండంగి, పిల్లి పెసర, మినుము, కంది పొట్టు, శనగపొట్టు, తవుడు మున్నగునవి మితి లేకుండా మేపుట వల్ల వేసవి కాలములో పిల్లి పెసర పొలములలో పశువును తోలి మిక్కుటముగా తినుపించుట వల్ల, ప్రత్తి గింజలు, మొక్కజొన్న, పాలకండెలు, జొన్న పిండి, పాలు, మినప పిండి ఇంకా ఎన్నెన్నో రకరకాల పదార్థలు అల్లుళ్ళకు పెట్టినట్లుగా ఈ పశువులకు పెట్టుటవల్ల తప్పక వాతము కలుగుతుంది. ఈ రీతిగా మేసి పశువులకు తగినంత వ్యాయామము ఈయక పోవుట

వల్లను, చలిగాలిలో ఎండలో వుంచుటవల్ల ఈ వాతము వస్తుంది. పశుప్రదర్శనాలకు వెళ్ళాలని అన్నము, గుగ్గిళ్ళు, గారెలు, బూరెలు, నెయ్యి, మినపపిండి వగైరా మనిషికివలె పశువునకు కూడ గారాబముగా పెట్టేవారు ఉన్నారు. ఇటువంటి వన్నియు పెట్టి "అరే! మా గిత్తకు కాళ్ళు పట్టినవిరా! వాతము చేసినదిరా!" అని చెప్పగానే

74 వస్తువులు ఏకొండల మీదనో, ఎవరు చెప్పినవో తీసికొని వచ్చి ముద్దగొట్టి నోటిలో పెట్టుతారు. ఇట్లు పెట్టుటవల్ల వస్తువుల గుణాల ననుసరించి లోపల జీర్ణించుకోలేక నోరులేని ఆపశువు పడే బాధ భగవంతున కెరుక. కాబట్టి ఇట్టిపశువులకు జాగ్రత్తగా చికిత్స చేయించాలి.

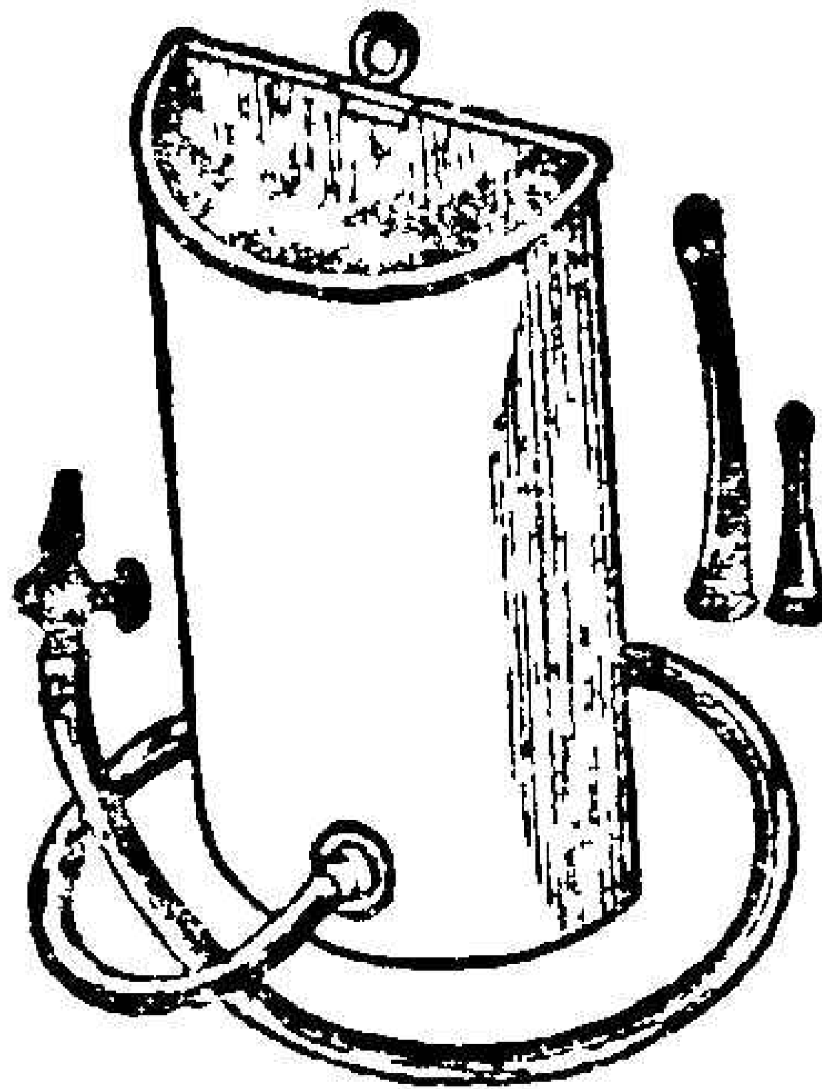
లక్షణాలు

వాతం అనునది పశువు దేహములో జీర్ణించి రెండు మూడు సంవత్సరాలకు కూడ రావచ్చును. ఆరంభ దశలో నల్లకప్పు వేస్తుంది. ముఖ్యముగా వెన్ను డొక్కల భాగము ముడుచుకొని అరమేత మేస్తుంది. కాళ్ళు పట్టివేస్తుంది. శరీరరంగు ఎరుపుగా వుంటుంది.

పేడ పలచగాగాని, గట్టిగాగాని యుండి పులుసు వాసన కొట్టుతుంది. మలబద్ధకముండి జ్వరము హెచ్చుచు తగ్గుతూ వుంటుంది. క్రమేపి పశువు క్షీణించుతుంది. కండ్ల నుండి కొన్నిటికి పుసినీరు కారుతూ అప్పు డప్పుడు పండ్లు కొరుకుతూ వుంటుంది. పశువు తనతలను కడుపుదగ్గర పెట్టుకొని విచార కరముగా వుంటుంది. కొన్ని వెన్ను విరుస్తాయి. అపాన వాయువుల విడుస్తూ క్రమేపి పశువు నీరసించి చనిపోతుంది. ఈ వ్యాధికి తగిన చికిత్స చేయనప్పటికి, తెలిసి తెలియని మందులు పెట్టి నప్పటికి మరొక వ్యాధిలోనికి రాగలదు.

చికిత్స

మలబద్ధకముగానున్న ఆరంభములోనే ఎనిమాచేయుట మంచిది.

ఏరుపెసరాకు (పెళుసుగావుంటుంది.) ఇదియొక గుబురుతీగె. సముద్రపు ప్రాంతాలలోను, కొండలప్రాంతాలలో వుంటుంది. 8 వీసెల ఆకు, మంచినూనె 4 వీసెలు, శొంఠి పిప్పళ్ళు మిరియాలు 15 తు, తాటిబెల్లం 2 వీసెలు, ఉప్పు సోలెడు, కురంజీవాము సవాసేరు కలిపి త్రొక్కి ఒక కుండలోవేసి పక్షందినాలు భూమిలో పాతిపెట్టి తీసి ప్రతిరోజు సవాసేరు మందును తినిపించిన చాలా బాగుగా పనిచేస్తుంది. ఇది నా స్వానుభవము,

లేక తమలపాకులు 50, ఇంగువ 2తు, వెల్లుల్లి 4తు మెత్తగా నూరి ఒకగొట్టము నువ్వులనూనెలో కలిపి రెండు దినములకొకమోతాదు వంతున వారముదినములు యిచ్చిన తగ్గుతుంది.

లేక పచ్చిఅల్లము 4తులాలు, ఉప్పు 6తు, కొబ్బరిపాలు సేరు కలిపిపెట్టుము.

లేక దుష్టుపాకుపసరు అర్ధసేరు, కడుగు సేరు, ఉప్పు 4 తు కలిపిపెట్టుము. నాలుగు మోతాదు లీయుము. దినమున కొకసారి మాత్రమే.

లేక నల్లేరు నిమ్మకాయంత, ఇంగువ 1తు, వెల్లుల్లి 4 తు, ఆముదపుపప్పు నిమ్మకాయంత నూరి సేరు కలితో పెట్టుము.

కాళ్ళు పట్టుపట్టిన యెడల ఒకబిందె నీటిలో తురక వేపాకుగాని, వావిలాకునుగాని వేసి కాచి కాళ్ళీత్రాగునంత వేడినీటిలో గుడ్డముంచి అప్పుడప్పుడు కొట్టుచు కొబ్బరినూనెలో హారతికర్పూర బిళ్ళలు వేసి కలిపి మర్దన చేయాలి.

లేక మంచినూనెలో మండపసుపుకొమ్ము అరగదీసిపట్టించుము.

ఈరీతిగా ఇంకను అనుభవముమీద చికిత్స లెన్నోగలవుగాన చేసికోవచ్చును.

ఈరోగముగల పశువులకు తేలికగా జీర్ణమగు పదార్థములను పెట్టాలి. ఎండలోను చలిలోను యుంచరాదు.

ఫార్మసీవారి వాతారిపొడిగాని, వాతారిఅరఖునుగాని వాడిన అత్యద్భుతముగా పనిచేయును. కాళ్ళపట్లకు స్ప్రెయిన్‌కిల్లర్ వాడండి.

కీళ్ళ వాతము

పశువులు చలిగాలిలో వుండుటవల్లను, మురికిగావుండే ప్రదేశములో కట్టుటవల్ల, వాతము జీర్ణించిపోవుటవల్ల ఈ వ్యాధి వచ్చును.

ఈ వ్యాధిలో జ్వరము తీవ్రముగావుంటుంది. అన్ని అవయవాలు వేడిగా వుంటాయి. ఆకలి చురుకుదనము తగ్గుతుంది. నడచుట కెంత మాత్రము యిష్టపడక పడుకొని మూల్గుతూ వుంటుంది. ఈ వ్యాధికి పశువు కొంకులదగ్గర వాచుతుంది. ఆవాపు ఒక కాలుకుగాని, నాలుగు కాళ్ళకుగాని రావచ్చును. ఇట్టిసమయంలో పశువును కదలనీయరాదు. వాపుభాగము వేడిగా గట్టిగా వుంటుంది. ఈవ్యాధి దీర్ఘకాలమున్నచో పశువునకు జ్వరముండదు. ఈ వ్యాధి ఆవులకు, ఆంబోతులకుయున్న దూడలకుకూడ రావచ్చును. ఇట్టి పశువులకు చాలా అనుభవముతో వైద్యముచేయాలి. వాతారి, (స్ప్రి)యిన్ కిల్లరును వాడుము. వాతారి వాతాలకు పెట్టిందిపేరు. గ్యారంటీగా పనిచేస్తుంది.

చికిత్స

నల్లవుమ్మెత్తాకుపసరు అర్ధసేరు, నల్లమందు $\frac{1}{4}$ తు, వస 1 తు కలిపి వాపులకు పట్టువేయాలి. లోపలికి చురుకుదనము పుట్టించు ఆహారముగాని, మందుగాని యీయాలి.

లేక అన్నభేది 1 తు, విషముష్టిగింజల పొడి 1 తు, వాము 4తు, నేలవేము 2 తు కలిపి సేరు నీటిలోగాని, ముద్దగా వచ్చునంత తాటి బెల్లముతోగాని దినమున కొక మోతాదువంతున పక్షము దినములు పెట్టుచు; వాపులకు, కీళ్ళ పట్టుకు, కోడిగుడ్డు తెల్లసొన, తేనె, గుల్ల సున్నము కలిపి పట్టువేయాలి.

లేక తాటిబెల్లము 2 వీసెలు, వెల్లుల్లి 6 తు, కొట్టుపసుపు 4 తు, కురంజీవాము 10 తు, ఇంగువ 4 తు, మునగచెక్కపొడి 10 తు సన్నావాలు 4 తు కలిపి మెత్తగానూరి దినమున కొక పర్యాయము రెండు నిమ్మకాయలంత వుండను మందు వచ్చువరకు పెట్టాలి. మలబద్ధకములేకుండ చూడాలి. నువ్వులనూనెలో చిత్రమూలమువేరు అరగదీసి కీళ్ళవాపులకు పట్టించుము.

లేక వావిలాకు గుప్పెడు, నేలవేము ఆకు అరగుప్పెడు, వేపాకు గుప్పెడు తెచ్చి మెత్తగానూరి దానిలో అరతులము పసుపు కలిపి

కాఫీ త్రాగునంత వేడిసీటితో దినమున కొక మోతాదు వంతున వ్యాధి తగ్గువరకు పెట్టాలి.

ఈ వ్యాధి దీర్ఘముగానున్నచో ఎక్కువకాలము పైమందులను వాడవచ్చును. వాతసంబంధమగు ఆహారములు పెట్టరాదు. మందులకు తగ్గనిచో రక్షలు వేయాలి.

ఎండురోగము

ఈరోగం ఎల్లప్పుడూ శరీరము వేడిగావుండే పశువులకు అజీర్తి వల్ల మూత్రము జారీయగుటవల్ల నరాలలో పటుత్వము లేకపోవుట వల్ల దాణాలు, ఇష్టమువచ్చిన మందులు, బలము కలుగజేయునను యుద్దేశ్యముతో పెట్టుటవల్ల ఎంత మేపినా నిస్సత్తువుగావుండి బరి ఎముకలు కనబడుటవల్ల మేత, నీరు పెట్టినవెంటనే బండి కట్టుటవల్ల ఈ వ్యాధిరాగలదు. దీనినే పెంటికకల్లు, అజీర్తివాతము అంటారు.

లక్షణాలు

పశువునకు లోపల మామూలువేడికంటె ఎక్కువవుంటుంది. పేడను కొన్నిరోజులు గట్టిగా మరికొన్నిరోజులు పలుచగా వేస్తూ వుంటుంది. ఈరోగముగల పశువులను నేను చాల పరీక్షించితినిగాని వ్యాధిముదిరిన లాభము కన్పట్టదు. కాళ్ళు, శరీరము శుష్కించుతూ బండికట్టినపుడు పారుతూవుంటుంది. మరికొన్ని వ్యాధి ముదిరినకొలదీ శరీరము పటుత్వముతగ్గి ఎడతెగక పారుతూవుంటుంది. ఈ పారుడు వెనుకకాళ్ళ కొంకలకు, తోకకు, ముడ్డికి అంటియుంటుంది. పారుడులో బుడగలుండి నలుపురంగుగావుంటుంది. మలము పులుసువాసన కొట్టు తుంది. రైతులెన్నియో చికిత్సలు చేస్తారు. పారుడు పుట్టినతరువాత లాభముండదు. కృశించి నెమ్మదిగా చనిపోతుంది. మరికొన్ని పారకుండా క్షీణించుతూ ఆకలి మందగించుతుంది. ఇట్టి పశువులకు తగ్గు తుంది.

చి కి త్స

ఈ వ్యాధికి అనేకమంది అనేక చికిత్సలు చేస్తారు. తాత్కాలికంగా ఏ తుమ్మచెక్కయో, ఏ నేరేడుచెక్కయో నీటిలో త్రొక్కి చిక్కని రసము నాలుగైదు పర్యాయము లిచ్చినచో తగ్గుతుంది. మరల యథాప్రకారముగా పారుతూనేయుంటుంది. రైతులకుకూడ విసుగుపుట్టుతుంది. అందుచేత ఆరంభములోనే జాగ్రత్తగా చికిత్స చేయాలి.

పారుడు లేకుండనున్న పశువులకు, వేయించిన వులవపిండికుంచెడు, తాటిబెల్లం 4 వీసెలు, అల్లం 8 తు, ఇంగువ 10 తు, వెల్లుల్లి 8 తు కలిపి త్రొక్కి ప్రతిరోజు కొబ్బరికాయంత పరిమాణముపెట్టాలి.

లేక సేరుఆవుపాలలోగాని మేకపాలలోగాని సవాసేరు తెలికపిండి కలిపి ఒకపూట నాననిచ్చి తులమున్నర పసుపుకలిపి దినమున కొక మోదాదువంతున పక్షమురోజులు పెట్టుము.

లేక తమలపాకులు 100, ఇంగువ 1తు, మారేడుపండ్ల గుజ్జు 2తు కలిపి నూరి దినమునకొక మోతాదువంతున 10దినాలు పెట్టాలి.

లేక చేకొణిత ఆకురసము అర్ధసేరు, పాలుఅర్ధసేరు, పసుపు 2తు, ఇంగువ 1తు, కలిపి దినమునకొక మోతాదువంతున వారముదినములు పెట్టుము.

పారుదున్న పశువులకు వగరుపదార్థములుగాని, బేల్ పౌడరును గాని వాడుడు.

ఈ వ్యాధికి వాతారి పౌడిసి పశుబలవర్ధనిని కలిపి వాడుట మంచిది.

శి రో వా త ము

ఈ వ్యాధి జలుబువల్ల వర్షాకాలంలో మాగాని పొలములలో దమ్ముచేయుటవల్ల, పచ్చిగడ్డి దొరకనపుడు తవుడు, చిట్టు మున్నగు దాణాలు ఎక్కువగా పెట్టుటవల్ల ఈ వ్యాధి రావచ్చును. లేతపశువుల

కెక్కువగా సోకును. ఈ వ్యాధి శిరస్సులో పుట్టుటవలన శిరోవాతమని పేరు వచ్చింది.

లక్షణాలు

ఆరంభములో పశువునకు వేడితక్కువగావుండి చెవుల మొదటి భాగమందు వేడిగా, చివరిభాగమందు చల్లగావుంటుంది. ముక్కుల నుండి ద్రవమువంటి పదార్థము జాస్తిగా కారుతూ అప్పుడప్పుడు కండ్లనుండి నీరుగార్చుతూ నల్లకప్పువేస్తూ కాళ్ళు పట్టివేస్తూ వ్యాధి ముదిరినకొలది శుష్కించుతూ ముక్కులనుండి వచ్చు ద్రవము పలుచగా, చిక్కగా వుంటుంది. అరమేత మేస్తుంది. నాలుకతో ముక్కుల నుండి వచ్చు ద్రవమును నాకుతుంది. నీరుకూడ సరిగా త్రాగదు. నాలుక తెలుపుగ వుంటుంది.. ఈ వ్యాధి నెలరోజులు వరకు కూడ యుంటుంది. క్రమేపి కొమ్ము డొల్లలుగ గాని కొమ్ము మాదగా గాని చేరవచ్చును. గాన జాగ్రత్తగా చికిత్స చేయాలి.

చికిత్స

ఆరంభములో ముక్కులనుండి వచ్చే ద్రవమును పరీక్షించాలి. ఏ యే ఆహారము పెట్టినదీ? ఎంత కాలమునుంచి యున్నదీ? పరీక్షించాలి. తరువాత ఆవు పాలుగాని మేకపాలుగాని సేరు, వసపొడి 1 తులము, శొంఠిపొడి 1 తు. కలిపి దినమున కొక మోతాదు వంతున పక్షము దినముల వరకు పెట్టిన తప్పక తగ్గుతుంది. వాత వస్తువులను మాత్రము పెట్టరాదు. అప్పుడప్పుడు ముక్కురంధ్రములకు సాంబ్రాణి పొగను పట్టించుట మంచిది. లేక రామాయిల్‌ను వాసన చూపించుము.

లేక వస 1 తులము, వెల్లుల్లి 1 తులము, పిప్పింటాకు పసరు 2 పలములు కలిపి రెండు చెవులలో పోసి కొమ్ములకు చెవులకు కట్టాలి. ఈ రీతిగా నాలుగు దినముల కొక పర్యాయము చేయుచు బలము గల ఆహార పదార్థములను పెట్టుచుండాలి.

లేక వామింటాకు పిడికెడు నలిపి నీరు పిండి బిళ్ళగా చేసి తల కొమ్ములకు కట్టాలి. ఈ రీతిగా వారము రోజులు చేయాలి.

ఉలవగుగ్గిళ్ళు, మడ్డికూడు, వగైరా ఎక్కువగా పెట్టాలి. ఇంకను విపరీతముగా ముక్కులనుండి నీరు కారుచున్నప్పుడు మూతిమీద, ముచ్చెన గుంటలో కాల్చుట మంచిది. పశుబలవర్ధని, వాతారి (పొడరును) కలిపి పెట్టిన చక్కగా పనిచేస్తుంది.

గ ర్భ వా త ము

పశువును మితిమీరి మేపుటవల్ల కందులు, తవుడు, చిట్టు, శనగలు, వడ్లు వగైరా పొట్టుతో నున్నపుడు ఆతురతతో తినుట వల్ల, వరిపిలక, తొండంగి, పిల్లి పెసర ఎక్కువగా తినుటవల్ల ఈ రోగము వచ్చుతుంది.

పశువు నల్లకప్పు వేస్తూ మలబద్ధకంగా వుండి పేడ గట్టిగా వుంటుంది. జ్వరము దగ్గు కొద్దిగా వుంటుంది. ముఖ్యముగా బొడ్డు పైకి లాగుకొని పోతుంది. నీరుడు కూడ ధారాళంగా పోయదు. మేత నీరు క్రమేపి మాని డొక్కల క్రింది భాగము వెన్నెముక భాగము ఉబ్బరంగా వుంటుంది. కొన్ని పశువులు కాళ్ళను కూడ పట్టివేస్తాయి. ఈ వ్యాధి 10, 20, 30 దినముల వరకు వుంటుంది. తగిన చికిత్స చేసిన వెంటనే తగ్గుతుంది. గర్భకోశములో వాత మెక్కువగా వుండుటవలన, కడుపులో నొప్పికూడ యుంటుంది. గర్భకోశములో వాతముండుటచే గర్భవాతమని పేరువచ్చింది.

చి కి త్స

ఆరంభములో కటకరోహిణి 1 తు, ఉప్పు 5 తు, శొంఠి 6 తు, మిరియాలు 1 తు, సారాయి 2 డ్రాములు, నూకల జావ సేరు కలిపి త్రాగించిన తగ్గుతుంది.

లేక వెఱ్ఱిపుచ్చకాయలు 40 కోసిన తరువాత పసుపు 10 తు, కురంజీవాము 10 తు, నల్లఉప్పు 4 తు వేసి త్రొక్కి ఒక కుండలో

వేసి నాలుగు దినములుంచి ప్రతిరోజు ఒక వెలగకాయంత ముద్దను పెట్టిన తగ్గుతుంది.

లేక వెల్లుల్లి 15 తు, ఇంగువ 10 తు, శొంఠి 4 తు, ఖురసాని వాము గుప్పెడు, పచ్చిపసుపు 10 తు, ఆముదపుపప్పు సోలెడు కలిపి తొక్కి నిమ్మకాయంత ఉండలు చేసి రేపుమాపు పెట్టిన తగ్గుతుంది.

లేక అల్లము 15 తు, వాము 10 తు, ఇంగువ 4 తు, ఉప్పు 15 తు, సోడాఉప్పు 10 తు, కలిపినూరి దినమునకు 4 తులాల వంతున సేరు వేడి నీటిలో కలిపి యిచ్చిన తగ్గుతుంది.

మలబద్ధకముగానున్న ఆరంభములో విరేచనాలకు ఈయాలి. వ్యాధి తగ్గువరకు తేలికఆహార పదార్థాలను యిచ్చుచుండాలి. ఫార్మసీ వారి వాతారి అరఖును గాని, పశుమిత్రను గాని వాడాలి.

నక్క వాతము

దీనినే నక్కెరు, జంబుక వాతము, కసిమిరి యందురు.

గాలికుంటు తగిలి పశువు ఎండలో వుండుట వల్ల, రక్తవృద్ధి తగ్గుటవల్ల, జబ్బులో నీరసత్వ మెక్కువగా వుండుట వల్ల, పేగులలో పురుగులు వుండుటవల్ల, ఊపిరితిత్తులలో వేడిగాలి జేరి యుండుట వల్ల ఈ వ్యాధి వస్తుంది.

లక్షణాలు

పశువు శరీరమంతా నలుపు రంగుగనో బూడిద రంగుగనో యుంటుంది. కొన్నిటికి నక్క వెంట్రుకలవలె పొడుగగు రోమములు పుట్టి నిక్కబొడుచుకొని యుంటాయి. ఎండలో యెంత మాత్రము నిలువలేక నీడకొరకు ఎదురు చూస్తుంది. వగర్పు ఎక్కువగా వుండి దీనముగా చూస్తూ కృశించుతుంది. ఇట్టి పశువులను జాగ్రత్తగా కాపాడాలి. ఈ వ్యాధి తగ్గుటకు చాలా రోజులు పట్టుతుంది. కొన్ని మాత్రము ఎన్ని చికిత్సలు చేసినాతగ్గవు. చలువచేయు పదార్థలు యిట్టి పశువులకు పెట్టాలి.

చి కి త్స

లేక నీరుల్లి పాయలు 25 తులాలు, పచ్చిపసుపు 6 తులాలు, తాటిబెల్లం 15 తులాలు కలిపి త్రొక్కి రోజు విడిచి రోజు వంతున పత్తుముదినాలు పెట్టుము.

లేక గాగులాకు2వీ, తక్కెడాకు 1వీ, గోంగూర 2వీసెలు, మంచి నూనె1వీసె కలిపి ముద్దచేసి దినము విడిచి దినము పెట్టుము.

లేక పసుపు 6 తులాలు, తామర దుంపలు 1వీసె, బెండ వేళ్ళు 2 గుప్పెళ్ళు, పంచదార అరవీసె కలిపి, 2సేర్ల వంది నేతితో వండి వెలగకాయంత తీసుకొని అర్ధసేరు గొర్రెపాలతో కలిపి పెట్టుము.

లేక పచ్చిగోంగూర 1మణుగు, శొంఠి 15 తులాలు, మిరియాలు 10తులాలు, ఉసిరికపప్పు సవాసేరు కలిపి ఒక బానలో వేసి భూమిలో 10 దినములు పాతిపెట్టి దినమునకొక కొబ్బరికాయంత పెట్టుము. ఫార్మసీవారి కనకాసవను వాడాలి.

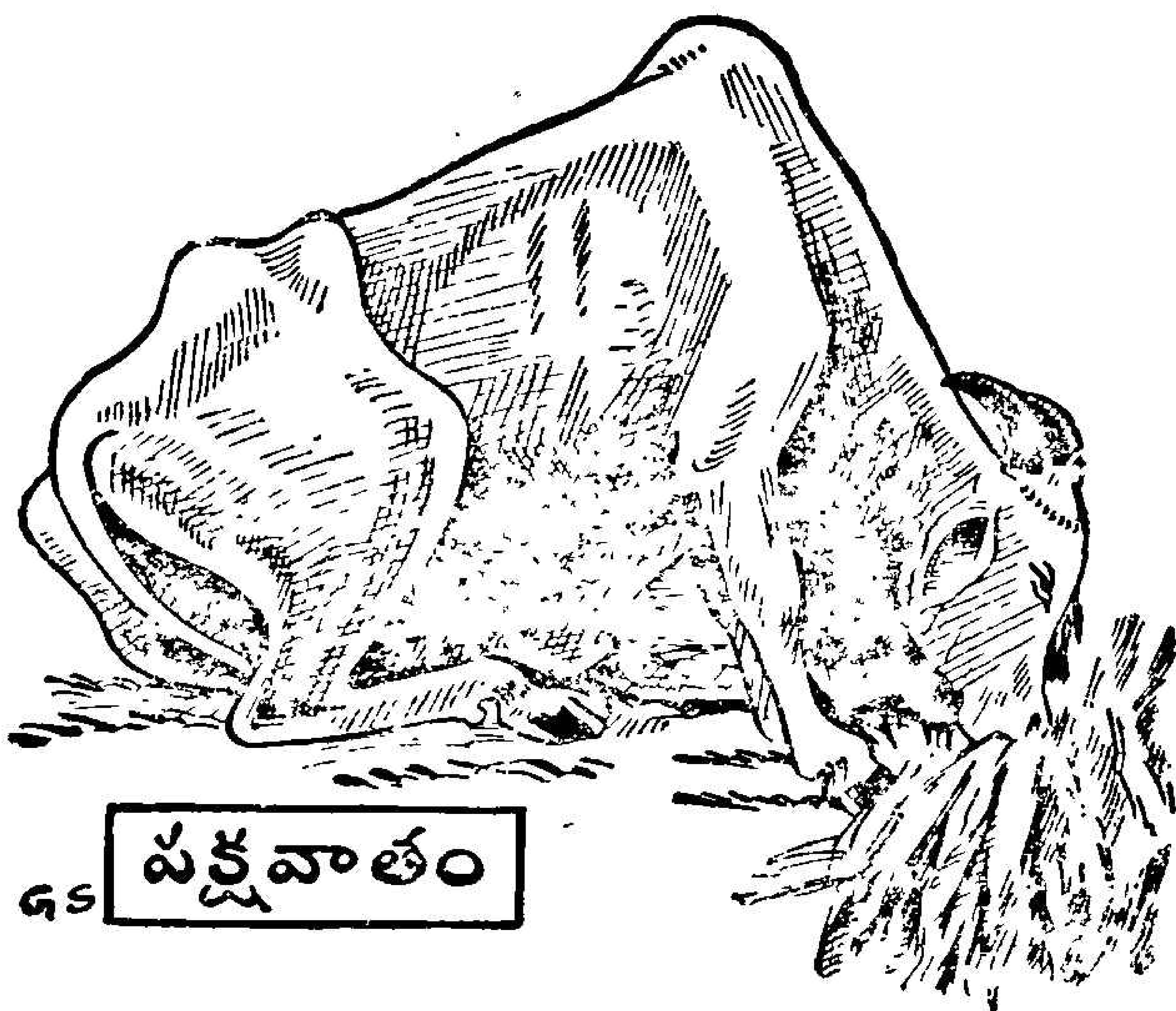
ధ ను ర్వా త ము

దీనినే ఈడుపురోగమనీ, ధనుర్వాతమనీ అంటారు. ఈ వ్యాధి చలిగాలి సోకుటవల్ల, గాయపుసంధివల్ల, పశువునకేమైన అపాయమైన దెబ్బతగిలినపుడుగాని, ఏ అవయవమైన విరిగినపుడుగాని ఇదివరకు ఏమైన శరీరముమీద పుండ్లు, వ్రణములు, గాయములు, మున్నగునవి యున్నప్పుడుగాని ఈ వ్యాధి సోకుతుంది. గాయములోనికి ఏమాత్రము దుమ్ము లేక మట్టిచేరిననూ వెంటనే ఒకవిధమగు సూక్ష్మజీవులు అందులో ప్రవేసించి పశువునకు ప్రాణాపాయము కలిగించును. కాబట్టి పశువునకేమైన దెబ్బలుతగులుట, విరుగుట, చలగాలిలో, వర్షములోనుంచుట మున్నగునవి కలిగినపుడు వెంటనే ఆ గాయమునకు దుమ్ము, మట్టి వగైరాలు తగులకుండ కాపాడాలి. అట్లు దుమ్ము వగైరాలు దూరినచో వెంటనే ఎలెక్ట్రిక్కుతీగవలె రక్తములోనున్న నరముల సముదాయమున కేగినవెంటనే ప్రాణాపాయము కలుగు

తుంది. పాడిపశువులకు, లేతపశువులకు, దూడలకు తరచుగా వస్తుంది. దూడలకు మిన్నల్లులు పట్టుటవలన కాకులుపొడిచి పెద్దపుండ్లు బొడ్డు పుండ్లువల్లకూడ ఈవ్యాధి రావచ్చును. మామూలు పశువులకు కూడ ఈ వ్యాధి రావచ్చును.

లక్షణాలు

పశువును కదలించినచో చాలా కష్టముగా కదలుతుంది. లోపల జ్వరంవుంటూ నోటివెంట చొంగపడుతూ వుంటుంది. మనము తలను లేపినయెడల వెంటనే పశువునకు వణకుబుట్టి ఈడ్పులు (ఉలుకులు) వస్తాయి. వ్యాధి ముదిరినకొలది మెడ, దవుడలు, కాళ్ళువగైరా బిగదీసికొనపోయి పశువు విల్లువలె వంగిపోయి ముఖము ముడుచుకొనిపోయి వికృతాకారముగా అగుతుంది. ఈడ్పులు అన్ని అవయవములకు సోకి ఆయాసమెక్కువై పశువు మరణించుతుంది.

చికిత్స

దవుడలు బిగిసికొనిపోయి గుటకవేయనిచో లాభము లేదని గ్రహించాలి.

కర్పూరము 2తు, వరిగంజి సేరు, ఇంగువ 4 తు కలిపి, త్రాగించి అన్ని అవయములకు తవుడుతోగాని, ఉప్పుతోగాని వేడి కాపులు కాయాలి.

లేక మూడు డ్రాముల సారాయిలో అరతులం కర్పూరం కలిపి త్రాగించుము.

లేక 10 కోడిగ్రుడ్లలోని తెలుపు సొనయు, సేరు సున్నపుతేట కలిపి త్రాగించుము.

లేక కుంకుడుకాయ నురుగునీరు కలిపినది సేరు త్రాగించుము.

లేక మీ సమీపములో ఇంజెక్షన్సు యిచ్చే డాక్టర్లున్న ధనుర్వాతపు ఇంజెక్షన్సు యిప్పించుము. లేక ఫార్మసీవారి వాతారి అరఖును, స్ప్రెయిన్‌కిల్లరును వాడుము.

స్వభావము - వ్యాపకము

మెదడుయొక్క అస్వస్థతవల్ల మెదడునకు నరముల సముదాయమునకు దెబ్బతగులుటవల్ల చెవినరములకు ఒత్తిడి కలుగుటవల్ల వెన్నెముకకు హానికలుగుటవల్ల విషవస్తువులు తినినప్పుడు, ఎండలోను, వర్షములోను పని చేయుటవల్ల విపరీతమైన వాతమువల్ల చలిగాలిలోను మంచులోను ఎక్కువగా పనిచేయుంచుటవల్ల తదితర కారణాలవల్ల ఈ రోగము వస్తుంది.

లక్షణాలు

పశువు శరీరపు సగభాగము గాని, పశువు వెనుక భాగమునకు గాని, ముందుకాళ్ళకుగాని, ఒక చెవికిగాని, ఒక కన్నుకుగాని, తలకుగాని, శరీరమంతటికిగాని, నాలుకకుగాని, ఈ వ్యాధి రావచ్చును. ఒక రైతు దొడ్డిలో ఈ రోగముచేతనే ఒక్క పర్యాయమే పది పశువులకు సోకిన వీని కన్నిటికి వెనుకతొడలు, కాళ్ళు, ముడ్డిపూస క్రిందిభాగము సోకి నాలుగు దినములు కొన్ని, వారము దినములు కొన్ని, పక్షము

దినములు కొన్ని యుండి చికిత్సలవల్ల తగ్గినవి. కాబట్టి ఈ వ్యాధి తేలికగా తగిలిన పిట్ట వాలినదని వాతలు, యంత్రములు వేస్తారు. ఈ యంత్రమువల్లనే తగ్గినదనుకొంటారు. మరికొన్నిటికి తాత్కాలిక చికిత్సలవలన వాటి తత్వము వలన కొన్నిటికి తగ్గుతుంది. కాబట్టి శువును ఏయే భాగములకు ఏ యే లక్షణాలు సోకి బాధపడు చున్నదో జాగ్రత్తగా పరీక్షించి చికిత్స చేయాలి.

చికిత్స - పరీక్ష

ఏ అవయవమునకు ఈ వ్యాధి సోకినదో కనుగొనుటకు ముందుగా ఒక సూదితో ఆ అవయవమును తేలికగా గుచ్చాలి. అట్లు పొడిచినపుడు పశువునకు నొప్పియున్నట్లు అలుకుచున్నదా లేక తిమ్మిరి యెక్కినట్లున్నదా ? ఆ తిమ్మిరి యే అవయవము వరకున్నది ? యెంతకాలమునుంచి పశువు నిలుచుండుటలేదు ? ఏ కారణము వలన సోకినది ? తేలికగా తగిలినదా ? ఎక్కువగా తగిలినదా ? మేత తినుచు వెనుక భాగము లేవలేకుండ నున్నదా ? మున్నగు లక్షణములు గ్రహించి చికిత్సకు ప్రారంభించాలి.

ఈ వ్యాధి తగిలిన వారమురోజులలో పశువు లేవలేకపోయి నచో ఆ పశువు బ్రతుకుటే కష్టమని గ్రహించాలి. వారమునుంచి నెల దినముల వరకు బాధపడి, అవయవములు, మూత్రకోశము బ్రఖళ్ళి బాధపడి చనిపోయినవి కూడా గలవు. గాన జాగ్రత్తగా ఆలోచించి చికిత్స చేయాలి.

ఆరంభములో విరేచన మగుటకు మందీయాలి. తరువాత నేల వేము 1 తు, కురంజీవాము 2 తు, సోడాపువ్వు 2 తు, మంచిగంధపు పొడి ½ తు, నల్లపువ్వు 2 తు కలిపి మెత్తగానూరి ఉదయమున సేరు నీటిలో కలిపి త్రాగించాలి. సాయంకాలము 7 గంటలకు ఆవుపాలు గాని, గేదెపాలుగాని సేరు, రావిచెక్క పచ్చిరసము అర్ధసేరు, కస్తూరి, పసుపు 1 తు కలిపి త్రాగించాలి. అప్పుడప్పుడు తెలికపిండిని సేరు మజ్జిగలో నానవేసి పెట్టాలి.

లేక గుగ్గిలము 5 ఫలములు, పొంగించిన వెలిగారము 10 తు, కస్తూరిపసుపు 15 ఫలములు కలిపిత్రొక్కి సేరున్నర మునగచెక్కరసం పోసి నిమ్మకాయంత ముద్దలుచేసి రేపుమాపు మందు వచ్చువరకు పెట్టాలి.

పిట్టవాలినదని అనుమానముతో నున్నపుడు గరుత్మంతుని పాదపు ఆకారముగా వెనుకభాగముమీద పసుపుతో యంత్రము వేయువచ్చును.

స్పర్శలేని అవయవములకు మంచినూనె సవాసేరు, జిల్లేడాకుల రసము పావుసేరు. వల్లేరు వ్రేళ్ళరసము పావుసేరు, జిల్లేడుఆకురసము పావుసేరు కలిపినూరి తడి యిగురువరకు కాగబెట్టి దింపి చల్లార్చి ప్రతి రోజు మర్ధనచేయుచు తవుడు వేయించిగాని, ఇసుక వేయించిగాని అప్పుడప్పుడు వేడికాపులు కాయాలి.

ఈ వ్యాధికి వాతలు వేయుటవలన లాభము లేకపోగా పశువు మరణమునకు సిద్ధమగుతుంది. ఇంకను తేనెటీగల మైనము 20 తు, మంచినూనె 20 తు కలిపి గోరువెచ్చగాకాచి అందులో అరతులము నల్లమందు, 4 తులములు హారతి కర్పూరం కలిపి చలనములేని భాగ ములకు మర్ధనచేయాలి. ఫార్మసీవారి వాతారి,పశుబలవర్ధని, స్ప్రియిన్ కిలరును వాడవలెను.

గిట్టలు పెరుగుట

పశుప్రదర్శనాలకు, పశువుల పందెములలో గెలుపొందిన వాటికి తదితర గారాభముగా పెంచే పశువులకు బలము గలుగజేయు దాణా మేతలు మేపుటవల్ల, సరియగు పనిపాటలు చేయించకపోవుటవల్ల, గిట్టలు పెరుగుచూ పనిచేయలేక బాధపడుతూ వుంటాయి. ఇట్టి పశువులకు వాతమును హరింపజేసే మందులను లోపలికి వాడుతూ పెరిగిన గిట్టలను సరికించుట మంచిది. ఫార్మసీవారి వాతారి, పశు బలవర్ధని చక్కగా పనిచేస్తుంది.

రుద్ర వాతము

ఈ వ్యాధి దొమ్మలలోను, గుండెరోగాలలోను, మూత్రపిండాల రోగాలలోను, కార్జపు సంబంధపు రోగాలలోను వస్తుంది. చూడడానికి పశువు బలహీనముగా వుండి శరీరమంతటా చిన్న చిన్న కంతులు పుట్టుతాయి. క్రమేపి హృదయముమీద వుండే రక్తనాళాలు చిట్లి రక్తము కారుతూ వుంటాయి. తరువాత పక్షము సెకండ్లు దెబ్బ తింటాయి. ముఖ్యముగా జంతుప్రదర్శన శాలలలోను, ఫారాలలోను గారాబముగా పెంచేవాటికి తగినంత సూర్యరశ్మి తగులక రాగలవు. ఈ రోగానికి తగిన చికిత్స లేదు. ఫార్మసీవారికి తెలిపిన సలహా, మందు పంప గలరు.

వాయు నొప్పులు

ఈ రోగము రాయలసీమలోను, నెల్లూరు, గుంటూరుజిల్లాలలో కొన్ని ప్రాంతాలలోను పశువులకు వస్తూవుంది. పశువుల పాలిట ఈ రోగము యమపురి వంటిదని చెప్పవచ్చును. మంచి దుక్కి యెద్దులకు, గిత్తలకు, కోడెలకు ఈ రోగము ఎక్కువగా సోకుతూ వుంది. ఈ రోగాన్నే వాయుపట్లు, కీళ్ళ పట్లు, దీర్ఘకీళ్ళవాతము, వాత లేక వాయునొప్పులని పలురకాలుగా పిలుస్తారు. మొత్తంమీద ఈ రోగానికి తగినమందు కనిపెట్టలేదనియే చెప్పవచ్చును. ఖరీదు గల పశువులకు వచ్చినపుడు యజమానులు ఎంతో పశ్చాత్తాప పడుతూ వుంటారు. ఎంత ఖర్చయినా మందులకు ఆతురత పడుతారు. హైదరాబాదు స్టేటులో కూడ ఈ రోగము వుంది. ఈ రోగము అభ్రకము, కాకిరాయి గనులు, ఎనామిల్ ఫ్యాక్టరీలు, విద్యుచ్ఛక్తి కేంద్రాలు వుండే ప్రాంతాలలో వుండే భూములలో ఫ్లోరిన్ అనే విషవిదార్థము కలపిన నీరు, మేత వగైరాలు తినుటవల్లను ఈ రోగము రాగలదని శాస్త్రజ్ఞులు తెలుపుచున్నారు.

లక్షణాలు

పశువు గూడలు, ముంగాళ్ళుబిగిసి వాపులు పుట్టి, చెప్పరాని బాధపడతాయి. వ్యాధి ముదిరినకొలది నడుము ముడుచుకొనుట, కండ

రాలు కృశించుట, కాలిడెక్కలు పొడవుగాపెరిగి మెలికలు తిరుగుట, పక్కఎముకలమీద, తదితర భాగాలమీద కుంకుడుకాయనుంచి నిమ్మకాయంత కంతులు పుట్టుతాయి. దంతాలపైన మచ్చలుపడుతవి. వ్యాధి ముదిరినకొలది ఎముకలలో పటుత్వం తగ్గుతుంది. ఆవులు చూలుకట్టవు. కొన్ని పశువుల కొమ్ములు పక్కలకు వరుగుతాయి.

చికిత్స

వ్యాధి ప్రారంభదశలో వావిలాకుపసరు అర్ధసేరు, అన్నబేధి 2 తులాలు, ఇంగువ 2 తులాలు, ఉప్పు 4 తులాలు కలిపి రోజుకొక పర్యాయము త్రాగించుతూ కాళ్ళుపట్లుగాని, వాపులుగావుంటే వేప నూనెలో ముద్దకర్పూరం కలిపి రాసి వేడినీటికాపులు కాయాలి. వ్యాధిముదిరితే మాత్రము మా ఫార్మసీకి తెలిపిన తగిన మందులు, సలహాలు పంపబడును. ముఖ్యముగా ఈ రోగపశువులకు ప్రారంభము నుంచి చికిత్సలు చేయాలి.

మలగమనమున కవరోధము

పశువు శరీరములో రోగకారణాలవల్ల మలబద్ధకమేర్పడి పేగులలో చిక్కకొని దుర్గంధముతో పిట్టముగట్టి వుండలువుండలుగా తయారై నలుపుగా ఒకవిధమగు కాంతిగా, జిగురుగావుండి, ఆహారము తినక మందమతిగావుండి కనుగుంటలువిడచి, జ్వరముకూడాసోకి, దాహ మెక్కువగా నగుచు, బాధపడుతూ వుంటుంది. ఇట్టి సమయమున చేతికి ఆముదము రాచుకొని గోళ్ళు గిల్లుకొని మలకోశములోనికి పోనిచ్చి నెమ్మదినెమ్మదిగా ఆ వుండలను తీసివేయాలి. ఇంకను లోపల మల మున్నదని అనుమానమున్నపుడు గోరువెచ్చని నీటిలో సబ్బుగాని, ఆముదముగాని కలిపి ఎనిమాచేసిన లోపలవున్న మలినము అంతా బయటకుపోయి పశువు తేటగావుంటుంది. తరువాత జీర్ణముకలిగించే ఆహారము, సహదేవ పశువైద్య ఫార్మసీవారి వాతారివంటి ద్రవ పదార్థాలను వాడిన చక్కగా బాగుపడుతుంది.

తిమురు వాతము

పశువులకు మేపే మేతలలో తగిన బలకరపదార్థాలు లేకపోవుట వల్ల కాళ్ళయందువాపు, కండరములందువాపు, బాధ, బలహీనత, అయాభాగాలలో తిమ్మిరి, మొద్దుబారినట్లుండుట, కాళ్ళు పట్టుపట్టుట, వ్యాధి ముదిరినకొలది శరీరము కృశించుట వాపులు ముదిరిన కొలది శరీరమంతటా వ్యాపించుట, ఈ వాపే హృదయానికి చేరుట వల్ల రక్తనాళాలు యుబ్బి తదితర ప్రమాదకరమైన రోగాలలోనికి గురియగుతుందిగాని యిట్టిపశువులకు లోపలికి బలవర్ధకౌషధాలను యిచ్చుతూ, వాపులకు, నొప్పులకు స్ప్రియినుకిల్లర్, వెటరినరీ ప్లాస్టర్ వంటి తైలాలను రుద్దుచూ కాపాడుచుండాలి.

అపానవాతము

పశువులకు అజీర్తిచేసిగాని, వాతముచేసిగాని మలబద్ధక మెక్కువగా నుండుటవల్లగాని, పశువు మేత తినునప్పుడు గాలి లోన ప్రవేశించుటవల్లగాని, కడుపులోను పేగులలోను గుడగుడమని శబ్దము ఆసనమునుంచి ధ్వనితో వెలువడుచు, ఆగాలి దుర్వాసనగావుంటుంది. ఇట్టి సమయములో కారణము గ్రహించి తగిన చికిత్సచేయాలి. మామూలుగా యిట్టిపశువులకు గేదెవెన్న 8 తులాలు తీసికొని ఉదయపుపూట వరుసగా వారమురోజులు యిచ్చిన కొన్నిటికి తగ్గగలవు. లేదా ఫార్మసీవారి వాతారి అరకును తగినంత చింతపండు పులుసుతో నాలుగైదు మోతాదులిచ్చినను తగ్గును.

ఇరువదినాలుగవ భాగము

శ్వాసరోగాలు

క్షయ

ఇది అంటువ్యాధి. ఈ వ్యాధి అన్ని జంతువులలోను వ్యాపించుతుంది. పశువు శ్వాస కోశాలలో ఒక విధమైన పురుగు ప్రవేశించి వానిని క్షీణింప చేయుటవలన ఈ వ్యాధి కలుగుతుంది. పశువుయొక్క కళ్ళలోను, చొంగలోను, పాలలోను, రక్తములోను, ఊపిరిలోను ఈ పురుగు వ్యాపించి యుంటుంది. ఆహార పదార్థాల మూలాన, గాలి మూలాన ఈ సూక్ష్మజీవి పశువు శరీరంలో ప్రవేశించుతుంది. జబ్బుగల పశువులు మంచిపశువులతో కలసి యుండుటచేత ఈ వ్యాధి విచ్చల విడిగా విజృంభించుతుంది. కనుకజబ్బుకల పశువులను ఆరోగ్య పశువులనుండి విడదీసి ప్రత్యేక స్థలము నందుచాలి. ఈ సూక్ష్మ జీవికి పశువుయొక్క శరీరము వెలుపలగూడ జీవించేశక్తి వుంది. పశువుల కొట్టము అనారోగ్యకరంగా, అపరిశుభ్రముగా వుంచుటచేత, ఈ రోగము పెంపొందుతుంది. ఈ వ్యాధి కొన్ని వారములుగాని, మాసములుగాని యుంటుంది. ఈ వ్యాధి ముదరకమునుపే చికిత్స చేయుట మంచిది. ఈ వ్యాధి అన్నిజాతుల జంతువులకు, మనుష్యులకు, పక్షులకు గూడ సోకుతుంది. ఇది సామాన్యముగ పట్టణాలలోవుండే పశువులకు యెక్కువగా వస్తుంది. అనారోగ్య ప్రదేశాలలో వుండుటవల్ల పసుపేడ, చెత్త, మూత్రము మున్నగువానిని నిలువయుంచుటవల్ల గాలి, వెలుతురులేని కొట్టములలో పశువులను కట్టివేయుటవల్ల, దోమలు, ఈగలు యెక్కువగా వుండే మురికి ప్రదేశాలలో పశువుల కట్టివేయుటవల్ల ఈ వ్యాధి ప్రబలుతుంటుంది. ఈ వ్యాధిని కలిగించు సూక్ష్మజీవి మంచిపశువులకు వుండే గాయాల మూలమున, త్రాగెడి నీటిమూలమున పీల్చు చెడుగాలి వలన, లోపలికి ప్రవేశించి వ్యాధిని కలిగించుతుంది. ఈ రోగానికి తగిన చికిత్సలేదు. మన దేశములో ఈ వ్యాధి అంతగా రాదు. చలిదేశాలలో యెక్కువగా వుంటుంది,

దగ్గు

పశువునకు చలిగాలి, మంచు తగులుటవల్ల మిక్కిలి అలసిపోవు నటుల పనిచేయించుటవల్ల అలసియున్నపుడు వర్షమునకు, మంచునకు తడిపి యుండుటవల్ల ఊపిరితిత్తులలో వుండే పొరలు కందుటవల్ల లేక ఊపిరిగొట్టములలోవున్న పొరలు కందుటవల్ల ఈ వ్యాధి రావచ్చును. ఇదికూడ రెండు విధములుగా వుంటుంది. అందు మొదటిది ఊపిరి గొట్టములోని పొర కందుటవల్ల, రెండవది ఊపిరితిత్తులలోని పొర కందుటవల్ల కలుగుతుంది. రెండు విధములుగాక ఊపిరి గొట్టములో ఒక విధమైన పురుగులు పుట్టుతాయి. లేక తదితర రోగాలలోకూడ రావచ్చును. కాన జాగ్రత్తగా అలోచించి చికిత్స చేయాలి.

లక్షణాలు

దేనిచే వచ్చినను ప్రారంభములో లక్షణాలన్నీ ఒకే మాదిరిగా వుంటాయి. అందుచే జాగ్రత్తగా కారణాన్ని కనిపెట్టాలి. పశువు దగ్గుట, మేత మేయలేకపోవుట, పనిచేయలేక అలసిపోవుట మొదలగు లక్షణాలన్నీ కనపడవచ్చును. ఊపిరిగొట్టములో వ్యాధికన్న ఊపిరి తిత్తులలో కలిగిన వ్యాధి యెక్కువ భయంకరముగా వుంటుంది. దాని కంటె పురుగుల వలన కలిగిన వ్యాధి కఠినముగా వుంటుంది. మొదట చెప్పిన కారణమేగాక మిగిలిన రెండుకారణాలవల్ల జ్వరముకూడ వుండ వచ్చును. ముక్కుల వెంబడి ద్రవపదార్థము వెలువడుతుంది. కండ్ల నుండి నీరును కార్చుతూ రాత్రులందు దగ్గు విశేషముగ వుంటుంది. ఈ వ్యాధి ముదిరినకొలదీ పశువు క్షీణించుతూ పడుకొని లేవజాలదు, చాలా విచారముగావుండి జ్వరము హెచ్చుతూ తగ్గుతూ వుంటుంది. పశువు క్షీణించినకొలది బరియెముకలు స్పష్టముగా కనబడుతాయి. నోటినుండి జిగటువంటి ద్రవపదార్థము ఎక్కువగా వెలువడుతూ కఫమెక్కువైన పశువులకు మరణము సంభవించుతుంది. కొన్ని పశు వులకు దీర్ఘముగానుండి కంగుకంగుమని దగ్గుతాయి.

చి కి త్స

రావిచెక్క 2 తులాలు, మిరియాలు 2 తులాలు, పచ్చిపాలు అర్ధసేరు కలిపి ప్రతిదినము ఉదయము త్రాగించాలి. ఈ విధముగా వారము దినములు చేయాలి.

లేక పెన్నేరుదుంపల పొట్టు పావుసేరు, పులిచల్ల అర్ధశేరు, కలిపి ఒకపూట మాత్రమే త్రాగించాలి. ఈ విధముగా వారము దినములు చేయాలి.

లేక నీరుల్లిపాయరసము పావుశేరు ఒకపూట త్రాగించుము. ఈ రీతిగా 15 దినములు చేయాలి.

లేక అడ్డసరపాకుపసరు పావుశేరు, అల్లపురసము పావుశేరు కలిపి సాయంకాలము త్రాగించాలి. 4 దినములు చేయాలి. లేక ఫార్మసీవారి కనకాసవము వాడుడు.

హె చ్చ రి క

ఈ వ్యాధికి కూడ రొంపకుచేయు చికిత్సయే చేయాలి. కాని, పురుగులవలన కలిగినవ్యాధిని మాత్రము పశువుల డాక్టరునకు చూపించాలి. ఒక పశువునుండి మరియొక పశువునకు ఈ వ్యాధి వ్యాపించి కొన్ని పశువులు చెడిపోవచ్చును. డాక్టరు దగ్గరకు వెళ్ళుట తటస్థించే యెడల జబ్బు తగిలిన పశువులను ఒక గదిలోనుంచి గంధపుపొగ పీల్చునట్లు చేయవలెను.

రొ ం ప

పశువు అతిశీతలమైన గాలిలో వుంచుటవల్ల శీతోష్ణస్థితిలో వింతయగు మార్పులు కలుగుటవల్ల గాలి వెలుతురులేని ఇరుకుగా నుండు కొట్టములలో పెక్కింటిని కట్టుటవల్ల వానికి మంచు చలిగాలి తగులుటవల్ల అధికశ్రమ కలుగునట్టి పనిచేయించుటవల్ల ఈ వ్యాధి కలుగుతుంది.

లక్షణాలు

ఈ వ్యాధి సంభవించుటకు రెండు మూడు దినాలకు ముందే పశువు నిరుత్సాహముగా వుండి అప్పుడప్పుడు దగ్గుతూ వుంటుంది. ఇంకనూ జ్వరము, నోటిలో ఒక విధమైన కఫము ఏర్పడి జంతువు పరుండుటకు యిచ్ఛగింపదు. వ్యాధి పెంపొందినకొలదీ ఊపిరితిత్తులలో ఒక విధమైన ధ్వని పుట్టుతుంది. ముక్కు రంధ్రములలోని పలుచని పొరకు నెత్తురు ఎక్కువగా చేరుటవలన ఆ పొర ఎర్రబడుతుంది. ఆ ముక్కు రంధ్రాలనుండి వచ్చు ద్రవపదార్థము చిక్కబడి ముద్దగట్టుతుంది. ఈ స్థితిలో పశువు మేత సరిగా మేయదు. వ్యాధి ముదిరిన కొలది పొడిదగ్గు ఏర్పడుతుంది. ముక్కు సందు తడియుండదు. ఇంకను అశ్రద్ధ చేసినయెడల శ్వాసకోశములోనికి ఈ వ్యాధి వ్యాపించి జ్వరము ఎక్కువై పశువు చాలా బాధపడుతుంది. శ్వాసకోశములు చెడి వ్యాధి హెచ్చినయెడల పశువునకు ఆరోగ్యము కుదురుట కష్టము. గనుక మొదటనే జాగ్రత్తపడాలి.

చికిత్స

జ్వరము వుంటే

ఉప్పు 10 తు, సూరేకారము 2 తు, నవాసారము 1 తు అర్ధసేరు చన్నీటిలో కలిపి త్రాగించాలి.

లేక నల్లమందు ¼ తు, కర్పూరము ¾ తు, కర్పూర తైలము 2½ తు, అర్ధసేరు నీటిలో కలిపి త్రాగించాలి.

లేక శొంఠి 2 తు, పిప్పళ్ళు 2 తు, మిరియాలు 2 తు, అర్ధసేరు నీటిలో కలిపి త్రాగించుము.

లేక నీరుల్లిపాయలరసము 4తు. ముక్కురంధ్రములో పోయుము.

లేక మంచిబెల్లం సవాసేరు, పసుపు 4 తు. కలిపి నిమ్మకాయంత ఉండలుచేసి పెట్టుము.

పైన చెప్పిన చికిత్సలలో రెండు మూడు దినములు మీాయిష్టము వచ్చినది చేయవచ్చును. లేక రామాయల్‌ను వాసన పీల్పించుచు కనకాసవను వాడుడు.

ఉబ్బసము

స్వభావము

ఈ వ్యాధి బండి ఎద్దులకు తరచుగా శ్వాసకోశములో వున్న చిన్నతిత్తులు పెద్దవియగుటవలన కలుగుతుంది. పశువులకు సారములేని పిప్పివంటి ఆహారవస్తువులు మేపుటవల్ల కొన్ని పనిలేక సోమరితనముగా వుండుటవల్ల మరికొన్ని నిస్సారముగా మేతమేయు స్వభావము గలవిగా వుండుటవల్ల ఈ రోగము వుత్పత్తియగుచున్నది. నోటిగాళ్ళు తగిలిన నెమ్మదించిన పశువులకు ఈ వ్యాధి తరచుగా వచ్చుతుంది. ఈ వ్యాధియందు కఫమెక్కువగా పడుతుంది. కొన్నిటికి కఫముండదు. పశువు యథాస్థితిలో వుండకపోవుటచేత ఊపిరితిత్తులకు ఒత్తిడిగలుగుట వల్ల దీర్ఘమైన దగ్గులేక శ్వాసకోశములకు వేడితగులుటవల్ల ఈ వ్యాధి రావచ్చును. ఈ వ్యాధి తగిలిన పశువు చాల కృశించి మిగుల విచారముగా వుంటుంది. ఇది ముసలి పశువుల కెక్కువగా వస్తుంది. దీనికి తగిన చికిత్స లేదు.

ముకుబంతి

దీనినే ముకుబంతి లేక మొగబంతి అంటారు.

(1) ముక్కురంధ్రముల లోపలి పై భాగమున నొక విధమైన మాంసకండ గుండ్రని కోలగావుండు కాయలవలె పెరుగుతుంది. అది ముక్కురంధ్రములలో వుండే శ్లేష్మపు పొరలకు ఒక సన్నని కాడవంటి దాని నంటుకొనియుంటుంది. ఈ వ్యాధి చలిగాలివలనగాని, తదితర వ్యాధుల వలనగాని లేత పశువులకు తరచుగా వస్తుంది.

(2) ముక్కురంధ్రముల పొడుగున అనగా పైనుండి క్రింద వరకు చిన్న గుండ్రని బిళ్ళలువలెగాని, ఉండలవలెగాని దుర్మాంసము పెరుగుతుంది.

మొదటి విధమైన వ్యాధి గల పశువునకు దగ్గుంటుంది. కాయ గాని, ఉండగాని గొంతువద్ద అడ్డుపడుటవలన శ్వాస సరిగా ఆడక తన్నుకొంటుంది. కొద్ది జ్వరము వుంటుంది. కండ్లు యెర్రగావుంటూ, ముక్కులగుండా ద్రవము కారుతుంది. ముదిరినకొలది ద్రవము చిక్కబడి పులుస్తుంది.

రెండవ విధమైన దానితో దుర్మాంసము పెరిగి బిళ్ళలుగాని, ఉండలుగాని, చితికియుండుట, నల్లగా క్రుళ్లుట, ముక్కు రంధ్రముల వెంబడి చీమిడివంటి పదార్థము కారుట, శ్వాస తీసుకొను సమయములో విస్తారముగా శబ్దము కలుగుట మొదలగు లక్షణాలు కనబడుతాయి. వ్యాధి ముదిరినకొలది పశువు అటునిటు తిరుగుతుంది. మూర్ఛ కూడ రావచ్చును.

చికిత్స

మొదటి విధమైన రోగమునకు ఒక దారము జారుముడి వేసి ఒక సన్నని చివర మొద్దుగావుండే పుల్లతోగాని లేక సన్నని తీగెతో గాని, ఆ ముడిని లోపలికి తీసుకొనివెళ్ళి జాగ్రత్తగా సన్నని కాడవలె నుండుచోటను తగిలించి ముడిని లాగిన యెడల ఆ కాడ తెగిపోయి ఉండ బైటికి వచ్చుతుంది. దీనినే ముకుబంతి అంటారు. ఈ ప్రకారము కానిచో పశువైద్యశాలకు తీసికొనిపోయిన వారు ఒక విధమైన పని ముట్టుతో తీసివేస్తారు.

పశువు శరీరము నాకికొనుటచే ఆబొచ్చు దేహము లోనికి ప్రవేశించి పెద్దపొట్టలోజేరి ఉండ గట్టుతుంది. దగ్గునపుడు ఆ కాయ నేలమీద పడుతుంది. దీనినే మొగబంతికాయ యంటారు. ఈ కాయను ఆవు పంచితములో కొంతసేపు ఊరవేసి సాంబ్రాణి పొగ

వేసి జబ్బు పశువుయొక్క ముక్కు రంధ్రముల దగ్గర వుంచి తరువాత పశువునకు ముమ్మారు దిగదుడిచి వేస్తారు.

హారతి కర్పూరము ¼ తు, జీలకర్ర 1 తు, దానిమ్మ మొగ్గలు గుప్పెడు చనుబాలతో నూరి గుడ్డలోవేసి పిండి 5, 8 చుక్కలు 2, 3 దినములు ముక్కులలో పోయాలి.

లేక పిల్లిపీచర గడ్డరసము ముక్కు రంధ్రములలో పోసిన నెమ్మది యగుతుంది.

లేక కామంచిచెట్టు కాడలను ముక్కలుగ కోసి రోటిలో వేసి దంచి ఆపొడిని ముక్కు రంధ్రములలో నస్యము చేయించాలి.

లేక పాలతీగాకు రసములో వసగంధము కొద్దిగా కలిపి 10 చుక్కలు ముక్కులలో పోయుము. లేక ఫార్మసీవారి రామాయిల్‌ను వాడుడు.

ముక్కు పీనస

ముఖ్యముగా ఈ వ్యాధి ముక్కు రంధ్రములలో వచ్చుటచే దీనికి ముక్కు పీనస యనిపేరు వచ్చింది. ఇదికూడ అంటురోగము. ముక్కులందు రక్తము, చీము కారుచు నూకల గూడువలె మాంసము పెరిగి ఉచ్ఛ్వాస నిశ్వాసములకు ఆటంకము కలుగుచు ఫర్లాంగు వరకు ధ్వని వినబడుతుంది. ఈ వ్యాధి ముఖ్యముగా ఎద్దులకు ఆవులకు కలుగుతుంది. ఆరంభములో తుమ్ముతుంది. క్రమేపి లోపల గ్రుడ్లు కంటికి కనబడని పురుగులు పెద్దవై తినుచు ఎముకలనుకూడా పాడు చేస్తాయి. సంవత్సరము వరకుకూడా వుంటుంది.

ఈ వ్యాధిగల పశువులు చెరువులలోను గుంటలలోను నీళ్ళు త్రాగుటకు పోయినప్పుడు ఆపురుగులు కొన్ని నీటిలోజేరగానే నత్తలు చిరుకప్పలు తినుట వలన వాటిలోనుండి మరల మంచిపశువులు త్రాగుటకు వచ్చినప్పుడు ఈవ్యాధి సోకుటయు గలదు. కొన్ని మామూలుగా యింటివద్దనుండు తొట్లలో త్రాగుటవలన కూడమంచి

పశువులకు రావచ్చును. ఈ వ్యాధి వచ్చినతరువాత మూడు మాసము లకుగాని పక్వమునకు రాదు. దీనికి సరియగు చికిత్సలేదు.

చి కి త్స

రైతులలో చాలామంది ముక్కు రంధ్రముల మీద వాతలు వేయుదురు. అంత మాత్రమునకే తగ్గదు.

ఆరంభమునుంచి వ్యాధి తగ్గువరకు తులసి ఆకురసము 10 తు, మైలుతుత్తము ½ వడ్లగింజంత కలిపి ముక్కులలో పోయుచు లోపలికి బలము గలిగించు వస్తువులను పెట్టుచు అప్పుడప్పుడు పటిక నీటితో కడుగుతుండాలి.

లేక ఫార్మసీవారి రామాయిల్‌ను ముక్కులకు వాసన చూపించుచు కార్బాలిక్సును లోపలి పుండ్లకు రాయాలి. లోపలికి వాతారి అరఖును వాడుడు.

జ లో ద ర ము

పశువు చర్మముక్రింద ఒక విధమగు ద్రవపదార్థముచేరి బాధ పెట్టేరోగానికి జలోదర మంటారు. ఈ రోగము హృదయానికి గాని, కార్జమునకు గాని, మూత్రపిండాలకు గాని సోకుతుంది.

ల క్ష ణా లు

పశువు కడుపువాచి పెద్దదిగావుంటుంది. కడుపు ఒత్తితే గుంటపడుతుంది. నీరు అటుణిటు కదులుతుంది. వ్యాధి ముదిరితే మలబద్ధకము ఎక్కువగుటగాని లేక విరేచనాలు ఎక్కువగుటగాని తటస్థించును. క్రమేపి దాహ మెక్కువై శ్వాసతీవ్రతవల్ల వూపిరి తిరుగక మరణించుతుంది.

చి కి త్స

ఇట్టి పశువులు జీవించుట కష్టము. అనుభవముగల వైద్యునకు చూపించుము.

శ్వాసావరోధము

పశువు కంఠము, శ్వాసనాళములు మున్నగు భాగాలలో కలిగే రోగకారణాల వల్లను, నీటిప్రవాహంలో మునిగి కొట్టుకొని పోవుట వల్లను, ఆహార సంబంధమగు పదార్థములు గొంతునకు అడ్డము పడుటవల్లను, త్రాడు, పలుపు బిగిసినందు వల్లను తదితర కారణాల వల్ల శ్వాసమార్గమునకు ఏర్పడే అవరోధమువల్ల పశువు ఊపిరి తీసి కొనుటకు కష్టముగా నుండును గాన జాగ్రత్తగా పరీక్షించాలి. ఇంకను పుట్టిన దూడల యొక్క హృదయ దౌర్బల్యంవల్లను రక్తహీనత, తదితర వాతారి దోషాలవల్లను ఇంకను పొగ విషవాయువులవల్లను, శ్వాసావరోధము ఏర్పడుతుంది. కాబట్టి అనుభవముతో, ఊహతో, సూత్రముతో ఇట్టి ప్రమాదాలకు చికిత్సలు చేయాలిగాని మోటు తనముగా చేయక వైద్యుని సలహా పొందాలి.

ఇరువది అయిదవ భాగము

శిరోరోగాలు

పిచ్చి

ఈ వ్యాధి ప్రతి జంతువునకు మనుష్యులకూ అకస్మాత్తుగా కలుగుతుంది. ఈ వ్యాధి గల జంతువు దేహములో విషము అనే పదార్థము నరాల భాగమందు వుంటుంది. అనగా మెదడు, నరములు, ఉమ్మిని కూర్చునట్టి గవదలవంటి కొన్ని భాగాలలోను ఉంటుంది. గవదలనుంచి విషము, ఉమ్మి మూలంగా వెలుపలికి వచ్చుతుంది. గాన వెర్రిపట్టిన జంతువులు కఱచుటవలన ఆ వ్యాధి తదితర పశువు లకు మనుష్యులకు సోకుతూ వుంటుంది. అయినా వెఱ్ఱిపట్టిన జంతువు యొక్క విషముకాటు యేర్పడిన చర్మానికి తగిలితేనేగాని, అది సోకుడును కలుగజేయనేరదు. అట్టి కాటు సామాన్యంగా ఆ వెఱ్ఱి జంతువుయొక్క పండ్ల కాటుచే యేర్పడుతుంది. ఈ వ్యాధి తగిలిన

పశువునకు మూడు లేక అయిదు దినాలవరకు రోగచిహ్నాలు అగపడవు. ఇంతేగాక తనంతట తాను వ్యాధి కలిగిన జంతువులకు సాధారణంగా వ్యాధి ప్రారంభించినది మొదలు కొన్ని దినాలలోనే మరణమును కలుగజేస్తుంది. విషము వెన్నెముకకు, మెదడులకు చేరువరకు ఈ వ్యాధి బయల్పడదు. ఈ తావుల చేరుటకై ఆ విషము నరములగుండా వ్యాపించుచుంది. కాబట్టి కాటు మెదడునకు ఎంత సమీపము నందుంటుందో అంత త్వరగా మెదడు కెక్కి త్వరత్వరగా రోగలక్షణాలు కన్పించుతాయి. ఈ వ్యాధి కొన్నిటికి ఆరు మాసాల వరకు వుంటుంది. కుక్కలకు పిచ్చిఎత్తి తదితర జంతువులను ఎక్కువగ కఱచుటవల్ల ఈ వ్యాధి రాగలదు. ఇట్టి కుక్కలను వెంటనే చంపాలి.

లక్షణాలు

జంతువు మొదట వ్యాకులతతో వుండి మూతివిరుస్తూ మనుష్యుల యొద్దకుగాని, తదితర పశువుల యొద్దకు గాని చేరుటకు ఇష్టముండదు. గృహోపకరణముల క్రిందగాని, నిశ్శబ్దమైన స్థలములందుగాని దాగియుంటుంది. రోగము ముదిరినకొలది కోపోద్రేకము కలిగి చిరాకుగ వుండి కంటికి కనబడినదానినెల్ల కఱవబోతుంది. ఈగలను పట్టుకొనుటకు ప్రయత్నించుదానివలె అరచుచు తిరుగులాడుతూ వుంటుంది. ఒక విధమైన చొంగ నోటినుండి కార్చుతూ ఆ చొంగ జిగటగాను, నురుగు నురుగుగా ఉంటుంది. ఆ చొంగ పశువుల పెదవులనుండి తీగవలె వ్రేలాడుతుంది. కండ్లు ఎఱ్ఱగావుంటాయి. ఇట్టి స్థితిలో ఆ జంతువు నోరు కొంచెము తెరచుకొని సరిగా ముందునకు పరుగెత్తుచు మార్గమున దానికి కనబడు ప్రతిదానిని పొడుస్తూ కఱుస్తూ పోతూవుంటుంది. ఆకలి మందగించి దానికి దొరకునట్టి యే వస్తువునో తినబోతుంది. అది అరచునపుడు దాని అరపు ఒకవిధమైన లోహపుధ్వనిగల కూతగా మారిపోవునట్లు కనుగొనవచ్చును. ఇట్టి స్థితిలో మరణము సంభవించుతుంది. పక్షవాతము కలుగుతుంది. ఆహారము తినదు. క్రింది దవుడలు సన్నముగా వుంటాయి. మ్రింగునపుడు కష్టపడునట్లు విశదమగుతుంది.

చిట్టచివరకు కాళ్ళు చచ్చుపడి విరేచనములై శుష్కించి చనిపోతుంది. కొంతకాలము కదలకుండ పడియుండిన తరువాత కొన్ని పశువులకు మరణము సంభవించుతుంది.

చచ్చిన తరువాత కనబడే లక్షణాలు

ఈ వ్యాధిగల పశువు కడుపుకోసి చూచితే మట్టి, రాళ్ళు, పుల్లలు, గడ్డి, చింపిరిబట్టలు మున్నగు వస్తువులతో నిండియుంటుంది. క్రింది దవడ వ్రేలాడుతుంది. చిక్కని ద్రవము కారుతూ వుంటుంది.

చికిత్స

ఈ వ్యాధి గల పశువు గాయముమీద గరిటెతోగాని, ఇనుపకడ్డీతోగాని కాల్చాలి. లేక ఫార్మసీవారి విషఘ్నిని వాడుడు. లేక ప్రభుత్వం పిచ్చికి వేసే టీకాలమందును యిప్పించుము. దీనికి సరియగు చికిత్స లేదు.

కొమ్ము డొల్లలు

పశువులకు జీర్ణశక్తి తగ్గుటచేత ఆహారము సరిగా పెట్టకపోవుట చేత శిరోవాతము వలన ఈ వ్యాధి ఉత్పత్తి యగుతుంది. రక్తము క్షీణించుటవల్ల విషసంబంధమైన గాలిని పీల్చుటవల్ల పశువుయొక్క మెదడు కరిగిపోయి ముక్కులగుండ చిక్కని ద్రవముగాని చీమిడివంటి పదార్థముగాని కారుతూవుంటుంది. కొమ్ముకొట్టి చూచినచో ఓటి మ్రోత మ్రోగుతుంది. ఈ వ్యాధి పుట్టిన వారముదినములకే పశువు క్షీణించుతుంది. వ్యాధి ముదిరిన యెడల రొమ్ము మీదగగాని పార్శ్వపుల మీదగగాని పరిణమించుతుంది. కొమ్ములయందు రక్తమేమాత్రముండదు. రాతి తడిసున్నము తెచ్చి కొమ్ముల మొదళ్ళ చుట్టు రాచి ఒకదినముంచుము. ముక్కులనుండి కారుద్రవములో రక్తపు జీర కనబడుతుంది. రక్తపు జీర యున్నయెడల కొమ్ము డొల్లలని గ్రహించాలి. ఈ వ్యాధిగల పశువును నీళ్ళు త్రాగించునప్పుడు మూతిని సగమువరకు నీటిలోముంచి గుటకలు వేస్తుంది.

చికిత్స

ఈ వ్యాధికి అనేకమంది అనేక రకములుగా చికిత్సలు చేస్తారు. శొంఠి 2 తు, ఆవుపాలు అర్ధసేరు వంతున దినమున కొకసారి చింత గింజంత వసగంధము దానిలో కలిపి ఒక నెల రోజులు త్రాగించితే తప్పక తగ్గుతుంది.

లేక కారు ఇంగువ 1½ తు, వస ½ తు, మూర్కొండాకుపసరు 3 తు, కలిపి చెవులలోపోసి, చెవులు కొమ్ములకు కట్టాలి. మంటగా వుంటుంది. గాన పావుగంట వరకు కట్టువుంచి తీసివేయాలి.

లేక దిరిసెనాకు పసరు ఆవు పాలతో త్రొక్కి రసముతీసి అందులో వసగంధము చింతగింజంత జేర్చి చెవిలో పోయుము.

లేక వస 2 తు, రసకర్పూరము 2తు, మంచిగంధము 2తు, పొగాకు 6తు, పావుసేరు నున్నపుతేటలో కలిపి చెవిలో పోయుము.

లేకమిరియాలు 1తు, చేమజీలకర్ర 1తు, ఆవాలు 2తు, వెల్లుల్లి పాయలు 2తు. కలిపినూరి చెవిలో పిండుము.

లేక పొగాకురసముతో నీరుసున్నము కలిపిగాని లేక అర తులము పాదరసముగాని, పశువు కొమ్ములకు బెజ్జములువేసి బెజ్జముల యందు పైమందువేసి గుడ్డపీలికలు పెట్టాలి. తరువాత నీలిరంగుగుడ్డ కాల్చినపొగ ముక్కులకు పట్టించాలి.

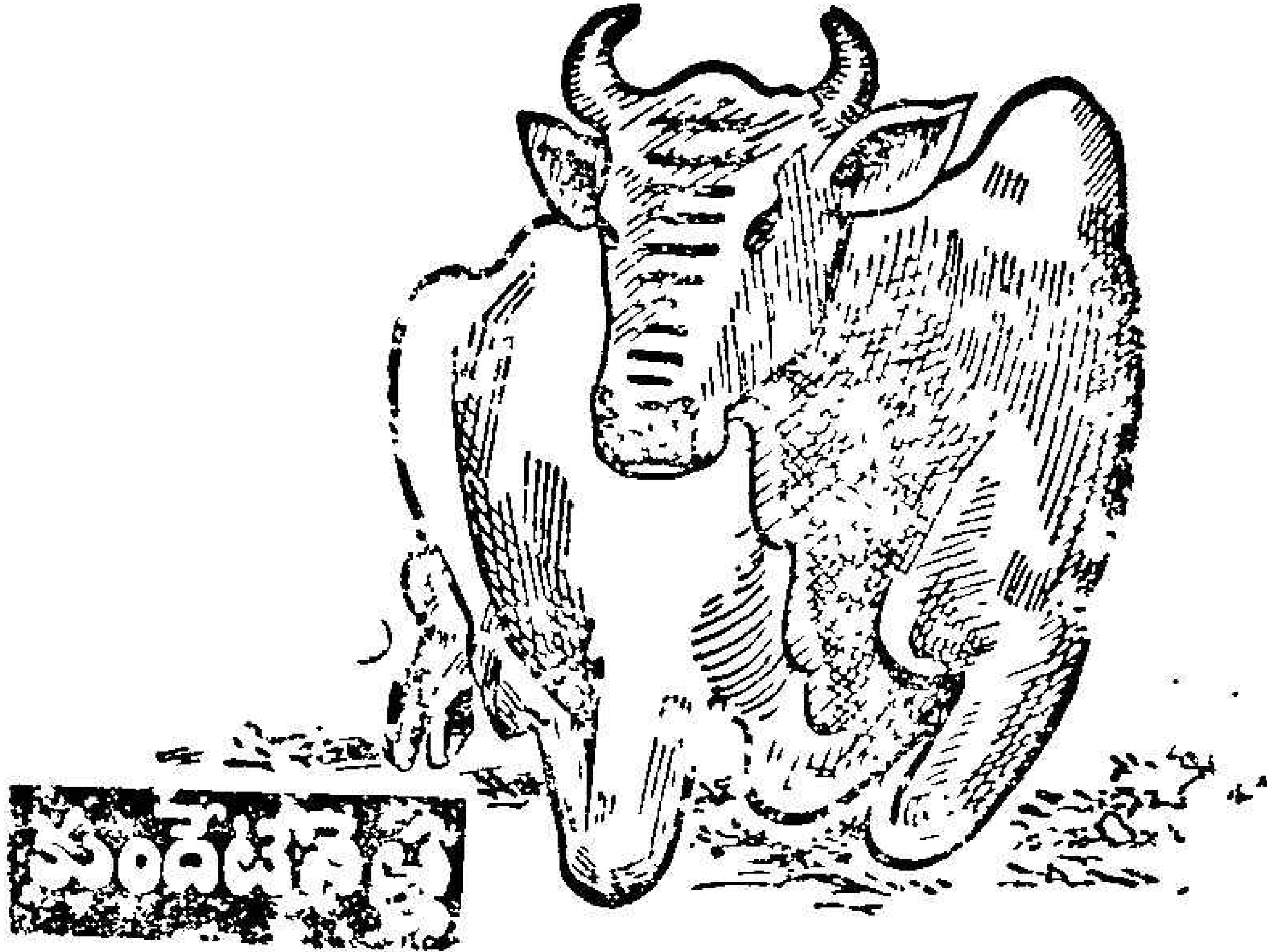
లేక ఫార్మసీవారి వాతారిపొడిని వాడుడు.

కుందేటి వెట్టి

దీనినే తిక్కతెవులు, రిమ్మ అంటారు. ఇది నాడీకా సంబంధ మైన వ్యాధియైయుంది. నరములకు సంబంధించిన కొన్ని దుర్గుణాలు ముందు ప్రారంభమవుతాయి. ఈ వ్యాధి ఎల్లప్పుడు విసుగువిరామము లేక పని చేయుచుండుటవల్ల సోమరితనముగా నుండుటవల్ల కపాల సంబంధమగు నరములశాఖ అస్వస్థత నొందుటవల్ల రాగలదు.

లక్షణాలు

ఈ వ్యాధి మంచి బలముగల పశువునకు వచ్చుతుంది. పశువు తలలో నేదోయొక భాగము మేత గ్రుచ్చుకొనినట్లుంటుంది. జ్వరము సమశీతోష్ణముగావుంటుంది. పశువు దవడలకు చాలా బాధగావుంటుంది.

నాలుక జారవిడుస్తూ, ముడుచుకొంటూవుంటుంది. తనతలను కొట్టపు గోడలకుగాని, తదితరవస్తువులకుగాని ఆనించి త్రోస్తూవుంటుంది. వెఱ్ఱిచూపులు చూస్తూ పైకెగురుతూ వ్యాధి ముదిరినకొలది పశువు గిరగిర తిరుగుతూ నేలమీదపడుతూ లేస్తూవుంటుంది. ఈవిధముగా ప్రతిఅరగంటకు వస్తుంది. మనుష్యులను కరవబోవుట, కొమ్ములతో పొడుచుట,బజారులవెంట పరుగిడుట, ఆయాసముచే చొంగవేయుచూ క్రిందపడుకొంటూ కాళ్ళు నిగడదన్నుతూ క్రమేణ నీరసము జెంది పశువు చనిపోతుంది. కండ్లు ఎరుపుగావుండి వ్యాధిముదిరినకొలది వెఱ్రిచూపులు చూస్తుంది.

చికిత్స

కరిదూపము చేరెడు, శొంఠి నవటాకు, మిరియాలు 2 తు, పిప్పళ్లు 1 తు కలిపి కషాయముకాచి దానిలో బీరాకుపసరు తవ్వెడు, నెయ్యి-తవ్వెడు కలిపి త్రాగించాలి,

లేక పశువు కొమ్ములకు నూనెగుడ్డలుచుట్టి వెలిగించాలి. ఈ వేడిచే రోగముఆగుతుంది. లేకజనపనారకొసకొమ్ములకుచుటి బిగించి ఒక గంటసేపుంచి ఊడదీయాలి.

పశువు ముచ్చిలిగుంటలో ఒక చుక్క, మూతిమీద మూడు అడ్డగీతలు గీయాలి. వెలుతురు ఎండతగులకుండ కండ్లకు పసుపుకలిపిన గుడ్డను మూతగా వేయాలి. ఫార్మసీవారి పశురక్షామృతం, రామా యిల్ను వాడుడు.

హెచ్చరిక

ఈ వ్యాధిగల పశువును చాలాజాగ్రత్తగా కాపాడాలి. బండి మోకులుగాని, చొప్పత్రాళ్ళుగాని దుక్కి మోతాదులుగాని తెచ్చిఆ పశువు మెడకువేసి చెట్టుకుగాని బండికిగాని కట్టాలి. లేనిమెడలపశువునకు ఉద్రేకము వచ్చినపుడు నిలువక గోడలకుగాని చెట్లకుగాని తనతలను కొట్టుకొంటుంది. అప్పుడు పశువునకు ప్రాణాపాయము రాగలదు. ఈ పశువులు చికిత్సకులొంగుట చాలకష్టము. ఈ వ్యాధి తాత్కాలికంగా తగ్గిన అప్పుడప్పుడు వస్తూ నెలరోజులకు గాని తగ్గదు.

మూర్ఛ

ఇది మెదడు సంబంధమగు రోగమైయుంది. ఇదిపనిచేయించక సోమరిగావుండే పశువులకు కలుగుతుంది. ఈ వ్యాధిగల పశువును ఎక్కువగా కష్టపెట్టరాదు. దీనినే మూర్ఛలేక హిస్టీరియా యంటారు.

లక్షణాలు

ఆరంభములో శరీరముపైన చెమటపట్టి వణకుతుంది. శరీరము కృశించి కన్నుల నటునిటు త్రిప్పుతూ నోటినుండి నురుగు వచ్చుతూ దాడలు బిగిసికొని పోతాయి. ఈ వ్యాధి వచ్చుటకు పూర్వము మేత తినదు. ఉశ్వాస నిశ్వాసము లెక్కువగుతాయి. అప్పుడప్పుడు పశువు అరుస్తుంది. ఈవిధముగా ఒకగంట లేక రెండుగంటలుండి తగ్గుతుంది. లేక వ్యాధి ముదిరినయెడల ఒక పూటవరకుండి తగ్గుతుంది. దినమునకు ఆరు లేక పదిపర్యాయములు ఉద్రేకతనుబట్టి వస్తుంది.

చి కి త్స

ఈ వ్యాధిరాగానే చన్నీళ్ళు ఒకబిందెడు తలమీద పోయాలి. లేక స్మెల్లింగుసాల్టు వాసన చూపించుము. ఒకతులము ఇంగువ అర్ధ సేరు వేడినీటితో కలిపి వ్యాధి రాకమునుపే త్రాగించుము.

లేక 6 నిమ్మకాయల రసము త్రాగించుము.

లేక ఫార్మసీవారి రామాయిల్, వాతారి అరఖును వాడుడు.

లేక రావిచెక్క రసము అర్ధసేరు, ఆవుపాలు అర్ధసేరు కలిపి వారము దినములు త్రాగించుము.

అంగిటిముండ్లు పెరుగుట

వీటినే ఆర్లుపెరుగుట అంటారు.

పశువు గొంతుక ద్వారము నుంచీ దవడలవరకు ఒక విధమైన మెత్తని ముండ్లు వుంటాయి. వీటినే అంగిటిముండ్లంటారు. అంగిటిలో ఒకవిధమైన పొర వుంటుంది. జీర్ణకోశము తగినంత పనిచేయక గాని, జలుబువల్లగాని, లేక ఆ పొరలు ఏ కారణము చేతనైన విస్తరిల్లి ఒక విధమైన ముండ్లేర్పడుతాయి. ఈ ముండ్లు తెలుపురంగుగా, మరికొన్ని నలుపురంగుగా వుండి నిక్కబొడుచుకొని సూదులవలె వుంటాయి. ఈ ముండ్లకు సరియైన చికిత్స చేయనిచో, పశువుయొక్క గొంతు భాగము వాచి ఎక్కువ చేస్తుంది.

ల క్ష ణా లు

పశువు మేతమేయునపుడు చాల బాధపడుతుంది. మేత నెమరు కూడ మానుతుంది. నాలుక లావుబారి, మేత తినక అప్పుడప్పుడు క్రక్కుతుంది. ఒక విధమైన తెలుపు జిగురు నోటినుండి వెలువడుతూ మూతి విరుస్తూ వుంటుంది. వ్యాధి ముదిరినకొలది పశువువిచారముగా నీరసముగా వుంటుంది.

చికిత్స

అంగిలిలోవున్న ముండ్లను కత్తెరతో కత్తిరించాలి. సామాన్యమైన కత్తెరలు పనికిరావు. పశు చికిత్సాలయములలో వుండే కత్తెరలు చాల మంచివి. కత్తిరించుటకు పూర్వము పటికపొడి ఆ ముండ్లకు రాచి కత్తిరించాలి. నెత్తురు కారినను భయపడ నవసరములేదు. కత్తిరించునపుడు చాల జాగ్రత్తగా కత్తిరించాలి. తెలిసితెలియని వైద్యులు కత్తిరించినయెడల నాలుకగాని దవుడల భాగపు మాంసముగాని తెగిపోతుంది. కాబట్టి చాల జాగ్రత్తగా కత్తిరించాలి. ఎక్కువ పొడుగుగా పెరిగిన ముండ్లుగాని, మొద్దుబారియుండు ముండ్లుగాని కత్తిరించాలి. చిన్నవి కత్తిరించక పోయినను నష్టములేదు. కత్తిరించిన ముండ్లను లోపలికి మ్రింగనీయరాదు.

మనవైద్యులు వస్తుదంపి చేటలోవేసి చెరగకుండ కొంచెము ఉప్పుకలిపి రెండు మూడు పూటలు ఆ ముండ్లమీదవేసి తోముతారు. కాని కత్తిరించినంత దృఢముగా ఈ చికిత్సకు లొంగవు.

ఇరువదిఆరవ భాగము

రక్త మూత్రము

ఈ రోగము అతివేడివల్ల విసుగు విరామములేక పనిచేయించుట వల్ల విషసంబంధమగు గోమారులు పశువు శరీరములో ప్రవేశించుట వల్ల కలుగవచ్చును. ఈ వ్యాధి విషయంలో ముఖ్యముగా రోగనిదానము కనిపెట్టాలి. గోమారులవల్ల వచ్చినచో చాలా ప్రమాదమని గ్రహించాలి.

లక్షణాలు

ఆరంభములో జ్వరము తీవ్రముగావుంటూ చలికూడవుంటుంది. శరీరము, బొడ్డుస్థానము ముడుచుకొంటుంది. ముఖ్యంగా మూత్రము ఆరంభములో తుమ్మచెక్క కషాయపు రంగువలె పలుచగావుండి

వ్యాధి ముదిరినకొలది రక్తమువలె పోస్తుంది. పశువు మూత్రము ఎక్కువగా పోసినకొలదీ శుష్కించుతుంది. మలబద్ధకముండి ఆకలి మందగించుతుంది. దగ్గుకూడ యుంటుంది. నాలుగునుంచి వారము రోజులలో తగు చికిత్స చేయనిచో ప్రమాదమునకు రాగలదు. అతి వేడిచేసి రక్తమూత్రము పోసిన తగిన చికిత్సచేసిన క్రమేపి తగ్గుతుంది.

చికిత్స

ఆరంభములో వ్యాధి లక్షణాలు కనుగొని జ్వరము తీవ్రముగా వుంటే సూరేకారము 4 తు, మంచి గంధపుపొడి 6 తు, చల్లటినీరు సేరు కలిపి ఒక్కపర్యాయమే త్రాగించాలి. పచ్చిగడ్డి తింటే పెట్టాలి.

అప్పుడప్పుడు ఉప్పు 2 తు, పటిక 2 తు, కలిపినూరి సేరునీటిలో కలిపి దినమునకు రెండుమూడు మోతాదులు ఇచ్చిన తగ్గుతుంది.

తుమ్మచెక్క రంగుగా మూత్రముండి తెలుపుగా, జిగటగల కండలు కూడ పడుతూ ఈగలు వాలుతూవుంటే ప్రమాదమని గ్రహించాలి.

ఇట్టి సమయంలో మెంతిపిండి 15 తు, దూసరాకుపసరు శేరు, నీలిమందు 1 తు, కలిపి ఒకే మోతాదు ఈయాలి. లేక కావిరాయి అరగదీసి శేరు నీటితో కలిపిపెట్టుము. అప్పుడప్పుడు నూకల జావగాని బార్లి జావగాని పెట్టాలి. వేడిచేసి రక్తమూత్రము పడుచున్నపుడు కొబ్బరి బొండములోని నీటిని రెండుసేర్లు త్రాగించి, పేరిననెయ్యి 15 తు, పెసరగుగ్గిళ్ళు సోలెడు, పంచదార చేరెడు కలిపి పెట్టుము. వేడినీటిని త్రాగించాలి. లేక పటికపొడి తుమ్మచెక్క కషాయం కలిపి రోజుకు మూడుసార్లు ఈయాలి.

మూత్రపు సంచిలో రాళ్ళు

దీనినే శిలామేహవాతము, ఉచ్చబుడ్డకందుట, వాచుట, వీర్యము గట్టిపడుట అని పలువిధములుగా చెప్పుతారు.

ఈవ్యాధి అతివేడివల్ల, మలబద్ధకమువల్ల, కొరిజప్ప అస్వస్థత వల్ల ఎక్కువగాపనిచేయించుటవల్ల, తదితరవాతములవల్ల, ఈ వ్యాధి కలుగుతుంది. ఇది బహుచిత్రమైనవ్యాధి.

లక్షణాలు

జ్వరము బాగావుంటుంది. పశువుతోక ఎత్తుచూ పేడవేయాలని తిరుగుతుంది. గాని బయటకురాదు. అర్ధమేత మేస్తుంది. మరికొన్ని మేయక బాధపడతాయి. మూత్రము రక్తములోనికి జీర్ణించి కను గుంటలు విడుస్తుంది. వ్యాధి ముదిరినకొలది దాహ మెక్కువగా వుంటుంది. నీరుత్రాగినకొలదీ పొట్ట వుబ్బుతుంది మూత్రకోశము ఉబ్బి పేడవచ్చు మార్గము బంధించుతుంది. క్రమేపిపశువుశుష్కించి రక్తము తలకెక్కి ప్రమాదంరావచ్చు. మరికొన్ని పశువులు మూత్రము ఎరుపుగాగాని, పసుపుపచ్చగాగాని చుక్కలుచుక్కలుగ పడుతుంది. ఇట్లుపోయుటవలన కొంత ఆశకలుగుతుంది గాని వారము లేక పక్షము నెలదినములవరకుయుంటే ప్రమాదము రాగలదు. లేదా తగ్గవచ్చును. మరికొన్ని మూడు నాలుగు రోజులలోనే చనిపోతాయి. కాబట్టి ఈ వ్యాధివచ్చిన తరువాత అయిదారు రోజులలో మూత్రము పోయనిచో ఆపశువునకు వైద్యముచేయుట వృథాయని గ్రహించాలి.

చికిత్స

ఆరంభములో గోరువెచ్చని నీటితో ఎనిమా చేయాలి. మనిషి వలె పశువునకు మూత్రకోశములో కడ్డీఎక్కించి తీయుటకు వీలులేదు. పశువు మూత్రకోశము ఏరీతిగా వంకరగా వుంటుందో చూడండి. రైతులు ఆతురతపడుతారు. మూత్రకోశములో నునుపువంటి చక్కని రాళ్ళుపుట్టుతాయి, ఇవే అడ్డుపడి పశువును బాధించుతాయి. శస్త్ర చికిత్సచేసినప్పటికి చాలా పశువులు చనిపోతాయి.

ఆరంభములోనే మూత్రమును జారీచేయు సూరేకారము, రేవల్చిన్ని, కొబ్బరినీరు మున్నగునవి అనుభవముమీద వాడాలి.

నాడీయంత్రము

శిలామేహవాతము, తదితర రోగాలలో నీరుడు బంధించి నిలువయుండి బాధపడుచున్నపుడు అనుభవముగల వైద్యునకు చూపించాలి.

అతిమూత్రము

పశువు యెక్కువగా పనిచేయుచుండుటవల్ల, న్యూమోనియా వ్యాధి సంభవించుటవల్ల, కారిజము సరిగా పనిచేయక పోవుటవల్ల, విషపదార్థములు తినుటవల్ల, నీటితుంగ మొదలగు గడ్డి దినుసులు తినుటవల్ల ఈ వ్యాధి కలుగుతుంది. ఇది తరచుగా సంభవించే వ్యాధి కాదు. ఇంకను పశువు శరీములో వుండే చక్కెర పదార్థము యెక్కువగా కలియుటవల్లకూడ ఈ వ్యాధి రావచ్చును. అందుచే దేహములోని జలభాగములన్నీ పొంగి ప్రవహించుతాయి.

లక్షణాలు

ఈ వ్యాధిచే బాధపడు పశువు మూత్రము హెచ్చుగా వదలుతూ వుంటుంది. వ్యాధి ముదిరినకొలదీ దినమునకు 400 ఔన్సుల వరకు గూడ పోస్తుంది. పశువు శుష్కించుతుంది. మూత్రముపై ఈగలు విశేషముగా మూగుతాయి. ఈ మూత్రము పడిన భాగము యెండిపోయిన తర్వాత అచ్చట తెల్లగా వుంటుంది. ఈ తెలుపు రంగును బట్టియే ఈ రోగనిదానమును గ్రహించాలి. మేత సరిగా మేయదు. పశువు కాళ్ళు వాచి కండ్లు పొరలుగమ్ముతాయి. ఈ వేడి సమానముగా వుండదు. వర్షము కురియునప్పుడు, మబ్బుగా వుండునప్పుడు, నీరుడు యెక్కువగా పోస్తుంది. ఈ వ్యాధిగల పాడిపశువులు సరిగా ఎదగవు.

చికిత్స

పచ్చి వెల్లుల్లిపాయలు- అర్ధశేరు నవటాకు, కల్లుబెల్లం—అర్ధశేరు నవటాకు కలిపిత్రొక్కి వారము దినములు పెట్టాలి.

లేక కలబందరసము 4 తు, ఆవుపాలు అర్ధసేరు కలిపి అప్పు డప్పుడు పెట్టాలి.

లేక పటికపొడి అరతులము, వేడి నీరు అర్ధసేరు కలిపి త్రాగించాలి.

లేక పచ్చితంగేడు చిగుళ్ళ రసము 3 తు. దినమున కొకసారి త్రాగించాలి.

లేక పశురక్షామృతమునుగానీ, వాతారి పొడరుగాని వాడుము.

హెచ్చరిక

గోధుమ పొట్టుగాని, కంది పొట్టుగాని, నువ్వుల పొట్టుగాని, తెలిక పిండిగాని, ఉలవ గుగ్గిళ్ళుగాని, నువ్వులు బెల్లముకలిపి త్రొక్కి గాని పెట్టుచుండాలి. ఈ వ్యాధిగల పశువులకు అప్పుడప్పుడు విశ్రాంతి ఈయాలి. పశువు ఎంత ఆహారము తినినను ఎంతనీరు త్రాగినను తృప్తిపడదు.

వీర్య నష్టము

ఈ వ్యాధి వాతమువల్ల మిగుల కాకవల్లగానీ, అజీర్తివల్లగానీ, మత్తుపదార్థములు పెట్టుటవల్ల, మలబద్ధకమువల్ల, వేడిపదార్థాలు పెట్టుటవల్ల, ఆసనభాగములకు దెబ్బ తగులుటవల్ల రావచ్చును.

లక్షణాలు

ఆరంభములో మాత్రము ధారాళముగా పోస్తూ చివరకు సున్నపు తేటవంటి మూత్రమును విడుచుతుంది. ఈ వ్యాధి ముదిరిన కొలది మలబద్ధక మేర్పడి మూత్రము వెంట అప్పుడప్పుడు వీర్యము పడుతూ వుంటుంది. మూత్రకోశము చెడిపోతుంది. అప్పుడప్పుడు వీర్యము చుక్కలు చుక్కలుగా గాని కుతపలు కుతపలుగాగాని పడుతూ ముల్లుగ్రుచ్చుకొన్నట్లుగా మంటకలిగి యుంటుంది. సొమ్మసిల్లుతుంది.

కడుపునొప్పి యుంటుంది. దుర్బలత్వ మెక్కువై పశువు నీరసించి చావునకు సిద్ధమగుతుంది.

చి కి త్స

నీరుల్లిపాయలు అరవీసె, ఆవుపాలు సేరు, జిల్లేడు పువ్వులు 6 గుప్పిళ్ళు, నల్లమందు అరతులము కలిపి ఉడకబెట్టి వెలగకాయంత ముద్దచేసి రెండుపూటలా రెండుముద్దలు పెట్టాలి.

లేక జాజికాయ 4 తు, జాపత్రి 3 తు, లవంగాలు 4 తు, పోక చెక్కలు 2 తు. కలిపి పొడిచేసి తేనెలో కలిపి తగ్గువరకు ప్రతిపూట తినిపించాలి.

లేక అరటిపండుసగము ముక్కలో నిలువున వ్రేలితో రంధ్రము చేసి దానినిండ మజ్జిగపాలుపోసి ఒకగంటసేపుంచి పశువు నోటిలో వేయాలి.

లేక మామిడిపిందెల చూర్ణము 2 తు, వేడినీరు అర్ధసేరు కలిపి త్రాగించాలి.

లేక విబ్రోవాతారి కలిపిపెట్టుము.

ఈ వ్యాధిగల పశువుతో పనిచేయించరాదు. విరేచనములకు అప్పుడప్పుడు మందిచ్చుచుండాలి. అజీర్తి యున్నచో తగిన చికిత్స చేయాలి. సరియైనవేళకు ఆహారము పెట్టాలి.

మూత్రరోగాల విషయాలు

పశువులకు మానవులకువలె ఉచ్చబుడ్డలో రాళ్ళు, అతిమూత్రం, మధుమూత్రం మున్నగు పలువిధ రోగాలు కలుగుతాయి.

మూత్రముతో శ్వేతధాతువు వచ్చుట

పశువు దేహతత్వానికి సరిపడని ఆహార పానీయములు స్వీక రించుటవల్లను, మూత్రకోశములో తదితర రోగాలు కలుగుటవలన

అతివేడిచేసి అల్బ్యూమినియం శ్వేతధాతువు మూత్రముతో వెలువడుతూ వుంటుంది. అందుచేత పశువు శుష్కించుతూ, నరముల బలహీనతచే కాళ్ళతీపులు వగైరా కలిగి బాధపడుతూ వుంటుంది. ముఖ్యముగా కోడెదూడలకు, మదించిన గిత్తలకు ఈ వ్యాధి అరుదుగా వస్తుంది.

మూత్రావరోధము

పశువు మూత్రకోశాన్ని హానికలిగించే క్రిములవల్లను, మూత్ర కోశములోవాపు, చీము, దుర్మాంసము, రాళ్ళు, సుద్ద మున్నగునవి అడ్డుపడుటవల్లను, పిల్లిపెసర, మినప, పెసర మున్నగు వాతముచేసే గడ్డిజాతులు మున్నగునవి తినుటవల్లను మూత్రము బంధించి కడు పుబ్బుట, అపరిమితమైన బాధ, పోటు, చురుకు, భరింపరాని వేదనతో వుండుటయేగాక మూత్రము కొన్నిటికి ధారాళముగా వెడలక రక్తము చీము కలసిన చుక్కలు చుక్కలుగా పడుటయు కలదు. మూత్రాన్ని వెడలించే చికిత్సలు చేయాలి.

మూత్రముతో చక్కెర వెడలుట

మానవులకువలెనే పశువులకు మధుమూత్రరోగము వుంది ఎక్కువ పిండిగలదాణాలు తీపిగల పదార్థములు పెట్టుటవల్ల పశువు మూత్రము పోయునపుడు చక్కెర పదార్థముతో కలిసి పోస్తుంది. పోసిన తరువాత మనము పరీక్షించిన భూమిమీద తెలుపువంటి చక్కెర పదార్థము పేరుకొంటుంది. అట్టి సమయములో తీపివలన ఈగలు చీమలు కూడ ముసురుతాయి. ఇంకను నరముల అస్వస్థత వల్లను, మూత్రపిండాలకు సంబంధించిన అస్వస్థతవల్లను కూడ ఈ రోగము రావచ్చును. దీనినే మధుమూత్ర రోగమంటారు.

అతిమూత్రము

పశువులకు నరముల సంబంధమగు వ్యాధులవల్లను, తన తల్లి దండ్రుల సాంప్రదాయమువల్లను ఈ వ్యాధి రావచ్చును. అతిమూత్ర మనగా మధుమూత్రమువలెగాక మూత్రము జాస్తిగా పోయుటవల్లనే

అతిమూత్రమంటారు. రోజున కెన్నో పర్యాయములు మూత్రము పోయుటవల్ల పశువు శుష్కించి, నరాలు బలహీనతజెంది, ఆకలి ఎక్కువగానగుచు, చర్మముయొక్క మృదుత్వం నశించి తీవ్రరూపము దాల్చి కొంతకాలమునకు మరణమునకు సిద్ధమగుతుంది గాన బలవర్ధక ఔషధాలను యిచ్చుతూ కాపాడాలి.

మూత్రకోశములో రాళ్లు

మానవులకువలె పశువులకు కూడ మూత్రకోశములో చిన్న చిన్న స్ఫటికములవలె వుండేరాళ్ళు వుత్పన్నమై పశువును బాధించు తాయి. మానవులకైతే మూత్రకోశములోకి కడ్డీ ఎక్కించిగాని, ముందు ఎక్సురే తీసి పరీక్షించిగాని, అవుసరమున్న శస్త్రంచేసిగాని రాళ్ళను తీస్తారు. పశువుల మూత్రకోశము వంకరగా యుండుటవల్ల మూత్రకోశములోనికి కడ్డీ ఎక్కించుటకుగాని రబ్బరు ట్యూబును ఎక్కించుటకుగాని వీలుపడదు. అందుచేత అనుభవముగల పశువైద్యునికి చూపించి తగిన చికిత్స చేయించాలిగాని ఇతరులతో ఏ ఆకుపసరు పోయించినా, ఏ మందులు పెట్టినా ప్రయోజనము యుండదు. ఈరీతిగా పశువులకుకూడ పలువిధములైన మూత్రరోగాలు పశువులకు సంభవించినపుడు ఈ చింతామణిలో తెలిపిన రోగనిదానాలు చికిత్సలేగాక ఇంకను అవుసరమని తోచిన మీ ఫిర్కా ప్రభుత్వ పశువైద్యునికి చూపించుట మంచిది. అంతేగాని తెలిసి తెలియని చికిత్సలు చేయరాదు.

మూత్రకోశము వాపు

పశువు మూత్రకోశము చివర భాగములో పుండుపడిగాని, ఏదైనా దెబ్బతగిలినగాని, ఏదైనా విషపురుగులు కుట్టిగాని, పశువు మీదకు ఎక్కినపుడు మూత్రకోశము చర్మము చిట్లిగాని, తదితర రోగాలలో వచ్చే చెడువాపులు ఈ మూత్రకోశానికి సోకుటవలన గాని ఈ వాపు రావచ్చును. గాన వివరముగా పరీక్షించి తగిన చికిత్సలు చేయాలి.

నపుంసకత్వము

మానవులకువలెనే పశులకుకూడ నపుంసకత్వము వస్తుంది. కొన్ని పశువులకు పుట్టుకతోనే వస్తుంది. ఇట్టి పశువునకు తగిన చికిత్స లేదు. మధ్యలో ఆబోతులకుగాని, దున్నపోతులకుగాని నపుంసకత్వము వచ్చినపుడు మూత్రకోశములో కురుపు ఏదైనా వుందా ? ఏమైనా సూక్ష్మజీవులు ప్రవేశించి వీర్యాన్ని పెంపొందించుటలేదా ? ఏమైనా గనేరియావంటి రోగ మేదైనా సోకినదా ? నరాల దౌర్బల్యం వలన లేపనశక్తి తగ్గినదా మున్నగు విషయాలను జాగ్రత్తగా అనుభవము గల పశువైద్యునకు చూపించి తగిన చికిత్స చేయించాలి. లేదా తెనాలి సహదేవ పశువైద్య ఫార్మసీవారికి వివరాలు తెలిపితే సలహా, తగిన మందు పంపుతారు.

మూత్రపురీషములు

అప్రయత్నముగా వెడలుట

పశువు శరీరంలో యేర్పడిన రోగాల దోషాలవల్లగాని, అంగ దౌర్బల్య కారణమువల్లగాని, నరముల దౌర్బల్యము వల్లగాని, తదితర రోగకారణాల వల్లగాని ఇట్టివి తటస్థించుతాయి. ఇట్టి పశువును కూడ వైద్యునికి చూపించుము.

మూత్రపురీష మార్గాలు

పుట్టుకతోనే బంధింపబడుట

కొన్ని దూడలు పుట్టినపుడే పేడవచ్చేరంధ్రము, మూత్రము వచ్చే మూత్రనాళము పలుచని చర్మంతో కప్పబడి యుంటుంది. 24 గంటలలో దానికి అనుభవముగల వైద్యునితో చికిత్సచేయించాలి. లేనిచో ప్రమాదానికి గురియగుతుంది. నాటువైద్యులలో కొందరు ఆ మూసికొనిపోయిన భాగాన్ని సన్నని కత్తితో చీల్చి ద్వారమును తెరుస్తారు. మరికొందరు మోటుగా కోస్తారు. ఇట్టిపనులు చేయక అనుభవంగల పశువైద్యులకు చూపించుట మంచిది.

గూని, మోకాళ్ళ వంకరలు

దూడలు పుట్టగానే కొన్నిటికి గూని, మోకాళ్ళు మడతలు పడక మోకాళ్ళ ఎముకలు గట్టిగానుండుట, డెక్కలు ముడుచుకొని పోవుట, తల, మెడ ఒకప్రక్కకు పోవుట మున్నగు లక్షణాలు అప్పుడప్పుడూ కలుగుతుంటాయి. ఇట్టివానికి వెంటనే తగిన చికిత్సలు అనగా వంకర తిరిగినభాగాలకు మంచిగుడ్డలుచుట్టి నునుపుగల వెదురుబద్దలతో కట్లు కట్టుచు తైలములతో మర్దనచేయుచూ,తోముచూ,అవసరమున్న కాపులుకాయుచు కాపాడితే కొన్నిటికి యథాస్థితిలోనికి రాగలవు. దూడవయస్సు ముదరకమునుపే ఇట్టిచికిత్సలు చేయాలిగాని తరువాత అంత ప్రయోజనము వుండదు.

ఇరువది ఏడవ భాగము

నేత్రరోగాలు

జ్ఞానేంద్రియములన్నిటిలోను నేత్రము ప్రధానమైంది. రమణీయములైన దృశ్యాలవలన కలిగే ఆనందము మనకు, జంతువులకు నేత్రాలవల్ల కలుగుతూవుంది. వస్తువులయొక్క పరిమాణము, ఆకారము,రంగు, దూరము మున్నగు విషయపరిజ్ఞానం నేత్రాలవల్ల మనము జంతువులు సంపాదింప కలుగుచున్నవి. నేత్రముసున్నితమైన అవయవము. అందుచేతనే సృష్టియందే భగవంతుడు దానికి అనేక రక్షణలను యిచ్చియున్నాడు. అందు ముఖ్యముగా కంటిలోని గ్రుడ్డునుకాపాడుటకు కనుబొమ్మలను కనురెప్పలను రక్షకములుగా సృష్టించియున్నాడు. ఇంకనుకంటిలో దుమ్ము, క్రిమి కీటకాదులు చేరకుండునట్లును, సామాన్యగాయాలు తగులకుండునట్లుకూడ నేత్రాలు కాపాడుతాయి.

నేత్రమందలి ముఖ్యభాగములు

పశువు కనుగ్రుడ్డు గుండ్రముగానుండి కనుగుంటలో అమర్చబడియుంటుంది. అందుచేతనే సామాన్యముగా దెబ్బతగలదు. కను

గ్రుడ్డు మిక్కిలి కోమలముగా వుంటుంది. దీనిచుట్టు కనుగుంటలయందు ఒకవిధమగు క్రొవ్వుపదార్థముతో కప్పబడుతుంది. ఈ పదార్థము దిండువలె యుండుటవల్ల గ్రుడ్డునకు అదురుదెబ్బలు తగులకుండను, ఎముకలతో రాపిడి కలుగకుండను, గ్రుడ్డు అటు ఇటు త్రిప్పుకొనుటకును, దానికి వేడిమిని కలిగించుటకును వుపయోగపడుచున్నది. కొన్ని పశువుల గ్రుడ్లు గుంటలయందు లోతుగా అమర్చబడి యుండక మెరకగా వుంటాయి. అందువలన నేత్రాలు పెద్దవిగా కనబడుతాయి. దీనిలో పైభాగమందుండే పొరనే తెల్లగ్రుడ్డు అంటారు. దీనికి వెనుక భాగము నందుండేది మధ్యపొర. ఇది నలుపుగా వుండుటవలన నల్లగ్రుడ్డు అంటారు. పశువు కనుగ్రుడ్డు పైపొర తెలుపుగానుండి మిక్కిలి దృఢమైన నారవంటి పదార్థముతో అమర్చబడినది. పొర లన్నిటిలోను ఈ పొర గట్టిగా నుండుటవలన ఇది సాధారణముగా బ్రద్దలు కానేరదు. కనురెప్పలు ఎల్లపుడు ఆడుచుండుటవల్ల తెల్లగ్రుడ్డుయొక్క నునుపును, దానిగుండాపోయే వెలుతురును పోనిచ్చే శక్తిని కాపాడుతూవుంది. కనురెప్పలు ఆడుచుండుటవల్ల తెల్లగుడ్డు ఎప్పుడు తేమగావుండి కంటిని శుభ్రముచేస్తుంది. రెప్ప కనువెంట్రుకలు తెల్లగ్రుడ్లు, నల్లగ్రుడ్లు ఈ నాల్గింటిమధ్యగా దృష్టిమండలము ఏర్పడియుంది.

కంటిపువ్వు

కంటిలో ఏకారణమువల్లనైనా పువ్వు వేసినయెడల నల్లగ్రుడ్డు మీద ఒక తెలుపుచుక్క వుంటుంది. దీనినే పువ్వు అంటారు. కంటికి దెబ్బ తగులుటవల్ల, చిన్నవలుసులు పడుటవల్ల, వాతరోగమువల్ల ఈ పువ్వు ఒకటిగాని రెండుగాని ఏర్పడవచ్చును.

లక్షణాలు

ఈ పువ్వు యేర్పడిన పశువు మిట్లిమిట్లి చూస్తూపోతుంది. వెలుతురును చూడలేక బాధపడుతూ కంటినుండి నీరు కారుతూవుంటుంది. సకాలములో తగిన చికిత్స చేయకపోతే అంధత్వము ఏర్పడి శుక్లము

గడ్డకట్టుతుంది. శుక్లము గడ్డకట్టిన తరువాత కన్నురాదని తెలిసికోవాలి.

చి కి త్స

దిరిసెన చెక్కరసము 2 తు, ఉప్పు ¼ తు, మిరియాలు ¼ తు తెచ్చి నూరి రెండు దినములు కుడికంటిలో పువ్వాయినయెడల ఎడమ చెవిలోను, ఎడమ కంటిలో పువ్వాయిన కుడిచెవిలోను పోయాలి. నాటువైద్యుల చిట్కా.

లేక కొద్ది దొండాకుపసరున్ను, రెండు మిరియలు తెచ్చి నూరి కండ్లలో పెట్టాలి.

లేక మండ పసుపుకొమ్ము, ఉప్పుగల్లు, మిరియము తెచ్చి కాకరాకు పసరుతోగాని, అవిసెఆకు పసరుతోగాని కంటిలో పెట్టాలి.

లేక పొగాకు ఉప్పు రోటిలోవేసి మెత్తగానూరి తెల్లనిగుడ్డలో వేసి కంటిలో పిండాలి. లేక నేత్రాంజనం నె. 1 వాడుడు.

లేక సబ్బు, చీనా పంచదార మెత్తగానూరి కంటిలో పెట్టుము.

కంటి పొరలు

ఈ వ్యాధి పశువు యొక్క కంటికి ఒక దానికిగాని, రెండు కండ్లకుగాని రావచ్చును. బింబముగుండా వెలుతురుపోదు. కనుక చూపు కనపడదు. అనగా కాంతి హీనమైనపొర గప్పియుంటుంది. బింబమంతయు పొరగప్పి యున్నప్పుడు కొన్ని కిరణములు లోపలికి పోవుటచేత కొంచెము చూడ గలిగి యుంటుంది. ఈ వ్యాధి పశువులకు మధ్య వయస్సులోగాని ముదివయస్సులోగాని, వాతమువల్లగాని, తదితర వ్యాధుల వలనగాని రావచ్చును.

ల క్ష ణా లు

పశువునకు మొదటి దినము కనుగ్రుడ్డుమీద సన్నపొర క్రమ్మియుండి మరుసటి దినమున ఈ పొరమీద మరొక పొరక్రమ్మి దళసరిగా

కాన్పించుతుంది. ఈ విధముగా వారము దినములవరకు దినమున కొక పొరవంతున క్రమ్ముకొని గ్రుడ్డంతా తెల్లబడి తరువాత సన్నని పురుగులు ఆ గ్రుడ్డు పొరలలో ప్రవేశించి అటునిటు తిరుగుతూ వుంటాయి.

చికిత్స

సబ్బు 1 తు, కలకండ 1 తు. తెచ్చి మెత్తగానూరి కంటిలో వారము దినాలు పెట్టుము.

లేక వాకుడాకు పసరులో కలకండ మెత్తనిది కలిపి కంటిలో వారము దినములు పెట్టుము.

లేక ఉప్పు వాకుడాకు పసరు వెన్నలో కలిపి రెండు వేళల కంటిలో పెట్టవలెను. లేక నేత్రాజనమును వాడుడు.

అవిరి

పశువులకు వాత రోగమువల్ల, కాళరోగమువల్ల కండ్లకు అదరుదెబ్బలు తగులుటవల్ల, మనుష్యులు, రాళ్ళు మొదలగున్నవి పశువులమీద విసరినపుడు కంటికి తగులుటవల్ల, దుమ్ముతో నుండు నలకలు పడుటవల్ల, ఎప్పుడు చురుకుగా నుండి బొల్లిమచ్చలు గలిగి స్వారి చేయుటవల్ల ఎద్దులకు ఈవ్యాధి రావచ్చును. దీనిలో పుట్టఅవిరి, కోడిజుట్టుఅవిరి, గ్రుడ్డఅవిరి అనునవి వుంటాయి. ఏ జాతిదైనను ఆరంభములో చికిత్స చేయవలెనుగాని ముదిరిన తరువాత నేమియు లాభములేదు. అవిరికి సరియైన చికిత్సలు చేయక ఎల్లపుడు రోగ పశువును పనిచేయించుట వలన మెదడు కరిగి కనుగ్రుడ్డు క్రుళ్ళిపోయి మాదగా అగుతుంది. కాబట్టి చాలజాగ్రత్తగా అవిరి చికిత్సచేయాలి. కంటిమాదను గూర్చి మాదప్రకరణలో చూడుడు.

లక్షణాలు

పశువు ఎండగాని, వెలుతురుగాని చూడజాలదు కంటినుండి నీరు విస్తారముగా కారుతూ కన్ను రెపరెపలాడుతుంది. రెప్పలావెక్కి క్రింద

పొర ఒత్తుబారి యుంటుంది. ఇంకను రెప్పలమీద సన్నని పొక్కులు కూడ లేచి కంటి గ్రుడ్డుమీద దుర్మాంసము పెరుగుతుంది. ఈ దుర్మాంసము కంటి లోపలనుంచి పుట్టుతుంది, ఇట్లుపుట్టిన గ్రుడ్డు చెడినదని గ్రహించాలి. దీనినే కంటిపూద యంటారు.

చికిత్స

పశువుకంటి లోపలిభాగమందును, రెప్పలలోను నుండు మలిన పదార్థములను తీసివేసి పటిక నీటితో కండ్లను శుభ్రముగా కడుగు తుండాలి.

తరువాత వాకుడాకు పసరు 1తు, వెన్న 2తు, ఉప్పు ½తు, కలిపి ఉదయ సాయంకాలములందు కంటిలో పెట్టాలి.

లేక పేరిననేయి 1తు, పెంకుపొడి ½తు, అరటిదుంపరసము ½తు, కలిపి కంటిలో 5 దినములు పెట్టుము.

లేక చిల్లగింజను తేనెలో అరగదీసి పచ్చకర్పూరము కలిపి కండ్లయందు పెట్టుము.

లేక కావిరాయి నీటితో అరగదీసి గుడ్డకుపట్టించి కండ్లపైన వేయుము. గ్రుడ్డుమీద కొయ్యకండలున్న గోరుతోగ్రుచ్చి చిదిపి నేత్రాంజనమును వాడుడు.

పూదమైనచో గ్రుడ్డుతీసివేయించాలి.

కామెర్లు

ఇది పైత్యసంబంధమగు వ్యాధి. పైత్యరస మధికమగునప్పుడు అది రక్తములోనికిచేరి శరీరమునకును, కండ్లకును పసుపువన్నె గలుగ జేస్తుంది. ఈ వ్యాధి కొలదికాలములో తగ్గుటయు, లేక చాలాకాల ముండుటయుగూడ గలదు,

ల క్ష ణా లు

కండ్లలోని తెలుపు, ఆకుపచ్చగాగాని, పసుపువర్ణముగాగాని యుంటుంది. పశువు చర్మము నలుపురంగుతో కూడిన పసుపుఛాయ గలిగి యుంటుంది. పశువుకు జ్వరముసోకి మందకొడిగా వుంటుంది. కొమ్ముల మొదళ్లు వేడిగావుంటాయి. పేగులలో మలబద్ధక మేర్పడు తుంది. పశువు శరీరముపై దురదగా ఏర్పడి నాలుకమీద ఒకవిధమైన పొర గ్రమ్ముతుంది. విరేచనము తెలుపుగాగాని, రేగడివర్ణముగా గాని యుంటుంది. మూత్రము నల్ల జేగురురంగుగా పోస్తుంది. ఆకలి ఎక్కువగా, పశువు విచారముగావుండి నెమరు సరిగా వేయదు.

చి కి త్స

ముసాంబ్రము 2 తు. నేలవేము 1½ తు. కలిపి బెల్లపు పానక ముతో నాలుగు దినముల కొకసారి యివ్వచుండాలి.

లేక పిప్పళ్ళు ½ తు. మిరియాలు ½ తు. మెత్తగానూరి వెన్న పూసతో కలిపి కంటిలో పెట్టాలి.

లేక ఉత్తరేణి ఆకుపసరు 4 తు. పెరుగు అర్థశేరు కలిపి నాలుగు దినములు ఉదయపుపూట త్రాగించాలి.

లేక ఊడిగ చట్టవేరు రసం 3 తులములు, మజ్జిగ అర్ధసేరు కలిపి త్రాగించాలి.

లేక గుంటకలిజేరి ఆకు రసము కాటుకగాజేసి కండ్లలో పెట్టుము. కన్ను గ్రుడ్లుమీద అవిరిపుట్ట పెరిగిన యెడల శస్త్రము చేయవలసి యుండును. డాక్టరుగారికి చూపించుము. వాతారి, నేత్రాంజనమును వాడుడు.

కండ్ల ఎరుపు, నీరు కారుట

రక్తరోగమువల్ల, అతివేడివల్ల, కండ్లలో ధూళి మున్నగునవి పడుటవల్ల, విసుగు విరామములేక రాత్రింబవళ్ళు పనిచేయించుటవల్ల ఈ వ్యాధి పశువులకు కలుగుతుంది. కొన్ని పశువులకు చిన్ననాటినుండి

విడువక కండ్లనుండి నీరుకారుతూ వుంటాయి. పశువు మెదడులో పుట్టిన వ్యాధియే దీనికి కారణమైయున్నది. ఈ వ్యాధి వంశపరంపర ముగ వచ్చుట కొన్ని పశువులలో కలదని కొన్ని పశువైద్య శాస్త్రములు తెలుపుతున్నాయి. అధికవాతము గల పశువులకు కూడ నీరు కారుతుంది.

లక్షణాలు

పశువునకు గ్రుడ్డు పైపొర వాచి యెర్రబడుతుంది. కన్నీరు వేడిగా వుంటూ కంటిలో ఎరుపుజీరలు కూడ వుంటాయి. పశువు కన్ను మిక్కలి ఎరుపుగా నున్నచో వెలుతురును కూడ చూడజాలదు. మామూలుగా కొన్ని పశువులకు నీరు కారుతాయి. వాతమువలన కలుగుతుంది.

చికిత్స

పశువునకు వెలుతురు ఎండ అంతగా తగులనీయరాదు. కండ్లను ఉదయ వేళలయందు వగరు నీటితో కడుగుతుండాలి. పశువు కన్నులు మిక్కలి ఎరుపుగా నున్నచో 30, 40 తులాలు ఆముదమును త్రాగించుము.

లేక కందిగింజల గంధము కండ్లలో రెండు వేళల పెట్టుము.

లేక పశువు మాడుపట్టిన ఆముదము కాచి రెండు మూడు దినములు పెట్టుము.

లేక పొంగించిన పటిక అరతులము తెచ్చి దానిలో సూక్ష్మముగా నల్లమందు వేసి చింతాకు రసముతో కాలవేసిన వేడిపొరమీద మర్ధనచేసి కండ్లకు పెట్టుము.

ఫార్మసీవారి నేత్రాంజనము చక్కగా పనిచేస్తుంది.

కంటి పుసులు

పశువులు విసుగు విశ్రామము లేకుండ పనిచేయించుటవల్ల వాత రక్తరోగములవల్ల ఇంకను కంటికిగాని, తలకుగాని, అదురు దెబ్బలు

తగులుటవల్ల ఎండలో పనిచేయించుటవల్ల అతివేడివల్ల నేత్రగోళము లలో జబ్బుండుటవల్ల ఈ పుసులు పుట్టుతాయి.

లక్షణాలు

కన్ను లెఱ్ఱబడుట, నీరు కారుట, దురదకూడ వుండవచ్చును. ఆ భాగమందే గడ్డలుకట్టి కన్నుల మొదటిభాగమందు పుసులు నీరు కారుతూ వుంటాయి. చూచుటకు పశువు చాల అసహ్యాకరంగా వుంటుంది. ఈగలుకూడ ఆ గడ్డలమీద ముసిరి కండ్లను చెరుపుతాయి.

చికిత్స

ప్రతి దినము పశువు మాడున ఆముదము కాచి పోస్తుండాలి. ఇట్లు నాలుగైదు దినములు చేయాలి. పటిక నీటితో కండ్లు కడుగు చుండుము.

లేక పసుపుగాని, కుంకుమగాని కండ్లలో పెట్టుము.

లేక సొరచేపతలలోని రాయి, ఖర్జూరగింజ, చనుబాలతో అరగదీసి కంటిలో పెట్టుము.

రేజీకటి

కొన్ని పశువులకు రాత్రిపూట కండ్లు ఏమాత్రం కన్పించవు. ఈ వ్యాధిని పశువుయొక్క చర్యలను బట్టి కనుగొనవలసినదే గాని, సాధారణముగా నేత్ర పరీక్ష వలన తెలిసికొనుట దుస్తరము. కొన్ని దూడలు పుట్టిన వారము దినములలోనే ఈ వ్యాధి జనించుతుంది. ఈ వ్యాధికూడ వంశ పరంపరముగా వచ్చునని కొందరు డాక్టర్లు చెప్పుచున్నారు. ఇంకను ఫ్యాక్టరీలలోనుండు తవుడు విస్తారముగా మేపుటవల్ల, పిల్లిపెసరను నెలలకొలది మేపుటవల్ల కండ్లకు అతి వేడి జేసి ఈ వ్యాధి రావచ్చును.

పుట్టిన వెంటనే దూడలకు కండ్లుకనపడని యెడల జీవితము కష్టము. కొన్ని దూడలకు కండ్లుకనపడక జీవితము వృధాయగును.

లక్షణాలు

ఈ వ్యాధిగల పశువులు పగలు బాగుగానే చూడగలవు. కాని రాత్రిపూట మాత్రము చూడజాలవు. రాత్రిపూట బుట్టలలో ఆహార పదార్థలుంచి యెదుటవుంచిన యెడల రేజీకటిగల పశువు ఇటునటు వెదకుకొంటుంది. ఒక దొడ్డినుంచి మరియొక దొడ్డికి తోలినయెడల పశువునకు త్రోవ సరిగా కన్పించక గోడలకు, గోతులకు చెట్లకు అడ్డు పడిపోతుంది. మంచి వెన్నెల కాయుచున్నపుడు మాత్రము వీనికో మాదిరిగా కన్పించుతాయి.

చికిత్స

నేత్రములలో ఆవువెన్న పెట్టి చన్నీళ్ళు కొట్టుము.

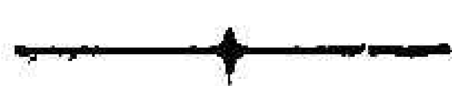
లేక, ములగాకురసము తేనెతో కలిపి కండ్లకు పెట్టుము.

లేక, గానుగవేరు తేనెతో అరగదీసి కండ్లకు పెట్టుము.

లేక, ఒకటిరెండుచుక్కలు నీరుల్లిపాయల రసము కండ్లలో పిండుము.

లేక, అవిసె పువ్వుల రసము నలకలు లేకుండ శుభ్రమైనది పోయుము.

వరా:- పుట్టినదూడలకు వరుసగా వారము రోజులు చూపు కన బడనిచో తగ్గుటకష్టము. రేజీకటిగల పశువులకు సజ్జపిండి పెట్టాలి. పసుపుగుడ్డ కండ్లకు వేయుట మంచిది. పక్షము రోజులు చికిత్స చేయాలి. ఫార్మసీవారి నేత్రాంజనం, వాతారిని వాడుడు. చేపనూనెను లోపలికి, కండ్లలోకి వాడవచ్చును.

ఇరువది ఎనిమిదవ భాగము

విషప్రయోగాలు

విషతంత్రము

విషము గలిగిన ఆహారమునుండి వెడలు ఆవిరి తగులుటచేత హృదయమందు బాధకలుగుతుంది. కన్నులు తిరుగుతాయి. కాళ్ళకు అంటిన మంటలు పుట్టుతాయి.

ప్రమాదముచే గాని, అజ్ఞానముచే గాని, విషాహారమును సేవించిన నాలుక బండబారి, రుచిని గ్రహించుశక్తి నశించి, మందుచున్నట్లుగా వుంటుంది.

విషము జీర్ణమైనప్పుడు అతిసారము, మంటలు, కడుపులో గడబిడ, శరీర కాంతి తగ్గుట గలుగుతుంది. సారాయి, కల్లుమున్నగు పదార్థములయందు విషమును కలిపిన గీతలు నురుగులు బుడగలు కలుగుతాయి. విరేచనములగుతాయి.

దాణాదినుసులు, పచ్చిగడ్డి జాతులలో విషమును కలిపిన చిట చిటలాడుచు రుచి నశించి దుర్గంధము కలిగియుంటుంది. పచ్చికాయలకు విషము తగిలిన వెంటనే పండుతాయి. పండిన వానికి తగిలిన వెంటనే కుళ్ళిపోతాయి.

దంతములయందు విషముంటే మొనలు విరిగిపోతాయి. నాలుక, పండ్లు, చిగుళ్ళు వాస్తాయి. పువ్వులకు విషము తగిలితే వాని సువాసన తగ్గి రంగుమారి వాడిపోతాయి. వానిని వాసన జూచిన శిరోబాధ కలిగి నేత్రములందు నీరు తేరుతుంది.

అంజన మందు విషముంటే కన్నీటిలో జిగురు వుంటుంది. అంధత్వము కలిగి బాధ ఎక్కువగా వుంటుంది.

పట్టెళ్ళయందు, గంటలయందు, గొలుసులయందు విషము కలిపితే మామూలుగా ప్రకాశింపవు. ధరించితే ఆ యా శరీరభాగాలు

హింసించుతాయి. ఒడలు మండుతూ వుండే దురద కలిగి జిలగా వుంటుంది.

పలువిధ విషప్రయోగాలు

మేత దొరకని కాలములందు పశువులు పొదలమీద వుండే విషవంతములగు ఆకులు తినుటవల్ల, విషపు పుట్టలు పట్టియుండే చొప్ప, రెల్లు మొదలగు గడ్డిదినుసులు తినుటవల్ల ఆకస్మికముగా మేతతో ఉమ్మెత్తాకులు, జిల్లేడాకులు, పొగాకు, లేతజొన్న మొదలగు విష వస్తువులు తినుటవల్ల, పశువులకు అపాయములు తటస్థించుతాయి.

ఇంకను పశువులకు మాలమాదిగెలు దుర్బుద్ధిచేతనో, తోళ్ళ కొరకో విషముపెట్టి చంపుతారు. చచ్చిన పశువులను గ్రామ మాదిగలకిచ్చు ఆచారమును బట్టి తోళ్ళు గిరాకిగా వుండే కాలములందు గ్రామ మాదిగెలు పశువులకు విషములుపెట్టి చంపుతారు.

విషవస్తువులు తెచ్చి పిండితోగాని, తవుడుతోగాని విసికి ముద్ద చేసి అరటియాకులోగాని యితర ఆకులలోగాని మడచి పెట్టుతారు. లేదా పశువుల ముందర పడవేస్తారు. అంతట పశువు తిన్న తర్వాత బాధపడతాయి.

గడ్డి జాతులలో కలిపి పెట్టుట

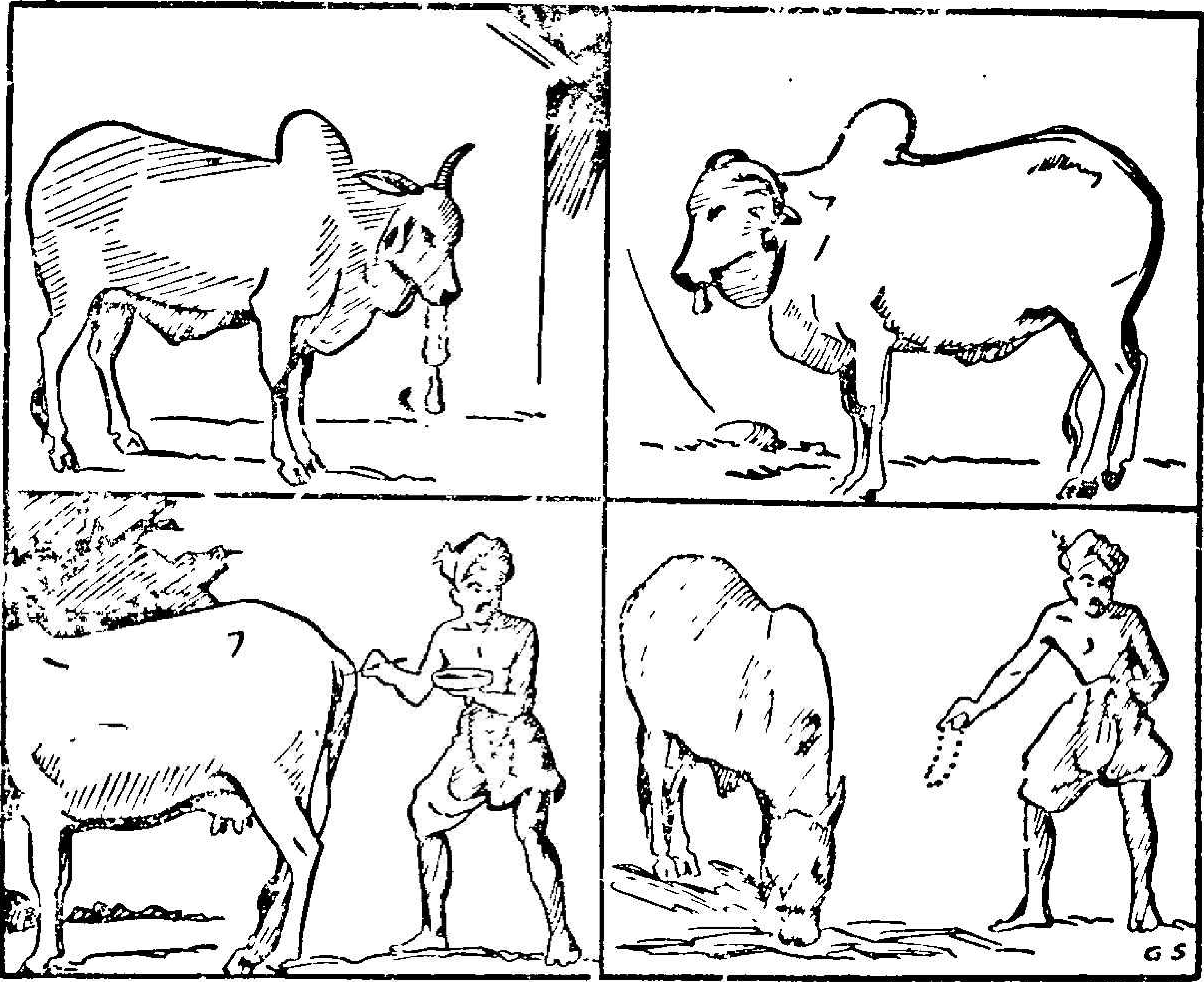
కొన్ని సమయములందు పశువులు తిను గడ్డిలో కలుపుతారు. కొందరు పశువులుమేయు బీడుభూములలో పాషాణపొడి జల్లుతారు. నోరు పొక్కుతుంది.

మరికొందరు చర్మమును చీల్చి ఆ గాయమునందు విషమును పూస్తారు లేదా ఆసనమునందుగాని, యోనియందుగాని విషపదార్థం ఎక్కించుతారు. అప్పుడు యోని వుండగుటుంది.

మశూచిపడిన తలను కుళ్ళించుట

మశూచి పడి చనిపోయిన పశువుయొక్క తలను భూమిలో పాతిపెట్టి అది కుళ్ళినతరువాత దానిలో ఒక ఇంజెక్షన్ సూదిని దించి

క్రుళ్లునీరు సూదికి పట్టించినతరువాత ఆ సూదితో ఇతర జంతువులకు కొంచెం రక్తము కారునట్లు చేస్తారు. వెంటనే ఆవిషమెక్కి పశువు చనిపోతుంది.

జిల్లేడుపాలను ప్రేగులలోనికి ఎక్కించుట

జిల్లేడుపాలను ఒక చిప్పలోనికి వాడిచి మూరెడు పొడుగును ఒక అంగుళము వెడల్పునుగల కర్రపుల్లకొనకు, ఆ గుడ్డనుచుట్టి మూత్రము విడుచు ప్రేగులలోనికి గ్రుచ్చి లోపల ఆగుడ్డనుంచి పుల్లను నెమ్మదిగా బయటకు లాగుతారు. ఈ మందు బహువేడియగు వస్తువగుటవలన వెంటనే ప్రేగులువాచి బాధపడి చచ్చిపోతుంది.

అంటువ్యాధుల మలములు ఉపయోగించుట

పెద్దరోగము, దొమ్మ మొదలగు వ్యాధులు సంభవించిన పశువులపేడను తీసి దాసియుంచి తోళ్ళు గిరాకిగా వుండునపుడు

మాత్రము ఆపేడ పచ్చికమీద జల్లుతారు. ఆ పచ్చిక పశువులుతిని పలువిధసంకటముల పాలగుతాయి.

గన్నేరుగింజల చెక్క నుపయోగించుట

కొందరు మాదిగవాండ్రు పచ్చగన్నేరు గింజలను దారమునకు దండవలె గ్రుచ్చి పశువులమందలపై విసురుతారు. లేదా ఎండుగడ్డితో గన్నేరుచెక్క కలిపి పెట్టుతారు.

గురిగింజలను పెట్టుట

మరికొందరు గురిగింజలను పొడిచేసి నీటిలోకలిపి ముద్దజేసి ఒక అంగుళము పొడవుగల కర్రచివర వాడిగాచెక్కి ఆ ముద్దను కర్రకు అంటించి జంతువు శరీరములోనికి జొనుపుతారు. పొడి ఎచ్చట ప్రవేసించునో ఆభాగము విశేషముగా వాచి రెండుమూడు దినములలో పశువు చనిపోతుంది.

విషము నోటిగుండ పెట్టినతరువాత కనబడు లక్షణాలు

పశువు నోటినుండి విషము లోనికి వచ్చినయెడల దంతములు, చిగుళ్ళు, నోరు, నాలుక పూచి బాధకలుగుతుంది. చొంగ యధికముగా కార్చుతూ వాంతిచేయుటకు ప్రయత్నించుతుంది. కడుపునొప్పి కలిగి తరుచుగా లేచుతూ పండుకొంటూ వుంటుంది. కడుపుబ్బి పిమ్మట దుర్గంధముతో విరేచనము లగుతాయి. ఆ విరేచనములలో రక్తజీర కూడ వుండవచ్చును. నల్లకప్పవేసి వెండ్రుకలు నిక్కబొడుస్తాయి. నాలుక, చిగుళ్ళు నల్లపడుతాయి, వ్యాధి ముదిరినకొలది కండ్లు నీలివర్ణముగా వుంటాయి.

ఆసనములో పెట్టిన తరువాత కనబడు లక్షణములు

ఆసనములో పెట్టినయెడల ఆసనము ఎర్రబడి చాల బాధపడుతుంది. కడపటియవస్థలో దైన్యముతో చూస్తూ కంటిపాపలు పెద్దవై చాల ఆయాసముకలిగి పక్షవాతముచే నిలువక క్రిందపడి చనిపోతుంది.

చి కి త్స

10, 20 కోడిగ్రుడ్లను ఒక శేరున్నర చిక్కని జావలో కలిపి 3, 4 గంటల కొకసారి త్రాగించాలి. లేక వెలగబంకనీరుగాని అన్న భేదినీరుగాని త్రాగించాలి. లేక పుగాకు రసముగాని, సున్నపునీరుగాని, ఘాటుసారాయిగాని త్రాగించాలి. లేక సారాయి 10 తు. శొంఠి 2తు. నల్లమిరియాలు పొడి 1 తు. జావ అర్ధసేరు కలిపి త్రాగించాలి. లేక ఫార్మశీవారి పశురక్షామృతమునుగాని విషఘ్నినిగాని వాడుదు.

ప థ్య ము

నీటిని ఏమాత్రము త్రాగనీయరాదు. సీమఅవిసగింజల జావ గాని, బియ్యపుజావగాని, ఎక్కువగా త్రాగించాలి. ఉడకబెట్టినతవుడు చిట్టు పథ్యముగా పెట్టాలి.

ఉ ం గి డి

లేతజొన్న ఆముదపు ఆకులుతిను పశువులు సాధారణముగా విషమెక్కి చచ్చుట మనకందరకు తెలియును. ఒక పొలములోని లేత జొన్నను మేపిన పశువులు విషమెక్కి చావగా మరియొక పొలములో నట్టిరీతి లేతజొన్ననే మేపిన పశువు లారోగ్యవంతములై యుండుటను గూడ మన మెరుగుదుము. 1903 వ సంవత్సరములో క్వీన్సులాండు దేశమునందు లేతజొన్నను మేయుటవలన అనేక పశువులు మరణించి నవి అందువలన ఆ ద్వీపవాసులు శోధనలను పెక్కింటినిజేసి వాని పర్యవసానమును తెలియపరచినారు. సారవంతములైన భూములలో పెరిగిన జొన్నలయందు ఘోరవిషములైన ప్రిస్సిక్ ఆసిడ్ మున్నగు పదార్థములు వుంటాయి. భూమియందలిసారము తగ్గినకొలది అందుండు జొన్నలో విషము అంతగా వుండదు. కాబట్టి నిస్సారములగు పొలము నందలి లేతజొన్నను పశువులకు మేపినప్పుడు నష్టము కలుగకున్నను భూమిలోనిసారము హెచ్చినకొలది అందలి లేతజొన్నను మేసిన పశు వుకు విషచిహ్నము లెక్కువగా కానవచ్చుట మీ దేశమువారి శోధనవలన గానవచ్చినది. నైట్రోజను విస్తారముగా గల భూములలో

మాత్రమే యిట్టి విషము లేతజొన్నయందు కానబడుతుంది. ఇందు కొరకై బ్రెన్నిక్ అనుదొర ఒక పొలములోని కొంత భాగములో ఎరువును దేనిని వేయకుండగనే జొన్నలనుజల్లి మరికొంత భాగమునకు నైట్రోజను ఎరువు విస్తారముగావేసి జొన్నలను విత్తెను. నైట్రోజన్ వేయబడిన భాగమందలి లేతజొన్నలో విషము విస్తారముగా గానవచ్చుతుంది. నైట్రోజను ఎంత ఎక్కువగా వేయబడినదో అంతవరకే సరిగా నందలి లేతజొన్నలో యీ విషములు హెచ్చుతుంది. ఎన్ని పర్యాయములు యిట్లు శోధించిననూ ఈ రీతిగనే ఫలితము తేలింది. కాబట్టి భూమిలోని నైట్రోజను ననుసరించి లేతజొన్నయందు విషముండునని నిర్ధారణ అయింది.

ఏపుగా పెరుగు మొక్కలలో ఈ విషము తక్కువయు, ఎండా కాలపు మొక్కలలో, పీలగా నెదుగు మొక్కలలోను ఈ విషము విస్తారముగా వుంటుంది. నైట్రోజను విస్తారముగాగల భూములలో పెరుగు మొక్కలు ఒక పీసమెత్తు పెరిగిన మొక్కలు తినిన ఎట్టి పసరమైనను చనిపోతుంది. కాబట్టి లేతమొక్కలు పీలమొక్కలు అంతగా ఆరోగ్యకరములైనవికావు. లేతగా కోసినను ఎండుచొప్ప యగునేని దీనియందు విషముండదు. నైట్రోజను విస్తారముగాగల భూములలోని జొన్నను కంకివేయువరకు పశువునకు మేపరాదు. మొక్క మొలిచిన మూడు వారములనుంచి ఏడు వారముల వరకు నందు విశేషముగా విషముంటుంది. అటుతరువాత యీ విషమందలి నైట్రోజను విరిగిపోయి హానిజేయని యితరపదార్థముల క్రిందకు మారిపోతాయి. మొక్క పూతపట్టిన తరువాత నందలి విషము నామమాత్రావశిష్టమై యుంటుంది. కాని కొన్నిచోట్ల కొద్దికాలమునకు పూతకువచ్చు మొక్క మరికొన్నిచోట్ల నేపుగా పెరిగి చాలకాలమునకుగాని పూతకు రాకుండుటచే పైన చెప్పిన మూడు ఏడు వారాల గడువు సర్వత్ర సమముగా వర్తించదు. కాబట్టి యేది యెట్లున్నను పూతపూయక ముందు పచ్చిజొన్నను పశువులకు మేతగా పెట్టరాదు. మాక్సివెల్ అను ఒకదొర లేతజొన్నను ఎండుగడ్డిని కలిపి పశువునకు మేతగా

వేయవచ్చునని అందు ఎండుగడ్డిపాలు హెచ్చుగావుంటే లోపలికిపోవు లేతజొన్న యందలి విషము చాల తక్కువగుటచేత అంతగా హాని కలిగించదనీ తెలియజేసారు. ఏది ఎట్లున్నను పూతపూయని పచ్చ జొన్నను పశువులకు వేయకుండుటయే మంచిది. పెరుగుచున్న జొన్న మొదలగు పైరులకు పశువులు చొరబడి మేయకుండ కాపుదల చేసి కోవాలి. కోసిన వెంటనే పచ్చిజొన్న మొక్కజొన్న వీనిని పశువులకు వేయరాదు. రెండు మూడు దినములు వీనిని ఎండబెట్టిన తరువాతనే పశువులకు వేయాలి. పూతపూయకమునుపు పచ్చిచొప్పను పశువులకు వేయుటయే తప్పు. తేమనేలను ఏపుగా పెరిగినదానిని వేయవచ్చును. విశేషముగా ఈ మేతను ఇతర ఆహారములతో ఇచ్చుట మంచిది.

లేతజొన్నతిన్న పశువు లక్షణాలు

పశువు అడుగువేయలేదు. తడబడుతూవుంటుంది. నల్లకప్పవేస్తుంది. వెంట్రుకలు నిక్కబొడిచి స్పృహతప్పుతుంది. నాలుక జారవిడుస్తూ నోటివెంట చొంగపడుతుంది. నాలుక విరగలాగుతుంది. వ్యాధి ముదిరిన కొలది పొట్ట భేరివలె పొంగి స్పృహతప్పుతుంది. గురక పుట్టి దాడలు బిగిసికొనిపోతాయి. ఊపిరియాడక వెంటనేమృతినొందుతుంది. విషఘ్ని, రామాయిల్ వాడుడు.

చికిత్స

ఆరంభములోనే చికిత్సచేయాలి గాని తరువాత ఏమియు లాభములేదు.

1. శేరున్నర పులికలితో ఉప్పు చేరెడు, నల్లేరుముద్ద చిన్న నారింజకాయంత కలిపిపెట్టాలి.

2. కొమ్ములకు నూనెవత్తులుచుట్టి కాల్చి జామువరకు యుంచిన తగ్గుతుంది.

3. కుంకుడుకాయల గంధము కంటిలో కలికము వేయాలి.

4. నిమ్మపండ్లరసము నల్లేరురసము కలిపి మూడుగొట్టములు పెట్టిన తగ్గుతుంది.

5. చిర్రిచెట్టుదంచి రసముదీసి పులికలితో మూడుగొట్టములు పెట్టాలి.

6. దోసకాయలు పెట్టుము.

7. దీపపు కొడిచే జిల్లేడుఆకులు పొట్టముగా కట్టి చమురుకాచి మాడునపెట్టాలి.

8. పులికలిలో దుష్టపువేళ్ళునూరి సారముతీసి ముక్కురంధ్రములలోపోసి కన్నులకు ఇంగువ కలికెము వేయాలి.

9. చింతపండు పులుసు మూడు గొట్టములు పెట్టాలి.

10. నల్లేరుకొనలు దవుడలకుపెట్టి కొరికించిన తిక్కపోతుంది.

11. అమ్మోనియం క్లోరైడ్ అనుమందు 2½ తులములు తీసికొని చన్నీటిలో కలిపి త్రాగించాలి.

12. అప్పుడప్పుడు స్మెల్లింగుసాల్టు ముక్కులకు చూపించుము. ఫార్మసీవారి పశురక్షామృతముగాని, విషఘ్నినిగాని వాడుడు.

పశువుల కుపయోగించు పనిముట్లు

పలుపులు, నీరుపెట్టు తొట్టెలు, మందులనిచ్చు గొట్టములు, పాత్రలు ఎప్పటి కప్పుడే పరిశుభ్రము చేయాలి. శత్రువు లెవరైన యున్నపుడు విషమందులు కలుపుదురేమో తనిఖీ చేయుచుండాలి.

పశువులశాలలు పాకలుగూడ పరిశుభ్రముగా వుంచాలి. చెత్త వగైరా లున్నచో విషపురుగులు చేరుతాయి. క్రిమికీటకాదులు జనించి పలువిధ రోగములు కలిగించుతాయి. గడ్డివాములు, పుట్టలు, విషముగల తీగెలు, లేక జొన్న వగైరా లుండుచోట్ల పశువులను కట్టరాదు.

మంచి పశువులకు ఓర్పులేనివారు నోటిలో దబ్బనము, ఇనుప సూదులు మున్నగునవి వేస్తారు. ఇట్లు వేయుటవలన పశువు ప్రేగులలో గాని, తదితర అవయవములలోగాని నిలువయుండి పశువును బాధించుతూ కొన్నాళ్ళకు ఆ వస్తువు త్రుప్పుపట్టి, శరీర భాగములను చెరచుతుంది. ఆకలితగ్గి మందముతో వుంటుంది. ప్రేగులలో చిక్కుకొనియుంటే తూట్లుపడుతాయి. కడుపునొప్పి, నోటివెంట చొంగ, ముక్కులవెంట చీమిడి మున్నగునవి పడుతూ క్రమేపి పశువు మరణించుతుంది. కండరములలో చిక్కుకొనియుంటే ఆ భాగమంతా చెడికణుతులు లేస్తాయి. ఆ కంతులు పక్వమునకురాక శరీరమంతాపుట్టి కొన్నాళ్ళకు ఆ విషయమంతా జీర్ణమై చనిపోతుంది. విరేచనము లగునపుడు ముడ్డి తీపు శూలకలిగి మలములో త్రుప్పురంగు కూడ కనబడుతుంది. కండరములో నిలువయున్న చీముపట్టి కొన్నాళ్లకు పగిలి ఆ పని ముట్లు కనపడుతుంది. పేగులలో చిక్కుకొన్న లాభములేదు.

ఇటువంటి వస్తువు మ్రింగిన పశువుల చరిత్ర తెలిసికొనుట చాల కష్టము. అనేకమంది పశువైద్యులను తీసికొనివచ్చి చూపించుతారు. అందరిలో కొందరు పేగులో చిక్కుకొనినప్పుడు కడుపునొప్పి యంటారు. ఇంకా అనేక విధాలుగా రోగనిర్ణయాలు చేస్తారుగాని అసలు వ్యాధి కనుగొనరు. పశువు మరణించిన తరువాత మాదిగవాండ్రు కోయునప్పుడు ఆ వస్తువులు బయట పడుతాయి.

ఇటువంటి ప్రమాదములు జరిగినపుడు వెంటనే మూడు నాలుగు సార్లు సబ్బు నీటితో ఎనిమా చేయాలి. తరువాత వెన్నను తినిపించాలి. కంతులు పుట్టిన యెడల శస్త్రవైద్యములోనున్న ప్రకారము శస్త్ర చికిత్సలు చేయాలి.

లేదా పశురక్షామృతముగాని, విషఘ్నినిగాని వాడుడు.

జంగమ విషాలు

పిచ్చికుక్కలు మొదలగు చతుష్పాద జంతువులు, సర్పములు, వృశ్చికములు, శతపదాదులు, లూతలు, మూషికములు, మండూకములు అనేవి,

విషమాశ్రయించి యుండేస్థానాలు

దృష్టి, నిట్టూర్పు, కోరలు, గోళ్ళు, మలము, మూత్రము, శుక్రధాతువు, చొంగ, తోక, ముఖముతో కరచుట, అపానవాతము, గుదమునందలి యెముక, చేదు, తోక యందలి ముల్లు, మృతకళేబరము అను వానియందు విషము వుంటుంది.

దేవతా సర్పములకు దృష్టియందును, నిట్టూర్పునందును, నేల మీాదనుండు సర్పములకు కోరలయందు విషము వుంటుంది.

పిల్లి, కుక్క, కోతి, మొసలి, కప్ప, మత్స్యము, ఉడుము, నత్తపురుగులు, కీచురాయి, బల్లి మొదలగు చతుష్పాద జంతువులకు, పురుగులకు కోరలయందు, గోళ్ళయందు, విషము వుంటుంది.

చిపిటము, పిచ్చిటము, సర్షపవాసికము, తోటకము, కీటకము, కౌండిల్యక మను పురుగులకు మలమూత్రములందు, ఎలుకలకు శుక్రము. నందు విషము వుంటుంది.

సాలెపురుగులకు చొంగ, మూత్రము, రెట్ట, కాటు, గోళ్ళు, శుక్రము, ఆర్తవము – వీనియందు విషము వుంటుంది.

తేలు, విశ్వంభరము, రాజీవమను చేప, ఉచ్చిటింగము, సముద్రపు వృచ్చికము అను వానికి తోకయందు వుంటుంది.

చిత్రశిరము, శతదారుకము, అరిమేదకము శారికాముఖమను కీటకములకు కాటు, అపానవాతము, మూత్రము, రెట్ట యను వాని యందు వుంటుంది.

ఈగలు, కందిరీగలు, జలగలు కాటునందు విషము వుంటుంది.

విషముచే చచ్చిన జంతువుల యొక్క ఎముకలు పాము శరీరము నందలి శల్యములు, వరటి యను చేప ఎముక యనునవి అస్థి విషములు అంటారు.

శకుని, ఎర్రచారలుగ చేప (రక్తరాజీవము) వరకీయను చేపలకు చేదుకట్లయందు సూక్ష్మతుండము, ఉచ్చిటింగము, వరటి, కాళ్ళ

జెర్రి, శతపది, శూకవలభిక, శృంగి, భ్రమరము (తుమ్మెద) లకును తోకయందు, ముల్లునందు విషము వుంటుంది.

కీటకాలు:- పాములయొక్క శుక్రము, మలము, మూత్రము, శవము, కుళ్ళిపోయిన గ్రుడ్లు మొదలగు వానినుండి వాత పిత్త శ్లేష్మ ప్రకృతులు గల వివిధములగు కీటకములు జనించుతాయి.

కందిరీగలు:- నాలుగు జాతులు గలవు. ఇవన్నీ తీవ్రముగా బాధను గలిగించుతాయి. ఇవి కరచినచో వాపులు పుట్టుతాయి. కాటు నల్లబడుతుంది. నొప్పులు, మంటలు కలుగుతాయి.

జెర్రులు:- ఎనిమిది జాతులు గలవు. ఇవి కరచిన వాపు, మంటలు కలుగుతాయి. కొన్ని కరచిన గడ్డలు లేచుతాయి.

కప్పలు:- ఎనిమిది జాతులు గలవు. వీటిలో కొన్ని కరచినచోట దురద కలుగుతుంది. నోటి వెంట నురుగు వచ్చుతుంది. ఇంక కొన్ని రకములు కరచిన మంటలు గలుగుతాయి. మూర్ఛ వచ్చుతుంది.

చీమలు:- ఆరుజాతులు. చలిచీమలు కరచిన కాటునందు తీపు, అగ్ని తగిలినట్లు మంట, వాపు కలుగుతుంది.

తేనెటీగలు:-ఆరుజాతులు. ఇవి కరచిన మంటలు,వాపులు కలుగుతాయి.

దోమలు:- ఇవి కరచిన ఎక్కువ దురద కలుగుతుంది. కొన్ని కరచిన ఆ స్థలమందు గోకినయెడల పుండ్లుపడి మంటగా వుంటాయి.

లూ త లు

మనము మన యింద్ల యందు, రెల్లుదుబ్బలందు, జనప గడ్డి వాములందు సాలెపురుగులను, లూతలను చూచుచుందుము. వీటిని గురించియే ఇదివరకే చెప్పబడి యున్నది. సాలీడుశరీర మందు గ్రంథులనబడు సంచులు వుంటాయి. కొన్ని భూములలో కన్నములు చేసికొని వానిపై కప్పలను దారముతో నమర్చుతాయి. లోపలి భాగాన పగలంతాయుండి రాత్రులయందు దాహారము కొరకై వెలు

పలకు బయలు దేరుతాయి. మరికొన్ని చెట్లకొమ్మలకు ఛత్రమువంటి గూటిని నిర్మించి మధ్యను తనపిల్లలను రక్షించుకొంటాయి. ఇంకాకొన్ని నీటి యడుగునే యుండి యచ్చటనే గూళ్లుకట్టుకొని తమ పిల్లలను పెంచుకొంటాయి. పశువులు రెల్లుమబ్బులను తిన్ననాడుగాని, జనుప కట్టలు, జొన్నవరిగడ్డి, బీటిమేత, తదితర దాణాదినుసులు తిన్నప్పుడు వానితో పాటు ఈ సాలీళ్లను వాటిగూళ్లను తింటే ఒక విధమైన వ్యాధి కలుగుతుంది. కొన్ని ప్రమాదమును కలిగిచుతాయి.

లక్షణాలు

ఆరంభములో పశువు నల్లకప్పు వేస్తుంది. కడుపు వుబ్బుతుంది. నోటినుండి చొంగ పడుతుంది. మలబద్ధక ముంటుంది. వెన్ను విరచు తుంది. కరచినచోటు మంటలుపుట్టుతాయి. బుడగలుగా పారుతాయి. వెంట్రుకలు నిక్కబొడుస్తాయి..

చికిత్సలు

ఫార్మశీవారి బేల్ పొడరును, పశురక్షామృతమును వాడుడు.

లేక దిరిసెనాకు పసరు అర్ధశేరు పసుపు ½ తులం కలిపి త్రాగించాలి.

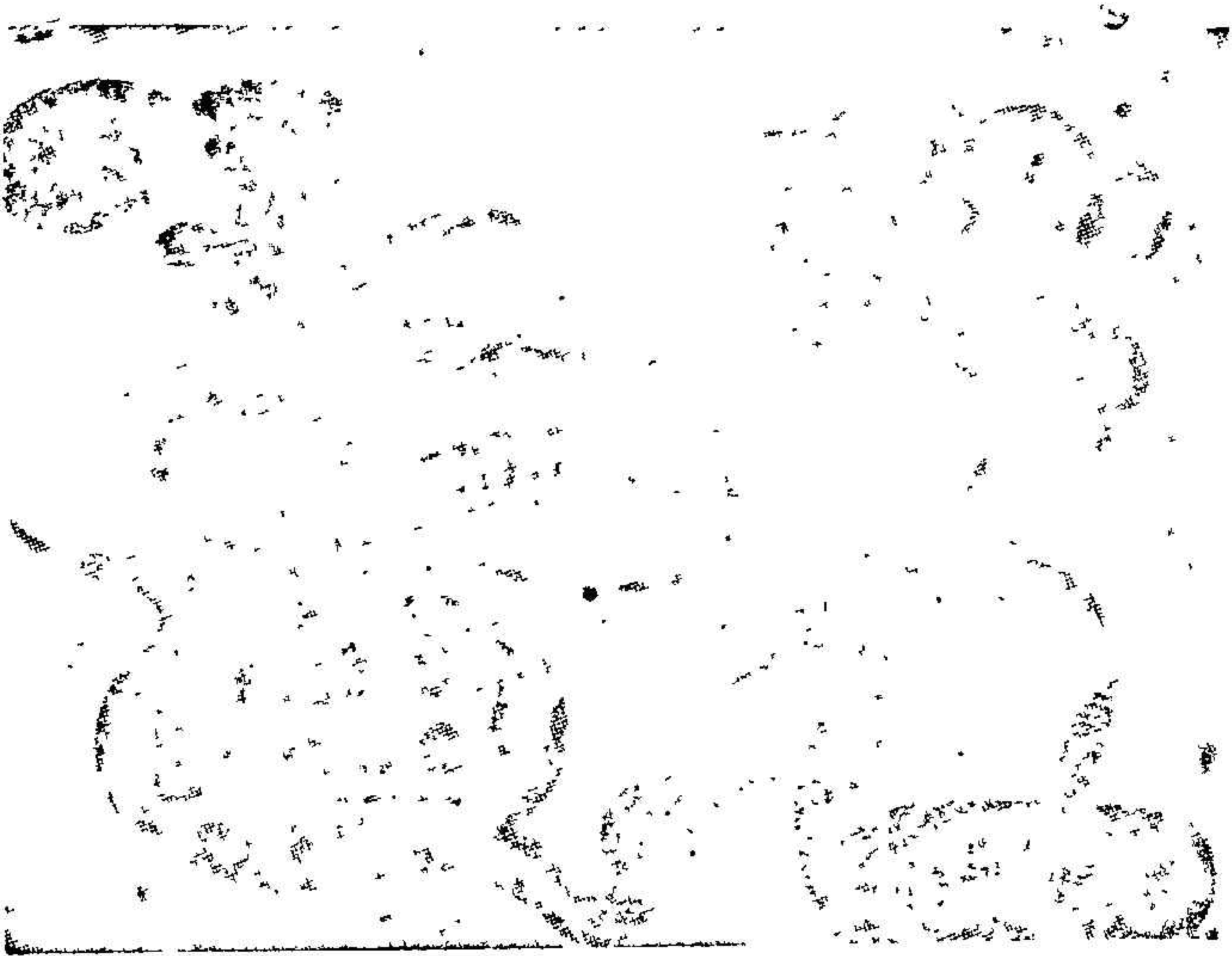
లేక శొంఠి 1 తు, పిప్పళ్ళు 1 తు, మిరియాలు 1 తు, మజ్జిగ 1 శేరు కలిపి త్రాగించాలి.

లేక ఎక్కువ తీవ్రలక్షణము లున్నచో శొంఠి గంధముగాని మిరియాల గంధముగాని కండ్లలో వేయాలి.

సర్పజాతులు

త్రాచుపాములు	—26	విషములేనివి	—12
పొడపాములు	—22	సంకరజాతులు	— 3
కట్లపాములు	—10	సంకరజాతులవలన పుట్టినవి	— 7

ఈరీతిగా మొత్తముమీద 80 జాతుల సర్పములు గలవని తెలిసికోవాలి,

అల్పవిషాలుగల పాములు

రోగము కలిగినట్టీ, భయపడునట్టీ సర్పములకు విషము స్వల్ప ముగ వుంటుంది. ఆ విధముగనే వృద్ధాప్యము గలిగినట్టి, చిన్నపాము లకు గూడ స్వల్పవిషము వుంటుంది. విషహారకములగు ఔషధములు గల ప్రదేశములయందు విషము బాగుగా వ్యాపింపజాలదు. జలములో సంచరించు సర్పములకు, కుబుసము విడుచు సర్పములకు, చిక్కిన సర్ప ములకు, దప్పిగొన్న సర్పములకు విషము తక్కువగా వుంటుంది.

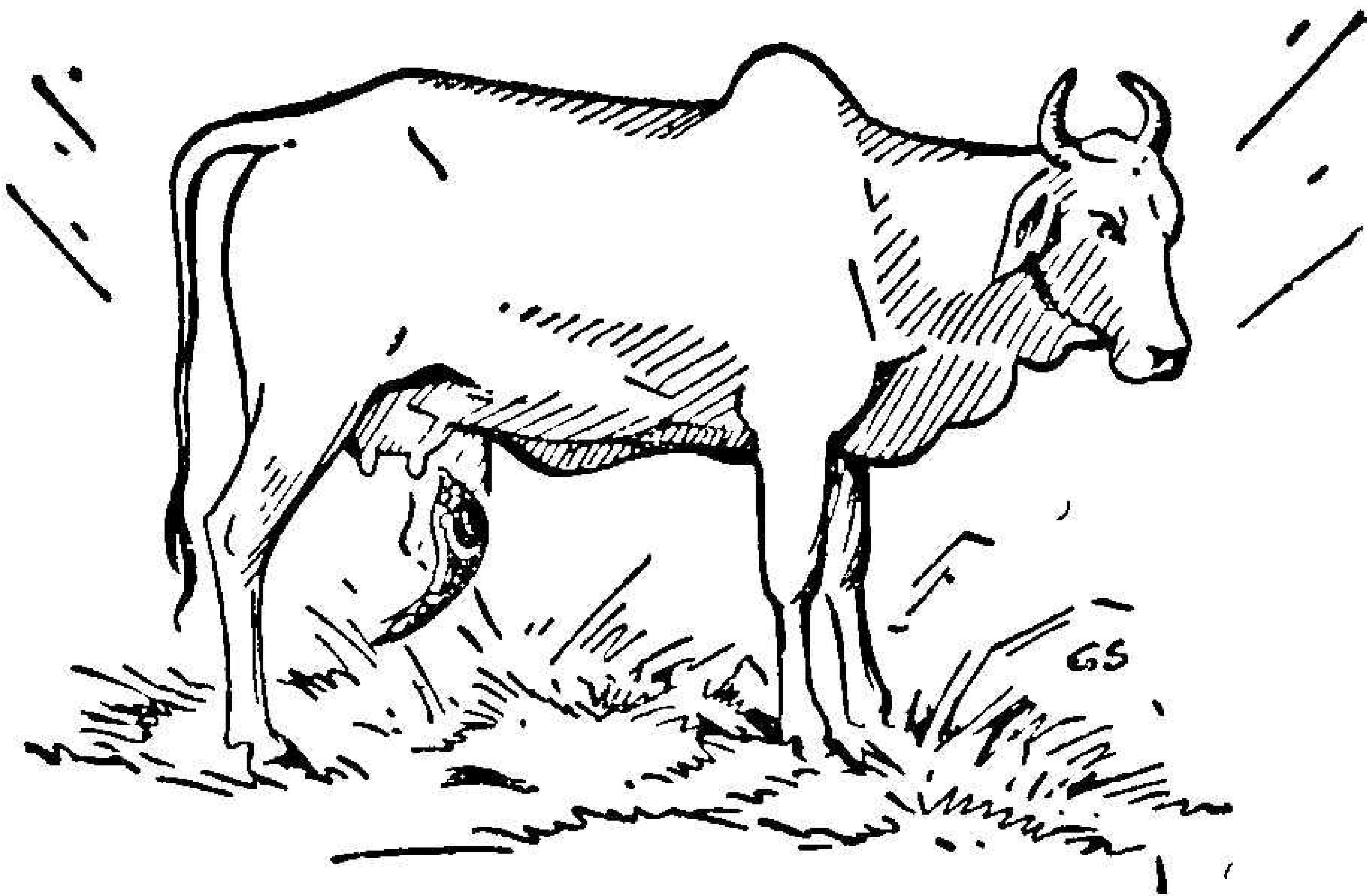
పాముకట్టు

ఏ సర్పము కరచిననూ కాళ్ళయందైనచో మొట్టమొదట గుడ్డ పీలికలచేగాని, తోలువారలచేగాని, చెట్టుపట్టులచేగాని మరియే ఇతర మృదువైన వస్తువులచేగాని, కరచినచోటునకు నాలుగు అంగుళముల పైన కట్టుకట్టాలి. ఇట్లు కట్టుటచే విషము శరీరమునందు వ్యాపింపక నిలచిపోతుంది. ఈ కట్టునకు అరిష్టమంటారు. కట్టుకట్టుటకు వీలులేని

స్థలముతైనచో విషము వెలుపలికి పీల్చుట, కరచినచోటు కోయుట, కాల్చుట యనునవి అన్నివిషయములందూ ముఖ్యములైనవి. వెంటనే మూర్గొండాకు పసరును ముక్కులలోనూ, చెవులలోనూ కొన్ని చుక్కలు పిండిన వెంటనే కొన్నింటికి తగ్గుతుంది.

సర్పవిషము

మానవులకు శరీరమంతా శుక్రము వ్యాపించినట్లుగానే సర్పము మునకు శరీరమంతటా విషము వ్యాపించియుంటుంది. కోపము కలిగి నపుడు విషము బయటకువకక్కుతుంది. సర్పముయొక్క కోరలు చేపలను బట్టు గాలమువలె వంకరగావుంటాయి. విషము శరీరమునుండి బయలు దేరి వానియందు చిక్కుకొంటుంది. కనుక సర్పములు కాటువేసిన తరువాత వెల్లికలబడినగాని (పడగవరకు) విషమును వదలజాలవు. విషమంతయుగూడ మిక్కిలి ఉష్ణముగ తీక్ష్ణముగ వుంటుంది.

పాములు ఊదుట

కొన్ని విషసర్పములు నోటినుంచి పాడిపశువుల పొదుగులకు, తదితర పశువుల శరీరమునకు విషముగల గాలి విడుస్తాయి. అట్టి సమ నందు శరీరము మీద పొడగజ్జి పుండ్లుగుండ రక్త ద్రవము, దద్దుర్లు కలుగుతాయి. ఇట్టి వాటికి నర మూత్రం, పచ్చిపసుపు కలిపి నూరి త్రాగించాలి.

మంత్రగాడితో దురాయి కట్టించుము.

లేక విషఘ్నిని వాడుము.

లేక గాడిది గడపాకు పసరు, పచ్చి కుసుమాకు పసరు కలిపి 2½ తులములు త్రాగించుము.

కాటు భేదములు

వెలికిల బడినచో మిక్కిలి బలముగా కరచినదనీ, ఒక్క కోర మాత్రమే దిగ బడిన యెడల ఆక్రాంతమై కరచినదనీ, ఒక్క కోర మాత్రమే కొంచెము దిగ బడిన యెడల భీతిల్లి కరచినదనీ, రెండు కోరలు లోతుగా దిగబడిన యెడల క్షుద్బాధ మిక్కుటముగా నుండి కరచినదనీ, మూడు కోరలుగ దిగబడినచో మహానాగము కాటు వేసినదనీ, మిక్కిలి లోతుగా గాయము పడునటుల గరచిన యెడల ఇదివరకు పగబట్టి కరచినదనియు గ్రహించాలి.

విషాది వివరణ పట్టిక

	విష గ్రంథులో నుండు విషము	కరచినపుడు వెలువడునది	మనుజుని, పశువును చంపుటకు వలయునది	మరణము సంభవించు కాలము
త్రాచుపాము	$\frac{1}{2}$ - 18 గ్రెయినులు	6 గ్రెయినులు	$\frac{1}{12}$ గ్రెయినులు	10 ని॥ మొ॥ 30 గంటలు
కృష్ణసర్పము	2 - 16 గ్రెయినులు	4 గ్రెయినులు	$\frac{1}{12}$ గ్రెయినులు	10 ని॥ మొ॥ 24 గంటలు
వైపరులు	1 - 4 గ్రెయినులు	2 గ్రెయినులు	$\frac{1}{8}$ గ్రెయినులు	6 గం॥ మొ॥ 8 రోజులు
కట్లపాము	$\frac{1}{50}$ - 2 గ్రెయినులు	1 గ్రెయిను	1100 గ్రెయినులు	12 గం॥ మొ॥ 8 రోజులు

పొగాకు తోటల వైపునకు పాములురావు. కావున పొగాకును ఔషధముగా వాడుతారు. ఇదీ కొంతపని చేస్తుంది. శీతాకాలములో విషమెక్కువగా యుంటుంది. చీకటికంటె వెలుతురులో విషం ఎక్కువగా యుంటుంది. పాము చాలా దూరమునుండి వచ్చి కరచినపుడు గాని రెండు దవుడలు సరిగ కలువక పోయినగాని విషము చాలకొద్దిగా ఎక్కుతుంది. మంచినీళ్ళలోవుండే పాములకు విషంవుండదు. సముద్ర

ములోవుండే సర్పాలలో కృష్ణసర్పముకన్న పదిరెట్లెక్కువ విషము వుంటుంది. ఉష్ణ ప్రదేశములలో యెక్కువ విషము వుంటుంది. సర్పముయొక్క వయస్సును బట్టిగూడ విషము మారుతుంది. సర్పము కోపముగా వుంటే విషమెక్కువగా వుంటుంది. ఆహారము తిన్న తరువాత కూసము విడిచిన తరువాత విషమువుండదు. ఈ సర్పములన్నీ చెట్లెక్కగలవు. నదుల దాటగలవు. త్రాచు పాములకు చాలా జ్ఞాపకశక్తి ఎక్కువ. వాటిని బాధించిన వారిని చాలా కాలమైనను జ్ఞాపకముంచుకొని, వీలైన తిరిగి శిక్షించ గలవు.

పాముకాటు లక్షణాలు

పాముకాటునకు వెంటనే అనగా విషము దేహమునందు వ్యాపించకమునుపే చికిత్సచేయుట కారంభించాలిగాని, "ఆలస్యంఅమృతంవిషం" అనునట్లు విషము దేహము నందంతటూరక్తములో ప్రవేశించి రక్తము నల్లబడిన తరువాత యేమియూ లాభములేదు. పాము కరచిన పశువునకు బాగుగా లక్షణాలు కనబడతాయి. కరచినచోట భరింపరాని మంటయుంటుంది. శీఘ్రముగా మత్తును కలుగజేస్తుంది. తటాలున క్రిందనుండి పైకి పక్షవాతము క్రమ్మినట్లగుతుంది. కాళ్ళలో సత్తువపోయి నేలగూల బడుతుంది. గుంజెలు వత్తుకొని పోవునట్లుండి దడగావుంటుంది. క్రమేపి తలవాలిపోయి ఊపిరియాడుట కష్టముగా వుంటుంది. కునుకుపాట్లు పడుతుంది. దీనినే సర్పనిద్రయంటారు.

మొదటి అవస్థ:- పశువుపండ్లు తెలుపురంగుగావుండి నీరు కారుతుంటాయి. జ్వరము వుంటుంది. ఈ అవస్థలో జిల్లేడుకొనలు, ఉప్పు, ఆవుపాలతో నూరి కండ్లలో కలికము వేయుము. లేక దిరిసెన పువ్వుల రసము కండ్లలో పెట్టుము. లోపలికి నాగమల్లి వేరు 2 తులములు, సన్నాివాలు అరతులం నూరి మూడు గొట్టముల గంజిలో కలిపి పెట్టుము.

రెండవ అవస్థ:- పశువు శరీరమంతా నలుపు రంగుగా మారి చొంగ కార్చుతుంది. ఈ అవస్థలో మణుగు తామర 3 తులాలు,

తెల్లగలిజేరు 3 తు, ఈశ్వరివేరు 3 తు. నూరి ముద్దచేసి నీటిలో కలిపి త్రాగించాలి. రేలవేరు గంధముతీసి కండ్లలో పెట్టాలి.

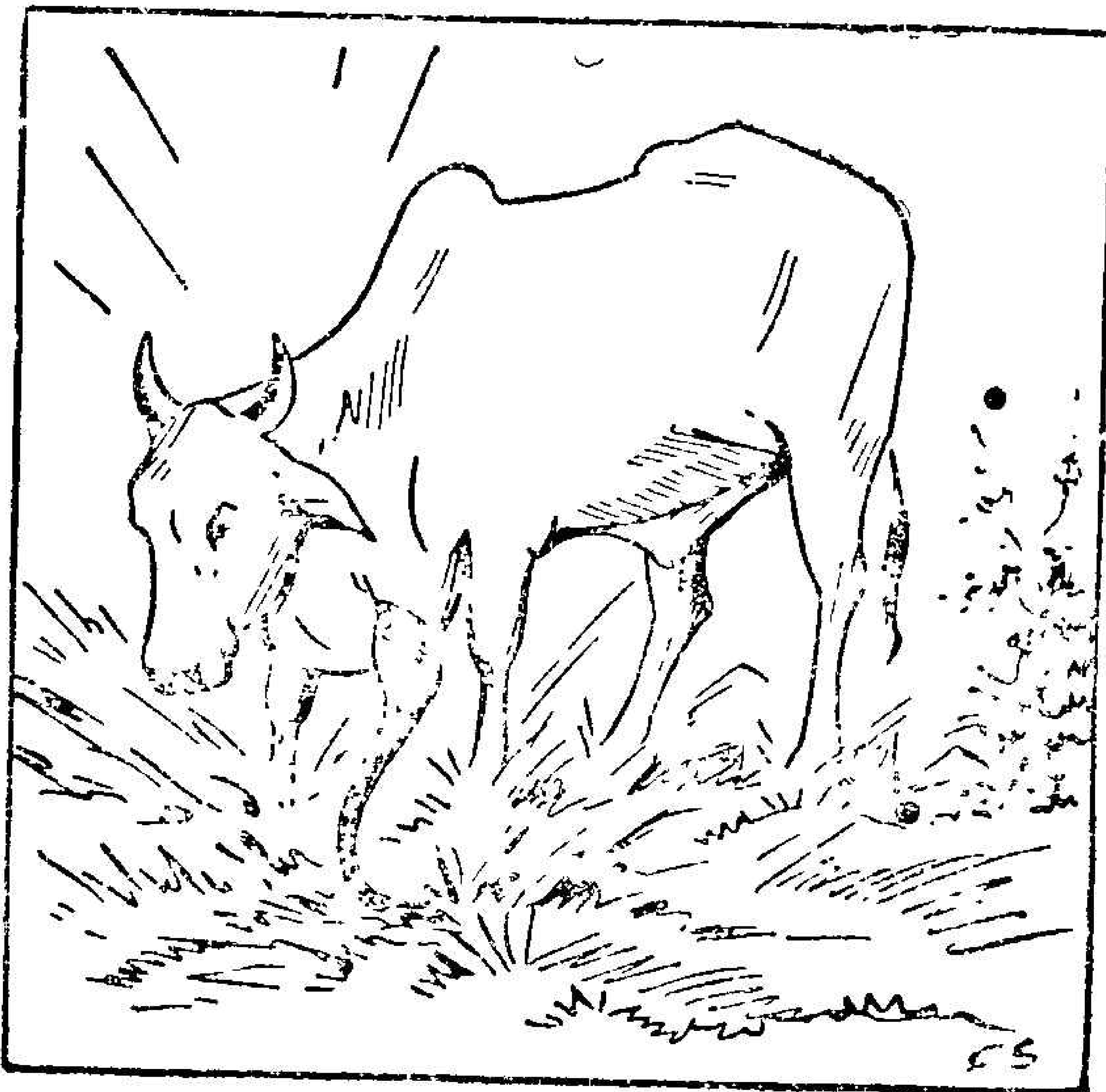
మూడవ అవస్థ:- శిరస్సు బరువుగా వుంటుంది. మెడ నిలువ జాలదు. ఈ అవస్థయందు తెల్ల ఉలిమిరివేరు 2 తులములు, ఈశ్వరివేరు 3 తు, దిరిసెనచెక్కరసం 3 తు. నూరి నీటితో కలిపి త్రాగించాలి. కలినీటితో దిరిసెన విత్తులు నూరి కండ్లలో వేయుము.

నాలుగవ అవస్థ:- పండ్లు కొరుకుతూ భూమిమీద పడుతుంది. శరీరము నల్లబడుతుంది. ఈ అవస్థలో చికిత్సచేయుట లాభములేదు.

చి కి త్స లు

ఏ పాము కరచి ఆలస్యమైననూ, పశువు గుటక వేసినచో గాడిద గడప, పిచ్చికుసుమ మిరియాలు, అత్యద్భుతముగా పనిచేస్తాయి.

నాగదుండదుంప నీటితో అరగదీసి అయిదుతులాలు లోపలికి త్రాగించి కొంత కరచినచోట పూసిన విషము విరుగుతుంది.

తెల్లఈశ్వరివేరు గంధముతీసి నాలుగు తులాలు లోపలికిచ్చి, కట్టినచోట పూసిన విషము హరించుతుంది.

ఉత్తరేణిఆకులు నూరి పాముకరచినచోట మందముగ పట్టించిన విషము హరించుతుంది. దీని ఆకురసము లోపలికి త్రాగించుము.

ఇరువదితొమ్మిదవ భాగము

ప్రసవతంత్రము

చూడిపశువుల పోషణ

మన దేశములోవున్న చూడిపశువులు ఈనిని తరువాత గాని, ఈనకమునుపుగాని అనేక వ్యాధులు, అపాయములు అప్పుడప్పుడు సంభవించు చున్నవని మన కందరకును విశదమేగదా? ఇట్టివి సంభవించుటకు మన రైతులయొక్క తెలివి తక్కువ చేతను ఆయా పశువుల యొక్క అనారోగ్యము చేతను తటస్థించుతాయి. పశువులు ఈనుట, గర్భము ధరించుట మున్నగునవి వానికి స్వాభావిక కర్మలేవి కాని వ్యాధులలో జేరినవిగావు. మిక్కిలి గారాబముతో పెంచు చూడిపశువు ఈనవలెనన్న చాల కష్టముగా ఈనుతుంది. ఎందుచేతనన దానికి తగినంత విశ్రాంతి నీయక దృష్టిదోషము తగులునను యుద్దేశ్యముతో చీకటి కొట్టములలో వుంచి, అమితముగా దాణా దినుసులు పెట్టి మేపుటవలన ఇటువంటివి కలుగుతాయి. పశువులు ఈనునపుడు పడుకష్టాలు చెప్పనలవిగాదు. కొన్ని పశువులు చూలునిలువగనే సునాయాసముగా ఈని చాలా ఆరోగ్యకరముగా వుంటాయి. ఇట్టి పశువులు నిర్మలవాయువులో తిరుగుచూ నిర్మలోదకాన్ని త్రాగుతూ పరిశుభ్రముమైన స్థలాలలో నివసించుతూ, దేహపరిశ్రమవల్ల దేహ దార్ఢ్యమును గలుగజేసికొంటాయి. చూడి పశువులను, తదితర పశువులతో నెప్పుడు వుంచరాదు. పశువులన్నియు ఎచ్చోట ఎక్కువగా వుంటాయో, అచ్చోట వాయువు అపరిశుభ్రమగుతుంది. కల్మషాదులు కూడఎక్కువ అగుతాయి. ఇందుచేత ఇచ్చట నివసించు పశువులు అనేకరోగముల పాలగుతాయి.

పశువులను పోషించే రైతులు చాలా జాగ్రత్తతో, ప్రేమతో చూచుచుండాలి. ఇవి ఈనుకాలము వచ్చిన తరువాత వానికి ఏమైన ఆటంకాలు వచ్చినచో తెలివిగల పశువైద్యుని రప్పించి తగినచికిత్సలు చేయించాలి. గ్రామాలలో వివిధ రకాల పశువైద్యులు వుంటారు. కొందరు దూడను సరియైన మార్గములోనికి తీసికొని రాకుండగానే లోపల దాని తలకు త్రాడువేసి యోనిగుండా లాగుతారు. మరికొందరు చేయిపెట్టి లోపలి అవయవాలన్నీ తాకి పశువుయొక్క యోనిని చెడగొట్టుతారు. మరికొందరు తెలియని మందులు లోపలికి పోయించి పిండానికి అపాయము గలుగ జేస్తారు.

కాబట్టి చూడిపశువుల విషయమై చాల జాగ్రత్తగా వుండాలి. అవినోరులేని పశువులు. మనము జ్ఞానము గలవారము. కాబట్టి మన మెంత జాగ్రత్తగా వుంటే అంతపుణ్యము మనకు గలుగుతుంది.

పశువుల కలయిక

ఎదయినపుడు ఆబోతును ప్రతిదినము ఆవులతో కలుపరాదు. వారమునకు రెండు ఆవులకంటె ఎక్కువగా కలియ నీయరాదు. ఆబోతును నియమితము లేకుండ విడచుటవలన శీఘ్రముగా నపుంసకత్వం కలుగుతుంది. లేదా అట్టిదానికి పుట్టిన దూడలు రోగగ్రస్తము బలహీనము అయిచస్తాయి. లేదా చచ్చియూ చావక కునుకుచు బ్రతుకుతాయి. ఆవును అనేకసారులు దాటించుటచేత దానిచూలు కూడ పాడగుతుంది. ఆబోతు ఆవును ఒకసారి దాటినయెడల చూలు కలుగుతుంది రెండవసారి దాటినయెడల చూడికి భంగము కలుగుతుంది. చూడికట్టిన తరువాత ఆవును మరల ఆబోతుతో కలియనీయరాదు. ఇట్లుకలిసిన గర్భస్రావము కలిగి ఆవు ఈచుకొని పోతుంది. ఒకసారి చూడికట్టినఆవు మరల ఆబోతును కాంక్షించదని అనేకమంది అభిప్రాయ పడతారు. కాని ఈసంగతి మేము నమ్మజాలము. నాలుగైదు నెలల చూడితో వున్న ఆవులను గూడ ఆబోతులు కలుస్తాయి.

ఆవు ఈనిన 4 మాసముల వరకు ఆబోతుదరికి జేరనీయరాదు. అప్పుడు కరిపచ్చిగా దించుకొని యుంటుంది. గర్భము ధరించుటకు తగిన స్థితిలో నుండదు. ఒకవేళ ఆబోతు కలిసినను చూలు నిలువదు. ఆవు ఈ సమయములో అరచినను దాటించరాదు. ఎద ఆరనిచో చన్నీళ్ళతో కడుగుట మంచిది. లేక సూరేకారము అరతులం చల్లని నీటితో కలిపి త్రాగించిన ఆ తాప మణుగుతుంది.

యుక్తవయస్సు

పశువుయొక్క యుక్తవయస్సునుగూర్చి పశువైద్య శాస్త్రజ్ఞులలో కొందరికి భేదాభిప్రాయములు గలవు. సామాన్యముగా ఆవు పెయ్యి ఆరుమాసములకు పొర్లి పదిహేనుమాసములకు యుక్తవయస్సు వచ్చుసరికి ఈనుతుంది. కాని అంతచిన్న వయసులో గర్భము ధరించి ఈనినపశువునకు పుట్టు దూడ బలహీనంగా వుంటుంది. పాలనమ్మువారు ఆవుపెయ్యను ఆరుమాసములకే గర్భము ధరించునట్లు చేస్తారు. దానికి కారణమేమన అంత త్వరలో ఈనినయెడల వారు దానిపాలు మొదలగువానిని అమ్ముకొని లాభము పొందుటకు ప్రయత్నించుతారు. జనసామాన్యమంతా ఆవుపెయ్యకు రెండుసంవత్సరముల వయస్సు వచ్చునప్పటికి ఈనునట్లుగా చేస్తారు. ఈ సంవత్సరమునందు ఈను పెయ్యను మనము జాగ్రత్తగా పోషించినయెడల అది యెట్టి కష్టములను పొందక దూడను పెట్టుతుంది.

ప్రసవకాలము

పశువులను పెంచువారు పశువు పొర్లిన తేదీని జ్ఞాపకముంచుకొన్నయెడల అది ఈను సరియైనదినము ఆయజమాని తెలిసికోగలడు. ఈ దిగువ పట్టికలోని మొదటివరుసలో తెలుపబడినవి పశువులుపొర్లిన తేదీలనీ, వానికి వ్యతిరేకముగవున్న రెండవ వరుసలోనున్న తేదీలు అవి ఈను కాలమును తెలుపు తేదీలనీ గ్రహించాలి.

దీనికి ఉదాహరణము : ఒక ఆవు జనవరి 10 వ తేదీని పొర్లిన యెడల అక్టోబరు 21 వ తేదీన ఈనుతుంది. జూన్ 16 వ తేదీన పొర్లిన యెడల ఏప్రియల్ 6 వ తేదీన ఈనుతుంది.

ఈ పట్టికలో వేసిన తేదీలు సుమారుగ వేయబడినాయి. ఈ చెప్పిన తేదీలకు కొద్దిదినములు ముందు వెనుకలుగ ఈనుతాయి.

ప్రసవకాలపట్టిక

పశువు పొర్లిన తేది	ఈనిన తేది	పశువు పొర్లిన తేది	ఈనిన తేది	పశువు పొర్లిన తేది	ఈనిన తేది
జనవరి 1	అక్టోబరు 12	ఫిబ్రవరి 1	నవంబరు 12	మార్చి 1	డిశంబరు 10
2	13	2	13	2	11
3	14	3	14	3	12
4	15	4	15	4	13
5	16	5	16	5	14
6	17	6	17	6	15
7	18	7	18	7	16
8	19	8	19	8	17
9	20	9	20	9	18
10	21	10	21	10	19
11	22	11	22	11	20
12	23	12	23	12	21
13	24	13	24	13	22
14	25	14	25	14	23
15	26	15	26	15	24
16	27	16	27	16	25
17	28	17	28	17	26
18	29	18	29	18	27
19	30	19	30	19	28
20	31	20	డిశంబరు 1	20	29

జనవరి 21	నవంబరు 1	ఫిబ్రవరి 21	డిశంబరు 2	మార్చి 21	డిశంబరు 30
22	2	22	3	22	31
23	3	23	4	23	జనవరి 1
24	4	24	5	24	2
25	5	25	6	25	3
26	6	26	7	26	4
27	7	27	8	27	5
28	8	28	9	28	6
29	9			29	7
30	10			30	8
31	11			31	9

ప్ర స వ కా ల ప ట్టి క

పశువు పొర్లిన తేదీ	ఈనిన తేదీ	పశువు పొర్లిన తేదీ	ఈనిన తేదీ	పశువు పొర్లిన తేదీ	ఈనిన తేదీ
ఏప్రిల్ 1	జనవరి 10	మే 1	ఫిబ్రవరి 9	జూన్ 1	మార్చి 12
2	11	2	10	2	13
3	12	3	11	3	14
4	13	4	12	4	15
5	14	5	13	5	16
6	15	6	14	6	17
7	16	7	15	6	18
8	17	8	16	8	19
9	18	9	17	9	20
10	19	10	18	10	21
11	20	11	19	11	22
12	21	12	20	12	23
13	22	13	21	13	24
14	23	14	22	14	25

ఏప్రిల్	15	జనవరి	24	మే	15	ఫిబ్రవరి	23	జూన్	15	మార్చి	26
	16		25		16		24		16		27
	17		26		17		25		17		28
	18		27		18		26		18		29
	19		28		19		27		19		30
	20		29		20		28		20		31
	21		30		21	మార్చి	1		21	ఏప్రిల్	1
	22		31		22		2		22		2
	23	ఫిబ్రవరి	1		23		3		23		3
	24		2		24		4		24		4
	25		3		25		5		25		5
	26		4		26		6		26		6
	27		5		27		7		27		7
	28		6		28		8		28		8
	29		7		29		9		29		9
	30		8		30		10		30		10
					31		11				

ప్రసవ కాల పట్టిక

పశువు పొర్లిన తేదీ		ఈనిన తేదీ		పశువు పొర్లిన తేదీ		ఈనిన తేదీ		పశువు పొర్లిన తేదీ		ఈనిన తేదీ	
జూలై	1	ఏప్రిల్	11	ఆగష్టు	1	మే	12	సెప్టెంబరు	1	జూన్	12
	2		12		2		13		2		13
	3		13		3		14		3		14
	4		14		4		15		4		15
	5		15		5		16		5		16
	6		16		6		17		6		17
	7		17		7		18		7		18

జూలై 8	ఏప్రిల్ 18	ఆగష్టు 8	మే 19	సెప్టెంబరు 8	జూన్ 19
9	19	9	20	9	20
10	20	10	21	10	21
11	21	11	22	11	22
12	22	12	23	12	23
13	23	13	24	13	24
14	24	14	25	14	25
15	25	15	26	15	26
16	26	16	27	16	27
17	27	17	28	17	28
18	28	18	29	18	29
19	29	19	30	19	30
20	30	20	31	20	జూలై 1
21	మే 1	21	జూన్ 1	21	2
22	2	22	2	22	3
23	3	23	3	23	4
24	4	24	4	24	5
25	5	25	5	25	6
26	6	26	6	26	7
27	7	27	7	27	8
28	8	28	8	28	9
29	9	29	9	29	10
30	10	30	10	30	11
31	11	31	11		

ప్రసవకాలపట్టిక

పశువు పొర్లిన తేదీ	ఈనిన తేదీ	పశువు పొర్లిన తేదీ	ఈనిన తేదీ	పశువు పొర్లిన తేదీ	ఈనిన తేదీ
అక్టోబరు 1	జూలై 12	నవంబరు 1	ఆగష్టు 12	డిశంబరు 1	సెప్టెం॥ 11
2	13	2	13	2	12

అక్టోబరు 3	జూలై 14	నవంబరు 3	ఆగష్టు 14	డిశంబరు 3	సెప్టెం॥ 13
4	15	4	15	4	14
5	16	5	16	5	15
6	17	6	17	6	16
7	18	7	18	7	17
8	19	8	19	8	18
9	20	9	20	9	19
10	21	10	21	10	20
11	22	11	22	11	21
12	23	12	23	12	22
13	24	13	24	13	23
14	25	14	25	14	24
15	26	15	26	15	25
16	27	16	27	16	26
17	28	17	28	17	27
18	29	18	29	18	28
19	30	19	30	19	29
20	31	20	31	20	30
21	ఆగష్టు 1	21	సెప్టెంబరు 1	21	అక్టోబరు 1
22	2	22	2	22	2
23	3	23	3	23	3
24	4	24	4	24	4
25	5	25	5	25	5
26	6	26	6	26	6
27	7	27	7	27	7
28	8	28	8	28	8
29	9	29	9	29	9
30	10	30	10	30	10
31	11			31	11

కడుపులో వాయువు చేరుట

చూడి పశువు కడుపులో వాయువు చేరితే డొక్కలు వుబ్బి యుంటాయి. జీర్ణముకాని పదార్థములు తినుటవల్ల పిండమునకు ఏదైన అపాయము కలుగుటవలన ఈ వ్యాధి రావచ్చును. ఇంకను పేగుల యందు జీర్ణశక్తి క్షీణించుటచేత కూడ వాయువు ప్రసరించి నప్పుడు నొప్పి, శూలనొప్పి, కడుపుబ్బరము కలుగుతుంది.

ఫార్మసీవారి వాతారి అరఖును వాడుడు.

మలబద్ధకము

ఇది సాధారణముగ పశువులలో చాల భాగము వరకు యుంటుంది. ఈ వ్యాధి చూడి పశువులకు పలుమార్లు వస్తుంది. పశువు తినిన ఆహారము సరిగాజీర్ణమై పేడ సరిగా వేస్తుండాలి. అట్లు పేడ వేయనిచో అనేక వ్యాధులు పుట్టుతాయి. లోపల పేడలోని మురికి పదార్థములు పేరుకొని తదితర వ్యాధులు పుట్టించుతాయి. ఇంకను అవయవముల యందలి బలాన్నికూడ తగ్గించుతుంది. మలబద్ధకము వల్లనే చూడి పశువులకు కడుపునొప్పి, రక్తశూల, గర్భశూల మున్నగు వ్యాధులు జనించుతాయి. కాబట్టి దీనికి చెప్పిన చికిత్సలు చేయుట మంచిది.

ఫార్మసీవారి వాతారి అరఖును చింతపండు పులుసుతో వాడుడు.

విరేచనాలు

చూలు కట్టినది లగాయతు ఈనువరకు కొన్ని పశువులకు పలుచని విరేచనము లగుతాయి. ఈ విరేచనములు దుర్వాసనగా వుంటాయి. ఇట్లు ఎల్లప్పుడూ ఆగుతూవుంటే పశువునకు గర్భఘాతము కలుగుతుంది. కాబట్టి ఆరంభములోనే తగిన చికిత్స చేయాలి. ఈ విరేచనములతో కడుపునొప్పికూడ యుండవచ్చును.

దానిమ్మచిగుళ్ళు 2 గుప్పెళ్ళు. పెరుగు అర్థ శేరు కలిపి త్రొక్కి. పెట్టవచ్చును. పై మోతాదు దినమునకు రెండు పర్యాయముల వంతున నీయవచ్చును.

లేక ఫార్మసీవారి బెల్ పౌడరును వాడుడు.

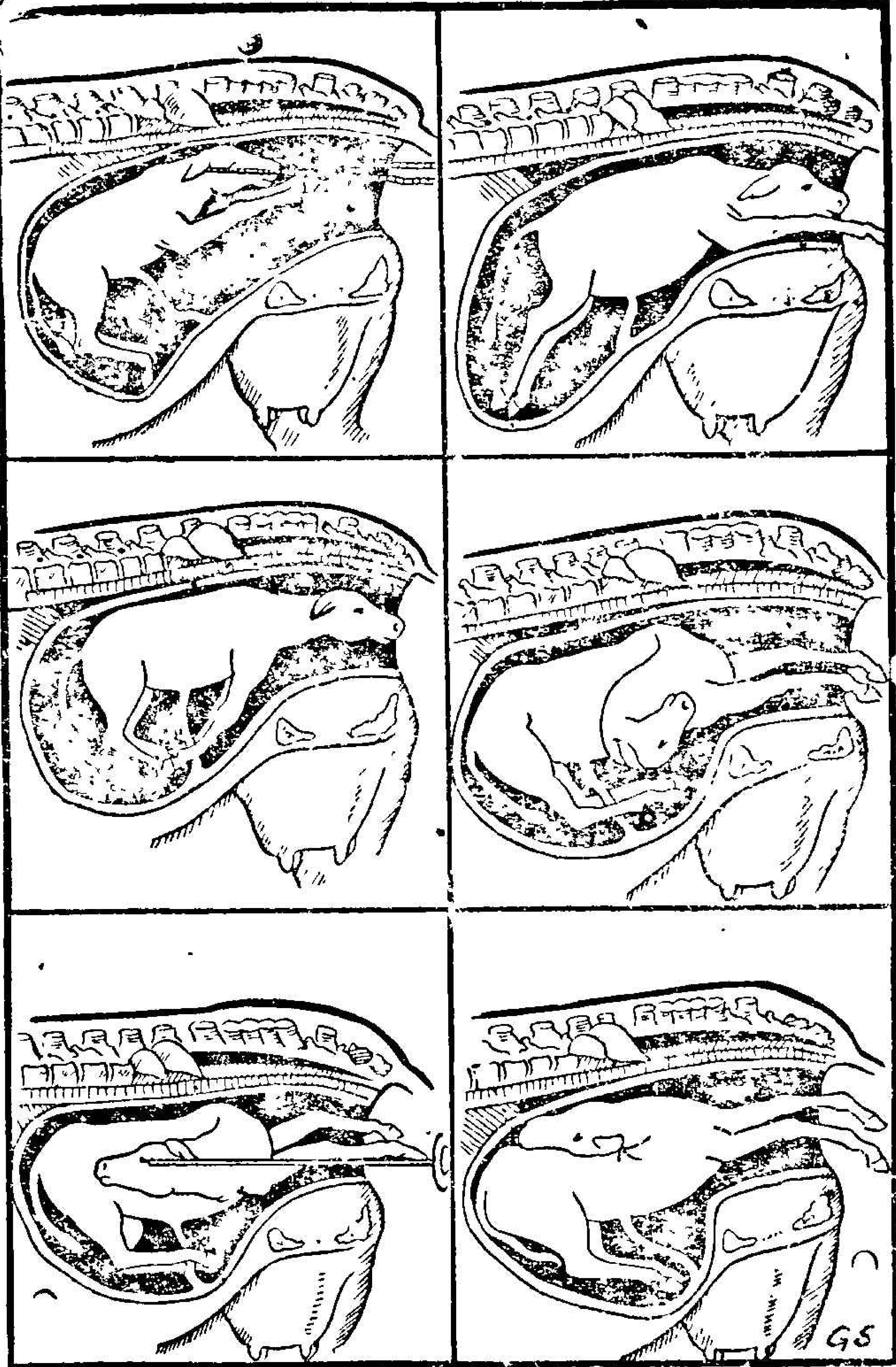
ప్రసవించుట

ఈనుటకు ముందు నొప్పులు వస్తాయి. పశువు శాంతముగా వుండలేదు. బాధపడుచున్నటుల కదలుతుంది. పిండము తరచుగా మార్గము తప్పుటకు కారణమేమన:- సకాలమునకు ముందు ప్రసవించుటయేగాక, ప్రసవించు నొప్పుల వలననేగాక, దూడవున్నటు వంటిస్థానమును బట్టిగూడ యుంటుంది. పశువు ఈనుటకు సరియైన కారణాలు బాగా తెలియవు. పిండము క్రమక్రమముగా వృద్ధియగు కొలది యోని యందు కూడా క్రమక్రమముగా మార్పులు కలిగి పిండము బయటికి వచ్చుటకు వీలుపడునట్లు వృద్ధిపొందుతుంది.

పిండము వృద్ధియగుకొలదీ తల్లి కడుపునుండి దూడ కడుపునకు రక్తము మొదలైనవి ప్రసరించుట తగ్గిపోతుంది. ఇంకను వృద్ధిపొందిన కొలదీ తల్లి శరీరముతో సంబంధముండక దూడ విడిగా వుంటుంది.

పశువు ఈనుటకుముందు విశాలమైన స్థలములోగాని, గాలి వచ్చు పశుశాల గదిలోగాని యుంచాలి. ఆ గదివిశాలముగా తేమ లేనిదిగా సున్నము కొట్టిన గోడలు కలదిగా ఉండాలి. పశువు ఈను నప్పుడు యజమాని, నౌకరు జాగ్రత్తగా చూస్తూవుండాలి. పశువు ఆరోగ్యముగా వున్నచో నొప్పులు ఆరంభించగానే యోనిమార్గము నుండి తీగెలు, ద్రవమూ వెలువడుతుంది. గర్భాశయ ద్వారముండలి గోళాలలో ఊరే ద్రవములో యోనిద్వారమందు రక్షక సూక్ష్మజీవులు విస్తారముగా వుంటాయి. గాన హానికరములగు వ్యాధులను కలిగించు క్రిములు గర్భాశయమందు ప్రవేశింపకుండ ఈ రక్షక సూక్ష్మజీవులు వానిని నిరోధించుతుంటాయి.

పశువు ఈనుసమయములో గర్భాశయము చాల ప్రమాదములగు గురియై యుంటుంది. గాన అట్టి అపాయస్థితిలో విషక్రిములు దానిలో ప్రవేశించకుండ చేయుటకు తగిన యేర్పాటులు సృష్టికర్త అమర్చి యున్నాడు.

మొట్టమొదట దూడయొక్క ముందుకాళ్ళను, ఆ భాగములో వుండి కండర ప్రదేశాలును బయటకు వచ్చుతాయి. అప్పుడే యోని

భాగమించుమించుగ పెద్దదగుతుంది. పెద్దపెద్ద జంతువులయందు పాదములు ముందువచ్చి కండరభాగము మాత్రము తరువాత బయటకు వచ్చుతుంది. మాంసభక్షక జంతువుల విషయంలో తల పెద్దదగుటచే ముందువచ్చుతుంది. తరువాత ముందుభాగపు అవయవములు రొమ్ము క్రిందగా సమర్చబడి బైటకు వచ్చుతాయి. ఒకొక్కప్పుడు అరుదుగా దూడయొక్క వెనుకభాగము బయట పడు సమయంలో రెండు వెనుకకాళ్ళు ముందు కనబడతాయి. తరువాత తదితర అవయవములన్నీ బయటకువస్తాయి. సామాన్యముగా యోనినుండి దూడతల బయటకు వచ్చినపుడు తరువాత భాగమురాక కొంచెము ఆగుతుంది. ఎందుచేతనన తలతరువాత భాగము మిక్కిలి లావై యుండుటచేత అది బయటకు వచ్చుటకు యోనిభాగంయింకా ఎక్కువ ఉబ్బవలసిన అవసరము వుండుటవల్ల అట్లు ఉబ్బుటకు వీలుకలుగుటకు కొంత ఆలస్యమగుతుంది. తల బయటకు వచ్చిన తరువాత రొమ్ము భాగము, భుజము, పొత్తికడుపు లోపల వరకూ వచ్చుతుంది. అందుచేత అప్పుడు పశువుయొక్క ఆ భాగము మిక్కిలి లావుగ ఉబ్బరముగ కనబడుతుంది. అప్పుడే ముడుచుకొనుటలు ఎక్కువగుతాయి. అతిబలీయంగా కలుగుతూ తరువాత దూడ ఒక్కసారి బయటికి పడుతుంది. ఆసనములో బాధ ఎక్కువగుతుంది. కుక్క, పిల్లి అటువంటి సమయములందు అరచుతాయి. రొమ్మునకు తరువాత భాగము బయటకు వచ్చుటకు కొంచెము సులభముగానే యుంటుంది.

ప్రసవకాలము బొడ్డుత్రాడు

దూడ బొడ్డుత్రాడు మిగుల కురచగ వుంటుంది. ఒకొక్కప్పుడు ఆ బొడ్డుత్రాడు దూడ క్రిందపడక మునుపే పశువుయొక్క యోని భాగములోనే తెగిపోతుంది. ఒకొక్కప్పుడు ఆ బొడ్డుత్రాడు గట్టిగా బలముగా వున్నప్పుడు అట్లు తెగిపోక పొరలచేత చుట్టబడి దూడ క్రిందపడు వరకు యుంటుంది. అప్పుడు ఆవు ఆశ్చర్యయుతమగు

సహజజ్ఞానముచే దూడ బొడ్డుత్రాటిని తీసివేస్తుంది. బొడ్డునుండి రెండంగుముల తరువాత త్రాడు తెగిపోతుంది. ఒక్కొక్కప్పుడు 5, 6 అంగుళాల వరకు తెగిపోతుంది.

దూడ అడ్డము తిరుగుట

తల ముందుభాగము నుండిగాని, వెనుకభాగము నుండిగాని క్రమము తప్పుట, డెక్కలభాగము తల్లియొక్క వెన్నెముక వైపునకు తిరుగుట మొదలగునవి సాధారణంగా జరుగుతుంటాయి. ఈ పరిస్థితులు సంభవించినపుడు పశువునకు ముఖ్యముగా గుండె బరువు అనువ్యాధి తటస్థించి మలాశయము గర్భాశయము పగిలిన తరువాత మలాశయమునుండి పిండము వచ్చుతుంది. ఇట్లు పగులుటకు కారణమేమన ఈ భాగములోనే పిండము సామాన్యంగా అడ్డము తిరుగుట వలన మలాశయమునుంచి వచ్చుటచేగాని వేరొకటి గాదని భావించాలి.

పిండము వెన్నుభాగములో పుంటే ముందు బరియముకలు యోనిలోనికి వచ్చిన తరువాత, మనచేతికి రొమ్మెముక తగులుతుంది. రొమ్మెముక పై భాగము మెడయొక్క ముందుభాగము శ్వాస నాళముతో అంశాస్థులకు మెడకు నడుమువున్న భాగానికి పోతుంది. లేక ప్రక్కవైపునకు జారవచ్చును. డెక్కయొక్క ముందు భాగము తల్లియొక్క వెన్నెముక (యోని) వైపునకు వుంటుంది. లేక వంకరగా తిరిగి యుంటుంది.

పిండముయొక్క వెన్నెముక మీదచేతితో సరిచేసి ఉపయోగించిన యెడల దూడ సరియైన స్థానమునకు వచ్చుతుంది. దూడ యొక్క తల యోనిలోనికి రానియెడల మరల చేతితో జాగ్రత్తగా నెట్టాలి. మనము యేవిధమైన ఆటంకాలు లేకుండా చేయి పెట్టి ముందు పాదాల భాగము పట్టుకొనిగాని లేక గట్టిగా గాని నెమ్మది నెమ్మదిగా త్రిప్పుచు యోనివద్దకు తీసికొని రావాలి. ఇట్టి సమయములో దూడనుకోసి తీయుటకు ఎక్కువ అవసరం ముండదు. చివరకు కష్టప్రసవ సమయమందు మాత్రము శస్త్రము చేసి తీయాలి,

గర్భస్రావము - గర్భపాతము

వృక్షమునుండి యేకారణము చేతనయిన సరియగు పరిమాణము పొందని ఫలము తొడిమనుంచి విడిగా క్రిందపడే రీతిగా చూలుతో వున్న పశువుయొక్క గర్భము యేకారణము చేతనైనా భిన్నమై స్వస్థానముతప్పి పిండము యోని మార్గమునుంచి బయటకు వెడలి పోవునట్టి స్థితిని గర్భస్రావము, గర్భపాతము అంటారు.

గర్భస్రావమనగా పశువు గర్భము ధరించినది మొదలు మూడు నాలుగుమాసముల లోపుగా పిండము సరియగు పరిమాణము జెందక, కొంచెము ఎరుపురంగుగల ద్రవపదార్థమువలె స్రవించుతూ యోనినుంచి బయటకు నెట్టివేయుటే గర్భస్రావమంటారు.

గర్భపాతమనగా పశువు గర్భము ధరించినది లగాయతు ఐదు ఆరు మాసాలు అయిన తరువాత గర్భస్థమైయున్న పిండము దానియొక్క వయస్సునకు తగినరీతిగా అంగపరిణామము చెంది గట్టి పడుతుంది. ఇట్టి స్థితిలో పిండము స్వస్థానమునుంచి విడబడి పతనమగుటే గర్భపాత మంటారు. ఇట్టివి తొలిచూలిలోగాని, వృద్ధాప్యములో గాని, తదితర కారణాలవలనగాని రాగలవు.

గర్భస్రావము కొన్ని సమయాలలో ప్రమాదము కాకున్నా, గర్భపాతము మాత్రము పిండము క్రమముగా యోనిమార్గము నుంచి రాకపోయినా, యోనికిపిండము అడ్డముపడినా, వ్రణము వాపు మొదలగు కారణాలవల్ల పిండ పరిమాణము పెద్దదై ఉబ్బినప్పుడు మాత్రము వెంటనే అనుభవము గల వైద్యునకు చూపించక పోయిన తల్లికే ప్రమాదము రాగలదు. పిండము అడ్డముతిరిగిగాని, లోపలచచ్చి నప్పుడుగాని, వెంటనే తీసివేయనిచో ఆభాగమంత కుళ్ళి వాచి మరణానికి సిద్ధమగుతుంది. కొందరు వైద్యులు తెలిసి తెలియని చికిత్సలు చేసి లోపలకు చేతిని పోనిచ్చి అటుయిటు వారి యిష్టప్రకారము త్రిప్పి పిండాన్ని పాడుచేయుటవల్ల ధనుర్వాతము చెడుగాలిచేరి పశువు

విపరీతమైన బాధపడి మరణించుచుతుంది. గాన అయినవారితో కాని వారితో మాత్రము పిండాన్ని లాగనీయక అనుభవముగల వైద్యునకు చూపించుము. ఇట్టి పశువులకు శస్త్ర చికిత్సకూడ చాల అవసరము. గర్భ తిత్తిలో దూడ కదలుట ఆరంభించినది లగాయితు 5 లేక 8 నెలలమధ్య ఈనుట మొదటి కాన్పు. ఈచుకొని పోయిన తర్వాత తదితర కాన్పులకు ఈచుకొని పోవుటకూడ కొన్ని పశువులలో వుంటుంది. ఎక్కువగా మేసిన పశువులకు ఈ అపాయము తప్పక వాటిల్లుతుంది.

కడుపుమీద దెబ్బతగిలినా గర్భము దాల్చినపిమ్మట మగ జంతువులతో సంపర్కము కలిగినా చుట్టు ప్రక్కల జంతువులేవైన ఈచుకొని పోయినా ఇది పసిపట్టుటవల్ల, పెద్దపులి మొదలగు భయంకరమైన మృగములను అకస్మాత్తుగా చూచుటవల్ల, మరియు బలహీనతవల్ల ప్రేగులలో ఆటంకము కలుగుటవల్ల ఈచుకొని పోతుంది,

లక్షణాలు

మేత మేయదు. మందగించి విచారంగా వుంటుంది. పాలు స్రవించవు. స్తనములు జారుతాయి. జంతువు తరచుగా అరచుతుంది. కటిమండి తీగెలువేస్తూ కడుపుముడుచుకొని పోతుంది. తల్లికడుపులో దూడ అటునిటు తిరుగజాలక ఆగిపోతుంది. ఒక్కొక్కసమయంలో దూడకూడ లోపల చనిపోవుటయూ కలదు. ఇంకను దూడ లోపల వుండ వలసిన స్వస్థానమున వుండక తప్పిపోవుటకూడ కలుగుతుంది. ఎరుపురంగుగల ద్రవము మర్మస్థానమునుండి కారుతూ పిండము బయట పడునంతవరకు ఆవు బాధపడుతుంది. అకాల ప్రసవములో దూడతల చిన్నదగుటచే త్వరగా ఈనుట పూర్తియగుతుంది.

సారాయి 10 తులాలు, ఆవుపాలు అర్ధశేరు ఇంగువ 2 తులాలు తుమ్మాకు పసరు పావుశేరు కలిపి త్రాగించాలి.

ఈచుకొని పోయిన తరువాత వేడిగంజిలో ఉప్పుకలిపి నడుమునకు, తొడలకు రుద్దాలి. వాతారి అరఖును అరపౌను వాడుము.

దూడకాళ్ళు ముందు వచ్చుట

పశువు ఈనుటకు ముందుగా కాళ్ళు, డెక్కలు బయటకు వస్తాయి. తల తిప్పి ప్రత్యేకంగా ముందుకాళ్ళు వస్తాయి. అప్పుడు వైద్యుని పిలిపించి సరియైన స్థానములో వుండునట్లు చేయించాలి.

సూతికావాతము

ఈ వ్యాధి పశువు ఈనిన వెంటనేగాని, ఈనినతరువాత తవుడు చిట్టు పిండి పదార్థములు దాణాదనుసులు మున్నగునవి పెట్టుటవల్ల చలి గాలిలో వుండుటవల్ల ఈ వ్యాధి కలుగుతుంది. ఈనిన ఆరుమాసముల వరకు కూడ ఈ వ్యాధి రాగలదు.

లక్షణాలు

పశువు శరీరమంతా భారముగా వుంటుంది త్వరలో ఉచ్ఛ్వాస నిశ్వాసములు ఆయాసము, నోరుతెరచుట ప్రారంభమగుతుంది. శరీరము చల్లగా వుంటుంది. కాళ్ళు పట్టివేస్తుంది. నోటివెంట చొంగ పడుతూ క్రమేపి కడుపుబ్బుతుంది. మలబద్ధకము మెక్కువగా వుంటుంది. కన్నులు మూస్తుంది. ఉష్ణమున్నటుల కనబడదు. దవుడలు బిగించి స్మారకములేక మూతిని భూమిమీద ఆనించుతుంది. మలబద్ధకం ఎక్కువగా వుంటుంది. వెంటనే ముచ్చిలి గుంటలో, మూతిమీద తప్పకుండ రక్తులువేసిన తగ్గుతుంది.

చికిత్స

1. సారాయు 3 డ్రాములు త్రాగించాలి.

2. శొంఠి 2 తు, మిరియాలు 1 తు, పిప్పళ్ళు 1 తు, వాము గిద్దెడు, ఎండుమిర్చిపొడి 4 తు, కలినీరు శేరు కలిపి ఒక మోతాదు ఈయాలి.

వేడి వచ్చుటకు కర్పూరము 1తు, తాటిబెల్లము 10తు. కలిపి నాలుకకు రాస్తువుండాలి. ఇంకను వేడినీటి కాపులు శరీరమంతయు వేయవచ్చును. వాతారి అరకును వాడుడు.

పాల జ్వరము

పశువు ఈనిన తరువాత ఒక్కొక్కప్పుడు మిగుల అపాయకరమగు జ్వరము తటస్థించుతుంది. ఈనిన వెంటనే బలమైన ఆహారమిచ్చుటవల్ల తగినంత విశ్రాంతి లేకపోవుటవల్ల పశువు కష్టముతో ఈనుటవల్ల, వర్షములోను, చలిగాలిలో వుండుటచేత ఈవ్యాధి వచ్చుతుంది. ఇంకను పశువు గర్భమునందుండు మలినము సరిగా వెలువడక రక్తములో కలియుటచేత జ్వరము కలుగుతుంది. పశువు ఈనిన కొలది కాలములోనే అకస్మాత్తుగా ఈ వ్యాధి కలిగి 24 గంటలలోనే చనిపోయేదికూడ గలవు. సోమరితనముగా వుండే పశువులకు ఇటువంటి వ్యాధులు తటస్థించుతాయి. పశువు ఈని తరువాత యేకారణమువల్లనైనా దూడ చనిపోయిన యెడల పాలు సరిగా ఈయదు. ఆ పశువు పాల నీయదను యుద్దేశ్యముతో ఆ పశువును విడిచిపెట్టుతారు. అప్పుడా పశువునకు పాలగ్రంథు లుబ్బి శరీర వేడిమి అధికమై పాల జ్వరమేర్పడుతుంది.

లక్షణాలు

ఆకలి లేకపోవుట, పశువు చిరాకుగా వుండుట, నాడి తీవ్రముగా వుండుట, శ్వాస యెక్కువగుట, పాలు తగ్గుట, కడుపుబ్బు, పొదుగు భాగము గట్టిగానుండి వేడిగా వుండుట, వెనుకకాళ్ళలో సత్తువ తగ్గి నిలుచుండుట, కష్టముగా వుండుట, పశువు తూలుచూ పడిపోవుచుండుట, కన్నులు చూచుటకు శక్తి తగ్గుట, నోటివెంట చొంగ కార్చుట, నాడి తీవ్రముగా కొట్టుకొనుట, పేగులలో బాధగావుండుట, నాలుక తెలుపుగా వుండుట, ముఖకాంతి తగ్గుట, మలమూత్రములు గట్టిపడుట ఇటువంటి లక్షణములున్న పశువునకు చికిత్స చేయనిచో త్వరలో మరణించుతుంది.

చి కి త్స

తిప్పతీగెరసము అర్ధశేరు, శొంఠి 1 తు, మిరియాలు 1 తు, కలిపి అర్ధశేరు కలినీటిలో కలిపి త్రాగించాలి.

తమలపాకుల రసము పావుశేరు తీసి తులము ఇంగువ, శేరు వేడిగంజిలో కలిపి పెట్టాలి.

3 డ్రాముల సారాయిలో తులము సూరేకారము కలిపి త్రాగించాలి. వాతారి అరఖును వాడుడు.

మా వి ప డు ట

పిండ సంబంధమగు పొరలులేక మావియనది ఊడిపడిన తరువాత బయటకు పడును. కొన్ని కొన్ని కేసులు మాత్రము వానియొక్క బలమునుబట్టి దృఢత్వమునుబట్టి బలహీనతనుబట్టి ముందు వెనుకలుగా పడతాయి. దూడ క్రిందపడిన వెంటనే గర్భాశయము అతిత్వరిత ముగా శక్తివంతముగా ముడుచుకొనుచు విడిపోతుంది. ఈ సమయ మందు యోనియొక్క లోపలిభాగపు ఘనపరిమాణము క్రమక్రమముగ తగ్గుతుంది. యోనిభాగములోనికి అచటనుండు వదులైన ఎముకల ద్వారా నెమ్మదిగ వచ్చుచుండును. ఆ పిండపు పొరలను లేక మావిని బయటకు స్వేచ్ఛగ రానీయక నొక్కిపట్టాలి. అదే సమయములో పొట్ట,వెన్ను భాగముల యందుండు కండరములు అప్పుడప్పుడు పిండము క్రిందపడునపుడుండు బరువుచేతను, దూడయొక్క బొడ్డుతాడుచుట్టు కొని పోవుటచేతను, ఆ మావి గర్భాశయములోనుండి యోనిభాగము లోనికి ఈడ్వబడుతుంది. అప్పుడప్పు డా మావితోగూడ పశువుల గుండెప్రక్కనుండు రక్తము కొంచెము కొంచెముగా వస్తుంది. ఇట్టి రక్తము నాపుటకు అప్పుడప్పుడు సంభవించు గర్భాశయపు ముడుచు కొనుటలు కొంతవరకు ఆపుతుంది. 24 గంటలలో మావి పడనియెడల వెంటనే తగు చికిత్స చేయాలి. ఒకేసారి పశువులు కవలదూడలను

కనునపుడు మొదట దూడ వెంటనే మావి బయటకు వచ్చును. అవి సరియైన త్రోవలో లేకపోవుటచేతనే అట్టి చిక్కులు తటస్థించుతాయి.

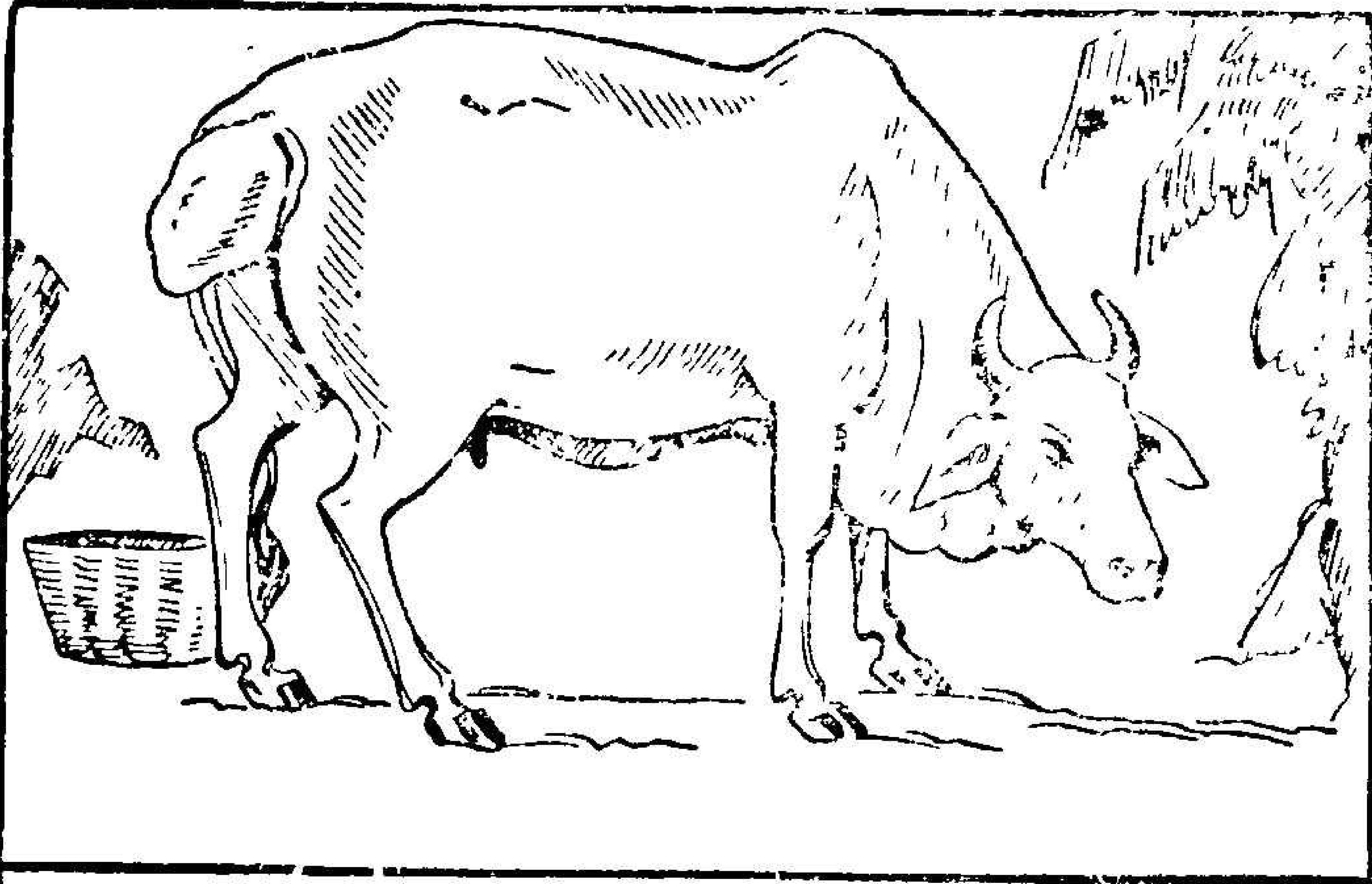
మావిని తిననీయరాదు

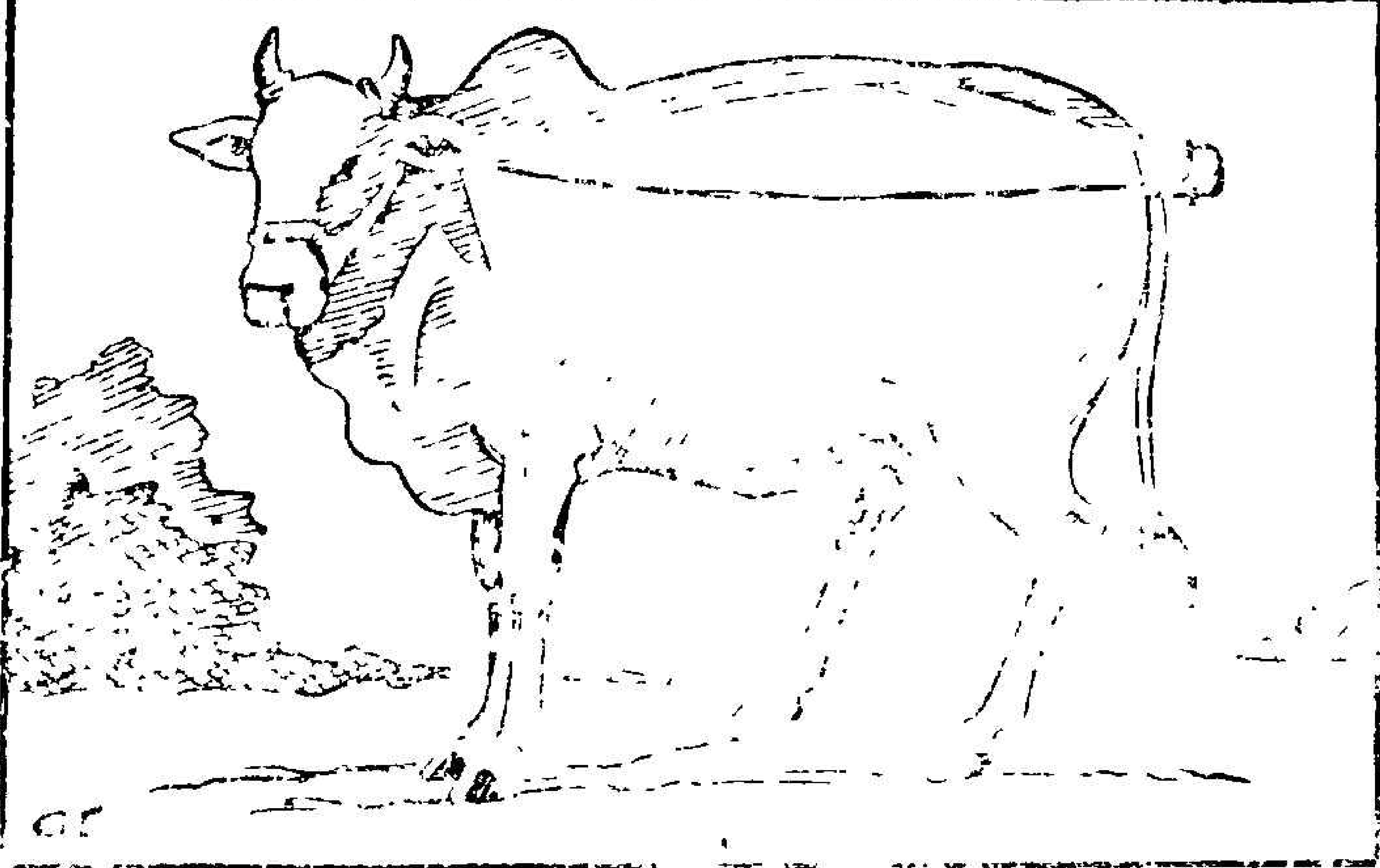
మావిని పశువును తిననీయకుండ కాపాడాలి. మావితిన్న పశువునకు ఊపిరి తిరగకుండ నుండు చిహ్నములు కనబడుతాయి. ఆవు ఈనగనే సాధ్యమైనంతవరకు దూడపడిన తరువాత మావిపడుట మిక్కిలి అవసరము. అట్లు మావివేయక యోనిభాగమందే నిలువ యున్నయెడల ఒక విధమైన జ్వరము కలుగుతుంది. మావిపడగనే యోనిభాగము దానంతటదియే ముడుచుకొనిపోతుంది. యోనియొక్క ఘనపరిమాణము వెంటవెంటనే తగ్గి మరల వెనుకటిదశకు ఎన్నడును రాదు. యోని భాగములోనుండు బంకపదార్థములతో గూడిన పొర దాని సహజస్థితిలోనికి వస్తుంది. యోనియొక్క లోపలిభాగము వెంటనే ముడుచుకొంటుంది. ఇంక నా భాగములోనుండు ఎముకలు కొన్ని దినములలో ముడుచుకొని పోతాయి.

మే యి ది గు ట

చూడిపశువును సరిగా మేపకుండుట వలనను, దుర్బలత్వము వలనను, వాతరోగము వలనను, అతికాకవలనను ఈ మేయి కనబడుతుంది. ఇది చాల ప్రమాదకరమైనది. ఈ మేయిలో అనేకరకములు గలవు. చూడిపశువులకు ఈ మేయి కనబడగనే చాల ఆందోళన పడుతారు. ఈ మేయి దిగిన చూడిపశువునకు చికిత్స లెంతమాత్రము చేయరాదు. చికిత్సలు చేయవలెననిన కోరికయున్నచో అనుభవము గల వైద్యుని పిలిపించాలి. కాని తెలిసి తెలియని వైద్యము చేయరాదు. అట్లు చేసిన పిండమునకు అపాయము కలుగుతుంది. ఈ మేయి ఈనిన తరువాత కొన్ని పశువులకు కనబడుతుంది. మరికొన్నిటికి చూలులోనే తటస్థించుతుంది. కాని పశువు ఈనుటకు ముందు ఈ

మేయి ఆటంకము కలిగించి పశువున కపాయము సంభవించుచుంటుంది. ముక్కు చుండును, ఇంకను భరింపరాని నొప్పులుకూడ నుంటును.

కాబట్టి అది యే జాతిలో చేరినదో తెలిసికొని తగిన చికిత్సలు చేయాలి.

గరిమేయి

మనము గడ్డికోయు కొడవలికక్కు (గరకు) యే మాదిరిగ నుండునో ఆ మాదిరిగనే ఈ గరిమేయి యుంటుంది. జాగ్రత్తగా నెట్టాలి.

సొరమేయి

ఇది సొరకాయ ఆకారముగ వుంటుంది. ఈమేయికి మధ్యగా గాని, ఒక ప్రక్కనుంచిగాని ఒక యర్రని జీరయుంటుంది. ఈ జీరగల భాగము పశువు వెన్నెముకకు తిన్నగానుంచి లోపలికి తోయాలి. లేనిచో మరల వెంటనే జారుతుంది.

గుండ్రమేయి

ఇది కొబ్బరికాయ ఆకారముగవుంటుంది. దీనికిని సొరమేయివలె జీరయుండును. పైవిధముగనే చికిత్స చేయాలి.

బల్లి ఆకారపు మేయి

ఇది బల్లిఆకారముగావుంటుంది. ఇంకను పనసమేయి, మిడిమేయి మొదలగునవి గలవని ఆయుర్వేద పశువైద్యులు చెప్పుతారు. ఇటువంటివి తటస్థించినపుడు అనుభవముగల వైద్యునితో జాగ్రత్తగా తగిన చికిత్సలు చేయించవలెను.

చికిత్స

మేయిని స్వస్థానమునకుత్రోసి సీసాదూర్చి కట్టుకట్టాలి. మూడు నాలుగు దినములుంచి తీసివేయాలి. లోపలికి వేడిచేయు వస్తువులు పెట్టరాదు.

లేక ఏటవాలుగా నేలత్రవ్వి ఆ గోతి పై భాగమున పశువుమేయి దిగిన భాగమున్ను, తలక్రింద భాగమునకు వుండాలి. ముందు మేయి స్వస్థానములో త్రోసి ఆ పశువు నట్లే కొన్ని దినములు వుంచాలి.

లేక ముందు నందివర్ధనపువ్వులు తెచ్చి గిద్దెడు రసముతీసి ఆ మేయికి రాచి సరియైన స్థానములో నుంచవలెను. నందివర్ధనరసములో నీరు లాగివేయుశక్తియున్నది. ఆమేయి మరికొన్నిగంటలలోగాని, కొన్ని

దినములలోగాని మరల కనబడవచ్చును. అప్పుడు మేయిని త్రోసివేసి బద్దలుచెక్కి మానమునకు కట్టిన మరలరాదు. తరువాత ఒకటి రెండు దినములకు బద్దలు తీయవచ్చును. కొందరు మేయిని త్రోసివేసి మానమును కుట్టుదురు. ఇది చాల మూర్ఖత్వపుపని--మంచి పద్ధతికాదు. ఫార్మసీవారి అభితను వాడుడు. అప్పుడప్పుడు ముక్కుకుండ విభ్రోతో పంచదారకలిపి వాడాలి.

మేయిని త్రోసిన తరువాత

నల్ల తుమ్మాకు పసరు అరసోలెడు, పాలు అర్థసేరు ఇంగువ 1 తులము కలిపి దానిలో ఎర్రగాకాల్చిన ఒక కంకరరాయివేసి మరల తీసి త్రాగించాలి. అంతకు నొప్పులు తగ్గినచో 3 డ్రాములు సారాయి త్రాగించాలి.

లేక పంచదారను త్రోసిన తరువాత లోపలిమేయికి అప్పుడప్పుడు పట్టించుము.

మావి పడకుండుట

పశువు ఈచుకొని పోవునప్పుడు చాలసేపు నొప్పులుపడి ఈనినప్పుడు నీరస స్థితిలోనుండి చాలినంత బలము లేకుండుటవలన బలములేని ముసలి పశువునకును గర్భతిత్తి ముడుచుకొని పోవుట వలన గర్భతిత్తి నరములలో బలహీనతవలన మావి క్రిందపడక నిలిచిపోతుంది. పశువు మానమునుండి మావి కొద్దిగా వ్రేలాడుతుంది. కాళ్ళు నేలమీద కొట్టుకొనుచుండును. తోక ఆడించుచు ముక్కుతుంది. మావి నిలువయున్న యెడల కుళ్ళి దుర్వాసనవేస్తుంది. వెనుకభాగము పైకిలేవలేదు సరిగ పశువు నిలుచుండలేదు. కనుగుంటలు విచ్చుస్తుంది. ఈగలు మానముచుట్టు ముసురును. మానము వెంబడి మష్టుపడతుంది. మావి కుళ్లుటవలనశరీరమున కమితబాధ కలుగుతుంది. ఈ చెడిపోయినదియు, కుళ్ళినదియునగు మావియొక్క సారము శరీరమందు ప్రవేశించి నెత్తు

రను చేరుస్తుంది. అందువలన జ్వరము గడ్డలు లేచుట మున్నగు వ్యాధులు సంభవించుతాయి. జ్వరముతగిలిన తరువాత నాలుకయందు తేమయుండదు. పాలుండవు. కల్మషము నిలిచిపోయి మిగుల బలహీనముగా నుండును.

చికిత్స

ఆవు ఈనిన తరువాత

1 1/2 దినముకంటె మావి నిలువయున్నయెడల నువ్వులు అర్ధశేరు, వేడినీరు శేరు కలిపి త్రొక్కి త్రాగించిననే అది క్రిందపడుతుంది.

లేక తాడికాయలు 9 తులములు, మంచిబెల్లం 10 తులములు కలిపి పెట్టాలి.

లేక పులిసినచల్లలో కంద నూరి కలిపి పెట్టాలి.

లేక ఉడకబెట్టిన సజ్జపిండి 1/ 12 శేరు, మంచిబెల్లము అరవీసె, కలిపి త్రొక్కి పెట్టాలి.

లేక బెంపకాయలు 15 లేక 25 నువ్వులు 10 తులములు, వరిగంజి శేరుకలిపి త్రాగించాలి. ఫార్మశీవారి వాతారి అరఖు, ఉల్బంను వాడాలి.

మావిని తీసివేయుట

పశువు యోనిద్వారమున చేయిజొనిపి మెల్లగా గర్భతిత్తులలోనికి పోనిచ్చి మావిని పట్టుకొని బయటకు తీసికొనిరావాలి. చెయ్యి లోపలికి పోయినందున గర్భతిత్తికి ముడుచుకొను శక్తి గలుగుతుంది. అందువలన మావివెలుపలికివచ్చి రక్తము నిలిచిపోతుంది. ఈమాత్రము కూడ మీకు తెలియనియెడల ఒక అడుగు పొడవుగల సన్నని బద్దలు రెంటిని తీసుకొని వ్రేలాడుచున్న మావియొక్క చివరను, ఆ రెండు బద్దలమధ్యనుంచి ఆ బద్దలయొక్క చివరలను రెండు చేతులతో గట్టిగా

పట్టుకొని ఆ మావిని ఆ బద్దలకు చుట్టాలి. ఇట్లు చేయగా ఆ బద్దచివరి వద్దకు వస్తుంది. అంతట మెల్లగా లాగుచు ఆ విధముగా చుట్టాలి. కఠినముగా లాగరాదు. ఎంత తేలికగాలాగిన అంతమేలు కలుగుతుంది. నెమ్మదిగా లాగినయెడల మావిరాక బద్దలకు చుట్టుటకు వీలులేనియెడల అంతటితో ఆ దినము లాగివేయుట మానివేసి మరుసటిదినమున తిరిగి ప్రయత్నించాలి. మావిని తీసివేసిన తరువాత పశువునకు సత్తువ కలుగుటకు గంజి పోయవచ్చును. మావిని తీసిన తరువాత పశురక్షామృతమును వాడుదు.

ఈనిన తర్వాత కలిగే మార్పులు

పశువు ఈనిన తరువాత పక్షమురోజులవరకు ఎంతో జాగ్రత్తగా చూస్తూవుండాలి. పశువు తనదూడను నవమాసాలు పెంచడంవల్ల తన శరీరంలో అనేక మార్పులు కలుగుతాయి. ముఖ్యంగా గర్భకోశం పెద్దదవడం, దానితో కడుపులోని కండరాలు పెద్దదవడం, శరీరంలో నుండే అవయవాలన్నీ యేదోవిధంగా మార్పు రావడం జరుగుతుంది. ఈనిన తరువాత యివన్నీ యథాస్థానంలోకి యథాప్రకారంగా రావాలి.

గర్భకోశం ఎన్నాళ్ళకు ముడుచుకొంటుంది

గర్భకోశం పశువు ఈనినతరువాత రెండువంతులు ముడుచుకొని పోతుంది. నాలుగైదు రోజులలో వంటినొప్పులు తగ్గుతాయి. బొడ్డు క్రింద నరము అప్పుడప్పుడు తేలుతూవుంటుంది. గర్భకోశం పదిహేను రోజులలో రోజు రోజుకు తగ్గుతూ మలుగుల్లోకి చేరుకుంటుంది. నెలరోజులలో యథాస్థితి వస్తుంది. ఇట్టి పశువు కండరాలు బాగా గట్టిపడి యథాస్థితికి రావాలంటే అప్పుడప్పుడు పొలములో త్రిప్పుట మంచిది.

మైలపడుట

పశువు ఈనినతరువాత వాతంచేతగాని తదితర కారణములవలన గాని మట్టువంటి తెలుపు పదార్థము అప్పుడప్పుడు పడుతూవుంటుంది.

ఈనినవెంటనే తవుడు, జొన్నపిండి, పచ్చివులవపిండి మున్నగునవి పెట్టిన సూతికావాతము వచ్చిన పశువుకు ప్రమాదమురాగలదు. పశువులోపల నున్న మైల పడాలంటే ప్రతిరోజు నిమ్మకాయంత కరివేపాకు ఉండచేసి నోటిలో వేయాలి. ఈ రీతిగా వారంరోజులు పెట్టిన మైలపడుట తగ్గుతుంది. ఒకవేళ గర్భకోశం ఎక్కువ ముడుచుకొన్నట్లయితే మైల అంతగా పడదు. మైలలో వాసన, జ్వరం లేకపోతే పరవాలేదు. దూడకు పాలిస్తూ ఉన్నప్పటికి మైల తక్కువగనే పడుతుంది.

......(o)......

ముప్పదివ భాగము

పాడి పరిశ్రమ

పాడి విషయాలు

రెండు మూడుసార్లు క్రమము తప్పకుండా పాలు పితుకాలి. మూడవదినాన పిందుపాలు త్రాగుటకు రుచిగా వుంటాయి. మొదటి దినాన రెండవదినాన యిచ్చు పాలను జున్నుగా వండుకొని తింటారు. వీటిని యెంతమాత్రము వుపయోగించక దూడకే విడిచిపెట్టాలి.

పొదుగు - దాని యుత్పత్తి

పాడి పశువులకు పొదుగనే అంగము వుంటుంది. ఈ పొదుగు నందు నాలుగు పాలగ్రంథులు వుంటాయి. ఈ గ్రంథులు పశువుయొక్క వెనుక కాళ్ళసందున వుంటాయి, ఒక ప్రక్కనవున్న రెండు గ్రంథులును ఒక తంతుసంయుతమైన తొడుగుచే పరివేష్టింపబడియుంటాయి. ప్రతి గ్రంథికి ఒక్కొక్క చన్ను యుంటుంది. ఈ చన్నులు పాడి పశువు 3, 4 న్ను, ఆడ గుఱ్ఱము, ఆడ గొర్రెలకు 2 ను, ఆడ పందికి 10

లేక 4 ను, యుంటాయి. అప్పుడప్పుడీ నాలుగు గ్రంథులు గాక మరి యొక రెండు మాంస గ్రంథులు కలిగియుంటాయి. ప్రతి దానికి ప్రత్యేక ద్వారాలు వుంటాయి, చంటిపైని ప్రతి గ్రంథిలోను పాలతిత్తి యొకటి యుంటుంది.

ఇందులోనికి పాల కాలవలన్నీ ప్రవహించుతాయి. ఈ పాల తిత్తినుండి చంటిగుండా పైభాగానికి ఒక కాలువ వుంటుంది. పాల గ్రంధికి రబ్బరువంటి తొడుగు వుంటుంది. ఈ గ్రంధికి క్షీరవాహికల చుట్టూ అమర్చబడియుండు కణముల గుంపులచే ఏర్పడిన యంగము క్షీరవాహికలు అనేకములుచేరి పెద్ద వాహికలుగా ఏర్పడతాయి. ఇవి యన్నీ చంటిపైవుండే పాలతిత్తులలోకి ప్రవహించుతాయి. ప్రతి పాలతిత్తినుంచీ కాలువ చంటిగుండా పైకి వెలువడుతూవుంటుంది. చంటి చివరవుండే మాంస కండరాలు పాలు తమంతట తాము కారి పోకుండ ఈ కాలువలను మూసికొని యుండునట్లు చేస్తాయి.

పాలగ్రంధికి కొన్ని రక్తనాళాలగుండా రక్తమువస్తుంది. ఆ రక్తమునుండి గ్రంధికణాలు, పాలకు పనికివచ్చు ద్రవ్యాలు తీసుకొన్న తరువాత తక్కినభాగము దుష్ట రక్తనాళముగుండ మరలిపోతాయి. ఈ దుష్టరక్తనాళాలలోకొన్నిలోపలనున్నవి మరికొన్నిపైభాగానవుంటాయి. పైభాగమందుండువానినే పాల నాళాలు అంటారు. పశువుల లోపలి భాగంలోవుండే రక్తనాళములు ఎంత పెద్దవిగా స్ఫుటముగావుంటే అవి యంత బాగా పాలు యిచ్చుతాయి. పాలగ్రంధులలో తమ దూడల పోషణకై పాలు చుట్టు చేరుతాయి. చంటి మొనలగుండా పోయిన మార్గములగుండా పాలు ప్రవహించుతాయి. ఆ మార్గమునకు పై భాగాన క్రింది భాగాన ద్వారమును మూయగల కండరములు ఏర్పడి యున్నాయి. చనుమొనకు పైన పాలతొట్టి సుమారు 1 1/2 పైంటు పాలు పట్టునట్టిగా వుంటుంది. దానినుంచి చంటిద్వారముగుండా పాలు లాగబడతాయి. శరీరములో మాంసకండరములువున్న భాగాలకు పొడుగు భాగానికి మధ్యగా పాలగ్రంధులు యేర్పడి ఏకముగాజేరి పాలను నిలువ చేస్తాయి. ఈ గ్రంధులు ఒక్కొక్కటి అంగుళములో

30-వ వంతు వెడల్పుగలిగి యుంటుంది. పొదుగుసంచికంటె దానిలో వుండే పాలయొక్క బరువు యెక్కువగా వుంటుంది. ప్రాయమువచ్చి నపుడు పొదుగు వికసించి యీనుటకుముందు అది పెద్దదగుతుంది. ఈనితే చురుకుదనము గలిగియుంటుంది. పాలిచ్చుకాలం అంత్యమగు నప్పటికి మరల సంకోచము నొంది తమ వ్యాపారమును మానుతుంది. క్షీరగ్రంథుల వలన పుట్టెడు పాలు దూడలకు సంపూర్ణాహారము.

పాలు తీయుటలో కలిగే మార్పులు

నిత్యము ఒకేకాలమందు పాలు తీయుచున్నప్పుడు ఒకేవిధముగా వుంటాయి. కొంచెమాలస్యముగా పాలను తీసినచో క్రొవ్వు ఎక్కువగా వుంటుంది. ఉదయము తీసిన పాలకంటే సాయంకాలము తీసిన పాలు శ్రేష్టముగా వుంటాయి.

వరుస	క్రొవ్వు	క్రొవ్వుకాని ఇతర పదార్థములు
మొదటి పర్యాయము	1.70	8.77
రెండవపర్యాయము	1.76	8.99
మూడవ పర్యాయము	2.10	8.75
నాల్గవ పర్యాయము	2.54	8.69
అయిదవ పర్యాయము	3.14	8.49
ఆరవ పర్యాయము	4.08	8.59

మొదటి పర్యాయము తీయబడిన పాలలో క్రొవ్వు తక్కువగాను క్రమేపి ఎక్కువగాను కనబడుతుంది. మొదటిపర్యాయము తీయబడిన పాలలోని క్రొవ్వు తక్కువగానుండుటకు ఆరవ పర్యాయములో తీయబడిన పాలలో క్రొవ్వు ఎక్కువగా వుండుటకును కారణమేమన పొదుగు క్రిందిభాగమునవుండే పాలలోని క్రొవ్వును తిరిగి లోపలకు లాగుకొనుట వల్లనే పోగొట్టుకొనబడుతుందని తెలియుచున్నది. కాని ఇది సరియైన

సిద్ధాంతము గాదని నా యభిప్రాయము. జంతువులు బాగుగా మేపిన కొలది గొడ్డు ఎక్కువగుతాయి. పచ్చిగడ్డి, ఎండు మేత వేయుటలో ఈ మార్పు కలుగుతుంది. పచ్చిగడ్డి వేసినచో గొడ్డు యొక్క పాల యొక్క రంగు పసుపువర్ణముగా వుంటుంది. ఆహారమునుబట్టి పాల యొక్క రుచి మారుతుంది. కొన్ని దుంపదినుసులు తినుటవలన పాల యొక్క రుచి తగ్గుతుంది.

పాలలోని వాసనలు

పాలు, మీగడ, వెన్న, మజ్జిగల వాసనలను సులభముగా గ్రహించ వచ్చును కొన్ని పాలు మేకవాసన కొట్టుచున్నవనీ మట్టి కంపు కొట్టుచున్నవనీ, గొర్రెవాసన కొట్టుచున్నవనీయు, బూజుకంపు కొట్టుచున్నవనీయు, చెప్పుతుంటారు. పశువులనుండి బయలుదేరు కొన్ని విధములగు వాయువులు పాలుపిండే వేళలలో పాలతో గూడ కలసి వచ్చుటచే ఈ వాసనలు బయలుదేరుతాయి. ఇంక యిట్టివాస నలు మనము పాలకుపయోగించు పాత్రలు శుచిగా లేకుండుటవల్ల పాత్ర అడుగుభాగమున వుండే మలినాన్ని కడుగక పోవుటవల్ల పాలు సరిగా కాగనీయకుండ తోడుపెట్టుటవల్ల పాలు చల్లారిన తరువాత చుంచులు మొదలగు జంతువులు నాకుటవల్ల కగులుతాయి, కొన్ని పశువులు మనుష్యుల మలము, నీరుల్లి, వెల్లుల్లి మొదలగు వస్తు వులు తినుటవలన అవి యిచ్చు పాలుకూడ ఆ మాదిరిగానే వాసన వేస్తాయి.

ఈతలనుబట్టి పాలు

పాలు ప్రతిదినము కొలుచుటమంచిది. సంవత్సరమునకు 300 నుంచి 500 గాలనుల పాలిచ్చు ఆవులను పెంచుట అంత లాభమైనపని కాదు. రెండు మూడు ఈతలీనిన ఆవులను 700 నుంచి 1000 గాలనుల వరకు యిచ్చు ఆవులను సంపాదించాలి. పాలు కొలుచుటవలన లాభ మేమనగా పాలు తగ్గుచున్నయెడల దానికేమైన వ్యాధియున్నదేమో గ్రహించాలి, తరువాత వ్యాధియున్నచో పశువైద్యునిచే చికిత్స

చేయించాలి. ప్రతి దినము ఉదయ సాయంకాలములందు పాలు కొలిచి స్లైరీలో వ్రాసి సంవత్సరమున కెంత పాలు యిచ్చినదో తెలిసికొనుట మంచిది. పాలను పొదుగులో మిగల్చరాదు. అట్లు మిగిల్చినయెడల పొదుగు చెడిపోతుంది. చివరనున్న పాలలో మీగడ ఎక్కువగా వుంటుంది. తప్పకుండ తీయుట మంచిది. పాలతో చన్నులు తడిచేసి పిండరాదు. ఇట్లు పిండుటవలన పాలు చెడిపోతాయి.

పాడిపశువును తనిఖీచేయుట

పాలు పితుకుటకు పూర్వము పశువు సంతోషముగా వుందో జబ్బుగావుందో పరీక్షించి పాలు తీయాలి. పశుశాలను శుభ్రముగా బాగుచేసిన తరువాత పాలను తీయుట మంచిది. పాలు పితుకునపుడు తది తరులెవ్వరు యుండరాదు. ఇట్లుండుటవలన దృష్టిదోషముతగులుతుంది. పాలలో దుమ్ము ఎంతమాత్రము పడరాదు. పాలు పిండినతరువాతపాల బిండె నెవరికి చూపించరాదు. దృష్టి యనునది యున్నదాయనికొందఱు చమత్కారపు ప్రశ్నలను వేస్తారు. నా అనుభవము మీద దృష్టిదోష మున్నదని చెప్పగలను.

పాలలోని కలగలుపులు

ఆడ పశువులు వాని బిడ్డలకొరకు స్తనసంబంధమగు నాళాలు తయారుచేసే ఒక విధమగు తెలుపుగా, చిక్కగా నునుపుగా వుండే ద్రవానికి పాలు అంటారు. కొన్ని జంతువులు వాని బిడ్డలకు పాలు అవసరము లేనప్పుడు పాలిచ్చుట ఆపివేస్తాయి. కొన్ని పాడిపశువులు దూడలకు అవసరము లేకున్ననూ పాలిస్తూనేయుంటాయి. ఆవుపాలు అన్నిటికంటె మిక్కిలిశ్రేష్టము. గొఱ్ఱె, మేక, గాడిద, గుఱ్ఱము మొదలగు జంతువులిచ్చు పాలుగూడ ఒక్కొక్కప్పుడు మనుష్యులకు వుపయోగ పడుతున్నాయి. పాలనుండి మీగడ తీసినచో మీగడపాలనీ, మీగడ తీయని పాలనీ, అనేక జంతువుల పాలను కలిపినపుడు మిశ్రమపాలనీ, పిలువబడుతాయి.

మనదేశంలో పాలు మిక్కిలి కల్తీగా వుంటాయి. పాలలోచక్కెరను నీటిని చేర్చుతారు. ఉదయముపిటికిన పాలను సాయంకాలపుపాలలో కలుపుతారు. మరికొందరు ఆవుపాలలో గేదెపాలను కలుపుతారు. పాలు, పెరుగు, నెయ్యి వెన్న మున్నగువాటిని అమ్మేవారిలో అన్యాయానికి జంకకలాభాన్ని అధికంగా పొందడానికి బుద్ధిపూర్వకంగాపాలలో వున్న మీగడను తీసివేసి పాలలో పిండిని, గంజినికలుపుతారు. పాలలో సహజముగా నీరు చెక్కెర వెన్న పెరుగు మొదలగునవియూ, శరీర పోషణకు అవసరములగు కొన్ని లవణాలును యుంటాయి. పాలనమ్మువారు ప్రత్యేకముగా పాలలో గలుపునీరు తరచుగా అపరిశుద్ధంగా వుంటాయి. అందువల్ల అట్టి పాలను త్రాగినచో చెడునీటివల్ల కలిగే కలరా టైఫాయిడ్ మున్నగు వ్యాధులు కలుగుటకు కూడ అవకాశమేర్పడుతాయి రక్తవిరేచనముల కట్టించుతుంది. దూడలకు సంభవించు నీళ్ళవిరేచనములగూడ బాగుగా పనిచేస్తుంది. పెరుగు నీరు కలిపిన మజ్జిగ నేత్రరోగములకు పనిచేస్తుంది. చలువచేస్తుంది. కాచిన మజ్జిగ వాతరోగములకు, నోటిరోగములకు బాగుగా పనిచేస్తాయి. కాకరోగముల పశువుల పెట్టుట మంచిది.

పాడిపశువుల రోగాలు

పాలు చేపకుండుట

పాడిపశువుల చన్నులగొట్టాలలో అనేకమైన సూక్ష్మమగు నాళములు వుంటాయి. ఈ పాలగొట్టాల కన్నిటికి తుదిమొదళ్ళలో మాంసములో చేయబడిన ద్వారములు వుంటాయి. ఈ ద్వారములు తెరచికొన్నచో పాలతిత్తులలోని పాలు పీనిగుండ ప్రవహించగలవు. పశువునకు భయము కలిగినవుడుగాని, జ్వరము వచ్చినపుడుగాని, సకాలమునకు పాలు పిండనప్పుడుగాని. పశువు దూడకు పాలు దాచుకోవాలనుయుద్దేశమున్నప్పుడుగాని, మనోవ్యాకులము కలిగినప్పుడుగాని ఈ ద్వారములు ముడుచుకొంటాయి. అప్పుడు పశువుచేపుట లేదంటారు. పశువు దూడను దగ్గరకు రానీయదు. చన్నులపైన నీరుపోసి పితికినప్పుడు

పాలు రావు. బెదరిబెదరి చూస్తూవుంటుంది. సరిగా నిలబడక అటునిటు తిరుగుతుంది. కొన్ని పశువులకిట్టి సమయంలో దాణా దినుసులు పెట్టిన పాలు చేపుటగూడా గలదు. ఇట్లు చేపకుండుటవలన రైతు విసుగుకొంటాడు.

చికిత్స

ఆవు మజ్జిగ అర్ధశేరు, తాటికాయలు 1 తు, కాచలవణము 1/2 తు, సుగంధపాలరసము 2 తు, కలపి రెండుపర్యాయములు ఈయ వచ్చును.

లేక గోధుమగంజి అర్ధశేరు, నెయ్యి 5 తు, కలిపి మూడు పూటలు త్రాగించుము.

లేక సాగనారమట్టలు తెచ్చి ఉడికించి దానిలోవున్న తెలుపు పలుకులు తీసి మజ్జిగలో కలిపి త్రాగించాలి.

లేక పుల్లతీగనుంచి రసముతీసి చన్నుల పైభాగమున మర్దించి చేతులతో కొంచెము మర్దించిన పశువు చేపుతుంది.

లేక కొండగోగు ఆకురసముతీసి పాలు పితుకబోవు ముందు పశువుశరీరమునకు రాచిన తప్పక చేపుతుంది. ఫార్మశీవారి వాతారి పొడి, క్షీరోజన్ కలిపి వాడిన చక్కగా చేపుతుంది.

చన్నులద్వారాలు ముడుచుకొనుట

పశువుయొక్క చన్నులు పాలతిత్తులలోనికి వ్యాపించి యుంటాయి. పాలతిత్తులలో ఈ గొట్టాలు ప్రవేశించుచోట ఒకద్వారము వుంటుంది. ఈ ద్వారము తెలంతటదియే ముడుచుకొనగలదు. అట్లు ముడుచుకొన్న పుడు చన్నులనుండి పాలు రావు. పాడిపశువు పొదుగులో రెండు గొట్టాలు మరియొక పాలతిత్తిలోకి ప్రవేశించుతాయి. కొన్ని పశువుల పాలు ఈ గొట్టమునుండి పితుకకుండగనే వానియంతటవియే కారిపో

తాయి. కొన్ని పశువులకు బాగుగా పిండినప్పటికి పాలు రాబాలవు. కారణమేమన పశువుచన్నులలో ఒకటిగాని, అంత కెక్కువగాని పూడి పోయిన రంధ్రములుగలవై యుంటాయి.

ఈనినవెంటనే కొన్ని పశువుల గ్రంధులలో పాలుపుట్టి చన్నులు లావుగా కనబడి నప్పటికి పాలుమాత్రము పైకి రావు. పాలు పైకివచ్చే ద్వారానికి అడ్డముగా చంటిచివర ఒక విధమగు పొర పెరుగుటయే యిందుకు కారణము. కొన్ని పశువులు ఈనినవెంటనే చన్నులద్వారాలు మూసికొనిపోయి వట్టిపోతాయి. కొన్ని పశువుల నాలుగు చన్నులకు గాని, రెండు చన్నులకుగాని యిది రావచ్చును. ద్వారములు గట్టిగా ముడుచుకొనిపోతే పశువుల కెన్ని చికిత్సలు చేసినా లాభములేదు. ఆ ఈతకు అంతియేయని గ్రహించాలి. మరల రెండవ కాన్పునకు కూడ రావచ్చును.

చంటి రంధ్రములు పొరలతో ముడుచుకొనిపోయినపుడు సలాక తోగాని, కెతీటరు అను పనిముట్టుతోగాని పొడిచి పాలు పైకివచ్చు నట్లు చేయవచ్చును. లేక పొడుగుగల సన్నని సూదితో నెమ్మదిగా ఆ పాలరంధ్రములోనికి పొడిచి పాలను రప్పించవచ్చును. కాని తెలిసి తెలియనివారు రంధ్రభాగమునకు పొడిస్తే పశువున కపాయము సంభ వించుతుంది. అంతకు తెలియనిచో వెటరినరీ చికిత్సాలయమునకు తీసికొనివెళ్ళి చికిత్స చేయించుడు వెటనరీ ప్లాష్టరును పొడుగునకు చన్నులకు రాయుచు లోపలికి ఓీరోజన్‌ను వాడుడు.

కండర సంకోచము

ఒకొక్కప్పుడు చంటి చివరనుండి పాలు తెమంతటవి కారి పోకుండ కాపాడు కండరము సంకోచము నొందుటచే రంధ్రము మిగుల చిన్నదై పాలుతీయుటకు దుర్లభంగావుంటుంది. దీనికి చికిత్సచేయుట కష్టము శస్త్రం అవసరముగనుక యీపని మిగుల నేర్పరియైన వైద్యుడు చేయవలసియుండును. ఇటువంటి శస్త్రసంబంధమైన వ్యాధులు కలిగి నపుడు వెటరినరీ డాక్టరుగారికి చూపించుట మంచిది. ప్రతిదినము నొక

సన్నని సూదిని లోనికిజొనిపి పాలను దీయుచు వచ్చినయెడల రంధ్రము పెద్దది కావచ్చును.

చన్నులమీద కాయలు

పశువు చన్నులమీాద చిటిపొటి కాయలు మొదలగునవి యుండుటచే పాలు పితుకుటకు ఆటంకము గలిగించుతాయి. ఒక్కొక్క ప్పుడవి రేగినయెడల పుండుపడి పశువు బాధపడుతుంది. పాలుకూడ తగ్గవచ్చును. కాబట్టి అటువంటి కాయలను కోసివేయుట వలన వెంట్రుకలతో బిగించి కట్టుటవలన అవి పోవచ్చును. ఫార్మసీవారి హీలాన్‌ను వాడుడు.

చన్నులకు ఆటంకము కలుగుట

పాలలో చమురుగాక కొన్ని ఘనపదార్థాలు వుంటాయి. ఈ పదార్థములు విస్తారముగా నున్నయెడల పాలు బరువుగా వుంటాయి. ఈ ఘనపదార్థములు పాలు పితుకునప్పుడు చేతికి చిన్నచిన్న ముద్దలవలె తరచుగా తగులుతాయి. ఇవి పేరుకొంటే పాలముద్దలుగాని, లోపల చర్మముపై, బయలుదేరిన కంతులుగాని లేక ఒకవిధమైన శిలలుగాని అయియుండాలి. ఇవి పాలుతీయుట కవరోధముగ గలిగించుటయే గాక ఒక్కొక్కప్పుడు పొదుగునందుగూడ వాపు పుట్టించుతుంది. కాన ఈ యవరోధాన్ని తీసివేయాలి. తీసివేయుటకు వీలులేనియెడల పైనవుండే పాలతిత్తిలోకి త్రోసివేయుట మంచిది. ఫార్మసీవారి స్ప్రెయిన్ కిల్లరును మర్దనచేయుడు.

చంటికి రంధ్రముపడుట

ఏదైన అవయవ లోపమువలనగాని, పుండుపుట్టుట వలనగాని చంటిలో సామాన్యముగ పాలుతీయు మార్గముగాక పాలతిత్తిలోనుండి చంటి ప్రక్కకు కన్నము పడవచ్చును. అచటనుండి పాలుకారిపోతాయి.

ఇందువలన పొదుగంతటికీగూడ వాపు తగలవచ్చును. పాలిచ్చు చున్నంతకాలంమును ఈ రంధ్రమును పూడనట్లు చేయుట మిగుల కష్టము. పాలిచ్చుట మానినతరువాత శీఘ్రముగనే కుదరవచ్చును. అయినను పాలతిత్తిలో పాలెప్పుడును లేకుండ కారునట్లు మామూలు మార్గము లో నొక గొట్టముంచి యాపుండును మాన్పవచ్చును. కాని యిది కష్టసాధ్యము. పొదుగు భాగమందు కలిగిన గాయములు త్వరగా మానక బాధించును. హీలాన్‌నుగాని కెటరిసరీ ప్లాష్టరును గాని వాడుడు.

కొరివి చన్ను

పాడి పశువులలో ఏదైన కొరివిచన్ను కావచ్చును. అనగా ఆ చన్ను తిత్తివలనైన పాలు స్రవించకుండావుంటాయి. పశువునకు అతివేడి జేసినపుడుగాని, విషసంబంధమైన పదార్థములు తినుటవలనగాని ఈ వ్యాధి యేర్పడవచ్చును. పశువు నవమాసములు వచ్చిన తరువాత యేదైన విషపుమొక్కలు తినినయెడల ఈనిన తరువాత ఈ వ్యాధి కనబడవచ్చును. కొన్ని పశువుల చన్నులనుండి నెత్తురు పడుచుంటుంది. మరికొన్నిటికి చీము, నెత్తురు కలిసి పడుతుంది. అప్పుడు దృష్టిదోషము తగిలినదని అనేక చికిత్సలు చేస్తారు. కొరివిచన్ను గల పశువు ప్రతి ఈతకు పాలు సరిగా నీయదు. తక్కిన మూడు చన్నులనుండి పాలు వచ్చునుగాని ఈ చన్నునుండిమాత్రము రావు. ఒక్కొక్కప్పుడు అన్ని చన్నులకు నీవ్యాధి రావచ్చును. దీనినే కొరివిచన్ను అంటారు.

పాలు తగ్గిపోవుట

పశువుయొక్క తత్వాన్నిబట్టి, ఆరోగ్యాన్నిబట్టి, సాంప్రదాయాన్ని బట్టియు పాలెక్కువ తక్కువగా పుట్టుతాయి. పశువులకు ప్రతి దినము పెట్టు దాణాదినుసులుతగ్గించి పెట్టుటవలన బొత్తిగా పెట్టకపోవుట వలనగూడ పాలు తగ్గవచ్చును. ఇంకను పశువుశరీరములోతగినంత రక్తవృద్ధి లేకపోవుటవల్ల, క్రొత్తమనుష్యులు పితుకుటవల్ల, ఎండలో నెక్కువగా నుంచుటవల్ల, పొదుగులోనున్న పాలను పూర్తిగా పిండక పోవుటవల్ల, విషసంబంధమైన మొక్కలు తినుటవల్ల, దూడ చచ్చి

నపుడుగాని, పాలన్నీ దూడ త్రాగునను యుద్దేశ్యముతో కుడువనీయక పోవుటవల్లకూడ పాలు తగ్గుతాయి. ఇట్టి తాత్కాలిక కారణాలవలన పాలు తగ్గినయెడల ఆహారము మార్చాలి.

చి కి త్స

వాతముగల పశువునకు ప్రతిదినము సాయంకాలమందు సవా శేరు తెలికపిండి పెట్టుటవలన పాలవృద్ధి కలుగుతుంది. లేక ఆ పిండిని నీటిలో నానవేసి సాయంకాలము పెట్టు కుడితితో కలిపి పెట్టవలెను.

లేక కాకశరీరముగల పశువునకు ఉలవలు నానవేసి రుబ్బి కుడితిగా పోయవచ్చును. లేక శనగలు నానలేసి రుబ్బి కుడితిగా పోయ వచ్చును. పశువుయొక్క శరీరతత్వముల గ్రహించి వానికి తగిన ఆహార పదార్ధములు పెట్టుతూవుంటే పాలు వృద్ధియగుతాయి. తప్పకుండ క్షీరోజస్ ను వాడుడు.

వాంతులు

పశువులకు జీర్ణముకాని ఆహారము పెట్టుటవల్ల మిక్కుటముగా నానాజాతుల గడ్డి తినుటవల్ల తవుడు, పిల్లిపెసర, కందిపొట్టులు తినుట వల్ల విషపురుగులు, క్రిములు ప్రేగులలోచేరి జీర్ణము కాకుండచేయుట వల్ల వాంతులు వచ్చుతుంటాయి.

ప్రేగులు అరచుతూ నోటిగుండా ముక్కులగుండా పేడరంగు వలె వదరుపడుతూ లేచుతూ పడుకొంటూ వుంటుంది. శ్వాస నెమ్మదిగా విడుచుతూ సరియగు చికిత్స చేయనిచో ప్రమాదము రాగలదు.

చి కి త్స

నోటిని ముక్కురంధ్రాలను వగరు నీటితో కడిగి శేరున్నర మంచి బెల్లపు నీటిలో అరతులము కర్పూరముకలిపి ఆరుగంటల కొక సారి యీయాలి. లేక రావిచెక్క రసము చిక్కనిది శేరు, కర్పూరం 4 వడ్లగింజలెత్తు కలిపి మోతాదు ఈయాలి.

లేక మాదిగవాడు తోలు ఊరవేయుటకు తయారు చేసిన తంగేడుచెక్క నీటిని మూడు గొట్టములు పెట్టుము.

అప్పుడప్పుడు ముక్కురంధ్రములకు సాంబ్రాణిపొగ పట్టించుము.

...o0o...

ముప్పది ఒకటవ భాగము

వత్స భృత్యము

పాలను విడిచిపెట్టుట

పశువు యీనగనే పాలు ఎన్ని యున్నవీ లేనివీ తెలిసికోవాలి. పాలెక్కువగా వున్న యెడల తక్కువ వదలిపెట్టుటయూ తక్కువగానున్న యెడల ఎక్కువగా వదలిపెట్టుటయూ చేయాలి. మామూలుగా దూడకు పొదుగునకు ఉండు ఒకవైపు రెండు చన్నులలోని పాలే కుడుపాలి. పాలు చిక్కగావుండి ఎక్కువగా నిచ్చునపుడు తక్కువగా వదలిపెట్టాలి. ఇవన్నీ కూడ పశువు ఈనిన రెండు మూడు దినాలలో ఎక్కువ తక్కువ పరిమాణాలు తెలిసికోవాలి. దూడకుపాలు తక్కువగా కుడిపిన రక్తము పారుతుంది. ఎక్కువగా కుడిపిన తెలుపురంగుగా పారుతుంది. నెల దినములు గడుచువరకు ప్రక్కపాలు దూడలకు కుడుపుతుండాలి. ముందరవైపు ఒకసారి రెండవవైపు మరొకసారి వదలిపెట్టుతుండాలి. ఒకప్రక్కనే వదలిపెట్టుతుంటే పొదుగు ఒరుగుగాదిగుతుంది. పాలు తక్కువగావుంటే మూడుచన్నులూ వదలిపెట్టాలి. నెలదినాలు రాగానే మేత మేస్తుంది. కాన ఒక చన్నులోని పాలు వదలిపెటాలి. దూడను ఎప్పుడూ ఆకలితో వుంచాలిగాని కడుపునిండా త్రాగించరాదు. ఈరీతిగా మూడు మాసాలవరకు చేయాలి. తరువాత మీయిష్ట ప్రకారము వదలిపెట్టవచ్చును. పాలు చిక్కగావుంటే దూడలు బ్రతుకవుగాన తగ్గించుతూ త్రాగించాలి. వెన్న తక్కువగావున్న పాలు ఎన్ని త్రాగినా వ్యాధులురావు. పశువు ఎండిపోవువరకునూడను ఒకచన్ను వదలితే పెయ్యదూడైనా రెండు సంవత్సరాల వయస్సు రాగానే పొర్లి మూడవ సంవత్సరములోనే ఈని పాలిచ్చుచుంది.

దూడలకు మన్నుతిను స్వభావమువుంది. గాన చాల జాగ్రత్తగా కాపాడుతుండాలి. సామాన్యముగా ఈనిన పదిదినాలనుంచి పచ్చి మేతకొరకు ఎదురుచూస్తూవుంటుంది. పక్షముదినాలైననుంచి అరుదుగా ఒక్కొక్క గడ్డిపరకవంతున కొరికి తింటుంది. పాలుత్రాగుటవల్ల మేత తినుటవల్ల సరిగా జీర్ణముకాక నెలజబ్బు వచ్చుతుంది. కాని బలత్కార ముగా మాత్రము మేత పెట్టరాదు. లేనిచో పాలు మేత కలిపి చాల జబ్బుచేస్తుంది. కొందరు పాలెక్కువ తీసికోవాలనీ గరిక, గోంగూర మేపుతారు. ఇట్లు మేపుటవలన దూడకడుపు లావుగా పెరుగుతుంది.

ఆహారములో మార్పులు

పాలు త్రాగిన వెంటనే కక్కినచో దూడ త్వరగా త్రాగిందని అధికముగా త్రాగిందనిగాని, ఏదైన జబ్బుచేసిందనిగాని గ్రహించాలి.

ఒకసారి పాలుత్రాగి రెండవసారి త్రాగినగాని, మధ్య క్రక్కినచో క్రొవ్వు పదార్థములు ఎక్కువగుటచే అజీర్తి చేసిందని గ్రహించాలి.

పాలు త్రాగిన తరువాత అరగంటకు పెరుగుబిళ్ళలవలె కక్కినచో మాంసకృత్తు లధికముగా నుండుటవే [illegible] చేసిందని గ్రహించాలి.

మలబద్ధకమున్నంటే క్రొవ్వు పదార్థము ఎక్కువైందనీ, కావలసిన దానికంటె అధికముగా వున్నదనీ గ్రహించాలి.

కడుపునొప్పి యుంటే మాంసకృత్తులు అనేకముగా వున్నవనీ, పాలు వేగముగా పట్టుపడినవనీ అధికముగా నిల్వచేసినవనీ గ్రహించాలి. ఫార్మసీవారి వాతారి అనుభు దూడలకు అప్పుడప్పుడు యిచ్చుట మంచిది.

దూడల రోగాలు

దూడలు పుట్టిన వెంటనే మలబద్ధకము మొదలగు కొన్ని వ్యాధులు కొన్ని కారణములచే వస్తాయి. దూడలను మట్టిని తినసీయ

రాదు. ఈగలు, గోమారులు, మిన్నల్లులు మున్నగునవి దూడలను చంపుతాయి. అవి పేడకుప్పలనుండి, తుక్కునుండి క్రిమి రకాల కల్మ షాలను దూడలు తిను ఆహారముమీదకు తీసికొనిపోతాయి. దూడలు వీటిని తినిన తరువాత పలువిధ రోగముల పాలగుతాయి.

పాలుకుడుచు దూడలకు దాణా ఎక్కువగా పెట్టరాదు. అట్లు పెట్టుటవలన అతిసారము, కడుపునొప్పి మొదలగు అజీర్ణ సంబంధమగు వ్యాధులు పుట్టుతాయి. దూడకు అతిసారము వచ్చినప్పుడు తల్లికి రోగమేమైన యున్నదేమో కనుగొనాలి. వాత రోగముచే బాధపడు పశువుపాలు త్రాగి దూడ అంబాయని అంతగా అరువజాలదు. శరీరము కృశించుతుంది. అపానవాయువులు తరచుగా విడుస్తూ మలము జిగురు జిగురుగా వుంటుంది. పైత్యరోగముచే బాధపడుచున్న పశువుపాలు త్రాగిన దూడ మలము వంటలువంటలుగా వుంటుంది. శరీరము అధిక వేడిగావుండి ముక్కు రంధ్రాలలో తేమ అంతగా వుండదు, కఫరోగ ముచే బాధపడుచున్న పశువులపాలు త్రాగిన దూడ నోటినుండి చొంగ కారుస్తూ పాలను వెడలగ్రక్కుతూ వుంటుంది.

వ్యాధి కనుగొనుట

దూడ విశేషముగా ఆహార వేళలయందు గాక తదితర వేళల యందు అరచుచున్న యెడల మిక్కిలి బాధకలదనియు, కొంచెము తక్కువగా అరచుచున్న యెడల కొంచెము బాధగా నున్నదనియు గ్రహించాలి. దూడ తన శరీరముపై ఎక్కువగా స్పృశించుచుండునో అచ్చట బాధ కలదనియు, ఎక్కడ మనము చేతితో తాకిన బాధ నొందుచుండునో అచ్చట బాధ కలదనియూ తెలిసికొనాలి.

మలబద్ధకమున్న దూడకు ప్రేగులు అరచుట. కడుపుబ్బరము శరీరము ముడుకొనుట, విచారముగానుండుట. పాలు కుడువకుండుట మొదలగు లక్షణాలు వుంటాయి.

వస్తికమునందు బాధకలిగినపుడు మూత్రమున్ను ఆసనమునందు బాధ కలిగినపుడు మలమున్ను నిలిచియుండునని గ్రహించాలి.

ప్రతి అవయవము కండ్లను మాటిమాటికి మిగుల శ్రద్ధతో చూచుచుండాలి. ఇంతటిశ్రద్ధ మన దేశములో యిప్పటి నాగరికతా లక్షణాలు గల రైతులు గలిగియుందురాయని సందేహము. దూడల యందు తగినంతశ్రద్ధ బుచ్చుకొననిచో మీ పశువు సంతతి క్షీణించును గాని వృద్ధిలోనికి రాజాలదని గట్టిగా నమ్మండు. ఈ చింతామణిలో పశువులకు వచ్చే అంటురోగాలలో చూపిన రోగలక్షణాలు, చికిత్సలు జూచి దూడలకుకూడ చేసికొనవచ్చును. మరల ప్రత్యేకముగా దూడలకు తెలుపుట అనవసరమని తలంచితిని.

పాలదొమ్మ

దూడలు పాలు ఎక్కువ తక్కువలుగా కుడుచుటవల్ల పాలు పితుకునపుడు ఎక్కువగా విడిచిపెట్టుటవల్ల చిక్కని పాలు కడుపులో చేరుటవల్ల ఈ వ్యాధి కలుగుతుంది. నోటినుండి జిగురువంటి పదార్థము వెలువడుతుంది. పాలు కడుపులో పేరుకొంటాయి. కన్నీకిపాట్లుపడుతూ దగ్గుతూ మందమతిగా వుండి నల్లకప్పువేసి శరీరము ముడుచుకొంటుంది. వ్యాధి ముదిరినకొలది గురకయుండి కడుపుబ్బుతుంది. కండ్లనుండి నీరూ ముక్కులగుండ ఒకవిధమైన ద్రవము కారుతుంది. క్రమేపి ఊపిరిఆడక చనిపోతుంది.

చికిత్స

అప్పుడప్పుడు దూడలకు మలబద్ధకము లేకుండ చూచుచుండాలి. పసుపు ఒకతులము, కొబ్బరిపిండి 4 తులాలు, వెన్న నిమ్మకాయంత కలిపి పెట్టాలి.

లేక పెన్నేరుదుంప 2 తు, గజ్జెరువేళ్ళు అరగుప్పెడు. కలినీటిలో కలిపి త్రాగించాలి.

లేక మోదుగపువ్వు 1 తులము, బియ్యపునీరు అర్ధసేరు కలిపి త్రాగించుము.

బరిప్రక్కలను ఉక్కసు వేయు రక్షలు వేసిన పాలదొమ్మ తగ్గుతుంది.

తగిలినవెంటనే సారాయిపట్టిన మంచిది. లేక వాతారి అరఖును వాడుడు.

నెల జబ్బు

కొన్ని పశువులపాలు చిక్కగ వుండుటచేత హెచ్చుగవుండుట చేత ఆకలిలేనప్పుడు తానంతటటి పాలు త్రాగుటచేత ఈ వ్యాధి కలుగు తుంది. దూడ నాలుకమీద తెలుపువర్ణముగల పొర యేర్పడి ఊపిరి పులువాసనగా వుంటుంది. పాలు అప్పుడప్పుడు కక్కుతూ కక్కిన పదార్థంలో పాలసంబంధమైన విరుగుడునీరుగాక జిగటగవుండి తెమడ యుంటుంది. వాంతితోపాటు అధికముగ మలబద్ధకమువుండి దూడ చిక్కిపోతుంది. ఆరోగ్యము క్షీణించి, ఎముకలు పైకి కనబడతాయి. శరీరము శీతలముగా వుంటుంది. కొన్నిటికి కడుపునొప్పి గూడ యుంటుంది. సరియగు చికిత్స చేయనిచో దూడ చనిపోవచ్చును. దీనినే నెలజబ్బు అని యంటారు.

చికిత్స

వామురసం పావుసేరు, శొంఠిరసము పావుశేరు, ఉప్పు తులము కలిపి త్రాగించవలెను. తమలపాకులు 10, ఇంగువ అరతులము, గురివిందాకు 1 తులము. కలితో నూరి పెట్టిన తగ్గుతుంది. పాలలో మిరియాలపొడి కలిపి దానిలో కంకరరాయి ఎఱ్ఱగా కాల్చి పడవేసి రాయితీసి త్రాగించాలి. వెల్లుల్లిపాయలు 1 తు. దుష్టపుచిగుళ్ళు అర గుప్పెడు పెరుగు పావుశేరు కలిపి పెట్టుము. కంఠముదగ్గర మూడు గీతలుగా రక్షలు వేసిన తగ్గుతుంది. ఫార్మశీవారి పశురక్షామృతం చక్కగా పనిచేస్తుంది.

విరేచనాలు

కొన్ని సూక్ష్మజీవులు పశువుల పాలలిత్తులలో జేరి ఆ పాలను దూడ కుడుచునప్పుడు దానికి సోకుటచేత పాలలో నుండు వస్తువులు తగ్గుటచేత ఈ వ్యాధి దూడలకు రావచ్చును. సాధారణముగా చాల సందర్భములలో ఆ యుక్తాహార పానీయమువల్ల కలుగుతుంది. ఇంకను దూడలు చెడిపోయిన పదార్థములను తినుటవల్ల చెడునీరు త్రాగుటవల్ల రావచ్చును.

లక్షణాలు

కొన్ని దూడలకు మెల్లమెల్లగ పారుట ప్రారంభించి క్రమంగా అధికంగా కావచ్చును. మరికొన్నిటికి ఆకస్మికముగా అధికంగానే ప్రారంభించవచ్చును విరేచనపురంగు కొంచెము పసుపుపచ్చగవుండి తరువాతనలుపు రంగుగా వుంటుంది. వానితోపాటు కొంచెము జిగురుకూడ వుండవచ్చును. ఇంకనుదుర్వాసనతో గూడినకనీళ్లవిరేచనములగుతాయి. పెరుగు తునకలవలె గుండ్రముగ ఉండలుండలుగ నలుసులు విరేచనాలతో కలిసియుంటాయి. ఇవి జీర్ణముకాని పాలు అని తెలిసికోవాలి. విరేచనము లెక్కువైనకొలది దూడ నీరసించి చనిపోతుంది.

చికిత్స

నూనెలో ఏకు ముంచి దూడకందించాలి.

పమిడప్రత్తి ఆకు మెత్తగా నూరి కలితో కలిపిపెట్టాలి.

దానిమ్మ యిగుళ్ళు గుప్పెడు తీసుకొని పెరుగుతో నూరి పెట్టాలి.

ఈ చికిత్సలు విరేచనాలు కట్టువరకు రెండుమూడుసార్లు ఈయవచ్చును. ఫార్మసీవారి బేల్ పౌడరును వాడుడు.

దూడను పాల ... ... కుంభములో ఎనిమా చేయుట మంచిది. విరేచనాలు పలచగా వున్నప్పుడు మిక్కిలి నుర్వాసనగా వుంటే వగరు పదార్థాలు యిచ్చుట మంచిది. దూడకు వెచ్చదనాన్ని ఈయాలి. పోడి ఆహారము పెట్టాలి.

మలబద్ధకము

దూడకు మలబద్ధకము తరచుగా సంభవించుతుంది. శీతా కాలములో మలబద్ధకమువలన అనేక దూడలు చనిపోతాయి. చిక్కని పాలు త్రాగు దూడలకు ఈ వ్యాధి తరుచుగా వస్తుంది. ' ఈ వ్యాధిగల దూడలకు తగు చికిత్స చేయనియెడల నాసి యావజ్జీవమును బాధించు తుంది. ఇది పాలు తక్కువగుటవల్ల తగినంత క్రొవ్వుపదార్థము లేక పోవుటవల్ల ప్రేగులలో సరియైన గమనము లేకపోవుటవల్ల చలిగాలి ఎక్కువ సోకుటవల్ల రావచ్చును.

లక్షణాలు

మలబద్ధకముగల దూడలకు కడుపు నొప్పికూడా వుంటుంది. దూడ చిక్కుతూ వుంటుంది. పెద్దప్రేగు దినదినము తిత్తివలె పెద్దదై అందు మలము నిలువయుండి నానాటికి ప్రేగు బలహీనము చెందుతూ ఆయాసపడుతుంది. వ్యాధి ముదిరినకొలది ప్రేగు చివర భాగము బైటికి రావచ్చును. మలము గట్టిగా రాయివలె ఉండ లుండలుగా ఆసనమువద్దనుండి బయటకు రాకపోవుటచే కునుకుతూ వుంటుంది. సరియైన చికిత్స చేయనియెడల మలము శరీరములో జీర్ణించి దుర్గుణాలు పుట్టి చనిపోతుంది.

చికిత్స

4 ... ... నోటిలో వేయుము.

సున్నపు తేటగాని ... ... ని అరగొట్టము పెట్టుము.

గాలిమిడాకులును నూరి రెండు నిమ్మకాయలంత తీసికొని ఆముదముతో కలిపిపెట్టుము.

2 తులముల ఉప్పును అర్థశేరు గోరువెచ్చని నీటిలో కలిపి త్రాగించుము.

లేక వాతారి అరఖును వాడుడు.

సలహా

చాలమంది రైతులు అతివేడిజేసి మలబద్ధకముగావున్న దూడకు బలుసాకు, ఆముదము, శొంఠి, మున్నగు వస్తువులు పెడతారు. ఇట్లు పెట్టుటవలన ఇంకను వేడిజేసి మలము గట్టిపడి బయటకు రాకపోవుట చేత దూడ బాధపడుతుంది. కాబట్టి వ్యాధిని నిదానంగా కనుగొని చికిత్స చేయాలి. దూడయొక్క తత్వమును గ్రహించి వేడి బాగుగా నున్నపుడు ఎనిమా చేయాలి. శీతలముగా నున్నపుడు చేయరాదు.

కడుపు నొప్పి

దూడ కడుపులో పాలు పులిసిపోవుటవల్ల, ప్రేగులలో పాల బిళ్ళలు వుండుటవల్ల, పాలు సరిగా జీర్ణము కాకపోవుటవల్ల, ప్రేగులలో గాలి చేరుటవల్ల యింకను తదితర వ్యాధులవల్ల ప్రేగులలో క్రిములు వుండుటవల్ల ఈ వ్యాధి రావచ్చును.

లక్షణాలు

కడుపు గట్టిగావుంటుంది. తన తలను పొట్టకు ఆనించుకొని నాలుగు కాళ్ళను తనదగ్గర జేర్చుకొని ముడుచుకొని పండుకొంటుంది. దూడకు బాధ ఎక్కువైనకొలది కాళ్ళతో నటునిటు తన్నుకొంటుంది. దూడ మూత్రద్వార సమీపమునవుండే చర్మము ముడుచుకొని పోతుంది. మలబద్ధకము కొన్నిటికి యుంటుంది. అపానవాయువులు విడుస్తూ తలను మెడభాగాన్ని అటు నిటు విసుచుకొంటూ వుంటుంది.

చికిత్స

వాయురసము పావుశేరు, జీలకర్ర 1 తులము, అర్థశేరు కారపు పాలలో కలిపి రెండుమూడు పర్యాయములు త్రాగించుము.

అరతులము ఇంగువను పావుశేరు గచ్చాకు రసములో కలిపి త్రాగించుము.

ఆరుదొండాకు పసరు 6 తులాలు ఆముదము 4 తులాలు కలిపి త్రాగించుము.

ఇంగువ 2 తులాలు వాయురసము అర్థశేరు కలినీరు అర్ధశేరుకలిపి పెట్టుము.

లేక ఫార్మసీవారి వాతారి అరఖునుగాని, పశుమిత్రనుగాని, వాడుడు.

జీర్ణముకాని పదార్థముల పెట్టరాదు. వేడినీటిని దాహముగా యిచ్చుట మంచిది. చలిగాలి సోకనీయరాదు. మలబద్ధకముగావుంటే సబ్బునీటితో ఎనీమా చేయుట డొక్క-భాగములకు వేడికాపులుతీయుట మంచిది.

కడుపుబ్బు

పాలు జీర్ణముకాక పొట్టలో నిలువయుండుటవల్ల తటాలున కుడితితొట్టెనిజేరి నీరు త్రాగుటవల్ల ఏ పదార్థమైనా గొంతుకలో అడ్డము పడుటవల్ల పొట్టలోపల గాలి ప్రవేశించుటవల్ల దాణా దినుసులు ధాన్యము మున్నగునవి తినుటవల్లకూడ ఈ వ్యాధి రావచ్చును.

లక్షణాలు

కడుపు విస్తారముగా పొంగుతుంది. వ్యాధి ముదిరినయెడల బాధ పడుతూ దీర్ఘమైన శ్వాస విడుస్తుంది. పొట్టయుబ్బి కఠినంగావుండి మూల్గుతుంది. గాలి జేరినయెడల ఒత్తిన పైకిలేచుకుంటుంది. అటునిటు దొర్లుచు దూడకు ప్రాణ పాయము కలుగవచ్చును.

చికిత్స

సారాయి 2 డ్రాములు త్రాగించుము.

లేక వాముురసము పావుశేరు, ఉప్పు 21/4 తులాలు కలిపి త్రాగించుము.

తులము ఇంగువలో 2 తులముల ఉప్పు కలిపి అర్థశేరు గోరు వెచ్చని నీటిలో కలిపి త్రాగించుము.

గచ్చాకు రసము వేడిజేసి దానిలో కలినీరు కలిపిపెట్టుము.

లేక పశుమిత్రనుగాని పశురక్షామృతంనుగాని త్రాగించుము.

కడుపుబ్బు తగ్గువరకు తేలికయైన ఆహారం ఈయాలి. గాలియుంటే డాక్టరుగారితో కడుపులోని గాలిని ట్రోకారు అను పనిముట్టుతో తీయించాలి. మలబద్ధకమున్నదని అనుమానముపుంటే వేడినీటితో ఎనిమా చేయుట మంచిది.

వాతము

దూడకు ఈ రోగము వచ్చుటకు అనేక కారణములువున్నాయి. అజీర్తి పేగులలో నులిపురుగులు, పెద్దరోగము, గాళ్ళు మున్నగు వ్యాధులవల్ల వాతసంబంధమగు పదార్థములు తల్లికి మేపుటచే ఆ పాలు దూడ త్రాగుటవల్ల ఈ వ్యాధి రావచ్చును.

లక్షణాలు

కాళ్ళు పట్టివేస్తుంది, ఎల్లప్పుడు కాళ్ళలతో తన శరీరమును పొడిపించుకొంటుంది. ముఖము పాలిపోవుట, పాలు సరిగా త్రాగదు. అవయవములలో కొన్ని యెండిపోవుటో, పైకి లాగుటో కొన్నిటికి జరుగుతుంది నోరు దుర్వాసనగ వుంటుంది. కన్నులు పుసులు కట్టుతాయి. క్రమముగా దూడ శుష్కించుతుంది.

చికిత్స

ఆరంభములో ఆముదము 10 తులాలు యివ్వాలి

వాము 8 తులాలు శొంఠి 1 తులము, మిరియాలు 1 తులము, ఉప్పు 5 తులాలు, ఆముదపుపప్పు 1 తులము కలిపి నూరి ఉండలుచేసి ప్రతిదినము ఉదయము 2 వుండలు తీసికొని పావుశేరు బియ్యపునీటిలో కలిపి త్రాగించాలి.

ముద్దకర్పూరము తాటిబెల్లముతో నూరి అప్పుడప్పుడు నాలుకకు నాకించాలి.

ఉమ్మెత్తాకు పసరుగాని, అవిసెఆకు పసరుగాని శరీరమునకంతటికి పూత పెట్టాలి.

వావిలాకు పసరు మంచినూనెలో కలిపి కాళ్ళనొప్పులకు రాసిన తగ్గుతుంది.

లేక వాతారిని, స్ప్రియిన్ కిల్లరును వాడుడు.

దూడలకు శుభ్రమైన ఆహారాన్ని యిచ్చుచూ జాగ్రత్తగా పోషించాలి. ద్రవపదార్థముల నంతగా ఈయరాదు. వాతము చేయు పదార్థముల పెట్టరాదు. మలబద్ధకము లేకుండా చూడాలి.

జంటబొడ్డు

దూడ పుట్టినపుడు బొడ్డునుండి రెండు దారములుగా కలిపి ఒక మాంసపుత్రాడు వ్రేలాడుతుంది. ఈ త్రాడు తెగిపోవుటచేత ఆవు బొడ్డును నాకుటచేత కాకులు మొదలగునవి పొడుచుటచేత పుండు పడుతుంది. అశ్రద్ధ చేసినయెడల చీముపట్టుతుంది. సామాన్యముగా ఈ పుండు రెండు మాసములవరకుకూడ యుంటుంది ఆరంభములో వ్యాధియందు బొడ్డుచుట్టు కొంచెము వాపుండి ఎరుపుగా వుంటుంది. వాపు బాగుగా పక్వమైన తరువాత దానంతటయే చితికి చీమంతా

కారిపోతుంది. ఈ చీము పోక మరల గడ్డకట్టితే బొడ్డునుంచి రక్తనాళము లోకి వ్యాపించి అక్కడనుండి ఆ విషము శరీరమంతా కలిసి క్రమక్రమముగా బాధ ఎక్కువై దూడ చనిపోతుంది. మరికొన్ని పుండ్లు మానక ప్రతిదినము నాకుటచే పురుగులుపడి ఆ భాగమంతాతిని చనిపోవుటయూ గలదు. కొందరు ఆరంభములోనే బొడ్డుపైన రక్ష వేస్తారు. ఇట్లు చేయుట చాల తప్పు. ఆ భాగమంతా మాడి దూడకు అపాయము కలుగుతుంది. అనుభవవైద్యునితో చికిత్స చేయించాలి.

చికిత్స

పుండునకు ఆరంభములోనే ములగాకు ఆముదముతో వేయించి నాలుగైదు కట్లు కట్టాలి దూడనుమాత్రము పుండును నాకనీయకుండ ముఖ్యముగా కాపాడాలి. అప్పుడప్పుడు వెన్నలో తగినంత పసుపు, గుగ్గిలము కలిపి మెత్తగా నూరి ఆ వాపునకు పట్టించుచుండాలి. లేక ఫార్మసీవారి హీలాన్‌నుగాని కార్సెక్సునుగాని వాడుడు.

రక్త విరేచనాలు

ప్రేగులలోని మాలిన్యమువల్ల, అతిసారమువల్ల, అతివేడివల్ల చలిగాలి సోకుటవల్ల చెడు అహారములు యిచ్చుటవల్ల అపరిశుభ్రపు నీటిని త్రాగుటవల్ల గాలిలో ఆకస్మికముగా మార్పు కలుగుటవల్ల ఈ వ్యాధి కలుగుతుంది.

లక్షణాలు

దూడ మందమతిగా అసౌఖ్యముగా కొంత కాలముండి ఈ వ్యాధి అకస్మాత్తుగా వస్తుంది. మలము ఉండ ఉండలుగా వుండి బంకతోను బాధ పడుతుంది. నడుము వంగిపోయి తోకను లేపుతూ వుంటుంది. తరచుగా పేడ వేయుటకు ప్రయత్నము చేస్తూ, మూలుగుతూ పండ్లు కొరుకుతూ వుంటుంది. విరేచనాలు నెత్తురు వాసనగా వుండి క్రమేపి నీరసించి చనిపోతుంది.

చికిత్స

పెన్నేరుదుంపను పేరినెయ్యితో కలిపి రెండుమూడు పర్యాయములు పెట్టాలి.

10 తులముల ఆముదములో 1/8 తులము నల్లమందు కలిపి పెట్టాలి.

వాము 1 తులం, జీలకర్ర 1/2 తులం, శొంఠి 1 తులం, కలిపి బెల్లముతో కలిపి నాలుకకు నాకించాలి. లేక బేల్ పౌడరును వాడుము.

ఆహారము ద్రవరూపంగా బలమొసగునదిగా చులకనగా జీర్ణమగునదిగా వుండాలి. ఘన పదార్థాలను ఈ రోగము తగ్గిన వారము దినముల వరకూ దూడకు పెట్టరాదు. చన్నీటిని ఈయక కాచిన నీటినే త్రాగించాలి.

మలక్రిములు

దూడ ప్రేగులలోను, మలకోశంలోనూ అనేక రకాలైన క్రిములు, చేరుతాయి. ఇవి 6 లేక 12 అంగుళాలు పొడవు గలిగి చిన్న ప్రేగులలో వుంటాయి.

త్రెడ్‌వరం అనునది 5, 6 అంగుళాల పొడవు గలిగి పెద్ద ప్రేగులలోను, ఆసనములోను యుంటుంది. ఇది చిన్నదిగా వుండి సన్నని సూదివలెవుంటుంది. టేపువరం అనునది పెద్ద ప్రేగులలోను చిన్నప్రేగులలోను యుంటుంది. ఈ క్రిములు అశుభ్రతవల్లనే ఎక్కువగా శరీరములో ప్రవేశించుచుంటవి.

లక్షణాలు

దూడ శుష్కించుచూ కళ ఆ హెచ్చుతగ్గులుగా వుంటుంది.

తోకను దేసకై సవేసి చన్ధుకొనుటకు ప్రయత్నించుచుతూ వుంటుంది. మలం జిగటగావుండి కడుపునొప్పికూడ వుంటుంది.

చి కి త్స

గాడిదగడపాకు పసరు పావుశేరు త్రాగించుము. అరచేరెడు ఉప్పు, అర్ధశేరు చింతపండు పులుసుతో కలిపి త్రాగించుము. పచ్చి నేలవేమురసము పావుశేరు, కలినీరు అర్ధశేరు కలిపి త్రాగించుము. యింగువను పెట్టుము. లేక ఫార్మసీవారి వాతారి బాగుగా పని చేస్తుంది.

ఆహారము త్వరగా జీర్ణమయ్యేదిగా వుండాలి. ఉప్పు కలిపిన నీటెని పెట్టుట మంచిది. దూడకు అటునిటు తిరుగనిచ్చుతూ వుండాలి.

రక్త చెర్ది

దూడలకు ఈ వ్యాది తరచుగా వస్తుంది. శరీరముమీద తదితర భాగములందు చిన్నచిన్న కురుపులు లేచి బాధను కలుగజేస్తాయి. ఈ కురుపులు నలుపురంగుగా వుండి వీటెని చిదిపిన రసికారి ఎరుపు రంగుగా వుంటాయి. ఇంకను వీటెనితాకిన వేడిగా నొప్పిగాయుంటాయి. అశుభ్రమైన గాలిని పీల్చుటవల్లకూట ఈ వ్యాధి కలుగుతుంది. ఇది 15 దినములవరకు వుంటుంది. సరియైన చికిత్స చేయనిచో కురుపు లన్నియు కలసి పెద్ద వాపుగా అగుతాయి.

చి కి త్స

సబ్బునీటెతోగాని, కుంకుడుకాయ నురుగుతోగాని శరీర భాగాలు కడిగి మైలతుత్తం 2 వడ్లగింజల ఎత్తు, వెన్న 6 తు, గంధకము తులం ముద్దకర్పూరము తగినంత కలిపి మెత్తగానూరి రెండుమూడు పర్యాయ

ములు రాసిన తగ్గిపోతుంది. లేక బ్రహ్మదండి ఆకుపసరులో ముద్దకర్పూరము కలిపి రాసిన తగ్గుతుంది. ఫార్మసీవారి కార్నెకుస్సు వాడుడు.

......(o)......

ముప్పది రెండవ భాగము

శస్త్ర వైద్యము

వ్రణములు — కంతులు

గాయములు

పోటుగాయాలు:- కత్తి, ముండ్లు మొదలు గలుకుగాండే పసిముల్లతో పశువులను పొడుచుట వలన ఈ గాయములు ఏర్పడుతాయి.

శస్త్రగాయాలు:- మొక్కలి పదునుగల పేనాకత్తిగాని, తదితర పదునుగల ఆయుధముతోగాని, చెదరనీయక చీల్చుట (గీచుట, నరకుట) వలన ఈ గాయాలు ఏర్పడుతాయి.

వ్రేటుగాయాలు:- బుడుపులుగల కఱ్ఱతో కొట్టుటవల్ల, పెద్దపులి మొదలగు ఘోరజంతువులు గోళ్ళతో రక్కుట (గుచ్చుట, కొరుకుట) వల్ల ఈ గాయాలు ఏర్పడుతాయి.

నలుగుడుగాయాలు:- పశువులు లోతుగల గోతుల్లో ఆకస్మికంగా పడుట, దుముకుట రైళ్ళక్రింద మోటారుకారుల క్రిందపడుటవల్ల చర్మముక్రిందిభాగాలు నలుగునట్లు దెబ్బలు తగులుటవల్ల ఈ గాయాలు ఏర్పడుతాయి.

కుంటుగాయాలు:- తుపాకీ, పిస్తోలు మున్నగు ఆయుధాలలో గుండువేసి పశువులను కొట్టుటచే ఈ గాయాలు ఏర్పడుతాయి.

గాయములనుండి రక్తాన్ని పోనీయరాదు

గాయము తగిలిన వెంటనే రక్తాన్ని పోనీయకుండ ముఖ్యముగా వైద్యుడుగాని, పశువు యజమానిగాని చూచుచుండాలి. ఈ గాయమునకు వెంటనే తగు చికిత్స ఆలస్యము లేకుండ చేయాలి. ఇటువంటి చికిత్సలు నేర్చుకొనుటకు రైతు ఆతురతపడుట అత్యావసరము. రైతుగాని వైద్యుడుగాని అట్టి చికిత్స చేయక ఆలస్యము చేసినచో రక్తమంతయు స్రవించి గాయము తగిలిన పశువునకు ప్రాణాపాయము గూడ కలుగుతుంది.

రక్తనాళాలు

పశువు దేహమందు శుద్ధ రక్తనాళాలు, మలిన రక్తనాళాలు, సూక్ష్మ రక్తనాళాలు మున్నగునవి యుంటాయి. వీటికి ప్రమాదము వచ్చినపుడు రక్తము స్రవించుతూవుంటుంది రక్తముయొక్క రంగును అది స్రవించు విధానాన్ని చూచి, అది యెక్కడనుండి కారురక్తమో తెలిసికోవాలి. రక్తమెక్కువగా పోవుచున్నయెడల బలహీనత ధనుర్వాతము కలిగి మరణము సంభవించుతుంది. గాయాలలో రక్తము పేరుకొనిగడ్డ కట్టుతుంది. నెత్తురుకారకుండ ఆపుటకు ప్రకృతిసిద్ధమైన ఉపాయాలలో ఇదియొక పద్ధతి. కనుక అట్లు పేరుకొనియుండే రక్తాన్ని ఏ కారణముచేతనైనా కదుపరాదు.

శుద్ధ రక్తనాళములనుండి రక్తము కారుట

ఈ రక్తనాళములనుండి స్రవించే రక్తము కాంతి గలిగి ఎరుపు రంగుగా వుంటుంది. లోపల నాడులు కొట్టుకొనుటవల్ల రక్తము కొంచెము వురవడిగా వస్తూవుంటుంది. ఇట్లు పశువు రక్తనాళములనుంచి రక్తము కారుచున్నట్లు తెలిసికొన్న తరువాత వెంటనే చికిత్స చేయుటకు ప్రారంభించాలి. ఈ నాళాలు (ధమనులు) పశువు దేహమునందంతటా వుంటాయి. కనుక వాటి స్థలాలనుబట్టి చికిత్సలు ప్రత్యేకంగా వుంటాయి. ధమనులకు అపాయము కలిగినపుడు మొదట రక్తాన్ని ఆపు జేయుటకు బొటనవ్రేలితో నొక్కాలి. ధమనులను ఎక్కడనొక్కిన రక్తమాగుతుందో తెలిసికోవాలి ముఖ్యంగా ఈ రక్తనాళాలు పశువు దేహములో ఎట్లు వ్యాపించియున్నవో తెలిసికొనుట అత్యావసరము.

రక్తము ప్రవహించు భాగాలను పరీక్షించేముందు వైద్యుడు చేతులను శుభ్రముగా వుండునట్లు చూచుకోవాలి. ఎముకలు విరిగినప్పుడు పేళ్ళు, గాజుముక్కలు గాయాలలో వున్నప్పుడు మాత్రము పెద్ద శుద్ధ రక్తనాళాన్ని పట్టాకునవంటి పనిముట్లతో నొక్కాలి. తల, నొసలు, కంఠము, జెబ్బ, పొదుగు, తొడ, నాలుక, చెవి మున్నగు భాగాలకు దెబ్బలు తగిలి, ఆకస్మికంగా రక్తము స్రవించునపుడు చాల జాగ్రత్తగా చికిత్సలు చేయాలి. పైన చెప్పిన భాగాలకు గాయములు తగిలితేమాత్రము పైకి యెత్తి యుంచాలి ఇట్లు చేసినచో ఆ భాగమందలి రక్తము కొంతవరకు తగ్గుతుంది. రక్తము స్రవించు భాగమందు వ్రేళ్ళను మోపికొని, తడిలేకుండ పరిశుభ్రముగా వుండే పీచు, దూది పొడిగుడ్డ మున్నగునవి గాయముపైనుంచిగాని నొక్కాలి. ఇట్లు చేయుటవల్ల రక్తము ఆగుతుంది. అంతకు తగ్గనిచో గాయము ప్రమాదముగా నున్నదని సందేహము తోచితే డాక్టరుగారిని పిలిపించి చికిత్స చేయించాలి.

మలిన రక్తనాళాలగుండ రక్తము కారుట

గాయములనుండి రక్తము మలినంగా స్రవించుతూవుంటే సిరలకు గాయము తగిలినదని తెలిసికోవాలి. వీటిగుండా చెడురక్తము తిన్నగా ప్రవహించుతూ వుంటుంది. యీ రక్తనాళాలు వాపుదలజెంది యుంటాయి. వీటిని గట్టిగా బిగించి కట్టుకోవాలి.

గాయపు సంధి

ప్రత్యేకంగా సిరలు తెగితే ఆ గాయమునుంటి ఆర్ద్రపురుగుతో సమానమగు కాంతిగల రక్తం ఎక్కువగా కారుతుంది. ఆ రీతిగా తెగుటవల్ల వాతము ప్రకోపించి శిరో రోగాలు కలుగుతాయి.

స్నాయువులు తెగితే కుంటుతనం గలిగి అవయవాలు పనిచేయజాలక పనులు చేయుటయందుకూడ శక్తి తగ్గుతుంది. బాధ యెక్కువగా వుండి చాలకాలమునకుగాని గాయము మానదు.

కదలేవీ కదలకుండావుండే సంధులు తెగినచో వాపు తీవ్రంగా వుండి ఎక్కువ బాధ కలిగి బలము క్షీణించుతుంది. కణుపులు పగిలివాచి సంధులు పనిచేయవు.

అస్థులు తెగినయెడల రాత్రింబవళ్ళు విశ్రమకుండ విపరీతమగు బాధలుకలుగుతూ శాంతిలేకుండుట, అవయవాలుకృశించుతూ పోటూ, వాపు కలుగుతుంది.

సూక్ష్మనాడులనుండి రక్తము కారుట

ఇవి పశుదేహమునకు నందంతటను వలయల్లికలవలె వుంటాయి. ఇవి రేగుదలనొందినప్పుడు రక్తము చిమ్ముచ్చుతుంది. వీటిని చేతిబొటన వ్రేలితో నొక్కిన ఆగిపోతాయి.

ముక్కులనుండి రక్తము కారుట

పశువు ముక్కురంధ్రములనుండి అనేక కారణాలవలన రక్తము స్రవించవచ్చును. అట్టి సమయములందు జాగ్రత్తగా పశువును పరీక్షించి వేడిజేయుటవల్ల వచ్చుచున్నదో లేక దెబ్బ తగిలి వచ్చు చున్నదో పరీక్షించాలి. తనుపరి చికిత్స చేయాలి.

గాయాలనుగూర్చి ముఖ్యవిషయాలు

గాయములు తగిలిన వెంటనే తగుచికిత్స చేయనిచో ఈగలవలన గాయము పెద్దదై చాల ప్రమాదము కల్గించుతుంది.

గాయములందుండె యితర పదార్థాలను ముఖ్యంగా తొలగించి శుభ్రము చేయాలి.

శుద్ధ జలములో గాయాలను కడిగి శుభ్రము చేయాలి.

గాయములో బొగ్గు పొడుమునుగాని, ఆ పొడిలో తదితర చూర్ణాలుగాని, కలపి వాడిన వెంటనే గారపట్టుతుంది.

గాయాలు తగిలినప్పుడు పశువునకు విశ్రాంతి యిచ్చి పని పాటలు చేయించరాదు.

గాయాలు చిన్నవైనయెడల అనగా లోతులేనప్పుడు వాటి అంచులను దగ్గరగా పట్టుకొనే బంకవంటి పదార్థాలను గుడ్డకు పట్టించి గాయముమీద వేయాలి. గాయము లోతుగా తెగినప్పుడు ధనుర్వాతము రాకుండ కాపాడాలి.

పోటు గాయాలు

పశువును కత్తితోగాని తదితర పనిముట్లతోగాని, చర్మము నందుగాని, కండరములకుగాని, పొడుచుటచే ఆ భాగమంతా ఆరం

భములో రక్తమిళితమై యుంటుంది. అట్టి సమయమునందు ఇదివరకు చెప్పిన లోషన్నుతో ప్రతిదినము కడుగుచూ గాయములకు వేయు ఔషధములు వేయుచూ కట్టుకట్టుచూ వుండాలి. లోతుగ తెగితే అంచులు కుట్టవలసివస్తే మీా ఫిర్కా ఆయుర్వేద పశువుల డాక్టరును పిలిపించి చికిత్స చేయించాలి. గాయము వేసిన కత్తి త్రుప్పుపడినదో లేక దాని ఆకార మెట్లున్నదో చూడాలి. లేనిచో గాయాన్ని మాన్పుట చాలకష్టము.

శస్త్రగాయాలు

యీా గాయాలు చాల ప్రమాదము గలిగించుతాయి. ఎందు చేతనంటే చర్మమును కండరములను చీల్చుకొని లోపలికి పోవుటవల్ల రక్తనాళములు తెగి పశువులకు ప్రాణాపాయము కలుగవచ్చును. యీా గాయాలు తగిలిన వెంటనే దుమ్ములేకుండ చూడాలి. లేనిచో ధను ర్వాతము సోకి చనిపోగలదు. లోతు గాయమునుండి విస్తరించు చర్మపు కండరాలు వేలాడుచున్నప్పుడు అంచులనుకుట్టి ప్రతి దినము చికిత్స చేయాలి.

దెబ్బటు గాయాలు

చేతి కఱ్ఱలతో కొట్టినప్పుడు చర్మముపగిలి రక్తముకారుతుంది. ఇట్టి సమయములందు అంతగా ప్రమాదముండదు. పెద్దపులి మున్నగు జంతువులు కరచినప్పుడు లోతు గాయములైతే చాల అపాయము కలుగుతుంది, గాన యిట్టి సమయములందు ఏ భాగముపైన కాటు వేసినదీ, ఎంతవరకు ఆ భాగము చెడినదీ వెంటనే కనుగొని చికిత్స చేయాలి, అట్లు చేయనియెడల వాతము గ్రమ్మి చనిపోతుంది.

కుంటు గాయాలు

ఇదివరకు చెప్పిన గాయాలకంటె యీా కుంటుగాయాలు చాల ప్రమాదాలు కలిగించుతాయి, యెందుచేతనంటే విషసంబంధమైన

వస్తువులు శరీరములో ప్రవేశించుటవల్ల ఆ భాగమంతా చెడిపోయి వ్రణము పుట్టుతుంది. కాబట్టి జాగ్రత్తగా పరిశీలించి చికిత్సచేయుట మంచిది. గాయాలకు హీలాన్‌గాల, కాన్ఫస్సును గాని వాడుకు.

పశువులకు అత్యవసరమయాలలో సమీపమందు దొరికేవస్తువులను అనగా గుడ్డపీలికలు, నూలుబట్ట పీలికలు, చేతిరుమాళ్ళు, ఫ్లానలు గుడ్డపీలికలు నారగుడ్డపీలికలు మొదలగునవి ఉపయోగించాలి. కట్టుకట్టుటలో పలురకాలు వున్నాయి. ఆయుర్వేద పశువుల డాక్టరుగారు కత్తెర, పట్కారు, గుడ్డపీలికలు, తదితర పనిముట్లు మున్నగునవి దగ్గర వుంచుకోవాలి. వీనిని వాడుటకుముందు పనిముట్లు శుభ్రముగా చేసుకోవాలి. ఇంకను పీచు, దూది, చేతులు తుడుచుకొనుటకు ఒక తుండు ఉండుటవసరము.

ముఖ్యముగా చేతులు కడుగుకొనకుండ కట్లను విప్పరాదు. గాయాలలో గాలి, దుమ్ము పురుగులు మున్నగునవి దూరి బాధ కలిగింపకుండ కట్లు గాయాలను సంరక్షించుతాయి. గాయాలలో నుంచి రక్తము కారునప్పుడు దానిని నొక్కి అదిమిపట్టినగాని రక్త ప్రవాహం ఆగదు. అట్టి సమయంలో గాయము చుట్టును కట్టు గుడ్డను చుట్టి గాయమును నొక్కి రక్తాన్ని ఆపుచేయవచ్చును. కట్లు కండరములకు శ్రమనీయకుండ వుండాలి. గాయముపైన కట్లుకట్టి అంతటను వ్యాపించునట్లును, గాలి గాయములకు సోకకుండునట్లును సమానముగా కట్టాలి. కట్లకు చలువగుడ్డనుగాని. కోరా గుడ్డనుగాని ఉపయోగించుట మంచిది. ఆ గుడ్డలను ముందు నీటిలో నానవేసి ఆరబెట్టి అంచులు చించాలి. ఈ కట్టుగుడ్డలయొక్క పొడవు వెడల్పు గాయములకు తగినంతగా చింపి వాడాలి. కట్టు మడతలు మడతలు పడకుండ చక్కగా కట్టాలి. అపాయపు అవయవములు కదలిన యెడల, బద్దలు చేర్చి కట్టాలి. అందువల్ల అపాయపు అవయవాలను కదలనీయవు. ఆ గాయములు సంభవించినపుడు అన్ని భాగములకు కట్లు కట్టుటకు వీలుండదు. కాబట్టి ఉపాయముతో కట్టాలి.

గాయము పైనున్న కట్లు అంటుకొని యున్నచో రావిచెక్క తుమ్మచెక్క మున్నగు వగరు వేడినీటితోగాని, తదితర లోషన్సులో గాని తడిపి నెమ్మదిగా తీసి దూరముగా పారవేయాలి. లేనిచో పశువు రసిగుడ్డలను తింటుంది. తరువాత చీము నెత్తురు రసి యున్నయెడల మైలతుత్తపు ముక్కతో ఆ దుర్మాంసమంతా పోవువరకు తాకుచుండాలి. ముఖ్యంగా గాయములకు గాలి ఎంతమాత్రము సోకనీయరాదు. ఎంత చిన్న గాయమైనా నిర్లక్ష్యము చేసినచో ధనుర్వాతము సోకి పశువును బాధ పెట్టుతుంది. మీ దగ్గర మందులు లేనిచో ఫార్మసీ వారి హిలాన్ లేక కార్నకున్, వాతారి ఆరఖునుం వాడుడు.

కుట్లు వేయుట

శస్త్ర గాయాలు పోటుగాయాలు కుంటుగాయాలు తగిలి ప్రమాదాలు కలిగినపుడు అంచులనుచేర్చి కుట్లు వేయవలసియుంటుంది గాన గాయముల కుపయోగించే శ్వాధములు పనిముట్లు దగ్గరవుంచుకోవాలి. ఏ భాగముయొక్క అవయవముమీద గాయముపడిందో అది లోతుగా వుందో ముక్కలుముక్కలుగా చీలిందో, రక్తనాళాలకు ప్రమాదమేమైన కలిగిందో ధనుర్వాతము వచ్చుటకు సూచనలేమైన వున్నవో ఏగాయానికి ఏ సూదితో కుట్టిన సరిపోతుందో మున్నగు ఎషయాలన్నీ పరిశీలించి తదుపరి కుట్టాలి. గాయము చాల వెడల్పుగ, లోతుగ పొడవుగ వుంటే దూదినిగాని పీచుగాని లోపలదూర్చి అంచులను కుట్టాలి. కుట్టె దారాలు నరముల సిల్కు దారాలు గట్టినూలు దారాలు ఉపయోగించాలి. లేనిచో తెగిపోతాయి. ఇట్టి దారాలు శస్త్రపనిముట్లు దొరకే ఇంగ్లీషుమందుల షాపులలో దొరుకుతాయి, కుట్లు కుట్టవలసినపుడు వెటరినరీ డాక్టర్లకు గాని ఆయుర్వేద పశువైద్యాచార్యునకుగాని చూపించుట మంచిది.

కుట్టుసూదుల పరిమాణము

కుట్టుటకో జడలు అల్లినట్లుగాగాసి, పైకి క్రిందకు కట్లు దింపు

నట్లుగా గాని చినిగిన గుడ్డను నేతవాండ్రు కుట్టినట్లుగా గాని, తిన్నని ముడి కలుగునట్లుగాగాని యేరీతిగా కుట్టిన బాగుండునో ఆ రీతిగా చేయాలి.

స్వల్పమాంసముగల ప్రదేశము, సందులు వీటియందు కుట్టినట్టి సూది, గుండ్రంగావుండి పొడువుగా వుండాలి. పొడవుగాను ముక్కోణముగా వుండే సూదిని ఎక్కువ మాంసముగల ప్రదేశములో కుట్టుటకు పనికివచ్చుతుంది.

మర్మస్థానాలు, అండకోశాలు, కనుపు వీని భాగములందు, కుట్టుటకు విల్లువలె వంగియుండు సూదుల నుపయోగించాలి. ఈ మూడు రకాల సూదులయొక్క కొనలు పదునుగలవిగా, పట్టుకొనుటకు వీలుగావుండినట్లుండి మాలతీ పుష్పముల తొడిమ కొనలవలె గుండ్రముగా వుండాలి.

గాయాలను కుట్టునప్పుడు సూదులను మిక్కిలి దూరముగాగాని దగ్గరగాగాని గ్రుచ్చరాదు. దూరముగా కుట్టిన ఎక్కువ బాధగలిగి కుట్లుకూడ తెగిపోతాయి.

నలుగుడు గాయాలు

ఈ గాయాలు కలిగినపుడు చర్మం పైభాగానికి భంగము కలుగుతుంది. కాని లోపలవుంటే రక్తనాళాలుచితికి బాగానలిగి ఆప్రదేశము నల్లబడుతుంది. రెండుమూడు దినములైన తరువాత చుట్టువుండే చర్మము పసుపు రంగుగా ఎరుపురంగుగా నలుపురంగుగా మారుతుంది. నలిగినచోట వుండే రక్తము అటునిటూ చెదురుతుంది. అందువలన వాచుట, నల్లబడుట తటస్థించుతుంది. అవయవాలు ఎక్కువగా నలిగిన యెడల ఆయా భాగములను వేడినీటిలో గుడ్డముంచి పిడిచి కాచుట మంచిది. దెబ్బలు తగిలిన గాయాలు శస్త్రచికిత్సచేసిన గాయాలు

కొంతకాలమువరకు మానవు ఈ గాయాలు కొంచముగనో గొప్పగనో వాపుగలిగి యుంటాయి. ఈ వాపులకు వేడినీటి కాపులు తీయాలి. లేదా అవిసె గింజల పిండిపైన కట్టాలి.

గాయాలకు చికిత్స

సామాన్యంగా అన్ని గాయాలకు గట్టిగాకట్టుకట్టినయెడలర క్తము స్రవించుట ఆగుతుంది. గాయాలవద్ద వెం్రుకలు క త్తిరించితే త్వరగా మానుతుంది. గాయాలకు వెంటనే చికిత్స చేయకపోతే యీగలు వాలుతాయి. అందువలన ఈ పీపట్టుతుంది. ఈయీపీ వెంటనే పురుగులు అగుతుంది. గాయములందు పురుగులు పడినచో అచ్చటి మాంసమును అవి తినుటచే గాయములు త్వరగా మానవు. కాబట్టి పురుగులు పడిన యెడల ఈ చింతామణిలో చూపించిన పట్కారుతోగాని శ్రావణము తోగాని తీసివేయాలి.

లేక చేతి చూపుడు వ్రేలును గాయములోపలకు పోనిచ్చి పురుగు లన్నింటినీ తీసి తదుపరి పుండ్లకువాడు మందులను వాడాలి.

చికిత్స

మంచినూనె 15 తులాలు వేపనూనె .8 తులాలు, గాడిద గడపాకు పసరు అర్థశేరునవటాకు, సీమ గుగ్గిలము 4 తులాలు, ముర్థారుసింగు 2 తులాలు, యేకవ్రల్లిపాయలు అర్థశేరునవటాకు యీ మూడు వస్తువులు నూరి పై వానిలో కలిపి కాచి గాయములకు పట్టించాలి. ముందు గాయములను తుమ్మచెక్క రావిచెక్క లేక చింత కు వేపాకు వేసి కాచిన నీటితో కడిగి తరువాత నుపయోగించాలి.

లేక కుప్పింటచెట్టుసమూల చూర్ణము:తో తగినంత విభూతి కలిపి వేసిన గాయాలు మానుతాయి.

లేక నలిగిన గాయాలకు నగమూత్రము వాడిన పనిచేస్తుంది.

లేక ముతగాళు, ఎసు నూరి ఉడికించి వేసిన తగ్గుతుంది.

హీలాన్ లేక కార్నెక్సనుగాని వాడుడు.

గాయముల కడుగు లోషన్సు

ఫినైల్ 1 భాగము, నీరు 100 భాగ లు

లేక పొటాషియం పర్మాంగనేట్ 10 గ్రెయిన్సు, నీరు 2 శేర్లు,

పైనచెప్పిన లోషన్సు తయారుచేసి సీసాలోపుంచి బిరడాలుపెట్టి అవసరమున్నపుడు ఉపయోగించాలి. రావిచెక్క, తుమ్మచెక్క, నీటిలో నానవేసి కాచి ఉపయోగించవచ్చును. అవుసరమున్నపుడు మాత్రమే తయారు చేసికోవాలి. నిలువయున్న చెడుతుంది.

పుండ్లకు చెర్నారి, వెటరినరీ ప్లాష్టరును వాడుడు.

వ్రణాలు

ఇదివరకు చెప్పిన గాయాలకు తగిన చికిత్సలు చేయకపోవుటచే సూక్ష్మజీవులు ప్రవేశించి పుండుపడుతుంది. జాగ్రత్తగా కాపాడాలి. ఇంకను ఈగలుదోమలు మొదలగునవిపుండ్లమీదవ్రాలిగ్రుడ్లుపెట్టుతాయి. గాలి సోకుటవల్ల ఆగ్రుడ్లనుండి తెల్లనిదారములవంటి పురుగులుబయలు దేరుతాయి. గాయాలలో పురుగును పడిన పశువు పనిచేయుటకు పనికి రాదు. కాబట్టి ప్రతిరైతు తగిన శ్రద్ధ తీసికోవాలి. అచ్చట మాంసము కుళ్ళి ఆభాగమంతా వాచి అపాయము కలుగుతుంది. దుర్వ్యాయువులు చేరుటచే చెడు ఆహారాలు మేపుటచే, అతివేడి యుండుటచే ధాతుశక్తి తగినంత లేకపోవుటచే కురుపులు గడ్డలు మొదలగునవి యేర్పడుతాయి. మరికొన్ని కురుపులు క్రమంగా పెద్దవై అంచుయేర్పడి మిక్కిలి ఎఱ్ఱగా వుండి రసికారుతాయి. ఈ రసి కొన్నిటికి దుర్వాసనగా మరికొన్నిటికి లేకుండా వుంటుంది. బలహీనమగు పశువులకు ఇవి తరచుగా లేచిబాధ

పెట్టుతాయి. సామాన్యంగా కురుపులన్నీ ఒంటరిగాగాని, అనేకంగా గాని లేచుటకలదు. యివి బఠానీ గింజలంత పరిమాణము మొదలు కోడిగ్రుడ్డు ఆకారమువరకూ అంతకంటే అధికముగాకూడ వుండ వచ్చును. కొన్ని చీమురక్తము చేరకయే అంతరించిపోతాయి.

వ్రణాలు గాయాల నిర్ధారణ

పలు విధములగు తృణములు, కట్టెలు, రాళ్ళు ధూళి, యినుప మేకులు, మట్టిగడ్డలు, ఎముకలు, గోళ్ళు చీము. వగైరా వ్రణముల నుండి తీయుట గర్భమనెడి శల్యమును బయటకు తీయుట, యంత్ర, శస్త్ర, క్షార, అగ్నులను ఉపయోగించుట వ్రణముల నిర్ధారణచేయుట శల్యతంత్ర లక్షణమంటారు.

శరీరభాగమందు ఏ అవయవంలో పోటు, స్పర్శ తెలియకుండుట, భారముగా వుండుట, మాటిమాటికి కదిలించుట, స్రవించుట, పోటు ఎక్కువగానుండుట, మున్నగు లక్షణాలువుంటే అచ్చటచ్చట శల్య ములు (పైవస్తువులు) వున్నవని గ్రహించాలి.

ఎముక సంబంధమగు వస్తువులు శరీరములోవుంటే వెలుపలికి తీసినచో రెండుమూడు ముక్కలగుతాయి. ఇంకను అవిజీర్ణించుతాయి. కొమ్ము ఇనుము సంబంధమగు శల్యములు వున్న జీర్ణించక వంకర తిరిగి చీముపట్టి కంతిగానగుతాయి. ఇత్తడి సీసము మున్నగునవి తీసివేయక శరీరములో వుంటే పిత్తాగ్నులచే కరిగిపోతాయి. కర్ర, వెదురు, తృణ ములు మున్నగునవి శరీరములోవుంటే చీముపట్టి పగిలి బయటకు వచ్చుతాయి.

కంతినిగాని, వ్రణమునుగాని శస్త్రము చేసినతరువాత గాయ ములో చీమున్నపుడుతొందరపడిగాయమును మాన్పరాదు. ఆగాయము స్వల్పముగ వుంటే లోపల గడ్డకట్టి మరల బాధించుచుండి. గాయమును చీల్చిన తరువాత చీము సరిగా కారనిచో తన స్వంతబుద్ధితో విశాల

మనస్సులో ఆలోచించ ఏభాగమందు చీము కారుచున్నదో ఎచ్చ టెచ్చట నొక్కిన గుంటలు పడునో అచ్చటనుంచి చీమును తీయుటకు మరియొక రంధ్రము వేయాలి.

పిండికట్టు

పశువులకు కలిగే అనేక రోగాలకు పిండికట్లు కట్టుతారు. ఇవి కట్టుటవలవ మెత్తబడు స్వభావముంటుంది. పశువులకు కలుగు వాయువులు నెత్తురుగడ్డలు గూటిగడ్డలు, మొదలగువాటికి పిండికట్లు కట్టినచో నొప్పి తగ్గి త్వరలో కురుపుగా తేలుతుంది. జొన్నపిండి, వరిపిండి అవిసెగింజలపిండి గోధుమలవుడు మున్నగువానితో వేడినీళ్ళు జేర్చి పిసికి ముద్దగా జేర్చి పలుచని గుడ్డలోవేసి కట్టుటమంచిది. దుర్వాసనవేయు కురుపులకు గాయములకు మసిబొగ్గుపొడి, పిండి కలిపికట్టుట మంచిది. పశువు సహించగలిగినంత వేడిగావుండు పిండిని వాపులమీదగాని తదితర భాగాలమీదగాని వేసి పైన ఆకుగాని, దళసరియగు కాగితమునుగాని పెట్టి కంబళిగుడ్డతో కదలకుండునట్లు గట్టిగా కట్టాలి. ప్రతిమూడు నాలుగు గంటలకు తీసివేసి క్రొత్తకట్టు కట్టాలి. క్రొత్తకట్టు సిద్ధమగు వరకు పాతకట్టు విప్పరాదు. పశువుయొక్క బాధనుబట్టి కట్టుబిగించాలి. అవిసెగింజలు నూరి ఉడికించి కట్టితే వాపు హరించి గడ్డను మెత్తబరచుతుంది. గట్టిగావుండే వ్రణములకు ప్లాస్టరును వాడాలి.

వత్తులెక్కించుట

పశువులకు కలిగే వ్రణాలు, గడ్డలు, కంతులు మొదలగునవిపగిలి నెమ్మదించకపోదే ఈవత్తులను ఎక్కించుతారు. ఇటువంటిపనులు అనుభము గలవారిచే చేయించుట మంచిది. బద్దపాటుగల సూదితో పశువుల గాయాలలో దూర్చబడే నునుపైన గుడ్డపీలికలు దారములు మొదలగువానిని వత్తులంటారు. ఈవత్తులెక్కించుట సులభమైనపని. సూదిరంధ్రమునకు దారముగాని, గుడ్డపీలిక, దారముచాలె చేసినగాని వుపయోగించాలి. తరువాత చర్మాన్ని కత్తితో చీల్చి ఆ గాయముద్వారా ఎంత

దారము వత్తిపోతుందో అంతవరకు సూది ఎక్కించి ఆ కొనయందు గూడ చర్మమునుచీల్చి సూదినిలాగి దారమును అచ్చట నెమ్మదిగా నిలుపాలి. ఆదారపు కొనలకు జీలుగబెండుకట్టాలి. లేదా ప్రత్యేకముగా ముడులు వేయాలి. వత్తులు ఎక్కించుటకుముందుకోతమందును వాడుట మంచిది. ఆకోతమందులు పొక్కుమందులు ఎంతపనిచేయునో ఈ వత్తు లెక్కించుటవలనకూడా అంత ప్రయోజనముంటుంది ప్రతి దినమువత్తి నెమ్మదిగా క్రిందికి జారదీసి పుండును శుభ్రముగా పైచెప్పిన లోషన్ను తోకడగి మరల ఆవత్తిని ఎక్కించుతూవుండాలి. అవుసరముంటేక్రొత్త వత్తి ఎక్కించాలి. గాజుగుడ్డను గాడిదగడపాకు పసరులోతడిపి ఎండించి వత్తులెక్కించుట మంచిది.

కంతులు

పశువు శరీరమున ఏభాగమందైనా వాపు కలుగవచ్చును. ఈ వాపు పొంగి మెత్తగాగాని, గట్టిగ రాయివలెగానియుంటుంది. దీనినే కంతియంటారు. ఇది పశువులకు దెబ్బతగుటవల్ల, చలిగాలి సోకుట వల్ల, బలహీనతవల్ల పిల్లిపెసర మున్నగు శాతవస్తువులు మేపుటవల్ల చిరుకప్పలు ఎక్కువగావుండే చెరువులలోని, గుంటలలోని నీరు ఎక్కువగా త్రాగుటవల్ల యివి పుట్టుతూవుంటాయి.

కంతియొక్క అడుగుభాగపు చర్మముక్రింద మాంసము మందగించి క్రమంగా వాచియుంటుంది. ఈ కాయలు సొట్టలుపడి బురబుర లాడుతూ నీరుండునట్లు కనబడితే మెత్తని కంతియనీ వ్రేలితో ఆ కాయపై నొక్కితే అణగక బిసుసుగావుంటే గట్టికంతియనీ తెలిసికోవాలి.

ఈ కంతులు ముఖ్యముగా పశువుల మెడమీద ప్రక్కలా అట్టుమీదా జెబ్బలమీదా మూత్రకోశ భాగములందు లేచుతాయి. జెబ్బలమీదను గూళ్ళమీదను, లేచుకంతులుత్వరగా మానక పశువును

చాల బాధించుతాయి. కంతిపుట్టగనే రైతులుదానిమీదకాల్చు తారు. ఇది చాల పొరపాటు. ఎందుచేతనంటే అచ్చటి మాంసమంతా వేడివల్ల గడ్డకట్టి ఎన్నిమందులు వేసినా మానదు. ఇంకను అచ్చటి రక్త నాళాలుకూడ చెడిపోతాయి. మెత్తని కంతులను శస్త్రము జేసిన యెడల త్వరగా నెమ్మదియగుతాయి.

పరీక్ష

ఏకంతి ఏకారణమునలన పుట్టిందో, కాల్చుటవలన తగ్గునా ? లేక యేమైనా పొక్కుమందులు వేసిన తగ్గునా ? లేకయేమైన పసరులు పట్టీలు వేసిన తగ్గునా మున్నగునవి విచారించి చికిత్సచేయాలి. కొన్ని పశువుల దొడ్లలో అన్ని పశువులకు ఒకేసారి శరీరముపైన కంతులు పుట్టుతాయి. ఇట్టి సమయంలో జాగ్రత్తగా పరీక్షించాలి. చెడునీటిని త్రాగుటవలననా ? లేక పరుసగా ఆదొడ్డిలోనున్న పశువులన్నీ పిల్లిపెసర మున్నగునవి మిక్కుటముగా తినుటవల్ల నారక్తముచెడి వచ్చినవా మున్నగు విషయాలు గుర్తించుకొని తరువాత చికిత్సలు చేయాలి. నొసటిమీద పుట్టినకంతివలన పశువు మరణించుతుంది.

అబ్బుకణతులు

కంతికి ఆరంభములో పశువు మెడమీద గీచుకొనినట్లు అగుతుంది. కాడి రాపిడివలన దుమ్ము చర్మములోనికి పోయి కంతి పుట్టించుతుంది. కనుక పశువుల మూపుమీద గాయమున కుండునట్లు కాడిని రెండు ప్రక్కల సమానముగా వుండునట్లు కట్టాలి. ఒకవైపున బరువు తక్కువగ మరియొకవైపున బరువు ఎక్కువగా వుంచరాదు. కాడికి మన్ను మొదలగు పదార్థములేవీ లేకుండా శుభ్రంగా వుంచాలి. ఎద్దు మూపురముమీద కూడ మలిన ముండరాదు. ఇట్లుంచినయడల కణుతులు పుట్టుతాయి. కంతిపుట్టితే పశువుచే యెట్టి పనీ చేయించక వానికి పూర్తిగ విశ్రాంతి ఇయ్యాలి. గాయము పూర్తిగా

మానువరకు పనిచేయించరాదు. లేదా కాడికట్టవలసిన అవుసరములేని పని యేదయిన అనగా కుప్పలు మొదలగు పనులలో పెట్టాలి. కాడి మెడమీద వున్నంతకాలము ప్రగ్లుపడుతూనే వుంటాయి. ఈ కంతులు ముదిరినయెడల చాల ప్రమాదము కలిగించుతాయి. తుదకు కంతి యంతా మాదగా నగుతుంది. అప్పుడు శస్త్రము చేసినా లాభము లేదు కాబట్టి అట్టి కణతులను జాగ్రత్తగా చూచుచుండాలి.

గంటి అబ్బు

గిత్తలను కొత్తగా కాడివేసి పనిచేయునపుడు పైరీతిగా అగ్రు మీద కంతిపుట్టి రేగుతుంది. వెంటనే శస్త్రముచేయుట మంచిది.

మెడమీద కాడినిల్చు ప్రదేశమున మంట, నొప్పితో గూడిన దద్దురవల్ల అక్కడవుండే వెంట్రుకలు రాలిపోవుటవల్ల ఈజబ్బు ప్రారంభ మైనదని తెలిసికోవాలి. అప్పుడు జంతువుతో పనిచేయించరాదు. పుండు పడిన పిమ్మట పశువుతో పనిచేయించినయెడల ఆ పుండువాచి పెద్దదై యెక్కువ బాధపెట్టుతుంది. క్రొత్తగా కలిపిన దూడలకు ఈ కంతు లెక్కువగాపుట్టుతుంటాయి. కొన్నిటికి కంతిపుట్టకుండగనే అగ్రుభాగము వాచి చర్మము చిట్లి మంటపుట్టుతుంది. మరికొన్నిటికి చిన్న చిన్న కాయలవలె పుట్టి కాడి తగిలినపుడెల్ల పశువు బాధ కోర్వజాలక యుంటుంది. సామాన్యంగా గంటిఅగ్రు మానుట కష్టము. శస్త్రము చేయవలసియుంటుంది.

కణుతులకు దారపుకట్టు

చిన్న చిన్న కణుతులు పుట్టినపుడు అనగా వెలగకాయంత, నారింజకాయంత పరిమాణముగా నున్నపుడు పట్టు, పురికొస, నూలు మున్నగు వానితో జేయబడిన దారాలతో ఆ కంతుల మొదటిభాగానికి గట్టిగా చుట్టితే సునాయాసముగా తగ్గుతుంది. ఇట్లు కట్టితే కంతిలో వుండే రక్తనాడులు బధించుతాయి. అందువల్ల కంతి పరిమాణము తగ్గి క్రమేపి నెమ్మదించుతుంది. ఇంకను రక్తనాడులను బంధించుటకు విషపురుగులు కరచిన భాగములచుట్టు కట్టివేయుటకు ఈ దారములు మిగుల లాభకరము లు.

చికిత్స

గట్టిగావుండి చాల కాలమువరకు వుండే కంతులను తప్పక తీసివేయాలి. అట్లు చేయుటకు వీలుకానిచో పొక్కు (కోత) మందులుగాని, పగులురాళ్ళు అంటించిగాని, కారపు (మంట) మందులు రుద్దించుటచేగాని నెమ్మది కావచ్చును. మరికొందరు కంతిచుట్టు గట్టిదారము చుట్టుముడ్ వేసి వదలిపెట్టుతారు. కొన్నాళ్ళకు ఆ కంతి తెగిపోతుంది. ఈ కంతులను శస్త్రము చెయవలసినపుడు దాని సమీపాన వున్న రక్తనాళాల దగ్గరగా శస్త్రచికిత్స చేయుటకంటె మరియొక విధంగా చికిత్స చేయుట మంచిది. కొందరు పశువైద్యులు కణుతులను చీల్చి ఎర్ర కడ్డీని కాల్చి లోపలికి పొడుస్తారు. ఇది చాల అపాయము. వెంటనే పశువు చనిపోతుంది. శాస్త్ర సమ్మతమగు వైద్యునిచేతనే శస్త్రము చేయించాలి.

......(0)......

ముప్పది మూడవ భాగము

విరుగుట - తొలగుట

ఎముక విరిగినట్లు కనిపెట్టుట

ఎముక విరిగినభాగము బాధ, పోటుకలిగి హానిపొందిన అవయవాలు వంకరగ వుంటాయి.

దెబ్బతగిలిన భాగములు పనిచేయుటకు శక్తిలేక యుంటాయి. ఒకప్పుడు వాచియుంటుంది.

విరిగిన భాగమును కదల్చుటకుగాని ఏపనికైన ఉపయోగించుటకుగాని స్వేచ్ఛగా వదలివేయుటకుగాని వీలుండదు.

యెముక విరిగిన భాగానికి దేహము అవతలవైపునవుండు అదే విధమైన భాగానికి ఆకారంలో వ్యత్యాస ముంటుంది.

ఏ అవయవము విరుగుతుందో దాని ఆకారము, కోమలత్వము అందము చెడిపోయి వికృతరూపము కలుగుతుంది. అది కుడిభాగమైతే ఎడమభాగముతోనూ ఎడమభాగమైతే కుడిభాగముతోనూ సరిపోల్చిచూచి పొట్టి, పొడుగు, లావు, సన్నము మొదలగు భేధములు కనిపెట్టవచ్చును.

సామాన్యంగా చేతితో తటి ఎముకలు కనిపెట్టవచ్చును. అప్పుడు పశువు చాల బాధపడుచు ముట్టుకొననీయదు.

విరిగిన యెముకయొక్క గరుకైన మొనలు రెండు ఒకటితో నొకటి రాచుకొనుటచేత కరకరమను శబ్దమునుకలుగుతుంది. అయితే

ప్రథమ చికిత్సచేయువారు ఇట్టి శబ్దముందో లేదో తెలిసికొనుటకై ఎముకలను రాపిడి కలిగింప ఎన్నడూ ప్రయత్నించరాదు.

ఎముక విరిగినదీ లేనిదీ వాస్తవముగా తెలిసికొనవలసి వస్తె విరిగిన యెముకయొక్క వాడి మొనలు వాటి చుట్టువుండే కండరాలలోను చర్మమందు గ్రుచ్చుకొనకుండునట్లు మిగుల జాగ్రత్తతో మెలకువతో పరీక్షించాలి ఎముకలను సరిచేసి కట్టు కట్టుటలో నాటు వైద్యులలో కొందరు తెలివిగలవారున్నారు.

విరిగిన ఎముకల గాయములకు చికిత్స

విరిగిన యెముక ఏకరీతిగా అతుకుకొంటుందో దానిని ఆరంభములో తెలిసికోవాలి. విరిగిన కొనలయందు యెముకతో సంబంధించిన ఒక క్రొత్తపదార్థము ఏర్పడి ఆ కొనలు ఒకటితో నొకటి అతుకుకొని వుంటాయి. ఈ క్రొత్తపదార్థము మొదట మృదువుగావుండి ఒక నెల లేక రెండు నెలలలోపుగా క్రమక్రమంగా గట్టిపడి యెముకగా మారిపోతుంది. ఈ కాలమందు విరిగిన యెముకయొక్క మొనలను అవి యుండవలసిన చోట ఉంచి ఏమాత్రము కదలకుండ కట్టుకట్టితే ఎముక అతుకుకొనిపోతుంది. కాబట్టి యెముక విరిగిన గాయాలకు చికిత్స చేయునప్పుడు గాయము తగిలిన భాగాన్ని కొంచెములాగి విరిగిన కొనలను అవి యుండవలసిన రీతిగా జేర్చి అవి అతుకుకొనువరకు అవి యేమాత్రము విడిపోకుండా చూడాలి. అవయవాలు విరిగిన పశువులను మంచములో వేసి కట్టి వ్రేలాడ దీయరాదు.

పుఱ్ఱెముక విరుగుట

తల పుఱ్ఱె యెముకలు విరిగినపుడు ఒక చోట విరిగిందీ యెక్కువ చోట్ల విరిగిందీ, యెముకమాత్రమే విరిగిందీ, లేక రక్తనాళములకు భంగము కలిగిందీ మొదలగు విషయాలను, చేతితో తాకి కనుగొనవచ్చును. ఈ యెముక విరిగిన పశువుతో పనిచేయించరాదు. డాక్టరును

పిలిపించి తగిన చికిత్స చేయించాలి. డాక్టరు వచ్చులోపల గాయము నుండి వచ్చు రక్తమును ఆపు చేయుటకు ప్రయత్నించాలి. చల్లని నీటిని గాయముమీద పోస్తూవుండాలి.

క్రిందిదౌడ విరుగుట

క్రిందిదౌడ విరిగినప్పుడు పశువు నోరు తెరువలేదు, అరవలేదు. రక్తముగాని, చొంగగాని రెండును కలిపిగాని నోటినుండి బయలు వెడలుతాయి. పశువు చాల బాధపడుతూ దీనంగా మనుష్యులవంక చూస్తూ వుంటుంది. పుర్రెయెముక విరిగిన పై మాదిరిగనే దీనికికూడ చికిత్స చేయవచ్చును డాక్టరును రప్పించి దౌడను యధాస్థానమునకు తెచ్చుటకు ప్రయత్నించాలి. అటుతరువాత కట్టుకట్టి పశువు గడ్డము యొక్క అడుగునుండి కొమ్ముపైగా ముడివేయాలి. కట్టుగుడ్డ పొడవుగా వుంటే మరల తలకుకట్టి ముడివేయాలి.

· ప్రక్కఎముకలు విరుగుట

పశువు రొమ్మునకు వెన్నెముకకు మధ్య సాధారణంగా ప్రక్క ఎముకలు విరుగుతాయి. పశువులను ఈ ఎముకలమీద దెబ్బలుకొట్టుటచే ఎక్కువగా విరుగుతాయి. అట్టివేళలయందు పశువు ఊపిరి పీల్చునపుడు హృదయభాగము బాధగా వుంటుంది. అట్టిసమయములో బాధగావుంటే తగు చికిత్స చేయాలి. ఇంకా ఈ యెముకలు విరుగుట వల్ల కార్జమునకు వూపిరితిత్తులకు బాధ కలుగుతుంది.

ఎముకలను స్వస్థానములోనికి చేర్చి కట్టుకట్టాలి. ఇక్కడ కట్టు ఆగుట చాలా కష్టము. కనుక పశువు ఎముకలచుట్టును కట్టాలి.

కాలు విరుగుట

పశువు మోకాలు క్రిందిభాగంలో ఏదైనావిరిగితే మొదటవాపు కలుగుతుంది. ఎక్కువగా విరిగితే ఎముకలు చర్మాన్ని చీల్చుకొని వెలుపలికి వస్తాయి. ఇట్టి సమయంలో ఎముకలను స్వస్థానమునకు చేర్చి

కట్టుకట్టాలి. పశువులకు తొడ యెముకలు విరిగితే కట్టుకట్టుట చాల కష్టము. అచ్చట కట్టు నిలువదు గాన యిదివరకు చెప్పిన బద్దలు వేసి కట్టుకట్టాలి.

చికిత్స

పశువు శరీరములో ఏ భాగము విరిగినా ఈ దిగువ చికిత్సలు చేయవచ్చును. విరిగిన వెంటనే చింతగింజల బెండదురుబ్బి జిగురు వచ్చునట్లు వుడకబెట్టి ఒక ముతకగుడ్డను పట్టీగాచింపి జిగురు బాగుగా రాచి ముందు విరిగిన భాగమును స్వస్థానములోచేర్చి పైన ఆ పట్టీ గుడ్డను వేసి దానిమీద మరియొక పొడిగుడ్డనువేసి నున్నగా చెక్కిన బద్దలనుగాని యిదివరకుచెప్పిన అట్టముక్కలనుగాని పైనవేసి కట్టినచో త్వరగా ఎముకలు కట్టుకుంటాయి. బాధ వాపు తగ్గుతుంది. కట్టు కట్టునప్పుడు బాధనొందే భాగానికి ఆధారంగా దానిని కదలకుండునట్లు చేయుటకు ఈ కట్టు వుపయోగపడుతుంది. ఈ కట్టు 15-25 దినముల వరకు వుంచాలి. తరువాత కట్టుపైన వున్న బద్దలు తీసివేసితే నొప్పి క్రమంగా తగ్గుతుంది. ప్రతి వైద్యునితో వెంటవెంటనే కట్టునూడ దీయించరాదు. అట్లు తీసిన ఎముక కూడుకొనదు.

విరిగిన ఎముకలను స్వస్థానమునచేర్చి నాలుగైదంగుళముల వెడల్పుగల ముతకగుడ్డకు కుమ్మరిమట్టినిపూసి విరిగిన తావరకు చుట్టాలి. కట్టు 30 దినాలవరకుగాని, అంతకుపైగాగాని, ఈ విధంగానే యుంచాలి. పశువునకు మేత ఎక్కువగా వేయరాదు. మట్టి యూడలకొనలు పిడికెడునూరి అర్థశేరు ఆవుపాలతో కలిపి దినమునకు రెండు సారుల వంతున వారము దినాలు త్రాగించాలి. ఇట్లు చేసినచో ఎముకలు త్వరగా కట్టుకొంటాయి.

కొందరు వైద్యులు పేడ, వెన్నపూస గుడ్డకురాసి కట్టు కట్టుతారు. కాని దీనివల్ల ఎంతమాత్రము ప్రయోజనములేదు. ఉత్తరేణి ఆకునూరి కట్టుకట్టి పక్షము దినములు వుంచాలి. యింకను వెటరినరీ ప్లాస్టరును గుడ్డకురాచి కట్టవచ్చును.

విరిగిన ఎముకభాగములకు సాధారణ చికిత్సలు

యెముకలు విరిగినప్పుడు గాయమునుండి రక్తము కారుచున్నదీ లేనిదీ పరీక్షించాలి. ఆగాయము శుభ్రముగా వున్నదీ మురికిగానున్నదీ పరీక్షించాలి. రక్తము కారుతూవుంటే గాయంలో వాయువునందుండే సూక్ష్మజీవులు ప్రవేశింపకుండుటకు గాయాలను దూదితోగాని లింటుతోగాని, పీచుతోగాని, కట్టుకట్టాలి. రక్తము నాపుట కవసరమైన యెడల కట్టును బిగించుటకు టూర్నిక్వే ఉపయోగించాలి. టూర్నిక్వే అనగా జానెడు పొడవుగల చేతి కర్రముక్క ఒకదానిని దెచ్చి కట్టుకూ చర్మానికి మధ్య దాని కొనలలో ఒకదానినిదూర్చి గిరగిర మెలికలుత్రిప్పాలి. అట్లు త్రిప్పనందువల్ల కట్టుబిగిసి ధమనులకు తగిలిన గాయాలగుండాప్రవహించే రక్తము ఆగిపోతుంది. యెముకలు చర్మముక్రింద వుండుటవల్ల కంటికగపడవు. అవి విరిగినట్లు కంటతో చూడలేము. కాని గుర్తులవలన యెముకలు విరిగినటుల తెలిసికొనవచ్చును. గాయము మురికిగావుంటే లోషన్‌తో కడిగి శుభ్రముచేయుట మంచిది. ఇట్లుచేయుటచే సూక్ష్మజీవులు చేరజాలవు. తొడ, మోకాలు, జబ్బభాగములందు విరిగిన యెముకలు కట్టుకొనుట చాలకష్టము గాన చివరకు రాక్షసువైద్యము చేసినా తగ్గుతుంది.

కట్టుబద్దలు

కట్టు కట్టునప్పుడు బాధనొందిన భాగమునకు ఆధారము కలిగించుటకు దానిని కదలకుండునట్లు చేయుటకు కట్టుబద్దలు ఉపయోగపడతాయి కట్టుబద్దలు లేక సన్నని వెదురుచువ్వలు మొదలగువానిని కట్టుబద్దలంటారు. ఒకప్పుడివి దొరకనిచో కాగితపు అట్టలు వెదురు బద్దలు తదితర చెట్లయొక్క బద్దలు ఉపయోగించవచ్చును. వీటిని కట్టుతో చేర్చినప్పుడు ఒత్తుడు విస్తారముగా నుండరాదు. అపాయము కలిగిన భాగముయొక్క కీలు దాటి యుండునట్లు వీటినిచేర్చి కట్టు కట్టాలి. లేనిచో జాయింటుకీలు తప్పి గాయమునకు కదలికలు గలిగించి బాధను కలుగజేస్తాయి.

పశువును కదలనీయరాదు. అట్లు కదులుటవలన యెముకలు కదలి ప్రమాదము సంభవించుతుంది. కట్టుబద్దలు రెండంగుళముల వెడల్పుగల ముక్కలుగాజేసి జంతువు అవయవమునకు తగినవిగా వుండాలి. ఎముక పగిలినచోట ఆరంగుళములనుంచి అరంగుళము క్రిందికి వచ్చునట్టి పొడుగుగల బద్దలు నునుపుగాచెక్కి చీల్చాలి. బద్దలువేసి కట్టుటకు పూర్వము విరిగిన భాగమునకు గుడ్డలు చుట్టాలి. లేనిచో చర్మమునకు చెముపు తగులుతుంది. లేదా బద్దలు చర్మమును చీల్చుతాయి. ఒకసారి బద్దలువేసి కట్టినతరువాత అయిదు ఆరు వారములవరకు కట్టు విప్పరాదు ఎముక విరిగి పొడుచుకొనివచ్చినపుడు కట్టును ప్రతివారమును తీసి మరల క్రొత్తకటు కట్టుచుండాలి. లేనిచో అచ్చట క్రుళ్లి పశువునకు అపాయము సంభవించుతుంది. విరిగిన యెముకలు కలిసికొనక అచ్చట చీము పట్టినయెడల కత్తితో చీల్చి యెముక ముక్కలను చీమును తీసివేసి దానిని గాయముగానెంచి అందుకు తగిన చికిత్స చేయాలి పెద్ద జంతువుకాళ్ళు విరిగినచో చికిత్స వలన నెంతమాత్రము ప్రయోజన ముండదు.

ఎముకలు సాధారణముగా తొలగుట

కీలువద్ద ఎముకలు అమర్చబడియుండి గూటినుండి అది బయటకు త్రోయబడుటయే యెముక తొలగుట యంటారు. ఎముక తొలగి పోయినభాగము వాచి నొప్పి కలుగజేస్తుంది. తొలగిపోయిన భాగము అందవికారంగా వుంటుంది. కీలువద్ద ఎముక తొలగిపోవునేగాని రెండు కీళ్ళ నడుమ వుండే ఎముక తొలగిపోయినచో పశువు నడువజాలక డెక్క చివరనే నేలమీద జారలాగుతూ తిరుగుతూ వుంటుంది. ఎముక విరుగుటయు, విరిగిన మొనలు గరుకుగా వుండి ఒరసి కొనుటయు వుండదు. కరకరమను శబ్దముండదు. కీళ్ళయందుతప్ప తదితర చోటుల చలనముండదు. ఎముక తొలగిపోయిన కీలు కదలక స్థిరముగ వుంటుంది.

చి కి త్స

స్థానభ్రంశము నొందిన యెముకను స్వస్థానమునకు త్రోయాలి. తరువాత దానిపైన మంటమందువేసి పశువును ఒకచోట కదలనీయకుండా యుంచాలి. తొలగిన యెముకను లాగి వడగట్టిన పెరుగుసుద్ద మినుపసున్ని, ఆముదపు పప్పు, గుంటకరాకు సమభాగములుతో కలిపి తొలగిన భాగమునకు పూయాలి. పశువును అంతగా మేపరాదు. ఎక్కువగా మేపితే పశువు జీర్ణకోశములు చెడిపోతుంది. ఇట్టి పశువు నెల నుంచి మూడు మాసాలవరకు బాధపడుతుంది. కొన్ని కుంటివి యగుతాయి.

అవసరమున్నప్పుడు రక్తకూట వేయాలి నొప్పి తగ్గుటకు కంబె పాకు నూరి కట్టాలి. కోడిగుడ్డు తెలుపుసొన 6 తు, తేనె 10 తు, గుల్ల సున్నం 6 తులాలు కలిపి తొలగిన భాగమునకు పట్టువేసిన తగ్గుతుంది.

ఎముకలు గూళ్ళనుండి జారుట

ఎముకలు గూళ్ళనుండి తొలగినప్పుడు గూళ్ళ యందు బాధ యుండి వాపు కనిపించుతుంది. ఆ భాగమును కదల్చుటకు వీలుండదు. ఆ భాగముమీద బరువు ఆనుటకువీలుండదు. ఆభాగముతో నేవిధమైన పనులను పశువు చేయజాలదు. అట్టి భాగమును మనము చేతితో నెంత మెల్లగా తాకినను నొప్పి కలుగుతుంది. ఆ భాగము యొక్క ఆకారము వంకర తిరుగుటయో, పొట్టిగా నుండుటయో తటస్థించుతుంది. ఒకప్పుడు కాళ్ళు బిర్రబిగిసి కదలుటకు వీలుండనప్పుడు ఎముకలు గూళ్ళనుండి, తొలగినవనిగ్రహించాలి. సాధారణంగా పశువు మోకాలు చీలమండ, తొడ, జబ్బ మొదలగు భాగాలయందలి ఎముక కీలు గూటినుండి తొలగుతాయి. వీటిలోభుజాస్థియొక్క తలపెద్దదిగాను అదిప్రవేశించు గూడు చిన్నదిగాను వుండుటనుబట్టితరచుగా గూటినుండి తొలగుతాయి. ఇట్టిబాధను పైవాటికి తరచుగా కలుగుతాయి

ఎముకలు గూటినుండి తొలగినవో లేక అసలే విరిగినవో తెలిసికొనుట కష్టము. కాబట్టి డాక్టరుకుగాని మిక్కిలి అనుభవముగల మీ గ్రామ వైద్యునకుగాని చూపించాలి.

జెబ్బకుడకజారుట

దీనినే యిండెజారుట యంటారు. పల్లెలయందుండు పశువులకీ ప్రమాదము సామాన్యంగా తటస్థించుతుంది. ఎత్తుస్థలాలనుండి పల్లానికి దూకుటవలన తప్పటడుగు వేయుటవలన, కాలుజారుటవలనయివి తటస్థించుతాయి. కుడకజారినకాలుపైన భారమేమియు మోపజాలదు. కనుక మూడుకాళ్ళతో నడుచుతుంది. జారినట్టి కీలును పట్టిచూచితే ఎముక యొక్క చివరిభాగము మామూలు స్థలమునుంచి వెలుపలికివచ్చి చేతికి గట్టిగా తగిలి గుంటపడుతుంది. ఈ స్థితివెంటనే తెలుసుకొని కీలు సరిచేసినచో అట్టి అవయవము బాగుపడుట కెక్కువయవకాశముగలదు లేనిచో మంచి ప్రక్కను పడద్రోసి జబ్బుకాలునకు చినమణుకునకును మీదుగ త్రాడుగట్టి యొకరుదానినిముందుకు నెమ్మదిగాబలముతోలాగుచుండగా పైకివచ్చిన యెముక కొనను సాధకుడు తన యరచేతితో మామూలు స్థలములోనికి త్రోయుటకు ప్రయత్నించాలి. ఇట్లుత్రోసిన టక్కుమని యెముక లోనికిపోతుంది. పిమ్మట కుంటు చిహ్నాలు పోయే వరకు జంతువును నెమ్మదిగా వుంచాలి. ఈమాదిరిగనే పశువుల కాలు విరిగినపుడుకూడ స్వస్థానమునకు చేర్చి కట్టు కట్టవచ్చును. జెబ్బ ఎముక జారినపుడు 24 గంటలలో త్రోసి కట్టనిచో రక్తము గడ్డకట్టి కాలు రాదు. వెంటనేగాన చక్రాకారముగా రసువేయాలి.

కాలు రెల్లపోవుట

బండి యెద్దులను సవారి బండ్లనుకట్టి వివాహములకు తదితర గ్రామాదులకు వెళ్ళునపుడు స్వారి చేయించినపుడు రాతి రోడ్లమీద ఎక్కువగా స్వారి చేయించునప్పుడు కాలిగుత్తి మెలికపడినప్పుడు ఈ

ప్రమాదము సంభవిస్తుంది. పశువు పరుగెత్తునప్పుడు నాలుగు పాదాలను ఒకేసారి భూమిని విడుచుతుంది. ప్రతి అడుగునందును, కాలుడెక్కలు మాత్రమే భూమిని తాకుతాయి. మరియు ప్రతి అడుగునకు పిమ్మట మోకాళ్ళు తిన్నగా వుండవు. పరుగెత్తుటలో వెనుక పాదాలు భూమిని విడుచునప్పుడు అకస్మాత్తుగా మోకాళ్ళు తిన్ననగుతాయి. చీలమండలు కీలు సాగి బలముతో కాలి డెక్కలగుండా త్రోపుడునిచ్చి దేహమును పైకి ముందుకు త్రోస్తూవుంటుంది. పాదములయొక్క గిట్టలు భూమిమీద పడుతాయి. అట్లు పడకముందే తిన్నగానున్న యీ వెనుకటి మోకాళ్ళు బాగుగా వంగి దాని పాదములు భూమిని విడిచి కొంతదూరము వస్తాయి పైకెత్తబడిన వెనుకకాళ్ళు నడకలో నున్నట్లు దానంతటదియే యీగక అందలి కండరములచేత:బలముతో ముందునకు లాగబడుతుంది. అడుగుల త్వరతమునుబట్టి యీ చలనము జరుగుతుంది. భూమిని విడవబోవునప్పుడు వెనుకటి మోకాలు తిన్నని ఃతి తొంద రగా లాగుకొనుట వలన ఒకవిధమైన జంటకాళ్ళతో దుముకుటయే జరుగుతుంది. దీనికే పరుగెత్తుట యంటారు. ఇటువంటి సమయములలో పశువుకాలు రెల్లపోతుంది. అనగా పశువు డెక్కనుండి జబ్బుకుపోవు నరము చెముకుతుంది. పశువు రెల్లపోయిన కాలును భూమిమీదఆనించలేక చాల బాధపడుతుంది, పశువు మిగుల దీనముగా వుంటుంది. రెల్లపోయిన భాగమువాచి వేడిగా వుంటుంది. మన చేతితో తాకిన గిలగిల తన్నుకొంటుంది. బాధచే పండ్లు కొరుకుతుంది. పశువులకు జ్వరము కూడ యుంటుంది.

చికిత్స

రెల్లపోయిన భాగమునకు రెండు బిందెల చన్నీళ్లు మీదపోయుట మంచిది. రెండు కుండపెంకులు తీసికొని పశువుడెక్కనునొక్కి నొప్పిగల భాగమందు పెంకులువేసి గుడ్డికిరుప్రక్కల ఒకతాసతో బిగించి ఒక బిందెడు చన్నీళ్ళు తీసికొనిధారగాపోయాలి. ఇట్లు నొప్పితగ్గువరకుపోస్తూ వుంటే నెమ్మదియగుతుంది. రెల్లపోయిన భాగమునకు తవుడువేయించి

కాపులు వేయుట మంచిది. ఇట్టి పశువులకు 15 నుంచి 60 దినముల వరకు చికిత్స చేయవలసియుంటుంది. ఫార్మసీవారి (స్ప్రెయిన్ కిల్లర్ వాతారి అరఖు చక్కగా పనిచేయును.

లేక వస 1 తు, వాము 2 తు, పసుపు 1 తు, కలిపి నూరి నూనెలో ఉడికించి రెల్లబోయిన భాగమందు మర్ధనచేయాలి.

లేక సున్నములో చింతపండు కలిపి పట్టువేయుము.

లేక సారాయిలో కోడిగ్రుడ్డు తెల్లసొన కలిపి పట్టువేయాలి.

లేక మునగాకు 2 గుప్పెళ్లు వస 1 తు. వాము 6తు, నూనెలో కలిపి ఉడికించి రెండు కట్లు కట్టాలి.

చెమటగుల్ల

పశువులు తిరుగునప్పుడు వాని గొరిజలచుట్టు అప్పుడప్పుడుమన్ను పేరుకొంటుంది. దానిని పరిశుభ్రంగా చేయనియెడల అచ్చట వాచి వేడిగా వుంటుంది. ఊటభూములందు, రాతినేలలందు అరణ్యములందు, బీడు భూములందు తిరుగు పశువులకు తరచుగా ఈగుల్లలులేచుతాయి. ముఖ్యంగా ఇవి వెనుకకాళ్ళకు వచ్చుతాయి. కాలుకుంటిన వెంటనేతగు చికిత్స చేయనిచో ఆ భాగముచీముపట్టి బాధపెట్టుతాయి. కాలుభూమి మీద ఆనించలేదు. మేత నీరె మాని విచారముగా వుంటుంది. ఇంకను అశ్రద్ధచేసినయెడల పశువు కృశించి మరణమునకు సిద్ధమగుటుంది.

చికిత్స

గుల్ల పెద్దదిగావుండి మెత్తబడినయెడల శస్త్రముచేసి లోపను నీటితో కడిగి మందును వాడాలి. తరువాత ఆ గాయముపైన ఒకదట్టమైన గుడ్డ సి జెముడుచెక్క ఆవాలు వాము సమభాగములుగా చేర్చి నలగద్రొక్కి వెచ్చజేసి కాయాలి. ఈ రీతిగా నాలుగు దినములు చేయుము.

లేక ఆముదపు వత్తివేసి పొడిసున్నము అద్ది కట్టాలి.

లేక ముండ్లతోటకూర వెచ్చనిది ఉదయ సాయంకాలములందు పెట్టాలి.

లేక ఫార్మసీవారి హిలాన్‌ను వాడుడు.

బె ణు కు లు

పశువు కాలియొక్క ప్రతికీలు రెండుగాని, అంతకు పైనగాని, యెముకలతో గూడి నారవంటి త్రాళ్లతో కట్టబడియుంటాయి. ఈత్రాళ్లనే టెండెన్సు అంటారు. ఈత్రాళ్లుకీళ్ళను తొలగనీయకుండ బంధించి యుంటాయి. పశువుకాలు జారిన తప్పటడుగులు వేసినఅధిక వేగముగా పరుగెత్తిన అధికమైన బరువులులాగిన ఈటెండెన్సు (పట్టుమనరములు) కొలదిగనో గొప్పగనో విస్తరించి సాగినయెడల బెణుకుట యంటారు. బిణికిన కొంచెము సేపటికి ఆ భాగమువాచి చల్లబడుతుంది. పైచర్మము గలపనిచో మొదటనే రంగుమారినట్లు కనబడుతుంది. రెండు మూడు దినములైన తరువాత చుట్టునుండుచర్మము నలుపుగానైనఎరుపుగానైన కొంచెము పసుపువర్ణముగానైన ఉంటుంది. బెణికినచోట నుండురక్తము అటునిటు చెదురుతుంది.

ముప్పది నాల్గవ భాగము

బెణుకులు - వోర్లు

కుంటుట బెణుకుట

కు ం టు ట

ఆరోగ్యమైన స్థితిలోవుండే పశువును నడిపిస్తే అది స్థిమితముగా నడుస్తుంది అన్ని కాళ్ళమీదను బరువు వేస్తుంది.

నొప్పి కలిగినప్పుడు నొప్పికలిగిన కాలిమీదనో కాళ్లమీదనో తక్కువ బరువు వేస్తుంది. నిలిచినప్పుడు అంతే. పరుగెత్తినప్పుడుఅంతే అప్పుడు పశువు కుంటడము మనకు కనిపిస్తుంది.

అప్పుడు ముఖ్యముగా మనము చేయవలసినదేమంటే, పశువుకు పూర్తిగా విశ్రాంతి యివ్వాలి. అంటే వాటిని కట్టివేసి వాని ఇష్ట ప్రకారం పూర్తిగా పడుకోనిచ్చి దానికి ఆహారము పెడుతూ ఉండాలి.

కుంటు కనిపెట్టడానికి చికిత్స చేయడానికి ముందు పశువు నిలిచివున్నప్పుడే పరిశీలించాలి. ఏకాలిలో నొప్పియుంటే ఆ కాలినే ముందుకు చాపుతుంది. నొప్పిచాల తీక్ష్ణముగాఉంటే అసలుఆకాలిని భూమిమీద మోపకుండా పైకి ఎత్తుకొనే వుంటుంది.

పశువు నిలబడియున్నప్పుడు కుంటును కనిపెట్టుటకు వీలులేని యెడల గట్టి ప్రదేశమందు పశువును పైకి క్రిందికి పరుగెత్తించి గాని నడిపించిగాని పరిక్షించాలి. పరీక్షచేయునతడు తనవైపునుండి పశువు వెడలిపోవునప్పుడు వెనుకకాళ్లకు తనవైపుకు వచ్చునపుడు ముందరి కాళ్ళను పరీక్షించాలి.

కాని పరీక్షకారుడు పశువునకు ముందువైపునగాని లేక వెనుక వైపునగాని నిలబడి పశువు ఏ పాదముమీద బరువు బాగుగా మోపుచున్నదో కనిపెట్టాలి. ఇట్లు కనిపెట్టిన తరువాత ప్రక్క పాదము మాత్రము కుంటిదని గ్రహించాలి. ఎట్లనగా పశువుయొక్క వెనుక కుడికాలు కుంటిదని తెలుసుకోవచ్చును. ఇదే విధముగా ముందరి కాళ్లయందలి కుంటును కనిపెట్టుటలో కుంటులేని కాలు భూమిమీద అనునప్పుడే తలకూడ వ్రాలుటవల్ల కుంటుతనాన్ని సులభముగా గ్రహించుటకు సహాయకారి యవుతుంది.

పశువునకు ముందరిరెండు కాళ్లయందుగాని, వెనుకరెండుకాళ్ల యందుగాని ఒకేపర్యాయము కుంటుయున్న యెడల సదరుకాళ్లరెండింటి

యందును బరువు సమానముగా మోపుతుంది. ఐతే అది అట్టి కుంటు కాళ్ళతో అస్ఫుటమైన నడకను కలిగి దగ్గరగా అడుగులను పెట్టుచూ నడుస్తుంది. యే కాలు కుంటిదో తేలిన తర్వాత కుంటుకు కారణము కనుగొనుటకు కాలిపైనుండి క్రిందికి పరీక్షచేయుటవసరము.

పాదాలను పరీక్షించుట

కృషిచేయు పశువులలో కుంటునకు ముఖ్యస్థానము గనుక పాదమును ముందు పరీక్షించాలి.

గిట్టల మధ్యన రాయిగాని ఇతర గట్టిపదార్థ మేమైనాగాని చిక్కికొనినదేమో చూడాలి. దానిని తీసివేసిన యెడల కుంటుపోతుంది.

గిట్టలలో ఏమియు కనబడకపోతే గిట్టమీద అక్కడక్కడ సుత్తెతో తట్టాలి. లేక పటకారుతో నిమ్మళముగా నొక్కాలి. పాదమునందు నొప్పి యున్నచో పశువు పాదము వెనుకకు లాగుతుంది.

పాదమునందు నొప్పియున్నదని అనుమానంవుంటే లాడమున్న యెడల తీసివేసి కుంటు తగ్గిపోవువరకు గోధుమపొట్టు వేడినీళ్ళలో ఉడికించి గోనెపట్టాలో వేసి గిట్టకు కట్టాలి.

నాడము కట్టిన ఒకటి రెండు రోజులలో పశువు కుంటినయెడల సాధారణముగా నాడము కొట్టువాడు గిట్టయొక్క అడుగు భాగమున యెక్కువగా కోసియైనా ఉండాలి, లేక మేకులను లోపలికి దిగునట్లుగా లోతుగానైనా కొట్టియుండాలి.

నాళములు వేయునప్పుడు కంకరరోడ్డుమీద పని చేయుటవల్ల గిట్టలు అరిగిపోవుటచే జంతువులకు బాధకలుగుతుంది. ఇట్టి సందర్భములో పశువుయొక్క గిట్ట గట్టిపడి తిరిగి పనిచేయుటకు వీలగునంత వరకు పశువునకు విశ్రాంతి ఇవ్వాలి.

బెణుకుట

పశువుయొక్క అవయవాలలో కీళ్ళుంటాయి. రెండులేక అంతకన్న ఎక్కువ ఎముకలనుబంధించుటకు నరములుపీచులాంటివి ఏర్పడుతాయి. అతిత్వరితముగా పరుగెత్తుటలో తప్పటడుగులు వేసినప్పుడు, పాదము జేరినప్పుడు యెక్కువ బరువు లాగినప్పుడును, కీలునందలి ఈ సంధి బంధనములు (నరములు) ఒక్కొక్కప్పుడు ఎక్కువగా సాగుటవలన గాని తెగుటవల్లగాని బెణుకు కలుగుటకు కారణమగుతాయి.

అప్పుడు కీలు బెణికినదని చెప్తారు. పశువులలో సర్వసాధారణముగా విరిగిన కీలుగాని తొంటికీలుకాని భుజముకీలుగానిబెణుకుతాయి. ఆ కీలు వాచితే తాకిన వెచ్చగానుండి బాధయున్నట్లు కనబడుతుంది. ఆ కీలు బెణికినదని నిరూపించాలి. ఈ బెణికిన కీలునకు ప్రతిదినము ప్రొద్దున సాయంత్రము 1/2 గంటవరకు వేడినీటితో కాపడముపెట్టి తడియారిన తర్వాత హారతికర్పూరము కలిపిన నూనెను పూయాలి. కర్పూరము కలిసిన నూనెను చేయుట ఎట్లనగా 1 తు, కర్పూరమును పావుశేరు కొబ్బరినూనె లేక నువ్వులనూనెలో కలిపి తయారుచేయాలి. దొరికిన యెడల 1/8 అణాకు కర్పూరతైలమునుగూడ కలపాలి. బెణికిన కీలును చింతాకు కషాయంతో కూడ వెచ్చగా కాచాలి. వాపు కలిగిన కీళ్ళకు ముసాంబరమును నీటితో మెత్తగానూరి కొంచెము వెచ్చచేసి పూయాలి.

బెణికిన అవయవాన్ని స్థిరముగా వుంచాలి. కదలనీయరాదు. బెణికిన భాగానికి తడిగుడ్డచుట్టి తడపాలి. ఇట్లు తడిపినచో ఆ భాగము బిగుస్తుంది. కొందరు వేడినీటికాపులు బెణికిన భాగమునకు తీస్తారు. వేడినీటి కాపులకంటె ఇసుకకాపులు చాలశ్రేష్ఠము. బెణికిన భాగమును చాలకాలము వాడుక చేయని యెడల ఆ అవయవాలు బిగిసిపోతాయి.

ముద్దకర్పూరము 1 తులము కొబ్బరినూనె పావుశేరు కలిపి బెణికినచోట రుద్దాలి.

లేక పచ్చి జెముడు చెక్కనుత్రొక్కి బెణికినచోట కట్టాలి.

లేక రావిచెక్క మెత్తగా నలగద్రొక్కి యెండబెట్టి చూర్ణము చేసి నీటిలో కలిపి బిళ్ళచేసి బెణికినచోట కట్టుకట్టి ఆ కట్టుపైన చన్నీళ్ళు ధారగా పోయాలి.

లేక కోడిగ్రుడ్డు సొనతో మంచినూనెకలిపి పట్టువేయాలి.

లేక మంచి ఘాటయిన సారాయి ఆరగా ఆరగా రుద్దాలి. బెణికిన అవయవమునకు యెన్ని చికిత్సలు చేసినను లొంగని యెడల బొత్తులు పెట్టవచ్చును. లేక స్ప్రెయిన్ కిల్లరునుగాని ఐఓడిన్ గాని, వాడాలి.

ద బ్బ రి క ము

పశువు మోకాళ్లకుగాని, తొడ భాగమునకుగాని ముందు వాపుగాపుట్టి క్రమేపి వృద్ధిజెందుతుంది. జ్వరము కొన్నిటికి తీవ్రముగా వుంటుంది. వ్యాధి ముదిరినకొలది పశువు బాధజెందుతుంది. వాపు వేడిగా వుంటుంది. కాబట్టి అనుభవముగల వైద్యునికి చూపించాలి. లేదా బెణుకులుచేయు చికిత్సలు వాడాలి.

మో ర్లు ది గు ట

పశువును మితముతప్పి మేపుటవల్ల చర్మములోవుండు బల హీనతవల్ల దుమ్ము తేమ వగైరాల కొట్టములో వుంచుటవల్ల, తదితర వాతరోగములవల్ల ఈ వ్యాధి కలుగుతుంది. వెనుక మోకాళ్ళుగాని ముందుమోకాళ్ళుగాని వాపువుంటాయి ఈ వాపును తాకితేగట్టిగా వుంటుంది. మరికొన్నిటికి మెత్తగా వుంటాయి. నడుచునప్పుడు కాళ్లు వంగనీయవు. ఆ వాపుదగ్గర దురదవుంటుంది. ఆరంభములో పశువు మోకాలి చిప్పలచుట్టూ గుండ్రని వాపుంటుంది. ఈవాపు వృద్ధిజెంది కాలిక్రింద భాగమునకుకూడ సోకుతుంది ఈ వాపులలో ఒక విధమగు కోడిగ్రుడ్డు సొనవంటి జిగురుపదార్థముంటుంది. ఇట్టివి తగ్గుట కష్టము.

మీాకాళ్లలోగాని, గిట్టలలోగాని వాతమువలనగాని, తదితర కారణములవలనగాని వాపులుపుట్టి మెత్తగాగాని, గట్టిగాగాని యున్నపుడు తగిన చికిత్స చేయాలి.

చికిత్స

జిల్లేడుపువ్వు, ఇప్పపిండి ఉల్లిపాయలు సమభాగములుగా చేర్చి మెత్తగానూరి బిళ్లవలెచేసి పశువు మోకాళ్లమీాద కట్టాలి.

ఉప్పు, వెల్లుల్లిపాయలు, పెద్దజెముడు సమభాగములుగా చేర్చి మెత్తగా నూరి బిళ్లచేసి పైమాదిరిగనే కట్టాలి, వారము దినములకొకసారి విరేచనానికి మందీయాలి. లేక కోడి పెంటలో జిల్లేడు పాలచుక్కలను వేసి రాచి ఒక పావుగంటవుంచి కడగులి. లేనిచో ఆ భాగము వాచుతుంది.

లేక ఫార్మసీవారి స్ప్రియిన్‌కిల్లరును రాచి లోపలకు పశురక్షామృతము త్రాగించాలి.

మలిమిడి

దీనినే గుడ్లమలిమిడి యంటారు. ఇది ఒకవిధమైన జెణుకు పశువులకు అప్పుడప్పుడు వస్తూవుంటుంది. పశువు మోకాలిగుత్తిలో వుండి నరములు సాగుతాయి, మనమచ్చటతాకితేపశువుచాలబాధపడుతుంది. అక్కడ వాపుగా వుంటుంది. మూడుకాళ్ల మీాదనే నడుస్తుంది తేలికగా జెణికితే కాలు భూమిమీాద నిలబెట్టిచూస్తే ఆవాపు వేడిగా వుంటుంది. ఈనొప్పి వారము లేకపక్షముదినములనరకుంటుంది. ఇక్కడ చెడురక్తము కూడుకొని యుంటుంది. క్రమముగా ఆవాపుపొక్కివుండు బడి కుంటుతుంది. ఇంకా ఆ వాపు వుండు పడకుండా తగ్గవచ్చు.

చికిత్స

పశువు కాలిగుత్తిలో గుడ్డ కడియముగాచుట్టి మంచినూనెకాచి గోరువెచ్చనిది పోయాలి. ఇట్లుపోస్తూవుంటే గోరువెచ్చని వేడి నరాలకు

తగిలి నెమ్మదిస్తుంది. ఇట్లు చేయక మన రైతులు నూనెలో గుడ్డముంచి కడియముగా చుడతారు. కాలికిన స్థలమును కదలనీయరాదు.

ఆముదముతో చిత్రమూలము నూరి వండి ఆ వాపునకు రెండు కట్లు కట్టిన తగ్గుతుంది.

లేక చిత్రమూలము, సన్నావాలు నూరి ఆ వాపునకు మూడు కట్లు కట్టితే వెంటనే తగ్గుతుంది. ఇట్లు చేయనియెడల ఆ భాగము పొక్కుతుంది. తరువాత వెన్నపూస రాసిన తగ్గుతుంది.

లేక గోలిమిడాకు గుప్పెడు, మిరియాలు 2 తు, మెత్తగా నూరి ఆముదములో కలిపి వండి పెట్టాలి. లేక ఐఒడన్ గాని, స్ప్రియున్ కిల్లరును మర్ధనచేసి వేడికాపులు తీయాలి.

గిట్టల క్రుళ్ళుడు

పశువునకు కాలి గోర్జు పడుటవల్ల తదితర వ్రణములవల్ల మోటారుకారు, బండి మొదలగునవి గిట్టలమీదుగా పోవుటవల్ల రేకులు పడి గిట్టలు తెగిపోవుటవల్ల గాయములకు చేతగాని చికిత్సలు చేయుట వల్ల ఈ క్రుళ్ళుడు పుట్టుతుంది.

చికిత్స

ఈ వ్యాధికి చికిత్సలు చేయుట చాల కష్టము. ప్రతిదినము కట్టు కట్టాలి. క్రుళ్ళకుండ నుండు పదార్థములు వేసి చికిత్స చేయాలి.

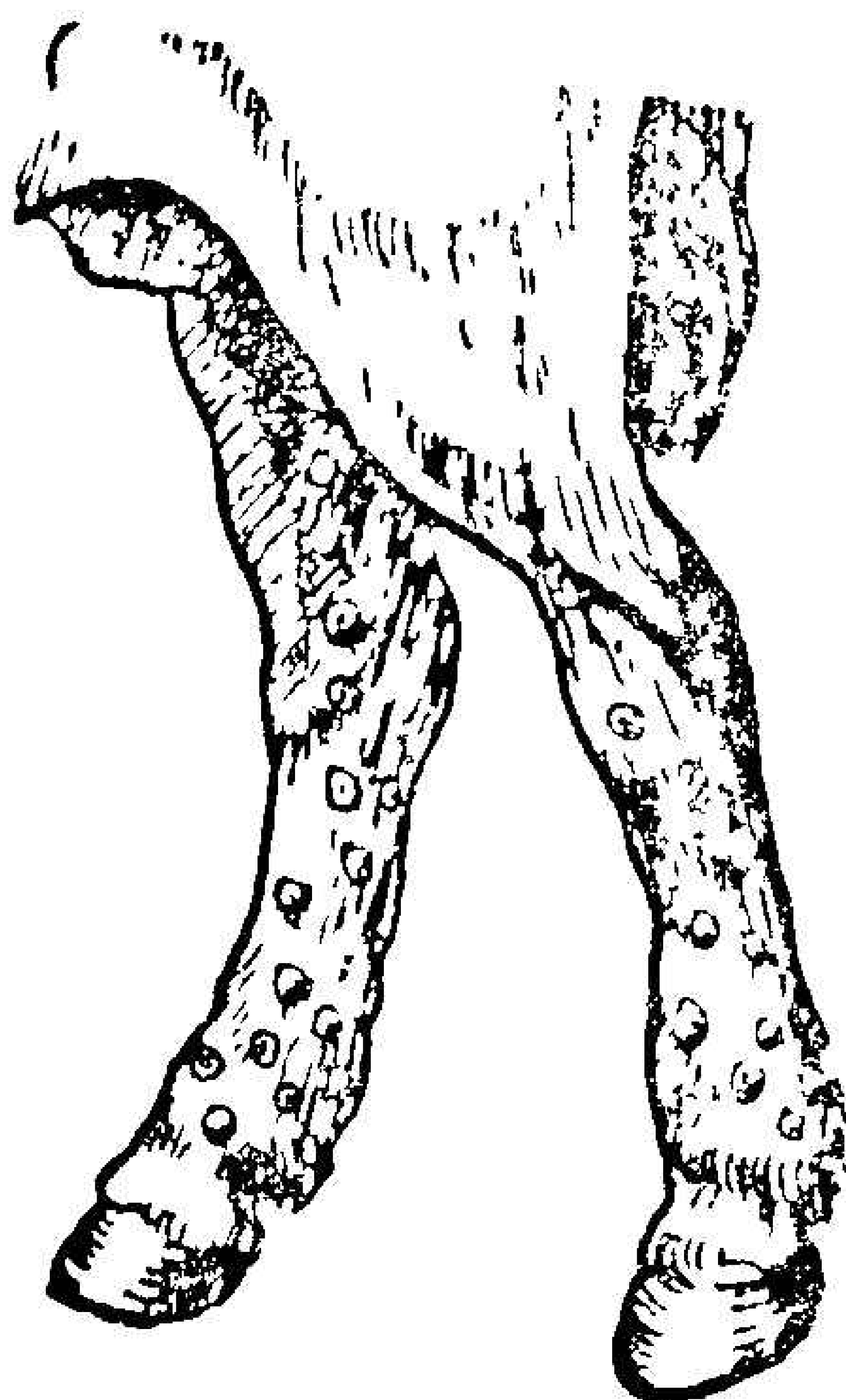
ముద్దకర్పూరము - 2 తు, నస 1 తు, వ్యాసులైను 2 తు, కలిపి అచ్చట రాయాలి.

లేక జీడివిత్తులు సేరు తెచ్చి త్రొక్కి చమురు తీయాలి. తరువాత సేరుగొర్రెకొవ్వు, అర్ధసేరుమైనము, అర్ధశేరుఆవునెయ్యి, అర్ధసేరునువ్వుల నూనె, అర్ధసేరు ఆముదము, తీసికొనివచ్చి పై చమురు కలిపి కాచాలి.

తరువాత పశువు గిట్టను రక్తము వచ్చునట్లు (రుళ్ళుతీసివేసి దానిపై చురుక్కుమనునట్లు కాచిన తైలము పోయాలి. తరువాత మైనము బిళ్ళగాచేసి దానిపైనవేసి మ(రియాకువేసి కట్టుకట్టాలి. ఆ కట్టు మూడు దినములుంచి నాల్గవనాడు యిదివరకు చెప్పిన లోషనుతో కడిగి మరల మైనపుబిళ్ళవేసి కట్టుకట్టాలి. పుండు మానువరకు నిట్లే చేయాలి. కార్నెక్సు వాడాలి.

కాలి గొర్రు

పశువును నాగలి కట్టి దున్నునపుడు జీతగాడు నాగలి మేడి సరిగా పట్టుకొనక పోవుటచేతగాని యేమరుపాటున దున్నుటచేతగాని కాలి డెక్కలకు నాగలికర్రు గుచ్చుకుంటే పశువునకు ప్రాణాపాయము

కూడ రాగలదు. పశువు చాల విచారముగా వుంటుంది తగిన చికిత్స చేయనిచో కాలు చెడిపోతుంది. నీరుపట్టి వాస్తుంది, పోటు వుంటుంది. పశువు నడువజాలదు. లోతుగాయమునకు వెంటనే చికిత్స చేయనిచో ధనుర్వాతము సోకి మరణిస్తుంది. కర్రుత్రుప్పు రక్తములో జీర్ణించి క్రిందినుండి పై వరకు రక్తగడ్డలు లేస్తాయి. సరియగు చికిత్సచేయనిచో మాదగా నగుతుంది.

చి కి త్స

గాయమునకు ఈగలను ముసరనీయరాదు. చాల జాగ్రత్తగా వుంచాలి. గాలి ప్రవేశించకుండ కట్టుకట్టాలి.

నల్లజీడిగింజ కాల్చి ఆ భాగమునకు అంటించాలి.

లేక గాయపాకు వేసి నాలుగుకట్లు కట్టాలి.

పశువు కాలిడెక్కలకు మేకుగుచ్చుకున్న యెడల జాగ్రత్తగా తీసివేసి నీరు పట్టకుండ చేయాలి.

కాల్చిన యిటుకరాయిమీద గుడ్డ మడతలుగాపెట్టి దానిపైన చన్నీళ్ళు ధారగా పోస్తుండాలి. ఈ పరిశారము మూడు నాలుగు దినములు చేయాలి.

ఇసుకతో వేడికాపులుతీయుటమంచిది. వాము, వెల్లుల్లిపాయలు నూరి నాలుగుకట్లు కట్టుము. ఫార్మసీవారి కార్నెక్సును,వాతారిఅరఖును వాడాలి.

మ ం ద గు ది

పశువునకు ఈ వ్యాధి వాతమువల్ల వచ్చుతుంది. కాళ్లు ఈడ్చుతూ వుంటుంది. కొన్నిటికి తేలికగా తగులుటవలన కొద్దిగా కుంటుతుంది. వ్యాధి ముదరినకొలది కాలుపైకి లాగుకొని నడువలేకపోతుంది. ఇట్టి పశువును చూస్తే జాలిగావుంటుంది. కొన్ని పశువులకు సాంప్రదాయముగా ఈ మందగుది రాగలదు.

చి కి త్స

వాము 15తులాలు, దిరిసెనచెక్క 15తులాలు, శొంఠి12తులాలు, చేదుపొట్లకాయలు, పొగబంతిచెక్క 1[illegible] లాలు, చేదుబీరకాయలు, 12తులాలు పెన్నేరువేరు 10తులాలు, ఇవన్నియు కలిపి నూరి నిమ్మ

కాయంత ఉండలుచేసి రెండుపూటల తినిపించాలి. వ్యాధి ముదిరిన యడల ఈచికిత్సకూడ లాభములేదు. నాటువైద్యులు నంమును చీల్చుతారు. తాత్కాలికముగా తగ్గినను మరల తప్పక వస్తుంది

రెక్టిఫైడ్ స్పిరిట్ టింక్చర్ అయోడిన్ రక్తనాళమునకు ఇంజెక్షన్ యిచ్చిన తగ్గుతుంది. అంతకంటె మంచివైద్యము లేదు. ఆయుర్వేదములో ఇంకను ఈ విషయమై ఆలోచించు చున్నారము.

గిట్టల పగుళ్ళు

పశువులను బండ్లుకట్టి రాతినేలలలందు కంకరరోడ్లమీాద తోలుటచేత, దీర్ఘ ప్రయాణములు చేయుచుండుటచేత సరియయిన నాడాలు డెక్కల అడుగుభాగమున కట్టించకపోవుటచేత పశువుల గిట్టలు అరిగిపోవుటచేత ఈవ్యాధి కలుగుతుంది. ఈవ్యాధి ముందరి కాళ్ళకు వెనుకకాళ్ళకు అప్పుడప్పుడు వస్తుంది. గొరిజలుపగిలి వాపుపుట్టి ఆబాధ చేత పశువు అడుగు వేయజాలదు. అజాగ్రత్తగా వుంటే ఆ వాపు పుండుగా మారి గిట్టలూడి పోతాయి.

చికిత్స

(1) వేడినీటిలో ఉప్పుకలిపి డెక్కలమీాద పోయాలి.

(2) గుగ్గిలము, మైనము, లక్క, సింధూరము ఒక్కొక్కటి పావుతులము వంతున తెచ్చి మెత్తగా నూరి పొడిచేసి నూనెలో కలిపి కాచి డెక్కలలోపోసి దానిపై కాచిన వేడియిటుకరాతి పొడుముతో కాచాలి.

(3) ముండ్లు తోటకూర ఆకు తెచ్చి ఉడికించి వెచ్చనిది కట్టాలి.

(4) కరక్కాయపొడి, క్రొత్తసున్నము పటికబెల్లము సమాముగా తెచ్చి మెత్తగానూరి నొప్పిగల గొరిజలకు పట్టించి ఉపనీటితో కాయాలి.

(5) తవుడు నీరు చిక్కగా కలిపి వుడికించి దినమునకు ఒకసారి కట్టాలి.

(6) గుగ్గిలము బెల్లము నెయ్యి మైనము కలిపి రాయాలి.

(7) నిమ్మరసము, సైంధవలవణము, మేకపాలు జిల్లేడుపాలు, గుగ్గిలము, ఆవు వెన్నతో కలిపి రాయాలి.

వెటరినరీ ప్లాస్టరు, ఐఓడిన్ చక్కగా పనిచేస్తుంది.

గిట్టలసందున దుర్మాంసము పెరుగుట

గిట్టలకు దెబ్బతగిలినప్పుడు తగుచికిత్స చేయునపుడు కాలిగోట్టు పడిగిట్ట చీలినపుడు యేదెబ్బయిన తగిలినపుడు శస్త్రముచేసి సరిగా చికిత్స చేయనపుడు ఈ దుర్మాంసము పెరుగుతుంది. పశువు పనిచేసి నపుడు గిట్టల సందుననున్న ఈ దుర్మాంసమునకు పుల్లలు, గడ్డలు గ్రుచ్చుకొని బాధపడుతుంది. దుర్మాంసము పెరిగి బాగుగా ముదిరిన యెడల శస్త్రము చేయాలి.

చి కి త్స

అనుభవము గలిగిన వైద్యునితో చికిత్సచేయించాలి. తాత్కాలికముగ తగ్గి మరల రావచ్చును. మరల మరల వచ్చిన గిట్ట మాదగా అగుతుంది. ఇట్టి పుండ్లకు ఫార్మసీవారి కార్నైకున్ను వాడాలి. కాల్చ వలసి వస్తుంది.

......(o)......

ముప్పది అయిదవ భాగము

మాదలు - వాపులు

పశువుకుపుట్టినపుండుగాని, శస్త్రముచేసిన గాయముగాని, తోక, చెవి, అరుత్రి కొమ్ము కాలుగొట్టు మున్నగుభాగాలలో కలిగినవానికి ఎన్నిచికిత్సలు చేసినా తగ్గక రైతుకు విసుగుపుట్టి చికిత్సలు చేయించనపుడు ఆ పుండ్లు పెద్దవై మానవు. వీటినే మాదలంటారు. కొమ్ము భాగాలకు మాత్రము తలలో ఒక విధమగు పదార్థముచేరి వ్యాధి ముదిరి కొమ్ము వాలుతుంది. దీనినే కొమ్ముమాదంటారు. మాదలంటే మానదని తెలిసికోవాలి. కాబట్టి యిటి మాదలకు అనుభవము గల వైద్యులతో చికిత్సలు చేయించాలి.

తోకమాద

దీనినే తోకగురుజు అంటారు, పశువుయొక్క కుచ్చుండు స్థానము నందు ఈవ్యాధి పుడుతుంది. కుచ్చుపైభాగమంతా నల్లబడి వెంట్రుకలు మాడిపోతాయి. చివరభాగమున ఉంగరమువలె మెలికలు తిరిగి బిరుసుగావుంటుంది. క్రమముగా తోకకుచ్చు వెంట్రుక లూడిపోయి మొండితోకగా వుంటుంది. పశువు సరిగా మేతమేయక వెఱ్ఱిచూపులు చూస్తూ తిరుగుతుంది.

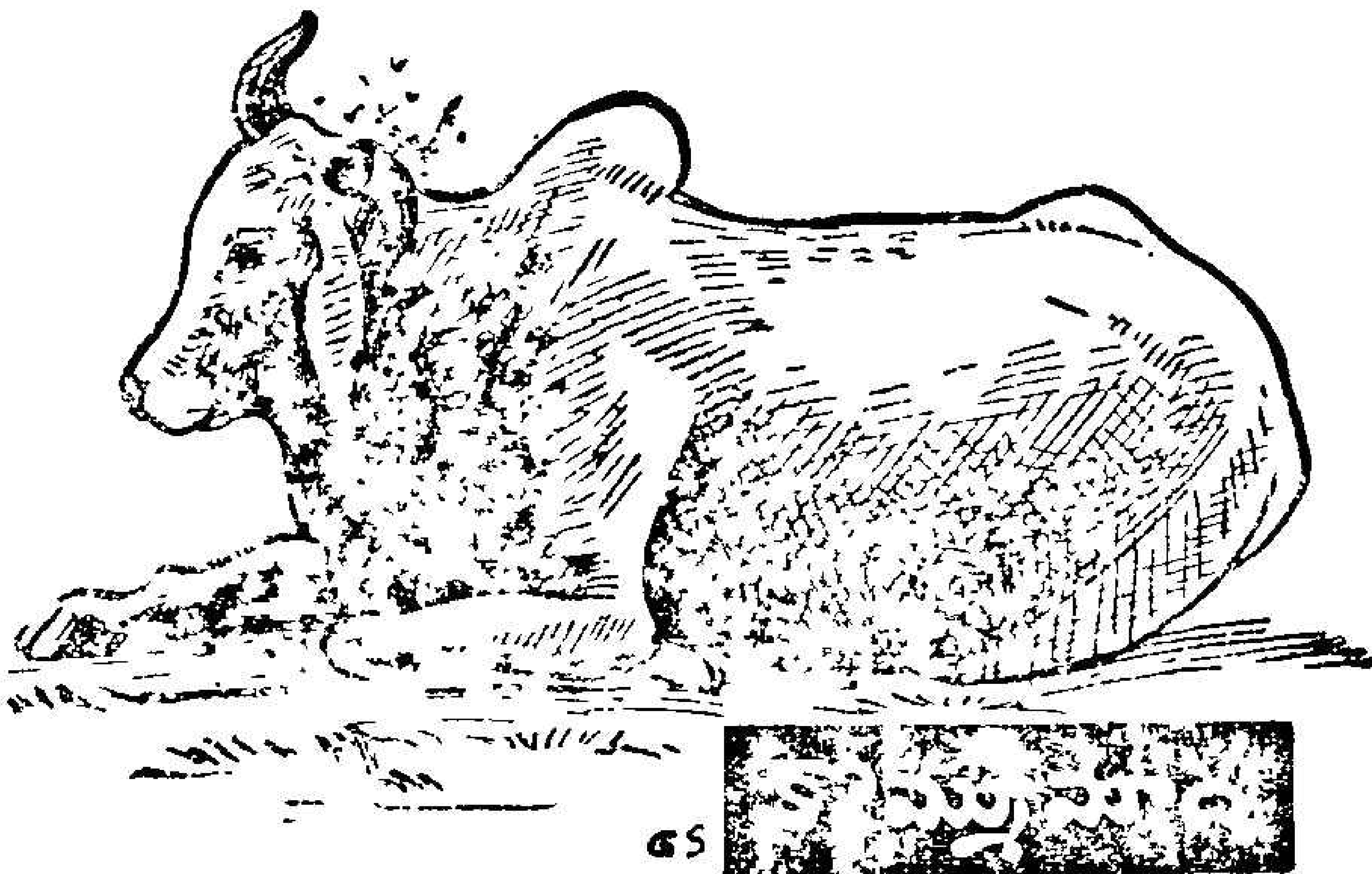
చికిత్స

పశువుతోక చివరభాగము కత్తితో తెగగొట్టి గోరువెచ్చని నేతిలో ముంచాలి. తరువాత కలబందమట్టలు, సైంధవలవణము, ఆవాలు అల్లము సమభాగములుగా తెచ్చి నూరి పులికలిలో మూడు దినములు నానవేసి పూటకు గొట్టము త్రాగించాలి. వెంట్రుకలు మొలచుటకు ఉమ్మెత్తలో నీలిమందును నూరి 4, 5 దినములు రెండు పూటలు పట్టించు చుండాలి.

లేక తోక తెగగొట్టినప్పటికికూడ, మరల తోక చెడిపోతుంది. కాన ఎక్కడకు తోకకుళ్ళి ఎండిపోవునో అంతవరకు అనుమానము లేకుండ తెగగొట్టి నూనెలో ముంచాలి. ఈగల ముసరనీయరాదు. తోక ఎముక ఉంగరము మాదిరిగా ఊడినపుడు తోకమాదయని గ్రహించి అనుమానము లేకుండ నరకాలి. కార్నిక్సును వాడుడు.

కొమ్ము మాద

కొమ్ములు జంతువులయొక్క యావజ్జీవితమూ పెరుగుతూ వుంటాయి. ఆకస్మికముగా వూడాలిగాని తమంతటవి వూడవు. ఒకప్పుడేదైన దెబ్బతగిలినపుడు ఇట్టికొమ్ములు వూడిపోతాయి. కొమ్ములిరిగి క్రిందపడినపుడు నిజమైన కొమ్ము అమర్చబడియుంటుంది. ఆ గాయము చుట్టును స్పర్శగ్రహణశక్తిగల చర్మ మమర్చబడి యుంటుంది. దాని యందసంఖ్యాకములగు నాడులును, రక్తవాహికములు వుంటాయి. నిజమైన కొమ్ములు నరికినను బాధకలుగ నేరదు. ఈ కాయభాగాన్ని ఎంత తేలికగా, గుచ్చిననూ ఎక్కువ బాధకలుగుతుంది. కాయచుట్టువుండే చర్మములో నాడులు రక్తవాహికలు వుండుటచేతనే ఈ బాధ కలుగుతుంది. ఈకాయ అడుగుభాగాన మెదడను పదార్థము వుంటుంది.

ఈ మెదడు భాగమునకు చీముసంబంధమైన సూక్ష్మజీవులుప్రవేశించి కొమ్ముమాదయను వ్యాధి కలిగిస్తాయి. ఈ మాద ఒక

కొమ్ములనకుగాని కొంటెకిగాని రావచ్చును. ముందు కొంచెము దురద ప్రారంభమై ఎఱ్ఱని వర్ణముగల బొబ్బలు కనబడుతాయి. క్రమ క్రమముగా పసుపు వర్ణముగా మారుతాయి. ఇవి చితికి తేనెతుట్టె ఆకారము వహించి పొక్కులు కనబడుతాయి. ఈ పొక్కుల యడుగున పుండ్లు యేర్పడుతాయి. యీ వ్యాధిని అశ్రద్ధ చేసినయెడల పశువున కపాయము కలుగుతుంది. ఇది బహు మొండివ్యాధి. పశువు తలలో నున్న మెదడున ప్రవేశించి క్రమముగ కొమ్ములోపలి భాగముకూడ తింటుంది. ముక్కులనుండి చీముగాని, చీమునెత్తురులుగాని పడుచుం డుట వలన పశువుకొమ్ము వాలిపోతుంది.

విరిగినకొమ్ము మీదయైన పశువు చాల శుష్కించి పోతుంది. ప్రత్యేకముగా యీ వ్యాధి కలిగిన పశువు ఎక్కువగా బలుస్తుంది. పశువునకు కాంతి తగ్గుతుంది. యీ స్థితిలో పశువు చనిపోతుంది. నెత్తురు చిగిర్చి మీద నెమ్మదికాదు.

కొమ్ములు విరిగినమీద

ఏ ప్రమాదమువల్లనైనా కొమ్ములు విరిగినపుడు జాగ్రత్తగా చికిత్స చేయాలి. విరిగిన భాగము వ్రేలాడుచున్నచో రంపముతో కోసి తీసివేయాలి. రక్త మెక్కువగా కారుచున్న తడిగుడ్డతో గట్టిగా నీరుపిండి ఆ రక్తాన్ని ఆపాలి. తరువాత పుంటపెట్టు మందులుగాక చల్లదనంగావుండే మందులను [illegible] కొమ్ములువిరిగిన అనుభవముగల వైద్యునితో చికిత్స చేయించాలి. విరిగిన 15 రోజుల [illegible] చేయుచున్నను కొమ్ముల [illegible] తగ్గినను [illegible] మీదగానే రక్తము కారుతూవుంటుంది. కాబట్టి విరిగినవెంటనే చికిత్స చేయాలి. అకుపసరులకంటె చూర్ణములుగాని, తైలములుగాని వాడాలి.

హెచ్చరిక

ఈ వ్యాధి సామాన్యముగా చికిత్సకులొంగదు. కాబట్టి ఆరంభముులో తగు చికిత్స చేయాలిగాని కొమ్ముమ్మవాలిన తరువాత ఏమీ లాభము లేదు.

అనేకమంది పశువైద్యులు మేము నెమ్మది చేసెదమని కొంత డబ్బు మందుఖర్చుకని తీసుకొని తరువాత మావల్ల గాదంటారు. ఇది నా స్వానుభవము.

మన రైతులలో చాలమంది నయమగునేమోయని ఆతురతలో అనేక చికిత్సలు చేస్తారు. కొన్ని మంచి బండిగిత్తలకు వచ్చినపుడు రైతు విచారము, ఆతురత చెప్పనలవిగాదు. మా పశుచికిత్సాలయము దగ్గరకుకూడ అప్పుడప్పుడు చక్కని గిత్తలు వస్తాయి. వాటిని చూచిన చాల విచారముగ వుంటుంది. ఈ మాద పుర్రెకు పుట్టిన తగ్గదు. కండకు పట్టిన తగ్గుటయు కలదు.

చికిత్స

కాని యిటువంటి వ్యాధిగల పశువు కొమ్ముకోసి ఈ దిగువ చికిత్సలు చేయాలి.

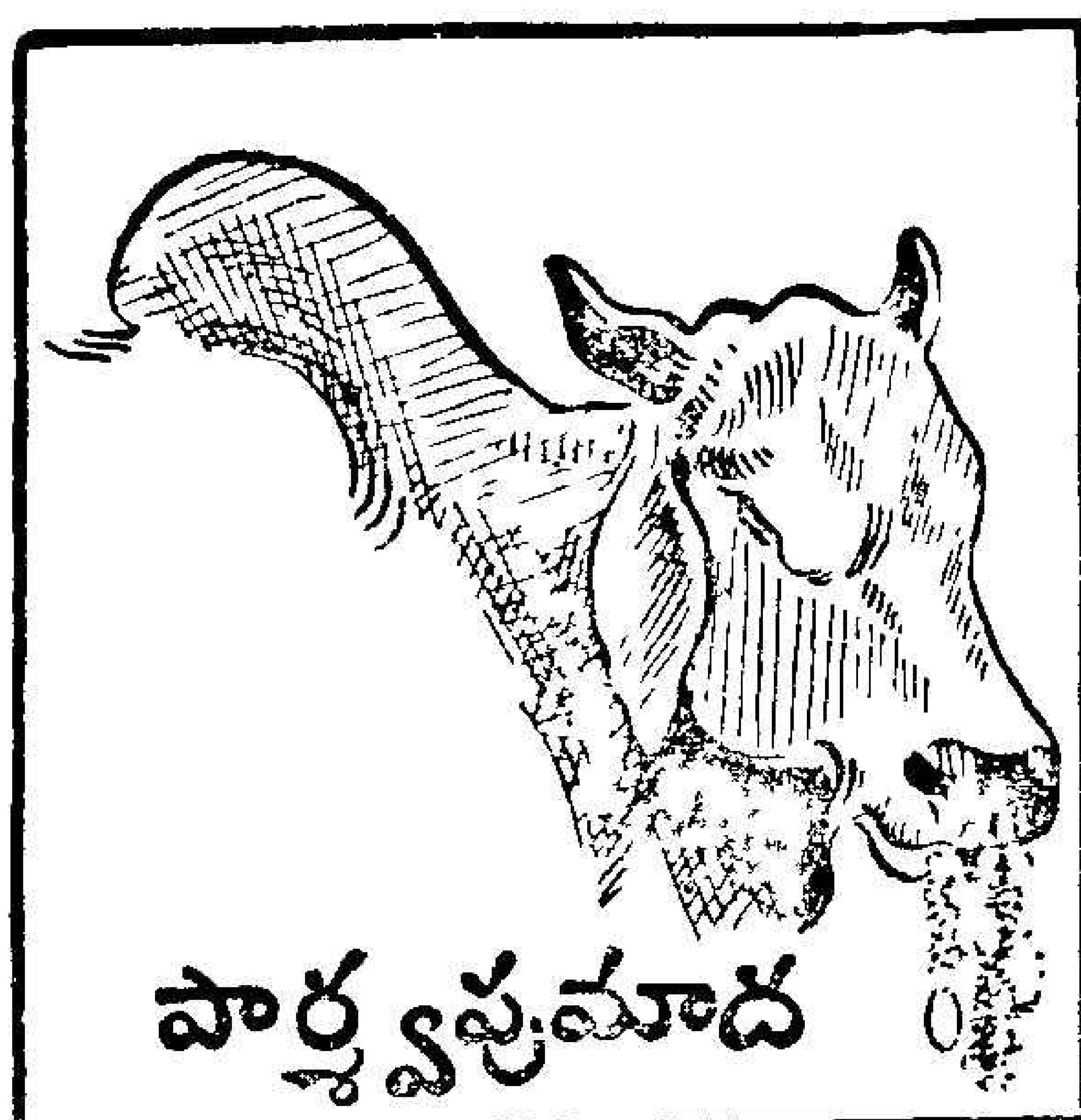
కొమ్ముకోసి వెంటనే కల్లుబెల్లము వెంట్రుకలు తెచ్చి పైన వేసి యినుప కడ్డీతో కాల్చాలి. ఇట్లు కాల్చినచో కొమ్ములోపలవుండే పురుగులకు వేడి కలిగి చనిపోతాయి. తరువాత కాల్చిన భాగములో మానువరకు మర్రిపాలు పోయాలి, లేక ఇంగిలీకము, ఇటుకరాతి పొడుము, దంతిచెక్క చూర్ణము కలిపి కొమ్ముగాయములో పోసి కట్టుకట్టాలి. తరువాత సారాయి చటాకు కాజ ఆకురసము చటాకు కొమ్ముకోసినవైపు చెవిలోపోసి కట్టుకట్టాలి.

అప్పుడప్పుడు ఫినైల్ ద్రావకముతో కడుగుతుండాలి.

లేక వావింటాకు మూడు గుప్పెళ్ళు, నీరుల్లిపాయలు, వస 1 తు, తీసికొనివచ్చి నూరి రసముతీసి ఏ ప్రక్కకొమ్ము వ్రాలినదో ఆ ప్రక్క ముక్కు రంధ్రములలో పోయాలి. ఫార్మసీవారి కార్నైకుస చెర్నారిని వాడుడు.

పార్శ్వప్రమాద

పశువు మెదడులో ఒక విధమైన సూక్ష్మజీవులు పుట్టిన ఈ రోగము కలుగుతుంది. దీనినే అర్థాంగవాతమనీ పార్శ్వపువాతమనీ చెప్ప వచ్చు. ఈరోగము శీతల ప్రదేశములోవుండే పశువులకు కలుగుతుంది.

పార్శ్వప్రమాద

పశువు మెదడు సగభాగానికే సోకుతుంది. కొన్ని పశువులకు చెవుల మొదట త్రాడు కట్టుటవలన బలవంతముగా లాగుకొని నర ములు సాగి ఈ రీతిగనే వచ్చుటయు గలదు. మరికొన్నిటికి దీర్ఘవా తము వలన రావచ్చును. కాబట్టి జాగ్రత్తగా చికిత్సచేయాలి.

పశువు తన తలను ఆరంభములో అటునిటు ఆడించుతుంది. ఒక ముక్కునుండి మాత్రమే చీమిడివంటి పదార్థము కారుతూ వుంటుంది. చెవిలోనుండికూడ ఒక విధమగు ద్రవము స్రవించుతూ వాపుంటుంది. కొమ్మువైపునకు చెవి ముక్కురంధ్రాలకు వ్యాధి సోకుతుంది. ఒకకన్ను లోపలికి పోతుంది. నోటినుండి చొంగ పడుతుంది. ఈ వ్యాధిని ఆరంభ

ములో గుర్తింపలేక కొమ్ముద్రోల్లలంటారు. కాబట్టి జాగ్రత్తగా పరీక్షించాలి. పసుపుపచ్చని చిక్కని చీమిడి చెవులనుండి, ముక్కులనుండి పడుతుంది. చాల దుర్వాసన వేస్తుంది. వ్యాధిముదిరినకొలది తుట్టెలు తుట్టెలుగ చీమిడి పడుతుంది. ఈచీమిడి కోడుగుర్ద్డులోనుండు పచ్చని ద్రవపురంగుగ వుంటుంది. పశువు శుష్కించిపోతుంది. చెవిలో పురుగులు పడుతాయి. పశువుచూచుటకు చాల అసహ్యముగా వుంటుంది.

చికిత్స

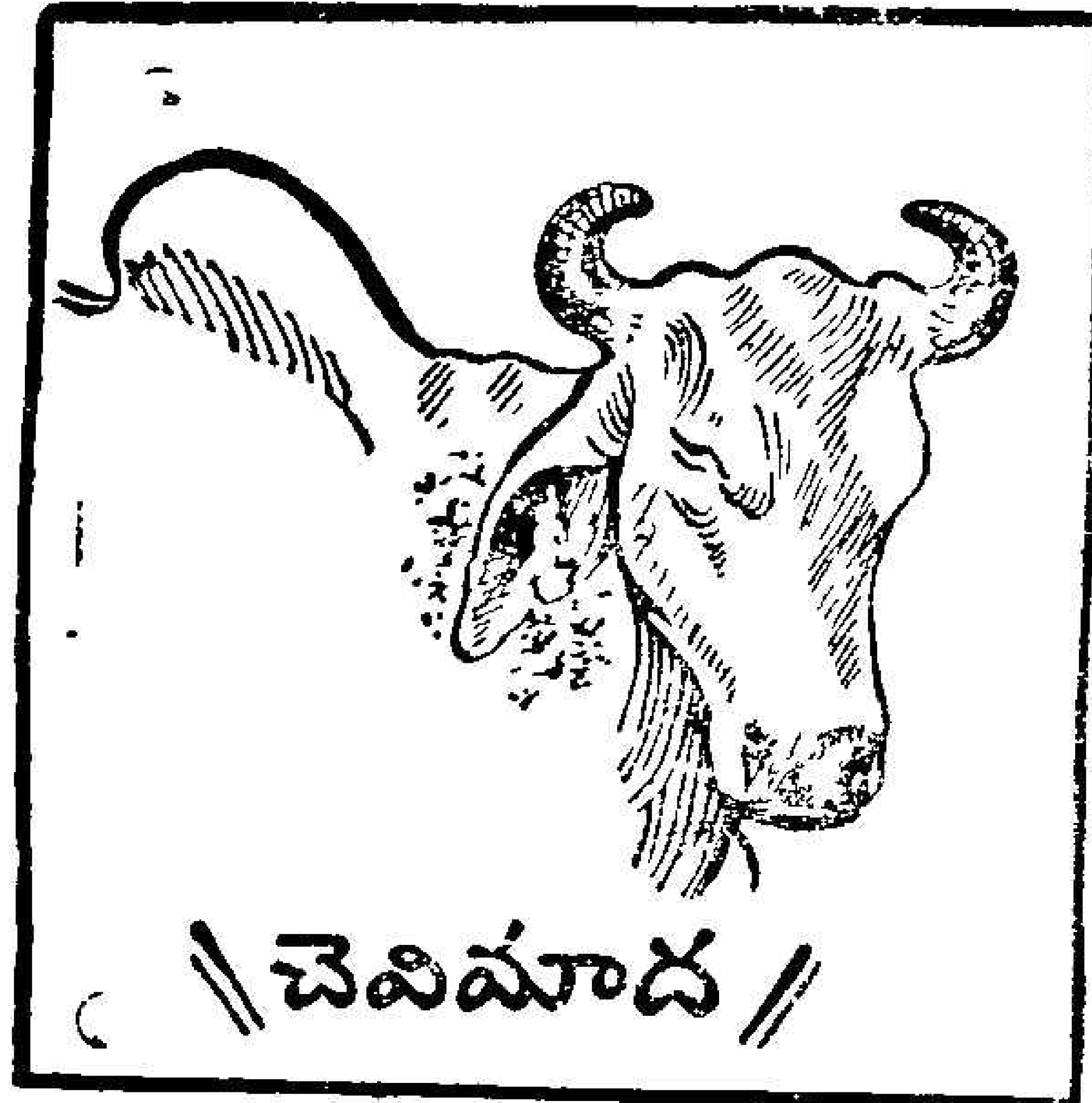
ఇది మొండివ్యాధి. యీవ్యాధితగిలినపశువు 5,6మాసములవరకు జీవిస్తుంది. తరువాత చనిపోతుంది. కాబట్టి యీ-వ్యాధిగలపశువును ప్రత్యేకస్థలమందుంచాలి. చెవికి దెబ్బ తగులుటవల్ల వచ్చినచో చికిత్సలకు తగ్గుతుంది. వాతమువల్ల వచ్చిన చాల కాలము పడుతుంది. అవుసరమున్న పశువు కొమ్మునుండి మూతివరకు చుక్కలు పెట్టాలి. చెవిచుట్టు మూడుచుక్కలు పెట్టాలి. ముచ్చిలిగుంటయొద్ద ఒకచుక్క పెట్టాలి. యీ వ్యాధి రెండు నెలలవరకు యుండునుగాని, త్వరగా తగ్గదు.

వాతారిఅరఖు, ఐఓడిన్, అనోడైన్ పనిచేస్తుంది,

చెవిమాద

చెవిగూబలో వాతసంబంధమైన పురుగులుపట్టి కురుపులు లేచుటగాని, నరసంబంధమగు అస్వస్థతవలనగాని యీవ్యాధి కలుగుతుంది. ఇవి లేచుటచే చెవి మధ్యభాగము లోపలిభాగము వెలుపలిభాగము కూడ వాపుపుడుతుంది. ఆవాపువలన పోటుఅధికమై బాధకలుగుతుంది. పశువునకు చలిగాలి తగిలినపుడు, అటునిటు తిరుగునపుడు, మేత తినునపుడు నొప్పికలుగుతుంది. యీవ్యాధికితగినచికిత్సచేయనిచో కురుపులు పెద్దవై చెవివ్రేలాడుతుంది. చెవి మొదట చాలవాపుదలనొందియుంటుంది. చెవి బయటభాగమందు కురుపులు ఎఱ్ఱగా వుంటాయి. కురుపులు చితికి దుర్వాసన వేస్తాయి. యీగలు అరసిపైనవ్రాలి పురుగులుఅగుతాయి.

క్రమముగా చెవిభాగమంతా పురుగులు తింటాయి. పశువు క్షీణించుతూ చాల విచారముగా వుంటుంది. యీ దుర్వ్యాసనను తక్కిన పశువులు పసిపడతాయి.

చికిత్స

యీ వ్యాధి ముదిరితే నెమ్మదియగుట చాల కష్టము. పెద్ద జంతువునకు, విరేచనమునకు మందీయాలి. చెవిచుట్టు వాపున్న యెడల వేడికాపులు తీయాలి.

చెవులో బొక్కెనాకుపసరు పోసి దూది పెట్టాలి.

లేక వామింటాకు ఉప్పుతో నూరి రసముతీసి చెవిలో పోయాలి.

లేక మూర్కొండాకు పసరు 3 తు, చిగురుప్పు 1/2 తు, కరి ధూపము 1/2 తు తెచ్చి గోమూత్రముతో కలిపి చెవిలో పోయాలి.

లేక సీమకసిందాకు, రాతిసున్నము నూరి చెవిలో పిండాలి.

లేక వేపనూనె 1/4 తులము, గోరింతాకు పసరు 1/2 తులము, వేపాకు పసరు 1/2 తులము, మిరియాలపొడి 1/2 తులము, కలిపిపోయాలి.

చెవి మొదటిభాగమునందు 5, 6 చుక్కలు పెట్టాలి. కార్నెకన్న గాని అనోడైనుగాని వాడాలి.

త ల మా ద

వాతమువల్ల, తల శుభ్రముగా లేకపోవుటవల్ల, మెదడులో యే వ్యాధియైన కలుగుటవల్ల మొదటి భాగమంతా పురుగులుచేరి ఈ వ్యాధి కలుగుతుంది.

తలలో చీము సంబంధమైన కురుపులు లేస్తాయి. ఆరంభములో దురద వుంటుంది. ఈ కురుపులు ఎరుపుగా వుంటాయి. ఈ కురుపులు తామరవలె గుండ్రంగా వుండక వంకరగా వుంటాయి. కొంచెము పసుపు వర్ణముగల చీముంటుంది. ఈ చీమువలన పశువు భూమిమీద తన తలను ఆన్చుతూ విచారముగ వుంటుంది. వ్యాధి ముదిరినకొలది ముక్కుల వెంట చీము పడుతుంది. మెదడు క్రమేణ తేనెతుట్టె ఆకారము వహించి తల మెత్తబడి పశువునకు బాధయెక్కువై చనిపోతుంది.

చి కి త్స

ఆవుపాలు అర్థశేరు, శొంఠి 1 1/2 తు, వస అరతులము కలిపి ప్రతిదినము ఈ మోతాదునంతున పక్షము దినములు త్రాగించాలి. పైన కార్నెక్సును రాయాలి.

తలపైన పురుగులను చంపు మందుచే మర్ధన చేయుచుండాలి.

లేక సూరేకారము 1/2 తు, నీరు అర్ధసేరు కలిపి మెదటిపైన పోయాలి.

గుఱ్ఱపు మూత్రము, నిమ్మకాయరసము, హారతి కర్పూరము కలిపి రాయాలి.

గంధకపుపొడి 2 తులములు, మైలతుత్తముపొడి 1/4 తు. పటికపొడి 1 తు, వ్యాసలైను 16 తు, కలిపి పూయాలి.

అ డ్రు మా ద

ఎద్దులను దున్నలను అతిగా బరువువేసి మోయించుటవలన మెడ కండర భాగమంతా కంది వాచి నల్లబడి రక్తము గడ్డ కట్టి బాధగా వుంటుంది. అట్టి పశువులతో పనిచేయించరాదు. దీనినే అడ్డు మాద యంటారు. శస్త్రము చేయవలసినపుడు అనుభవముగల వైద్యులకు చూపించాలి. గాని ఇష్టము వచ్చినట్లు శస్త్రము చేయరాదు. ఎందుచేతనంటే రక్తనాళాలు ఆగడ్డచుట్టు చేరియుంటాయి.

గి ట్ట మా ద

పశువు డెక్కల లోపలి భాగాన రక్తనాళాలతోను, తదితర నరాలతో కానికూడియుంటాయి. ఏదైన ఇనుపముక్క గ్రుచ్చుకొనుట వల్ల తెగుటవల్ల, రాయి గ్రుచ్చుకొని తెగుటవల్ల పుండ్లు పడ్తాయి. ఈ పుండ్లను అజాగ్రత్తగా చూచుటవలన లోపల పుండంతా కుళ్ళి నరాలుకూడ పాడయి ఎన్ని చికిత్సలు చేసినా తగ్గక రక్తముతో కూడుకొనుటవల్ల గిట్టమాద యంటారు. అనుభవముగల వైద్యునికి చూపించాలి.

కా లు గో ర్రు మా ద

పశువులచే దున్నేటప్పుడు ఆకస్మికంగా మోకాలు క్రిందగాని గొరిసెలోగాని గిట్టపైగాని నాగటికర్రుగుచ్చుకొని లోపలిభాగమంతా కమిలి రక్తముకారి బాధ పడుతుంది. ఈ సమయములో ఏ చికిత్స చేయకుండావుంటే అకర్రువిషము రక్తనాళాలలో జీర్ణించి మోకాలు, తొడవరకుకూడ రక్తము గడ్డగట్టి పుండు మానక పశువు బాధ పడుతుంది.

చే రు మా ద

పశువు చేరులోపలిభాగపు అవయవముపైన ఒకవిధమగు ఉల్లి పొరవంటి గడ్డలేస్తుంది. మరికొన్నిటికి చేరుచివర చర్మమున కంటి ఒక్క

విధమగు కురుపు లేవగనే పరీక్షించి తగిన చికిత్స చేసిన తగ్గుతుంది. చికిత్స చేయకుండ వుంచితే క్రుళ్ళి లోపలిభాగమంతా చెడిమాదగా అగుతుంది. చెరుకంపుగా వుండే భాగాలలోగాని కొంచెము క్రిందగాగాని ఉల్లిపొరలవంటి గడ్డలేచి గట్టిగా వుంటుంది. శస్త్రము చేసినప్పటికి కొన్ని తగ్గవు. ఇదికూడ మాదగనగుతుంది. గాన ఆరంభములోనే యిట్టి వాటికి చికిత్సలు చేయించాలి.

కంటిమాద

కన్నులోపలికి దానికి తదితర కారణాలవల్ల దోషము తగిలి తెల్లగ్రుడ్డుపైగా శనగగింజంత కురుపుగానై చికిత్సలు చేసినపుడు తగ్గుచు లోలోపల కంటిభాగము పాడగుచు క్రమేపి కన్ను గుల్లపారి పాడవుతుంది. ఇట్టి సమయములో ఆవిరని చికిత్సచేస్తారు. ఇంతమాత్ర మునకే లొంగదు. దీనికే మాదయంటారు. వెంటనే అనుభవముగల వైద్యునితో కన్ను తీయించాలి. లేనిచో రెండవ కంటికి కూడ రావచ్చు. రైతులు ఇట్టి పశువులను చూచి విచారపడుతారు. ఎంతగా విచారపడిన తాత్కాలిక చికిత్సకు కొంచెము తగ్గినా కొంత కాలానికైనా కన్ను తీసివేయుట తప్పదు.

స్తనమాద

పశువులు యీనిన తరువాత పొదుగు చన్నులలో పాలులేకుండ పోతాయి. కండరాలలో పటుత్వము తప్పుతుంది. చన్నులనుంచి పాలు వచ్చునేమోయని పాలు పిండితే రాజాలవు. కొన్ని చన్నులు కొరివి చన్నులుగా అగుతాయి. కొన్ని పశువుల పొదుగులు మెత్తగానుండి చన్నుల కాటంకముగా కొన్ని నాళాలు బంధించుతాయి. ఎన్ని చికిత్సలు చేసినప్పటికి ప్రయోజనం ఉండబాలదు. ఏమాత్రము ఒకటి రెండు ధారలైన చన్నులనుంచి వస్తావుంటే మాత్రము పాలు పడుటకు ప్రయత్నము చేయవచ్చును. లేనిచో ఏమీ లాభముండదు.

పేగు మాద

పశువు బొడ్డునకు వెనుక కాళ్ళకు దూరముగావుండే భాగమందు ఒకగాలికణితివలె పుట్టుతుంది. యీకణితి క్రిమక్రిమేపి పెద్దదై కొన్నాళ్ళకు ఆకణితి చితికి పెద్దగాయముగా నై, అపుండు విస్తరించి లోపల వుండే పేగులచుట్ట అంతా బయటపడుతుంది. దీనినే మనవాళ్ళు పేగు మాద అంటారు. యీ మాదకు ఆరంభములో తగిన చికిత్స చేయాలి గాని చివరదశలో ఏచికిత్సకు లొంగకపోగా ఆ పశువు చనిపోవుటయు గలదు. ఇట్టి పశువులను అనుభవముగల వైద్యులకు చూపించిన పేగులను లోపలికి నెట్టి కుట్టుతారు. పేగులన్నీ బయటకువచ్చి ఆ భాగపు చర్మమంతా కుళ్ళిపోతే ఏచికిత్సకు లొంగదు. మరికొందరు కణితియని దానిపైన కాల్చుతారు. అట్లు కాల్చగానే పుండు పెద్దదై పగిలి ప్రమాదము కలుగుతుంది.

వాపులు

రైతులు యీ వాపుల విషయంలో చాల జాగ్రత్తగా పరిశీలించాలి. కొన్ని వాపులు అంటురోగాలవల్ల గొంతుకక్రింద, మూతిమీద జెబ్బలమీద తదితర భాగాలయందు రావచ్చును. ఇట్టివాపులు ప్రమాదాలు కలిగించుతాయి. కాబట్టి వెంటనే కనుగొని చికిత్స చేయాలి.

విషజంతువులు కరచినగాని, కుట్టినగాని, ఊదిగాని వాపులు కలుగుతాయి. యీ వాపులనుగూడ జాగ్రత్తగా పరిశీలించాలి.

మరికొన్ని వాపులు శరీర అవయవాలమీద కణుతులుగా, గడ్డలుగా, పుట్టుతాయి. ఇట్టివాపులు చెడునీటితోగాని, చెడురక్తంతోగాని చెడుగాలితోగాని కలిగియుంటాయి. కాబట్టి మీకు తెలిసినంత వరకు వీటికి చికిత్సలు చేయాలి- నీ తెలియకపోయిన అనుభవ పశువైద్యులకు చూపించాలి.

పంపర వాపులు

రైతులలో కొందరు ప్రతివాపునకు పంపరవాపు అంటారు. ఈ పంపర వాపులో రెండుమూడు రకాలువున్నాయి. గంగడోలునుంచి మెడకుత్తుక వరకు, గంగడోలునుంచి ముందుకాళ్ళు, బొడ్డు, వెనుక కాళ్ళు, పిర్రలవరకు కొన్నిగంటలలో మెత్తనివాపు పుట్టి పశువును బాధించుతుంది. దానినే గుండెనుంచి పుట్టిందంటారు. రక్తము చెడి అకస్మాత్తుగా చెడునీరు జేరగానే చికిత్స చేయనిచో మరణమునకు కూడా సిద్ధమగుతుంది.

మరికొన్నిటికి ఊపిరివాపులంటారు. ఈ వాపులు శరీర మందెచ్చటనైన పుట్టి గట్టిగనో, మెత్తగనోవుండి పశువులనుకొన్నాళ్లు భాధించుతాయి. మరికొన్నిటికి చెవికిందుగా మెడవరకును, దవుడకిందుగాను ఈ వాపులు పుట్టుతాయి ఇట్టివాపులు తరచుగా చలిగాలి తగులుట వలన కంఠమువరకు పుట్టుతాయి. గడ్డులుగడ్డులుగాలేచి వాచుతాయి.

చికిత్స

గంగడోలునుంచి, కుత్తుక వెనుక భాగమునకు వాచి బాధపడే పశువును ఆలసించక త్వరగా వైద్యునికి చూపించుట అవుసరము. తాత్కాలికంగా ఫార్మసీవారి క్షురక్షామృతమును యిచ్చి వాపులకు స్ప్రెయిన్ కిల్లరును మర్దన వేడికాపులు తీయాలి.

తక్కినవాపులకు చవుడుసున్నం కలిపి చుక్కలు పెట్టవచ్చును.

లేక చింతపండు పులుసు, సున్నిపిండి తగినంత కలిపి ఉడికించి వాపులకు అప్పుడప్పుడు పెట్టాలి.

లేక బండిగురిందాకు పసరులో తగినంత సున్నము కలిపి రాయాలి. అన్నిరకముల వాపులకు ఫార్మసీవారి వాతారి అరకు స్ప్రెయిన్ కిల్లరును వాడాలి.

చేరు వాపు

పశువు అంగము మీదనుండు తిత్తిమీదగాని, లోపలగాని పుండుపడి క్రిముంగా పెద్దది కాగానే తగిన చికిత్స చేయనిచో చేరు మాదగా అగుతుంది. అప్పుడప్పుడు కండ్లనుండి నీరు గార్చుతుంది. తీపు ఎక్కువైన కొలది పశువు నడవజాలదు. మూత్రకోశము వాచి మూత్రము పోయలేక బాధపడుతూ వుంటుంది. యీ వ్యాధి పేగులకు కూడ వ్యాపించుతుంది. ఇట్టి సమయములలో పశువునకు అపాయము కలుగుతుంది. చేరుచివర అంచులో పుండుయేర్పడి వాపుగలిగి బాధగా వుంటుంది. పుండును శస్త్రముచేసి హీలాన్‌గాని, కార్బొనిక్కునుగాని వాడాలి. చేరులోపల ఉల్లిపాతవంటి కణితి పుట్టిన యెడల డాక్టరునకు చూపించాలి. లేనిచో ప్రమాదము రాగలదు.

చికిత్స

ఆరంభములోనే యీ వాపునకు వేడికాపులు తీయుట మంచిది. తేలికయగు ఆహారపదార్థమును పెట్టుచుండాలి.

నల్లజీలకర్ర 4 తులాలు, ఉప్పు 1 తులము, నల్లఉమ్మెత్తాకు రసము మెత్తగానూరి కుండలోపోసి ఉడికించి ఆ తైలము వాపునకు రాయాలి. తరువాత పిడకనిప్పుచే కాచాలి.

లేక చిన్నపిల్లలనీరుడు 2 భాగములు, ఉప్పు 1 భాగము, కలిపి ఆనీరుడు బాగుగా యిగురనిచ్చి అందులో ఉప్పు 2తు, ఉత్తరేణిభస్మం 1తు, కలిపి పశువునకు దాణాగా పెట్టుచుండాలి.

లేక గచ్చాకు 5 పిడికెళ్లు, ఆవాలు 1తు, నల్లజీలకర్ర 1 తు, వెల్లుల్లిపాయలు 1తు, తొక్కి- వుండలుచేసి దినమున కొకటి వంతున తినిపించు చుండాలి. పుంజను శస్త్రము చేయించాలి.

అడ్డువాపు

ఎద్దులెక్కువగా బరువులు మోయుటవల్ల బురదనేలలో బండ్లులాగుట విసువు విరామము లేక రాత్రింబవళ్ళు బండిపని చేయుటవల్ల, మెడ మీద ఆనెడి కాడి గరుకుగా వుండుటవల్ల, పగ్గపురాపిడి వలన బండి ముందు వెనుక బరువులు సమానముగా లేకపోవుటవల్ల అచ్చటి చర్మము ఒరసికొని పోవుటవల్ల, క్రొత్తదూడలను కలుపునపుడు మెడ మీద కాడి ఆనెడి ప్రదేశమందు, చెమట ఎక్కువగా పట్టుటవల్ల పశువుచర్మము ఎక్కువ బిరుసుగా వుండుటవల్ల ఈవాపు కలుగు తుంది. కొన్నివాపులు మెత్తగా వుంటాయి. మరికొన్ని గట్టిగా వుంటాయి.

అసలాల్లో ఆరంభమందు దురదగానుండి క్రమంగా అది గట్టి పడి వాపుగా పైకి కొంచెము తేలుతుంది. ఈవాపు నానాటికి పెద్దదై పెద్దగుమ్మడికాయంత పరిమాణముకలదై వాపులో చెడునీరుచేరుతుంది. మరికొన్ని వాపులు గట్టిగా వుండి పశువు పని చేయలేక మెడ నటు నిటు త్రిప్పుతూ బలవంతము మీద పని చేయించితే మిక్కిలి బాధ పడుతూ మిగుల విచారముగా వుంటుంది. గట్టిగావుండి వాపులు కొన్ని దినాల వరకుండి పగిలి రసి కారుతాయి. గుమ్మడి కాయవలె, వుండేవాపును శస్త్రము చేసితే దానినుండి మురికి నీరు కారుతుంది. ఈనీరు తగ్గిన తరువాత పశువులకు బాధ తగ్గుతుంది. కాని ఉగ్రవాపువలన పశువు కంత ప్రాణాపాయము లేదుగాని మిగుల బాధ పడుతుంది. అడ్డుభాగమంత వాపు యుండి నెత్తుటిన్న కొంతకాల ములో అరుగ్రి మాదగానై పశువు మరణించుతుంది.

చికిత్స

అరుగ్రివాపులను జాగ్రత్తగా పరిశీలించి చికిత్స చేయాలి. గట్టిగా వుండే వాపులకు వెంటనే ఇసుక వేయించి కాపులు

తీసిన వెంటనే తగ్గుతుంది. అరుగ్రిమాదయైన వాపు రక్తముతో నుండి ప్రాణాపాయము కలిగిస్తుంది.

వాపు కురుపుగా తేలి పుండయి పగిలిన యెడల పటిక నీటిచే కడగాలి.

అరుగ్రిలయందు ఎరుపు, నలుపు, తెలుపు రంగులుగల కొయ్యగండలు పెరిగిన యెడల శస్త్రము చేయించాలి.

ఫార్మసీవారి వెటరినరీ ప్లాస్టర్‌ను వాడుడు.

బండి గురివిందాకు పసరు 6 తు, తడి రాతి సున్నము 2 తు, కలిపి రాయాలి.

లేక బిళ్ళమసి 2 తు, నిమ్మకాయంత వెన్నపూస కలిపి ప్రతి దినము వాపునకు రాయాలి.

లేక పరిపాలములందుండు నత్తలలో తెల్లనివి తెచ్చి కాల్చి సున్నముచేసి అముదములో కలిపి రాయాలి.

లేక బొంతజెముడుపాలు గిద్దెడు, ఆవుపేడరసము 3 గిద్దలు కలిపి వాపునకు పట్టించాలి.

గంగడోలుక్రింద వాపు

ఈ వాపు ముఖ్యముగా పశువుముందు రెండు కాళ్ళ మధ్య పైభాగములో వాచుతుంది. దీనినే మనవారు పేడపురుగు కుట్టుట వలన కలుగునని తలంచెదరు. ఈ వాపు వలన పశువునకు అపాయము లేదుగాని వ్యాధిముదిరి వాపు పగిలి క్రమేణ పుండుపడుతుంది. అవుసరమున్న కొద్దిగా శస్త్రము చేయాలి.

-o0o-

ముప్పది ఆరవ భాగము

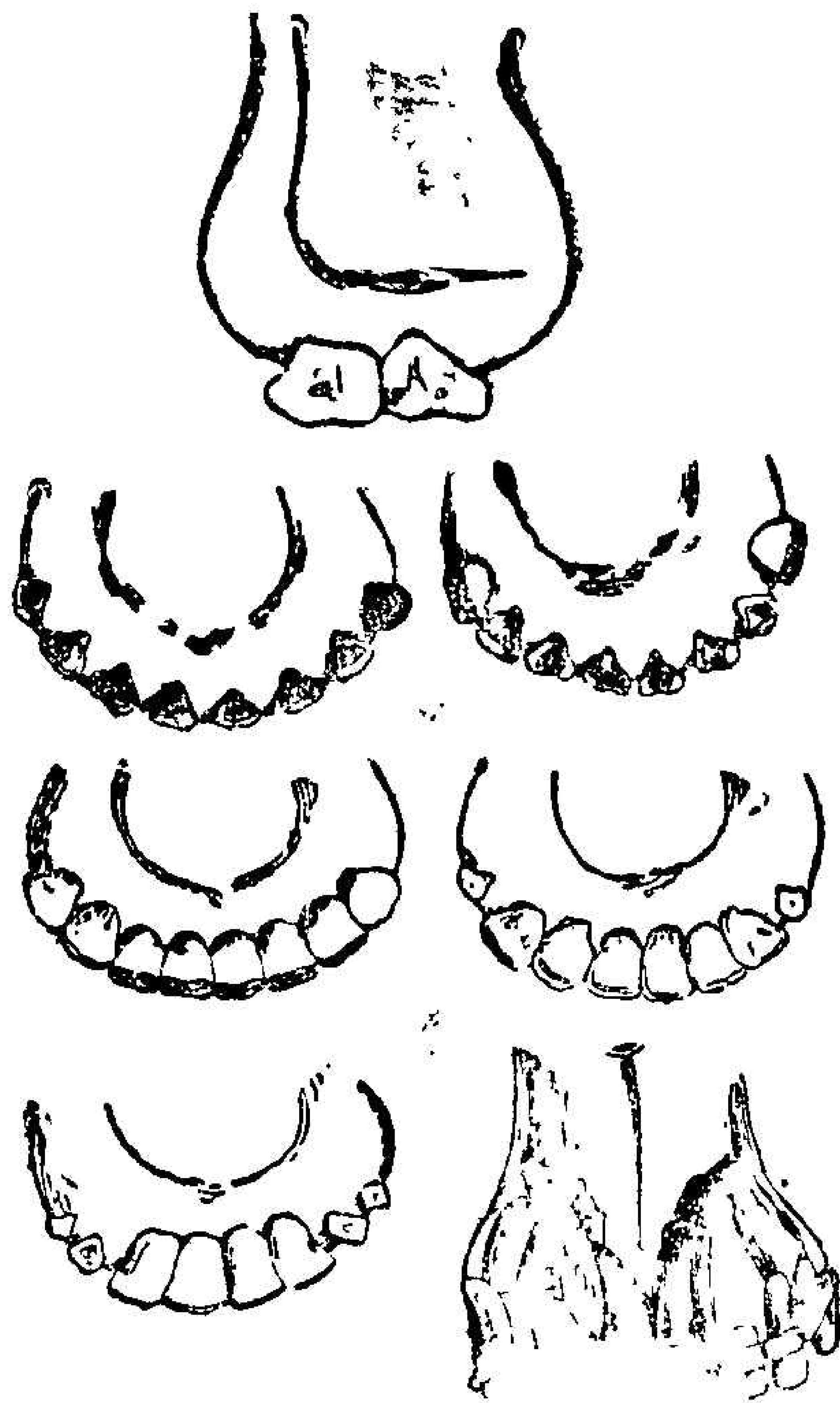
దంత రోగాలు

పశువు తన ఆహారాన్ని నమలి నెమరువేయడానికి జఠర రసాన్ని ఉత్పత్తిచేయుటకు దంతాలు చేసేపని. దంతాల యుపయోగమంతా పశువు ఆరోగ్యముపైన ఆధారపడివుంది. పశువుల దంతాలు వుపరి భాగాలు బల్లపరువుగావుండి గంట్లు గంట్లుగా వుండుటవల్ల తిరుగలి రాళ్ళవలె పనిచేస్తాయి. వీని సహాయమువల్ల మేత వగైరాలన్నీ ముక్కలు ముక్కలుగా నరుకబడుతాయి. ఈ దంతాలన్నీ పింగాణి వంటి పదార్థమువంటి గట్టిఎముకతో నిర్మింబడియున్నది దంతము దవుడఎముక ఎముకలోని కూపమున సిమ్మెంటువంటి పదార్థంతో బిగింపబడియుంటుంది. వెలుపలిభాగాన ఎనామిల్ అనబడు కాంతి వంతమగు గట్టిపదార్థముచే కప్పబడియుంటెంది. పన్ను అరిగిపోకుండా ఎనామిల్ కాపాడుతుంది డెంటిన్ లోపలిభాగము గుల్లగా వుంటుంది. దంతపోషణ కవసరమయ్యే పదార్థాలను తీసుకొనివచ్చే రక్తనాళాలు, నాడులు వీటిలో వున్నాయి.

పశువుల ఆరోగ్యం దంతశుభ్రతపై ఆధారపడియుంది. ఆహారపదార్థాలు దంతాల మధ్య నిలువయుంటే అవి కుళ్ళి రోగాలకు కారణ మవుతున్నాయి. కొన్నిరకాల సూక్ష్మజీవులు దంతాలపై ఎనామిల్‌ను తినివేసి దంతరోగాలను కలుగజేస్తున్నాయి. ఆకస్మికంగా [illegible] దంతాలనుండి రక్తంకారుట, [illegible]ంగా వుంటే నల్లని నెత్తుటి దంతముల [illegible] కారుట, [illegible] రక్తదోషంవల్ల కలుగుతుంది. వాత దోషంవల్ల కొన్నిపశువులకు పంటినొప్పి, దంతముపైదంతము పెరిగి బాధగావుండుట, పన్ను పెరిగినకొలది బాధతగ్గి మేత ఊచుట, తినవలెనను కోరికతో తిన్నప్పటికి కక్కుట మున్నగు లక్షణాలు వుంటాయి.

దంతదోషాలు

రెండు మూడు దంతాల చిగుళ్లలో వాపుపుట్టి బాధ ఎక్కువగా వున్న కఫదోషమువల్ల కలుగుతుంది. దంతాలలో వుండే రక్తము చెడిపోయి అందునుంచి చీము కారుతూవున్న ప్రమాదమని గ్రహించాలి. వాతదోషాల వలన కొన్ని పశువులకు పంటిపై మరల పన్ను

పెరిగి బాధగా వుండుట, పన్ను పెరిగినకొలది బాధ ఎక్కువై మేత క్రక్కుట, ముస్సుగు [illegible] చికిత్సలేమగాని పెరిగే దంతాన్ని [illegible] తో [illegible] నెమ్మదిగా తోముటవలన తగ్గుటయు కలదు. ఇంకను వాతాది దోషాలవల్ల నాలుకక్రింద, దవుడభాగములయందుండే ఉమ్మిగోళాలలో దోషాలు వుండుటవల్ల పశువు మేత క్రక్కుతుంది.

దవుడ చివర పంటి కుదుళ్ళలో ఎక్కువగా వాపు, పోటు కలిగి నోటి వెంట జిగురుగల చొంగ పడుతున్నయెడల అంగిటిముళ్ళు పెరుగును. గాన బాగుగా పరీక్షించి చికిత్స చేయాలి. పశువునకు సామాన్యముగా మునిపండ్లు కొన్నిటికి కదులును, మరికొన్నిటికి కదలవు గాన జాగ్రత్తగా పరీక్షించాలి.

దంతాల రంగు మారుట

కొన్ని పశువుల దంతాలు రంగుమారి వివిధ రంగులుగా కనబడతాయి. దంతాలలోవుండే రక్తంచెడి రంగుమారుతుంది. ఈ రంగు ముదిరిన కొలది దంతాలు గుల్లగానై ఒక విధమగు రసి కారుతుంది. క్రిమేపి అచ్చట పురుగులుపడి పశువును బాధ పెడుతుంది.

దంతాలు కదలుట

వాతరోగంవల్ల, నిక్కాకవల్ల, ఏదైన దెబ్బ తగులుటవల్ల, గట్టిదాణాలు తినుటవల్ల, వృద్ధాప్యంవచ్చిన పశువులకు దంతములు కదలుటవల్ల , పలువిధబాధలు కలుగుతూ వుంటాయి.

దంతాలు పెరుగుట

పశువు లోపలదంతాలలో ఏదో ఒకటివున్న పరిమాణం కంటె ఎక్కువగా సూదిమొనలాగాగాని, పలకగాగాని పెరిగి పశువును మేత తిననీయక బాధపెట్టినపుడు వైద్యునకు చూపించితే ఆకురాయితో అరగదీయుటగాని, దంతము తీసివేయుటగాని జరుగుతుంది. మొత్తం మీద మానవుల దంతాలకు చికిత్స చేసినటుల పశువులకు అంతగా వీలుండదు. సరియగు చికిత్సలు లేవుఅని గ్రహించాలి.

పంటి చిగుళ్ళ వాపులు

పశువుశరీరం అనారోగ్యంతో కృశించుటవల్లను. ఎల్లప్పుడు వర్షాలలోను చలిగాలిలోను, తేమలోను కట్టివేసి యుండుటవల్లను దంతముల వాపు పోటు మున్నగునవి కలిగి బాధపడుతూ వుంటాయి.

ఇంకను తదితర రోగాలవల్ల పంటి చిగుళ్ళు, పంటికుదురు, దవుడఎముక పై భాగానవాపు పోటు బాధకలిగి ఒకవిధమగు కురుపులు లేచి పగిలి చితికి లూటీ పడుటయుగలదు ఇట్టివికలిగినపుడు మీకుదగ్గరగావున్న పశువైద్యునకు చూపించాలి. వైద్యుడుదొరకనిసమయములో ఈగ్రంథములో చెప్పిన వగరు లోషన్సుతో కడిగి ఫార్మసీవారి గదారి అను అరఖును వాడుడు.

పండ్లు గారపట్టుట

పశువునోటియందు వూరే లాలాజలము మున్నగు ద్రవములు దంతాలసందున, చిగుళ్ళసందున నిలువయుండి పాచి పాకుడు వాటికి పట్టి మాడిన రంగుగావుండి చిగుళ్ళనుంచి చీము నెత్తురు కారుతూ నోటి వెంట చొంగపడుతూ బాధపడుతూ వుంటుంది. ఇట్టి వ్యాధులకు లోషన్సుతో ప్రతిరోజు కడుగుతూ తగినమందులను ఉపయోగించాలి.

పంటి నొప్పి

ఆకస్మికముగా పశువు దంతాలనుంచి దుర్గంధముగా వుండే నెత్తురు కారుట, ఒక దంతము ప్రక్కన లోపలవుండే మాంసము కుళ్ళి మరొక దంతాన్ని చెడగొట్టుట మున్నగు దంతరోగ లక్షణాలు రక్త దోషమువలన కలుగును.

పగుళ్ళు

పశువు లోపల నరాలపైన తగిలే దెబ్బలవల్ల ఒక్కొక్క సమయములో బీటలువారును. పశువు కదిలినప్పుడు ఆ బీటలువారిన ముక్కలు ఒకదానితో నొకటి రాచుకొని నొప్పిని కలిగించుతాయి. అందువలన ఆ భాగాన్ని కదిపినయెడల నొప్పిగా వుంటుంది. గాన కదపరాదు. ఇట్టి చికిత్సలు అనుభవముగలవారితో చేయించుము.

దంతభ్రష్టత్వము

ఏ కారణముచేతనైనా పశువుయొక్క దంతాలలో ఒకటిగాని, రెండుగాని పుచ్చిపోయి దంతభ్రష్టత్వము కలుగుతుంది. దంతము నందుగాని, ఎముకయందుగాని, రంధ్రము, చీము, పుచ్చుట మున్నగు పరిస్థితులు ఏర్పడి బాధ, జ్వరము గలిగి మేత మేయలేక బయటకు క్రక్కుతూ వుంటుంది ఇంకను నోటివెంట చొంగపడుతూ వుంటుంది. ఇట్టి సమయములో వైద్యునికి చూపించి తగిన చికిత్స చేయించుము.

నోరు పెదవి పుండ్లు

పశువులకు క్రిమి సంక్రమణ దోషాలవలన గొంతు, నాలుక, నోరు, పెదవి భాగాలలో పుండ్లు యేర్పడి బాధించగలవు. క్రింది పెదవి క్రిందగాని, పై పెదవిపై నగాని, నాలుకక్రిందగాని, చివరగాని పెద్దపుండుపడి చెడు ద్రవము స్రవవించుతూ పుండ్లు పెద్దవైనకొలది లోపల పండ్లు కూడ కనబడుతూ పశువు బాధపడుతూ వుంటుంది. వెంటనే మీా సమీాపములో గల పశువైద్యునకు చూపించాలి.

......(o)......

ముప్పది ఏడవ భాగము

బుడ్డకొట్టుట-వత్తుట

రైతులలో చాలమంది సుతారులు ఆదికాలమునుంచి మంచి వయసులోనుండు కోడెలకు సుతారంగా బుడ్డకొట్టేవారు. రానురాను నాగరికత ప్రబలినకొలది బుడ్డకొట్టేవారే కన్పట్టుటలేదు. మొత్తం మీద యిప్పుడైన సరియగు సుతారి, అనుభవశాలియుంటే జాగ్రత్తగా బుడ్డ కొట్టించమని నా సలహా.

ఈమధ్యకాలంనుంచి పట్కారువంటి పనిముట్టుతో వృష్ణాలపై నుండే నరాలను వత్తుట కొందరు మొదలుపెట్టారు. ఈపద్ధతి మంచిదే కాని సముద్రప్రాంతాల, గరువుప్రాంతాల, కొండప్రాంతాల నుండే టంగణములవంటి పశువులకు ఈపనిముట్టుతో వత్తుటమంచిదే. పెద్ద భారీగా పెరిగే ఎద్దులకు కొట్టటమేమంచిది. ప్రతిరైతు ఈపట్కారువంటి పనిముట్టుతో నొక్కవచ్చును. లేదా అనుభవముగలవారితో నొక్కించ వచ్చు. ఒకొక్కప్పుడు అనుభవముగలవారు నొక్కినను ప్రమాదం రావచ్చును. చేరునరాలను సరిగా గ్రహించి పట్టుకొని జాగ్రత్తగా నొక్కాలి. పట్కారు వూపివూపి నొక్కక బాలెన్సుసరిగా చూచుకొని అనుభవంతో నొక్కాలి

ఆరంభములో కొంచెము వాపుండును. తరువాత పగిలి పుండ గును. ఎల్లప్పుడు మురికిలో పశువు నుంచుటవలన రాగలదు. ముఖ్య ముగా గేదెలకు దున్నలకు ఈవాపు వస్తుంది.

చికిత్స

ఒక పదునైన చాకుతోగాని, సొరకసుల్లుతోగాని ఆ వాపుపైన నెత్తురు వచ్చునట్లుగా గీయవలెను. తరువాత ఉడికించిన పేడరసమును ఆ వాపుమీద చీపురుకట్టచే కొట్టాలి. కానికొందరువైద్యులు ఆవాపును కత్తితో చీల్చుదురు. వెంటనే రక్తము ఎక్కువగా కారి గాయముపెద్ద దగును. మరల వెంటనే చెడునీరుచేరి పశువును బాధించును. ఇటువంటి సమయములలో వేడికాపులు తీయాలి.

బండిగురివిందాకు నీరుసున్నముతో నూరి పశువు వాపునకు పట్టించాలి.

లేక అవిసెఆకు నీరుసున్నముతో నూరి వాపునకు రాయాలి.

లేక జిల్లేడాకుపసరు. దుష్టపాకుపసరు, వెన్నపూస, పసుపు కలిపి ఆ వాపు భాగములకు పూయాలి.

లేక కార్నెక్సునుగాని, వెటరినరీ ప్లాస్టరునుగాని, మర్ధనచేయాలి.

కాళ్ళవాపులు, పాతనొప్పులు

కాళ్ళసంబంధమగు వాతనొప్పులుగాని, దబ్బరికపు నొప్పులు గాని, జెబ్బవాపులుగాని, తాత్కాలిక చికిత్సలు చేసినప్పటికి ఆ యా భాగముల యందుండే వాపులుగాని, కలకలుగాని, వుంటాయి. ఈ వాపులుగల భాగాలలో కొంతమంది రక్షలు వారి యిష్టప్రకారము వేస్తారు. ఈ రక్షలు వేసిన తరువాత ఏ చికిత్సచేసినను ప్రయోజన ముండదు. ఎన్ని చికిత్సలకుతగ్గనపుడుమాత్రము అవిపాతనొప్పులు అనగా ఎప్పుడువుండే నొప్పులుఅంటారు. ఈవాపునొప్పులుగల భాగము క్రమేపి కండరభాగము క్షీణించిపోయి కాలుసమానముగా భూమిమీద ఆనించ లేక బాధపడుతూ వుంటుంది. అట్టి సమయములో వాత వేయకుండనున్న

అనుభవము గల వైద్యులకు చూపించాలి. ఆ వైద్యునకుకూడ సాధ్య పడకపోతే వాతవేయుట మంచిది. ఆభాగపునొప్పి తగ్గుతుంది.

బుడ్డగొట్టుట

సాధారణముగా మనదేశములో గిత్తలకు రెండుసంవత్సరములు మొదలు అయిదు సంవత్సరములలోపుగా, అనగా 2 పండ్లు మొదలు 6 పండ్లు వచ్చునప్పటికిగాని బుడ్డకొట్టరు. గిత్తకు బుడ్డకొట్టునప్పుడు తాళ్ళుగట్టి క్రిందకు పడద్రోసి వృషణములను గట్టిగా పట్టుకొని దాని పైనున్న నరమును చేతితో మెల్లగా క్రిందికి జారతీస్తారు. తర్వాత వృషణముల పైభాగమున నొక రోకలియు, క్రిందభాగమున నొక రోకలియుపెట్టి వృషణముల పైభాగమును గట్టిగా నొక్కి రెండవ నరమును కడుపులోనికి త్రోస్తారు. తరువాత పైనున్న నరమును రోకలిమధ్యనుంచి వృషణముల లోనికి జారతీసి క్రింద కొడతారు. అంతట వృషణములలోని మూలపదార్థము పిండినలె అవుతుంది. తరువాత రోకళ్ళుతీసి వృషణములకు ఆవుపేడ, పసుపు కలిపి రాస్తారు. వెంటనే కోడిగుడ్లు, పాలు పెడతారు. పొగరుబోతు గిత్తలకు రెండు ముక్కల మధ్యనున్న కండను లావుగాకుట్టి దానిగుండ ఒక అంగుళము తాడు ముక్కులోదూర్చి కొమ్ములకు కడతారు. ఇందుచే గిత్త పొగరు తగ్గుతుంది. 10, 15 దినములకెల్ల పశువు ఆరోగ్యముగా నుంటుంది.

కాని యిప్పటిపరిస్థితుల ననుసరించి పశువులకు బుడ్డలు సరిగా కొట్టకపోవుటవలన ఆ భాగమువాచి పుండై మరల నెటరినరీ ఆసుపత్రులకు తీసికొనిపోయెదరు. కాబట్టి లోపలి పలుకంతయు పూర్తిగా నలుగునట్లు కొట్టినచో ఆవుల యీదికి పొబాలదు. వృషణముల పైభాగ

ముబ్బి 10, 15 దినములలో దానిలోపలి పలుకంతయు జీర్ణమై తి [illegible]మాత్రమే వ్రేలాడుతుంది. బుడ్డకొట్టుట అరగంటపట్టును. కొట్టిన తరువాత వెటరినరీ ప్లాస్టరును వ్రాయాలి. చెడిపోయిన శస్త్రమే చేయాలి.

బర్డోజీ మాస్కు లెటరు

ఇదియొక పెద్ద పట్కారువలె నుంటుంది. ఇది ఆస్పత్రులలో నుంటుంది. దీని పిడివద్ద కొద్ది బలము నుపయోగించిన ఎక్కువ బలముగా నొక్కునట్లు యేర్పాటు చేయునదిగ నుంటుంది. ఇదిమూసినపుడు నొక్కుటకు ఏర్పాటైన భాగములు ఒకదాని ఒకటి సందులేకుండా కలిసికొని యుంటుంది. అందువలన వీటిసందున ఏమి యుంచినప్పటికి అదియంతయు నలిగిపోతుంది. దీనివల్ల ఒక్కొక్క నరమును నిమిష మాత్రము నొక్కుటచేత గుల్లలుహరించుకొనిపోయి జంతువులు నపుంసకత్వము పొందుతాయి. ఈ ఆపరేషను అయినతరువాత ఏ విధమైన చికిత్సయు అవసరములేదు. పశువులకు ఈ ఆపరేషన్ విత్తులు తీయకుండగను, నెత్తురు రాకుండగను చేయవచ్చును. ఈ పనిముట్టుచే వృషణములదగ్గరనున్న నరములు నొక్కినపుడు టబ్ మను శబ్దము వినబడుతుంది. తరువాత బోరిక్ ఆయింటుమెంటుగాని సల్ఫర్ ఆయింట్మెంటుగాని రాచి విడిచిపెట్టుతారు. తరువాత ఒకటి రెండు దినములు వాచి క్రమేణ తగ్గుతుంది. పశువులకు జ్వరము గాని మరియొక బాధకాని కలుగదు. కనుక వెంటనే మందలో కలుపవచ్చును. కాని యీ పని చేయించుటవలన పశువు బుడ్డకొట్టినంత బలముగలదిగా నుండదని అనేకమంది రైతులు చెప్పిరి.

కాని బుడ్డకొట్టుట ఒక అరగంట పట్టును. ఈ పనిముట్టుచే నొక్కినచో రెండు నిమిషములు పట్టును. బుడ్డకొట్టిన జంతువు కొన్ని వారములు వాపువల్ల బాధపడుతుంది. చాల కాలమువరకు వాపు తీయక గడ్డకట్టి మానుటకు ఎక్కువకాలము పట్టును. ఈ పనిముట్టు చేత చేసిన, వాపు కొద్దిగా నుండును. ఆ వాపు ఒకటిరెండు దినములలో తగ్గును. బుడ్డకొట్టినప్పుడు జంతువుపడుబాధ చూడలేము. కాని యీ పనిముట్టువలన కలుగుబాధ చాల తక్కువ ఈ పద్ధతిలోకూడ అచ్చటచ్చట బుడ్డలు చెడిపోవును. నొక్కించునపుడు చివరకాలములో నెమ్మదిగా నొక్కించాలి. కొన్నిటికి ఒకే వృషణముంటుంది. దీనిని కూడ వత్తవచ్చును. ఆరంభములో వత్తినపుడు నలగనిచో మరల కొంతకాలమాగి నొక్కాలి. కొన్నిటికి ఎంత జాగ్రత్తగా నొక్కినప్పటికి తత్వమునుబట్టి బుడ్డ పాడగును. వాపులకుమాత్రము స్ప్రెయిన్ కిల్లరును వెటరినరి ప్లాస్టరును వాడాలి.

పెంపుడు పక్షులు విత్తులు తీయుట

ఇట్లు విత్తులు తీయుటకు కారణమేమనగా :- పక్షియొక్క పరిమాణము పెద్దది అగుటకును, దాని మాంసము తినుటకు మృదువై రుచికరముగా నుండుటకును మరియు చిన్న కోళ్ళకు విత్తనములు తీయుటచే జగడమాడుటయందు ఇచ్ఛపోయి ఒకదానితో నొకటి పోరాడుట మానుటకును చేయుదురు. మూడు నాలుగు మాసములు వయస్సుగల కోడిపిల్లలకు విత్తులు తీయవచ్చును.

విత్తులు తీయుటకు శస్త్రము చేయు పద్ధతి :- విత్తులుతీయు పక్షులను బాగా పస్తుపెట్టాలి. ముప్పది గంటలవరకు పస్తు యుంచినయెడల పేగులు ఖాళియై ముడుచుకొని విత్తులు బాగా కనబడుతాయి.

అట్లుచేయు పక్షిని బల్లమీద ఒక ప్రక్కకు పడుకొనబెట్టి ఒక నొకపు పట్టుకోవాలి. ఇంకొకమనిషి సహాయము లేనప్పుడు ఒకయిటికె

ముక్కగాని సీసాగాని రెక్కలకొకటి కాళ్ళకొకటి కట్టి పక్షికదలకుం డుటకు వ్రేలాడగట్టాలి. తరువాత చివరిరెండు బ్రెముకలకు తొం టికి మధ్యనుండు దూది ఈకలుపీకాలి. అట్లు చేసిన చివరరెండు బ్రె ఎముకలమధ్య శస్త్రముచేయు స్థలము కనబడుతుంది. ఒకటి ఒకటిన్నర అంగుళము కత్తితో గంటుపెట్టిన చర్మము బ్రెఎముకల మధ్యనున్న కండరము తెగుతుంది. ఈకోత తగినంత పైకినెట్టిన "V" అను ఇంగ్లీషు అక్షరము మాదిరికన్నముపడి గర్భకుహారమున అంటుకొనియుండు ఆ పొరను చర్మమునందు బడినకోత ఎంతపొడుగో అంతకోయాలి.అప్పుడు విత్తనములు కనబడువరకు పొరకుకోసి బ్రెఎముకలు ఎడముగావుండే లాగు చేయు పనిముట్టును పెట్టాలి. మంచి వెలుతురు వేళలో సూర్య రశ్మి తగిలి లోపల భాగమంతయు వెలుతురుగా నుండెడి సమయములో ఈ ఆపరేషన్ చేయాలి. ఎలక్ట్రిక్ టార్చియున్నయెడల చాలబాగుం టుంది. నడుము అడుగుభాగము వులవకాయకుముందు ఆకుపచ్చరంగు కలిగిన చిక్కుడుగింజ ఆకృతిగల విత్తనము అగపడుతుంది. చెంచా మాదిరియున్న పటకారు జొనిపి విత్తనమునుపట్టి మెలిపెట్టి తీయాలి. తరువాత పక్షిని మళ్ళించి అదేప్రకారము రెండవ విత్తును తీయుటకు చేయాలి. ఒక వైపునుంచి విత్తనములు తీయుటకు ప్రయత్నించుట కన్న ఏ వైపుకావైపు కోసి తీయుటచేత విస్తారము కష్టముకాక లాభ కరంగా యుంటుంది.

తరువాత చేయవలసిన చికిత్స ఫలితము:- పుండుకు ఏమియు చేయనవసరములేదు. అక్కడ కట్టిన రక్తపు గడ్డచే మూతబడిపోతుంది కొన్నిటికి డొక్కకింద వాయువు చేరుటచే విపత్తు కలుగుతుంది. అప్పుడు చర్మమును పొడిచి ఆ గాలి పోవునట్లు చేయాలి.

బుడ్డ చెడుట

బుడ్డకొట్టుటవలనగాని, వత్తుటవలనగాని, లోపల నరాలు లేక వృషణములు కమిలి నలిగిపోయి రక్తము చీము కలిసి పడుతుంది. అట్టి

సమయంలో ఏకాకియో ఆపుండుపైన తనముక్కుతో పొడిస్తే వెంటనే జ్వరము వస్తుంది. పుండుకూడ పెద్దది అవుతుంది. కాబట్టి ఇట్టిపుండ్లను జాగ్రత్తగా అనుభవంగల వైద్యునితో శస్త్రచికిత్స చేయించాలి. తెలిసితెలియని తుప్పుపట్టిన బండకత్తులను ఉపయోగించే పరమానంద య్యావైద్యులకుమాత్రముచూపించరాదు. ఇంకనుబుడ్డకుపుండుపడకుండ గట్టివాపున్నను, మెత్తటివాపున్నను జాగ్రత్తగా పరీక్షించి వైద్యునకు చూపించాలి. గట్టివాపుంటే చాల జాగ్రత్తగా చికిత్స చేయించాలి.

ముప్పదిఏనిమిదవ భాగము

గొంతు, నాలుక, చెవి, దంత రోగాలు

పశువు గొంతుకలోపల వుండే నాలుక, దంతాలు, తదితర భాగాలకు పుండ్లుగాని, వాపులుగాని, దంతములు పుచ్చుటగాని, కలిగి నపుడు ఆయాభాగాలను పరీక్షించాలి. పరీక్షించిన తరువాత రైతు తాను చేయగలిగిన చికిత్సయుంటే చేయ్యాలి. తెలియకపోతే మరొక అనుభవంగల వైద్యునకు చూపించాలి. అంతేగాని తెలిసి తెలియని చికిత్సలు చేయరాదు.

నాలుక క్రింద గుల్ల

నాలుకక్రింద నిమ్మకాయంత, దబ్బకాయంత పరిమాణముగల కురుపులేస్తుంది. ఈకురుపులోపల తెల్లని జిగటవంటిపదార్థంతో కూడి

కొన్ని మేతమింగనీయక బాధపెడుతాయి. నోరు తెరచిచూస్తే స్పష్టంగా గుల్లవంటి కురుపుగాని, వాపుగాని కనబడుతుంది. నోరు తెరవలేదు. అట్టి సమయములో అనుభవముగల వైద్యునికి చూపించాలి. ఆవైద్యుడు అవసరముంటే శస్త్రముచేస్తాడు. లేకపోతే మందులతో మాన్పుతాడు.

గొంతులో కురుపులు

పశువుయొక్క గొంతుక శుచిగా లేకపోవుట వలనగాని గొంతుకలో ఒకవిధమైన సూక్ష్మజీవులు ప్రవేశించి నిలుకడగా నుండుటవలనగాని, గాలికుంటు, మశూచి మున్నగు వ్యాధులు సోకుటనలన గాని, ఈ కురుపులు పుట్టుతాయి.

గొంతు వాపుదల నొందవచ్చును. నోటినుండి ఒకవిధమైన చొంగ పడుతుంది. నోటినుండి దుర్వాసన వస్తుంది. కురుపులు ఎరుపు రంగుగా వుంటాయి. పశువు అపరిమితముగా బాధ పడుతుంది.

గొంతులో పొట్లు పొడుచు చున్నట్లుంటాయి. ఊపిరి పీల్చుటకు కష్టంగా వుంటుంది. మేత మున్నగువానిని తినదు. జావ మొదలగు ద్రవపదార్థములను త్రాగుతుంది.

చికిత్స

వెదురుగొట్టముగాని, పేముచువ్వగాని, పశువు నోటియందుంచాలి. తరువాత ఆగొట్టముగుండా మనచేతిని పోనిచ్చి ఆ కురుపులను తాకి కనుగొనాలి. పక్వమునకు వచ్చినచో ఆ కురుపులను చిదుపాలి. ఆపైన పటికనీళ్ళతో కడిగి తగినమందు వేయాలి.

ఉప్పు లేతు వేడినీరు అర్ధశేరు, కలిపి త్రాగించాలి.
లేక పాతచింతపండు రసము అర్ధశేరు, త్రాగించాలి.
లేక వాకుడాకురసము 10తులములు లోపలి కియ్యాలి.

లేక వెల్లుల్లిపాయ రసము 5తులములు త్రాగించాలి. వాతారి అరఖును వాడాలి.

గొంతులో వస్తువు లడ్డము పడుట

ఆహారవాహిక పశువుయొక్క గొంతునకు ఎడమభాగమందుం టుంది. దీనికి స్పర్శజ్ఞాన మధికము. ఆహారపదార్థములు దీనినితాకిన వెం టనే దానిని లోపలికి పోనిచ్చి వెనుకభాగమందు ముడుచుకొనుచు దానిని ముందునకు జరుపుతుంది. ఇట్లు మేతనీరు కొంతపోయిన తరు వాత తిరిగి వెనుకభాగము ముడుచుకొనుటవలన ఇది క్రమముగా జరుగు తుంది. జీర్ణాశయములోనికి బోతుంది ఇది జాలరుసంచివలెనుంటుంది. మరియు పశువునోటికి నెమరు తెచ్చుకొనుటకూడ ఈ మార్గము ననే ఈ గొట్టముయొక్క లోపలిభాగము యెల్లప్పుడు తడిగావుంటుంది. అందువలన ఆహారము ఈ గొట్టముగుండా జారిపోతుంది.

పశువులు నమలకుండగనే చెరుకుగడలు, దుంపలు, తాటిపండ్లు నారదినుసులు, గుడ్డపీలికలు మొదలగువానిని ఆతురతతో తినునప్పుడు గొంతుకోవిలో అనగా పైన చెప్పిన ఆహారనాళములో చిక్కుకొని అడ్డు తగులుతాయి. వానికి వాడిగల అంచులుగాని, మొనలుగాని యున్నయెడల గొంతునకు గాయములు యేర్పడుతాయి.

లక్షణాలు

జంతువుయొక్క గొంతు నొప్పిగా వుంటుంది. తగ్గుతుంది. చొంగ కారుస్తుంది. కడుపుబ్బుతుంది. కడుపుబ్బిన యెడల పశువు చనిపోతుంది. ఆహారనాళము కొన్నిటికి వాస్తుంది. ముక్కునుండి నీరు కారుస్తుంది. కడుపుబ్బకుండ నుండినయెడల కొంతకాలము జీవిస్తుంది

చికిత్స

వెటరినరీ వైద్యశాలలో ఒక విధమైనపనిముట్టును గొంతులోనికి దూర్చి అడ్డును తొలగిస్తారు. పశువు గొంతును నత్తరాదు. ఒక ఇనుప కడ్డీని పశువు నోటిలోకి పోనిచ్చి జాగ్రత్తగా లోపలి గాలి బయటికి లాగాలి. లాగిన తరువాత మెత్తనిమేత, నూకలజావ పెట్టాలి.

సర్పి

ఈ వ్యాధి వాతరోగములో, పాండురోగములో, రక్తప్రసరణమునకు ఆటంకము గలుగుటవలన; వేడిగల పదార్థములను మేపుట వలన సర్పము ఏమాదిరిగా త్వరగా అటునిటు ప్రాకుచుండునో అదే మాదిరిగా నీ సర్పి పశువు శరీర మంతటను వ్యాపిస్తుంది.

లక్షణాలు

ఆరంభములో పశువునకు జ్వరము కలుగును. పశువు కంఠము లోపలనో, తదితర భాగములందో ఒకవిధమైన కురుపులు లేస్తాయి. ఇవి లేచిన వెంటనే త్వరత్వరగా ఆయా ప్రదేశములకు ప్రాకుతుంది. నోరు తెరువజాలదు. నోటివెంట ఒకవిధమైన చొంగ కారుతుంది. దాహ మెక్కువగావుంటుంది. వ్యాధి ముదిరినకొలది నోరు తెరువజాలక ఒకవిధమైన దుర్వాసన కొడుతుంది. నాలుక నటునిటు త్రిప్పజాలక రెండు దవుడల మధ్యగా కరచుకొనివుంటుంది. మూతిభాగమందైనచో ఆ భాగమంతయు వాస్తుంది. ఉచ్ఛ్వాస నిశ్వాసముల నాటంక పరుస్తుంది. క్రమేణ కంఠము దగ్గరగాని, మూతిమీదగాని, యున్న వాపు గంగడోలునకు దిగును. ఈ విధముగా 3. 4 దినములుండి ఉచ్ఛ్వాస నిశ్వాసము లాడక మృతి నొందుతుంది.

చికిత్స

చేదు జీలకర్ర 1 తులము తీసికొని తేనెతో కలిపి ఆ సర్పిభాగములకు రాయాలి. లేక నల్ల ఉమ్మెత్తాకురసము రాయవచ్చును.

తప్పకుండ విరేచనమునకు మందీయాలి. పటికనీటితో నోటిని కడుగుచుండాలి. లోపలికి వాతారిఅరకును, పైనాపునకు వెటరినరీ ప్లాసరును వాడాలి.

హెచ్చరిక

యీ వ్యాధి తగిలిన పశువును ప్రత్యేక స్థలమందుంచుట అత్యావసరము. అనుభవముగల వైద్యునకు చూపించి తగిన చికిత్స చేయాలి. కొందరు మంత్రములను పెట్టించెదరు. ఎన్ని మంత్రములు పెట్టినప్పటికి ఆరంభములోనే తగిన చికిత్స చేయనియెడల లాభము లేదు. యీవ్యాధి మనుష్యులకు సోకుటకంటె పశువులకు నాలుగురెట్లు విస్తరించును.

నాలుక రోగాలు

1 నాలుక పగిలి మొద్దుబారి రుచి తెలియక, గరగరలాడుచు అప్పుడప్పుడు నీరు పడుచుండిన మాచికాయపొడి లేక కవిరిపొడి తగినంత తేనెలో కలిపి రాయుచుండిన తగ్గుతుంది.

2. నాలుక ఎర్రబారి, పొడుగై, ముండ్లుముండ్లుగానుండి, వాచి బాధపడుచున్నపుడు ఏదైన చికిత్స చేయాలి.

3. నాలుక మిక్కుటముగావాచి పుండ్లుగాని చిన్న చిన్న రంధ్రములుపడి బాధపడుచున్నపుడు విషవస్తువులు మింగినదా? సర్పియను జబ్బువలన వచ్చినదా? నాలుక తెగినదా? మున్నగు విషయములు తెలిసికొని చికిత్స చేయాలి.

4. నాలుక చివరలోపల అచ్చటచ్చట పొక్కి నల్లపడిన విష సంబంధమని గ్రహించాలి.

చెవిరోగాలు

మానవులకువలె పశువులకుకూడ చెవి సంబంధమైన రోగాలు వున్నాయి. చెవిలోపల భాగమునందు సన్నని నాళికలు సూదిమొన యంత పరిమాణము కలిగి ఎల్లప్పుడు ఒకవిధమగు ద్రవముస్రవించుతూ దుర్వాసనగా వుంటుంది. మరికొన్నిటికి చీముతోకూడిన రక్తద్రవము చెవిగూబలోనుంచి ఎల్లప్పుడూ కారుతూవుంటుంది. లోపల నత్తగుల్ల

ఆకారముగా వుంటుంది. దీనిలోనుంచి చీముకారుతుంది. కాబట్టి వగరు లోషన్నుతో కడిగి నిమ్మపులుసులో గత్యభస్మముకలిపి కొన్నిచుక్కలు అప్పుడప్పుడు వేస్తూవున్న తగ్గుతుంది. చెవిలోపల పుండు యేర్పడి దుర్గంధంవేస్తూ ఈగలువాలి పుండులో పురుగులుపడి క్రమేపి ఆ భాగమంతా తినుటవలన చెవి నరాలు బలహీనత చెంది చెవివాలి పోతుంది. మరికొన్ని పశువుల రెండు చెవులకు ఏనుగగజ్జి యేర్పడి దురద పెట్టినపుడెల్ల కాలిడెక్కలతో గోకుకొనుటవల్ల పుండ్లుపడి ధనుర్వాతముతో కొన్ని పశువులు మరణించగలవు. గాన చెవులను ఏపూటకాపూట లోషను నీటితో కడిగి ఫార్మసీవారి అనోడైన్ మందును వాడుట మంచిది.

చెవికి దెబ్బతగులుటవల్లగాని, వాతరోగమువల్లగాని, చెవికి త్రాడుకట్టి లాగుటవల్లన సాంక్రామిక రోగాలవల్లగాని చెవి వాపులు కలుగుతూ వుంటాయి. మరికొన్నిటికి చెవికి దెబ్బతగులుగానే ఆభాగపు కంటి నరానికిగూడ దోషముతగిలి కనుగ్రుడ్డులోపలికి పోవుట, చెవి వాలిపోవుట, కంటిభాగముకూడ వాపుగా వుండుట మున్నగులక్షణాలు వుండునుగాన జాగ్రత్తగా పరీక్షించి చికిత్సలు చేయాలి.

చెవిలో చీము

చెవిగూబలోగాని, మధ్యగూబలోగాని వాపు వుంటుంది. ఈ వాపు వాతదోషమువల్ల రాగలదు. చలిగాలి తగులుటవల్ల ఈ వాపు ఎక్కువై చెవి లోపల ఒక విధమగు పురుగుపుట్టును.

ఒకటి రెండు దినములైన తరువాత దురదపుట్టి పసుపుపచ్చని చిక్కని ద్రవము కారుతుంది. దీనినే చీము అంటారు. ఈ చీమువచ్చిన తరువాత కొన్ని పశువులకు చెవిలో వ్రణముగా తేలుతుంది. ఈవ్యాధి త్వరగా నెమ్మదికాదు.

చికిత్స

ఈ వ్యాధిగల పశువుతో పని చేయించరాదు. చెవిలో మందు పోసినతర్వాత చెవినికొమ్మునకుకట్టాలి. వగరునీటితో పిచికారి చేయాలి.

వాతమువలన చెవిలోనుంచి రసికారుచున్న చాల కాలమునకుగాని తగ్గదు.

కలబందమట్టను కాచి రసముతీసి చీములేని చెవిలో రెండు మూడు పూటలు పోయాలి.

లేక గవ్వసున్నము కాల్చి పొడిచేసి ముందుగా చెవిలో వేసి తరువాత నిమ్మపులుసు అరతులము పోయాలి.

లేక వేపనూనె 10, 15 చుక్కలు పోయాలి.

లేక నిమ్మపండు రసము 1/2 తు, వేపచెక్కరసము 1/2 తు, రసకర్పూరము 1/4 తు, కలిపి చెవిలో పోయాలి.

లేక సారాయి 5, 6 చుక్కలు పోయాలి.

లేక ఫార్మసీవారి ఆనోడైన్‌ను వాడుచు పశురక్షామృతమును లోపలికి వాడాలి.

ముప్పదితొమ్మిదవ భాగము

చర్మరోగాలు

పశువునకు ఆరోగ్యవంతమైన చర్మమే అందానికిమూలకారణం. ఆరోగ్యానికికూడా చర్మముతీరు కొలతబద్దవంటిది. చర్మపు స్థితిని బట్టీ పశువునకు వుండే కొన్ని కొన్ని రుగ్మతలనూ, రోగాలనూ పోల్చవచ్చు. చర్మాన్ని జాగ్రత్తగా పరిశీలిస్తే అది రెండు రకాల పొరల వలన ఏర్పడినట్లున్నీ ఆ రెండుపొరలకూ ప్రత్యేక వ్యాధులున్నాయని తెలుస్తూవుంది. చర్మము పై పొరయందు క్రొవ్వుతో కూడిన మెత్తని పదార్థం వుంటుంది.

లోపలపొరలో నరములు రక్తనాళాలు వ్యాపించియుంటాయి పైపొరయందు రక్తనాళాలు వుండవు. శరీరముపైన వేడినీరు పడితే బొబ్బలు పడుతాయి. ఆబొబ్బపైన వుండే పొరయే చర్మము యొక్క పై పొర చర్మము దేహమందలి ఉష్ణాన్ని సమానంగా కాపాడుతుంది. చర్మమునకు కావలసినంత రక్తాన్ని యివ్వడానికి, రక్తనాళాలకు నరాలకు రక్షణ యివ్వడానికి క్రొవ్వుమాత్రము సహాయకారిగా వుంటుంది. చర్మము స్పర్శేంద్రియము చెమట, జిడ్డులను చర్మముబైటకి రప్పించి శుభ్రము చేస్తుంది. సూర్యునియొక్క శక్తిదాయకమైన కిరణాల చర్మముపై పడగానే చర్మము అభివృద్ధికి ఎముకలఅభివృద్ధికి శక్తినియిచ్చుతుంది. ప్రతిరోజు పాడిగేదెలను దున్నలను కడిగి శుభ్రముచేస్తూ వుండాలి. దుక్కిఎద్దులను ఆవులను మాలీషుచేస్తూవుండాలి. లేనిచో పేలు, ఈగలు, గోమారులు పుట్టి పశువులను పలువిధరోగాలు పాలు చేస్తాయి.

విసర్జనక్రిములో చర్మానికి మూత్రపిండాలకు పరస్పర సంబంధ వుంది. వేసవికాలములో చర్మమువల్ల నీరు ఎక్కువగాను, పశుమూత్రపిండాలవల్ల తక్కువగాను విసర్జింప బడుతుంది. శీతాకాలమందు మూత్రము చర్మముద్వారా తక్కువగాను, మూత్రపిండాల ద్వారా ఎక్కువగాను వెలువడుతుంది. ఇంకను చర్మమువలన పసువు శరీరానికి యితర ప్రయోజనాలు వున్నాయి.

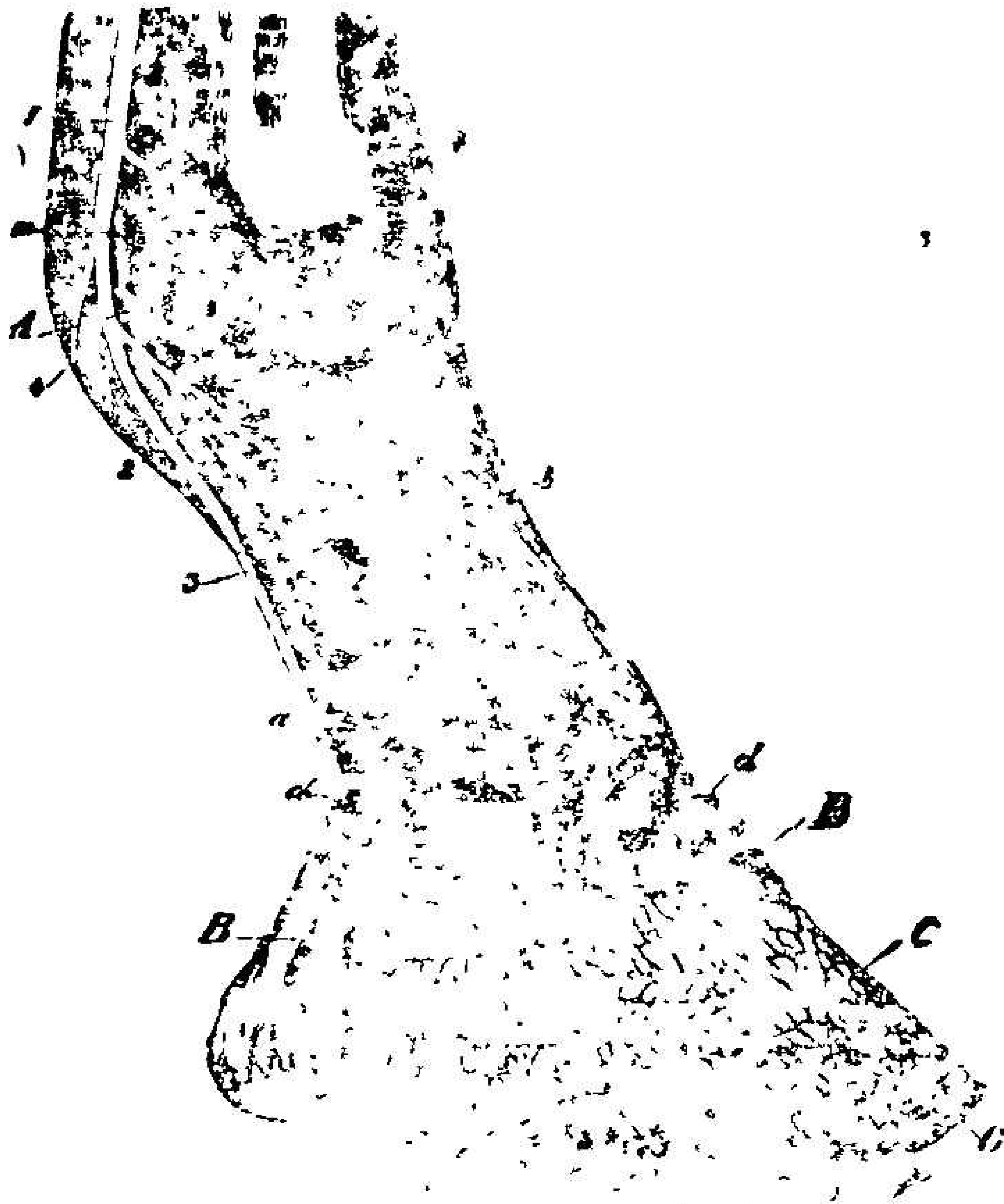
పురుగు తొలచుట

పసువు శరీరభాగ మందెచ్చటనైనా ఒకవిధమగు దారమువంటి సన్న నిపురుగు తొలచుతూ రక్తము ధారగా కారుతూవుంటుంది. మరి కొన్నిటికి నాలుగైదు చోట్ల కారుతూవుంటుంది. అట్టి సమయంలో లోపలికి గాడిదగడపాకు పసరు— పావుశేరు, చింతపండుపులుసు అర్ధశేరు, పటికపొడి— 6 వడ్లగింజల ఎత్తుకలిపి రెండురోజుల కొకసారి ఒకమోతాదు యిచ్చిన తగ్గుతుంది. రక్తముకారే వుండును

పటిక పొడితోగాని, మామూలు ఉప్పుతోగాని, కవిరి లేక కాచు పొడితోగాని రోజుకు నాలుగైదు సార్లు చేతితో పుండును నొక్కిన చక్కగా పనిచేస్తుంది.

చర్మము మచ్చలు

శరీరముమీద, తోకమీద సున్నితమైన పొరలు చెడుటవల్ల, క్రిమిసంబంధమైన దోషాలవల్ల వెంట్రుకలు అచ్చటచ్చట వూడి పోయి చిన్న చిన్న మచ్చలు పడగానే మన రైతులు పురుగు చేప్పలు అంటారు ఇట్టి మచ్చలు కర్పూరము, మైలతుత్తం, గంధకం తగినన్ని పాళ్ళతో వెన్ననుగాని, వ్యాసులెనుగాని కలిపి అప్పుడప్పుడు రాస్తూ లోపలికి నాలుగు దినాలకు ఒకసారి చింతపండు పులుసు అర్ధశేరు త్రాగించాలి. లేక పార్మసీవారి కేటారిని వాడాలి.

గిట్టల చుట్టు పుండ్లు

తడి, బురద, సున్నం, చవుడు, మానవుని మలము మున్నగునవి పాదాలలో గిట్టలచుట్టూ చేరుటవల్ల చర్మము తెల్లబారి తెల్లనిపొక్కు

లుగా యేర్పడి అచ్చటవున్న చర్మాన్ని చెదలు తిన్నట్లుతింటూ పశు వును బాధ కలుగజేస్తుంది. గాన ప్రతిరోజు ఆ భాగాలను కుంకుడు కాయ రసంతో కడుగుతూ కవిరి, మాచికాయ కర్పూరం కలిపిన పొడిని ఆ పుండ్లకు పట్టించిన తగ్గుతాయి. ఈ రీతిగా ఎన్నో చిట్కా చికిత్సలు వున్నాయి.

చర్మవికారము

పశువుకు వచ్చే పెద్దరోగము, మశూచి జ్వరాలవల్లగాని, శరీరానికి పడని మందులు ఆహారపదార్థాలు వాడుటవల్లగాని, చర్మమంతా వికార రూపమైన దద్దుకలిగి పొక్కులు ఎర్రబారి పశువు బాధపడుతూ వుంటుంది. వైద్యుడు ఈ వికారం దేనివల్ల వచ్చెనదో విపులముగా తెలిసికొని చికిత్స చేయాలి.

అధిక స్పర్శజ్ఞానము

పశువు నరాలకు సంబంధించిన బలహీనతవల్ల ఈ స్పర్శజ్ఞానము కలుగుతుంది. పశువునకు ఆ భాగమందు తాకగానే ఉలికిపడుతూ బెదరి బెదరి చూస్తూంవుంటుంది. ఈ రీతిగా కొంతకాలమువుంటూ మరికొంత కాలము పోతూవుంటుంది. కాబట్టి వైద్యుడు ఏ కారణంవల్ల వచ్చినదో తెలిసికొని తగిన చికిత్స చేయాలి.

చర్మము లావెక్కుట

పశువు శరీరంపై తెలుపు, పసుపు రంగుగల మచ్చలేర్పడి చర్మాన్ని దళసరిగా చేస్తుంది. యీ దళసరి క్రమేపి ఎక్కువై పశువు ఆరోగ్యాన్ని పాడుచేస్తుంది. గాన ఏ కారణంవల్ల యీవ్యాధి కలిగిందో వైద్యుడు తెలిసికొని తగిన చికిత్స చేయాలి.

చర్మపు అతిమెరుపు

పశువు చర్మానికి సంబంధించిన గ్రంథులు చాలా తీవ్రతగా పని చేయుటవల్లనూ నూనెవంటి జిడ్డువంటి పదార్థము చేరుతూ వుంటుంది,

అందువలన చర్మవికారం చర్మరోగాలు పట్టుతాయి. గాన తగినచికిత్స చేయవలసి యుంటుంది:

చర్మము కొరుకుకొనుట

కొన్ని పశువులు విషసంబంధమైన ఆకులుగాని, వేళ్ళుగాని, విషపు సాలీళ్లుగాని మ్రింగినపుడు ఆ విషమంతా శరీరమంతటా రక్తములో వ్యాపించి, దురద, మంట, బాధలుకలుగుటవల్లశరీరముపైన అచ్చటచ్చట కొరుకుకొనుటవల్ల పుండ్లుపడును.

అట్టి సమయములో ఫార్మసీవారి పశురక్షామృతంలో అన్నభేది 1 తులము, చింతపండు పులుసుగాని గాడిదగడపాకు పసరుగాని తగినంత కలిపి నాలుగైదు పూటలు యిచ్చిన తగ్గును.

కాలిన బొబ్బలు

పశువు శరీరముమీద వేడినీరు, వేడిగంజి, ఎర్రగా కాలిన యినుప వస్తువులు మున్నగునవి ఆకస్మికంగా పడినపుడు, గంధకపు ద్రావకము మొదలగు ద్రావకాలు తగిలినపుడు పశువు శరీరము కాలుతుంది. శరీరముమీద తేలికగా కాలితే శరీరము ఎర్రబడుతుంది. దేహముకూడ కాలితే బొబ్బలెక్కుతాయి. శరీరము ఎక్కువగా కాలితే అపాయము కలుగుతుంది. శరీరముమీద పుండ్లుపడితే ఈగలు ముసిరి పురుగులను కలుగజేస్తాయి. కాబట్టి జాగ్రత్తగా కాపాడాలి.

చికిత్స

నవనీతమును వాడాలి. నవనీతమంటే సున్నపునీరు కొబ్బరినూనె సమానముగా కలపి చేతితో గిలకొట్టగా వచ్చిన వెన్నవంటి పదార్థమునే నవనీతమంటారు. శరీరము కాలగనే వెంటనే ఆరగా ఆరగా ఈ నవనీతాన్ని రాయాలి.

లేక మజ్జిగతో పిడకబూడిదను కలిపి రాయాలి.

లేక వంటఆముదము సవాశేరు, రాతి తడిసున్నం పదితులాలు, నీరు మానెడు కలిపి చేతితో గిలకొట్టగావచ్చిన వెన్నవంటి పదార్థాన్ని కూడ నవనీతమంటారు: దీనినికూడ వాడవచ్చును.

లేక ఫార్మసీవారి గ్లయిమాల్‌ను రాయాలి.

గజ్జి

ఇది పశువులకు ఒకవిధమగు సూక్ష్మజీవులవలన రాగలదు. ఈ పురుగులను "పారసైట్" జీవు లంటారు. ఇవి చర్మభాగంలో వుండే రోగపదార్థాన్ని తింటూ లోపల గుడ్లు పెట్టి పొదుగుతాయి. ఇది వేడి పదార్థముగావుండి దురద, గుల హెచ్చుగా వుంటుంది. ఈగజ్జి మెత్తని భాగానికి ఎక్కువగా సోకుతుంది. ఈరోగము పెద్దపశువులకు, బల హీనంగా వుండే మగపశువులకు ఎక్కువగా వుంటుంది. ఈగజ్జినే చర్మ నుసిమిరి అంటారు. మూపురంమీద మెడభాగమందు, వెన్నుభాగ మందు, ప్రక్కఎముకల చర్మముమీద నలుపురంగుగా గాని, పసిమి రంగుగా గాని యుండి దురద కలిగినప్పుడెల్ల గోడలకు చెట్లులకు వేసి రుద్దుకొంటుంది. వ్యాధి ముదిరిన తగ్గుట కష్టము.

చికిత్స

గంధకము 1తు, మైలతుత్తం 1/4తు, వ్యాసులైను 8తులాలు కలిపి అప్పుడప్పుడు రాయాలి.

లేక సన్నని గోనెపట్టాతునకను మాడ్చి ఆముదములో కలిపి రాయాలి. లేక ఫార్మసీవారి కీటారి అత్యద్భుతంగా పనిచేస్తుంది.

గజచర్మరోగము

ఈవ్యాధి పేనుసంబంధమైనట్టి బూజుసంబంధమైనట్టి, సూక్ష్మ జీవులవలన పశువులకు కలుగుతుంది. ఇది ఉష్ణరోగపదార్థ మండలము

వలన ఉత్పత్తి యగుతుంది. మొదట పశువు శరీరమునం దక్కడక్కడ ఈనుసిమిరి పుట్టి క్రమేపి వృద్ధియగుతుంది. పశువునకు ఎక్కువగా దురద, మంటపుట్టి అప్పుడప్పుడు తన పండ్లతో గీకుకొంటుంది. బొబ్బలుకూడ పుట్టవచ్చును. క్రమముగ నల్లమచ్చలుగా మారి అవి గ్రుడ్లుపోసి పలుచని ద్రవాన్ని స్రవింపజేస్తుంది. వెంట్రుకలు రాలి పోతాయి. ఈ వ్యాధి గిత్తలకు తరచుగా వస్తుంది. పశువుఅప్పుడప్పుడు నుసిమిరియున్నచోట గోడలకు, గుంజలకు, కట్టుగొయ్యకు వేసి రుద్దు కొంటుంది. పశువు ఆకారముచెడి క్షీణించి కాంతి తగ్గుతుంది. ఈ వ్యాధి ముదిరినచో తగ్గుట చాల కష్టము.

చికిత్స

సైంధవ లవణము కలబందమట్ట రసముతో కలిపి రాయాలి.

మేక వదరు వేడిమైనది తీసికొనివచ్చి శరీరమునకు మూడు నాలుగు పూతలుపెట్టి తరువాత వేడినీటితో కడగాలి.

2 తులాలు పసుపు, అర్ధశేరు ఆవుపాలతో కలిపి ఒకపూట త్రాగించిన తరువాత అడ్డసరపు విత్తులు, నువ్వులు, ఉప్పు, కొట్టుపసుపు, వెఱ్ఱిపుచ్చవేళ్ళు, బావంచాలు, జిల్లేడు మొగ్గలు ఒక్కొక్కటి తులము వంతున తీసికొనివచ్చి మెత్తగానూరి వేపనూనెతో కలిపి నుసి మిరియున్నచోట రాయాలి. మూడవనాడు మేకపొట్టలో నుండు వెచ్చని వదరు రుద్ది నాల్గవనాడు వేడినీటితో శరీరమంతయు కడుగాలి శరీరమంతా వ్యాపించి మచ్చలుపడి బాధజెందు నుసిమరి తగ్గుట చాలకష్టము. కీటారిని వాడుడు లేం పాలతో ఇంజెక్షను చేయించాలి.

పశువుదేహము ఉడుకెత్తుట

పశువును అతి తీవ్రమైన ఎండలో పని చేయించుట వలన ఆ సమయములోనే దాహమెక్కువై శరీరము వుడుకెత్తి యుండు వలన చన్నీళ్ళతో దేహముకడుగుటవలన జ్వరముసోకు టవలన ఎండ

పనిచేయించుటవలన వ్యాధి కలుగుతుంది. పశువు ఎండలో వుండక వగర్చుతూ నీడకు పోతూ నీటిలో కూడ పడుతుంది. దేహమంతా మంట లెక్కుతుంది.

చికిత్స

నూరేకారము 2 తులములు నీటిలో కలిపి త్రాగించాలి.

చన్నీటిలో గుడ్డముంచి తలకు కొట్టాలి.

శరీరముపైనకూడ చన్నీటి కాపులు తీయాలి. లేక పాన్‌టాల్ వాడాలి.

వెంట్రుక లూడిపోవుట

పశువునకు పెద్దరోగము, జ్వరము, గాలికుంటు మొదలగు రోగాలు తగిలి నెమ్మదించిన తరువాత పశువు ఈనిన తరువాత లేత దూడలకు దుర్భలత్వముచేత వెంట్రుకలు వూడిపోవుట తటస్థించుతాయి. పొట్టి వెంట్రుకలు కత్తిరించాలి.

లేక వ్యాసులైనుతో నీలిమందు తగినంత కలిపి రాయాలి.

లేక మునాంబ్రము ఘాటు సారాయిలో కలిపి రాయాలి.

లేక వెల్లుల్లిపాయలపొట్టు కాల్చి నీమనూనెలో కలిపిరాయాలి.

గోమారులు బుడ్డపుంజులు

ఈ గోమారులు కాలబుతువులనుబట్టి పుట్టుతూ మరల వాటంతటవే పోతూవుంటాయి. కాని యివి పశువును పట్టుకొని నెత్తురును పీల్చుటచేత పశువు దుర్భలత్వముచెంది పలువిధ సంకటముల పాలగుతుంది. కాబట్టి వెంటనే వీటికితగు చికిత్సచేయాలి. గోమారులు బహు మొండిజాతి. వీటికి పశువు శరీరమును తొలుచుకొని పోవునంతటి శక్తివుంది. ఈ గోమారులున్న పశువును చూచిన మనకు

చాల అసహ్యాంగా వుంటుంది. ఈ గోమారులవల్ల రక్తమూత్రం అనే వ్యాధి సోకునని ఇదివరకే ఈగ్రంథములో చెప్పియుంటిమి. పశువు పొదుగుమీదను, కాళ్ళమీదను, కండ్ల రెప్పలమీదను వీలులేని స్థలములమీదను పట్టి బాధించుతాయి.

చికిత్స

ఫినైల్ అర్థసేరు, ఫ్రెంచి వార్నిషు పావుసేరు, కార్బాలిక్ 1తు, గంధకపుపొడి 4తు, వేడినీరు సేరు కలిపి దీనిని గుడ్డతో ముంచి రాయాలి.

లేక మంచినూనె దేహమంతటికి రాచి ఎండలో వుంచితే చావవుగాని ఊడిపోతాయి. కాబట్టి ఈ చికిత్స చేయు పశువును దూరముగా ప్రత్యేకస్థల మందుంచి చికిత్సచేయాలి. లేక ఫార్మసీవారి కందూ్రితను వాడాలి.

హెచ్చరిక

గోమారు లున్న కొట్టాలలో పశువు నుంచి చిన్న మంట వేస్తారు. ఇదిచాల ప్రమాదకరమైన విషయము. నేను ఈ గోమారుల వలన తగులబడిన కొట్టములను ప్రత్యేకముగా చూచియున్నాను. కాబట్టి ఇటువంటి ప్రమాదకరమైన పనులు చేయుటచేత కొన్ని పశువులు కూడ మరణిస్తాయి.

తోకనుసిమిరి

పేడ మన్ను మొదలగు కల్మష పదార్థాలు పశువు తోకకు అంటుకొని యుండుట చేతను రైతులు వానిని పరిశుభ్రముగా గడుగక పోవుట చేతను ఈ వ్యాధి కలుగుతుంది. ఒకవిధమైన బూజు సంబంధమైన సూక్ష్మజీవులు తోకలోపలిభాగమున ప్రవేశించి దురద పుట్టించుతుంది. తోక నల్లబడి వెంట్రుకలు వూడిపోతాయి. ఈవ్యాధి పశువు

తోకకుచ్చుకు పైభాగానేయుంటుంది. ఇది యెక్కువగా వ్యాపించితే పశువుతోక సరిగా నెత్తలేట కుచ్చుతో నటునిటు విసరుకొంటుంది.

చికిత్స

మైలతుత్తము పావుతులము, గంధకము 1 తు, వస 1 తు, వ్యాసులైను 2 తు కలిపి నుసిమిరికి రుద్దాలి.

లేక ఒకవంటపిడక తెచ్చి తోకపైనున్న నుసిమిరిపై ఎట్టబడు నటు రుద్దాలి. తరువాత దానిపైన పసుపు మాగడ కలిపి రాయాలి. ఇట్లు రెండు మూడు దినములు చేసిన నెమ్మది యగుతుంది.

పసుపు నల్లేరుతో కలిపి బాగుగా రుద్దాలి.

విషబొద్ది కొబ్బరినూనెలో కలిపి రుద్దాలి.

వెన్నతో ముర్దారుసింగు కలిపి రుద్దాలి.

ఆముదపు పలుకులు సూరేకారము ఉప్పు మెత్తగా నూరి పెరుగుతో కలిపి రాయాలి. ఫార్మసీవారి కీటారి చక్కగా పనిచేస్తుంది.

పొడలు - మచ్చలు

పసువు శరీరముమీద గుబురు గుబురుగా ఒకవిధముగ మచ్చ లేర్పడుతాయి. కాని వీనివలన ప్రమాదముండదు. పశువు ఆకారము చెడుతుంది. వాటంతటవి పుడుతుంటాయి. ఇవి చలిగాలి సోకగనే పోతుంటాయి.

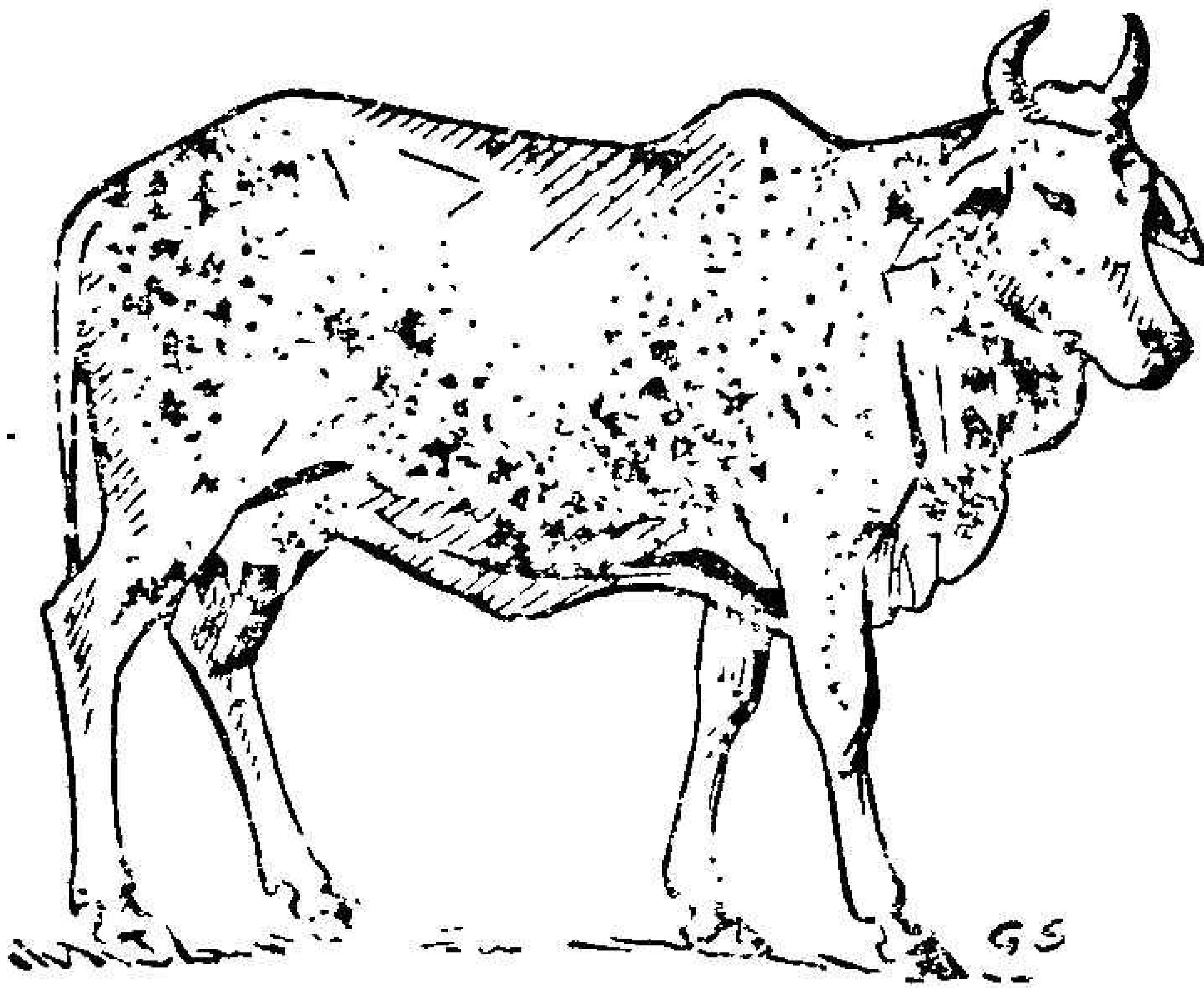
చికిత్స

విభూతి, పుల్లమజ్జిగ కలిపి నాలుగైదు దినములు రాయాలి. మజ్జిగలో పిడక బూడిద కలిపి రాయాలి. ఆవనూనెలో వెల్లుల్లిపాయలు వేసికాచి రాయాలి. వేపాకు కాల్చినబూడిదలో నెయ్యికలిపిరాయాలి. రావిచెక్కబూడిద కొత్తతడిసున్నముతో కలిపి రాయాలి.

లేక హిలాన్‌ను వాడాలి.

జోరీగలు

జోరీగలు పశువుకడుపు అడుగుభాగాన తదితర భాగములు లందు వందలకొలది వేసవికాలపు చివరదినాలలో ఎక్కువగా కాన్పించుతాయి. జోరీగ పిల్లలను పశువుమ్రింగినపుడు గుండుసూది పరిమాణము గలిగి యుంటాయి. కాని రెండు నెలలపిమ్మట యవి జూన్ జులైవరకు లోపల యుండి తరువాత మలముతోపాటు బైటకి వస్తాయి.

ఈపురుగులు కడుపు లోపలిభాగమునుండి యేమైన హాని చేయ నిదీ లేనిదీ పశువైద్యులేమియు చెప్పజాలరు. పశువుశరీరము వెలుపల నివసించే జోరీగలు చర్మముపైన గ్రుడ్లుపెట్టి సంతాన నభివృద్ధిని పెంపొందించుతాయి. పసువురక్తాన్ని పీల్చుతుంది. ఇవి ఎక్కువగా వుంటే పసువు క్రిమేపి క్షీణిస్తుంది. పసువునకు దురదపుట్టుతుంది. ఇవి అంటువ్యాధులను వ్యాపింపజేస్తాయి.

చికిత్స

వీటికి కింతవరకు సరియైన చికిత్స లేదు.

ఫినైలు 1 భాగము నీరు 3 భాగములు కలిపి దేహమంతట రాయాలి. లేక కర్పూరతైలముగాని, తారుగాని ఆయా భాగములందు రాయాలి.

లేక కందుమ్రితును వాడాలి.

దోమలు

పల్లపు ప్రదేశములలో, మురికి గుంటలలో ఇవి ఎక్కువగా వుంటాయి. వీటివల్లనే పశువులకు అనేక విధములైన వ్యాధులు ప్రబలుతాయి. కాబట్టి వీటి నిర్మూలమునకు తగిన చికిత్సచేయాలి. దోమలు పశువులకు మిక్కిలి హానిని కలిగించు శత్రువులు. కొన్ని దోమలు విషకరమైన కాటుగలవి. ఏనుగుకాలు అనువ్యాధి వీటివల్లనే కలుగుతుంది. కాని వానిని పరీక్ష చేయుట కష్టము. కనుక అన్ని దోమలును విషము గలవని తలంచి జాగ్రత్త తీసికొనుట యుక్తము. ఈగలవలెనే దోమలకు 'జర్మపారంపర్య' మున్నది. మురుగుకాలువలు, బురద నేలను దోమలకు మిగుల యిష్టము. కుడితి తొట్లలోను, పగిలి పోయిన డబ్బాలలోను నీరునిలిచి యుండకుండ జూడాలి.

చికిత్స

ఆవుపేడ కలిపిన చెత్తను తెచ్చి దానిలో గవ్వసాంబ్రాణి అమరశిలగంధకము కలిపి పొగవేసిన మరల నవి రాజాలవు. లేక దాల్చిన అరఖు లవంగాల అరఖు నీటిలో కలిపి చల్లిన దోమలు రావు. లేక భూతులసిచెట్లను కొట్టములలో కట్టిన రాజాలవు.

పేలు

ఇవి మనుష్యుల తలలో వుండే పేలకంటె కొంచె మెక్కువ పరిమాణము కలిగి యుంటాయి. ఇవి కుట్టినచోట దద్దురుపుట్టి చర్మము వాచుతుంది. వాటిని తేలికగా చంపవచ్చును. కాని ఊపి తీసివేయుట కష్టము. కొబ్బరిచిప్పల కాల్చినచమురును పేలున్నచోట రాయాలి. లేక వెల్లుల్లిపాయల రసమును రాయాలి.

మి న్న ల్లు లు

కొన్ని దూడలకు మిన్నల్లులుపట్టి బాధించుతాయి. వెంట్రుకలు రాలిపోయి పుండ్లుపడి దూడ నాకుకొంటుంది. యీ బాధ ఎక్కువైన కొలదీ దూడ చనిపోతుంది. ఇవి పాలదూడలకు తరచుగా పట్టుతూ వుంటాయి. మిన్నల్లులు చర్మమునందు రంధ్రమువేసి గ్రుడ్లుపెట్టి ఆ గ్రుడ్లు పిల్లలై చర్మముపై దురదను పుట్టించుతాయి. ఇవి రోగాలుగల పశువు రక్తమునుపీల్చి యితర పశువుల దేహములలో దీనిని విడుచుట వలన అంటువ్యాధులు కలుగుతాయి. ముందు దూడల బొచ్చు కత్తిరించాలి.

చి కి త్స

ఫినైల్ 1 భాగము, నీరు 2 భాగములు కలిపి శరీరమునకు పట్టించాలి.

లేక వేపనూనె 1 భాగము, కిరసనాయిల్ 2 భాగములు కలిపి పట్టించిన వెంటనే తగ్గును.

లేక వేపాకు నీటిలోవేసి మరగకాచి ఆ నీటితో దూడను కడుగవలెను. లేక కంద్రుడూతును వాడాలి.

......(o)......

నలుబదివ భాగము

చట్కా చికిత్సలు

సంస్కృతం, తమిళ, హిందీ, యూనానీ, ఉర్దూ, ఒరియా, మరాఠీ, మలయాళ, తెలుగు గ్రంథాలను కొన్నిటిని సంపాదించి వాటిలోనున్న చికిత్సలను మా పశువైద్యశాలలలో పశువులకు వచ్చిన ఆ యా పశురోగాలకు నేను, నా విద్యార్థులు వాడిన కొన్ని ముఖ్యమైన చికిత్సలనే ఈ దిగువ తెలిపితిని.

పెద్ద రోగము

వెదురాకు, నేలవేము, అడ్డసరపువేళ్ళు, నల్లేరువేళ్ళు, తెల్లావాలు సమాన భాగాలతో చేర్చి మూడుగొట్టాలతో రోజు కొక మోతాదువంతున వరుసగా రెండు దినములు ప్రథమావస్థలో పెట్టాలి.

లేక అత్తిపత్తి చెక్క 6 తులాలు, పెద్దలవంగపట్ట చెక్క 4 తులాలు, నల్లతుమ్మచెక్క 4 తులాలు, మెంతిపొడి 8 తులాలు తెచ్చి నూరి సేరు పులిమజ్జిగలో కలిపి త్రాగించాలి.

లేక మెంతిపొడి 4 తులాలు, జీలకర్ర 1 తులం, పసుపు 1 తు, ఇంగువ 1 తు, పులిచింతాకు 4 తులాలు, దానిమ్మ, అరటి పువ్వులు కొబ్బరిపువ్వులు కలిపి 5 తులాలు, మామిడి చిగుళ్ళు 2 తులాలు కలిపి మెత్తగా నూరి సేరు మజ్జిగలో కలిపి త్రాగించాలి.

లేక చేదు పుచ్చకాయలరసం పావుసేరు, నేరేడుచెక్క రసం అర్ధసేరు కలిపి త్రాగించుము.

లేక అరటి పువ్వులరసము పావుసేరు, సున్నపుతేట అర్ధసేరు కలిపి త్రాగించుము.

లేక పచ్చిదానిమ్మకాయలు - రెండు, కర్పూరం 1 తులం, తాటిబెల్లం 15 తులాలు కలిపి మెత్తగానూరి రెండు వుండలు చేసి పూటకొక మోతాదు ఈయాలి.

లేక చేదుపుచ్చకాయలు రెండు తీసికొని సేరు మేకపాలలో కలిపి త్రాగించుము.

లేక వేపాకులు పసుపు మెత్తగానూరి లోపలికి ఈయాలి.

లేక శొంఠి, వాము, నానువారిపాలు, మోదుగపువ్వు సమాన భాగాలు కలిపి కలిసీటితో త్రాగించాలి.

పైన చెప్పిన మోతాదులు పెద్దరోగము ప్రమాదవస్థలో ఒకటి రెండు మోతాదులు ఈయాలి.

దొమ్మలు

కరక్కాయలు, ఉసరికపప్పు, శొంటి, పిప్పళ్ళు, మిరియాలు ఒక్కొక్కటి 3 తులాల పొడిని శేరుచింతపండు రసముతోగాని లేక గేదె పేడరసముతోగాని కలిపి వడపోసి రోగము తగ్గువరకు ప్రథమదశలో ప్రతి నాలుగుగంటలకొక మోతాదు ఈయవచ్చును. లేక ఉత్తరేణి సమూలరసమును మేకపాలతోగాని, మేకమూత్రముగాని త్రాగించాలి.

లేక కర్పూర శిలాజిత్తును మెత్తగానూరి మేక మూత్రముతో ఈయవచ్చును

లేక గంగరేగు ఆకులరసముగాని, చెక్కరసముగాని, నిమ్మ పులుసుతో కలిపి ఈయాలి.

లేక దుష్టుపాకు, ఏనుగతుమ్మఆకు, పసరులు పావుసేరు వంతున తీసికొని ఒకతులం కర్పూరం కలిపి ఈయాలి.

లేక నీరుల్లిపాయలు 3 తులాలు, తుంగముష్టి 2 తులాలు, దుష్టుపాకు 3 తులాలు, మారేడుపండు 3 తులాలు, వస 3 తులాలు తెచ్చి కలిపి మెత్తగా తగినంత నీటితోనూరి రెండు మోతాదులుగా మాత్రలుచేసి ఉదయ సాయంకాలము ఈయాలి.

లేక ఇంగువ 4 తులాలు, కర్పూరం 2 తులాలు తాటిబెల్లం 20 తులాలు కలిపి రెండు మాత్రలుగాచేసి ఉదయ సాయంకాలము ఈయాలి.

జబ్బవాపు

వెల్లుల్లి 3 తులాలు కరక్కాయలు 2 తులాలు, వస 3తులాలు అల్లము 1 తులము కలిపి మెత్తగానూరి శేరు గోరువెచ్చని నీటిలో కలిపి ఈయుము.

లేక వెదురుప్పు 3 తులాలు సోడాపుప్పు 2 తులాలు, వాము పువ్వు 1 తులము, కర్పూరం తులము కలిపి తగినంత సారాయిలో కలిపి ఈయుము.

లేక మారేడు ఆకులు 4 తులాలు, కరిగొట్టుచెట్టు వేళ్ళు 3 తులాలు త్రిఫలాలు ఆరుతులాలు తెచ్చి మెత్తగానూరి శేరున్నర నీటిలోవేసి కాచి వడపోసి అందులో మరల ఒకతులము కర్పూరం కలిపి తగ్గువరకు మూడునాలుగు మోతాదులు ఈయాలి.

లేక నిమ్మనూనె 5 తులాలు, కర్పూరం ఒకతులము, వాం పువ్వు అరతులం కలిపి అర్థశేరు నీటిలో కలిపి ఈయాలి.

ఉబ్బసము

పంచమూల కషాయము అర్థశేరు, జటామాంసి 2 తులాలు కలిపి రోజు కొక మోతాదు వంతున వారంరోజులు త్రాగించుము.

లేక చెరుకురసం 8 తులాలు, బిల్లుడుగడ్డి 4 తులాలు, పైడితం గేడుచెక్కరసం 6 తులాలు జటామాంసి 3 తులాలు కలిపి శేరున్నర నీటిలోకలిపి కషాయముగాకాచి వడపోసి త్రాగించవలెను.

గుండెజబ్బు

త్రికటుకాలు 2తులాలు, వెల్లుల్లి 2తులాలు వస1తులం,ఆవాలు 1తు, పిప్పిలి 2తులాలు ఉడకవేసి ముండ్లుతీసిన చేప 10 తులాలు,

తెలికపిండి అరవీసె కలిపి అర్థశేరు మేకపాలతోగాని, రెండు డ్రాములు సారాయితోగాని యియ్యాలి.

వాతము

వాతముచే కాళ్ళు వాచియున్నయెడల వావిలి, తంగేడు, బారిజ దిరిశెన నిమ్మ ఆకుల పసర్లును, నెయ్యి మానెడు ఆముదము నూనె మానెడు కలిపి కాచి సగము శరీరమునకు రుద్ది తక్కినది లోపలికి త్రాగించిన యెడల వాతము తగ్గి వాపులు పోతాయి.

వావిలి, తక్కెడు, దుష్టుపాకు దిరిశెనవేళ్లు, బారిజచెక్క, తమలపాకులు, మోడి, ఇంగువ, తంగేడు, జిల్లేడుపువ్వులు, గన్నేరు వేళ్ళు, నల్లేరు, వాము, చేకొణశివేళ్లు, కాకరాకు సమాన భాగములు రోటిలోవేసి దంచి ముద్దలుచేసి ఆముదముతో కలిపి పెట్టిన వాతము తగ్గుతుంది.

ప్రత్తియాకు రసము, పుచ్చాకురసము, వావిలాకు రసము, అడ్డసరపాకు రసము, సంపెంగ రసము, తక్కెడాకు రసము, చింతాకు రసము, పల్లేరు రసము, తురకవేపాకు రసము, దిరిశెనాకు రసము, మారేడుపండ్ల ఊట, మేడిచెక్క రసము, నూనె, ఆముదము సమానముగా తీసి మిరియాలపొడ కలిపి పాకముగాచేసి పూటకు పావుశేరు పెట్టిన ఎటువంటి వాతములైనను తగ్గిపోతాయి.

నక్కవాతము

పసుపు 6 తు, తామరదుంప 1 వీసె, బెండవేళ్ళు 2 గుప్పెళ్ళు, పంచదార అరవీశె కలిపి 2 సేర్లు పంచిసెతితో పాకముగావండి వెలగ కాయంత తీసికొని అర్థశేరు గొర్రెపాలతో కలిపి 15 దినములు పెట్టిన నక్కవాతము తగ్గుతుంది.

నిమ్మకాయంత రాతిసున్నము, పిప్పళ్లు 1 తు కలిపి ఉదయ సాయంకాలములందు 10 దినములు పెట్టిన నక్కవాతము నివారించుతుంది.

నాగులాకు 4 వీసెలు, తంగేడాకు 2వీసెలు, గోంగూర 8వీసెలు మంచినూనె 1 వీసెడుకలిపి ముద్దజేసి రేపూమాపూ మందువచ్చువరకు పెట్టిన నక్కవాతము నివారించుతుంది.

పచ్చిగోంగూర మణుగు, శొంఠి 10తు॥ మిరియాలు 6 తు॥ ఉసిరిపప్పు 7తు॥ కలిపి త్రొక్కి ఒకబానలో వేసి పెంటపోగుగోతిలో వేసి కలిపి యుంచి వారముదినములైన తర్వాత తీసి దినమునకొక వెలగ కాయంత ముద్దచేసి పెట్టిన పైవాతము నివారించును.

తీ ట వా త ము

కలిసీసు అర్థశేరు బూరుగబంక 4 తులములు నువ్వుపువ్వులు నాలుగు గుప్పెళ్లు కలిపి పెట్టిన తీటవాతము తగ్గిపోతుంది.

గాడిదగడపాకు పసరు అర్థశేరు రాతిసున్నము గుప్పెడు నువ్వుల నూనె పావుశేరు కలిపి తీటకు పట్టించాలి.

మూరొక్కండాకు పసరు పావుశేరు గంధకము 1 తులము కలిపి రాసిన తగ్గును.

గోరింటాకుపసరు పావుశేరు పటికపొడి 1 తులము పొగాకు రసము పావుసేరు కలిపి రాసిన నివారించుతుంది.

కొబ్బరిచిప్పలు కాల్చి మసిచేసి ఆముదములో కలిపిరాసిన తీటవాతము నివారించుతుంది.

శి రో వా త ము

అతివస 2 తులాలు, పిప్పలి 2తులాలు, వస 2తులాలు వావిలీ ఆకులుగుప్పెడు, ఉప్పు 4తులాలు, కలిపినూరి సారాయితో ఈయాలి.

లేక ఇప్పపువ్వు, మంచి గంధపుపొడి, తెల్లకలువ పువ్వులు ఏనుగ సహదేవి ఆకులు సమాన భాగాలు తీసికొని మెత్తగా నూరి ముచ్చిలిగుంటలో రుద్దవలెను. దీనినే పాలతో నూరి వడపోసి ముక్కు రంధ్రాలలో పోయాలి.

లేక ఆవాలు గుంటకలగర, నందివర్ధన కుక్కతులసి ఆకులు మెత్తగానూరి మంచినూనె కలిపి గోరువెచ్చగా కాచి వడపోసి ముచ్చిలిగుంటలో మర్ధనచేసి కొంత ముక్కు రంధ్రాలలో పోయాలి.

ఆవాలు ఒకటిన్నర తులము శొంఠి ఒకటిన్నర తులము హారతి కర్పూరం ఒకటిన్నరతులము గాలిమిడాకు పసరులో కలిపి చెవిలో పోయుము.

పరా:- వాతరోగములు వాని రోగనిదానములు చికిత్సలు వాతలు విపులముగా తెలిసికొన వలెననిన ఈ చింతామణిలో చూడుడు.

కడుపుబ్బు

కాల్చిన మసి 12 తు, శేరు కలినీటిలో కలిపి త్రాగించిన కడుపుబ్బు తగ్గుతుంది.

వేరువజాముగ వేసిన పత్తులరెట్ట 6 తు, శేరు నీటిలో కలిపి త్రాగించాలి.

దిరిసెనాకు పసరు అర్ధశేరు ఉప్పు చేరెడు, బియ్యపుకలి అర్ధశేరు కలిపి త్రాగించాలి.

సైంధవలవణము 4 తు, వస 2 తు, కోస్టు 4 తు, వెర్రిపుచ్చ చెక్కరసము 6 తు కలిపిత్రొక్కి ఆముదముతో తడిచేసి తినిపించాలి.

కారింగువ 2 తు, కరిధూపము 1 తు గచ్చాకు రసము పావు శేరు ఉప్పు 4 తు, కలినీరు అర్ధశేరు కలిపి త్రాగించాలి.

ఇంగువ 3 తు, వెల్లుల్లిపాయలు 4 తు, మంచిబెల్లము అర్ధశేరు కలిపిత్రాగించాలి. పైచికిత్సలన్నియు కడుపుబ్బుటకు మంచిపనిచేస్తాయి.

విరేచనాలు

కర్పూరము ఒకటిన్నర తు, ఇంగువ 1తు, శొంఠి ఒకటిన్నర తు, బెల్లము తగినంత కట్టి నూకలజావతో రెండుపర్యాయము లిచ్చి రక్తవిరేచనములు కట్టుకుంటాయి.

కవిరి 1తు, సీమసున్నము ఒకటిన్నర తు, దాల్చినచెక్కపొడి ఒకటిన్నర తు, శొంఠి ఒకటిన్నర తు॥ కలిపి తినుఆహారములో రెండు వేళల పెట్టిన విరేచనములు కట్టుకొంటాయి.

కవిరి 1 తు॥ మాచికాయపొడి 1 1/2తు॥ నల్లమందు 1/4తు॥ సోపు 2 1/2 తు॥ రెండువేళల గంజిలోకలిపి పెట్టాలి.

ఉడుకబెట్టిన నీరుల్లిపాయలు 10 తు॥ కవిరి 1 తు॥ నల్లమందు 1/2 తు॥ కలిపి గంజితో ఈయాలి.

నల్లమందు పావుతులం కవిరి తు॥ సీమసున్నము 2 1/2 తు॥ శొంఠి 1 తు॥ కలిపి గంజిలో రెండువేళల ఈయాలి.

మారేడు గుజ్జుతో కవిరి రెండు మూడు పర్యాయము లీయాలి. పై చికిత్సలన్నియు విరేచనముల కట్టించుతాయి

మలబద్ధకము

ముసాంబ్రిము ఒకటిన్నర తు॥ నేలవేము 1 తు॥ ఉప్పు రెండున్నర తు॥ శొంఠి ఒకటిన్నర తు॥ బెల్లము తగినంత కలిపి యిచ్చిన మలబద్ధకము నివారణవుతుంది.

కటకరోహిణి ముప్పావు తు॥ ఉప్పు రెండున్నర తు॥ శొంఠిపావు తులం॥ మిరియాలు ఒకటిన్నర తు॥ సారాయి 10 తు॥ నూకలజావ వేరె కలిపి త్రాగించాలి.

కారపుపాలు సేరువంతున రెండుపర్యాయములు త్రాగించాలి.

ఉప్పు చేరెడు. మోదుగవిత్తులు 1 తు॥ గోరు వెచ్చనినీరు శేరు కలిపి త్రాగించాలి. పై చికిత్సలన్నియు మలబద్ధకమును పోగొట్టు తాయి.

అజీర్తి

కారము, ఆవపిండి, ఉప్పు కలిపి మూడు గొట్టములు పెట్టిన అజీర్తి, శూలనొప్పి నివారిస్తుంది.

చింతపండు పులుసు, కారము, ఉప్పు ఆవపిండి కలిపి పూటకు మూడు గొట్టములు పెట్టాలి.

మిరపాకురసము మిరియాలపొడి ఉప్పు నూరి కలితో పెట్టాలి.

వాము ఆవాలు కరిధూపము ఉప్పు పంచలవణములు ఇంగువ కలిలో కలిపి పెట్టిన శూలలన్నియు పోతాయి.

వాకుడుచెట్టు సమూలరసములో పంచలవణములు వెల్లుల్లి కలిలోకలిపి పెట్టుము. పై చికిత్సలన్నియు అజీర్తిశూలలు నివారించు తాయి.

బలవర్ధకములు

వాత శరీరము కలిగి నునుపుగను బలిసినదిగను డొక్కలు దించు కొని ఎల్లప్పుడు కన్నుల వెంట నీరుగార్చుచు కాళ్లుపట్టివేయు ఎద్దులకు కల్లుబెల్లం వీశెడు మంచి నువ్వులనూనె అరవీశెడు కలిపి జత ఎద్దు లకు ఉదయం 10 గంటలకు పెట్టాలి. ఈ రీతిగా అయిదు వారములు పెట్టుచు పిల్లిపెసర తొండంగి మినపకాడ ప్రత్తివిత్తులు మొదలగునవి నిరాటంకముగా పెట్టవచ్చు.

అంత నిశ్శక్తి అంతవాతము లేకుండనుండుపశువునకు నిశ్శక్తిను వస్తువు లుపయోగించినప్పుడు నీరు మేత ఎక్కువగా సేవించుచు తెల్ల వారునప్పటికి నిర్జీవముగలదిగానుండి నిస్సత్తువతో నుంటుంది. అప్పుడు

యి తడికాగునకు కళాయి వేయించి అందులో మెట్టతమిధలు వేయించి ఒక ఇరస, కల్లుబెల్లము ఒకటిన్నర మణుగు మంచినూనె ఒకటిన్నర మణుగు వేసి కలిపి ఒకవారము నిలువయుంచి ప్రతిదినము అరవీసె పరిమాణము వంతున పైనచెప్పిన లక్షణములు గల ఎద్దునకు పెట్టినయెడల బాగుగా బలియును.

రత్నాపురి గుగ్గిలము వీసెడు, మంచినూనె వీసెడు, తాటిబెల్లం వీసెడు, గవ్వసాంబ్రాణి వీసెడు, తెచ్చి ముందు నూనెలో గుగ్గిలపు పొడి కొద్దికొద్దిగా కలుపుచుండాలి. లేనియెడల గడ్డకట్టును. అందులో తాటిబెల్లము కలిపి తరువాత సాంబ్రాణి డబ్బాలో వారము దినములుంచి తదుపరి వారము దినములు ఈ మందును జత యెద్దులకు పెట్టాలి. పైమందులో శేరుగాని అడ్డెడుగాని, మినపపిండి కలిపిపెటిన మిగుల మంచిది.

కడుపులోని వాయువును పోగొట్టుట

సోపు 2తు॥ ఏలకులు 2తు॥ జీలకర్ర తులమున్నర శొంఠి, తులమున్నర కపిపి తిను ఆహారంలో పెట్టాలి.

ఇంగువ 2తు॥ కర్పూరతైలము 5తు॥ అవిశనూనె అర్థశేరుకలిపి త్రాగించాలి.

సారాయి 10తు॥ ఉప్పు 10తు॥ ఇంగువ 1తు॥ గోరువెచ్చని నీరు శేరున్నర కలిపి త్రాగించాలి.

ఏలకులు 2తు॥ లవంగాలు అరతులం శొంఠి తులమున్నర సోపు తు॥ జీలకర్ర తులమున్నర కలిపి దాణాలో పెట్టాలి.

దాల్చినచెక్కపొడి 1తు॥ శొంఠి తులమున్నర మిరియాలు1తు॥ సోపు 1 తు॥ తిను దాణాలో పెట్టాలి.

ధనియాలు నాలుగున్నరతు॥ సోపు ఒకటిన్నరతు॥జీలకర్ర 1తు॥ శొంఠి 1తు॥ వాముగిద్దెడు కలిపి తినుఆహారములో కలిపి పెట్టాలి.

మెంతులు 8తు॥ మిరియాలు తులమున్నర ఆవాలు 1తు॥ ఉప్పు గిద్దెడు కలిపి పెట్టాలి.

వెల్లుల్లి 4తు॥ ఇంగువ తులమున్నర ఉప్పు తులమున్నర శొంఠి 1తు॥ బెల్లపుసెటిలో కలిపి పెట్టాలి.

పిప్పళ్లు 1తు॥ శొంఠి 1తు॥ పసుపు తులమున్నర లవంగాలు తులమున్నర ఉప్పు రెండున్నరతులములు కలిపి పెట్టుము.

మూత్ర రోగములు

నీరుల్లిపాయల రసమును నీరు చురుకునకు యిచ్చిన తగ్గుతుంది.

సూర్యక్షారమును నీటిలోకలిపియిచ్చిన నీరుచురుకు తగ్గుతుంది.

పెద్దనల్లేరు సమూలరసమును యిచ్చిన మూత్రకోశములోని నొప్పి, మంట, వేడి, శుక్లనష్టము తగ్గుతుంది.

ధనియాలచూర్ణమును గాని పచ్చికొతిమీర ఆకును గాని యిచ్చిన మూత్రమువెంట ఇంద్రియము పడుటను కట్టించుతుంది.

మంచిగంధమును లోపలికిచ్చిన వీర్యనష్టము తగ్గుతుంది.

వెంపలివేళ్ళ రసము కలినీటితో కలిపి ముక్కురంధ్రములలో పోయాలి.

తెలికపిండిని మోదుగనీరు కలితో కలిపి పెట్టాలి.

శొంఠి పిప్పళ్ళు మిరియాలు సమానభాగములు తీసికొని కలితో పెట్టిన దగ్గు పగర్పు కట్టును.

దిరిసెనాకు పసరు, తెల్లవావిలాకు పసరు, కలిపి ప్రతిదినము పెటుచుండినయెడల తగును.

నీరుల్లిపాయరసము అర్థశేరు మజ్జిగ అర్థశేరు కలిపి తాగించాలి.

రావిచెక్క రసము అర్థశేరు పచ్చిపాలు అర్థశేరు కలిపి నాలుగుదినములు తాగించాలి.

తెలికపిండి అరవీసె, ఆవుపాలు అర్ధశేరు, గంజి అర్ధశేరు, కలిపి త్రాగించాలి.

ప్రత్తికాయలు గుప్పెడు ఆవుపాలతో నూరి త్రాగించాలి.

మార్కాండాకు పసరు ఒక్కొక్క ముక్కురంధ్రములో 10 చుక్కలు వేయాలి.

దగ్గు, జలుబు

ఇంగువ 6 తు॥ అల్లము 2 తు॥ కలిపి నూరి తినిపించాలి.

నీరుల్లిపాయలు దాహము పెట్టినట్లుగా తినుపించాలి.

అడ్డసరపాకు రసముతో తేనెకలిపి నాకించాలి.

ఇంగువ ఒకటిన్నర నవాసాగరము ఒకటిన్నర తు॥ కర్పూరము ఒకటిన్నర తు॥ యష్టిమధుకము 3/4 తు॥ బెల్లము తగినంత కలిపి నాకించాలి.

కర్పూరము యష్టిమధుకము ఒకటిన్నర తు॥ ఇంగువ 1 తు॥ తేనె తగినంత కలిపి అప్పుడప్పుడు నాలుకకు నాకించాలి.

కృష్ణతులసి ఆకులు అరగుప్పెడు, మిరియాలు అర తు॥ శొంఠి అరతులం, తమలపాకులు 6 కలిపి నూరి తేనెతో నాకించాలి.

వగర్పు

వస, శొంఠి, పిప్పళ్ళు, పసుపు మిరియాలు ఒక్కొక్కటి పావు తులము వంతున నూరి ముక్కురంధ్రములలోనికి నశ్యముచేయించాలి.

అడ్డసరాకు పసరు మానెడు, శొంఠి 8 తు॥ పసుపు 3 తు॥ మిరియాలు 4 తు॥ కలిపి నూరి నాలుగుదినములు త్రాగించాలి.

కలినీరు పావుశేరు, వెంపలిఆకు రసము 3 తు॥ కలిపి ముక్కురంధ్రములలో పోయాలి.

మోదుగాకు పసరు అర్ధసేరు, తెలికపిండి సవాశేరు కలిపి త్రాగించాలి.

దుష్టుపాకు గుప్పెడు, దిరిశెనాకులు గుప్పెడు, పసుపు అరతులం నల్లేరు 3 తు॥ కలినీరు అర్థశేరు కలిపి త్రాగించాలి.

దుష్టుపాకు పసుపు ఆముదము కలిపి నండిపెట్టిన తగ్గును.

జ్వరమును తగ్గించునవి

వసపొడి రెండున్నర తు॥ నేలవేము కషాయము రెండున్నరతు॥ వేడినీరు శేరున్నర కలిపి త్రాగించాలి.

నవాసాగరము ఒకటిన్నర తు॥ ఉప్పు 10 తులములు నీరు శేరు కలిపి త్రాగించాలి.

గచ్చపప్పు 1 తు॥ మిరియాలు 1 తు॥ లవంగాలు ఒకటిన్నరతు॥ కలిపి తిను ఆహారములో పెట్టాలి.

కంటి పొరలకు

తెల్లగజ్జెరువేరు 4 తులాలు ఆవుపాలు 2 తులాలు కలిపి నూరి ఆయింటుమెంటుగా చేసి కొంచెము ఆరనిచ్చి కండ్ల పొరలకు అప్పుడప్పుడు పట్టించిన తగ్గును.

లేక ఆముదపు ఆకులరసం 1 తులం, ఉప్పు అరతులం కలిపి కంటిపువ్వులకు, ఎరుపులకు, పొరలకు పట్టించుము.

లేక మిరియాలపొడి అరతులం దొండాకు పసరు 3 తులాలు కలిపి పువ్వులకు పట్టించుము.

రే జీ క టి

నందివర్ధనపువ్వులు 4, ఇప్పపువ్వులు 4, మంచిగంధపు పొడి 1 తులం కలిపి మెత్తగానూరి అప్పుడప్పుడు కండ్లలో పెట్టుము.

రొమ్ము పట్టు

మంచి నడివయస్సులోనున్న అనగా మొదటిసారి గ్రుడ్లుకొరకు వచ్చిన పెట్టనొకటి, దాల్చినచెక్క 5 తు॥ ఏలకాయలు 2 తు॥ లవంగాలు 2 తు॥ దుంప పసుపుకొమ్ములు 5 తు॥ ధనియాలుపావుసేరు, అల్లము 5 తు॥ వాము సోలెడు, నువ్వులనూనె అరవీసె తెచ్చి సదరు వస్తువులన్నియు మెత్తగా కొట్టవలెను. కోడిబొచ్చు తీసి కాల్చి కాళ్ళ భాగములు తీసివేసి మిగిలినది రోటిలోవేసి మెత్తగా త్రొక్కి ఎముకలుతీసి అందులో పై చూర్ణమును నూనెలో కలిపి మెత్తగా దంచి ముద్దలుచేసి సాయంకాలము పెట్టవలెను. ఈ మందు పెట్టిన రాత్రి నీరు పెట్టరాదు. ఇట్లు చేసిన సమస్త వాతరోగములు హరించు తాయి. (అనుభవము)

నువ్వుపిండి; తాటిబెల్లము, ఉలవ కలిపి కోడిపెట్ట కొవ్వు సమానభాగములు రోటవేసి దంచి కోడిగ్రుడ్డంత రెండు వేళల పెట్టుము.

ఉప్పిచెక్క, పసుపు, ఉలవపిండి కలిపిపెట్టిన తగ్గును.

తాడిబెల్లము, జిల్లేడుపట్ట కలిపి దంచిపెట్టిన తగ్గును.

అరుగ్రిపట్టు

పశువు ముక్కుకొననుండి తోక చివరవరకు త్రాడుతో కొలిచి ఆ త్రాడును చెరిసగముచేసి ఆ సగముతో దాని ముక్కుకొననుండి కొలువగా నది ముగిసెడి చోటునకు వాతవేసిన తగ్గును.

దొండాకు పసరు వెన్నతో కలిపి అరుగ్రిభాగమునకు మర్ధనచేసి తవుడు వేయించి కాపులు కాయాలి.

పంది చమురు అప్పుడప్పుడు రుద్దుచుండాలి.

ఆరంభములో వెన్ను భాగమును వెన్నతోరుద్ది చిన్న ఉల్లి పాయలు జిల్లేడాకులు పొట్లములుకట్టి ఆముదములో ముంచి కాకవేసి వెన్ను భాగమునకు కాపులు తియ్యవలెను.

చెవిరోగములు

నిమ్మకాయ రసము 2 తు. గవ్వసున్నము అరతులము కలిపి చెవిలో పోయుము.

ఉత్తరేణి సమూలవు భస్మము కాల్చినపొడి 2 తులములు నూనె 4 తులములు కలిపి పోయుము.

వావింటాకు ఉప్పుతో దంచి రసముతీసి చెవిలో పోయుము.

గవ్వనుకాల్చి భస్మముచేసి నిమ్మరసముతో కలిపివేసిన తగ్గును.

ఉండె తొలగుట

ఆముదపుపప్పు సోలెడు, రాతిసున్నము 16 తులములు తెచ్చి మెత్తగానూరి వుండెను సరిగాలాగి పట్టువేసి నాలుగు దినములుంచిన తగ్గును.

ఉండెను లాగి జారిన భాగముచుట్టు రక్షలు పెట్టుము.

శొంఠి 4 తులములు, పిప్పళ్ళు 1 తులము మిరియాలు 1 తులము ఉమ్మెత్తాకు పసరు అర్ధసేరు తేనె 4 తులములు కలిపి మర్ధించుము.

కాలిన బొబ్బలు

గాడిదగడపాకు రసము రాచి పిడకబూడిద చల్లుము.

నవనీతము ఆరగా ఆరగా రాయుచుండుము.

తిప్పతీగె రసము పూయుము.

కొబ్బరినూనెలో సున్నపునీరు పోసి తరచిన వెన్నవలెనగును. దీనిని ఆరగా ఆరగా పూయుచుండుము.

పాతసున్నమును పెరుగుమీాదతేట కలిపి రాయుము.

గోరింతచెక్క కషాయము రాయుము.

నీలిమందును నీటిలో కలిపి రాయుము.

పురుగులు పడిన పుండ్లు

బారిజపాకురసము గుప్పెడు, ఉప్పు 2 తులములు, మిరియాలు 1 తులము. తెచ్చి గుమ్మపాలతో నూరి పురుగులు పడిన పుండ్లకు పట్టించుము.

మిరియాలు 1 తులము సైంధవలవణము 1 తులము గాడిదగడ పాకుతో నూరి పుండ్లకు పట్టించుము.

ఆముదములో కొత్తరాతిసున్నమునూరి పుండ్లకు పట్టించుము.

పొగాకు, కరిధూపము. పొట్లాకు నూగు, రాతిసున్నము ఆనపాకు సమానభాగములుగానూరి గాయములకు పట్టించుము.

సీతాఫలపాకు గుప్పెడు, రాతిసున్నము 1 తు॥ చేర్చి నూరి పట్టించుము.

హారతికర్పూరము కరిధూపము చేర్చి పెట్టుము.

వస, కరిధూపము. సున్నమునూరి వేయవలెను.

చేపుటకు

అడ్డసరపాకు 2 గుప్పెళ్లు ఉప్పు చేరెడు జీలకర్ర 1 తులము సుగంధపాలు 4 తులములునూరి అడ్డెడు మజ్జిగలో కలిపి త్రాగించాలి,

చేకొణితాకు 2 గుప్పెళ్లు తెల్లఆవాలు 1 తులము ఉప్పు చేరెడు పులిచల్ల అర్థశేరు కలిపి త్రాగించుము.

బంధము వేయనీయక పొడుచుచూ దూడను దగ్గరకు చేర నీయక గంతులు వేయుచుండు పశువు పొగుడునకు పుల్లతీగెరసము రాసిన చేపువచ్చి పాలను పిండుకొననిచ్చును.

పాలు యీయక తిప్పలు పెట్టు పశువునకు నెయ్యి పావుశేరు గోధుమగంజి అర్థశేరు గంజి శేరు కలిపి 4 దినములు పెట్టుము.

కనెర కోమలి తీగరసము పావుశేరు తెలికపిండి సవాశేరు కలిపి శరీరమునకు రాయుము.

మ లి మి డి

ఆముదములో చిత్రిమూలపు పొడి కలిపి కట్టిన తగ్గును.

శొంఠి, పిప్పళ్ళు, మిరియాలు, చిత్రిమూలము కలిపి నూరి ఆముదముతో వండి గోరువెచ్చనిది కట్టవలెను.

దుష్టపు వేళ్ళు మిరియాలు నూరి రసముతీసి ముక్కులలో పిండుము.

గాలిమిడిఆకు మిరియాలు మెత్తగా నూరి నీరుడుతో వండికట్టిన తగ్గును.

ఆముదములో వామింటాకు త్రొక్కి పాకముచేసి కట్టవలెను.

బర్రెపేడలో, చెంచలిఆకు వండి కట్టిన తగ్గును.

ఉ ం గి డి

పులికలిలో దుష్టపువేళ్ళు నూరి సారముతీసి ముక్కురంధ్రము లలో పోసి కన్నులకు ఇంగువ పెట్టిన తగ్గును.

నల్లేరు చిగుళ్ళు దవుడలలో పెట్టి కొరికించవలెను.

పులికలిలో ఉప్పు నల్లేరుకలిపి త్రొక్కి పెట్టవలెను.

కొమ్ములకు నూనెవత్తులుచుట్టి కాల్చి జాముసేపుంచిన తగ్గును.

కుంకుడుకాయ గంధము కన్నులకు పెట్టవలెను.

నిమ్మపండ్లరసము కలిపి మూడుగొట్టములు పెట్టవలెను.

చిర్రిచెట్టు దంచి రసముతీసి పులికలితో మూడుగొట్టములు త్రాగించాలి.

చింతపండుపులుసు మూడుగొట్టములు పెట్టిన తగ్గును.

దీపుకొడిచే జిల్లేడుపత్రి పొట్లములుగా కట్టి చమురును కాచి మూడునపెట్టిన తగ్గును.

మా వి ప డు ట కు

తవ్వెడు నువ్వులుతొక్కి సేరునీటిలో కలిపి పెట్టుము.

పులిచల్లలో కందదుంపనూరి కలిపి పెట్టుము.

ఆముదము సవాశేరు త్రాగించుము.

సెనగలు నానబెట్టి పెట్టుము.

మా వి తి ని న చో

అనుములు పావుశేరు, పచ్చిపుచ్చాకుపసరు అర్థశేరు, మజ్జిగ శేరు కలిపి త్రాగించాలి.

వాముర సము అర్థశేరు, ఉప్పు గిరెడు, ఆముదపుపప్పు గిద్దెడు శేరు బియ్యపునీటిలో కలిపి త్రాగించవలెను.

చూ లు ని ల్చు ట కు

కరివేపాకు గుప్పెడు వరిబియ్యము గుప్పెడు కొర్రలు 2 గుప్పిళ్లు కలిపి నూరి 15 దినములు పెట్టుము.

వెలిగారము 4 తులములు మజ్జిగ శేరు కలిపి 2 దినములు త్రాగించుము.

తో క సు సి మి రి

ఉప్పు 2 తులములు ఆవాలు అరతులము అల్లము 1 తులము కలబందపసరు పావుశేరు, పులికలి శేరు చేర్చి మూడుదినములు పెట్టుము.

పిచ్చికుసుమాకు పసరు 10 తులములు నీలిమందు 1 తులము చేర్చి నుసిమిరికి అప్పుడప్పుడు రాయుచుండుము.

తోక గురుజు

తోకచివర నరికి నెయ్యికాచి వేడిగానున్నపుడు ముంచవలెను.
కుసుమఆకునూరి తోకచివర రాసిన వెంట్రుకలు వచ్చును.
అల్లము ఉప్పు పులిచల్లలో చేర్చి రాయుము.

అల్లము కలబందగుజ్జు ఆవపిండి మెత్తగానూరి పులిచల్లలో మరగనిచ్చి దినమునకు మూడుగొట్టములు పెట్టవలెను.

దృష్టి దోషము

పశువునకు దృష్టిదోషము తగిలిన వెంటనే జొన్నలు వేపాకు ప్రత్తిగింజలు ఉప్పు తెచ్చి పశువునకు దిగతుడిచి నిప్పులో పోయుము. దృష్టిదోషము పోవుటకు తాళ్ళు వేయుటకూడ మంచిది.

చర్మ రోగాలు

కుప్పింటాకురసము 5 తు॥ సున్నము 1తు॥ నిమ్మరసము ఒకటిన్నరతు॥ కలిపి నుసిమిరి తామర గజ్జికి రుద్దాలి.

కవిరిని తేనెతో కలిలి పుండ్లకు రాయాలి.

పొగాకుపొడి ఒకటిన్నర సీతాఫలపాకుపొడి 10 తు॥ కర్పూరము ఒకటిన్నర తు॥ కలిపి దుర్వాసన వేయుపుండ్లకు పట్టించుము.

నీలిమందు 1 తు॥ గంధకము 1 తు॥ వ్యాసులైను 4 తు॥ చర్మరోగములకు వాడాలి.

నువ్వులనూనె కిరోసినాయిల్ కలిసి రాయాలి.
గాడిదగడపాకుపొడి ఆముదముతో కలిపి రాయాలి.
కృష్ణతులసిఆకురసములో నిమ్మరసము కలిపిరాయాలి.

సహాదేవ పశువైద్య ఫార్మసీవారి మందులు వీటిని ప్రతిరైతు ప్రతిబ్లాకుడెవెలప్ మెంట్ తెప్పించుకోవాలి.

లేహ్యములు

జంతురక్షిణి (అమరప్రభ)

పౌను డబ్బా రు. 3. న. పై. 50.

4 పెద్దపశువులకు – 5 చిన్నపశువులకు సరిపోతుంది.

జంతువులను రక్షించాలంటే శాస్త్రోక్తముగా తయారైన ఈ జంతురక్షిణినే వాడాలి. ప్రభుత్వపశువైద్యటీకాల మాదిరిగా ముందుగనే మంచిపశువులకు వాడిన అంటురోగాలను రానీయక సూక్ష్మజీవులను చంపుటకు నిరీక్షించుచుండును. పశువులకు వచ్చే పెద్దరోగము దొమ్మలు, గురక, జబ్బవాపుమున్నగురోగాలకు చక్కగా పనిచేస్తుంది. చూడిపశువులకు కూడ నిరభ్యంతరముగా వాడవచ్చును. రోగముసోకిన ప్రారంభదశలో ఈమందును వాడిన పనిచేస్తుంది. తరువాత యిచ్చిన ప్రయోజనములేదు. మందుయిచ్చినతరువాత సరసగా ఆపసువుముక్కునకు పంచె చముడగాని యూకలిప్టస్ ఆయిలును గాని కొద్దిగా రాసి నాలుగైదుదినాలు సాంబ్రాణి ధూపం వేస్తూవుండాలి. పెద్దరోగములో పారుడున్న యెడల ఫార్మసీబేల్ పౌడరును వాడాలి. గ్రామాలలో అంటురోగా లున్నవని అనుమానముగా వున్నపుడు ముందుగనే ఫార్మసీకి వ్రాసి తెప్పించుకోవాలి. పౌను, అరపౌను, మాత్రంపంపరు. రెండు పౌనులనుంచి ఎంతవరకైనా పంపుతారు. ఎక్కువపశువులకు కావలసినపుడు మీదగ్గర రైల్వేస్టేషన్ తెలుపాలి. లేనిచో పోస్టలులో పంపుటకు వీలులేదు. పైరోగాల నిదానాలు, చికిత్సలు కావలసినపుడు మీ పంచాయితిలోగాని, మీ గ్రామ రైతులదగ్గర నుండే అనుభవ పశువైద్యచింతామణి చూడండి. వివరాలన్నీ తేటతెల్లమగును.

స్వర్ణాసవ

(సువర్ణాసవ)

రు. 3–50

దీనినే సువర్ణాసవ అంటారు. మనపశువులకువచ్చే గాలికుంటు నోటిగాలి, గాళ్ళుఅనే అంటురోగము వచ్చినపుడు రైతులు పశువు

లకు ప్రమాదము తాకపోయినను పనిపాటలు పాడగునని భయపడు తారు. అందుచేత ఈవ్యాధి గ్రామములో నున్నదని అనుమానమున్న పుడు ముందుగనే ఈసుపర్నాసనను తెప్పించుకొని మంచిపశువులకు వాడిన చక్కగా పనిచేయును. ఈరోగంలో కలిగేపుండ్లకు, కాగ్నెక్సు నుగాని, హిలాన్‌నుగాని చెర్నారినిగాని వాడాలి. ఒక్కొక్క పశువునకు 4నుంచి 6తులాలవరకు వాడవచ్చును.

(కనక) క న కా స వ

(పౌనుడబ్బా) రు. 3-50

దీనినే "కనక"అంటారు. శ్వాసరోగాలను తగ్గించాలంటే కన కాన్నే వాడాద. గుండెవగర్పు, వాతవగర్పు సక్కవాతము లేక కసిమిరి దగ్గు, ముకుబంతి మున్నగురోగాలకు చక్కగా పనిచేస్తుంది. పూటకు 4నుంచి6తులాలవరకు నీరుల్లి రసముతో గాని అడ్డసరపాకు రసముతో గాని, జమ్మిఆకురసంతోగాని ఉదయ సాయంకాలమందుఈయాలి.దీర్ఘ ముగా బాధపడుచుండే రోగాలకు ఎక్కువదినాలువాడాలి. గాన ఫార్మసీ వారికి వ్రాసి వివరాలు తెలిసికోవాలి.

అ ర్క ము లు

వాతారి అరఖు (లికన్నియిజ్జు)

పౌను సీసా రు. 3-0-0.

ఇతర నకలు మందులకు మోసపోక ఫార్మసీవారి సీలున్న దానినే తెప్పించుకోవాలి. ప్రతి రైతు తన పశువునకు వాతము చేసినదనిఅనుట ఎల్లరకు తెలిసిన విషయమే. పిల్లిపెసర, తవుడు పొట్టు ధాన్యములు, కృత్రిమ పదార్థములు, అతిగా పెట్టుటవల్ల కాళ్ళు పట్టుట, కాళ్ళ కలకలు, కాళ్ళ వాపులు, జీర్ణరోగములు చూడి పశువుల ఈచుకొనిపోవుట, రేటీకటి, పాడిపశువులు వట్టిపోవుట మున్నగు రోగాలు సంభవించు చున్నవి. ఇంకను దూడలకు

అజీర్తిచేసినా, దూడల కడుపులో ఎలికపాములు, నులిపురుగులు ఉత్పత్తియైనా, పాడిపశువులు ఎగచేపుకొన్నా వాతారిని వాడిన వైద్యులతో నిమిత్తం లేకుండా చక్కగా పనిచేయును.

ఉదయ సాయంకాలములందు శేరు గోరువెచ్చనీటిలో ఈ వాతారిని 4నుంచి 6తులములవరకు కలిపి ఈయాలి. ఇంకను అవుసర మున్న అల్లపురసంతో కలిసి యీయవచ్చును.

వాతాంకుశము

పౌను సీసా రు. 3-50

రాయలసీమ, నెల్లూరు, గుంటూరు, హైదరాబాదు ప్రాంతాలతో నున్న కొన్ని తాలూకాలలో దీర్ఘవాత రోగము దీర్ఘవాయు పట్లు అనురోగము పశువులకు సోకి బాధపడుట ఎల్లరకు తెలిసిన విషయమే ఆయా తాలూకాల సెలయేర్లు వూటబావులు, దిగుడుబావులు పారిశ్రామిక కేంద్రస్థలాలలో నుండే స్థలాలలో "ప్లోరాను" అను లవణపదార్థ ముత్పన్న మగుచున్నది యీ ప్రాంతాలలోనుండు నీటిని ఆఉప్పునీటితో కలిసియుండు పచ్చికను మట్టిని తినుటవల్ల యీవాత రోగములు కలుగుచున్నవి.

ఎద్దులకు, గేదెలకు, కోడెలకు యీవ్యాధిసోకి కీళ్ళనొప్పులు, కీళ్ళకలకలు కీళ్ళరోగములు కలిగి ఎముకలవాపు, పోటు, నొప్పి కలిగి జెబ్బలు వాలినటులనుండుట, కాలిగిట్టలు పెరుగుట, కాళ్లుపట్టుట అప్పుడప్పుడు తీవ్రజ్వరము, నల్లకప్పువేయుట మున్నగు లక్షణములుండి పశువులెంతో బాధపడుచున్నవి.

యీరోగమునకు మాఫార్మసీచేతయారుచేయబడినసువర్ణవాతాం కుశమను అర్కమును ఉదయమున వాతారిచూర్ణమును సాయంకాల మున వేళల ప్రకారము యీయాలి. దీర్ఘరోగమైన మందును

చాలకాలమువాడాలి. ఇంకనుసలహా కావలసిన మాఫార్మసీకి తెలుపు చుండాలి. కీళ్ళవాపులకు, నొప్పులకు ఫార్మసీవారి స్ప్రెయిన్ కిల్లరును రుద్దుచుండాలి.

ప శు ర క్షా మృ త ము

పౌను సీసా రు. 3-50

ఆపత్కాలములలో ఏరోగమైనది తెలియక భయపడే సమయములో తమపశువులను రక్షించేది పశురక్షామృతమని గ్రహించాలి. అన్ని రకముల రోగాలకు దీనిని కడుపులోనికి యీయవచ్చును. ప్రమాదం చేయదు. వ్యాధి గుణాలనుతగ్గించితే తగ్గించుతుంది. లేదా ఏరోగమైనది తెలిపే గొప్పగుణం యీరక్షామృతం జంతు రక్షిణితో పాటు యీరక్షామృతంను దగ్గర వుంచుకోవాలి.

మోతాదు 4నుంచి 10తులాలవరకు.

కా లా గ్ని

పౌను సీసా రు. 3-50

ఇదియొక విచిత్రమైన మందు. ఇతరరోగాలలో నిస్సత్తువుగా నున్నపుడు ఉష్ణముతగ్గి శరీరము చల్లబడినప్పుడు, ఉష్ణము తీవ్రముగా నుండి ఆయాసము కలిగినపుడు కాలాగ్నిని ప్రతి 4 గంటలకు 10తులాలమందును సేరు గోరువెచ్చని నీటిలో గుణము యిచ్చేవరకు కలిపి తాగించాలి.

శూ ల కు ఠా ర్

పౌను సీసారు. 3 50

ఈ అర్కము ఆంగ్లేయ వైద్యులు వాడు అల్కలైన్ మిక్చర్ కంటె కూడా ఎక్కువగా పనిచేస్తుంది. ఎంతోమంది వాడిరి. జ్వరములకు, శూలరోగములకు, దీర్ఘవాతములకు చక్కగా పనిచేస్తుంది. **మోతాదు 4 నుంచి 6 తులములు.**

చూర్ణములు

వాతారి చూర్ణము

పౌను ప్యాకెటు రు. 3-0-0

ఈ చూర్ణములో శాస్త్రసమ్మతమగు ఓషధులు 24 వరకు కలిసినవి దీర్ఘవాత రోగములకు, మామూలు వాతములకు ఈ పొడి అద్భుతంగా పనిచేస్తుంది. ఎంతోమంది రైతులు ప్రసంసించిరి. ఈపొడిని పూటకు 6 తులాలు తీసుకొని తగినంత తాటిబెల్లంతోగాని, గోరు వెచ్చని నీటితోగాని యిచ్చిన అమోఘంగా పనిచేస్తుంది.

పశు బలవర్ధని

పౌను ప్యాకెట్టు రు. 3-0-0

పశువులకు బలము కలిగించే దాణాలు పెట్టేటప్పుడు తప్పక ఈ పొడిని పూటకు 5 తులాలు కలిపి వాడిన నరములకు సత్తువనిచ్చుతుంది. ఎంత మేపినను నిస్సత్తువుగానుండే పశువులకు దాణాలోగాని బెల్లంలోగాని కలిపి యిచ్చిన చక్కగా పనిచేస్తుంది.

పశుమిత్ర

పౌను ప్యాకెట్టు రు 3-0-0

కడుపునొప్పి, కడుపుబ్బు గర్భశూల, గర్భవాతము, తదితర శూలలకు 6 నుంచి 12 తులాల పొడిని కారపుపాలతోగాని, బెల్లంతో గాని, గోరువెచ్చని నీటితోగాని ఈయాలి.

క్షీరోజన్

పౌను ప్యాకెట్టు రు. 3-0-0

పశువులు ఈనిన తరువాత పాలు పడనపుడు తక్కువగా యిచ్చుచున్నప్పుడుగాని, పాలశేప్లు నాలుకసెల, పొదుగు వాపులలోగాని,

గ్లయిమాల్

(నవనీత)

అరపౌను రు. 3-0-0

జంతువుల శరీరము కాలినప్పుడు, ద్రావకములుపడి పొక్కినపుడు, చర్మము పగిలినపుడు ఈ నవనీతం అద్భుతంగా పనిచేస్తుంది.

ఐ ఓ డి న్

(ఖురరక్ష)

పావుపౌను రు. 3-0-0

పశువుల డెక్కలు తెగినపుడు, డెక్కల అడుగుభాగము మెత్తబడి కుంటునప్పుడు, గుత్తివాపులకు, నొప్పులకు చక్కగా పనిచేస్తుంది. ఈ మందును రెండు పూటల మర్ధనచేయాలి. అవుసరమున్న వేడి కాపులు తీయాలి.

అ భి త

(మానరక్షణి)

పావుపౌను రు. 3-0-0

మేయి కనబడగనే ఈ తైలమునురాసి, లోపలికి వ్రేలును వాడు చుండిన ముక్కుట తగ్గి లోపలికి ముడుచుకొని పోతుంది.

గ దా రి

(వజ్రదంత)

సీసా రు. 1-8-0

దంతములు కదలినపుడు, చిగుళ్ళువాచి మేత తిననపుడు దీనిని అప్పుడప్పుడు పట్టించిన పనిచేస్తుంది.

పశు నేత్రాంజనం

నెం. 1 రు. 1-8-0

నెం. 2 రు. 1-8-0

పశువులకువచ్చే కండ్ల ఎరుపు, రేజీకటి, పువ్వులు దుర్మాంస ములకు ఉభయ సాయంకాలములందు నాలుగైదు చుక్కలు వేయాలి. అంజనమైన కాటుకగా కండ్లలో పెట్టాలి.

రా మా యి ల్

సీసా రు. 1-8-0

తుమ్ములు రానపుడు మొగబంతి, శిరోరోగములకు దీనిని కొన్ని చుక్కలు ముక్కులలో వేయాలి.

కొ కొ ని న్

(చరణాయుధ)

సీసా వెల రు. 3-50

కోళ్ళకు వచ్చే కొక్కెర రోగమునకు ఆరంభములో ఒకటి రెండు మోతాదులు ఈయాలి. మంచి కోళ్ళకు ముందుగా వాడిన ఈ రోగము రానీయక నిలిపి వేస్తుంది.

స్ప్రెయిన్ కిల్లర్

అరసౌను రు. 3-0-0

దీనినే బెణుకు తైలమందురు. ప్రతి రైతుయింటిలోను ఈమందు వుండాలి. కాలు రెల్లపోయినా, కాళ్లు పట్టుపట్టినా, చర్మము, వెన్ను బిగిసికొనిపోయినా, కల్లవాపులు, పరంపర వాపులు పుట్టిన వెంటనే ఈ తైలమును పదేపదేరుద్ది బాగుగా మర్దించి వేడికాపులు తీయుచున్న గారడివలె తగ్గుతుంది. ఇది అంబకేషన్‌లా పనిచేస్తుంది.

ఈపొడిని ప్రతిపూట 6 తులములు తీసికొని తగినంత బెల్లముతోగాని కుడితితోగాని. దాణాలోగాని ఈయాలి. ఇంకను పాలు ఎక్కువ కావలెనన్న సోలెడు ఉలవలు నానవేసి అందులో 8 తులాలు జీలకర్ర క్షీరోజన్ 4 తులములు కలిపి మెత్తగా రుబ్బి కుడితిగా పోయవచ్చును. ఇది ఎంతకాలము పెట్టినను యిబ్బందిలేదు. రైతుయొక్క ఆర్జనశక్తిని బట్టి వాడాలి. లేదా 3 పౌనులు శనగపిండి, 12 పౌనుల మెంతిపిండితో 1 పౌను క్షీరోజన్ కలిపి ప్రతిరోజు దాణాలోగాని. కుడితిలోగాని రెండుమూడు గుప్పెళ్ళు వేసిన పాలు వృద్ధి యగును.

వి బ్రో

గర్భరక్షక

అర పౌను ప్యాకెట్టు రు. 3-0-0

దీనినే గర్భరక్షక అందురు. పశువులు చూడిలో నున్నపుడు సరియగు పోషణ లేక బలహీనముగా నుండుట, లోపల పిండముకూడ వృద్ధిగాకుండుట, వాతము, మలబద్ధకము, రొంప మానము వెంట తెలుపు లేక ఎరుపు మైలపడుట ఆరవ నెలలో గాని నెలలుతక్కువగా ఈనుతుందని అనుమానముగా నున్నప్పుడు చూడిలోనే మేయి కనబడినపుడు పశువు కట్టి, వెంటనే చూలు నిలువనపుడు ఈ మందు చక్కగా పనిచేయును. వీటి వివరాలు ఫార్మసీవారికి తెలిపిన చక్కని సలహా లీయగలరు. యీ మందుతో పంచదార కలిపి యీయాలి.

బేల్ పౌడరు (బిల్వ)

అరపౌను రు. 3-0-0

దీనిలో అభిని, బిల్వఫలాల చూర్ణం ఇంకను లవణ క్షార ములు కలియును. పశువులకు కలిగే ఎట్టి రోగములో వచ్చే విరేచన ములు రక్తవిరేచనములు మున్నగు రోగాలకు తగినంత నేరేడు లేక తుమ్మచెక్కతో శాస్త్ర సమ్మతముగా కాచిన కషాయముతో

4 నుంచి 10 తులాలవరకు వ్యాధియొక్క ఉద్ధృతనుబట్టి ఈయాలి. ఎక్కువ, తక్కువలుగా ఉపయోగించక జాగ్రత్తగల మోతాదులు ఈయాలి.

గర్భక (గర్భధారి)

అరపౌను రు. 3-0-0

వంధ్య పశువులకు ఈ మందును మండలము రోజులు వాడిన తప్పక చూడియగును. సలహాకొరకు ఫార్మసీకి వ్రాయాలి.

సాన్టాల్ (వర్ధిని)

అరపౌను రు. 3-0-0

మూత్రరోగాలకు మురిపెమైన దివ్యౌషధము రక్తమూత్రము నీరుచురుకు, మూత్రశూల శుక్లనష్టంలకు పనిచేయును. శిలామేహ వాతం ప్రారంభదశలో పనిచేస్తుంది. వృచ్చబుడ్డబద్ధలై కండ్లు పీకుకొని పోయినపుడు ఈ మందును వాడనేవద్దు ఈ చూర్ణమును ప్రతినాలుగు గంటలకు రక్తమూత్రము పోయుచున్నచో 6 తులాల చూర్ణంలో అరతులం పటికపొడి కలిపి తగ్గేవరకు ఈయాలి.

శుక్లనష్టంలో రావి లేతచిగుళ్ళలో ఈ పొడిని 4 తులాలు కలిపి వరుసగా వారమురోజులు రోజుకొక మోతాదు ఈయాలి.

విషఘ్ని

అరపౌను రు. 3-0-0

పిచ్చి కుక్కలు, నక్కలు, విషపు సాలీళ్ళు చికుకప్పలు ఉంగిడి మున్నగు రోగాలకు పనిచేస్తుంది. మోతాదు 4 నుంచి 8 తులాలు.

ఉల్బం (చూర్ణం)

అరపౌను రు. 3-0-0

పశువు ఈనిన తరువాత మైల తీవ్రముగా పడుచున్నప్పుడు మేయి నచ్చునప్పుడు, మావి పడనప్పుడు, ఈ చూర్ణమును వాడాలి. మావి పడనప్పుడు సేరు నువ్వులు త్రొక్కి 10 తులాల ఉల్బంను కలిపి సేరు గోరువెచ్చని నీటితో ఒకపర్యాయం యీయాలి.

చెర్మారి (పామారి)

పౌను రు. 3-0-0

దీనినే పుండ్లపొడి అంటారు. అన్ని రకాల గాయములకు పుండ్లకు యీపొడిని అవసరమునుబట్టి పట్టించిన పుండ్లు త్వరలో గారపట్టును. పుండ్లలోనున్న రసిని తగ్గించుతుంది. కాకులుకూడ యీపొడి ఘాటుకు పుండ్లను ముట్టుకొనవు.

అశ్వబలవర్ధని పౌను రు. 3-8-0

గుఱ్ఱములను బలిపించుటకు, నరాల పటుత్వమునకు వగర్పు రాకుండుటకు ప్రతి దినము నాలుగు తులాల పొడని తగినంత బెల్లంతో గాని, దాణాలోగాని కలిపి పెట్టిన చక్కగా పనిచేస్తుంది

తైలములు

కార్నెక్సు (వ్రణఘ్నం)

పావు పౌను సీసా రు. 3-0-0

మానని మొండి గాయములకు, కొమ్ములు విరిగిన పుండ్లకు, మాద పుండ్లకు యీ మందు చక్కగా పనిచేయును. ప్రతి రైతుయింట ఇదియున్న డాక్టర్లక్కర లేదు.

కీటారి

పావుపౌను రు. 3-0-0

తోకనుసిమిరి, మొండి చర్మపుండ్లు, నుసిమిరి మున్నగు రోగాలకు యీమందు పెట్టిందిపేరు. యీరోగమున్న శరీరాన్ని కడిగి రెండుమూడు పూతలు పెట్టాలి.

హిలాను (శీతల)

పావుపౌను రు. 3-0-0

అన్ని రకములపుండ్లను మాన్పుతుంది. చర్మాన్ని బాగుచేస్తుంది.

అనోడైను (సుకర్ణ)

పావుపౌను రు. 3-0-0

అన్ని రకముల చెవి రోగాలకు పనిచేస్తుంది. ప్రతిరోజు చెవిని కడిగి కొన్ని చుక్కలు వేస్తుండాలి.

ధ ౯ ధ ౯ (లావణ్య)

పావు పౌను రు. 2-50

పెద్ద పశువులు, చిన్న దూడలు తమ మూత్రము తామే త్రాగుతూవుంటే నాలుగుగంటల కొకసారి యీలావణ్య అనగాకొన్ని లవణాలతో తయారుచేసిన యీమందును నాలుకకు, ఖొడ్డునకు రాసిన మరల ముట్టుకోవు.

కం డూ తృ

(దద్రునాశ)

అరపౌను రు. 3-0-0

గోమారులు, మిన్నల్లులు పేలువున్న పశువులకు ఒకటి రెండు పర్యాయములు పట్టించిన చక్కగా పనిచేస్తుంది.

కుక్కల మందులు

కుక్కల టానిక్

ఈ టానిక్‌ను రోజుకు రెండు గరిటెలు కుక్కలు త్రాగు పాలలో విడిగాగాని, ఆహారంలోగాని కలిపిపెట్టిన మంచి బలమురోగాలు రావు.

వెల రు. 3-8-0

కుక్కలడిస్టెంపర్ రోగ నివారిణి

కుక్కలకు యీ డిస్టెంపర్ అను వ్యాధి భయంకరమైనది. ఈ వ్యాధి వచ్చిన కుక్కలు బ్రతుకుట కష్టము. కావున ముందుగనే డిస్టెంపర్‌రోగ నివారిణిని మీ కుక్కలకు ఒక ఔన్సు త్రాగించిన దాని జీవితకాలమంతా యీ వ్యాధిరాదు. ఇది ఔన్సు సీసాలో వుండును.

వెల రు. 15-0-0

కుక్కల గ్రైప్‌వాటర్

కుక్కలకు, కుక్కపిల్లలకు ఈ గ్రైప్‌వాటర్ రోజు ఔన్సు త్రాగించిన చాలమంచిది.

వెల రు. 2-8-0

కోళ్ళమందులు

కోవెనిన్

కోళ్ళకు అంటురోగాలు సోకకుండా కాపాడును. వారానికొక సారిగాని రెండుసార్లుగాని ఒక్కొక్క కోడికి 4 చుక్కలు త్రాగించవలెను.

వాతారి అర్కము

కోళ్ళకు కలుగు జీర్ణరోగాలు, వాతరోగాలకు పనిచేయును. వారానికొక సారి ప్రతి కోడికి ఆరుచుక్కలు త్రాగించిన వాత, జీర్ణరోగాలు సోకవు.

వెల రు. 3-0-0

కోళ్ళ టానిక్

కోళ్లు తినుదానిలో రోజు గరిటెడు మందును కలిపిపెట్టిన మంచి బలము. గ్రుడ్లు బాగా పెట్టును.

వెల రు. 3-8-0

గుఱ్ఱాల మందులు

అశ్వబలవర్థిని

యీ మందును రోజు ఔన్సు గుర్రాలుతిను దానిలో పెట్టిన మంచి బలము. వాత, జీర్ణరోగాలు సోకవు.

వెల రు. 3-8_0

వాతారిపొడి

యీ వాతారిపొడిని 2 ఔన్సులు తీసుకొని కడుపుబ్బు, కడుపు నొప్పి, వాతం చేసేవాటికి గోరువెచ్చని నీటిలో యిచ్చిన చక్కగా పని చేయును. వెల రు. 3-0-0

ఆఫ్రికన్ గుర్రపుజబ్బు

యీ జబ్బు అంటురోగము. యీ రోగనివారణకు ఆఫ్రికన్ గుర్రపు జబ్బు నివారిణిని 4 ఔన్సులు ముందుగనే తినిపించిన దాని జీవిత కాలమంత వ్యాధిరాదు. వెల రు. 5-0-0

గొర్రెల మేకల మందులు

జంతు రక్షణి

గొర్రెలకు, మేకలకు కలుగు దొమ్మ, ఊలతెగులు మొదలైన అంటురోగాలు గ్రామాలలో వున్నవనగానే మంచిజీవాలకు ఒక్కొక్క దానికి 2 ఔన్సులు జంతురక్షణిని తినిపించిన వ్యాధులు సోకవు.

వెల రు. 3-0-0

వాతారి అర్కము

కడుపుబ్బు, కడుపునొప్పి, అజీర్తి మొదలైన జీర్ణరోగాలు, వాత రోగాలకు పనిచేయును. మోతాదు 2 ఔన్సుల మందు అర్థశేరు గోరువెచ్చని నీరు. వెల రు, 3-0-0

మీ పశువులకు, కుక్కలకు, గొర్రెలకు, మేకలకు, గుర్రాలకు కలుగు వ్యాధులు వాటి లక్షణాలు స్పష్టంగా తెలియపరస్తూ మాకు జాబురాసిన సలహాలు, మందులు పంపి తోడ్పడుతాము. కావున యీ అవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకుంటారని ఆశించుతాం.

సహదేవ పశువైద్య ఫార్మసీ
మారీసుపేట, – తెనాలి.

పశువైద్య గ్రంథాలు

అనుభవ పశువైద్య చింతామణి	12-0-0
ప్రాచీన పశు సంజీవి	2-0-0
కోళ్ళ పరిశ్రమ	3-0-0
పశు విజ్ఞాన శాస్త్రము	4-0-0
పశువైద్య ఇంజెక్షన్ గైడ్	2-0-0
అనుభవ వృషభ పరీక్షాబోధిని	2-0-0

యీ గ్రంథాలు మావద్ద దొరకును.

సహదేవ పశు ద్య ఫార్మసీ
మారీసుపేట, – తెనాలి.

……(o)……

ప్రభుత్వ అనుమతి జీ.వో.లు

అనుభవ పశువైద్య చింతామణి

పంచాయతీబోర్డులు, సహకార సంఘములు, బ్లాకు డెవలప్‌మెంట్సు, ప్రభుత్వ జీ. వో. ల, సర్క్యులర్సు ప్రకారము అనుభవ పశువైద్యచింతామణిని తెప్పించుకోవచ్చునుగాన తప్పక ఈ గ్రంథాన్ని ఆయా సంస్థలలోనుంచి పశుసేవ చేయించకోరుతాను.

పంచాయతీ బోర్డులు

లోకల్ బోర్డ్సు జీ. వో. నెం. **3958**

సహకార సంఘములు

పాలసప్లయి సొసైటీలు - పశు పెంపకపు సంఘములు స్పెషల్ డెవలప్‌మెంటు ఆఫీసర్లు, అన్నిరకాల కో-ఆపరేటివ్ సంఘములకు ప్రభుత్వ సర్క్యులర్ నెం. **120677**

బ్లాకు డెవలప్‌మెంట్సు

ప్రభుత్వ మెమోరాండం నెం. **16630/57-2**

	మనసు ఫౌండేషన్ పుస్తకాల పరిశీలనాపట్టిక

పుస్తకం సంఖ్య	TPLA102B121
పుస్తకం పేరు	[illegible]
తారీఖు	25/10/24
ముందు అట్ట	yes
వెనుక అట్ట	yes
మొత్తం పేజీలు	613
పెద్ద సైజు పేజీలు	NO
ఖాళీ పేజీలు	CI, BCI ,D,IV
లేని పేజీలు	VII-X
తయారు చేసినది	thasin
పేజీలు విడదీసినది	Bhanusree
స్కాన్ చేసినది	Hema
పరీక్ష చేసినది	NANDINI
పేజీలు పరిచూసినది	
బైండింగు చేసినది	
ప్యాకింగు చేసినది	
స్కాన్ చెయ్యునిది	
తప్పులు	no
పరిస్థితి	good